

Ekáti Nku Nkɔ

Kenyang New Testament

This Bible is copyrighted by Wycliffe Bible Translators (Wycliffe.org) and is printed with permission by the Digital Bible Society (dbs.org) for non-commercial use.

This Bible is available for free download in a variety of digital formats at dbs.org/bibles.

Mátio	4
Mák	35
Lúkas	53
Jňn	83
Betík	104
Rom	131
1 Kórint	145
2 Kórint	158
Galéshia	166
Efesós	171
Fílipi	176
Kólóse	180
1 Tesalónika	184
2 Tesalónika	187
1 Timóti	189
2 Timóti	193
Táyťs	196
Filemón	198
Hibru	199
Jems	209
1 Píta	213
2 Píta	217
1 Jňn	220
2 Jňn	224
3 Jňn	225
Jud	226
Kenó Jňn	228

Mátio

ásíní

Bachĩmbi Yesu Kristo

(Lk 3.23-38)

1 Né chi manyén bachĩmbi Yesu Kristo, ebhárémw Mfɔ Debhít ne Ábraham.
2 Ábraham achí nyaka chi Áisek, Áisek abhak chi Jekóp, Jekóp abhak chi Júda ne bõmayi. **3** Júda achí nyaka chi Péres ne mómayi Será. Máyap aka nnyén be Táma. Péres abhak chi Hésrɔn, Hésrɔn abhak chi Rám. **4** Rám achí nyaka chi Amínadap, Amínadap abhak chi Náshɔn, Náshɔn abhak chi Sálmɔn. **5** Sálmɔn achí nyaka chi Bóas. Nnɔ Bóas aka nnyén be Ráhab. Bóas abhak chi Óbed. Nnɔ Óbed aka nnyén be Rúť. Óbed abhak chi Jése, **6** Jése abhak chi Mfɔ Debhít.

Debhít achí nyaka chi Sólomon. Nnɔ Sólomon ayam-bi abháy Uria, ke äbhay Debhít. **7** Sólomon achí nyaka chi Rehóboam, Rehóboam abhak chi Abíja, Abíja abhak chi Ása. **8** Ása achí nyaka chi Jehósafat, Jehósafat abhak chi Jóram, Jóram abhak chi Úsia. **9** Úsia achí nyaka chi Jótam, Jótam abhak chi Áhas, Áhas abhak chi Hesékia. **10** Hesékia achí nyaka chi Manáse, Manáse abhak chi Êmɔs, Êmɔs abhak chi Josáya. **11** Josáya achí nyaka chi Jekonáya ne bõmayi. Mpok yɔ ké bápókɔ bo Israel be mandɔk manchɔkɔ etɔk Bábílɔn.

12 Mpok ane bo Israel bárɔ Bábílɔn bápètnsem etɔk eyap, Jekonáya achí nyaka chi Síltiel, Síltiel abhak chi Serúbabel. **13** Serúbabel achí nyaka chi Ábiud, Ábiud abhak chi Eliákim, Eliákim abhak chi Ásɔ. **14** Ásɔ achí nyaka chi Sádɔk, Sádɔk abhak chi Ákim, Ákim abhak chi Éliud. **15** Éliud achí nyaka chi Eliása, Eliása abhak chi Mátan, Mátan abhak chi Jekóp. **16** Jekóp achí nyaka chi Joséf nném María, María ane ábhé Yesu mmu achi Mpeme Mandem afyé nyaka bariɛp be ätò.

17 Bébhó amɛt Ábraham beghaka amɛt Debhít, mkrák bachĩmbi Kristo échí ye nyaka byo ne enwi. Bébhó amɛt Debhít beghaka mpok bápókɔ bo Israel be mándók mánchókɔ etɔk Bábílɔn, ébhák byo ne enwi. Bébhó mpok bo Israel bárɔ Bábílɔn bápètnsem etɔk eyap, béchúɔp mpok Kristo, Mpeme Mandem afyé nyaka bariɛp be ätò, mkrák bachĩmbi Yesu ebhak byo ne enwi.

Nebhe Yesu

(Lk 2.1-7)

18 Enyu éfákári nyaka ke bábhé Yesu Kristo: María achí nyaka nnɔ Yesu. Mpok yɔ Joséf atí bébhay yi. Ke bápére riŋi bati, éfákari be María achi ne menie. Apɔkɔ

menie bhɔ chí ndũ betan Efónó Bedyere. **19** Joséf abhak chak besí Mandem. Ékú yí keyán bechye María ntían-wɔp. Akɛ ye nti beway nebhay ne María ansem ansem.

20 Ke ené Joséf ákàysi ndak ane, Mandem ató ángel ywi amɔt ntá Joséf ndũ kenó. Ángel wu aghati yi be, “Joséf, ebhárémw Debhít, kéchay besɔt María ndũ nebhay, apók menie chi ndũ betan Efónó Bedyere. **21** Ne chɔn ambé mómbakanem. Nnyén eni némbak be Yesu, mbɔnyune chɔn yí ampeme bõbhi ndũ ntemsí bebú bhap.” **22** Menyin ebhen menkem béfákári be enyin ene Mandem ághátí ndemekepĩnti andem, emfu tetep.

23 Arem nyaka be, “Chɔn Ngɔsɔn ane ábhíkí re riŋi mbakanem ampɔkɔ menie ambé mómbakanem, nnyén eni nembak be Emánuel”, nó chí be, “Mandem achi ne bhese.” **24** Joséf áhémé nók ndũ kenó, akɛ nkúbhé mbɔ enyũ ángel Mandem aghati yi. Asɔt María ndũ nebhay. **25** Yé nó, bɔ kerinɔ bati kpáte María abhe Mýwi. Ábhé nók, Joséf arem be nnyén mmó chi Yesu.

Bõ abhen bárɔnɔ beghɔ Yesu

2 Bábhé Yesu etɔk Bétlehem atú Judéya. Mpok yɔ, Héɔd abhak Mfɔ atú wu. Nebhé bábhé Yesu, bo abhen bariŋi éti mambe báfú atú mmok áfũ batwɔ Yerúsalem, mámbebhe nɔkɔ be, **2** “Mmɔ ane bábhé be ámbák Mfɔ bo Israel achí fá? Sébhèp mbɔnyune séghò nembe enén nérèm éti nebhe eni awu atú mmok áfũ, ne sétwɔ bechye yi kenókó.” **3** Mfɔ Héɔd ághókó nók enyin ene bõbhɔ bárémé, ntí átáka yi amem. Ébhák enyumót ne bõ mankem amem etɔk Yerúsalem. **4** Héɔd abhinɔ bõbatí bachiákap Mandem ne batɔn ebhé Mandem ndũ nebhet amɔt. Abhép bhɔ be, “Bábhɔn bebhe Mpeme Mandem afyé nyaka bariɛp be ätò fá?”

5 Bághátí yi be, “Bábhɔn bebhe yi etɔk Bétlehem, fá atú Judéya, mbɔnyune echi amem ekáti ndemekepĩnti be,

6 Mandem arem be, ‘Wɔ Bétlehem ndũ mmik Júda, puyé wɔ ke ɔchí ansem ndũ betɔk Júda menkem, mbɔnyune ntá ye ké Mfɔ áfũ.

Mfɔ ane ákèm bõbha, bo Israel, mbɔ erítí mbabheri bághɔnɔmén ákèm bághɔnɔmén yi.”

7 Héɔd ághókó nók nó, abhinɔ mankɔ bhɔ, abhɔn kepí ne bhɔ ansem ansem, abhép bhɔ bé mángátí yi mpok ane bɔ baghɔ nembe enɔ atú etɔk yap. **8** Aghati ye bhɔ be, “Dók ká Bétlehem, mámbep sayri nebhet ane mówu achi. Mánán mángó yi, pet ká nsem mángati me, bé me nkɔw ndók nchyé yi kenókó.”

⁹ Mankō bho bāghókó nókó enyīn ene Mfō Hérōd árémé, báfá bare rōn. Ndū bārōn, bāghó nkúbhé nembe enén báyāmbi bagho atú etōk eyap ne nó nérōn nókó ambi, bō mánkoŋo nōko ansem. Bāchwóbhé nókó Bétlehem, nembe eno néte amfay nebu, tébhé tébhé ne eket ené mówu áchí aré. ¹⁰ Neghó bāghó nembe eno, maŋák amap aya acha. ¹¹ Bāghó eket ene nó nété are tēbhe tēbhe, barōk bachwe amem, bagho mmó ne máyi María. Bátép mánén amik bare chye yi kenókó. Mánéne bebha bhap bafere menyīn ebhen béyá nkáp bāchyé mbo awap akap ntá yi. Émōt ebhak pú, écháak ébhák enyū serwó esen bādūre sēnchye nōko erítí eriep. † Enéfú ébhák enyīn ené básōt beghoko ngú be áké chōŋti. ††

¹² Manko bho bápéré gure, Mandem asemti bho ndū kenó bé báké petnsem ntá Mfō Hérōd. Báfūét chí ndū mbi achak ke bāgure etōk eyap.

Joséf ne María bápōko Yesu bábūé bārók etōk Íjip ne yi

¹³ Bō bho nó batwō begho Yesu bagure nōko, ángel Mandem abhesi ntá Joséf ndū kenó ekén yi agho aghati yi be, “Joséf, Hérōd áyàn mbi beway mōne. Faté yé, sōt mmó ne máyi, bue dók etōk Íjip. Dók, ómbák aré kpáte ngati wō ómpétnsem.” ¹⁴ Joséf aŋeme, asōt mmó ne máyi, afa, arōk etōk Íjip ne bho nkúbhé beti ebho mbo enyū ángel Mandem aghati yi. ¹⁵ Ágháká nókó aré, abhak are kpáte Mfō Hérōd agú. Menyīn befákári nyaka enyu eyō bé enyīn ene Mandem ághátí ndemekepřnti andem, emfu tetep be, “Mbīŋí mōwa be ámfá etōk Íjip”.

Hérōd arem be mángwáy bōbabhakanem abhen

¹⁶ Hérōd ághó nókó be mankō bho bārōwō yi ndū yi ánóŋó bho keghó, ntí nénen yi amem. Achye eyōn be mángwáy bōbabhakanem mankem abhen bābhíkí cha mamié apay ndū etōk Bétlehem ne ndū betōk ebhen bechi kekwo. Hérōd atik bé énáŋ échí mamié apay bébhó mpok mankō bho báyāmbi bagho nembe mpok bābhé Yesu. ¹⁷ Ékú enyīn ene ndemekepřnti Jeremáya árémé bé chōn émfakarí, emfu tetep. ¹⁸ Arem nyaka be, “Eyōŋj kebho éfū etōk Ráma. Kebho kényá ne bása. Ráshel ádi bōbhi. Mánik yi mmuet be ambōt kebho ke apú ka mbōnyune bāgu barō yi.”

Joséf ne María bápētnsem ndū mmik Israel ne Yesu

¹⁹ Hérōd agú nókó, ángel Mandem abhesi ntá Joséf ndū kenó amem etōk Íjip, ²⁰ aghati yi be, “Joséf, faté sōt mmó ne máyi petnsem ndū mmik Israel. Bo abhen báyàn nyaka beway mmó manaŋ bagu.” ²¹ Joséf aŋeme, asōt nno ne mmó apētnsem etōk Israel. ²² Ke Joséf ághókó nókó bé Akelos asōt epok etayi mbo Mfō atú etōk Judéya, acháy berōn aré. Ndū kenó kécháak, ángel Mandem ayep Joséf batú be yi ándók chí atú Gálili. ²³ Joséf arōk, achōko amem etōk Gálili ené bābhīŋi be Násáret, mbōnyune échí amem ekáti ndemekepřnti be Mandem arem éti Kristo be, “Chōn bo mámbīŋi yi be ‘Mmu Násáret’”.

† Bābhīŋi enyū serwó esō be “Frankinsens” ndū eyōŋndik. †† Bābhīŋi enyīn eyō be “Myrrh” ndū eyōŋndik.

Enyīn ene Jōn Njwiti aghati bho éti Yesu

(Mk 1.1-8; Lk 3.1-18; Jn 1.19-28)

3 Mpok yō, Jōn Njwiti abho béghátí bho amem baso atú Judéya be, ² “Yēntiki mmu yweka abhōn betiknsem ndū bebú bhi mbōnyune mpok Mandem ábhák ne bo mbo Mfō wap arōp chi kekwo.” ³ Jōn Njwiti ké Aisáya ndemekepřnti Mandem árēme nyaka éti yi be, “Mmu achi amem baso ábīk ne eyōn amfay andeme nōko be, ‘Toŋtí ká mbi ane Acha áfūét are. Kú ka mbī ywi ambak chak.’” ⁴ Nkú Jōn abhak chi enyīn ene baghoko ne babyōk mpōnō baso. Mgbat ane yi ágwōt ebho abhak nkwobhénya, ne nenyíe eni nébhak ngémtáy ne baweré betu ámén yi ághō amem baso. ⁵ Beyá bho báfú, bārók ntá Jōn ndu beghok enyīn ene yi árēm. Báfú etōk Yerúsalem, ne atú Judéya ankem, ne betōk menkem ebhen bechi kekwo ne Nnyén Jōdan. ⁶ Baré su bebú bhap, Jōn anjwiti nōko bho amem Nnyén Jōdan.

⁷ Ke Jōn ághó nókó ndū beyá bōnkwo Fárisi ne bōnkwo Sádusi bátwō be yi anjwiti bho, abho bérem ntá yap be, “Bē befé! Agha áyébhé be batú be mānjan mbi bebue ntemsi Mandem ane átwō?” ⁸ Bābhōn beku menyīn ebhen bétōn be mānán bātiknsem ndū bebú ebheka tetep. ⁹ Báké chōko mānkáysi be bāchí bebhárébhō Ábraham ne yēnyīn epu kway beku bhe. Diní ká be Mandem ákwáy besōt batay ane anku yō ámbak bebhárébhō Ábraham. ¹⁰ Yé chí néne, seti séchí bhueré, ne bákway bekpōt yēntiki enōk ene epu nyu berítí kepem te ndū bakan, manguer angó.”

¹¹ “Mějwiti bhe ne manyiep betōn bé bātiknsem ndū bebú ebheka. Ke mmū ane átwō me ansem achá me enyune mbíkí kway mmu ane nchí kanari nkwobhányá beka ebhi. Ántwō, chōn anjwiti bhe ne Éfōŋó Bedyere ne ngó. ¹² Átwō ne nchán myákátí awō bécháak nkway ndū befáp ene érí ne bekpáfu. Ánáŋ ánkú nó, ásoť mbwōt anten ndū nkpáné, anyo mmik, ansōť bekwōp ebhi amfye ndū ngo ane apu neme.”

Jōn ajwiti Yesu

(Mk 1.9-11; Lk 3.21-22)

¹³ Ébhíkí tat, Yesu afú atú Gálili arōk ndū Nnyén Jōdan be Jōn anjwiti yi. ¹⁴ Ke Jōn keyan bejwiti Yesu. Are yān beku Yesu anjibhiri nkaysi yi. Arem be, “Otwō be njwítí wō, ené me ke mbōŋó bétwō ntá ye be ónjwítí mé?” ¹⁵ Yé nó, Yesu akeme yi chí be, “Dō émbák mbo enyū ngátí wō, mbōnyune eri be senku yēntiki enyīn ene Mandem áyàn.” Jōn aka ye, ajwiti Yesu. ¹⁶ Nejawiti Jōn ájwítí yi, Yesu afú anyén. Nebu nénéne, agho ndū Éfōŋó Mandem áfú amfay, asōť mkpá ebhōŋó are sep kpát ate yi amuet. ¹⁷ Eyōn éfú ye amfay éré rem be, “Né chí Mōwa. Nkōn yi tontó. Áchyé me beyá maŋák.”

Satan are mō Yesu

(Mk 1.12-13; Lk 4.1-13)

4 Éfueré nókó nó, Éfōŋó Bedyere akw Yesu arōk amem baso be Satan amō yi. ² Aré amem baso, Yesu abhak ndū ntarénsay beti ne ngósí ndū manywōp besa bepays. Nsay akém yi. ³ Satan arōk ntá yi,

arem be, “Mbák óchí Mmɔ Mandem tetep, chye eyɔŋ be batay ane anjibhiri andɔp bekpɔkɔ bret.”⁴ Ke Yesu akeme yi be, “Échí amem Ekáti Mandem be, ‘Puyě nenyíé nónó ke nékem nepém.

Yěntiki enyiŋ ene Mandem árèm kě ébhóŋ betan bekem nepém mmu.”

⁵ Satan asɔt yi barɔk Yerúsalem, etɔk Mandem, bákó ndũ nebhuet ane áchí te amfay ndũ ekerákap Mandem.

⁶ Aré, arem ntá Yesu be, “Mbák óchí Mmɔ Mandem, dók, těndu echi amem Ekáti Mandem be,

‘Chɔŋ Mandem anchye eyɔŋ bɔángel bhi mántwó manchye wɔ nekwak. Ekáti Mandem épet érèm be, chɔŋ mánkrɔep wɔ ne amó yap bé óké tem ekak ndũ ntay.”

⁷ Yesu akeme yi be, “Ekáti Mandem épet érèm be, ‘Kémɔ Mandem Acha ywe.”

⁸ Béfú afo, Satan asɔt Yesu ndũ njie ane áré sáp amfay, atɔŋ yi betɔkɔ mmik menkem ne kefɔ eken kéchí aré. ⁹ Arem ye ntá Yesu be, “Chɔŋ nchyé wɔ menyin ebhen menkem mbák óntép mánén besí bha, ɔnchye me kenókó.”

¹⁰ Ke Yesu aghati yi be, “Fá me besí, wɔ Satan! Ekáti Mandem érèm be ‘Mmu abhɔŋ bechye kenókó chi ntá Mandem Acha, antók chí yi aywínti.”

¹¹ Satan arɔ ye Yesu arɔk, bɔángel Mandem barɔk bachye Yesu nekwak.

Yesu abho betik ebhi

(Mk 1.14-15; Lk 4.14-15)

¹² Mpok Yesu aghoko be bákém J̄n Njwiti báfyé ekerékenɔŋ, afa atú Judéya apetnsem atú Gálili. ¹³ Ke yí keróŋ Násáret. Arɔk achɔkɔ Kapěnaum. Etɔk Kapěnaum ébhák nepak manyu Gálili, atú Sébulɔn ne Náftali.

¹⁴ Éfákárí nyaka enyu yɔ be enyiŋ ene Mandem ághátí ndemekepɛnti Aisáya andem émfú tetep. Aisáya arem nyaka be:

¹⁵ “Mmik Sébulɔn ne Náftali, mmik ane bo báfɔet are berɔŋ ndũ ɛntínnyen ené bábhinji be Manyu Gálili, mmik ane áchí ebhényen negho J̄dan, atú Gálili ane beyă bo abhen bápú bo Israel bachi are.

¹⁶ Bõ abhen báchí amem ejuri, bághɔ beyă bediéré. Bõ abhen báchí ndũ mmik ndíkándí newu, mban ághɔ etɔk eyap néne.”

¹⁷ Nebho mpok yɔ, Yesu abho béghátí bho be, “Yěntiki mmu abhɔŋ bétiknsem ndũ bebú bhi mbɔnyune mpok ane Mandem ábhák ne bho mbɔ Mfɔ wap arɔp chi kek-wɔt.”

Yesu abhinji bo bati anwi be mámbák bakoŋo bhi

(Mk 1.16-20; Lk 5.1-11)

¹⁸ Ewak émɔt, ené Yesu ákò nepak manyu Gálili, aghó bo bati apay, bõ nno amɔt chi amɔt. Amɔt aka nnyén be Símun. Nnyén eni néchák nébhák be Píta. Manó ywi aka nnyén be Andru. Bɔ bati apay bare gɔep beyă nkáp anyén ndu beway nsi mbɔnyune bachi nyaka bawánsi.

¹⁹ Yesu arem ntá yap be, “Twó ká bhák bakoŋo bha, ne chɔŋ ntɔŋ be enyũ bákɔ bé bo bachak mámbák bakoŋo bha.” ²⁰ Témte wu, Símun ne manó barɔ beyă nkáp yap, bakoŋo Yesu.

²¹ Yesu átén nókó mmɔet ambi mandú, aghó bõ nno amɔt chi amɔt bachak bati apay, nɔ chi, Jems ne J̄n, bõ Sebedi. Bábhák amem áchwí chɔkɔ ne etayap Sebedi, mángoko nɔkɔ beyă nkáp yap. Yesu abhinji bho nkwo be mámbák bakoŋo bhi. ²² Témte wu, báró áchwí wap ne etayap, bakoŋo yi.

Betik Yesu atú Gálili

(Lk 6.17-19)

²³ Yesu abho beko atú Gálili ankem antɔŋ nɔkɔ bho eyɔŋ Mandem amem bekeré nenikémɔet bo Israel, angati nɔkɔ bho nkwo Mbok Ndéndí ane árèm enyũ Mandem ábhák ne bho mbɔ Mfɔ wap. Ne ambu nɔkɔ yěntiki enyũ neme enen bo babhɔŋɔ. ²⁴ Ékú nnyén Yesu nétáka kpát négháka atú Síria ankem. Bo béré ɔkɔ bõ abhen bábhóŋó mame menyú ne menyú mándɔk nɔkɔ ntá Yesu be ámbú bho. Mbɔk yap bábhák bo abhen befóŋó bebúbebe bésɔŋɔri bho, báchák bábhák bõ abhen bákwen ntímen, abhénéfú babhak bõ abhen bachi bhéré. Yesu abú bho mankem. ²⁵ Beyă bhó bare fú mban ne mban mánkoŋo nɔkɔ Yesu yěntiki ebhak ene yi árɔŋ. Mbɔk eyap báfú atú Gálili, báchák báfú Dikápolis, nɔ chi atú betɔk byo, báchák báfú Yerúsalem, báchák báfú atú Judéya, ne abhénéfú báfú ebhényén negho enen babhinji be J̄dan.

Yesu achɔkɔ ambi njie are tɔŋ bo menyin

⁵ Ewak émɔt, bo béré twó ntá Yesu ndũ bakwó. Aghó nókó bhó, arɔk achɔkɔ ambi njie. Bakoŋo bhi bákó bátéméri yi, bachɔkɔ ne yi. ² Abho betɔŋ bho menyin.

Manják amen tetep

(Lk 6.20-23)

³ Are tɔŋ andem nɔkɔ be, “Éri echa ntá yěntiki mmu ane ághó be besí Mandem, yi apu yěnyin, mbɔnyune Mandem achi Mfɔ ywi!

⁴ Éri echa ntá bõ abhen báchí ndũ nedí kebho néne; mbɔnyune chɔŋ máchye bhó nepɔptí ntí!

⁵ Éri echa ntá bõ abhen bábhóŋó nesepɛtímmɔet ne bápú tɔŋ betan,

mbɔnyune chɔŋ yí anchye bho áfók ankem ane yi afyé bariep bechye bhó!

⁶ Éri echa ntá bõ abhen bábhóŋó nsay ne ekwak beku menyin ebhen bechi chak besí Mandem,

mbɔnyune chɔŋ yi anchye bho menyin ebhen bábhóŋó ekwak bebhɔŋ!

⁷ Éri echa ntá yěntiki mmu ane ághò bho ntínso, mbɔnyune chɔŋ Mandem angó yi ntínso!

⁸ Éri echa ntá bõ abhen bati yap áchí amem pépép, mbɔnyune chɔŋ Mandem ankɔ bó mángó yi!

⁹ Éri echa ntá bõ abhen mánù be bo mámbák eyɔŋ émɔt ne bati;

mbonyune chonj Mandem ankə bə mámbak bǒbhi!
¹⁰ Éri echa ntá yěntiki mmu ane bo báchyè esonjri ndǔ ákə menyin ebhen bechi chak besí Mandem.

Áyet yi mbonyune achí Mfo ywi!

¹¹ “Éri echa ntá yeka mpok bo básǔkoti bhe ne mpok ane báchyè bhe esonjri, mámbare nako bhe barak amuet ndéndem éti ya. ¹² Nják ká ne mámbónj manják mbonyune Mandem abhúré bhe erem akap awu amfay. Ne báké ghokontik be báchyè nyaka baremé kepǔnti abhen tesáy esonjri nkwa.”

Yesu yi bakojo bhi báchí mbo ngánj ne erónj

(Mk 9.50; Lk 14.34-35)

¹³ “Báchí mbo ngánj ntá bǒ mmik mankem. Ke mbák ngánj ábhíkí pere bhónj manyinti mi, ná bákway bekə wu ampet ambak erítí ngánj? Bápú pere kway bekə yěnyin ne wu. Árop chi enyin beto nefí ebhak ene bo báfwèet mánjati nako wu.

¹⁴ “Báchí erónj ntá bǒ mmik. Etok ené échí amfáy njie épú bhese. ¹⁵ Ne bápú dure erónj mánsot enyin mánkuti. Bádure erónj mánte chi ebhak ene bábhónj bete yo bé mbanj ángɔ ntá yěntiki mmu ane achi anywóp. ¹⁶ Dǔ yé ka epin eyeka éngó mbo erónj. Epin eyeka ébhonj bebhak mbo erónj bé bo mángó, mámbiti Etayeka mmu achi amfay.”

Enyin Yesu ághátí bho éti bebhé Moses

¹⁷ “Báké kaysi bé ntwɔ bэфere bebhé Moses. Báké kaysi bé ntwɔ chí beferé basinj baremé kepǔnti. Mbíkí twɔ bэфere mɔ, ntwɔ chí bekə be yěntiki enyin ene bo básinj émfú tetep. ¹⁸ Tetep, nchí ghati bhe be te mfáy ámfuet, mmik amfuet, bápú kwáy beferé yě mandú enyin ndǔ basinj amen wáwák. Basinj amen ábhák kpáte yěntiki enyin ene básinj émfu tetep. ¹⁹ Yě agha ane ápú bhúere yě chí móbhé amot, antonj nako bo bachak be mánkú enyumot mbo yi, chonj ambak ansem ndǔ nkwa bhó mankem abhen Mandem achi Mfo wap. Ke mmu ane ábhúere bebhé Mandem menkem, antonj nako bo be mankə nkwa mbo yi, ábhák mǔngo ndǔ nkwa bho abhen Mandem achi Mfo wap. ²⁰ Nchí ghati ye be be, mbák menyin ebhen bákə bebhiki cha ebhén batonj ebhé Mandem ne ebhen bǔnkwa Fárisi, bápú bhák bo abhen Mandem achi Mfo wap.”

Enyin ene Yesu átonj éti beběnti

(Lk 12.57-59)

²¹ “Bárinj ndǔ ebhé Moses éghati nyaka bachǐmbi bheka be mmu áké wáy nti, ne yě agha ane áway mmu, bákə manyé ne yi. ²² Ke enyin ene nchí ghati bhe chi be, yě agha ane ábenti ne mómayi Mandem átanj yi. Yě agha ane áǔkoti mómayi mbo berem be, ‘Wɔ chhi agha?’ Básot yi besi acha manyé. Ne yě agha ane árèm ntá mómayi be, ‘Wɔ echintímu’ chí mmu ane bábhónj memese amem nepingo. ²³ Mbák žrónj ye bechye akap ntá Mandem ke óntik be nti manó àbè nti éti enyin ené ókú yi, ²⁴ dǔ akap aywe ndǔ nebhuet ane bo báchyè

akap, dók kpík kə mámbák eyonj émot ne yi ke ómpetnsem onchye akabhe ywe ntá Mandem.

²⁵ “Mbák mmu abhonj ndak ne wɔ, antí wɔ, dók temerí yi ayak mánsokori ndak wu, mámbak eyonj émot. Mbák óbhíkí kə nɔ, mpok ámfuét, yi andok ntá ntanj manyé ne wɔ, afyé wɔ amɔ yi, ne yi anchye wɔ ntá bo mbǐnj nkú, ne bǔ mámfye wɔ ekerékenonj. ²⁶ Dinj be mbák émfákári enyu eyɔ, opú fu wawak kpáte onchye ákwɔ ywe ankem, yěnyin kerop.”

Yesu átonj éti berwɔp

²⁷ “Bárinj ndǔ ebhé Moses érèm be, ‘Mmu abhíkí bhonj bekwen berwɔp.’ ²⁸ Ke nchí ghati bhe be, yě agha ane afyé amík amuet ngoré, ambónj nkaysi bebhúere ne yi, anánj akwen berwɔp ne ngoré wu ndǔ nti eni. ²⁹ Mbák nyésé ene nemot nétò wɔ ndǔ bebú, feré nɔ gwep. Éri be óném epókómuet eye émot echa wɔ beronj ambi bekə bebú, mánsot mmuet eye nkem mámesé amem nepingo. ³⁰ Ne mbák awónem ywe átò wɔ ndǔ bebú, kpót wú gwep. Éri be óném epókómuet eye émot echa wɔ beronj ambi bekə bebú, mánsot mmuet eye nkem mámesé amem nepingo.”

Enyin ene Yesu atonj éti awáy nebhay

(Mk 10.11-12; Lk 16.18)

³¹ “Ebhé Moses epet érèm be, ‘Yě agha ane árop ngoré ywi ndǔ nebhay, abhonj bechye yi ekáti ndu betonj be awáy nebhay.’ ³² Ke enyin ene nchí ghati bhe chi be, yěntiki mmu ane árop ngoré ywi ndǔ nebhay ené ngoré ábhíkí kwen berwɔp, akə ngoré akwen berwɔp, ne yěntiki mbakanem ane ábháy ngoré ane ápét apu ekerénebhay, akwen nkwa berwɔp.”

Yesu átonj éti neyiki

³³ “Bárinj ndǔ ebhé Moses épét éghati nyaka bachǐmbi bheka be, ‘Ké fyé bariop bekə enyin ené óbhíkí bhonj nti bekə yo. Mmu abhonj bekə enyin ene yi áyíkí bekə ndǔ nnyén Mandem.’ ³⁴ Ke nchí ghati bhe be mmu abhiki bhonj beyiki wáwák. Mmu abhiki bhonj beyiki ambinj mfay, mbonyune mfay chi bechókó Kefɔ Mandem. ³⁵ Mmu abhiki bhonj beyiki ambinj mmik mbonyune mmiki ne achi mbo enok ene Mandem áǔkí bekak are. Ne mmu abhiki bhonj beyiki ambinj Yerúsalem, mbonyune chi etok eremé Mfo ywese. ³⁶ Ké yiki ombinj nti ywe mbonyune óbhíkí bhonj betanj bekə ekaká emene émbák pépép, ne óbhiki bhonj betanj bekə yo embak pɔ. ³⁷ Mbák ónká bekə enyin, dem be, ‘Ee’. Mbák óbhíkí ka bekə enyin, dem be, ‘Áe’. Yěntiki enyin ene echa eyɔ, éfú chi ntá mbúmbə.”

Yesu yi be ebhiki ri bekeme bebú amfay bebú

(Lk 6.29-30)

³⁸ “Bárinj be ebhé Moses érèm be, ‘Mbák mmu achónjti nyésé nti mánhónjti eni nkwa. Ne mbák mmu áfére nényén nti, bábhonj beferé eni nkwa.’ ³⁹ Ke nchí ghati bhe be, mbák mmu akə wɔ bebú, óké keme yi. Mbák mmu adep wɔ atá ndǔ ebhe awónem, tonj yi ebhe échák

nkwo. ⁴⁰ Mbák mmu äyàñ bekε manyé ne wε be ánsót nkú ye, kpiκ chyé yi nde ye nkwo. ⁴¹ Ne mbák ntemé nenu anyéré wó be ɔmpɔkɔ ntu ywi ɔndɔk ne yi nekó ntay † nemɔt, dók ne yi nekó batay apay. ⁴² Mbák mmu aníñí wε enyíñ ene óbhóñj, chyé yi yɔ. Ne mbák mmu atwo ntá ye be ɔmpúɔ yi enyíñ óké nisi bekε nɔ.”

Yesu yi be mmu abhɔñ bekɔñ bo abhen bápábhé yi
(Lk 6.27-28, 32-36)

⁴³ “Báñíñí ndü ebhé Moses érem be, ‘Óbhóñj békɔñ mmü etɔk eye, ɔmpap mmu ane ápábhé wɔ.’ ⁴⁴ Ke nchí ghati bhe be, kɔñ ka bõmpap abheka, mãnik nɔkɔ mmuεt be Mandem ankwak bõ abhen báchyè bhe esɔñɔri. ⁴⁵ Mbák bákù nɔ, bo bágħɔ be bächí bõ etayeka mmu achi amfay. Báké ghɔkɔntik be yi äto mmok ntá yéñtikí mmü bebú ne yéñtikí mmü ndéñdí. Mandem äto manyier ntá yéñtikí mmu ane ákù enyíñ ene yi äyàñ ne mmu ane ápú kε enyíñ ene yi äyàñ mmu wu ankε. ⁴⁶ Mbák bákɔñ chi bõ abhen bákóñj bhe, ntíkí nsáy bábħɔñj? Yé chí bakù bebú mbo babhebhé nkábhéñti bakɔñ bõ abhen bákóñj bhɔ. ⁴⁷ Ne mbák bákaka chi bõ abhen mãnyie ne bhɔ, nó bákε yi? Yé chí bõ abhen bápú bo Israel bákù nɔ. ⁴⁸ Bábħɔñj ye bebhak chak ndü babhi ankem nkúbhé mbo enyü Etayeka Mandem mfay achi chak ndü babhi ankem!”

Yesu atóñ enyü mmu ábhóñj bekwak mmu ane eyi epu

6 Yesu arɔk ambi berem be, “Sɔt ká mpok be yé mmu yweka áké kε berí ebhen Mandem äyàñ yi ankε besi bho ndu betɔñ mmuεt. Mbák mmu ankε nɔ, apú bhɔñ nsáy ane Etayeka Mandem mfay áchyè. ² “Yéñtikí mpok ane óchyè enyíñ ntá mmu ane eyi épú, ké dep akánkárñ mbo bõ abhen bákù menyíñ chi be mángó bhɔ. Bákε nɔ amem bekeré nenikímμet ne ndu mántítɔk be bo mámbiti bhɔ. Dñíñ ká be nebiti ane bo bábíti bhɔ chi awap akap ankem ané bo mãnánñ bábħóñj. ³ Mbák ɔchyè mmu enyíñ mbɔnyune eyi épú, kε nó enyune yé mmu apu riñi enyíñ ene ókù. ⁴ Éri be ónkú berí bhésé bhésé ne chɔñ Etaye Mandem mmu ághò yéñtikí enyíñ ene mmu ákù bhésé bhésé ankap wɔ.”

Yesu atóñ enyü bo bábħóñj menikmμet

⁵ “Yéñtikí mpok ane mãnikmμet, báké kε mbo bõ abhen bákù menyíñ chi be mángó bhó. Bákɔñ bete amem bekeré nenikímμet ne ndü manyé mbi ke manikmμet bé mángó bhɔ. Dñíñ ká be, negħó ane bo bágħò be bo mãnikmμet, chí awap akap ane mãnánñ bábħóñj. ⁶ Mpok ane mmü yweka äyàñ menikmμet, áñchwé any-wɔp, ebhak ene yi ábhak aywíñti, antíep mbínywɔp anikmμet ntá Mandem Eta yeka mmü bápú ghɔ ne amík. Mbák mmu akε nɔ, chɔñ Etayeka mmu ághò yéñtikí enyíñ ene mmu ákù bhésé bhésé ankap yi. ⁷ “Mpok mmu yweka ánñkμet, áké rem beyä menyíñ ebhen bébhíkí bhɔñ ntí ne nnet, mbo bõ abhen bápú bo Israel bákù. Bákù nɔ mbɔnyune bákaysi be beyä kepi ke kékù Mandem angok nenikímμet enap. ⁸ Báké bhak

† Ntay nemɔt: Ntay chi “Mile” ndü eyɔñjñdik.

mbo bhó. Bãpere nikmμet, Mandem Etayeka anañ ariñi enyíñ ene bãyan. ⁹ Enyu ene ké bábħóñj menikmμet: ‘Etayese, wɔ mmu óchí amfay: Kε bo mãnchyé nnyén ena kenókó; ¹⁰ kε bé mandɔ wɔ ɔmbak Mfɔ wap; ne be mãnkú nókó chí menyíñ ebhen óyan bo mankε fá amik, mbo enyü echi awu amfay. ¹¹ Chié bhese nenyié enen echɔñ; ¹² ɔmfɔñori bebú bhese, mbo enyu séfóñórí bo abhen bákù bhese bebú. ¹³ Ne óké ka sénchwe ndü nemɔ enen nékε sénkwén ndü bebú, ke feré bhese ndu amɔ mbúbmbɔ.’ ¹⁴ “Mbák ɔmfóñórí bo abhen bákù wɔ bebú, chɔñ Etaye Mandem mmu áchí amfay nkwo amfɔñori wɔ. ¹⁵ Ke mbák ɔpú fɔñori bo abhen bákù wɔ bebú, Etaye Mandem Mmu achi amfay apú fɔñori wɔ.”

Yesu atóñ éti netarénsay

¹⁶ “Yéñtikí mpok ane bätät nsay ndu menikmμet ntá Mandem, besi ebheka béké bhak mbo bõ abhen enyíñ ésɔñɔri bhɔ. Báké bhak mbo bõ betábhá. Bágwɔt besi bhap chi be bo mángó be bo bachi ndü netarénsay. Dñíñ ká be, negħó ane bo bágħò be bo bätät nsay, chí awap akap ane mãnánñ bábħóñj. ¹⁷ Ke mpok óbhak ndü netarénsay, sò besi bhe watí, ɔmpák ntí. ¹⁸ Mbák ónkú nɔ, bo bápú riñi be ɔchí ndü netarénsay, ke Etaye mmu bápú ghó ne amík äriñi. Ne chɔñ Etaye mmu ághò yéñtikí enyíñ ene mmu ákù bhésé bhésé ankap wɔ.”

Yesu atóñ éti kefí mmik
(Lk 12.33-34)

¹⁹ “Báké sɔt kefí nkáp ne kefí menyíñ bechak mãmbure fá amik. Fá amik, kengɔk ne mfárékánñ bábħòñti, ne baghép báway eket mámpɔkɔ yéñtikí enyíñ. ²⁰ Enyíñ ene yéñtikí mmu yweka ábhóñj bekε chí be, ansɔt kefí nkáp eki ne kefí menyíñ bechak ambure amfay ntá Mandem. Aré, kengɔk ne mfárékánñ bápú kway bechɔñti bhɔ ne baghép bápú kway bedak eket mángép wú. ²¹ Ebhak ené nkáp aywe áchí, aré ké nti ene nkwo nébhak.”

Yesu atóñ be amík áchí mbo eróñj ene ékù mmu ángó mbanj
(Lk 11.34-36)

²² “Amík áchí eróñj ene ékù mmu ángɔ mbanj. Mbák mmu abhɔñ amík ariari, ághɔ andiñi yéñtikí enyíñ ene yi ákù. ²³ Ke mbák ápú ariari, mmuεt ye nkem ábhák chí amem ejuri. Ke mbák eróñj eye égirigiri, nó ejuri ene ɔchí are eya echa.”

Enyíñ Yesu atóñj éti Mandem ne menyíñ mmik
(Lk 16.13, 12.22-31)

²⁴ “Yé mmu apu kwáy betok bachi bati apay ndɔñ amɔt. Mbák ámbóñ bachi bapay, ákɔñ amɔt ancha anefú, mbák épú nó, áchyε kenókó ntá amɔt, ambyák

anefu. Mmu apu kwáy betok Mandem antok menyih mmik.

²⁵ “Nú kě nchí ghati bhe be, mmu áké bhōj basémé ěti nepém eni andem bé, ‘Chōj nyíe yi? Chōj nyú yi? Chōj mfyé yi?’ Nepém nkwa nébhíki cha nenyíe? Nepém nkwa nébhíki cha ndené? ²⁶ Yihí ká kenem. Képu kwan nenyíe ne képu fere mbwot ebhi kembay ndú betem. Yé nō, Etayeka mmu achi amfay áchye kō nenyíe. Bābhíki rihí be bāchá kenem-ε? ²⁷ Ne ntiki mmu yweka basémé ákway bekū nepém eni nénsap yé chi mandú niñiniñi, nenchā enyu nebhoj bebhak?

²⁸ “Ne ndaká yí bābhōj basémé ěti nden ene béfyé amuet? Yihí ká enyū bōchuchu abhen bachi ebhi bāgō. Bápú kē betik ne bapu ghoko nden. ²⁹ Kē nchí ghati bhe be, yé chí Mfō Sólomon mmu ábhōj nyaka beyā keném, abhíki bhōj nyaka nden ene eri mbo yé chuchu amot. ³⁰ Mandem kě ághókó táko ne berí ebhi, táko ane ákway bebhak echōj, mbúré angwosi, mámfyé angó. Bākáysí bé be kě Mandem apu kwáy békwák māmboñ nden béfyé amuet kē? Neka eneká ne Mandem négūpsi nēchā!

³¹ “Bāké bhōj ye basémé, māndeme nōko be, ‘Chōj sényíe yi? Chōj sényú yi? Chōj sémfyé yi?’ ³² Menyih ebhen menkem kě bō abhen bápú bo Israel básíki nti are. Kē Etayeka mmu áchí amfay arihí be bābhōj bébhōj menyih ebhen menkem. ³³ Yā yé ka mbi befye ntí berō Mandem ámbák Mfō yweka, mámfyé ntí bekū chi yēntiki enyih ene yi áyāñ bo mankū, ne chōj yi anchye bhe menyih ebhen menkem nkwa. ³⁴ Bāké bhōj ye basémé ěti nywop enen mbúré. Chōj mbúré antwō ne ayi barak ane mmu afyé ntí are. Bāké sot besōjri bechak māmáká ndū ebhen echōj.”

Yesu atōj bé bo bābhíki bhōj bétāñ bati (Lk 6.37-38, 42-43)

7 “Bāké tán bati kéká mántāñ be nkwa. ² Mmu áké tán nti mbōnyune, enyu ené ōtāñ nti enyu yō kē Mandem átāñ wō. Enyū ōyēnti ōnchye nti, nkúbhé enyu yō kē báyēnti mánychye wō. ³ Ndaká yí ōyēñi mōñnyihí ane achi anyese nti, ené ōpú fyē ntí ndū nkōkōnkō ane achi wō anyese? ⁴ Ná ōghàti nti be, ‘Manó, dš me mféré mōñnyihí ane achi wō anyésé,’ ené nkōkōnkō achi wōmbōj anyese? ⁵ Wō mmū betābhā, feré krík nkōkōnkō ane achi wōmbōñ anyese, kē ōngō mban sayri beferē mōñnyihí ane achi amem nyésé manóywe.

⁶ “Bāké sot menyih Mandem mánychye ntá bō abhen bābhíki bhōj mpok ne yi. Bāchí mbo mmú. Mmu áké sot menyih Mandem ányché ntá bo abhen bábyak bhō. Bāchí mbo bakók. Mbák mánychye bakók enyihí nkāp, básōt mányōp chi ndū ntōp. Ne mbák mánychye mmú menyih Mandem, āyibhiri mmuet antoko bhe anet.”

Bép, chōj mánychye wō (Lk 11.9-13)

⁷ “Nik mmuet ěti enyih ene ōyāñ, chōj Mandem anchye wō. Yāñ, chōj ōngō. Dep nekōk, chōj mánene ntá ye. ⁸ Kē nō mbōnyune yēntiki mmu ane ánikmuet ěti enyih ene yi áyāñ, Mandem áchye yi. Yēntiki mmu ane

áyāñ enyih, āghō yō. Yēntiki mmu ane ádébhé nekōk, mánene ntá yi. ⁹ Bē bachībhō, mmu yweka ane mbák mōywi ámbép yi bret, ansōt chi ntay anchye yi, chi aghā? ¹⁰ Mbák ámbép wō tansi, ōchye yi nnyō kē?

¹¹ Mbák be bō bebú, bābhōj nti bechye berítí menyih ntá bōbhēka, bākáysí be Etayeka mmu achi amfay kē anōk bebhōj beyā ekōj ndu bechye berítí menyih ntá bō abhen mānikmuet kē? ¹² Yēntiki mmu yweka ánkú ye ne bati mbo enyū yi ákway beyāñ be bo mankū ntá yi. Mbák mānkú nō, étōñ be bākū menyih ebhen Moses ne baremé kepñti bāghàti bhese amem basihí amap.

¹³ “Nyūbhā ané mmu áfuet aré bechwe ndū Kefō Mandem áchí mábhéri. Nyūbhā ané mmu áfuet are andōk anchwe ndū mbí newū ánéne mmuet ne mbi wu áchik, ne échí wikirik befuet are. Ékū bo abhen bāfuet are baya. Fuet yé ka chi ndū nyūbhā ane achi mábhéri. ¹⁴ Fuet yé ka ndū nyūbhā ane achi mábhéri mbōnyune wū kě mmu áfuet aré anchwe ndū mbí nepém. Mbi wu ábē mmuet befuet aré, ne bō abhen bāfuet are babhiki ya.”

Yēntiki enōk ne eyi bakan (Lk 6.43-44)

¹⁵ “Sot ka mpok ne bō-nsé abhen bārēm be bāchí baremé kepñti Mandem. Bākōt ngepti be bāchí bāghōjōmēñ, kē sayri sayri, bāchí chí nkwa ene nsay ánu yō. ¹⁶ Chōj māñihí enyū bō bāchí ndū bepiñ ebhap, nkúbhé mbo enyū mmu áriñi enōk ndū kepem eki. Bápú rōj ndū támfāñ mánkók nepi. Ne bápú rōj ndū nnet árójóri mánkók bakwa. ¹⁷ Enyu yō kē échí ne erítí enōk. Enyu chi berítí kepem, epu kway menyū bebéptí kepem. ¹⁸ Ne ebéptí enōk ényu chi bebéptí kepem, épú kwáy ménýú berítí kepem. ¹⁹ Bākōt yēntiki enōk ene épú nyu berítí kepem, mámkpōti, mansōj angō. ²⁰ Baremé kepñti nsé bachi mbo menōk ebhen bepu nyu berítí kepem. Bāriñi bhō chi ndū bepiñ ebhap.”

Bakojo Yesu abhen tetep (Lk 13.25-27)

²¹ “Puyé yēntiki mmu ane ábhñi me be, ‘Acha, Acha’ kě áchwē ndū Kefō mfáy. Mūne ákū enyih Etaya mmu achi amfay áyāñ kē áchwe are. ²² Ndū nywōbhé manyé, chōj beyā bho mándem ntá ya be, ‘Acha, Acha, pú séghàti nyaka bho Eyōj eyē ndū nnyén ena? Pú sébōk nyaka befōjō bebúbēbē ndū nnyén ena? Ne sékū nyaka menyihí maknkay ndū nnyén ena!’ ²³ Kē ndū nywōp enō chōj ngati bhō bhe, ‘Mbíki rihí be wáwák. Fā ká me besí, be bakū bebú.’”

Menyū batē beket bati apay (Lk 6.47-49)

²⁴ Yēntiki mmu ane ághōk menyih ebhen mērēm, ankū mbo enyū ndémé, áchí mbo ndiñindak ane até eket ndū setárébhé. ²⁵ ěti yō, yēndu manyiep ákwéné tontó, ne manyén ájwí, agboko, babhēp atanatan anu, eket eyō éke kwen. Éke kwen mbōnyune mbōjōket até yō ndū setárébhé. ²⁶ Kē mmu ane ághok menyih ebhen mērēm, yi kē kē mbo enyū ndémé, áchí mbo

echiñtímu ane áte eket ndũ ěšiep. ²⁷ Eso étwó nókó, manyiep akwen tontó, ajwi, ataka ebhi, babhúep atañatan añú, eket eyo ébáy mmuet amik juu!

Yesu atónj mbo mmu ane árèm émbak chi enyu yo

²⁸ Yesu ánánjá nókó berem menyih ebhen yi átòn, bõ mankem abhen báchí are bábhák maknkay tontó ěti eyi enyũ ene yi átòn. ²⁹ Átòn nyaka mbo mmu ane árèm emay, puyě mbo baton ebhé Moses.

Yesu abú mmu ebhanákwa (Mk 1.40-45; Lk 5.12-16)

8 Yesu ánánjá nókó menyih ebhen yi átòn, arc njie asep amik. Beyã bo bábhó bekoño yi. ² Bápére yiní, mmu ebhanákwa amot atwo akwen yí bekak abho berem be, "Acha, mbák wõ, ěkway beku me ntañ." ³ Yesu anyabhe awo atok yi arem be, "Nkõn beku wo òntán, neme ene né máy." Témté wu, atañ. ⁴ Yesu arem ntá yi be, "Ké ghati yě mmu enyih ene éfákárí, ke dók ntá nchiakap Mandem be yi angõ be ebhanákwa ye émay. Ánánj ámbýó wo, òndok, onchye ye akap ntá Mandem békõn ebhé Moses. Chõn eyo émbak enyih ene étòn bo be ebhanákwa ye emay."

Yesu abú mmõbetok mũnti batemé nenu Rom (Lk 7.1-10)

⁵ Yesu afa are rónj Kapënaum. Ágháká nókó aré, mmu amot ane áchí mũnti eká batemé nenu Rom besa betay arok ntá Yesu, abho menikmuet ntá yi, ⁶ andeme noko be, "Acha, mmõbetok awa achí anywõp bíñírí ne beyã bebe." ⁷ Yesu akeme yi be, "Chõn ntwõ nkũ yi antañ." ⁸ Ke mũnti batemé nenu wu arem be, "Acha, mbíké kway mmu ane ýtwó eket eyi. Chié chí eyõn, chõn mmõbetok wa antañ. ⁹ Nchí rem no mbõnyune menkwõ mbõn bõ abhen, mbák mángátí me nkũ enyih, mbõn beghok bhõ. Ne mbõn nkwo batemé nenu antene ya abhen mbák ngati bhõ enyih, bábhõn beghok mé. Yěntiki mmu wap ane ndémé be, 'Dók', áron, ne yě agha ane ndémé be, 'Twó', átwõ. Ne mbák ngátí mmõbetok awa be, 'Kũ enyih ene', abhõn beku yo." ¹⁰ Yesu ághókó noko no, abhak maknkay tontó. Ayibhiri mmuet, arem ntá bõ abhen bákõnõ yi be, "Diní ká be mbíké re gho yě mmu Israel amot ane ábhõnjõ neka ne me enyu ené. ¹¹ Diní ká be beyã bo báfũ chõn bebhe menkem mántwo manchokõ ne Ábraham ne Áisek ne Jekõp ndũ menyie epã ndũ nebhuere kefo mfay. ¹² Ke chõn mánten bo abhen bábhõnjõ nyaka bebhak ndũ nebhuere kefo Mandem nefi ndũ ejuri. Aré, mámbak ndũ kebho ne nenyie ámén." ¹³ Yesu ayibhiri ye mmuet arem ntá mũnti batemé nenu be, "Petnsem anywõp, yěntiki enyih echi mbo enyu ònókó." Nkúbhé mpok ane Yesu árèm no, mmõbetok wu atañ.

Yesu abú beyã bõmame (Mk 1.29-34; Lk 4.38-41)

¹⁴ Yesu arok achwe eket Píta, aghó nno ngóré ywi bhúré ne mbúep amuet. ¹⁵ Arok yi nékúmuet atok yi ndũ

awo. Mbúep wu ámay. Afate akũ nenyie abho mene Yesu. ¹⁶ Égháká nókó beku, bo béré sot beyã bo abhen befõnjõ bebúbebu bésõnjõri bhõ mándok noko ntá Yesu ne bhõ. Yesu are sot chí eyõnjõnyu eyi amboko noko befõnjõ bebúbebu be méndõ bhõ, ne ambu noko bõmame. ¹⁷ Yesu akũ menyih ebhen ntá bhõ be enyih ene ndemekepĩnti Aisáya árémé nyaka ěti yi émfũ tetep. Aisáya arem nyaka be, "Asot mame ayese ne arokõ besõnjõri ebhesé."

Enyũ nepém nkoño Yesu nébhõnjõ bebhak (Lk 9.57-62)

¹⁸ Yesu ághó nókó beyã bo ndũ bátwõ bákábhé yi, aghati baghok abhi be, "Sémpé ebhe manyu éne awu." ¹⁹ Ntõn ebhé Mandem amot arok ye ntá Yesu arem be, "Ntõn, chõn nkoño wo yěntiki ebhak ene ýron." ²⁰ Yesu akeme yi ne nekay be, "Besõp bebhõn babhok, kenem kébõnjõ manyay, ke Me Mmu mfũ ntá Mandem mbíké bhõn ebhak besõn ntí." ²¹ Nkoño Yesu achak arok ntá yi arem be, "Acha, dõ kpík ndók mbémé Etaya." ²² Ke Yesu akeme yi be, "Kõnjõ me. Dõ bawũ mámbémé ngũ wap."

Yesu akũ mbúep atañatan akwen chák (Mk 4.35-41; Lk 8.22-25)

²³ Yesu arok achwe amem áchwí ne bakoño bhi ndu bépe berõn ebhe manyu echak. ²⁴ Ndũ bárõn, bápére ghõ mbúep atañatan ábhõ menu, mpérényen ebho bedep áchwí, manyiep anchwe noko amem. Yesu abhak ndũ kenõ. ²⁵ Bakoño bhi bárók maneme yi barem be, "Acha, pemé bhese, sétwõ gu anyén!" ²⁶ Yesu arem be, "Bácháy yi? Neka eneka négupsu necha!" Afate ye asáy mbúep ne mpérényen, nnyén nekwen tũũ. ²⁷ Bábhák maknkay tontó, babho berem be, "Ntiki enyũ mmu né? Yě chí mbúep ághõk yi, mpérényen éngok yí!"

Yesu akũ befõnjõ bebúbebu bérõ bõbati apay (Mk 5.1-20; Lk 8.26-39)

²⁸ Yesu arok aghaka atú mmik bõ Gerása ebhe manyu echak. Bõ bati apay abhen befõnjõ bebúbebu bésõnjõri bhõ, báfũ ndũ nebhuéré manem ané bõ bákõkõ are, bátémeri yi. Bághõ nyaka bo, mántoko bhõ anet. Ékũ bo kepere fuet atú wu. ²⁹ Neghõ ane bághõ Yesu, babho bebik mándeme noko be, "Mmõ Mandem, õbhõn ntiki ndak ne bhese? Ýtwõ bechye bhese ntemsi ené mpok abhiki re kway?" ³⁰ Ereme nkwo bakók anyie nyaka kekwo ne nebhuét wu. ³¹ Befõnjõ bebúbebu ebhen bésõnjõri bhõ bébõ menik Yesu mmuet be, "Mbák õbõk bhese, tó bhese chi ndũ nkwo bakók wu." ³² Yesu aghati befõnjõ bebúbebu bhõ be, "Dók ká." Béfũ bõbhõ amuet, berok, bechwe ndũ nkwo bakók. Bakók ankem bárókõri básep ndũ nkoko-njie dúgúdúgúdúgú bágúre anyén. ³³ Bõ abhen bábhãbheri bakók, bághõ nókõ no, bábhe, bárók ndũ etok ene echi kekwo, baghati bhõ yěntiki enyih ne enyũ éfákárí ne bõ abhen befõnjõ bebúbebu bésõnjõri nyaka bhõ. ³⁴ Etok enkem émókõ témté erok étémeri Yesu. Mánik yi mmuet be ándõ atú etok eyap.

Yesu abú mbéntí
(Mk 2.1-12; Lk 5.17-26)

9 Yesu áfá nókó atú Gerása, arɔk, asɔt áchwí apé nnyén, apetnsem Kapënaum, etɔk ene yi áchòkɔ. ² Bõfú bátwɔ ne mbéntí amɔt ane bápókó ndũ bekpaka ntá yi. Yesu ághó nókó enyũ neka enén bábhónɔ ne yi be abhɔɔn betan bebu mmu wu, arem ntá yi be, “Mówa, óké chay, mfóórí bebú ebhe.” ³ Ekɛ mbɔk batɔɔn ebhé Mandem abhen bachi are bábho berem ne mmæt eyap be, “Árem kpát mbɔ bhé achi Mandem! Mandem aywĩnti ké ákway béfóórí bebú mmu!” ⁴ Yesu arinji nkaysi yap, abhéɔ bho be, “Ndaká yí bákàysi bebéptí menyin? ⁵ Enyin ene échí wikirik chí ene? Berem be, ‘Mfóórí bebú bhe,’ ke chi berem be, ‘Faté kɔ?’ ⁶ Ke chɔɔn nkɛ mändinji be, Me Mmu mfú ntá Mandem mbɔɔn betan fá amik befori bebú bho.” Arem ntá mbéntí wu be, “Faté, pókó bekpaka bhe gure!” ⁷ Mbéntí wu afate kperep, agure. ⁸ Bo bágó nókó enyin ene efakari, bábhak maknkay tontó, babho bebíti Mandem mmú áchyé nkwa enyũ betan ebho.

Yesu abhinji Mátio be ámbák nkoɔo ywi
(Mk 2.13-17; Lk 5.27-32)

⁹ Ené Yesu áró ebhak ene yi ábú mbéntí ákò, áɔn, aghó mbebhé nkabhénti amɔt chɔkɔ amem ekerébetik eyi. Aka nnyén be Mátio. Abhinji yí, arem be, “Twó, bhák nkoɔo wa.” Mátio afate, abho bekoɔo Yesu.

¹⁰ Étáré nókó, Mátio abhinji Yesu eket eyi. Anak mamæere bhi ne babhebhé nkabhénti bachak, ne bakũ bebú bachak. Yesu, achɔkɔ anyie nɔkɔ nenyié ne bho, ne bakoɔo bhi nkwa. ¹¹ Bõnkwa Fárisi bágó nókó ndũ Yesu ányie nenyié ne bhó, bábhó bebheɔ bakoɔo Yesu be, “Ndaká yí nɔɔn yweka ányie nenyié ne menyũ bõbhen?” ¹² Yesu ághók enyin ene bárèm, akeme bho ne nekay be, “Bõ abhen bápú me, bápú yan ngaɔ. Bõ mame ke báyan ngaɔ.” ¹³ Áréme nókó nɔ, arɔk ambi berem be, “Dók ká, mãnu berinji enyin ene Mandem áréme. Arem be básin be, ‘Enyin ene mëyán chi be bo mángó ntínso ne bati, puyé chi akabhénnya.’ Mbíkí twɔ bebhinji bõ abhen bakaysi be bachi chak besí Mandem be mámbák bakoɔo bha, ntwɔ bébhinji chi bo babúbabú.”

Bábhép Yesu éti netarénsay ndũ menikmæt ntá Mandem

(Mk 2.18-22; Lk 5.33-39)

¹⁴ Mbɔk bakoɔo Jñn Njwiti bárók ntá Yesu bábhép yi be, “Ndaká yí besé ne bõnkwa Fárisi sétare nɔkɔ nsay ndu menikmæt ntá Mandem, ke bakoɔo bhe bápú kɛ nɔ?” ¹⁵ Yesu akeme bhó be, “Bákáysí bé bo bákway bechɔkɔ nsónso ndũ epã nebhay ené mbäyngɔré abhæt ne bho? Nsé! Ke mpok átwò ane báfere chɔɔn mbäyngɔré ntá yap. Ne chɔɔn mãntare nsay mpok yɔ.” ¹⁶ Yesu arɔk ambi berem be, “Yé mmu apú kway besɔt ebhókónden nkɔ anchók mbok ndũ esí nden? Mbák mmu ankɛ nɔ, ebhókónden nkɔ éɔàti, enkɛ mbokó nden ánichik ancha esí mbok. ¹⁷ Ne ntá bo abhen báfyé

mmém ndũ bebhá nkwaɔbhanya, bápú fyé mmém bakɔ amem ebhá nkwaɔbhanya ene esi. Mbák mánkú nɔ, ebha ésen, enchɔɔn, ne mmém andɔk amik. Báfyé mmém bakɔ chi ndũ ebhá nkwaɔbhanya ene ekɔ. Mbák mánkɛ nɔ, mmém apú rɔɔn amik ne ebha epu sen enchɔɔn.”

Yesu aneme mmõ münti
(Mk 5.21-43; Lk 8.40-56)

¹⁸ Ené Yesu abhæt beghati bho menyin ebhen, bápére ghɔ münti bo Israel amɔt arɔk akwén yi bekak, abho berem be, “Éta, mówa agu néne. Chí móngɔré. Nnikmæt, twó nyaná amɔ yi amæt, ne chɔɔn ampentsem ndũ nepém.” ¹⁹ Yesu afate ne bakoɔo bhi bábho berɔɔn ne münti wu. ²⁰ Ené bárɔn, ngɔré amɔt afú Yesu ansem, arɔk petii, atɔk nkoɔon nkú yi. Ngɔré wu áfère nyaka manon ndũ mamié byo ne apay. ²¹ Akɛ nɔ mbɔnyune arem nyaka ne mmæt yi be, “Mbák nɔk yé chi nkoɔon nden Yesu, chɔɔn ntaɔ.” ²² Yesu ayibhiri mmæt aghó yi, aghati yi be, “Mówa, kéchay. Neka ene ne me nékɔ ɔtaɔ.” Témté wu ngɔré wu ataɔ. ²³ Yesu afæt ye are rɔɔn ndũ eket ene münti bo Israel wu. Ágháká nókó aré, achwe anywóp, aghó bafé babhan ne ngémtay bho ndũ bádi kebho ne beyä ewat. ²⁴ Aghati bó mankem be, “Fú ká kpík, móne abhíkí gú. Ábhære chí kenó.” Bó mankem béré way Yesu way. ²⁵ Bõ nneréket bátén nókó bho nefí, Yesu arɔk kekwaɔt ne ngú wu, ákém yi ndũ awó, mówu apentsem ndũ nepém, afate. ²⁶ Mbok éti ndak ane ataka atú etɔk wu ankem.

Yesu akɛ manémámik bati apay babho beghɔ mban

²⁷ Ené Yesu áró nebhet wu áɔn ambi, manémámik bati apay babho bekoɔo yi mámbik nɔkɔ be, “Mmõ Mfɔ Debhit, ghó bhese ntínso!” ²⁸ Mpok Yesu achwe anywóp, manémé amík bho bákóno yi aré. Abhéɔ bho bé “Mänókó be mëkwáy bekw mãngó mban?” Bákéme be, “Acha, sénoko.” ²⁹ Yesu atɔk ye amík ayap arem be, “Émbák ne bhe mbɔ enyũ mãnókó.” ³⁰ Amík ánene bho témté, bapet babho beghɔ mban. Yesu asemte bho be, “Báké ghati yé mmu enyin ene efakari.” ³¹ Yé nɔ, bárɔn nókó, mángati nɔkɔ bho ndũ atú etɔk wu ankem enyin ene Yesu ákú ntá yap.

Yesu akɛ mbók abho berem kepí

³² Bõ-bho bati apay báró nókó Yesu, bõfu basɔt mbók bárók ntá Yesu ne yi. Éfónó ebúbɛ ke ékú nyaka yi ákwéné kebho. ³³ Yesu abók éfónó ebúbɛ yɔ. Éró mmu wu, abho berem kepí témté. Beyä bo abhen bachi aré, babhak maknkay, bábhó berem be, “Sébhíkí re ghó ene enyu fá amem etɔk Israel.” ³⁴ Ke bõnkwa Fárisi béré rem chi be, “Chí mfo befónó bebúbɛɛ ké áchyé Yesu betan bébok befónó bebúbɛɛ.” †

Yesu ághɔ bho ntínso

³⁵ Yesu ákò nyaka amem betɔk begho ne ndũ bõbetɔk, antɔɔn nɔkɔ bho amem bekeré nenikmæt bo Israel. Ne angati nɔkɔ bho Mbok Ndíndí éti Kefɔ Mandem. Ábú

† Ndón ane apu ndũ mbɔk basin amen tesáy.

nyaka bo abhen bārōn ntá yi ne mame menyu ne menyu. ³⁶ Yesu ághó nókó ndũ ngémtay bho bátwò ntá yi, aghó bho ntínso mbonyune báchi ndũ esōjōri, keb-hōj nkwa, mbo bāghōjōmēn ane ábhíki bhōj mbabheri. ³⁷ Yesu arem ntá bakojo bhi be, “Mbust bēfére ebhi aya, ke bakū betik bābhiki ya. ³⁸ Nik ye ka mmuet ntá Mandem mmu achi mbōjōnki bé ántó bakū betik mamfere mbwot ebhi.”

Yesu ayap bōbati byo ne apay be mámbák bōnto bhi
(Mk 3.13-19; Lk 6.12-16)

10 Ewak émt, Yesu abhiñi bakojo bhi bati byo ne apay, achye bho betaj bēbók befójo bebúbēbē ne ndũ bēbú mame menyu ne menyu. ² Manyén bōnto Yesu bho bati byo ne apay achi be: Ane mbi abhak Símun. Nnyén eni néchák nébhak be Píta. Achák abhak Andru, manó Píta. Ne Jems ne mōmáyi jōn, bō Sebedi. ³ Báchák bābhák Filip ne Batolómyo, ne Tōmās, ne Mátiō mbebhé nkabhénti, ne Jems mmō Alfeyōs, ne Tadiōs. ⁴ Ne Símun, mfyē-betaj ndũ barakátok, ne Júdas Iskar-iōt mmu átí nyaka Yesu.

Yesu ató bōnto bhi bati byo ne apay nefí ndũ betik
(Mk 6.7-13; Lk 9.1-6)

⁵ Yesu abhiñi bōbhō bati byo ne apay aghati bho be, “Mētò bhe nefí ndũ betik. Ke bāké rōj ntá bo abhen bápú bo Israel, ne bāké chwe ndũ yē etok Samária émt. ⁶ Dók ká chi ntá bo Israel abhen bachi mbo ághōjōmen ané ánémé ebhi. ⁷ Dók ká māngati nōkō bho be, ‘Mpok arōp kekōt ane Mandem abhak ne bho mbo Mfō wap.’ ⁸ Bú ká bōmame, ηemé ká bawú, māmbu bō ebhanákwa nkwa. Bók ká befójo bebúbēbē be méndó bho. Nchyé bhe betaj ndu bekē menyij ebhen nke sōt nkáp. Dók yé ka kē bho ntá bho kebhep bho nkáp. ⁹ Mmu áké pōkó yēntiki enyū nkáp amuet. ¹⁰ Mmu áké pōkó ebhā nekō, ne yē chí nkú áchák, ne yē chí nkwbhánya échák, ne yē chí ntém. Bo bābhōj bēchíe nkūbetik enyij ene yi ábhōj bēbhōj. ¹¹ Yēntiki etok ené bāchūsbhé aré, yāj ká esáyri mmu ane ábhōj ekōj besyēpti bhe eket eyi, mānchōkō ne yi kpáte mpok ane bārō etok eyō. ¹² Nchwe ane bāchwe anywōp, kaká ka bō abhen bachi are māndem be, ‘Áfók Mandem ámbák ne bhe.’ ¹³ Ne mbák básōt bhe ne ekōj, nik ka mmuet be áfók Mandem ámbák ne bho. Ke mbák bābhíki sōt bhe ne ekōj, nik ka mmuet be Mandem ánkém áfók ywi, kebhe bho. ¹⁴ Ne mbák bābhíki syēpti bhe ndũ yē eket ne yē chí etok, kwet ka mfok ane áchí bhe bekak, māmfā are. ¹⁵ Nchí ghati bhe be, ewak ene Mandem átān bō mmik, chōj angó ntínso ne bō etok Sódōm ne abhen Gomóra encha bō etok ené bābhíki sōt bhe ne ekōj.” †

Yesu aghati bōnto bhi esōjōri ené bābhōj bēbhōj
(Mk 13.9-13; Lk 21.12-17)

¹⁶ “Ghók ká, Nchí to bhe ntá bō mmik mbo bāghōjōmēn nenti nkwa. Bák yé ka bō kējwān mbo

† Sódōm ne Gomóra: Chi betok ebhen Mandem átó nyaka ngo ásoj bho éti beyā bebú bōbhāp.

nnyó, māmbōj bati pépép mbo bebhōj. ¹⁷ Sōt ka mpok mbonyune bo bākēm chōj bhe mámfye amō bō batí etok, māndep manet ayeka amem bekeré nenikímuet ebhap. ¹⁸ Chōj bo mánja bhe gbaka gbaka ntá bōgōbhānō ne bafō éti ya. Ne chōj eyō ényē bhe mbi beghati bho ne bō abhen bápú bo Israel Mbok Ndíndí éti ya. ¹⁹ Mpok básóré bhe ambi ndu bétān be, bāké seme be, ‘Chōj séndem be yi ne yē chí be chōj séndem ná?’ Bāké sōjōri mmuet mbonyune mpok ánkway, Mandem ághati bhe enyij ene bābhōj berem. ²⁰ Nchí ghati bhe enyij ene mbonyune mpok yō, menyij ebhen bārēm bēpú fu be anti. Efōjō mmu Mandem etayeka átó ké ághāti bhe enyij ene bābhōj berem. ²¹ Chōj manó anchye nti manó ntá bōbati be mángwáy. Chōj mbok bachi mánkē enyumōt ne bōbhāp. Chōj mbok bho mánte nenu ne bachi ne manō, mánkē be mángwáy bho. ²² Chōj menyū bho menkem mámpap be éti ya. Ke Mandem āpeme yēntiki mmu ane áté kpírí te ndũ ngwenti. ²³ Etok ene bo bāchyē mmu ane esōjōri, fá ká aré áyák māndok etok échák. Dīñí ká be bāpú kway bekō ndũ betok Israel menkem bekē betik ebha ené Me Mmu mfú ntá Mandem mbíki re petnsem. ²⁴ “Mmōkāti apu kway berēñi enyij ancha ntōj ywi. Ne mūbetok apú cha chi-betok ywi. ²⁵ Échí enyijí mañák be mánkē ne mmō ekāti mbo enyu báké ne ntōj aywi. Ne échí enyijí mañák be mōbetok ámbák mbo chi-betok ywi. Mbák bo bákway bēchik nti kpát mámbiñi me mūnti nneréket be Belsebul, ná ne be bōneréket? Chōj mánchye bhe manyén ané ábébhé áchá enō!”

Mmu abhōj bēcháy chi Mandem
(Lk 12.2-7)

²⁶ “Bāké chay yē mmu ane ápābhe. Yēntiki enyij ene bákúti, chōj mánene. Ne ené echi bhésé bhésé, chōj mánkē be bo mándiñi yō. †† Yēntiki enyij ene ngátí bhe ansem ansem, ghati ká bho kpōjōrōj. Ené bāghókō ansem ansem, kó ka amfāy beket māndem be mmik nkem ángók. ††† Bāké chay bō mmik. Bákway beway chi mmuet nkwa. Bābhíki bhōj betaj bekē yēnyij ndu Efōjō mmu. Mandem ké bābhōj bēcháy. Yí ke ábhōj betaj bechye mmuet mmu ne efōjō mmu esōjōri amem nepingo. †††† Pú mmu ákwáy beku bōkenen bapay ne nkáp ane apu yēnyij? Yē nō, yē mōsenen amōt apú kway bekwen amik ené Etayeka mmu achi amfay abhíki riñi. ³⁰ Enyu yō ke échí ne bhe. Mandem aríñí yē chí mpāy bekaká emene ebhen bēchí yēntiki mmu yweka anti. ³¹ Bāké chay ye yēnyij ené bo bakway bekē bhe. Besí Mandem, yēntiki mmu yweka abhōj menwōp tontó achá ngémtáy kenene.”

Bō abhen bachi bō-Yesu
(Lk 10.8)

³² “Yēntiki mmu ane árēm kpōjōrōj besí bō mmik be yi achi mmu wa, chōj menkwō ndem besí Etaya mmu

†† Belsebul: Mfō befójo bebúbēbē akōj bebhe se tetep ane Mandem áyān bo mándiñi. ††† Yesu yi be bakojo bhi bābhōj beghati bo kpōjōrōj menyij ebhen yi ághāti bho ansem ansem. †††† Efōjō nkwa épú gu. Mmūere eyi ke ágú.

achi amfay ndũ nywɔp manyé, be mmu wu achi awa.
³³ Ke mmu ane átánjá besí bho be yi apu mmu wa, chɔŋ menkwó ntaŋa besí Etaya mmu achi amfay be yi apu mmu wa.”

Mbok Yesu átwɔ ne ákóré
 (Lk 12.51-53, 14.26-27)

³⁴ “Bǎké kaysi be ntɔw fá amik chi bekw bo mámbák ndu kpák ne bati. Áe. Ntɔw chi be bo mánú ne bati.
³⁵ Ntɔw bekw bǎ abhen babhakanem mánú ne bachi bhap, abhén baghɔré mánú ne manɔ ne baghɔré mánú ne manɔ maném abhap. ³⁶ Bǔmpap báfù chi eket mbɔŋ mmu. ³⁷ Mbák ɔkɔŋ etaye, ne yé chí máye ɔchá me, nǔ ɔbhíkí kway bebhak nkoŋo wa. Ne mbák ɔkɔŋ mýwe ɔcha me, nǔ ɔbhíkí kway bebhak nkoŋo wa. ³⁸ Mmu ane ábhíkí ka beɔkɔ ekotákátí eyi ankoŋo ndũ bayarékak aya, abhíkí kway bebhak nkoŋo wa. ³⁹ Mmu ane areme be abhíkí riŋi me ndũ áyàn be ámpémé mmuet yi, apú bhɔŋ nepém enen tetep. Ke mmu ane áká bégu éti ya, ábhɔŋ nepém enen tetep.”

Mandem ákap yéntiki mmu ane ásɔt bakũ betik abhi sayri
 (Mk 9.41)

⁴⁰ “Yé agha ane ásɔt bhe sayri, áɔt chi me. Ne yé agha ane ásɔt me sayri, áɔt chi Eta mmu átó me.
⁴¹ Mbák ɔɔt mmu sayri mbɔnyune ɔríŋí be yi achi ndemekerĩnti wa, chɔŋ Mandem anchye wɔ nkúbhé akap ane yi áchye ntá ndemekerĩnti ywi. Ne mbák ɔɔt mmu sayri mbɔnyune ɔríŋí be ákũ chi enyiŋ ene Mandem áyàn bo mankw, chɔŋ Mandem anchye wɔ akap mbɔ mmu ane ákũ enyiŋ ene Mandem áyàn bo mankw. ⁴² Diŋí ká be yé agha ane áchye yé chí manyiep bakwen ntá yé mmu amɔt ndũ nkwo bǔbha bhen mbɔnyune achí nkoŋo wa, diŋí be Mandem abhɔŋ bechye yi akap.”

Jǔn ató mbɔk bakoŋo bhi be mámbép Yesu mmũ yi achi
 (Lk 7.18-35)

11 Yesu ánánjá nók béghati baghɔk abhi bati byo ne apay enyiŋ ene bɔ bábhɔŋ bekw, afa nebhetet yi achi ne bho arɔk ndũ betɔk Israel béchák ndu béghati bo Mbok Ndíndí.

² Mpok yɔ, Jǔn Njwiti abhak ekerékenɔŋ. Ághókó nók menyiŋ ebhen Mpeme Mandem afyé nyaka bariet be áto ákũ, ató mbɔk bakoŋo bhi be mándók mámbép Yesu be, ³ “Wɔ ke ɔchí Mpeme ane Jǔn árémé be átwɔ, ke chi be sébhɔŋ menoŋ mmu achak?” ⁴ Yesu akeme bho be, “Pet ka nsem ghati Jǔn menyiŋ ebhen bǎghókó bo bǎrém, ne ebhen be babhɔŋ bǎghɔ. ⁵ Bǎghok ne bǎgho be manémámik bǎghò mbaŋ nénene, ne bakem báfáté bákò. Bǔ ebhanákwa bátán ne bachókó batú bǎghòk mbaŋ. Bawú bápɛtnsem ndũ nepém ne bo bǎghàti bachébhébhho Mbok Ndíndí. ⁶ Éri echa ntá mmũ ane ápú kwén ndũ bebú éti menyiŋ ebhen mékũ.”

⁷ Ené bakoŋo Jǔn bǎr bǎrɔŋ, Yesu abho berem ntá beyá bo abhen bátwò nebhetet ane yi achi éti Jǔn be, “Mpok bǎrɔŋ nyaka awu amem baso, bǎrɔk begho ntiki

enyũ mmũ? Bǎrɔk begho mmu ane achi mbɔ énsó-manyiep ene babhép áfòk énkwen ene ebhe, ámfok enkwen ebhe échák ke? ⁸ Bǎrɔŋ nyaka amem baso begho yi? Mmu ane afyé berítí nden amuet ke? Bǔ abhen báfyé menyiŋ nden ebho bǎchòk chi amem bekírí-bafó! ⁹ Ghati ká me. Bǎrɔŋ nyaka amem baso béggho ntiki enyiŋ mmu? Ndemekerĩnti? Échi tetep. Ke diŋi ka be mmu ane bǎghó achá ndemekerĩnti. Bǔ bǎrɔk ye begho kpik yi? Bǎriŋi be bǎrɔŋ nyaka chi begho ndemekerĩnti? Ke diŋi ka be, Jǔn acha baremé kerĩnti bǎchák. ¹⁰ Jǔn ké achi mmu ane Ekáti Mandem érem éti yi be,

“Mandem arem nyaka be, Yiriŋí, chɔŋ ntó mpɔkɔntó wa wɔ ambi,
 be ángókó mbi ywe ke ɔntwɔ.”

¹¹ Yesu arɔk ambi berem be, “Nchí ghati bhe be Jǔn Njwiti acha yéntiki mmu achak, ndũ bo abhen bágú ne abhen bachi nepém. Yé nǔ, yé chí mmu ane apu yényiŋ ndũ mpáy bo abhen mányié Kefí mfáy acha yi. ¹² Béb-hó ndũ mpok ane Jǔn Njwiti ághàti nyaka bho Eyɔŋ Mandem beghaka echɔŋ, Kefí mfáy kégò ne betan ne mbɔk bho mánú béchwe are ne betan. ¹³ Jǔn ápére tó bǔ betik bhi, basiŋ amen Moses ne amen baremé kerĩnti árem nyaka éti Mpeme Mandem afyé bariet be áto. ¹⁴ Mbák bǎbhɔŋ nti menoko enyiŋ ene mǎrem, diŋí ká be sayri sayri mpok ane baremé kerĩnti bǎrémé be Eláija átwò, bǎrém nyaka chi éti Jǔn. ¹⁵ Yé agha ane áyàn beghok enyiŋ ene mǎrem, ántá batú ángók sayri.

¹⁶ “Chɔŋ njenti mkpáká bho abhen echɔŋ ne yi? Báchí mbɔ bǔ abhen bǎchókó nefisie bákũ ntok. Eka émɔt barem ntá abhen eka echak be,

¹⁷ “Sékwáy bakwáy nebhay be mǎmben nebhen ke bǎb-hiki bhen.

Sékwáy bakwáy newú, kebho bǔ kedí!”

¹⁸ Jǔn Njwiti atwɔ nyaka antare ɔkɔ nsay ndu menik-muet ne mmem yi ke nyu. Yéntiki mmu are rem be, “Éfójó ebúbu echi ne yi!” ¹⁹ Mpok Me Mmu mfú ntá Mandem ntwó, nde nyie, nnyú ɔkɔ ne bhe. Yéntiki mmu arem be, “Yiriŋí nyié menyiŋnyíé ne nyúmém wu. Mamure bhi chi babhebhé nkábhénti ne bakũ bebú bachak! Ke diŋi ká be menyiŋ ebhen mmu ane ákòŋo mbi Mandem ákũ ke bétɔŋ be neriŋíndak enen néfú ntá Mandem nechi tetep.”

Bǔ abhen bábhɔŋj bétemsi
 (Lk 10.13-15)

²⁰ Bǔ abhen báchí nyaka amem betɔk ebhen Yesu ákũ beyá menyiŋí maknkay, bǎbhíkí tík nyaka nsem ndũ bebú bhap. Ékw Yesu abho beji bho andeme ɔkɔ be,
²¹ “Bǔ bo Korasín, chɔŋ émbép ntá yeka encha! Bǔ bo Betsáida, chɔŋ émbép ntá yeka nkwo encha! Mbɔ chí amem betɔk Táya ne Síɔn ke nkú menyiŋí maknkay ebhen-ne nkũ ntá yeka, mbú báfyé nden pyɔ, mánto batwóp anti tesáy, betɔŋ be bátiknsem ndũ bebú bhap!
²² Nchí ghati bhe be, ewak ene Mandem átàn bǔ mmik, chɔŋ angó ntínso ne bǔ Táya ne Síɔn encha bhe! ²³ Ne bǔ bho Kapěnaum, bǎkaysi be bǎkway beyon mmuet, mánkó kpát mántɔk nebu? Nsé! Chɔŋ Mandem amese

bhe amem etokó bawú! Mbo amem etok Sídon ke nkú menyinjí maknkay ebhen-ne nké ntá yeka, mbé yó ebhuet téé tē echonj! ²⁴ Dijní yé ka be, ewak ene Mandem átàn bō mmik, chonj angó ntínso ne bō etok Sódóm ancha bhe.”

Yesu yi bo mántwó ntá yi mambonj neywěmuet
(Lk 10.21-22)

²⁵ Ndũ mpok yó, Yesu ánikmuet be, “Eta, wó mmu ób-hónj mfay ne mmik! Nchí chye wó bakak ndũ úró menyinj ebhen mémbák bhésé bhésé ntá barijindak ne ntá bo abhen bárijí beyá menyinj. Onéné bho ctónj kponorónj ntá bo abhen bábhíkí rinj yěnyinj mbo mām-bó. ²⁶ Eta, enyu yó ké wambonj ýáýá be embak.” ²⁷ Yesu apēt abho beghati bho be, “Etaya achyé me menyinj menkem. Yě mmu abhíkí rinj mmu ane Mmo áchí ébhíkí fuet chí Etayi. Ne yě mmu abhíkí rinj mmu Eta áchí ébhíkí fuet chí Mýwi ne bō abhen yi áyábhé ndu beke bó mándinjí Etayi. ²⁸ Twó ká ntá ya, bē mankem abhen bápókó menwóptí batũ besonjri ne bápóp, chonj nsebhe yó amik, nchyé bhe neywěmuet. ²⁹ Sot ka betik ebhen nchyé bhe, mángók menyinj ebhen mětónj bhe mbonyune nchí krák ndũ epinj eya ne neyonómuet népú me anti. Ké ka nó chonj māmbonj neywěmuet. ³⁰ Twó ká ntá ya mbonyune ntu áne mēchye bhe achi fuyak.”

Enyinj bábhébhé Yesu ěti nywobhé neywěmuet
(Mk 2.23-28; Lk 6.1-5)

12 Ébhíkí tat, Yesu ne baghok abhi béré kó mámfuet noko amem nké nchwifú ndũ nywobhé neywěmuet bo Israel. Nsay are nu baghok abhi. Éké bábho békuer enyũ nchwi yó, mányie noko. ² Mbok bōnkwo Fárisi báhó nókó n, béréntá Yesu be, “Yinjí, baghokó bhe bákũ enyinj ene épú chak bekonjo ebhé yese. Bákũer nchwi ndũ nywobhé neywěmuet!” ³ Ké Yesu akeme be, “Bábhíkí re pay amem Ekáti Mandem enyinj ene Mfo Debhit ákú nyaka ne bō abhen báchí ne yi mpok nsay ákéme bhó? ⁴ Achwe nyaka amem ekeré Mandem, yi ne bōbhi, mányíe nenyíe enen báchyé ntá Mandem. Békónjo ebhé, epú nyaka chak be yi ne bōbhi mányie nenyíe eno. Ndiere bachiákap Mandem ke báb-hónj nyaka ngāngan menyinj n. ⁵ Ne bérónj ambi, bábhíkí re pay amem ekáti Moses be bachiákap bákũ betik amem ekerákap Mandem ndũ nywobhé neywěmuet ké? Eyo éké be bó mánkwen ebhé ene érēm be mmu áké ké betik ndũ nywobhé neywěmuet ké? Bábhíkí rem be bó bákũ bebú. ⁶ Nchí ghati bhe be, mmu achí fá ane áchá ekerákap Mandem. ⁷ Mandem ághàti bhese mbo enyu échí amem ekáti yi be, yi ārēm be, ‘Enyinj ene mēyánj chi be bo mángó ntínso ne bati, puyé chi akabhénya. Mbo bē bārijí ntí beyonj ebhen, mbé bábhíkí ji bō abhen békwéné bérú ne bho.’ ⁸ Dijní yé ka be Me Mmu mfú ntá Mandem ké mbónj bērem enyũ mmu ábhónj beke ne ebhé ene éyinjí nywobhé neywěmuet.”

Yesu abú mmu awó ágú ndũ nywobhé neywěmuet
(Mk 3.1-6; Lk 6.6-11)

⁹ Yesu arók etok échák achwe amem ekeré nenikímuetí eyap. ¹⁰ Mmu amot abhak amem ekeré nenikímuetí eyó ane awó ywi ágú. Mbok bo bábhak aré abhen báyanj mbi béréntá be bekwéné béchí ne Yesu. Bábhép Yesu be, “Ebhé yese érēm be épú chak bebú mmu ndũ nywobhé neywěmuet ké?” ¹¹ Yesu akeme bho be, “Ntiki mmu ywéká ane, mbák abhónj ághónjomen amot, ákwén nókó amem nepi ndũ nywobhé neywěmuet, ando, keferé wu? ¹² Ná ne nkwañwanj mmu áchá ághónjomen tontó? Eyo étónj be ebhé eyese épú kánj mmu bekwak nti ndũ nywobhé neywěmuet.” ¹³ Yesu arentá mmu ane awó ágú be, “Nyabhé awó ywe.” Anyabhe, awó wu apēt atanj, abhak mbo áchák. ¹⁴ Bōnkwo Fárisi abhen bachi aré baghó noko n, báfú, bárók. Báte eyu, bati beway Yesu.

Epinj ene nkubetik ane Mandem áyábhé

¹⁵ Yesu arinj be bate eyu ndu beway yi. Afa, arók ebhak échák. Beyá bho bákónjo yi, abú bo mankem abhen māmè. ¹⁶ Yesu asemti bho be báké ghati bo bachak enyinj ěti yi. ¹⁷ Éfákári enyu yó be enyinj ene ndemekerñnti Aisáya árémé nyaka émfú tetep. Mandem aghátí nyaka Aisáya andem ěti yi be, ¹⁸ “Ghó ka mōbetok wa ane njábhé. Chi Mñnti wa ne mbónj manják ne yi tontó. Chonj nké Efónj ya émbák ne yi. Ne chonj yí anké mángati maneréket bō mmik ankem be chonj yí ampeme bho. ¹⁹ Apú bhak mbo mmu ane ánũ be bo mángók yi. Apú bhak mbo mmu ane báhok eyonj eyi nefí. ²⁰ Yí apú syep nkóré-tákó ane abho bewosi, arók chi bégu. Ne apú neme erónj ene bawet amay amem, éróp chi mandú ménéme. Enyu yó ké yi aronj ambi beghó bho ntínso, kráte yi anké nkaysi ane achi tetep ansot awónem. ²¹ Ne chonj bō betokó mmik menkem mámbaka nti chi ne yi be ampeme bho.”

Bo béréntá be betanj Yesu befú chi ntá Belsebul
(Mk 3.20-30; Lk 11.14-23)

²² Étaré nókó, bōfú básot mbók bárók ntá Yesu ne yi. Efónj ebúbé ke éké nyaka amík anémé yi ne akwén kebhook. Yesu abú yí, abho berem kepí, ne abho begho mbanj. ²³ Bō mankem abhen bachi are babhak maknkay tontó, bábho bebhep bati, mándeme noko be, “Ebháremó Debhit né ké?” ²⁴ Ké bōnkwo Fárisi báhókó nókó nó, babho berem be, “Chí Belsebul, mfo befónj bebúbébe ke áchyé Yesu betanj bebók befónj bebúbébe be mémfú, méndó, bho.” Mmũ achák apú! ²⁵ Yesu arinj nkaysi yap. Arem ntá yap be, “Yěntiki etok ene ákóré áchí are ne bōbati mánu noko ne bati, ébhónj chi ménémé. Nneréket ane ákóré achi are ákwene kwen. ²⁶ Enyu yó ke echi ne kefo Satan. Mbák Satan ábók Satan, ná kefo eki kétee? ²⁷ Ne mbák nchí bók befónj bebúbébe chi ndũ betanj Belsebul, bō bheka básot betanj ághá bebók bho méndó bhó? ěti yó chonj bó mántanj be. ²⁸ Ké mbák, sayri sayri, mēbòk befónj bebúbébe chi

ndũ betan Efónó Mandem, nó Mandem anan achi nenti eneka mbo Mfɔ. ²⁹ Yě mmu apu kway bechwe amem eket ene mmũ ntantan angép enyih, ampɔkɔ, andɔk ne yɔ, mbák abhíkí yambi ankem yi angwɔt. ³⁰ Yě agha ane ápú ne me, achí chí mũmpap awa. Ne ye agha ane ápú kwak me menyokoti bho, átákatak. ³¹ Diñí yé ka be, Mandem áfojori bebú ebhen bo bákù ne bebéptí menyih ebhen bo bárèm. Ke apú fojori mmu ane árèm bebéptí menyih éti Efónó Bedyere. ³² Mandem áfojori yě agha ane árèm ebéptí enyih éti nnyén ena, Me Mmu mfú ntá Mandem, ke apú fojori mmu ane árèm ebúbu éti Efónó Bedyere. Mandem apú fojori yi, yě ndũ mmikí ne, ne yě ndũ mmik nko.”

Ɔriñi enɔk chí ndũ kepem
(Lk 6.43-45)

³³ Yesu arɔk ambi berem be, “Mbák enɔk éri, kepem eki nkwo kéré. Mbák enɔk ebhɔn neme, kepem eki nkwo kébhɔn neme. Mmu áriñi enɔk chí ndũ kepem eki. ³⁴ Bě befé, nó ke échí ne bhe. Ná berítí kepi kekway ye befú be anyu ené báchí bõ bebú? Enyih ené éjwí mmu anti, yɔ ke éfù yi anyu. ³⁵ Nkúbhé mbo enyũ menyih nkáp béjwi amem mókere nkáp, nó ké nkaysi ndíndí ájwi anti mmu ndíndí, ne beri ke befú are. ³⁶ Diñí ká be, ewak ene Mandem átàn bõ mankem, yéntiki mmu ághati yí enyih ene ékú ke yéntiki epɔ eyon éfú yi anyu. ³⁷ Kepi eken kéfú wɔ anyu ké yi áɔt antán wɔ ewak émɔt. Mbák berítí kepi ke kéfú wɔ anyu, ewak eyɔ, yi árem be ɔbhíkí bhɔn manyé. Ke mbák bebéptí kepi ke kéfú wɔ anyu, ewak eyɔ, Mandem árem be ɔkwén manyé.”

Bárém be Yesu ántón erihí maknkay
(Mk 8.11-12; Lk 11.29-32)

³⁸ Mbɔk batɔn ebhé Mandem ne bõnkwo Fárisi bárém ntá Yesu be, “Ntɔn, tɔn erihí maknkay ene ékway betɔn be betan ebhe befú ntá Mandem.” ³⁹ Yesu akeme bho be, “Bebú ná ne mkpáká bho ane echɔn! Bápú kɔ mbo enyũ Mandem áyàn. Báyàn beghɔ chi erihí maknkay! Ke yě émɔt mpú tɔn be, ébhíkí fɔet chi ene Jóna, ndemekerinti Mandem. ⁴⁰ Nkúbhé mbo enyũ Jóna achi nyaka amem menié nsí-ngo ndũ manywɔp arat, nó ke bábhemé chɔn Me Mmu mfú ntá Mandem, mbak amem nnem ndũ manywɔp arat. ⁴¹ Ewak ene Mandem átàn bõ mmik, bõ etɔk Ninive báfate mángati bhe be bákú bebú. Ewak eyɔ, bõ bárém nɔ ntá yeke mbɔnyune bo bátis nyaka nsem ndũ bebú bhap mpok Jóna ághátí bho Eyɔn Mandem. Néne, mmu achí fá néntí eneka ane áchá Jóna; yě nɔ, bāpu ka betiknsem ndũ bebú ebheka. ⁴² Ewak Mandem átàn bõ mmik, mfɔ ngɔré ane áchí nyaka etɔk Shéba áfate andem be bákú bebú. Árem be bákú bebú mbɔnyune yi afu nyaka nekɔ nesie arɔk beghok menyih ebhen Mfɔ Sólomon átɔn bho ne beyá erihíkepi. Ne nchí ghati bhe be mmu achi fá néntí ene-ka ane acha Sólomon, Yě nó, bāpú ka beghok yi.”

Efónó ebúbu ékway beretnsem ntá mmu
(Lk 11.24-26)

⁴³ Bérɔn ambi Yesu arem be, “Mbák mámbók efónó ebúbu éndó mmu, éɔp chí bóhɔnɔbó amem baso, éñan nɔkɔ ebhak ene yɔ échwe. Mbák ébhíkí ghó ebhak bechɔkɔ, ⁴⁴ érèm be, ‘Chɔn mpetnsem ebhak ene mfú.’ Ne énáñ émpétnsem, éngó be yě mmu apu amem esí eket eyi, ne be, mányɔ yɔ, bághókó sayri, ⁴⁵ efónó ebúbu eyɔ éɔn ye, énsɔt befónó bebúbebu béchák tán-drámɔt ebhen bébébhé becha yɔ. Bõ menkem mendɔk, menchwe mmu wu amɔet, mémbak ne yi, nté yi ambép ancha ane mbi. Nɔ, ké ébhɔnó befákari ne be bo bebú abhen mkpák ane echɔn.”

Nno Yesu ne bõmáyi
(Mk 3.31-35; Lk 8.19-21)

⁴⁶ Ené Yesu árɔn ambi berem menyih ebhen yi ághàti bho, máyi ne bõmayi bátwɔ bátee nefí, mánan nɔkɔ berem kepi ne yi. ⁴⁷ Mmũ amɔt aghati Yesu be, “Máye ne bõmaye báchí nefí téé, báyàn berem kepi ne wɔ.” ^{†48} Ke Yesu akeme mmu wu be, “Sayri sayri, máya chí agha? Ne ntiki bho bachi bõmáya?” ⁴⁹ Yesu asá awɔ ntá bakoɔ bhi, arem be, “Máya chí bõbhen, ne bõmáya chí bõbhen. ⁵⁰ Bõ abhen bákù enyih ene Etaya mmu achi amfay áyàn bõ mankɔ, ke báchí maya, ne bõmáya.”

Yesu atém nekay ntyěmbwɔt
(Mk 4.1-9; Lk 8.4-8)

13 Nkúbhé nywɔp enɔ, Yesu afú amem eket ene yi achi are, arɔk achɔkɔ neku manyu. ² Beyá bo bákóño yi aré. Yesu arɔ bho tété, arɔk achwe, achɔkɔ amem áchwí ené beyá bõbho báté angɔkɔnyén. ³ Abho beghati bho beyá menyih ndũ bakay be, “Ewak émɔt, nkwananki amɔt arɔk betak enyũ nchwifú amem nki ywi. ⁴ Ené yi áták árɔn, mbɔk akwenti ndũ mómbi ane áchí amem nki. Kenen kétwɔ kébwópti nchwi yɔ nkem. ⁵ Achák akwenti ndũ mmik setarébhé ane ntɔp abhiki ya are. Awakari achak. ⁶ Ke mpok mmok áfú, áɔn yɔ ndũ bakan ayi ábhíkí kway bechwe amik sayri. Anihiti, awɔsi. ⁷ Anefú akwenti ndũ mmik ane tákɔ nsense ágò are. Achak are gó, ke tákɔ nsense agó áchet yɔ kpát agú. ⁸ Nchwi áchá akwenti ndũ mmik ndíndí, achak, agó, achye beyá nchwi. Nchwi ayá acha ane bápí ndɔn besa betay, achák ndɔn besa berat, anefu ndɔn esa nsem byo.” ⁹ Ndũ ngwenti, Yesu arem be, “Mmu ane áyàn beghok, ántá batú ángók sayri.”

Yesu aghati baghɔk abhi ntí ane yi átèm bakay
(Mk 4.10-12; Lk 8.9-10)

¹⁰ Yesu ánáná nókɔ betem neká nkwanki, baghɔk abhi bárók ntá yi bábhép yi be, “Ndaká yí ɔghàti bho menyih ndũ bakay?”

¹¹ Yesu akeme bho be, “Mandem akɔ mándihiti tetep ane áchí bhésé bhésé, ne eyɔ ékwak bāriñi enyũ yi ábhák ne bho mbo Mfɔ wap. Ke abhíkí kɔ nɔ ne bo

† Ndɔn ane ápú amem basin amen tesáy.

bachak. ¹² Mmu ane afyé ntí beghok menyin ebhen métdn ajwimem. Měku yi andinji beyă menyin bechak. Ke mmũ ane apu fye ntí, yě chi mandú enyinj ane yi arinj básot ntá yi. ¹³ Ntí ane nchí ghati bhɔ menyin ndũ bakay achi be, báynji ke bápú ghɔ, ne bágghok menyin mbo be bápú ghok, ne bápú jwimem. ¹⁴ Bõbhen, bákũ enyinj ene ndemekerĩnti Aisáya árémé nyaka émfú tetep. Mandem akũ nyaka Aisáya andem be, 'Chɔn mǎngoko ghok beyɔn ebha ke bápú jwimem wáwák;

chɔn mǎnjini yinj ke bápú ghɔ,
¹⁵ Échí enyu yɔ mbɔnyune batĩ bõbhen ákũ bǎrɔp bechiĩtĩ bho,
 bǎchĩ mbo bõ abhen batú ábé bhɔ ne bapu pere yǎn beghok yěnyinj,
 bǎchĩ mbo bo abhen bákútĩ amík
 be báké ghɔ mbanj,
 ne bé batú yap áké ghók yěnyinj,
 ne be báké jwimem,
 mantwɔ ntá ya, mbú bhɔ.”

¹⁶ Yesu arɔk ambi berem be, “Ke mbák chí bhe, éri ntá yeka echa, mbɔnyune amík ayeka ághò mbanj, ne batú yeká ághòk mbanj. ¹⁷ Nchí ghati bhe be, beyă baremé kerĩnti ne bõ abhen bǎchĩ chak besí Mandem bábhɔnj nyaka ekwak beghɔ menyin ebhen bǎghò ke bɔ keghɔ bhɔ. Bábhɔnj ekwak beghok menyin ebhen bǎghòk, ke bábhíkí ghok bhɔ.”

Yesu aghati baghɔk abhi ntí nekǎy ntyěmbwɔt

¹⁸ Yesu arɔk ambi berem be, “Ghók yé ka enyinj ene nekǎy mmu ane ataka mbwɔt nédn. ¹⁹ Mbuɔt ane ákwénti ndũ mómbi ane achi amem nki, até ndũ mmu ane ághókó Mbok Ndĩndĩ éti enyu Mandem ábhak Mfɔ ywi, ke yi ke jwimem, Satan atwɔ ye afɔnɔ mbok ane Mandem ápĩ amem ntí eni. ²⁰ Mbuɔt ane ákwénti ndũ mmik setárébhé até ndũ mmu ane ághòk Eyɔn Mandem, anoko témté ne beyă manják. ²¹ Ke yi kebhnj bakanj amik. Ante kákati ndu mómbinj mpok. Ke mpok esɔnɔri étwɔ ne bo mámbɔ menyok yi éti Eyɔn Mandem ene yi anoko, amfere amɔ témté. ²² Ne mbwɔt ane ákwénti ndũ mmik tákɔ nsense, até ndũ mmu ane ághòk Eyɔn Mandem, ke básémé éti menyinj mmik atwɔ nókó yi antĩ, ne ngonó nkáp, angkɔntik Eyɔn Mandem ene echi are, Eyɔn Mandem yɔ kekwa yi ndũ nepém eni. ²³ Mbák chí mmu ane ághòk Eyɔn Mandem anjwimem, émbak yi antĩ, achí mbo mbwɔt ane ákwénti ndũ mmik ndĩndĩ, achak, ágó sayri, achye beyă mbwɔt nkɔ. Ne nsáy Eyɔn Mandem ndũ nepém mmu achi mbo mbwɔt nkɔ ane áyá áchá ane bápĩ, ndɔn esa nsem byo, achák ndɔn besa berat, ne anefu ndɔn besa betay.”

Yesu atém nekay tákɔ ane mũmpap ápĩ

²⁴ Yesu atém nekay néchák be, “Mbák Mandem am-bak ne mmu mbo enyũ Mfɔ ábhák ne bõbhi, nepém eni nébhák mbo nki ané mmũfu ápĩ nchwi. ²⁵ Ke mũmpap arɔk ne beti ené bo bábhure kenó, aták nchanj, arɔk ebhak eyi. ²⁶ Mpok nchwi ágó, abho menyin kerem, ke

bághó nchanj aré. ²⁷ Bakũ-betik báfá bárók ntá mbɔnɔnki barem be, ‘Eta, pú nchwi ke sépĩ amem nki? Nchanj éfu áré fá?’ ²⁸ Akeme bhɔ be, ‘Mũmpap ké ápĩ nɔ nchanj eyɔ.’ Bábhép yi be, ‘Séndók sémféré yó éndɔp chi nchwi yɔyɔ ké?’ ²⁹ Mbɔnɔnki akeme bhɔ be, ‘Dõ ká. Mbák mǎndók beferé nchanj eyɔ, bǎkway béféré mbɔk nchwi nkɔ. ³⁰ Dõ ká yɔ ambak, mpok ánánj ánkway, chɔn ndem bõ abhen báfère nchwi ebhi mǎnjámbi mamfere nchanj eyɔ mányokoti ndũ nebhuet amɔt, mánsɔn. Ke mǎmfere nchwi mǎmbure anywɔp.”

Nekǎy serem mɔnɔk ane bábhɔnj be móstat (Mk 4.30-32; Lk 13.18-19)

³¹ Yesu atém nekay néchák be, “Kefɔ Mandem fá amik kechi mbo serem mɔnɔk ane bábhɔnj be móstat, ane bápĩ amem nki. ³² Sereme mɔnɔk móstat séchí nínjínjé tontó, ke mbák sénchák, sengo, sébhak nnet mɔnɔk ane áchik. Kenen kéntwɔ kente manyay ndũ batabhe yi.”

Yesu atém nekay yís (Lk 13.20-21)

³³ Yesu atém bhɔ nekay néchák be, “Kefɔ Mandem fá amik kechi mbo yís ane ngɔré ásóré achemti ne nchán fláwa érat. Mandu yís wu akũ fláwa nkem amwɔt, kpát ajwi ndũ enyinj ene yi achi are.”

Ntí ane Yesu átémé bakay (Mk 4.33-34)

³⁴ Yesu aghati bho menyin ebhen menkem chi ndũ bakay. Yi ke ghati bhɔ yěnyinj ene yi abhiki tém nekay. ³⁵ Atém bakay betɔn be enyinj ene ndemekerĩnti Aisáya árémé nyaka be chɔn emfakari, éfákári. Aisáya arem nyaka be,
 “Chɔn ngati bhɔ menyin chi ndũ bakay,
 chɔn nɔnɔn bɔ menyin ebhen Mandem ákũ mémbák bhésé bhésé, te ndũ nebhnɔmík.”

Ntí ane Yesu ateme nekay tákɔ mbúmbu ne bakõndik

³⁶ Yesu arɔk ye beyă bõ abhen bachi nefí, arɔk achwe anywɔp ne baghókó bhi. Aré, baghókó bhi barem ntá yi be, “Eta, ghatí bhese ntí nekǎy nchanj.”

³⁷ Yesu akeme bhɔ be, “Me Mmu mfú ntá Mandem ké nchí mmu ane ápĩ nchwi amem nki. ³⁸ Nki chí mmik nkem, ne nchwi chi bo abhen Mandem áchí Mfɔ wap. Nchanj chí bõ Satan. ³⁹ Mũmpap ane ápĩ nchanj chí Satan. Mpok ane báfère mbwɔt ebhi chí nemǎy mmik, ne bakũ betek abhen báfère mbwɔt ebhi chí bɔángel Mandem. ⁴⁰ Nkúbhé mbo enyũ báféré nchanj, mányokoti nebhuet amɔt básɔn, enyu yɔ ke ébhɔnj béfákari mpok mmik ámay. ⁴¹ Mpok yɔ, Me Mmu mfú ntá Mandem, nchí to bɔángel bha mǎmfere yěntiki enyinj ené étwò ne bebú, ne yěntiki nkũ bebú ndũ nkɔ bo abhen me nchí Mfɔ wap. ⁴² Bɔangel bha báfère bhɔ mǎmese amem nepingo. Aré, bábhnk ndũ nedĩ kebhnɔ ne nenyié ámén. ⁴³ Mpok yɔ, bo abhen bachi chak besí Mandem bághò mbo mmok ndũ nebhuet ane Etayap

achi Mfɔ. Yěntiki mmu ane áyàṅ beghok enyiṅ ene mě̀rèm, ántá batú ángók sayri!”

Yesu atém nekăy enyiṅ beyă nkáp ene echi bhésé bhésé

⁴⁴ Yesu atém nekay néchák be, “Kefɔ Mandem kechi mbo enyiṅ beyă nkáp ene echi bhésé bhésé amem nki. Mmu amɔt ághó nókó yɔ, apɛt abhesɛ yɔ sayri, arɔ, arɔk ne beyă maṅák, ati yěntiki enyiṅ eyi, asɔt nkáp, aku nki wu.”

Nekăy ntay enen beyă nkáp

⁴⁵ Yesu atém nekay néchák be, “Kefɔ Mandem kéchí mbo nkɔsíé ane áyàṅ beku batay beyă nkáp. ⁴⁶ Ághó nókó némót enen neyá nkáp tontó, arɔk átí yěntiki enyiṅ eyi, aku ntăy beyă nkáp enɔ.”

Yesu atém nekay ási

⁴⁷ Yesu apɛt atém nekay néchák be, “Kefɔ Mandem kechi mbo beyă nkáp ané báǵwébhé anyén ne ákém nsi menyú ne menyú. ⁴⁸ Ási ájwí nókó ne nsi, báya bákó ebhi, bachɔkɔ amik bayap nsi ene eri, báfyé ndũ menyú. Báto ené ébhíkí rí. ⁴⁹ Enyu eyɔ ke ébhák chɔṅ mpok mmik ámay. Bɔangel bátwɔ, mámfere bakũ bebú ndũ nkɔwɔ bõ abhen bachi chak besí Mandem, ⁵⁰ mámfyé amem nepingo. Aré, bábhak ndũ nedí kebɔ ne nenyie ámén.”

Barak akɔ ne ané así

⁵¹ Yesu abhép baghɔkɔ bhi mbák bájwimem ndũ menyú ebhen yi ághátí bhɔ menkem. Bákéme yi be bajwimem.

Nku Nsí ne Nku Nko

⁵² Yesu arem be, “Yěntiki ntɔṅ ebhé Mandem ane ághókó, áriṅi enyũ Mandem ábhák ne bho mbo Mfɔ wap, achí mbo mɔɔṅket ane áfère menyú beko ne ebhen besí amem móket ane yi ábhúré menyú.”

Bábyak Yesu etɔk Násáret

(Mk 6.1-6; Lk 4.16-30)

⁵³ Yesu anaṅa nɔkɔ betem bakay yɔ ndu betɔṅ bo menyú, afa atú etɔk wu. ⁵⁴ Apɛtnsem etɔk eyi Násáret. Ené yi átɔṅ Eyɔṅ Mandem amem eket ene nenikímuet eyap, bo bábhak maknkay tontó. Bábhó bebher batí be, “Aré bhɔṅ enen enyũ nerinṅindak fá? Aré bhɔṅ betɔṅ fá ndu beku berem menyú maknkay enyu ene? ⁵⁵ Pú mmɔ nchwé menɔk né? Pú María ké achi máyi? Pú Jems, ne Joséf, ne Símun, ne Júdas, chi bõmayi abhen babhakanem? ⁵⁶ Pú bõmayi abhen baghɔré báchí fá mankem nebhet amɔt ne bhesɛ? Aré bhɔṅ enyũ nerinṅikepi enen, ne enyũ betɔṅ ebhen fá?” ⁵⁷ Ekũ bare byak yi byak.

Yesu aghati ye bhɔ be, “Bo báchyè ndemekɛpɛnti Mandem kenókó yěntiki ebhak. Ndiere etɔk eyi, ne ndũ nneréket ywi, ke bápú chye yi kenókó.” ⁵⁸ Těndu bõ báb-

híkí bhɔṅ neka ne Yesu, yi kekũ beyă menyú maknkay amem etɔk eyi Násáret.

Enyu báwáy Jǵn Njwiti

(Mk 6.14-29; Lk 9.7-9)

14 Mpok yɔ, Hércɔ abhak mmu ane ákém atú Gálili. Ághókó nókó ɛti menyú ebhen Yesu ákũ, ² arem ntá bakũ betik abhi atú Gálili ɛti Yesu be, “Jǵn Njwiti ke aperensem ndũ nepém. ɛti yɔ ké yí ábhóṅó betɔṅ beku menyú maknkay.” ³ Hércɔ akaysi be Yesu chi Jǵn Njwiti ɛti enyiṅ ene yi ákũ nyaka ntá Jǵn. Achyé nyaka eyɔṅ, bákém Jǵn, bagwɔt, ne báfyé yi ekerékenɔṅ bekoṅo enyiṅ ene ngɔré ywi Heródias áyàṅ. Heródias ayámbi achi nyaka chi ngɔré Filip, manɔ Hércɔ, ke Hércɔ áɔt yi ndũ nebhay. ⁴ Hércɔ ásré nókó Heródias ndũ nebhay, Jǵn aré ghati yi be, “Ebhé eyese bo Israel ebhiki ka be ómbay Heródias ngɔré mɔmáye.” ⁵ Hércɔ áyàṅ nyaka berem mángwáy Jǵn, ke are cháy bõ abhen yi achi mũnti wap. Bo Israel mánoko nyaka be Jǵn achi ndemekɛpɛnti Mandem. ⁶ Ke ewak Hércɔ ánáká epá nebhe eyi, mmɔ Heródias ane mɔngɔré abhén nebhen sayri besí bo abhen bachi ndũ epá yɔ. Nebhén eni nekũ Hércɔ abhɔṅ beyă maṅák, ⁷ kpát Hércɔ ayiki be, “Chɔṅ nchyé wɔ yěntiki enyiṅ ene óyàṅ nchyé wɔ.” ⁸ Békóṅo enyiṅ ene máyi aghati yi, arɔk arem ntá Hércɔ be, “Chié me ntí Jǵn Njwiti amem nchán myákátí-ne néne!” ⁹ Mfɔ Hércɔ apɔp! ɛti neyiki ane yí ayiki nyaka besí mankɔ abhi échá yi beyibhiri eyɔṅ eyi. Achye ye eyɔṅ bé batemé nenú mankũ mbo enyũ mmɔ Heródias áyàṅ. ¹⁰ Akũ ye bárók ekerékenɔṅ, bafere ntí Jǵn Njwiti, ¹¹ báfyé amem nchán myákátí, bárók bachye ntá mmɔ Heródias. Asɔt, arɔk achye ntá máyi. ¹² Bakoṅó Jǵn bárók, basɔt erené Jǵn barɔk, babheme. Bárók ye baghati Yesu enyiṅ ené éfákári ne Jǵn.

Yesu adík ngemntay bho

(Mk 6.30-44; Lk 9.10-17; Jn 6.1-14)

¹³ Yesu ághókó nókó mbok newú Jǵn, afa, bárók bachwe amem áchwí, babho berɔṅ ndũ nebhet ane yě mmu achak apu. Áyàṅ nyaka be mámbák bɔbhɔ. Ke mpok bo báhókó be yi asɔt áchwí árɔṅ, báfá betɔk ebhap, babho bekoṅo yi ne bekak. ¹⁴ Yesu áfú amem áchwí, akó ebhi. Aghó beyă bho, ntínso nékém yi ne bhó. Abú abhen màmè. ¹⁵ Égháká nókó beku, baghɔkɔ bhi bárók ntá yi barem be, “Nywɔp nénaṅ nerɔṅ, ne nebhet ane chi ebhi. Ghatí bõbhen be mándók ndũ bõbetɔk abhen báchí fá kekɔt manku enyiṅ ményie.” ¹⁶ Yesu aghati baghɔkɔ bhi be, “Ntí apu beghati bhɔ be mándók mánjɔṅ nenyié. Bè babhɔṅ, chyé ká bhɔ nenyié mányie.” ¹⁷ Bákéme yi be, “Sébhɔṅ chi bõbekɔkɔ bret batay ne nsi epay. Enyiṅ echak épú.” ¹⁸ Yesu aghati bhɔ be, “Twó ká ne bhɔ.” ¹⁹ Aghati ye beyă bõbhɔ be manchɔkɔ amik ndũ tákɔ. Asɔt ye bekpɔkɔ bret bhɔ bétáy ne nsi epay. Ayon amik mfay. Achye bakak ntá Mandem, abho bébókóti bret wu anchye nɔkɔ ntá baghɔkɔ bhi be mánkóré ne nsi ntá beyă bõbhɔ. ²⁰ Yěntiki mmu wap anyié kpát ajwi. Baghɔk Yesu mányókóti nenyié enen nerɔbhe. Néjwí bekay byo ne bepay.

21 Mpäy babhakanem abhen manyíé brèt wu ne nsi eyo ábhák mbo nka etay, kefyé baghoré ne bho.

Yesu are ko amfänyén

(Mk 6.45-52; Jn 6.15-21)

22 Ébhíki tat, Yesu aghati baghokó bhi be mándók mánchwe amem áchwí, mámpé nnyén manjambi ndü ebhë manyu echak. Arɔp ansem bekɔ beyä bo bho abhen bachi are mangure. 23 Ánáhá nókó bekɔ nɔ, akó amfäy njie aywintí ndu menikmæet. Beti begú bétémeri yi are. 24 Mpok yo, áchwí ane ápókó baghokó bhi anay arɔy nyaka nekɔ nesie befú angokonyén. Mbúép atañatarɔn ere fú bho ambi. Ékú mpérényen eya écha, bo mánu nɔkɔ ne yo. 25 Befæet nkárénká érat beghaka nkárénká étandat betí Yesu abho bekɔ amfänyén berɔy betemeri bho. 26 Ke bághó nókó ndü yi ákò amfänyén átwò, bécháy békém bho tontó. Bábhò bebik, mándeme nɔkɔ be, “Chí efóhó-ngu! Chí efóhó-ngu!” 27 Témté wu, Yesu afyé bho ntí arem be, “Chí me, báké chay!”

28 Píta akeme yi be, “Acha, mbák chí wɔ, chyé eyɔy be nsép anyén, nɔkɔ, ntemeri wɔ.” 29 Yesu akeme Píta be, “Sɛp twó.” Píta afú amem áchwí aseɓ anyén abho bekɔ andɔkɔ nɔkɔ betemeri Yesu. 30 Ke ághó nókó ndü mbúép ákú mpérényen ékò te amfay ke énsɛp, abho becháy ne abho begure anyén témté. Abik ye arem ntá Yesu be, “Acha, pemé me!” 31 Yesu asá awɔ témté akem yi arem be, “Píta, neka ene négupsɔ necha! Ndaká yí ómákátí be mékwáy bekɔ wɔ ónko amfänyen?” 32 Yesu ne Píta bákó nókó ndu áchwí, mbúép wu ákwɛn. 33 Baghok Yesu babho ye békwén yi beka, ndu bechye yi kenókó, mándeme nɔkɔ be, “Tetɛp, ɔchí Mmɔ Mandem!”

Yesu abú bömame

(Mk 6.53-56)

34 Yesu ne baghokó bhi mánáhá nókó bepe manyu, bákó ebhi, atú Genésaret. 35 Bo abhen bachi atú etɔk eyo báríhí bé Yesu achi are. Bátó eyɔy mbánkem bekɔ bo mántwó ntá yi ne bömame. 36 Bo abhen bárónj ntá Yesu ne bömame bhap, mánikmæet bé yi andɔ bömame mántɔk yé chi nkokoy nden ayi. Ne yéntiki mmu ane ánú átkó nkokoy nden Yesu, atanɔ.

Bepihí bho ne bebhé Mandem

(Mk 7.1-13)

15 Étáré nókó, mbok bönkwo Fárisi ne batɔy ebhé Mandem báfú Yerúsalem bárók ntá Yesu bábhɛp yi be, 2 “Ndaká yí baghokó bhe bápú koɔy bepihí ebhen bachímbi bhese? Bápú so amɔ ke manyíé nenyie.”

3 Yesu akeme bho be, “Ne ndaká yí bārò bebhé Mandem, mánkoɔy nɔkɔ chi menyihí ebhen bachímbi bhaka batɔy? 4 Mandem arem be, ‘Chíé étáye ne máye kenókó’ ne be ‘Yé agha ane árém ebéptí eyɔy ntá etayi, yé máyi, bábhɔy beway yi.’ 5 Ke bághàti bho be, ‘Mbák mmu ándém ntá etayi, yé máyi be, ‘Nsɔt enyihí ené mbónj mbú bekwak wɔ ne yo, nchyé ntá Mandem’, ne bé yi abhiki bhɔy bechye máyi, yé etayi kenókó,’ 6 nó bábyak bebhé Mandem, ne bábhüre chi bepíhítɔk. 7 Bè bö betábhál! Ndemeképtí Aisáya arem nyaka ndak ay-

wi tetɛp éti yeka! Aghátí nyaka bho be Mandem arem be,

8 ‘Böbhen báchyè me kenókó chi ne beyɔhónyɔ bhap, batí yap asap nekɔ ne me.

9 Kenókó eken báchyè me kechi chi ndéndem, mbɔnyune bebhé ebhen bakwãnywan báfyé, ke bo bátɔy bho mbo be bechi Eyɔy eya.”

Enyihí ene ényɔp mmu

(Mk 7.14-23)

10 Yesu árémé nókó nó, abhijí beyä bo abhen bachi aré arem be, “Tá ká batú mángok enyihí ene mbónj béré, mánjwimem! 11 Puyé enyihí ene échwè anyu ké ékú mmu áké bhák pépép besí Mandem. Enyihí ene éfú mmu anyu ke ékú mmu áké bhák pépép besí Mandem.”

12 Yesu árémé nókó nó, bakoɔy bhi bákókósi mmæet ne yi, barem be, “Eta, ɔríhí nó be ndak ane órémé ákú batí ábè bönkwo Fárisi?” 13 Yesu akeme bho be, “Chɔy mángwɔp yéntiki enyihí ene Etaya mmu achi amfay ábhíki pi, mámfere. 14 Dó ká bho awu! Báchí chí manémámik abhen báyanɔ beya bho mbi. Ne mbák nnémámik ánjá ntí nnémámik mbi, bó mankem bákwen amem nepi.”

15 Píta arem ntá Yesu be, “Eta, ghatí bhese ntí nekay enen.”

16 Ékú Yesu abhéɓ bho be, “Bé nkwo bábhíkié jwimem ndü menyihí ebhen méréme? 17 Bábhíkié riɔy be yéntiki enyihí ene mmu afyé anyu, énsɛp yí menie, áji yo amfere? 18 Ke yéntiki enyihí ene éfú mmu anyu, éfú yi chí anti, ne yo ké ékwáy bekɔ yi áké bhak pépép besí Mandem. 19 Nɔ chí be amem ntí mmu ké nkaysi mbám-bé áfú, antó mmu ndü bebéptí menyihí mbo beway mmu, bekwen berwɔp, kebhuré eken bö abhen bábhíkié bhay batí, ne aghéɓ, ne bété ntísie ákwáré, ne béréme bebéptí menyihí éti mmu ndü bechɔɔti nnyén eni.

20 Menyihí ebhen ke békú mmu áké bhák pépép besí Mandem. Ményie nenyíé keso amɔ, apú kɔ be mmu áké bhák pépép besí Mandem.”

Yesu abú ngré ane apu mmu Israel

(Mk 7.24-30)

21 Yesu afa ye atú Gálili ne bakoɔy bhi, bárɔk ndü atú etɔk ane achi kekwoɔ Táya ne Sídon. 22 Ngré amɔt abhak atú etɔk wu ane apu mmu Israel, ke abhak mmu Kánán. Arɔk ntá Yesu, ambik nɔkɔ be, “Acha, mmó Mfɔ Debhit, ghó mé ntínsɔ! Efóhó ebúbɔ éśɔhɔri mówa tontó.”

23 Yesu ke keme yí yé eyɔy. Ne bakoɔy Yesu baghati Yesu be, “Bók yi andók. Achyé bhese esɔhɔri.”

24 Yesu akeme be, “Mandem ato mé be ntwo nkwaɔ chí bo Israel, bághónjmen yi ane ánémé ebhi.”

25 Ke ngré wu arɔk akwén beka Yesu are nik yi mmæet andeme nɔkɔ be, “Acha, kwak me.”

26 Yesu akeme yi be, “Épú chak besɔt nenyíé bho máncyé ntá mmú.”

27 Ngré wu arem be, “Acha, échí tetɛp, ke mpok mmu ányie nenyíé, apú kán mmú be éké nyie bechɔkɔti ebhen bákwennti amik.”

²⁸ Yesu akeme ye yi be, “Ochi ngore ane obhony neka ne me tetep, ne chon Mandem ankwa nta yentiki enyih ene syan.” Temte wu, moywi atan.

Yesu abu beya bho bachak

²⁹ Yesu afa ye atu Taya ne Sidon apetnsem angoko manyu Galili. Ako, afuet are, ako achoko ambi njie. ³⁰ Beya bho babho beron nta yi ne bomame, ne bakem, ne bo abhen bachi bhure, ne manemamik, ne babhok ne bomame bachak, mambure noko bho besí bhi. Abu bhó mankem. ³¹ Manyu achok bo abhen bachi are ndu bagho be babhok babho berem keri, ne be bo abhen bachi bhure bafate kperep, ne bakem babho beko, ne manemamik babho begho mban. Babho bebiti Mandem, Mmu bo Israel bachye kenoko.

Yesu adik nka bo enwi

³² Yesu abhiji ye bakojo bhi arem be, “Ninso nekem me ne obhen. Bachi fa ne me ndu manywop arat, ne babhiki bhon yenyih menyie. Mbiki yan ber bo mandok kenyie nenyie mbonyune bakway begu nsay ambi.”

³³ Bakojo bhi babhep yi be, “Etok epu fa, chon sembon nenyie enen nekway beya obhen fa?”

³⁴ Yesu abhep bhó be, “Babhon bekok bret afu meni?”

Bakeme yi be, “Sebhon bekok tandrámot, ne baru nsi.”

³⁵ Yesu achye ye eyon be bo mankem manchok amik. ³⁶ Asot ye bekok bret ebho tandrámot ne nsi. Achye nok bakak nta Mandem, abho bebokti bho anchye noko nta bakojo bhi, be mankoré nta obho. ³⁷ Yentiki mmu anyie ane akway yi. Bakojo bhi babwopti nenyie enen nerobhe. Njwi bekay tandrámot. ³⁸ Mpay babhakanem abhen manyie nenyie eno abhak mbo nka enwi kfyé mambó ne baghoré.

³⁹ Yesu aghati ye bhó be mangure. Bo mankem baron nok, asepanyen ne bakojo bhi, asot achwi arak atu Magadan.

Babhép Yesu erinj maknkay

(Mk 8.11-13; Lk 12.54-56)

16 Ewak emot, bonkwo Farisi ne bonkwo Sádusi barok nta Yesu bare yan mbi memo yi. Babhep yi ankwa enyini maknkay ene ebhak mbo erih ene eton be betan ebhi befú chi nta Mandem. ² Yesu akeme bho be, “Mbák mmok anem beku, nebu némbak chuuu, be barem be, Chon nywop nendi mbore. ³ Ne mbák nywop nenji nebu nengiri, barem be, ‘Chon nywop némbep tontó.’ Baringi beyini nebu mandem mbák manyier akwen chon, ne mbák apu kwen. Ke bagho menyih ebhen befakari echon, be keriji nti ane bo befakari. ⁴ Bebu ná ne mkpaka bho ane echon! Bapu kw mbo enyuh Mandem ayon. Bayan begho chi erinj maknkay! Ke ye emot mpú ton be, ebhiki fuet chi ene Jona, ndemekerinti Mandem.” Yesu areme nok no, arak bho, arak. †

Yis nkwa Farisi ne Sádusi

(Mk 8.14-21)

⁵ Bakojo Yesu bape barok ebhe manyu echak, bagho be baghokontik berok bret. ⁶ Yesu aghati bho be, “Sot ka mpok ne yis ane bonkwo Farisi, † mansot mpok ne yis ane bonkwo Sádusi.” ⁷ Babho berem ne bati be, “Are mbo chi ndu sebhiki two ne bret.” ⁸ Yesu ariji enyih ene bo barem, abhep bho be, “Ndaka yi barem eti bret ane babhiki bhon? Neka eneka negups necha! ⁹ Kpate echon babhikere jwimem-e? Baghokontik ndu ndiki nka bho etay ne bekok bret betay? Baghokontik bekay bret ane arabhe? ¹⁰ Na ne ane bekok tandrámot ane nka bho enwi manyie? Baghokontik bret ane arabhe manyokoti bafye ndu bekay? ¹¹ Ndaka yi bapu kway begho be mpú rem mba chi eti bret? Sot ka mpok ne yis ane bonkwo Farisi, ne ane bonkwo Sádusi.” ¹² Afu ke bakojo Yesu bajwimem be Yesu abhiki semti bho chi eti yis ane bafye ndu flawa, ke eti menyih ebhen bonkwo Farisi ne ebhen bonkwo Sádusi baton.

Pita arem be Yesu chi Mreme

(Mk 8.27-30; Lk 9.18-21)

¹³ Yesu arak atu Seseria Filipi ne baghok bhi. Are, abhep bho be, “Bo barem be Me Mmu mfú nta Mandem nchi agha?” ¹⁴ Bakeme Yesu be, “Mbo bho barem be ochi Jon Njwiti. Bachak be Eliaja, abhenefu be ndemekerinti Jeremaya, ne be, mbak puyé yi, bo chi ndemekerinti achak.” ¹⁵ Yesu abhep bho be, “Ke be babhon barem be menchi agha?” ¹⁶ Simun Pita akeme yi be, “Wo ke ochi Mreme Mandem afye nyaka bariet be ato, wo ke ochi Mmo Mandem ane achí nepem.” ¹⁷ Yesu akeme Pita be, “Simun mmó Jona, eri nta ye echa! Etaya mmu achí amfay ke akú rini ndak ane, puyé nkwa. ¹⁸ Wo, ochi setarébhé, ‡ ne ndu setarébhé esen ke nchi te eket eya. † Ne ye chí betanja newu bapu kway betan mencha nkwa bo Mandem. ¹⁹ Ne chon nchye wo betan amem Kefo Mandem. Ne enyih ene gwore fa amik, chon Mandem angwat yo awu amfay. Ene okari, Mandem akari awu amfay.” ²⁰ Yesu areme nok no, asemte ye bakojo bhi bati byo ne apay be baki kw ye mmu andiji be yi chí Mreme ane Mandem afye nyaka bariet be ato.

Yesu arem be chon manchye yi beya esonri ne mangway yi

(Mk 8.31-9.1; Lk 9.22-27)

²¹ Bébhó mpok yo, Yesu abho beghati bakojo bhi menyih ebhen bebhon befakari ne yi. Arem be yi abhon beron Yerusalem, ne are, obati etok, ne obati bachi-akap Mandem ne baton ebhe Moses manchye yi beya esonri, kpate mangway yi, ke eghaka noko manywop arat, ampetnsem ndu nepem. ²² Ke Pita asot yi nepak, abho beji yi be, “Acha, Mandem aké ka! Awu ndak ab-

† Sádusi: Bo Sádusi babhiki noko nyaka be chon bawu mam-petnsem ndu nepem. †† yis chi enyih ene ekú flawa ane bret anko. ‡ Setarébhé: Pita, chí “Setarébhé” ndu eyon Griki chí Pita. †† Eket eya: Chi nkwa bo Mandem.

híkí bhōj befakari ne wō!"²³ Ke Yesu ayibhiri mmuet ayiñi Píta, arem be, "Satan, fá mé besí! Ōhí erem ntá, ntá ya. Nkaysi ye chí nkaysi nkwañwan, abhíkí fu ntá Mandem!"

Enyiñ ene mmu ábhōj beka ke ambak nkoño Yesu
(Mk 8.34-9.1; Lk 9.23-27)

²⁴ Yesu aghati ye baghōkó bhi be, "Mbák mmu áyàñ bebhak nkoño wa, ángókóntik mmuet yi, ampōkō ekotákátí yi, ankoño me. ²⁵ Yé agha ane áyàñ bepepe mmuet yi áñem nepém eni. Ke ye agha ane áká menem nepém eni éti ya, ábhōj nō. ²⁶ Ntíki nsáy mmu ábhōj mbák abhōj yéntiki enyiñ fá amik, ke aném nepém eni? Ne mbák mmu áném nepém eni, ntíki enyiñ yí ákwáy besōt anchye bé yi ampet ambōj nepém eni? ²⁷ Nchí ghati bhe menyñ ebhen mbōnyune chōj Me Mmu mfú ntá Mandem mpetnsem fá amik ne betañ Etaya. Mbōj bétwō ne bōángel Mandem, nchyé yéntiki mmu aywi akap, békōjō betik ebhen yi ákú. ²⁸ Nchí ghati bhe be, mbōk yeka báchí fá te abhen bápú gu kpáte māngó Me Mmu mfú ntá Mandem ndu nchí twō fá amik mbō Mfō bō mankem."

Besí Yesu béyíbhíri
(Mk 9.2-13; Lk 9.28-36)

17 Éfueré nókó manywōp atandat, Yesu asōt Píta, asōt Jems nkwo ne manō ywi Jñn, akó amfay njie ngo ne bhō, bábhak aré bōbhō. ² Bápére yññi, besí Yesu béyíbhiri berōbhe ghōk ghōk mbō mmok. Nden éyi nkwo éyíbhiri erōp pépépép, énkōt nōkō ŋwanwāñwan. ³ Tém-chok, Moses ne Eláija, baremé kepñti Mandem abhen tesáy bábhesi, mándeme nōkō kepñ ne Yesu. ⁴ Píta abho berem ntá Yesu be, "Acha, éri tontó be sechi fá. Mbák ōkōj, chōj nte betem barat. Emōt ntá ye, echak ntá Moses, ne enéfú ntá Eláija." ⁵ Ené Píta ábhíkíre naja enyiñ ene yí árēm ntá Yesu, ekpōkō nebhan enen néghō pépépép ékúti bhō mankem. Eyōj éfú ndū nebhan enō éré rem be, "Né chí Mōwa. Nkōj yí tontó. Ghók ka yi!" ⁶ Píta ne mamēere bhi bāghókó nókó eyōj eyō, becháy bekem bhō tontó, ne yéntiki mmu wap ákwén, atep besí amik. ⁷ Ke Yesu arōk, atōk bhō arem be, "Faté ká, báké cháy." ⁸ Báyōj nókó amík amfay, bō kepepe ghō yé mmu. Erōp chi Yesu aywintí.

⁹ Ne ndū Yesu ne bōPíta básēp njie, Yesu aghati bhō be, "Báké ghati yé mmu enyiñ ene Mandem ákú bāghō fá, kpáte yi ankē Mmu ane áfú ntá yi ampetnsem ndū nepém." ¹⁰ Píta ne mamēere bhi bábhép Yesu be, "Ndaká yí batōj ebhé Moses bārēm be Eláija abhōj bepetnsem fá amik ke Mpeme Mandem afyé bariēp be áto antwō?" ¹¹ Yesu akeme bhō be, "Éhí tetep bé Eláija abhōj béyámbi antwō, angoko yéntiki enyiñ fá amik, ke Mpeme antwō. ¹² Ke nchí ghati bhe be, Eláija anāj atwō ke bo bábhíkí riñi yi. Bákú ne yi mbō enyū bákōj. Nō ké Mmu ane áfú ntá Mandem nkwo ábhōj chōj esōjōri amō yap." ¹³ Mpok yō ké bakoño Yesu bārññi sayri sayri be Yesu árēm chí éti Jñn Njwiti.

Yesu abú mó ane efōjō ebúbu échyé yi ntímen
(Mk 9.14-29; Lk 9.37-43a)

¹⁴ Yesu ne bakoño bhi básébhé nókó anten njie, bátémeri beyā bo abhen báchémé aré mánōñ bhō. Mmu amōt afú ndū eka yō, arōk, atep mánén besí Yesu, ¹⁵ arem be, "Acha, ghō ntínso ne mōwa. Ákwēn ntímen, ne esōjōri éné yí ábhōñ eya echa. Beyā mpok, ákwēn angó, ndōj echak, ákwēn anyén. ¹⁶ Nsōt yí twō ntá bakoño bhe, ke bábhíkí kway bebū yi." ¹⁷ Yesu arem ntá bakoño bhi be, "Bé mkpáká bhō ané ábhíki bhōj neka ne me, bé bhō bāyibhiri tetep ndū enyiñ echak, chōj mpet ntat ne bhe ná? Chōj nképñti ne bhe ngaka fá? Twō ká ne mōwu ntá ya." ¹⁸ Bārōj nókó ntá yi ne mōwu, Yesu ásáy efōjō ebúbu yō, bé éndó yi. Efōjō ebúbu éró yi, atañ témté. ¹⁹ Mpok Yesu árōbhé chí ne bakoño bhi, bábhép yi be, "Ndaká yí sébhíkí kway bebok efōjō ebúbu yō?" ²⁰ Yesu akeme bhō be, "Chí éti bábhíkí bhōj neka ne Mandem. Nchí ghati bhe be, mbō bābhōj neka ne Mandem enén néchí yé chí níñññññ mbō mōsepeménōk ene bábhiñi be *mōstat, † bākway beghati njie bé ámfá fá andōk nebhet áchák, émfakari enyu yō, ne yēñññññ kekwey becha bhe. ²¹ [Bo bākway bébók enyū efōjō ebúbu yō chí mbák báchí ndū ne-tarénsay ne neníkímuet]" ††

Yesu apet aghati bakoño bhi bé chōj mángwáy yí
(Mk 9.30-32; Lk 9.43b-45)

²² Ewak émót, bakoño Yesu mankem bati byo ne apay bápét nókó nsem atú Gálili, Yesu aghati bhō be, "Bákém chōj Mmu ane áfú ntá Mandem mámfye yi amō bō mmik. ²³ Bō-bhō mángwáy yi, ke égháká nókó manywōp arat, Mandem ankē yi ampetnsem ndū nepém." Beyōj ebhen beka bakoño bábhōj beyā basémé.

Yesu arem éti nkábhénti amem ekerákap Mandem

²⁴ Yesu ne bakoño bhi bārók baghaka Kapēnaum. Ené bō báchí are, babhebhé nkábhénti abhen ekerákap Mandem bārók ntá Píta bábhép yi be, "Ntōj ywēka áchyé nkábhénti ane ekerákap Mandem-ε?" †25 Píta akeme be, "Éε." Píta apetnsem anywōp berem kepñ ne Yesu. Ke ápére rem enyiñ, Yesu ayambí abhép yi be, "Pí-ta, ōkásí bé yí? Ntíkí bhō báchyē nkábhénti ntá bafō mmik? Chí bōmik ke chí mankō?" ²⁶ Píta akeme be, "Bafō básōt nkábhénti ntá mankō." Yesu arem ye be, "Eyō éññ bé babhōj bōmik bábhíkí bhōj bechye nkábhénti. ²⁷ Ke tēndu sēpú yāj beka bōbhen mambe ntí, sep, dōk manyu, gūep áwám anyén. Nsi mbí ane ókémé nené nnyu ywi. Chōj óngó nkáp are ane akway bechye awa nkábhénti ane ekerákap Mandem ne aywe. Sōt wu chye bhō."

† Sepeme mōstat: Mōstat chí mōnōk ane kepem eki kechi mbō kepemé mkpōj. Ágo, ambōñ beyā batap ne ngep ndū mmik Pálestain. †† Mbōk bekátí ebhen mbok ane achi are, bébhíkí bhōj beyōj ebhen. ‡ Nkábhénti ane ekerákap Mandem: Nkábhénti wu achi mandú nkáp ane bo báchyē nyaka be mangoko nōkō ekerákap ene Yerúsalem.

Nkoŋo Yesu ane acha bachak

(Mk 9.33-37; Lk 9.46-48)

18 Ébhíki tat, bakoŋo Yesu bárók ntá yi babhep yi be, “Ndũ nkwo bhó abhen Mandem achi Mfo wap, ághá áchíki áchá báchák?” ² Yesu abhiŋ mandú mo, akw yi ate besí bhap. ³ Arem be, “Nchí ghati bhe be mbák bãbhíki yibhiri mãndóp mbo mãmbó, bãpú kway bebhak ndũ mpãy bho abhen Mandem achi Mfo wap wáwák. ⁴ Yě agha ane ásèpti mmuet mbo mãmbó, yí wu ke ákway bechwe ndũ kefó mfay.”

Mmu áké kw nti ankwen ndũ bebú

(Mk 9.42-48; Lk 17.1-2)

⁵ “Yě agha ane ásièpti mandú mo mbo ané, éti ya, ásièpti chí me. ⁶ Chon embep encha ntá mmu ane ákù mówa amot ane abhónj neka ne me ánkwen ndũ bebú. Echi sayri ntá mmu wu, be mánsot ntag negho mánsot emi eyi, mámeŋe yi amem manyu.

⁷ “Éber ntá bõ mmik echa, mbonyune bõ bátwõ ne mamõ ane ákù bo mankwen ndũ bebú! Mamõ apú nok bétwõ, ke chon émbép ntá mmu ane átwõ ne mamõ encha! ⁸ Éri ye be mbák awõ ywe amot, ne yě chí ekak eye kě ékù onkwen ndũ bebú, kpót awõ wu, ne yě chí ekak gwe! Échí sayri bé úmbák ne Mandem ndũ nepém enen nebhihi bhon ngwenti, yě chí ne awõ amot, yě chí ne ekak émot, échá bémése wõ amem ngó ane apu neme, ne amõ apay, bekak bepay. ⁹ Ne mbák nyésé ene nékù bé ónkwen ndũ bebú, ponóri nó fere, óngwe. Échí sayri bé ónchwe ndũ nepém enen nebhihi bhon ngwenti ne nyésé némot echa mémése wõ amem nepingo ne amík aye ankem apay.”

Nekay ághónjomen ane ánémé

(Lk 15.3-7)

¹⁰ Yesu arem ntá bakoŋo bhi be, “Sot ka mpok bé báké byak yě amot ndũ nkwo bãru bõbha abhen. Yéntiki mmu wap abhon ángel amfay ane ákway beghati Mandem enyih ene éyíŋi yi yéntiki mpok. ¹¹ [Me Mmu mfú ntá Mandem, ntwó chí bepepe yéntiki mmu ane ánémé ebhi] ¹² Bákaysi be yi? Mbák mmu abhon bághónjómén besa betay, amot anem ebhi, yí ákw yi? Pú áro bághónjómén ane achi ndũ nkwo besa menwi nsem neku ne anwi ambõ-njie, andok beyan awu amot ane ánémé? ¹³ Nchí ghati bhe be, mbák ayan wú aghõ, maŋák áyá yi anti éti ághónjomen wu amot encha maŋák amen yi ábhon be ané besa menwi nsem neku ne anwi abhihi taka ebhi. ¹⁴ Échí enyumot ne Eta yeka mmu achi amfay be apú yan yě mandú móywi amot ánémé ebhi.” ^{††}

Enyih ene mmu ábhónjõ bekw ne nti manõ ane ákú yi bebú

¹⁵ Beron ambi Yesu arem be, “Mbák nti múnkwõ ánkú wõ bebú, dók temerí yi, mãmbák ndiere be bati apay.

† Mbok besi bekati ebhen tentep bébhíki bhon ndon ane. †† Mbok bho abhen básin ekati ene, básin chí bé etayá.

Mbák kw yi ángõ bekwéné bhi mãnsokori ndakaré, no ówéné nti múnkwõ. ¹⁶ Ke mbák abhíki ka beghok enyih ene órém, pet dók ghó yi ne manõ achak amot, yě bati apay, yě arat, bé bõ mãmbák batisie ndũ yéntiki enyih ene bárém. ¹⁷ Mbák abhíki ka beghok bho nkwo, kw nkwo Mandem mándíŋi. Ne mbák bo Mandem bárem ke yí áchòk chi batú, dõ yi ambak yě mbo mmũ ane apú chyé Mandem kenókó, ne mbo mbebhé nkabhénti. ¹⁸ Diní ká be, yéntiki enyih ene bãgwóré fá amik, Mandem ágwot awu amfay. Ne ené bákánári fá amik, Mandem ákanari yo awu amfay. ¹⁹ Enyih échák ene méyan mãndiŋi chi be mbák bo bati apay mánká eyon émot fá amik ndũ enyih ene bõ báyan ne mánikmuet, Etaya mmu achi amfay, ághók nenikimuet enap. ²⁰ Yéntiki ebhak ené bakoŋo bha bati apay, bati arat, báchémé éti ya, nchí aré ne bhõ.”

Yesu atém nekay ndu beton enyu sébhónjõ befonori bati

²¹ Píta arõk ye ntá Yesu abhep yi be, “Acha, mbák mmu ántónóri bekw me bebú, mbõŋ befónóri yi ndon éni? Ndon tándramot ke?” ²² Yesu akeme yi be, “Wáwák! Mbák mmu ántónóri bekw wõ bebú, óbhon befónóri yi maŋok besa berat nsem byo, ndon tándramot.” ^{††}

²³ “Dõ ka ngati bhe éti Kefõ Mandem. Kéchi mbo Mfo ane ábhíŋi bõ betik abhi bé yéntiki mmũ wap ánkémé nkáp ane yi ákém yi. ²⁴ Ábhó nókó bebhep barem ami, bátwõ ntá yi ne mmu amot ane ákém yi nkáp ane aya acha. ²⁵ Nkw betik wu kekway bekweme beyá nkáp wu. Chi-betik ywi achye eyon be mánti yi ne ngwé ywi ne bõbhi, ne yéntiki enyih échák ene yi ábhónjõ, bé nkáp ywi ámfú. ²⁶ Mmũ betik wu ághókó nókó nó, akwén bekw mfo wu abho ménikmuet be, ‘Acha, chyé mé mpok, chon nkeme yéntiki enyih ene mékem wõ.’ ²⁷ Chi-betik aghõ nkubetik wu ntínso, afonori yi, afele nti ndũ yéntiki enyih ene yi ákém yi, arõ yí ándók. ²⁸ Ke nkúbhé mmu ane mfo wu áfónóri áfú nókó, arõ atemeri nti nkubetik ane ákém yi manyũ nkáp ane apú yényih. Akém yi angoŋo arem be, ‘Kwõ barem amen ókém me néne.’ ²⁹ Nti nkubetik wu akwén yi bekw abho menikmuet be, ‘Chié mé mpok, chon nchyé enyih ene mékém wõ.’ ³⁰ Ke abhíki ghok wáwák. Kwõ bákém mmuere ywi wu, bárõk, bafye ekerékemon, be mbák abhihi kwõ barem ami ánáná, apú fú aré. ³¹ Batõ bõ betik bághõ enyih ene yi ákú, bati ábé bhõ tontó. Bárõk bághati mfo wu yéntiki enyih, ene efakari. ³² Mfo achye eyon bé mándók mántwõ ne yi. Bátwõ nókó ne yí, arem ntá yi be, ‘Wõ ebépti nkubetik ne! Ónikmuet ndõ wõ onon ne beyá nkáp ane ókémé me. ³³ Wõ nkwo onõ kwáy beghõ mbe nti mübetik ntínso mbo enyũ ngó wõ ntínso?’ ³⁴ Mfo wu achye eyon ne beyá bebénti, be mánsot yi mãmése ekerékemon bé mbák abhíki keme yéntiki enyih ene yi ákémé, apu fú are.” ³⁵ Yesu ánáná nókó betem nekay enen, aghati bakoŋo bhi be, “Nó ké Etaya mmu achi amfay ákú ne yéntiki mmũ yweka ane ánisi beghõ nti ntínso, kéka befonori yi ne nti nenkem.”

‡ Ghõ Ekati Deteronmi 19.15 nkwo. †† Ékway nkwo bebhak ndon “Besa berat nsem nekú ne épáy”.

Yesu átóǵ ěti awáy nebhay

(Mk 10.1-12)

19 Mpok Yesu ánánǵá berem menyih ebhen atú Gálili, afa, apé Nyén Jórdan, asep, arɔk atú Judéya. ² Beyǵá bhó bákóǵo yi are, abú abhen mámmè. ³ Ágháká nókó aré, mbɔk bõnkwo Fárisi bárók memɔ yi, bábhep yi be, “Yé yí, yé yi, ebhé eyese eka be mmu ándǵ ngóré ywi ndũ nebhay ke ebhiki ka?” ⁴ Yesu akeme bhɔ be, “Bǵbhíkére pay enyih ene echi amem ekáti Mandem-ε? Éghàti bhese be, te nebhomik, Mandem aghókó nyaka menyũ bo bapay, ngóré ne mbakanem, ⁵ arem be, “Ěti yo, mbakanem abhɔǵ béɔǵ etayi ne máyi, ambat mmuet ne ngóré ywi, ⁶ bó batí apay mándɔp chi mmũ amɔt. Bó keperere bhak ye bati apay, ke mmũ amɔt. Mmu áke fyé ye ákóré nénti bo abhen Mandem áchéme.” ⁷ Bõnkwo Fárisi bábhep Yesu be, “Mbák enyu yo ke échí, ndaká yí Moses árémé bé mmu ákway berɔ ngóré ywi mbák achye yi ekáti awáy nebhay?” ⁸ Yesu akeme bhɔ be, “Chí ěti netanǵnti eneka ké Moses áká nyaka be bǵkway berɔ baghóré bheka ndũ nebhay. Ěpú nyaka enyu yo ndũ nebhomet. ⁹ Dinǵ ká be, yé agha ane árɔ ngóré ywi ndũ nebhay, kebhá k bé ngóré akwen berwɔp, ambáy ngóré achak, akwen berwɔp.” ¹⁰ Yesu árém nókó nó, bakoǵo bhi bárem be, “Mbák échí nó, ntí ápú yé ane mmu abhay ngóré.” ¹¹ Ke Yesu akeme bhɔ be, “Puyé yéntiki mmu ke ákway beka beyɔǵ ebhen. Ndiere bo abhen Mandem achyé bhɔ ntí béchókó nɔ, ké bákway beka bhɔ. ¹² Mbɔk bo bachi bagú-bhó te amem menie. Abhénéfu báchí bagú-bhó mbɔnyune bo bachak ke bákú bo mámbák nɔ. Ke báchák bábhíki ka nebhay ndu báchyé mmuet beke betik Kefɔ mfáy. Yéntiki mmu ane ákwáy bekoǵo enyih ene ndémé, ánkóǵo yó.”

Yesu ayét mámbɔ

(Mk 10.13-16; Lk 18.15-17)

¹³ Bofú básót bõbhap bárók ntá Yesu ne bhɔ be yi anyanǵa bhɔ amɔ anti, anikmuet be Mandem anjet bhɔ. Bakoǵo bhi bǵghó nókó nó, bábho besayti bhɔ be báké sɔǵɔri Yesu. ¹⁴ Ke Yesu arem be, “Dǵ ká mámbɔ mantwo ntá ya, bǵké chyet bhɔ mbi mbɔnyune bõ abhen bachi mbɔ bhɔ ké Mandem ábhak Mfɔ awap.” ¹⁵ Yesu árém nókó nó, asɔt bõbhɔ anyanǵa bhɔ amɔ anti, ayet bhɔ. Ákú nókó nó, arɔ nebhet wu arɔk ebhak échak.

Mfɔ nkáp

(Mk 10.17-31; Lk 18.18-30)

¹⁶ Ěfákari be mmu amɔt arɔk ntá Yesu, abhép yi be, “Ntɔǵ, ntiki erítí enyih mǵkwáy beke ke Mandem anchye me nepém enen nébhíki bhɔǵ ngwenti?” ¹⁷ Yesu akeme yi be, “Ndaká yí óbhèp me ěti erítí enyih? Mmũ amɔt aywínti ke árí. Mbák žyǵn yi anchye wɔ nepém enen nébhíki bhɔǵ ngwenti, óbhɔǵ bébhúré bebhé Mandem.” ¹⁸ Mmũ wu abhep Yesu be, “Ébhén?” Yesu akeme yi be, “Dǵnǵ bebhé Mandem. Bérém be, “Ké kwen berwɔp. Ké wáy mmu, Ké ghep aghép. Ké te ntísie akware, ¹⁹ chyé máye ne etaye kenókó. Ne óbhɔǵ bekoǵo nti

nkwǵ mbɔ enyu ókóǵ mmuet eyé.” ²⁰ Esakámu yo arem be, “Nnánǵ nchí bhæere bebhé ebhen menkem. Enyih échák ébhéé ké?” ²¹ Yesu aghati yi be, “Mbák žyǵn ómbak chak ndũ babhi ankem, dók tí menyih ebhe menkem, chyé nkáp ntá bachébhébhɔ. Mbák ónkú nɔ, chɔǵ ómbɔǵ kefɔ menyih amfay. Óntwó ye ónkoǵo me.” ²² Esakámu yo ághókó nókó nó, arɔbhe rɔǵerɔǵ nsónso mbɔnyune abhɔǵ nyaka beyǵa menyih.

²³ Yesu ayibhiri mmuet arem ntá bakoǵo bhi be, “Nchí ghati bhe be ébè mmuet tontó be mǵnkáp anka Mandem ambak Mfɔ ywi. ²⁴ Échí wikirik be mpɔǵo baso ámfuét ndũ mbok mbíabhan écha mǵnkáp béka Mandem ambak Mfɔ ywi.” ²⁵ Bakoǵo Yesu bǵghókó nókó nó, bápóǵ! Babho bebhèp yi be, “Mbák enyu yo ké echi, ághá yé ákway bebhak mmu ane Mandem ápeme?” ²⁶ Yesu ayihǵi bhɔ diíi, arem be, “Ntá nkwanǵwanǵ, mbi ápú, ke yényih épú cha Mandem.” ²⁷ Pí-ta asá eyɔǵ arem be, “Ná ne bhese? Sérɔ yéntiki enyih sékòǵo wɔ! Nsáy ane sébhɔǵ chí yí?” ²⁸ Yesu aghati bhɔ be, “Nchí ghati bhe be ndũ mmik nɔ, mpok Mmu ane áfú ntá Mandem áchókó ndũ enókó kefɔ yi ne keném kenkem, be bakoǵo bha bǵchókó nkwǵ ndũ menókó kefɔ, bekem maneréket Israel byo ne apay. ²⁹ Ne yé agha ane árɔ yé chí beket, yé chí bõmayi, yé chí étayi, yé chí máyi, ye chí bõbhi, yé chí baki yi ěti yí ákòǵo me, chɔǵ ampét ambóǵ menyih ebhen menkem ndɔǵ besa betay, ambóǵ nkwǵ nepém enen nebhiki bhɔǵ ngwenti. ³⁰ Ke chɔǵ beyǵa bo abhen bachi ambi néne, mándɔp ansem, ne abhen bachi ansem, mándɔp bayǵambi.”

Mandem ákap bakũ betik abhi

20 Yesu arɔk ambi berem be, “Mbák Mandem achi ne bhɔ mbɔ Mfɔ wap, menyih bébhak mbɔ enyu échí ndũ nekay enen. Nekǵ enen nechi be, mbɔǵónkǵfú achi nyaka. Éwak émɔt, afa beti beti arɔk beyan bõ abhen bákũ betik amem nki ywi. ² Aka ne bakũ betik abhen yi ayambi áśóré be chɔǵ yi anchye bhɔ nkáp ané ákwáy ndũ betik ebhen nywɔp nemɔt. Ató yé bhɔ be mándók mánkú betik amem nki ywi.” ³ Égháká nókó nkárénká nénenamɔt beti bhɔ, afa arɔk nefísie, aghó bõfu tété abhen babhiki bhɔǵ yényih beku. ⁴ Aghati bhɔ be, “Dók ká nkwo ndũ nki wa mankú betik aré. Mǵnánǵ mámfáté beku, chɔǵ nchyé bhe nkáp ane ákwáy.” Báfúéé bárók. ⁵ Égháká nókó mbɔ nkárénká byo ne epay, ne nkarenka érat ene ngósí, mbɔǵónki wu akw enyumɔt. Nó chí, asɔt bõ betik bachak ató ebhi. ⁶ Bérɔǵ nkárénká etay beku, apét afú, arɔk etɔk, aghó bo báchák tété, enyih ene bákũ ti. Abhép bhɔ be, “Ndaká yí báchí fá tété, nywɔp nenkem, enyih ene bákũ ti?” ⁷ Bákéme yi be, “Séchi fá tété mbɔnyune sebhiki bhɔǵ mmu ane áśót bhese ndũ betik.” Mbɔǵónki wu aghati bhɔ be, “Dók ká nkwo mánkú betik amem nki wa.” ⁸ Égháká nókó békú, mpok bakũ betik bápénsem anywɔp, mbɔǵónki abhiǵi mmu ane áyihǵi bakũ betik aghati yi be, “Bihǵ bakũ betik chyé bhɔ bakáp ayap, bébhó ne abhen báróǵ ebhi ndóbhensem, bewenti ne abhen báyǵambi.” ⁹ Abho ne abhen básóré bhɔ ndũ betik nkárénká etay beku, achye yéntiki mmũ wap nkáp ny-

wɔp nemɔt ankem. ¹⁰ Ágháká nókó ntá bõ abhen báyámbi bábhó betik beti beti, bákáysi be chɔŋ anchye awap nkáp anja ancha ane bõ abhen babho betik chi beku. Ke achye yěntiki ntí mmu chi enyumɔt, nɔ chi nkáp betik ebhen nywɔp nemɔt. ¹¹ Básóré nókó bakap ayap, babho menywinti éti mbɔŋónkí, ¹² mándeme nɔkɔ be, “Bõ abhen bákú betik chi ndũ neŋkók nywɔp nemɔt, ɔchyé bhɔ nkáp enyumɔt ne bhesé bhó sékú betik ndũ nywɔp nenkem amem esóŋtí mmok.” ¹³ Ke mbɔŋónkí akeme mmu wap amɔt be, “Nkwāne, mbíki nyié be yěnyih. Séká eyɔŋ émɔt ne bhe be mēchye yěntiki mmu yweka nkáp betik ebhen nywɔp nemɔt. Pú nó? ¹⁴ Sɔt nkáp aywe dók. Memɔŋ ké mbɔŋó ntí bechye mmu ane abho betik ndɔbhensem nkáp betik ebhen nywɔp nemɔt mbɔ enyũ nchyé wɔ. ¹⁵ Nkáp chi awa. Mbíki bhɔŋ betan bekɔ enyũ nkɔŋ ne wú? Mpabhamík akɔ ŋbenti ndũ ntɔŋ bõbhen berĩnti?” ¹⁶ Yesu ánáná nókó bétém nekay enen, arem ye be, “Enyu eyɔ ke echi be chɔŋ beyã bayãmbi mándɔp ansem, ne beyã barɔbhensem mándɔp ambi.”

Yesu arem ndɔŋ ené éjwí érat be chɔŋ mángwáy yi
(Mk 10.32-34; Lk 18.31-34)

¹⁷ Ené Yesu ákò berɔŋ Yerúsalem ne bakoŋo bhi bati byo ne apay, asɔt bhɔ nepak, abho beghati bhɔ enyih ené ébhɔŋ béfákari ne yi. ¹⁸ Arem be, “Ghók ká, sérɔŋ nɔ chi Yerúsalem, ne mpok ségháká aré, chɔŋ mámfye Mmu ane áfú ntá Mandem amó bõbati bachiãkap Mandem ne ntá batɔŋ ebhé Moses, bó mándem be mángwáy yi. ¹⁹ Ne bõbati mánsɔt yi mamfye amɔ bo abhen bápú bo Israel, bé mánjókó yi, ne be mándén yí ne ekpa, ne be mángó yi ndũ ekotákátí. Ke égháká nókó manywɔp arat, ampɛtnsem ndũ nepém.”

Yesu yi be mũnti abhɔŋ bebhak mũbetok
(Mk 10.35-45)

²⁰ Ébhíki tat, ngɔré Sebedi asɔt bõbhi bati apay, arɔk ntá Yesu ne bhɔ. Atep mánén besí bhi are bhép yi be ankwak yi. ²¹ Yesu abhép yi be, “Ŋyàn mēnkɔ wɔ yi?” Akeme be, “Eta, kɔ bé mpok óbhàk Mfɔ, bõbha abhen bati apay, manchɔkɔ ne wɔ, amɔt ebhe awónem, achák ebhe awóghɔ.” ²² Ke Yesu akeme yi be, “Ōbhíki riŋi enyih ene óyàn nkɔ ntá ye. Bákway beka menyu esɔŋɔri ane mbɔŋó ményú?” Bákéme yi be, “Sékwày bekɔ nɔ.” ²³ Yesu aghati bhɔ be, “Tetep, chɔŋ mányú nkóp esɔŋɔri ane mbɔŋó menyu, ke mbíki bhɔŋ betan beyap bo abhen babhɔŋ bechɔkɔ ebhe awónem eya ne abhen babhɔŋ bechɔkɔ ebhe awóghɔ. Bebhak ebhɔ bechi ntá bõ abhen Etaya aghoko bhó ábhúré ntá yap.” ²⁴ Bakoŋo Yesu báchák bati byo bághókó nókó enyih ene bõ Sebedi bareme, bábhó bebenti ne mamɔere bhap nɔ bachi nɔ amɔt. ²⁵ Ékú Yesu abhiŋi bhɔ mankem arem be, “Bãriŋi be ntá bõ mmik, bafɔ bábhɔŋ beyã betan amfay bõbhap, ne bõbati básɔt beyã betan bekɔ bõbhap mángók bhɔ. ²⁶ Ke ébhíki bhɔŋ bebhak enyu yɔ ndũ nkwa yweka. Mmu ane áyàn bebhak mũngo yweka, abhɔŋ bebhak mũbetok yweka, ²⁷ ne yěntiki mmu yweka ane áyàn bebhak mmú mbi abhɔŋ bebhak nsem aywe-

ka, ²⁸ nkúbhé mbɔ enyũ Me Mmu mfú ntá Mandem mbíki twɔ be bo mántók me. Ntwɔ chi bebhak mũbetok, ne bechye nepém ena ndu beku beyã bhó, mféré bhɔ ndũ kesemé bebú.”

Yesu abú manémámik bati apay amem etɔk Jeríko
(Mk 10.46-52; Lk 18.35-43)

²⁹ Yesu áfú nyaka etɔk Jeríko ne bakoŋo bhi. Ngémtay bho béré koŋo bhɔ. ³⁰ Manémámik bati apay babhak nepaká mbi chɔkɔ. Bághókó nókó bé Yesu ké áfɔët, bábhó bebik mandeme nɔkɔ be, “Eta, Mmɔ Mfɔ Debhít! Ghó bhesé ntínso!” ³¹ Bo abhen bachi are bábhó besayti manémámik bhɔ be, “Kusí ká!” Ke bákpiɔ bare bik ne eyɔŋ amfay be, “Acha, Mmɔ Mfɔ Debhít! Ghó bhesé ntínso!” ³² Yesu ate, abhiŋi bhɔ, abhép bhɔ be, “Bãyàn bé nkɔ bhe yí?” ³³ Bákéme yi be, “Eta, séyàn ónkú amík yese ánéné.” ³⁴ Yesu aghó bhɔ ntínso. Atɔk amík ayap. Témté wu, babho beghɔ mban ne babho bekoŋo Yesu.

Yesu achwe Yerúsalem mbɔ mmu ane anu ansɔt awónem

(Mk 11.1-11; Lk 19.28-40; Jn 12.12-19)

21 Yesu ne baghókó bhi bákó baghaka ndũ bõbetok Betfáge ne Bétani, ndũ Njie Menok Ólif, kekɔt ne Yerúsalem. Aré, ató baghókó bhi bati apay ambi. ² Ápére tó bhɔ, aghati bhɔ be, “Dók ká ndũ mótɔk ane achi afɔ ambi. Nchwe bãchwé etɔk, chɔŋ mángó mpɔŋɔ batu sesét, ne mýwi. Kanári ká, mántwɔ fá ne yɔ. ³ Mbák yě mmu abhep be ntí ane bákàŋari yɔ, ghatí ká yi be, ‘Acha, áyàn yɔ.’ Témté wu, chɔŋ yi andɔ mánsɔt yɔ.” ⁴ Éfákari nkúbhé enyu eyɔ bé enyih ndemekepĩnti árémé nyaka émfú tetep. Ndemeképĩnti arem nyaka be, ⁵ “Ghatí bo Síon † bé mfɔ wap átwò. Abhɔŋ nesepĩmɔet, átwɔ chɔkɔ amfáy mpɔŋɔ batu, amfay mómpɔŋɔ batu.”

⁶ Bakoŋo Yesu bhɔ bárók bakɔ mbɔ enyũ yi aghati bhɔ. ⁷ Básɔt mpɔŋɔ batu yɔ ne mýwi, bárók ntá Yesu ne yɔ. Básɔt nden mfámɔet yap basɔbheri yɔ, Yesu akó achɔkɔ amfay. ⁸ Beyã bo abhen bachi are, báfére nden mfámɔet yap baghay ambi. Báchák béré kpɔt béwókéndé mángay nɔkɔ ndũ mbi ane yí áfɔët aré. ^{†9} Beyã bho béré rɔŋ ambi, bachak mankoŋo nɔkɔ ansem. Yesu abhak nénté enap. Bó mankem béré bik mándeme nɔkɔ be, “Sémbítí Nyié newú Mfɔ Debhít! Mandem ánjéti mmu ane átwò ndũ nnyén Acha! Sémbítí Mandem mfay!” ¹⁰ Nchwe yí áchwé Yerúsalem, etɔk enkem ényíkísi tikĩtik. Bo bábhó bebhap bati be, “Ane mmu átwò chi agha?” ¹¹ Bo abhen bákò ne yi béré keme mandeme nɔkɔ be, “Chí Yesu, Ndemeképĩnti Mandem ane áfú Násáret, atú Gálili.”

† Síon chi Yerúsalem. †† Enyu eyɔ ké bo Ju bákú nyaka mpok mũngo átwò.

Yesu abók bakšsie

(Mk 11.15-19; Lk 19.45-48; Jn 2.13-22)

¹² Yesu áchwé nók etok, arok amem ekerákap Mandem. Abók bakšsie ne bo abhen bákù menyih. Atakati béfémé bo abhen bákò esie bakap bewupsi. Atakati nkwo menok bo abhen báti bebhójo. ¹³ Ndũ Yesu ákù no, aghati bho be, Mandem arem be, "Eket eya ébhoh bebhak chi ekeré nenikímuet, ke báyibhiri yo érop nebhuet ane baghép bábhèse are." Nó kě básínj amem Ekáti Mandem.

¹⁴ Ené Yesu ábhuet amem ekerákap Mandem, beyá manémámik ne bakem bárók ntá yi, abú bho mankem. ¹⁵ Bóbatí bachiákap Mandem ne batoh ebhé Moses bágghó menyih maknkay ebhen Yesu ákú. Bágghó nkwo ndũ mámbò bábik amem ekerákap mándeme nok be, "Bakak ne kenókó ámbák ne Nyíé-newu Mfo Debhit!" Bagho nók no, bati ábé bho amem tontó. ¹⁶ Bábhép Yesu be, "Opú ghók no enyih ene bóbhen bárém-é?" Yesu arem be, "Nchí ghók. Nó tē bāchí, bābhíkí re ghók wáwák enyih ene basih amem Ekáti Mandem?" Básih be, "Oké mámbò ne abhén babhuet amó mándínj bechye wo bakak ne kenókó?" ¹⁷ Yesu árú nók bho, afa Yerúsalem arok Bétani, abhure are.

Yesu aké enok ékúri

(Mk 11.12-14, 20-24)

¹⁸ Néyí nók, Yesu afa abho bepetnsem Yerúsalem. Nsay akém yi. ¹⁹ Ndũ áròh, aghó enok fig nékú mbi. Arók aré, ke yě mósepeménok ake ghó amfay. Ébhíkí fuet chí beyé bobho. Yesu arem ntá enok eyo be, "Tē mmik ámá, opú pere kway menyu kepem." Enok fig eyo egu témté. ²⁰ Baghok Yesu bágghó nók enyih ene éfákári, bábhak maknkay tontó. Bábho berem ne bati be, "Yi ékú enok fig ene egu témté enyune?" ²¹ Yesu aghati bho be, "Nchí ghati bhe be, mbák mámbòh neka ne Mandem tetep, kemakati betan ebhen yí ábhójo, bákway bekú enyih ene nkú enok fig ene. Ne bákway bégháti yě chí njie ne be 'Fá fá kwén awu amem manyu,' émfakari enyu yo. ²² Ne yéntiki enyih ené mánikmuet be Mandem anchye bhe, apú ro bechye bhe, mbák mánókó."

Ebhak ené betan Yesu befú

(Mk 11.27-33; Lk 20.1-8)

²³ Yesu achwe amem ekerákap, abho betoh bho Eyoh Mandem. Ndũ yí ákù no, bóbatí bachiákap ne bóbatí etok báchák bárók ntá yi bábhép yi be, "Ntiki betan ób-hóhó bekú menyih ebhen ne ókú? Agha áchyé wo betan ebho?" ²⁴ Yesu akeme bho be, "Menkwo mbóh enyih émot bebhép be. Mbák mánkémé me yo, choh menkwo ngati be mmu ane áchyé me betan bekú menyih ebhen mēkù." ²⁵ Enyih ene mbóhó bebhép be chí be, "Agha áchyé nyaka Jón Njwiti betan bejwiti bho? Mandem, ke chí bō mmik?" Bäre kem epúti ne bati be, "Choh séndem be yi? Mbák séndem be betan ebhen Jón befú nyaka ntá Mandem, ábhép bhese be, 'Ke ndaká yi báb-híkí noko eyoh eyi?' ²⁶ Ne mbák séndem be, 'Béfú nyaka

ntá nkwa', nó séyàh esohri ne bō bhesé mbonyune bō mankem mánoko sayri be Jón achi nyaka ndemekerinti Mandem." ²⁷ Bákéme Yesu chí be, "Sébhíkí rihí." Yesu aghati bho be, "Menkwó mpú ghati ye bhe mmu ane áchyé mé betan bekú menyih ebhen né mēkù."

Nekay chí ne bóbhi

²⁸ Yesu arem be, "Bārem bé yi éti ndak ane? Mmu amot achi nyaka ne bóbhi bati apay. Bábhak bō babhakanem. Éwak émot abhinh ane mbi aghati yi be, 'Mówa, dók kú betik amem nki echoh.'" ²⁹ Mówu akeme be, "Mpú rón." Ke ansem mpok, awupsi ntí arók. ³⁰ Chí afuet arók ntá mmó ane mónkwen, aghati yi nkwo be, "Mówa, dók amem nki kú betik echoh. Mówu akeme yi be 'Eta, choh ndok.' Ke akérón. ³¹ Ghatí ká me. Ndũ bób-ho bati apay, ane ághókó étáyi, akú enyih ene yi áyàh chí ané?" Bō mankem bakeme be, "Ane nsénsi." Yesu aghati bóbatí bo Israel bho be, "Dihí ká tetep be bō bebú mbo babhebhé nkábhénti ne baghóre-neko báyámbi bébhóh mbi bebhak bō abhen Mandem achi ne bho mbo Mfo wap, ené bāròp nsem. ³² Nchí rem no mbonyune Jón Njwiti atwó nyaka ntá yeka bo Israel mankem, betoh bé enyū mmu ákwáy bebhure nepém eni chak besí Mandem, ke bábhíkí noko enyih ene yi árém. Babhebhé nkabhenti ne baghóre-neko kě mánókó enyih ene yi árém. Yéndo bágghó bé babhebhé nkábhénti ne baghóre-neko mánoko Jón, báke téknssem be mánókó enyih ene yi árém."

Bakú betik ne mbóhónki

(Mk 12.1-12; Lk 20.9-19)

³³ Ghok ka nekay néchák, "Mmúfú abhóh nyaka nki. Api menok vain are. Atep ebhá ene eghabheri nki ankem. Atém mbok aghoko nebhuet ane báyàt kepem váin, be nnok ywi amfu, mánsot, máná mmém. Ate mókerémfay amem nki wu, bé ámbák nebhuet ane mmu áchòk ndu bébhábhéri nki. Afyé ye bo aré be mánkú betik mánkore nsáy ne yi. Aró, arók nekó etok echak. ³⁴ Mpok bekók kepeménok ákwáy nókó, mbóhónki ató bakú betik bhi bachak be mándók mán-sót aywi ákóre mbwot. ³⁵ Ke báchwóbhé nókó amem nki, bakú betik ndũ nki bákém bho. Bádén amot, báyáy áchá, bátémtí anefú ne batay. ³⁶ Ébhíkí tat, mbóhónki wu afere bakú betik abhi báchák ató. Báyá báchá abhen mbi. Ke bakú betik abhen báchí amem nki bákém bho, bákú enyumot ne bhó, mbo enyū bákú ne abhen mbi. ³⁷ Ndũ ngwenti, mbóhónki arem ne mmuet yi be, 'Choh ntó mbóh mówa. Yé yí, bábhoh béchye yi kenókó.' Afere ye móywi ató. ³⁸ Ke neghó ane bakú betik bágghó yi, bábho berem ne bati be, 'Yihí mbóh móywi né, ne yi kě ábhóhó ményíé newú etayi. Twó ká sénkem yi séngwáy bé etayi ánánh ángú, menyih ebhi méndop chí ebhese.' ³⁹ Bákém yé yi, baya, báfú amem nki ne yi, barók baway." ⁴⁰ Yesu ánánh nókó bétém nekay enen, abhép ye bóbatí etok Israel be, "Bē bákáysí bé mpok mbóhónki

† Vain áko ndũ menok ne básot kepem eki mána mmém.

wu áperensem nekɔ enen yí árónj, äku yi ne bakü betik bho?"

⁴¹ Bõbati bho bakeme Yesu be, "Mpok ane mbõjõnki wu áperensem, äku bebépti bakü betik bho mángú ebépti newú, ansot nki wu anchye ntá bakü betik abhen bápú nók bechye yi aywi ákóré mbwot témté, yéntiki mpok ane enyij éfú ebhi."

⁴² Yesu abhép bho be, "Bãbhíki re pay enyij ene echi amem Ekáti Mandem?"

Básiñ be, 'Nkúbhé ntay enen batëket báguébhé bé nébhíki ri,

nó ke néróbhé ntay enen nékémé eket nechá batay ácháak ankem.

Mandem ke ákú bé émbák enyu yo,

ne echi ndaká maknkay tontó ntá yese!

⁴³ "Mëghàti ye be be, chõj Mandem amferé áfók ane bãbhõjõ ndü yí áchí ne bhe mbo Mfõ yweka, anchye ntá bo báchák abhen bákü menyij ebhen yi áyàn bo manku." ⁴⁴ [Yéntiki mmu ane akwene ndü ntay enen, äsiepti ndü mbiñ, ne mmu ane ntay enen nékwéné yi amuet, néchõkoti yi.]

⁴⁵ Bõbati bachiäkap Mandem ne bõnkwo Fárisi bághókó nókó bakay yo nó Yesu átémé, báriñi be ärem no chí eti yap. ⁴⁶ Bäre yan bekem yi, ke báchày nyaka beyä bo abhen báchi are, mbõnyune báriñi nyaka be bõbho básot Yesu mbo ndemekepiñti Mandem.

Yesu átém nekäy epã nebhay

(Lk 14.15-24)

22 Yesu apet abho beghati bho menyij ndü bakay. ² Yí be, "Mbák Mandem achi ne bho mbo Mfõ wap, menyij bébhak mbo enyu echi ndü nekay enen. Mfõ amot anak nyaka epã nebhay ntá móywi. ³ Mpok epa ákwáy nókó, ató bõ-betok abhi bé mándók mángátí bõ abhen yi ánáká be mpok akway. Ke yé amot ke twó. ⁴ Apet abhiñi bõ-betok abhi báchák aghati bho be, 'Dók ká ghati bo abhen nnáká bé ngwáy bho besené mpõj ne mãnáñ mana nenyié, yéntiki enyij énáñ échí téé. Dók ká ghati bho mántwó.' ⁵ Ke ndü bo abhen yi ánáká mankem, yé mmu amot abhíki fyé ntí. Mánku noko chí ebhap menyij. Amot arok ebhi eyi, achák arok chí ekerésie eyi, ⁶ abhénéfú bákémti bõ-betok abhen mfõ wu átó, báden mbo nnya baway. ⁷ Mfõ wu abhõj beyä bebenti. Ató batémé nenu bhi bárók bawáy bõbho, básõj etok eyap. ⁸ Abhiñi ye bõ-betok abhi arem be, 'Mpok epa akway. Ke bõ abhen nnáká bátõj be babhiki kway bõ abhen bátwò ndü epã eya. ⁹ Dók yé ká ndü yéntiki mbay, mãnák yéntiki mmu ane bãghó, bé ántwó ndü epã nebhay.' ¹⁰ Bõbetok bho bárók bakü mbo enyü yi ághátí bho. Bãbhíñi yéntiki mmu. Mmü mbúmbu mãmbiñi bhíñi, mmü ndíndí mãmbiñi bhíñi. Ékú eket epã nebhay éjwí ne bo.

¹¹ "Ke mpok mfõ áchwé anywóp begho bõ abhen yi ánáká, aghó bé mmu amot abhiki bhõj nkú-nebhay amuet. ¹² Abhép mmu wu be, 'Nkwãne, okú ná ke õchwe fá, nkú-nebhay wo amuet tí?' Echa mmu wu enyij berem. ¹³ Mfõ achye eyõj be mánkém yi mángwót amõ ne bekak, mámesé nefí ndü ejuri. Aré, bo bábhak ndü

nedí kebho ne nenyié ámén." ¹⁴ Yesu ánánjá nókó betem nekay enen, arem be, "Mandem anak beyä bho, ke äyap chí bärú."

Bãbhép Yesu eti nkábhénti ndu báyàn yi ánkwen anyu

(Mk 12.13-17; Lk 20.20-26)

¹⁵ Ébhíki tat, mbok bõnkwo Fárisi bárók báté eyu, babho beyan enyü bákway bekü Yesu ánkwen anyu, be bo mámbõj mbi bekem yi. ¹⁶ Báká eyõj émtot, bátó mbok bakojo bhap ne mbok bo Israel abhen báté ansem Hérõd ntá Yesu be mámbép yi be, "Ntõj, séríñi bé wo õchí mmu tetep, ne bé õtõj bho mbi Mandem tetep. Séríñi bé õpú yij mmu ndü besí õnchá yí. ¹⁷ Ghati ye bhese, ebhé yese eka be sénchié nkábhénti ntá Mfõ Rom ke ébhíki ka?" ¹⁸ Yesu ariñi nkaysi mbúmbu yap. Arem be, "Bé bho betábhá, ndaká yí mãmõ me?"

¹⁹ Aghati bho be, "Tõj ká me nkáp kpokorok ane básot bechye ndü nkábhénti." Bátwó yi ne ebhõkõ nkáp.

²⁰ Yesu asot akém awõ, abhép bhõ be, "Ntí ághá né are? Ne nnyén chi enen ághá?" ²¹ Bákéme yí be, "Chí ntí Sísa, Mfõ Rom. Ne nnyén, chi eni." Yesu aghati ye bho be, "Chié yé ka mfõ Rom yéntiki enyij ene echi eyi, mãnchye Mandem yéntiki enyij ene echi ene Mandem."

²² Bághókó nókó enyij ene Yesu areme, bápõp! Báró yi, barok ebhak eyap.

Enyij bábhébhé Yesu eti neperensem ndü nepém

(Mk 12.18-27; Lk 20.27-40)

²³ Nkúbhé nywõp enõ, mbok bõnkwo Sádusi bárók ntá Yesu bebhep yi enyij ndu bekü yi ánkwen anyu. Bõnkwo Sádusi babhiki noko nyaka be ewak émtot bawú bápétnsem ndü nepém. ²⁴ Bãbhép Yesu be, "Ntõj, Moses asiñ ndü ebhé eyese be, mbák mmu ángú ándó ngoré ke bó kebõj yé mmó, mómayi abhõj besot ngoré wu bé ámbé bo ne yi ndü nnyén manõ ane ágú. ²⁵ Bõ chí amot bati tándrámtot báchí nyaka fá. Ane mbi abhá y ngoré, agú ené yi abhiki bhõj yé mmó. Ane ákõjo yi, asot kénkwésé wu ndü nebhay. ²⁶ Yí nkwo agú, kebõj mmó ne kénkwésé wu. Éfákari enyumot ne ane ájwí bati arat, ne bõmayi bachak nkwo. ²⁷ Ndü ngwenti, ngoré wu nkwo agú. ²⁸ Ndu echi no, mpok Mandem ákú bawú mámpétnsem ndü nepém, ngoré wu äbhák ane agha? Ndu bó mankem, bati tándrámtot, yéntiki mmu wap abhay nyaka yi."

²⁹ Yesu akeme bho be, "Bekwéné béchí ne bhe tontó! Nti achi be bãbhíki riñi yé chí menyij ebhen bechi amem Ekáti Mandem ne yé chí betañ Mandem. ³⁰ Mpok Mandem ákú bawú mámpétnsem ndü nepém, bo bábhak mbo bõángel awu amfay. Bápú pere bhay nebhay. ³¹ Ke mbák mãmákati be bawú bapu kway bepetnsem ndü nepém, no bãrem be bãbhíki re pay ndü Ekáti Mandem enyij ene yi ághátí bhe? Échí amem ekáti bé Mandem arem be, ³² 'Me nchí Mandem Ábraham, Mandem Áisek, ne Mandem Jekõp! Mandem achí Mandem bo abhen bachi nepém. Apú Mandem bawú."

³³ Beyä bo abhen báchí nyaka are bághókó nókó enyij

† Yesu ariñi be báyàn yi ankwen ndü ntá yap.

ene Yesu árémé, manyu áchók bho, béyíñi enyũ netón enen Yesu átõñ.

Ebhé Mandem ene echa bechak menkem
(Mk 12.28-34; Lk 10.25-28)

³⁴ Bõnkwo Fárisi bágħók be enyíñ ene Yesu ághátí bõnkwo Sádusi ékú manyu áchók bho. Báté eyu, báyan enyíñ échák ene bábħep Yesu. ³⁵ Mmũ wap amõt ane áchí esáyrí ntõñ ebhé Moses arõk memõ Yesu. Abhép yi be, ³⁶ “Ntõñ, ebhé ene échá bebhé Moses béchák chi éné?” ³⁷ Yesu akeme yi be, chí ebhé ene érèm be, “Kõñ Mandem Acha ywe ne nti ene nenkem, ne efóñó ye enkem, ne nkaysi ye nkem’.” ³⁸ Ené ke echi ebhé mbi, ne yó ke échá bechak menkem. ³⁹ Ené éjwí bepay échi mbo ené, ne érèm be, “Kõñ nti nkwa mbo enyu ókõñõ mmæt eye.” ⁴⁰ Bebhé ebhen bepay békúti yéñtiki enyíñ ene Mandem áyàn bo mándíñí, mbo enyũ echi ndũ menyíñ menkem ebhen Moses ásíñí, ne ebhen baremé kepñti Mandem básíñí.”

Mpeme Mandem afyé nyaka bariep bé ätõ
(Mk 12.35-37; Lk 20.41-44)

⁴¹ Ené bõnkwo Fárisi babħæt ebhak émõt ne Yesu, yi abhép bho be, ⁴² “Ndũ nkaysi yeka, Mpeme Mandem afyé nyaka bariep be ätõ abhõñ bebhak mmõ agha?” Bákéme Yesu be, “Abhõñ bebhak ebhárémõ Debhít.”

⁴³ Yesu arem be, “Ná echi ye be Efóñó Mandem ákw nyaka Mfõ Debhít ambiñi yi be ‘Acha?’ Mfõ Debhít arem nyaka be,

⁴⁴ ‘Mandem Acha arem nyaka ntá Acha wa be, chõkõ fá ebhë awónem eya ndũ enõkõ-kenókó, † krate nkë bõmpap abhe mándõp mbo enõk ene ónyãña chõñ bekak are.’

⁴⁵ Yesu abhép ye bho be, mbák Mfõ Debhít äbhíñi nyaka Mpemé ré be Acha. Ná Achã-re áyibhiri ambak ebhárémõ ywi?”

⁴⁶ Yé mmu kekway bekeme Yesu enyíñ ene yi ábhébhé bõnkwo Fárisi. Ne bébhó mpok eyõ, yé mmu keperere mõ bebhep yi yéñyíñ.

Sõt ká mpok ne batõñ ebhé Mandem ne bõnkwo Fárisi
(Mk 12.38-39; Lk 11.43, 46, 20.45-46)

23 Ébhíki tat, Yesu abho beghati bakoño bhi ne beyã bo abhen bachi ebhak émõt ne yi be, ² “Batõñ-ebhé Mandem ne bõnkwo Fárisi ke bábħõñõ betañ beghati bho mbõñ menyíñ ebhen béchí amem bekáti ebhen Moses ásíñí. ³ Bãbhõñ ye bekoño chi menyíñ ebhen bo bárèm, báké ke menyíñ ebhen bó bákũ. Nchí rem no mbõnyune bó babhõñ bápú ke menyíñ ebhen bó bágħàti bho wáwák. ⁴ Bábày bho menwóptí batu anti be mámpókó, ndũ beyã bebhé ebhen bó báfyè, ke bó babhõñ bápú kwak bo mámbúré bebhé bho yé mandú. ⁵ Bákũ yéñtiki enyíñ eyap chi ndu betõñ mmæt. Enyíñ émõt echi be, yéñtiki mmu wap äsõt Eyõñ Mandem ansíñ amfyë amem bõmenyíñ mbo nchõñ ambat nefõ puréé, angwót échák ndũ erebháwõ,

† Ebhe awónem Mandem: Nõ chi nebħuét kenókó.

kémbyáká bejenjémé nden eyap nkwo bésàpti méncha enyu bébhõñõ bebhak. ⁶ Bákõñ nkwo béchõkõ ndũ bebhaká kenókó amem bekeré nenikímæt ne ndũ bepa. ⁷ Bákõñ nkwo be bo mánkaka nókõ bho nefísie ne kenókó. Ne bákõñ be bo mambiñi nõkõ bho be, ‘Ntõñ’. ^{††8} Yé mmu yweka áké ka mámbíñí yi be, ‘Ntõñ! Bãbhõñ chi ntõñ amõt, ne be mankem bãchi chi batí bõnkwo.’ ⁹ Ne báké bhíñi nti mũnkwo be, ‘Éta mbõnyune bãbhõñ chí chi amõt, yí mmú áchí amfay.’ ¹⁰ Ne mmu yweka áké ka batí mámbíñí yi be, ‘Ntõñ’ † mbõnyune bãbhõñ chí amõt, Mpeme Mandem afyé nyaka bariep be ätõ. ¹¹ Mmu ane áchá báchák abhõñ bebhak mübetok yweka. ¹² Yé agha ane áyõñ mmæt, Mandem äsepti yi amik, ne yé agha ane äsepti mmæt amik, Mandem äkosi yi amfay.”

Betábhá batõñ ebhé Moses ne ebhen bõnkwo Fárisi
(Mk 12.40; Lk 11.39-42, 44, 52, 20.47)

¹³ Yesu abho ye berem ntá batõñ ebhé Moses ne bõnkwo Fárisi be, “Bé batõñ ebhé Moses, ne be bõnkwo Fárisi, bo betábhá! Chõñ émbep ntá yeka encha mbõnyune bãchyèt bo mbínywõp be báké rõ Mandem ambak Mfõ wap. Bé babhõñ bápú ka Mandem ambak Mfõ yweká, ne bãchyèt mbi ntá abhen bákway beyañ bechwe are! ¹⁴ [Bé batõñ ebhé Moses, ne be bõnkwo Fárisi, bö betábhá! Chõñ émbép ntá yeka encha. Bäsõt beket mánkwésé, mánkõ nõkõ berórí nenikímæt, berwo bho be bãchi besayri bo Mandem. Éti yõ, chõñ ntémsí yeka ancha ane bo bachak.] ¹⁵ Bé batõñ ebhé Moses, ne be bõnkwo Fárisi, bö betábhá! Chõñ émbép ntá yeka encha. Bákway beko máñkíñi bõmanyu mándõk mbanj ne mbanj ménú beyañ yé chí mmu amõt be ámbák mũnkwo yweka. Ke mpok yi ayibhiri arõbhe mbo bhe, nkúbhé bé ké bákũ yi ámbép ancha be babhõñ ndõñ epay, ambak mmũ ane árõñ ndũ nepíngo.

¹⁶ “Bé manémámik abhen bãyã bho mbi, chõñ émbép ntá yeka encha! Bé bãrèm be, ‘Mbák mmu ámfyé bariep ne Mandem bekw enyíñ, anjiki ndũ nnyén ekerákap Mandem betõñ be yi abhõñ bekw enyíñ eyõ, ke yi kekũ yõ, yé esõñri epu bhak.’ Ne be, ‘Mbák mmu áñjíkí ambiñi berítí menyíñ ebhen bechi amem ekerákap Mandem, abhõñ bébhõre bariep ami.’ ¹⁷ Bé bechíñti manémámik! Ekerákap Mandem ké échá menyíñ gol, ke menyíñ gol ke becha ekerákap ene ekú menyíñ gol mémbak nyáná? ¹⁸ Ne bãrèm be mbák mmu ámfyé bariep ne Mandem bekw enyíñ, anjiki ambiñi nnyén éfémé akap Mandem betõñ be abhõñ bekw enyíñ eyõ ke yi kekũ yõ, yé esõñri épú bhak. Bãrem nkwo be Mbák mmu áñjíkí ndũ nnyén menyíñ ebhen bábħuré ndũ éfémé bechye akap ntá Mandem, abhõñ bébhõre bariep ami. ¹⁹ Bé manémámik! Besí Mandem, éfémé akap Mandem ké echa menyíñ ebhen bábħõre aré ndu bechye akap, ke menyíñ ebho ke becha éfémé akap Mandem? Pú éfémé yõ ké ékũ enyíñ ene bábħuré are embak nyáná? ²⁰ Ndu échí nó, mmu ane árèm ndak, anjiki ambiñi nnyén éfémé akap Mandem, abhõñ beriñi

†† Bo bãchyè nyaka batõñ beyã kenókó. ‡ “Ntõñ” ndũ ndõñ ane até ndũ “Krisito”, Mpeme ane ábhõñõ nyaka bétwo.

be, ayíkí nɔ nkwa ndũ nnyén yěntiki akap ane achi ndũ éfémé yɔ. ²¹ Ne mmu ane árèm enyɪŋ, anjiki ambiŋi nnyén ekerákap Mandem, abhɔŋ berɪŋi be, ayíkí nɔ nkwa chi ndũ nnyén Mandem mmu achi amem ekerákap, ²² ne mmu ane árèm enyɪŋ anjiki, ambiŋi mfay, abhɔŋ berɪŋi be ayiki nɔ chi enɔkɔ kefɔ Mandem ne Mandem mmu áchɔkɔ aré.”

²³ Yesu arɔk ambi berem be, “Bě batɔŋ ebhé Moses, ne bě bɔnkwa Fárisi, bɔ betábhá, chɔŋ émbép ntá yeka encha! Bāsɔt ndu béri amɔt ndũ baru byo mǎnchye ntá Mandem, mǎnkɔ enyumɔt ne mbwɔt achak, ke bǎpú fyé ntí bebhak chak ne bo mankem, bǎpú fyé ntí begho bho ntínsɔ, ne bǎpú fyé ntí bebhak tetep ne bo mankem. Éri beku menyɪŋ ebhen echa bekwɔre menyɪŋ baru byo, mǎnchye ndu amɔt ntá Mandem. Éri nyaka be mǎnkóŋó ebhé ene bekwɔre menyɪŋ ndũ baru byo mǎnchye ndu amɔt ntá Mandem, ke bǎbhiki bhɔŋ nyaka beghɔkɔntik bebhé béchák. ²⁴ Bě manémámik abhen bǎyá bho mbi, bāsɔt mpok bэфére yěntiki mɔnya ane áchí amem enyɪŋ ene mǎnyú, ke mpɔŋɔ baso mǎmenemén ham.

²⁵ “Bě batɔŋ ebhé Moses, ne be bɔnkwa Fárisi, bɔ betábhá, chɔŋ émbep ntá yeka encha! Chɔŋ émbep ntá yeka encha mbɔnyune bāsɔt mpok bétyet nsem-ámok ne nsemé nchán, ke bati yeka ájwí ne bepɔ nkaysi ndũ bāsɔt menyɪŋ bho ne betan, ne ndũ bǎchi bo bati rakáraka. ²⁶ Bě Nkwa Fárisi, manémámik! Ya ká mbi sɔ mmem ámók ne mmem nchán. Mbák mǎnkɔ nɔ, chɔŋ nsem-ámok ne nsemé nchán éndyere pépép nkwa.

²⁷ “Bě batɔŋ ebhé Moses, ne be bɔnkwa Fárisi, bɔ betábhá! Chɔŋ émbép ntá yeka encha mbɔnyune, bǎchi mbo manem ane bǎghókó sayri, bawati ne mbi pépép, enyu ene mmu ághɔ, ankɔŋ, yěndu berené bawú ebhen ménán béchɔŋó ne beghep ke bechi amem. ²⁸ Enyu yɔ ké bǎchi. Mmu ághɔ be ankaysi be bǎchi chak ne bho, ke bati yeka ájwí amem ne bapu ne bebú.”

Chɔŋ mántémsi batɔŋ ebhé Moses ne bɔnkwa Fárisi
(Lk 11.47-51)

²⁹ Yesu arɔk ambi berem be, “Bě batɔŋ ebhé Moses, ne be bɔnkwa Fárisi, bɔ betábhá, chɔŋ émbép ntá yeka encha! Bǎchɪmbi bheka baway nyaka baremé kepɪnti ne bo abhen bachi chak besí Mandem. Bǎtè manem ayap néne, mǎngwati nɔkɔ mbi aré beku yɔ ándí amík.

³⁰ Bǎkè menyɪŋ ebhen mǎndeme nɔkɔ be, ‘Mbo bhese sechi nyaka mpok bǎchɪmbi bhese, mbú sébhíkí ka ne bho be mǎngwáy baremé kepɪnti Mandem Acha.’

³¹ Nerem ane bǎrèm nɔ áɔŋ be bě bǎbhɔŋ bǎrèm ne manyu yeka be bǎchi enyumɔt mbo bǎchɪmbi bheka abhen bǎwáy nyaka baremé kepɪnti Mandem. ³² Dók yé ka ambi mǎnáná betik ebhen bǎchɪmbi bheka bǎbhó.

³³ Bě nnyɔ ene! Bě bho bǎbebhe bǎchá mbɔŋ befé! Bǎkásí bé bǎkway bebɔŋ mbi bebue be Mandem ake tɛmsi bhe amem nepingo? ³⁴ Ghók yé ka, nchí to be baghatí Eyɔŋ Mandem ne yěntiki mmu ane áchí ndiŋin-dak ndu ákòŋo Eyɔŋ Mandem. Chɔŋ ntó be bátɔŋ-Eyɔŋ Mandem nkɔw. Chɔŋ mǎngwáy mbok eyap, mǎngo bǎchák ndũ bekotakati, ne mǎnden abhénéfú ne bekpa

amem bekeré nenikímæet ebheka, mǎnkoŋo nɔkɔ bɔ betɔk ne betɔk ndu bekem bhɔ beway. ³⁵ Chɔŋ eyɔ enkɔ be manɔŋ yěntiki mmu ane achi chak ane bo bǎwáy, ámbák be anti, bébho ne manɔŋ Ábel mmu achí nyaka chak besí Mandem, beghaka ndũ manɔŋ Sakaría mmɔ Barákia, mmu bǎwáy nyaka nenti ekerákap Mandem ne nebhet ane bǎchyé akap aré. ³⁶ Nchí ghati bhe be, chɔŋ Mandem antemsi be bho mkrák ane eɔŋ mankem éti bebépti menyɪŋ ebhen bě ne bǎchɪmbi bheka bǎkú.”

Yesu adi kebho éti bo Yerúsalem
(Lk 13.34-35)

³⁷ Yesu akók arem be, “Eé Yerúsalem, bɔ Yerusalem! Bě bo bǎwáy baremé kepɪnti Mandem, mǎntemti nɔkɔ ne batay ndu beway bo Mandem átó be mángátí bhe Eyɔŋ eyi. Ndũ beyá mpok, nján besɔt bhe mfyé amæet bé mǎmbak ne me mbo bɔnkɔk abhen nno nɔkɔ ákúti nebhet amɔt ne bebhap ebhi, ke bǎpú ka be nkɔ nɔ! ³⁸ Ne néne, chɔŋ Mandem andɔ eket eyeka, éndɔp enyu yɔ. ³⁹ Ne diŋí ká be, bǎpú pere ghɔ chɔŋ me wáwák krate mpok ane bǎrèm be, ‘Sémbítí mmu ane átwɔ ndũ nnyén Mandem Acha.’”

Yesu arem bé chɔŋ mǎnchɔŋti ekerákap
(Mk 13.1-2)

24 Mpok Yesu árɔ ekerákap Mandem árɔŋ, baghɔkɔ bhi bǎbhɪŋi yi, mǎndeme nɔkɔ be yi ángó ndũ eket eyɔ eri echa! ² Ke akeme bhɔ be, “Pú bǎghɔ menyɪŋ menkem ebhen básóré báté beket ebhen bechi ndũ ekerákap ke ébhak enyune? Nchí ghati bhe be, mpok átwɔ ane eket ene érɔŋ amík enkem, yěnyɪŋ kerɔp téé.”

Chɔŋ mǎnchye nɔkɔ bhe beyá esɔŋɔri
(Mk 13.3-13; Lk 21.7-19)

³ Ené Yesu achi chókó ambi Njie Menɔk Ólif. Bakoŋo bhi bǎrɔk ntá yi. Yé mmu achak kebhak ne bhɔ. Bǎrém be, “Eta, ghati bhese, chɔŋ émfakari nɔ ntiki mpok, ne ntiki eriŋ ébhɔŋó beku bo mándiŋi be mpok ane átwɔ arɔp kékwɔt, ne bé mandú mpok mmik ámay?” ⁴ Yesu akeme bhɔ be, “Sɔt ka mpok bé yé mmu áké rwó bhe! ⁵ Beyá bo bátwɔ chɔŋ mánsɔt nnyén ena mánten ambi, yěntiki mmu wap andem nɔkɔ be ‘Yi ke achi Mpeme ane Mandem afyé nyaka bariɛp be átó!’ Ne mándwɔ beyá bhó be mǎnjibhiri bati yap. ⁶ Chɔŋ mǎngók nsóŋó nenu, mǎngok mbok éti manu ane achi nekɔ nesie ne ane átwɔ ansem. Ke bǎké chay. Menyú menyɪŋ ebho bébɔŋ befakari, ke eyɔ epu tɔŋ be ngwenti mmik aghaka. ⁷ Chɔŋ betɔk ménu ne betɔk béchák, bafɔ etɔk mánu ne batɔ bafɔ etɔk. Chɔŋ nsay ankwén mban ne mban, mmik anyikisi ndũ betɔk ne betɔk. ⁸ Ke menyɪŋ ebhen menkem bechi chi mbo nebhone enen bebe ntá ngré ane ánoŋsi.

⁹ “Mpok menyɪŋ ebhen bэфakari, chɔŋ mǎnkem be mámfye amɔ bɔbati etɔk be mányok bhe sayri, mǎngwáy bhe. Ne chɔŋ bɔ betɔkó mmik mankem mámpap bhe éti bǎchí bakoŋo bha. ¹⁰ Ne mpok yɔ, chɔŋ beyá bakoŋo bha mǎnkeme mmæet ansem, mánti nɔkɔ bati

ntá böbati etok, ne mámpabhe noko bati. ¹¹ Mpok yo, beyä bo báfù, mándeme noko be báchí baghati Eyoñ Mandem, ené bárùc bho rwó be mankoño bho. ¹² Chonj bebépti menyin ebhen bo bákù ménja kpát bo kepere kónj bati. ¹³ Ke mmũ ane àtè kákátí te ndũ ngwenti, Mandem äpeme yi. ¹⁴ Ne bo bábhoñj beghati Mbok Ndíndí ne eti Kefo Mandem ndũ betokó mmik menkem, bé amem yéntiki etok bo mámbónj mbi beghok yo, ke Mandem ankũ ngwenti mmik antwó.”

Èrem esonjri ene ebhoñj bétwo Yerúsalem

(Mk 13.14-23; Lk 21.20-24)

¹⁵ “Chonj māngw ‘Èrem enyinj ene Mandem ápábhé’ téé amem Ekeré Mandem ndu ényòp yo mbo enyũ Daniel ndemekepinti Mandem árémé tesáy be chonj émfakari.” [Yéntiki mmu ane ápay ekáti ené ámfye anti, an-jwimem.] ¹⁶ “Mpok yo, bö abhen bachi atú Judéya mámbúé, mámbésé amfäy njie. ¹⁷ Mpok yo, mbák éfákári bé mmu äkũ betik amfäy eket eyi, áké sonjri mmuet besep kpiik be andok amferé menyinj anywóp ke ambue. ¹⁸ Ne mmu ane achi ebhi äkũ betik, áké rónj kpiik bebupr nde yi. ¹⁹ Ne chonj émbép encha ntá baghoré abhen báchi ne menie ne abhen báchí ne bo amw mpok yo! ²⁰ Ník nókó ka mmuet be mpok bebue áké kwen yé chi mpok mbanj äkwen chae, ne yé chi ndũ nywobhé neywémuet. ²¹ Bãke rã menikmuet, mbonyune esonjri ené bo bábhoñj mpok yo chi enyũ esonjri ene bábhíkí re ghã wáwák te nebhomik. Ne mpok yo ánánj ámfuét, enyũ esonjri yo epu pere bhák wáwák. ²² Ne mbo Mandem abhíkí kpót manywop yo be ake ya, mbu ye nkwanwanj amot apu rãp nepém. Ke Mandem akpót mpok esonjri yo mbinj eti bo abhen yi áyábhé be mambak abhi. ²³ Mpok yo, mbák mmu ángátí bhe be, ‘Ghó ká Mpeme ane Mandem átó fá’, yé chi be, ‘Ghó yi awu!’ Bãké noko be echi tetep. ²⁴ Bãké noko bé échí tetep mbonyune chonj bö betábhá mantwã, yéntiki mmu wap andem noko be yi ke achi Mpeme Mandem afyé nyaka baripe be äto. Chonj baremé kepinti nsé nkwo mantwã. Ne yéntiki mmu wap ätwã, ankũ noko bereme menyinj maknkay ndu berwã bho. Ne mándwó yé chí bö abhen Mandem áyábhé be mámbák abhi, mbák bábhoñj mbi bekũ nã. ²⁵ Sot ye ka mpok! Nnánj ngati nã bhe menyinj ebhen ambi ambi. ²⁶ Ndũ echi nã, mbák yé mmu angati bhe be, ‘Yinjã ka Kristo awu amem baso’, bãké noko mámfã beronj are. Yé mmu andem chi be, ‘Yinjã ká Kristo fá amem móket’ bãké noko enyinj ene yi árèm. ²⁷ Bãké rã mmu ándwó bhe mbonyune, mbo enyũ miámianj ákòt, angwã, befu ebhókó nebu émot beghaka echak, nó ké ébhónj bebhak mpok Me Mmu mfú ntá Mandem nchí twã. ²⁸ Nebhuet ane egú-nnya echi, aré ké kenen ekén kényie begú nnya kéchemti.

Menyinj ebhen bébhónj béfákari ke Yesu antú

(Mk 13.24-27; Lk 21.25-28)

²⁹ “Mbák manywop ane beyä esonjri yo ámay, mmok ánem témté, nãnj kepere ghã, mambe ámfu amfay ánkwenti, ne betanj mfáy menyikisi. ³⁰ Mpok yo ké erinj ené étõnj be Me Mmu mfú ntá Mandem nchí twã ébhesi

ye amfay, ne bö yéntiki nneréket fá amik mámbõ mémiak ne amw mámbiki noko ndũ kebho áyómé. Ne mángw noko ndũ Me Mmu mfú ntá Mandem nchí sep nchí twã amem nebhanj enen mfay ne betanj, mbanj énkem éngw noko ne bediéré Mandem. ³¹ Ne erem eyonj mmba énkwen. Chonj ntó bõangel abha ndũ mmik nkem, mánsot bo abhen Mandem áyábhé, bebho ndũ ebhókómik émot beghaka ndu echak, mánhem nebhuet amot.

Enyinj ene nekã enokõ Fig nétõnj bhese

(Mk 13.28-31; Lk 21.29-33)

³² “Ghók ká enyinj ene enokárem ene bábhinj bé ‘Fig’ étõnj bhese. Énánj émbó betem betó, bãrinj bé eso érop chi kekwo. ³³ Échí enyumot ne netwã wa, Me Mmu mfú ntá Mandem. Mãnánj māngw ndũ menyinj ebhen menkem ne ngátí bhe béfákari, diñjã ka be mpok netwã wa arãp kekwo. ³⁴ Nchí ghati be tetep be menyinj ebhen menkem bébhõnj befakari, ke mkpákã bho abhen echonj amfuét. ³⁵ Chonj mfay amfuét, mmik amfuét, ke Eyoñ eya épũ fuét wáwák.

Yé mmu abhíkí rinj mpok Yesu átwã

(Mk 13.32-37; Lk 17.26-30, 34-36)

³⁶ “Ke yé mmu abhíkí rinj mbõnj mpok ane menyinj ebhen bébhónj béfákari. Bõangel Mandem bábhíkí rinj, Yé chí Mmu Mandem abhíkí rinj. Eta aywíntí ké arinj. ³⁷ Mpok ane Me Mmu mfú ntá Mandem nchí twã, menyinj bébhak mbo enyũ béchí nyaka mpok Nóa. ³⁸ Eghorí manyiep épére twã ndũ mpok Nóa, bo mányie nyaka mányu noko, ne mámbay noko babhay, ne mántoko noko bõ, kpáte mpok ane Nóa áchwe amem eremé áchwí ane Mandem ághátí nyaka Nóa ángókó. ³⁹ Bo bábhíkí rinj nyaka enyinj ene ébhónj béfákari, kpáte mpok éghorí manyiep étwã. Ne mpok étwã épókõ bõ mankem. Enyu yo ké netwã wa, Me Mmu mfú ntá Mandem ábhák chonj. ⁴⁰ Mpok yo, mbák bö bati apay bachi ebhi bákũ betik, bákway besot amot mándõ achak. ⁴¹ Ne mbák baghoré bati apay bachi nebhuet amot bákõk nchwi, bákway besot amot mándõ achák. ⁴² Bák yé ka pẽ, mbonyune bábhíkí rinj nywop enen Acha yeka átwã. ⁴³ Bábhoñj berinj be mbák mbonjket arinjã mpok ane ngép átwã eket eyi, apú bhueré kenó. Ábhak pẽ, be ngép ake twã andak eket. ⁴⁴ Bẽ nkwo bábhoñj ye bebhak pẽ mpoknkem, mbonyune, Me Mmu mfú ntá Mandem, nchí twã chí mpok ane yé mmu apu kway bekaysi be métwã.”

Mmõ betok ane achi tetep

(Lk 12.41-48)

⁴⁵ Ébhíkí tat Yesu arem be, “Agha yé áchí mmõbetok tetep ane ábhónj kebonj ne mbonjket ásíkinti ne yi? Chí mmõbetok ane mbonjket ákway berã eket ntá yi, angati yi be ányché nókó nenyié ntá batj bö-betok ndũ mpok. ⁴⁶ Chonj éndi ntá mmõbetok wu encha mpok chi-betik ywi afu nekõ, apetnsem, aghó bé yi äkũ betik ebhi sayri. ⁴⁷ Diñjã ká be chi-betik apú nók berã yéntiki enyinj eyi awó mmõbetok wu. ⁴⁸ Ke mbák mmõbetok achi ebépti mmu, andem ne mmuet yi be, ‘Mbíkí kaysi be chonj chi-betik

awa ampɛtnsem ndu nekɔ enen yi áróńj áyák',⁴⁹ ambo beden batĩ bɔ̄-betok, anchem ekakáneko ne manyũ mmém, ambo menyie, anyu nɔko ne bho,⁵⁰ chi-betik ywi ákway bétwo ndũ nywɔp enen yi abhiki kaysi be yi ákway bepɛtnsem.⁵¹ Ne mbák émfákári enyu yɔ, chi-betik átɛmsi yi sayri, antén yi ándók ámbák ne bɔ̄ betábhá, ndũ nebhuéré kebho ne nenyié ámén."

Nekäy baghɔsónj bati byo

25 Yesu atém nekay enen be, "Nywɔp Mandem átwò bebhak Mfo bɔ̄bhi, menyij bébhak mbo enyũ echi ndũ nekäy baghɔsónj bati byo abhen básóre nyaka berónj ebhap, barok betɛmeri mbäyngɔré amɔt.² Bati atay bábhónj kénwáj, bácháak bati atay bábhák echiñti.³ Abhen echiñti bápókɔ berónj bhap, ke bó kepɔko bawet mánkém amɛt.⁴ Ke abhen kénwáj bápókɔ nók ebhap berónj, bápókɔ menyij bawet nkwo bákém amɛt.⁵ Éfákari be mbäyngɔré ane bo mankem mánòn abhiki twó áyák. Ékú bábhó memɔk kenó, kpát bákwen kenó.⁶ Égháká nók néntíbhɛti, mmũ amɔt abho bebik andem nɔko be, 'Ghók ká, mbäyngɔré wu atewú átwò! Twó ká sensyepti yi!'⁷ Baghɔsónj bho mankem bácháyti, mañeme, yéntiki mmu wap abho békósi nnik-erónj ywi.⁸ Abhen echiñti bati atay babho berem ntá abhen kénwáj be, 'Kwak ka bhese ne mbo bawet erónj. Ebhesé berónj bétwò neme.'⁹ Ke abhen kénwáj bákéme be, 'Ngufú bawet amen sébhónj apu kway chɔj bhese ne bhe. Dók ká ntá batĩ bawet mángu ameka bawet.'¹⁰ Ke bápónj nók beku amap bawet, mbäyngɔré achwɔp, asɔt abhen bati atay, abhen ebhap berónj bédù, achwe amem epá nebhay ne bhó. Bakũ-betik báya nekok batiep.¹¹ Ébhíki tat, baghɔsónj abhen báfú beku bawet bápɛtnsem, báte nefi, babho bedep nekok, mándeme nɔko be, 'Eta, Eta, dem mánéné bhese mbinywɔp'.¹² Ke mbäyngɔré akeme bho chi be, 'Dijí ká be mbíki riñi bhe!'"¹³ Yesu ánánj nók bétém nekay enen, arem be, "Bák ye ka pè, mɔɔnyune bábhíki riñi mpok ane Me Mmu mfú ntá Mandem nchi twó."

Nekäy bɔ̄betik bati arat

(Lk 19.11-27)

¹⁴ Yesu atém nekay enénéfú be, "Mpok Me Mmu mfú ntá Mandem nchi twó, menyij bébhak mbo enyu éfákári nyaka ne mmu amɔt ne bakũ betik abhi. Nywɔp némtó, achye nkáp be mándɔp mánkɔ nɔko esié ne wu.¹⁵ Arc bho nkáp bekoño enyũ yéntiki mmu wap ákwáy beku ne aywi nkáp. Achye amɔt bebhá nkáp betay. Achye achák bebhá nkáp bepay. Achye anefu ebhá nkáp émɔt. Afa ye arɔk nekɔ.¹⁶ Báróbhé nók, mübetik ane yí áchyé bebhá nkáp betay abho beko esie ne wu témté. Ébhíki tat, abhónj nsáy bebhá nkáp bécháak betay.¹⁷ Ane bebhá nkáp bépáy akɛ enyumɔt, abhónj nsáy bebhá bepay.¹⁸ Ke nkɔbetik ane ebhá nkáp émɔt, ásóre nók aywi nkáp, arɔk atém chí mbok amik abhese ebhá nkáp eyɔ are.¹⁹ Chi-betik, átát nók ndũ nekɔ enen yi áróńj, apɛtnsem, abhiñi bakũ betik be mántwó, yéntiki mmu wap andem enyũ yi akɛ ne aywí nkáp.²⁰ Ane bebhá nkáp betay atwó ne bebhá byó, arem be, 'Eta, chyé

nyaka me bebhá nkáp betay be nko esie ne wu. Nnu kpát bebhá bécháak betay béko amfay.'²¹ Chi-betik akaka yi tontó arem be, 'Ɔkɛ sayri! Ɔchí erítí mübetik ne ɔchí mmu tetep. Ɔtɔñ ndũ mandú nkáp be ɔchí mmu tetep. Néne, chɔj nchyé wɔ betañ amfay beyá menyij. Twó sénkú mañák!' ²² Ane bebhá nkáp bepay atwó ne menwi arem be, 'Eta, chyé nyaka me bebhá nkáp bepay. Nnu kpát bechak bepay beko amfay'.²³ Chi-betik akaka yí tontó arem be, 'Ɔkɛ sayri! Ɔchí erítí mübetik ne ɔchí mmũ tetep. Ɔtɔñ ndũ mandú nkáp be ɔchí mmũ tetep. Néne, chɔj nchyé wɔ betañ amfay beyá menyij. Twó sénkú mañák!' ²⁴ Ane ebhá nkáp atwó nkwo arem be, 'Eta, ndíñj bé ɔchí mmu mbeápak. Ɔkɔj beghem nebhuet ane óbhíki pi, ɔnyokoti nebhuet ane óbhíki tak mbwɔt are.'²⁵ Mbɔñ yé becháak békó esie ne nkáp aywe kéka áném mɔɔj esɔñri ne wɔ. Ékú ndɔk ntém mbok amik mbeme wú aré. Yíñj ebhá nkáp eye.²⁶ Ke chi-betik akeme yi be, 'Wɔ ebéptí nkɔbetik! Wɔ mbót! Ɔrñj sayri bé nkɔj beghem nebhuet ane mbíki pi, nnyokoti nebhuet ane mbíki ták mbwɔt are, pú nɔ?' ²⁷ Ke ndaká yí óbhíki fye nkáp awa amem ekerénkap be nnánj ntwó, mbɔñ nsáy are?' ²⁸ Chi-betik achye ye eyɔj be mánsɔt ebhá nkáp mübetik wu manchye ntá ane ábhónj bebhá nkáp byo.²⁹ Yéntiki mmu ane ábhónj enyij, mákaka yi bécháak, ambónj ménja mencha. Ke yéntiki mmu ane ábhíki bhɔj enyij, yé chí mandú ane yi ábhónj, básɔt ntá yi.'³⁰ Ke mbák chí nkweñɔj mübetik ne, bwóp ká yi mamese nefi ndũ ejuri, bé ámbák awu ndũ nebhuet nedí kebho ne nenyié ámén."

Manyé ané ngwenti mmik

³¹ Yesu arɔk ambi berem be, "Mpok Mmu ane áfú ntá Mandem átwò mbo Mfo ne keném eki, bɔ́ángel Mandem bátwò ne yi, ambak chókó ndũ enókó kefɔ yi ne betañ ebhi menkem.³² Anánj ántwó, bákɛ mkpaká bho betɔkó mmik menkem mánhem besí bhi, áfap bhó ndũ bakwó apay, nkúbhé mbo enyũ mbabheri bágónjɔmén áfap mméné mɔɔj ne bágónjɔmén,³³ antén bágónjɔmén ebhé awónem eyi, anten mmén ebhé awɔghɔ.³⁴ Mfo andem ye ntá bo abhen báchi ebhe awónem ywi be, 'Twó ká fá, be bhó Etaya áyérel! Twó ká mámbak nebhuet ane Mandem achí ne bo abhen yi achi Mfo wap. Yí ághókó nebhuet wu chi ntá yeka te nebhomik.³⁵ Twó ka! Mpók nsay ánu me, báchyé me nenyié; mpók manyiep ákwàk me, báchyé me manyiep nnyú; ne mpók ntwó mbo kenkɔ, básɔt me mbo mɔ́máyeke.³⁶ Mpók mbíki bhónj nden, báchyé me nden; mpók mème, bákókóri me; mpók nchi ekerékenɔj, bäre twó begho me.'³⁷ Mpók yɔ, chɔj bo abhen báchi chák besí Mandem mankeme yi be 'Acha, ntiki mpók séghó bé nsay ánu wɔ, séchíe wɔ nenyié? Ntiki mpók manyiep ákwàk wɔ ke séchíe wɔ manyiep ónyú?' ³⁸ Ntiki mpók ótwó mbo kenkɔ, ke sésɔt wɔ chí mbo mɔ́mayese? Ntiki mpók óchébhé nden, ke séchíe wɔ nden? ³⁹ Ntiki mpók ómè, mbák épú nɔ, ɔbhak ekerékenɔj, ke sére twó begho wɔ?' ⁴⁰ Mfo akeme bho be, 'Dijí ká be yéntiki mpók ane bákɛ nyaka berí ntá bo abhen báchi mbo bɔ́maya, yé chí ntá mmu wap amɔt ane ápú yényij, échí enyumɔt mbo be

bákù nyaka beri ebho chi ntá ya.⁴¹ Mpok yo äyibhiri mmuet andem ye ntá bo abhen bachi ebhe awogho ywi be, 'Fã ká me besí, bë bho ntemsi Mandem achi ne bhe! Fã ká, dók amem ngo ane apu neme yé ewak, ngó ané Mandem aghókó ábhúré ntá Satan ne b'ángel abhi.⁴² Fã ká me besí. Mpök nsay ánu me, bãbhíkí chye me nenyíé; mpök manyiep ákwàk me, bãbhíkí chye me manyiep menyú.⁴³ Mpók nchí kenko nenti eneka, bãbhíkí sot me mbo nti manó; mpok mbíkí bhóh nden, bãbhíkí chye me nden; mpok mëme, bãbhíkí kokori me, ne mpok nchí ekerékencóh, bãbhíkí twò begho me.'⁴⁴ Mpok yo, bõ abhen bachi ebhe awogho yi bákéme be, 'Acha, ntiki mpok séghó ndũ nsay ánu wò, ke séke chye wò nenyíé? Ntiki mpok ane manyiep ákwàk wò ke séke chye wò manyiep? Ntiki mpok ýtwó mbo kenko ntá yese ke séke sot me mbo nti manó? Ntiki mpok nden échébhé wò, ke séke chye wò nden? Ntiki mpok ýmè ke séke kokori wò? Ne ntiki mpok ýchí ekerékencóh ke séke kwak wò?'⁴⁵ Mfó akeme ye bho be 'Diní ká be, yéntiki mpok ane mãnisí nyaka bekù beri ntá yé chí mmu amot ane ápú yényin, échí enyumot mbo be me kë mãnisi nyaka bekwak.'⁴⁶ Mpok yo, bõ bárcóh ye ndũ nebhuet ntemsi ane ábhíkí bhóh ngwenti, ke bõ abhen bachi chak besí bhi, mãnchwe ndũ nepém enen nebhiki bhóh ngwenti."

Bõbati etok báté eyu be mángwáy Yesu
(Mk 14.1-2; Lk 22.1-2; Jn 11.45-53)

26 Yesu ánánjá nókó betóh menyin ebhen menkem, arem ntá baghokó bhi be,² "Báriní bé ndũ manywop apay echóh, Epã Nekiní ebho. Chóh mánti Me Mmu mfú ntá Mandem ntá bõmpap abha, mánkém me mango ndũ ekotákátí."³ Mpok yo, bõbati bachiákap Mandem ne bõbati etok báchem amem senta Mũngo bachiákap Mandem. Mũngo wu aka nnyén be Káyfas.⁴ Báchéme aré baka eyóh émot be mánkém Yesu bhésé bhésé mángwáy.⁵ Ke bágóh bé ebhiki ri be mánkém yi mpok epa. Báriní nyaka bé mbák mánkém yi mpok epa, bo bághéer esóhri amem etok.

Ngóré amot atemti bawerérip anti Yesu amem etok Bétani
(Mk 14.3-9; Jn 12.1-8)

⁶ Mpok Yesu áchí etok Bétani, abhak amem eket Símun. Símun wu anán ame nyaka ebhanákwa.⁷ Ené Yesu ányie nenyíé aré, ngóré amot arok ntá yi ne bawerérip amen aré ya nkáp amem m'ényinífú. Bághókó nyaka m'ókprémé wu ne enyũ ntay enen bábhiní be alabásta. Ngóré wu atwó ne baweré m'w, atemti anti Yesu.⁸ Ke baghokó Yesu bágóh nókó nó, bati ábé bho amem, bábho berem ne bati be, "Ndaká yí ngóré ne aré choní bawerérip amen enyune?"⁹ Bákway mbu beti m'w ndũ beyá nkáp, mánsot nkáp wu mãnchye ntá bachébhébo".¹⁰ Yesu ariní enyin ene bo bárem. Ékú arem be, "Ndaká yí b'árcóhri ngóré ne? Aké erítí enyin ntá ya."¹¹ Bachébhébo báchí ne bhe mpoknkem, ke mpú bhak chóh ne bhe mpoknkem.¹² Atémí mé

† "B'ángel" Satan chi befóhó bebúbebu. †† Alabásta: Ntáy al-abásta néfú nyaka etok Íjip.

bawerérip amen amuet be báképeré fyé me bawet amuet ke mámbeme me.¹³ Diní ká be, yéntiki ebhak ene bo bágóh Mbok Ndíndí fá amik, chóh mángati enyin ene ngóré ne ákú nkwo, ne eyo énkú bé báké ghokontik yi."

Júdas aka beti Yesu
(Mk 14.10-11; Lk 22.3-6)

¹⁴ Étáré nókó, ngok Yesu amot ane áká nnyén be Júdas Iskariot afuét arok ntá bõbati bachiákap Mandem¹⁵ abhép bho be, "Chóh mãnchye me yi mbák nkwak be mánkém yi?" Bápáy nkáp silbha bebók esá nsem byo bachye yi.¹⁶ Bébhó mpok yo, Júdas abho béyán mbi bekwak bo mánkém Yesu.

Yesu anyié nenyíé Epã Nekiní ne baghokó bhi
(Mk 14.12-21; Lk 22.7-13, 21-23; Jn 13.21-30)

¹⁷ Nywop Epã Bret ane kebho yis yo, baghokó Yesu bárók ntá yi bábhép yi be, "Éta, séndók séntóhí ebhak ene ýnyie Epã Nekiní fá?"¹⁸ Yesu arem be, "Dók ká afó etok egbo, chóh mãngó mmũ fú. Neghó bágóh yí, ghati ká yi be Ntóh arem be mpok akway, ne yi abho menyie nenyíé Epã Nekiní amem eket eye ne baghokó bhi".¹⁹ Baghokó Yesu bárók baké ntoní mbo enyũ yi aghati bho.²⁰ Égháká nókó beku, Yesu arok achokó menyie nenyíé ne baghokó bhi bati byo ne apay.²¹ Ené mányie nenyíé, Yesu arem be, "Diní ká be, chóh mmu yweka amot anti me".²² Étók baghokó Yesu tontó, babho bebhep yi amot amot be, "Acha, chi me ke?"²³ Yesu akeme be, "Mmũ yweka amot ane ásebhe awo ywi amem ekpéré nenyie ne me áti chóh me."²⁴ Me Mmu mfú ntá Mandem, nchí r'óhóh mbo enyũ básíní éti ya, ke chóh émbép ntá mmu ane áti me écha! Mbo bãbhíkí bhe yi, mbu érí ntá yi echa!"²⁵ Júdas mmu abho chóh beti Yesu arem be, "Éta, chi me ke?" Yesu akeme be, "Échí mbo enyũ ýrémé."

Yesu anyié nenyíé ngwenti eni ne baghokó bhi
(Mk 14.22-26; Lk 22.14-20; 1 Kóh 11.23-25)

²⁶ Ené mányie nenyíé, Yesu asot ekpokó bret, achye bakak ntá Mandem. Abho bebókóti anchye nokó ntá baghokó bhi, andeme nokó be, "Sot ka, nyíé. Né chi mmuét eya."²⁷ Asot ye amokó mmem, achye nókó bakak ntá Mandem, abho bechye ntá yap, andem nokó be, "Sot ka nyu, bë mankem."²⁸ Né chi manoh ma. Ákú nku ane Mandem ányú ne bõbhi ántéé. Bákú manoh ma aróh amik bé Mandem ámfóhóri bebú beyá bho.²⁹ Nchí ghati bhe be mpú pere nyu mmém amen, kpáte ewak ene mënyú mmém bakó ne bhe ndũ nebhuet bechokó Étaya".³⁰ Ndũ ngwenti, Yesu ne baghokó bhi bákway nekway báchye Mandem bakak. Báfú ye bákó amfay Njie Menok Ólif.

Yesu arem be chóh Píta andem be abhíkí riní yi
(Mk 14.27-31; Lk 22.31-34; Jn 13.36-38)

³¹ Bágháká nókó ndũ Njie Menok Ólif, Yesu aghati bho be, "Nkúbhé beti ebhen echóh, chóh bë mankem mãmferé ntí ne me m'onyune Ekáti Mandem érem be,

‘Mandem ädep chɔŋ mbabheri bághɔŋmén angwep amik, nkɔ́ bághɔŋmén ántaka ebhi. ³² Ke Mandem ánánj ánkú mpétnsem ndũ nepém, chɔŋ njambi atú Gálili, mántemeri me aré.” ³³ Píta arem be, “Yé bõ mankem mámbúé wɔ, me, mpú bue!” ³⁴ Yesu aghati Píta be, “Nchí ghati wɔ be, nkɔk aperé kok nkúbhé beti ebhen, chɔŋ ɔndem ndɔŋ éráť be ɔbhiki riŋi me.” ³⁵ Yé nɔ, Píta arem be, “Yé chí newú, chɔŋ ngu ne wɔ. Mpú bue wɔ.” Baghɔk Yesu báchák mankem bárém chí enyumɔť.

Yesu are nɔkmæť amem Getsémani
(Mk 14.32-42; Lk 22.39-46)

³⁶ Yesu arɔk ye nebhet ane bábhɔŋi be Getsémani ne baghɔkó bhi. Aré, aghati bhɔ be, “Chɔkó ká fá, mēten mmæť ambi ndu menikmæť.” ³⁷ Árém nókó nɔ, asɔť Píta ne bõ Sebedi bati apay, arɔk ne bhɔ. Arɔp nsónso ne beyá basémé anti. ³⁸ Aghati bɔPíta be, “Basémé ajwi me anti mbo be áway me way. Chɔkó ká fá, mámbak pē ne me.” ³⁹ Arɔ bhɔ atén mmæť ambi mandú. Akwen ne besí amik, abho menikmæť be, “Etaya! Kɔ nkɔp esɔŋɔri ene ámfuét me ansem ntí, mbák mbi achi bekɔ nɔ. Ke éké bhák mbo enyũ mēyán, émbák chí mbo enyũ ɔyàn.” ⁴⁰ Afate ye, apetnsem ntá baghɔkó bhi abhen bati arat. Aghɔ bhɔ ndu bábhɔre kenó. Abhéť Píta be, “Bǎpú kwáy béchókó pē ne me ndũ neŋɔkó nywɔp némt-ε?” ⁴¹ Bák ká pē, mánik nɔkɔ mmæť, bé nemo néké dep be amik. Bǎbhɔŋ ntí, ke mmæť apu bhe.” ⁴² Yesu apet arɔk are nɔkmæť be, “Etaya! Mbák nkɔp esɔŋɔri ane apú kway befuet me ansem ntí, nká bé émfákári mbo enyu ɔyàn.” ⁴³ Yesu apetnsem ndɔŋ ene ejwi epay, aghɔ baghɔkó bhi ndũ bábhɔre kenó. Bǎpú kwáy nyaka béchókó pē ndũ kenó kéjwí bɔ amík. ⁴⁴ Arɔ bhɔ arɔk ndɔŋ ane ajwi éráť are nɔkmæť enyumɔť mbo ndɔŋ ené mbi epay. ⁴⁵ Yesu apet ye nsem ntá baghɔkó bhi bhɔ bati arat, aghɔ ndu bábhɔre kenó. Abhéť bhɔ be, “Bǎbhɔéť bebhɔre kenó? Bǎbhɔéť béywēmɔre? Mpok akway ane báťi Me Mmu mfú ntá Mandem ntá bõ bebú.” ⁴⁶ Faté ká séndók, ghó ká, mmũ ane áti me ndũ átwò.”

Bákém Yesu

(Mk 14.43-50; Lk 22.47-53; Jn 18.3-12)

⁴⁷ Ené Yesu abhúéť berem nɔ ne baghɔkó bhi, ngɔk aywi amɔť ndũ abhen bati byo ne apay ane aka nnyén be Júdas, achwɔp ne beyá bhɔ. Bõ bhɔ bábhák ne bɔ akparenja ne nkík amɔ. Bõbati bachiákap ne bõbati etɔk ké bátó nyaka bhɔ. ⁴⁸ Júdas anánj ayámbi achyé nyaka bhɔ eriŋ ene ékwák bõ mándiŋi Yesu. Akɔ nɔ, ndũ ághátí bhɔ be, “Mmu ane mēbhene chɔŋ, chí yi. Kém ká yi!” ⁴⁹ Júdas áchwóbhé nókó, afuét téé, abhene Yesu arem be, “Ntɔŋ!” Abhene yi. ⁵⁰ Yesu arem be, “Mmɔere wa, dók ambi, enyɔŋ ene ɔtwò bekɔ, kɔ yó.” Témté wu, bõ abhen Júdas átwò ne bhɔ bárók téé bákém Yesu bábáyti. ⁵¹ Bákém nókó Yesu, mmu amɔť ane áchí ne yi, agwɔp akparenja ywi akpót atú nsem Mũngo bachiákap Mandem chwát agwep amik. ⁵² Yesu aghati mmu ywi wu be, “Kémé akparenja ywe amem kénkwóp. Mmu ane ánù nenu ne akparenja, águ newú akparenja. ⁵³ ɔbhíkí riŋi bé mēkwáy menikmæť nta Etaya antó me

témté bɔáŋgel mánja mántcha nka byo ne epay, mántwò mánu ntá ya? ⁵⁴ Ke mbák nkɔ nɔ, ná enyɔŋ ene echí amem Ekáti Mandem éfú tetep?” ⁵⁵ Yesu abhéť ye beyá bõbhɔ be, “Bǎtwɔ bekem me ne bɔakparenja ne nkík mbo be nchí ngébhé ntantaŋ? Yéntiki ewak, nchí chɔkɔ ekerákap Mandem, ntɔŋ nɔkɔ bhɔ menyɔŋ éťi Mandem, bǎrɔ nyaka kekém me? ⁵⁶ Ke diŋí ká be menyɔŋ ebhen menkem befákari chí be menyɔŋ ebhen baremé kepĩnti Mandem básíŋí mémfú tetep.” Afõ ké baghɔkó bhi báró yi bábhé.

Básťt Yesu barɔk ndũ echeme batanať manyé

⁵⁷ Bo abhen bákémé Yesu, básťt yi barɔk ndũ eket Káyfas, Mũngo bachiákap Mandem. Batɔŋ-ebhé Mandem ne bõbati etɔk báchémé nyaka are. ⁵⁸ Ndu bárɔŋ are, Píta are koŋo bhɔ te ansem, kpát aghaka ndũ senta Mũngo bachiákap Mandem. Achwe aré, arɔk achɔkɔ ne bo abhen bábhábheri senta wu, anoŋ nɔkɔ beghɔ enyɔŋ ene bákú chɔŋ ntá Yesu. ⁵⁹ Bõbati bachiákap Mandem ne bõ echémé batanať manyé bachak mankem béré yaŋ bõ abhen bákway bebhát Yesu barak amæť enyu ené bõ bábhɔŋ mbi beway yi. ⁶⁰ Ke báke bhɔŋ yé mbi. Beyá bhɔ báfú béré sémse amæť Yesu, ke yé mmú kerem enyɔŋ ene ékway bekɔ be mángwáy yi. Étáré nókó, bo bati apay báfú báté besí batanať manyé, ⁶¹ bárem be, “Yí wu arem be ákwáy memokoti ekerákap Mandem ampet ante yó ndũ manywɔp arat.” ⁶² Mũngo bachiákap afate arem ntá Yesu be, “ɔbhíkí bhɔŋ yényɔŋ bekeme ndũ menyɔŋ ebhen bõbhɔn bárém be ɔkɔ?” ⁶³ Yé nɔ, Yesu achɔkɔ kpák, akε rem yényɔŋ. Mũngo bachiákap Mandem arem be, “Ndũ nnyén Mandem ane achi nepém mpoknkem, ghati bhesé tetep mbák wɔ ke ɔchí Mpeme Mandem afyé nyaka bariεp be áťò, Mmɔ Mandem.” ⁶⁴ Yesu akeme be, “Échí mbo enyũ ɔrémé. Ke diŋí ká bé mpok átwò ane bǎghɔ chɔŋ Me Mmu mfú ntá Mandem, chɔkɔ ndũ enɔkó kefɔ, ebhe awónem Mandem betanať menkem. Chɔŋ mángɔ ndũ Mmu ane áfú amfay átwò amem nebháŋ.” ⁶⁵ Mũngo bachiákap Mandem ághókó nókó enyɔŋ ene Yesu árémé, akém nkú yi adak ndu betɔŋ bebénti bhi. Akók bé, “Akɔ te anánj! Áyenti mmæť ne Mandem! Sépét séyàn batisié mántwò mándém enyɔŋ ene yi ákú ndaká yí? Bē mankem bǎghok ndũ yí áyenti mmæť ne Mandem! ⁶⁶ Bǎrem be yi?” Bákéme be, “Abhɔŋ bégu!” ⁶⁷ Bábhó bépa yi batié besí, mándepti nɔkɔ. Báchák mántchye nɔkɔ yi nsáp. ⁶⁸ Bákú nókó nɔ, mándem nɔkɔ be, “Ndemé kepĩnti Mandem, Mpeme Mandem afyé nyaka bariεp be áťò, ghati bhese enyɔŋ ene Mandem akɔ wɔ ɔríŋí. Ghati bhese! Agha ádébhé nɔ wɔ?”

Píta arem be abhíkí riŋi Yesu

(Mk 14.66-72; Lk 22.56-62; Jn 18.15-18, 25-27)

⁶⁹ Mpok yɔ, Píta abhak nefí, amem senta chókó. Ngɔré ane achi mmɔ-betik Mũngo bachiákap Mandem arɔk ntá yi arem be, “Wɔ nkɔ́ ɔchí nyaka ne Yesu mmu Gálili wu.” ⁷⁰ Ke Píta atanať besí bõ abhen bachi are mankem be, “Mbíkí riŋi mbɔŋ enyɔŋ ene ɔrém nɔ.” ⁷¹ Étáré nókó, áfú arɔk anyũbhá ené senta. Aré, mmɔ-

betik Mũngo bachiãkap Mandem achák, ághó nókó yi arem ntá bo abhen bachi aré téé be, "Tánkwané achí nyaka nkwo ne Yesu mmũ Násáret wu." Mmũ betik anefú wu nkwo abhak chi ngwré. ⁷² Píta apet atanja, kpát, ayiki be, "Mandem arinji, mbíki rinji mónkwá wu." ⁷³ Ébhíki tat, bo abhen bachi are téé bákókósi mmuet ne Píta barem be, "Nsé apu are, wá nkwo chí mmũ amot ndũ nkwo bho Yesu mmũ atú Gálili wu. Eywónnyu ye éti wá." ⁷⁴ Ndwj ane, Píta arem be, "Mandem ántémsi me mbák mēsè chi nsé! Mbíki rinji mbõj mmu wu!" Témté wu, nném nkok akók. ⁷⁵ Píta atik enyij ene Yesu ághátí nyaka yi be, "Nkok aperé kók, chwj òndem ndwj érat be wbhíki rinji me." Afú nefí, adi kebho, ne beyá basémé anti.

Bárók ntá Páilet ne Yesu (Mk 15.1; Lk 23.1-2; Jn 18.28-32)

27 Néyí nókó, bõbati bachiãkap Mandem ne bõbati etok báchókó betí betí báká eywj émot enyũ báb-hój bekw be mángwáy Yesu. ² Báchyé eywj be máng-wót yi. Bafyé yi ngem amw, básót bárók ntá Páilet, mmu Rom ane achí nyaka gõbhano atú Judéya mpok yw.

Júdas asuri (Bk 1.18-19)

³ Júdas mmu áti Yesu ághók nókó bé bábhwj beway Yesu nedí kebho néjwí yi anti éti epõndak ene yi ákú. Asot nkáp silbha bebók esa nsem byo ane báchyé yí anti Yesu arok békéme ntá bõbati bachiãkap Mandem ne bõbati etok. ⁴ Ágháká nókó besí ebhap arem be, "Nkw-bebú ndu ntí mmu ane ábhíki kw yenyij, kpate bátwò way yi." Bákéme yí be, "Eyo éyíjí bhesé ná? Esowjri eye ke échí." ⁵ Júdas aták nkáp wu amik amem ekerákap Mandem, afú arok asuri. ⁶ Bõbati bachiãkap Mandem bárók bábwópti nkáp wu, bárém be, "Nkáp ane chí nkáp manoj ne ebhe eyese ébhíki ka be mánehém nkáp manoj ne ané ekerákap Mandem." ⁷ Báká nókó eywj émót, básót nkáp wu bárók bákú neb-hwéremik ntá ngoko bete ndu bébhéme noko manko. ⁸ Éti eyw ké bó bábhwét bébhíji nebhúéremik wu bé Mmíki Manoj kpáté echw. ⁹ Éfákári nókó enyu eyw, enyij ene ndemekerinti Mandem Jeremáya áremé nyaka éfú tetep. Jeremáya arem nyaka be, "Básót bebókó nkáp esa nsem byo, manyũ nkáp ane mbok bo Israel bágó be ákway béchyé ntá mmu ane ati yi. ¹⁰ Bákú mmik ntá ngoko-bete ne nkáp ére, nkúbhé mbo enyu Mandem ághátí nyaka me nkú."

Páilet are bhép Yesu bebhep (Mk 15.2-5; Lk 23.3-5; Jn 18.33-38)

¹¹ Bárwj nókó ntá Páilet ne Yesu, ate besí bhi. Páilet abhép yi be, "Wá ke óchí né Mfó bo Israel?" Yesu akeme yi be, "Échí mbo enyu óremé." ¹² Bõbati bachiãkap Mandem ne bõbati etok bábó bébhát yí barak amuet, ke abhíki keme yé eyw. ¹³ Ékú Páilet arem ntá yi be, "Dpú ghók nó beyá menyij ebhén bárém bé kw?" ¹⁴ Ke Yesu akerep yenyij. Ékú gwbhano abhak maknkay ton-tó.

Páilet akpót manyé be mángwáy Yesu (Mk 15.6-15; Lk 23.13-25; Jn 18.39-19.16)

¹⁵ Gõbhano abhwj nyaka epij be yéntiki mmíé, ndũ mpok Epá Nekij, áferé mükewj amot ane bo báyan yí ámféré. ¹⁶ Mpok yw, mükewj amot ane bo bára rinji éti barak ane yí áré kw, abhak ekerékewj. Aka nnyén bé Barábas. ¹⁷ Beyá bhó báchéme nókó eket Páilet betí eb-ho, abhép bó be, "Agha báyan mendó ándók, Barábas ke chí Yesu, ane bábhwj bé Mpepe Mandem afyé nyaka bariep be ätò?" ¹⁸ Páilet aríjí nyaka sayri bé bõbati bo Israel bákem Yesu bárwj ntá yi ne yi chí éti mpabhamík. ¹⁹ Éfákári nkwo be, ené Páilet áchókó bétán Yesu, ngwre ywi ató mmu ntá yi ne eyw be, "Dõ mmu wu ándók. Achi chak. Ngw kenó ekén kére sowjri me éti yi ndũ beti ebhén béfwéré." ²⁰ Mpok yw n, bõbati bachiãkap ne bõbati etok bára ghati beyá bhó abhen báchí aré bé báké rw bebhep Páilet ándó chí Barábas ándók, anchye betanj be mángwáy Yesu. ²¹ Ékú Páilet apet abhép bó be, "Ndũ bõbhene bati apay, ane báyan ndó ándók chí agha?" Bábík be, "Barábas!" ²² "Nkú yi ne Yesu mmu bábhwj bé Mpepe Mandem afyé nyaka bariep be ätò?" Bó mankem bábó bébhík be, "Dem mángó yi ndũ ekotákátí!" ²³ Ke Páilet abhép bó be, "Ntikí ebéptí ndak yi ákú?" Bó mankem bápét bábó bébhík be, "Dem mángó yi ndũ ekotákátí!"

²⁴ Páilet ághó nókó bé yí áchwjti chí mpok ne bé ebyok ébho békwén, arem mántwó yí ne manyiep ndũ enyij. Asot manyiep amw aso amw amem besí beyá bõbhó andem noko be, "Me mbíki bhó amw ndũ newú mmu ne. Newú eni néyíjí chí bhé!" ²⁵ Bó mankem bákéme be, "Dw manoj ami ámbák bhesé anti, ne bõ bhesé!" ²⁶ Páilet aferé ye Barábas mmũ bo Israel ne bõbati bhap báyan yi amferé. Achye eyw bé batemé nenu mánden Yesu ne ékpá, mánsot yí, mándok, mángó ndũ ekotákátí. ††

Batemé nenu bára yw Yesu (Mk 15.16-20; Jn 19.2-3)

²⁷ Batemé nenu Páilet básót Yesu bárók amem áchá ywi ne yí, batemé nenu báchák mankem ndũ eká batemé nenu eyap bátwó nkwo bákáp Yesu. ²⁸ Báyók nkú yi amuet, básót nkú chu báfyé yí amuet. ²⁹ Básót bõbatábhénok nsénsé mání mbo ntá kefó báfyé yí anti, básót enokofú báfyé awónem aywi. Bábó bétép mánén besí ebhi májoko noko yí be, "Acha mfó bo Israel, kenóko kéchí eke eta!" ³⁰ Bákú nókó nó, bápáti yí batié amuet, báfwj enok eyw yi awó bákébhé bedepi yi anti ne yw. ³¹ Bápobhe noko beyoko yi, báfére nkú chu yi amuet, básót ayi yimbwj bákéme yi amuet. Básót ye yi bárók bego ndũ ekotákátí.

† Ndũ mbok bekáti, básij chí Yesu Barábas. †† Ekpa: Ekpa yw ebhwj nyaka senoj anti. ‡ Báfyé yi nkú chu amuet ndu beyoko yi be achi Mfó.

Bágó Yesu ndũ ekotákátí

(Mk 15.21-32; Lk 23.26-43; Jn 19.17-27)

³² Ené báfú eket Páilet bārōn, bátémeri mmu etok Sírene fú ambi ane áká nnyén bé Símun. Bájire yí ápókó ekotákátí Yesu. ³³ Bárók ebhak ené bábh̄ñi bé Golgóta, nó chi "Nebh̄æt Enkónti." ³⁴ Aré, batemé nenu básót enȳñ ene énen mb̄o mb̄ñya, ³⁵ báfyé ndũ mmem báchyé yí ányú. Ághókótí nókó m̄, ake ka ményú yé ndu báyàn nyaka be yi anyu m̄. ³⁶ Básót Yesu bágó ndũ ekotákátí. Batemé nenu abhen bágó yi ndũ ekotákátí, bágw̄er ebh̄áná bér̄ñi enȳñ bábh̄ñj békóre nden eyi be ȳntiki mmu wap ambōñ am̄t. ³⁷ Báchókó ye amik mámbabheri n̄k̄o yí. ³⁸ Bás̄ñ enȳñ ene Yesu ákú ke bágò yí ndũ ekotákátí, ndũ ebh̄ók en̄k̄. Bágó ebh̄ók en̄k̄ eyo ndũ eko amfay ntí aywi. Enȳñ bás̄ñ aré ébhák be, "Né chí Yesu, Mf̄o bo Israel." ³⁹ Bágó ngébhé ntantañ am̄t ndũ eyi ekotákátí ebhe awónem Yesu. Bákú enyu émót ne achák ebhe awōgho yi. ⁴⁰ Bo abhen báf̄w̄ere f̄w̄et, báḡhaka nyaka are mánte, mámk̄ ne bati, máns̄k̄oti yi ne mándeme n̄k̄o be, ⁴¹ "W̄o mmu ók-way memokoti ekerákap Mandem, ne ūnte yó ndũ manyw̄ap arat! Pemé mm̄et eye mbák w̄chí Mm̄ Mandem! Fú ndũ ekotákátí sep amik séngó!" ⁴² Bōbati bachiäkap Mandem ne batōñ ebhé Mandem ne bōbati etok b̄aré way nk̄w̄o yi, mándeme n̄k̄o be, ⁴³ "Áp̄eme nyaka bo b̄achák, ke apú kway bepeme mm̄et yi! Pú yí achi Mf̄o bo Israel? Ámfá ndũ ekotákátí ansep amik, chōñ sénoko yi. ⁴⁴ As̄íki ntí ne Mandem. Mandem am̄peme yi néne mbák äyañ bepeme yi, mb̄onyune arem be achi Mmu ane áfú ntá Mandem." ⁴⁵ Baghép abhen bágó ndũ ebhap beko mb̄o yí, b̄aré so yí nk̄w̄o ne ns̄k̄ enyu émót.

Yesu agú ndũ ekotákátí

(Mk 15.33-41; Lk 23.44-49; Jn 19.28-30)

⁴⁵ Égháká nókó nkárénká byo ne epay ne ngósí, ejuri ékwén etok enkem. Ebhák kp̄ate nkárénká érat ne ngósí. ⁴⁶ Égháká nókó mb̄o nkárénká eyo érat ne ngósí, Yesu abik arem be, "Eli, Eli, lama sabatani?" Nó chi, "Mandem wa, Mandem wa, ndaká yí ōf̄éré ntí ne me?" ⁴⁷ Mb̄ok bo abhen báté kékwót báyññi, báḡhók nókó ndũ Yesu ábíki enyu eyo, b̄aré rem ne bati be, "Ábh̄ññi Eláija!" ⁴⁸ Ntemé nenu am̄t ajet témté ar̄k̄ as̄t ekuchá fok asebh̄e ndũ echyé mmém, as̄t akpañ anti m̄n̄k̄, asá amfay ntá Yesu, bechye yi anyu. ⁴⁹ Ke abh̄énéfú b̄aré rem be, "D̄ñ yi séngó mbák Eláija ätw̄ bepeme yi!" ⁵⁰ Yesu abik ndōñ achak, ar̄o ef̄ónó yi awó Mandem. ⁵¹ Nkúbh̄é mpok yo, ekát ene echi amem ekerákap Mandem égh̄are bebh̄ok bep̄ay befú amfay beḡhaka amik. Mm̄ik anyikisi, ketárábh̄é k̄erákátí. ⁵² Manem án̄ene, Mandem ak̄u beyá bo Mandem abhen m̄án̄ñ bágú nyaka bapetssem ndũ nepém. ⁵³ Báfú amem manem ayap, ne Yesu áp̄éré nókó nsem ndũ nepém, bo Mandem bh̄o b̄arók Yerúsalem. Beyá bho báḡhó bh̄o.

† Nebh̄uēt wu achi nyaka chi njie ane achi amik mb̄o ěnkónti.
†† Enȳñ ene énen mb̄o mb̄ñya echi nyaka mb̄o babhé amen b̄ó báyàn be ánk̄u yi ake ghok beyá bebe.

⁵⁴ M̄nḡo batemé nenu ne batemé nenu abhen bachi ne yi bábh̄abheri Yesu báḡhó nókó ndũ mm̄ik ányíkisi, báḡhó menȳñ b̄echák ebhen b̄efákári. Bechay békém bh̄o tontó. Bábh̄o berem be, "Achí mb̄u Mm̄ Mandem tetep!"

⁵⁵ Beyá bagh̄oré bábhák are nk̄w̄o. Abhen bákōñ nyaka Yesu befú te atú Gálili mánk̄wak n̄k̄o yi, babhak téé, nek̄o nesie, mámk̄p̄k̄o n̄k̄o. ⁵⁶ Mb̄ok bagh̄oré bh̄o bábhák María mm̄ etok Mágdala, ne María n̄k̄o Jems ne Joséf, ne María nḡoré Seb̄edi, n̄k̄o Jems ne J̄ñ.

Bábh̄eme Yesu

(Mk 15.42-47; Lk 23.50-56; Jn 19.38-42)

⁵⁷ Mm̄ nk̄ap am̄t af̄ũ nyaka etok Arimátia. Aka nnyén be Joséf. Abhak nkoñ Yesu am̄t. Égháká nókó beku, ⁵⁸ ar̄k̄ ntá Páilet be anchye betañ am̄fere erene Yesu ndũ ekotákátí. Páilet achye eyōñ bé mámf̄éré Yesu ndũ ekotákátí manchye yi. ⁵⁹ Joséf as̄t ye Yesu anép ne ésienden n̄k̄o. ⁶⁰ Joséf abh̄ōñ nyaka n̄nem nek̄o enén yi átémé ndũ setárébh̄é. Ar̄k̄ abheme Yesu ndũ n̄nem eni n̄k̄. Abñ̄jiri ye erem ntay áchók nnyũ n̄nem, agure.

⁶¹ María, mm̄ etok Mágdala ne María achák, bábhák kékwót chókó m̄ññi n̄k̄o n̄nem.

Páilet ató bo be mámbábheri n̄k̄o n̄nem Yesu

⁶² Néyí nókó, ndũ nyw̄obhé neyw̄em̄et bo Israel, bōbati bachiäkap Mandem ne bōnk̄w̄o Fár̄isi b̄arók bátémeri Páilet. ⁶³ B̄árem be, "Éta, sébh̄íki re gh̄k̄ontik be mm̄ nsé wu arem nyaka be ndũ manyw̄ap arat yi äpetnsem ndũ nepém. ⁶⁴ Éri ye be ūnchyé eyōñ bo mand̄ok mambabheri n̄k̄o n̄nem eni kp̄ate manyw̄ap arat am̄f̄et. Bakōñ bhi bákway berōñ mánḡep yi mámp̄k̄o, mánd̄ok, mámb̄o ye beḡhati bho be yi ap̄etnsem ndũ nepém. Ne mbák émfákári nó, nsé yap yo ächōñti menȳñ ancha nsé ane mbi." ⁶⁵ Páilet arem be, "Ȳññi batemé nenu n̄k̄. S̄t ka bh̄ó mándók mámbábheri nókó n̄nem mb̄o enȳñ báyañ." ⁶⁶ B̄aró ye bar̄k̄ báfyé er̄ñ ndũ ntay, ne b̄aró bo are be mambabheri n̄k̄o n̄nem.

Yesu ap̄etnsem ndũ nepém

(Mk 16.1-10; Lk 24.1-12; Jn 20.1-10)

28 Nyw̄obhé neyw̄em̄et bo Israel néf̄uré nókó, María mm̄ etok Mágdala ne María achák, báfú nt̄nyw̄ap, ené mban̄ ábh̄íki re kañari ndu berōñ beyññi n̄nem Yesu. ² Éfákári bé ángel Mandem áfú amfay ás̄p̄ amik, abñ̄jiri ntay afer̄e anȳñn̄em, ach̄k̄o aré. ³ Besí ángel Mandem wu b̄éré gh̄k̄o mb̄o miámian̄, nden eyi éndiere n̄k̄o pép̄ép̄ mb̄o etok̄f̄ōñ. ⁴ Babhabheri n̄nem b̄aré wet ne bech̄ay ne b̄arōp̄ mb̄o bawú. ⁵ Ke ángel arem nta bagh̄oré be, "B̄áké chay. Nd̄ññi bé báyàn Yesu mmu bágó ndũ ekotákátí. ⁶ Apú fá. Mandem ak̄u yi ap̄etnsem ndũ nepém nkúbh̄é mb̄onyu yi arem be ebh̄ōñ befakari. Tw̄ó ká gh̄o neb̄h̄et ane bábh̄uré yi. ⁷ D̄k̄ yé ka áyák m̄nḡátí bakōñ bhi be ap̄etnsem ndũ nepém ne achi be ambi äřōñ atú Gálili. Chōñ m̄nḡó yi are! Nn̄ññi ngati n̄k̄o bhe." ⁸ Bagh̄ore bh̄o b̄aró neb̄h̄et

ane nnem nechi ntiét ntiét. Bécháy békém bɔ, ke manjá nkwo ajwi bho anti. Bájet barɔk béyáj bakoŋo Yesu be mángátí bho enyiŋ ene ángel Mandem ághátí bho.

⁹ Ndu bárɔŋ, bápére ghɔ, Yesu atemeri bho, arem be, "Mandem ámbák ne bhe!" Bárók bákwen amik besí bhi bábhó bekem beka ebhi mánychɛ nɔkɔ yi kenókó.

¹⁰ Yesu aghati bho be, "Bǎké cháɣ. Dók ká ghati bakoŋo bha. Ghatí ká bho be, mándók atú Gálili. Chɔŋ mángó me aré."

Babhabherí nnem bárók bǎghátí enyiŋ ene efakari

¹¹ Ené baghɔré bho bárɔŋ, éfákari be mbɔk bo abhen bábhàbheri nnem bárók Yerúsalem bǎghátí bǔbati bachiákap Mandem yěntiki enyiŋ ene efakari mpok ángel Mandem ásébhé átwó ndũ nnem. ¹² Bǔbati bachiákap Mandem bǎchókɔ ne bǔbati etɔk, báká eyɔŋ émɔt, bǎchyé bho beyǎ nkáp ndũ besɔŋ. ¹³ Bǎghátí bho be, "Ghatí nók ká bho chi be bakoŋo bhi bátwó ne beti, mpok sékwéné kenó, bǎghép yi, bápókɔ bárɔk. ¹⁴ Mbák góbhanɔ ángók ndak anɛ, chɔŋ séndiŋi ndũ séchòk nnyu ywi be nti nendi yi amem, enyu ené bǎpu chwe

ndũ esɔŋri." ¹⁵ Babhabherí nnem básót ye nkáp besɔŋ wu, bárɔk bákɛ mbɔ enyũ bǔbati bǎghátí bho. Ne mbok yɔ bé bakoŋo Yesu bǎghép yi ghép ké bo Israel bábhæét beghati bo kpaté echɔŋ.

Yesu atóŋ mmæet ntá bakoŋo bhi

(Mk 16.1-10; Lk 24.1-12; Jn 20.1-10)

¹⁶ Bakoŋo Yesu abhen bati byo ne amɔt báró ye bárók atú Gálili ndũ njie anɛ Yesu ághátí nyaka bó mándók aré. ¹⁷ Mpok bǎghó yi, bákwen amik babho bechye yi kenókó. Ke mbɔk ayap bare makati mbák, sayri sayri, Yesu ke bɔ bǎghò nɔ. ¹⁸ Yesu akokosi mmæet ne bhó, aghati bho besí ne besí be, "Etaya achyé me betaŋ menkem amfǎy yěntiki enyiŋ ne yěntiki mmu awu am-fay ne fá amik. ¹⁹ Dók yé ka, mǎnkú be bǔ betɔk menkem mámbak bakoŋo bha, mǎnjwiti bho ndũ nnyén Eta, ne nnyén Mmɔ, ne nnyén Éfóŋó Bedyere, ²⁰ mǎntɔŋ nók bho be mǎnkú yěntiki enyiŋ ené ngátí be mǎnkú nɔkɔ. Ne nchí bhák ne bhe mpoknkem, te ndũ ngwenti mmik."

Mák

ásíní

Mbok Jñn Njwiti ěti Yesu

(Mt 3.1-12; Lk 3.1-18; Jn 1.19-28)

1 Fá chí Mbok Ndíndí ěti Yesu Kristo Mmɔ Mandem.
² Abho nyaka mbo enyũ ndemekepĩnti Aisáya ásíńí amem ekáti yi be, Mandem arem nyaka be, Yĩńí, chɔɔ ntó mpɔkɔntó wa wɔ ambi, be ángókó mbi ywe ke ńntwɔ. †
³ “Mmũ achi amem baso äbik andeme nkwɔ bé, ‘Tonjí ká mbi ane Acha áfũèt aré. Kú ka mbi ywi ambak chak.”
⁴ Jñn Njwiti abhési nyaka amem baso angati nkwɔ bho Eɔɔɔ Mandem be bó mántíknsēm ndũ bebú bhap mán-jwítí bhɔ be Mandem amfonjori bebú bhap. ⁵ Beyă bho báfú atú Judéya ankem, ne bö Yerúsalem mankem mándɔk nkwɔ ntá Jñn ndu beghok enyĩɔ ene yi árēm. Báré su bebú bhap, Jñn anjwiti nkwɔ bhɔ amem Nnyén Jódan. ⁶ Nkú Jñn abhak enyĩɔ ene baghoko ne babyɔk mpɔɔɔ baso. Mgbat ane yi ágwɔt ebho abhak nkwbhénya ne nenyíé eni nébhak ngémtáy ne baweré betu amen yi ághò amem baso. ⁷ Jñn ärēm nyaka nkwbé, “Mmũ ätwɔ me ansem ane áchá me. Mbíkí kwáy yé béchóti yi bekek bé nkánárí nkubhanya bekek ebhi. ⁸ Méjwiti bhe ne manyier, ke chɔɔ yi anjwiti bhe chí ne Efóńó Bedyere.”

Jñn ajwiti Yesu, Satan amɔ yi

(Mt 3.13-4.11; Lk 3.21-22, 4.1-13)

⁹ Ndũ mpok yɔ, Yesu afú Násáret atú Gálili arɔk Jñn ajwiti yi ndũ Nnyén Jódan. ¹⁰ Nefú Yesu afú anyén, aghó ndũ nebu nénéńé, ne Efóńó Mandem asɔt mkpá ebhóńó aser yi amuet. ¹¹ Eɔɔɔ éfú amfay éré rem be, “Wɔ ɔchí Mɔwa. Nkwɔ wɔ tontó. Ǔchýè me beyă manák.”
¹² Témté wu, Efóńó Mandem akɔ yí arɔk amem baso.
¹³ Abhak aré ndũ manywɔp besa bepay Satan amɔ nkwɔ yí. Nnya ebébé ébhák aré nkwbé, ke bɔáńgel Mandem báchýe Yesu nekwak.

Yesu abhĩɔi baghɔk abhen mbi bati anwi

(Mt 4.12-22; Lk 4.14-15, 5.1-11)

¹⁴ Ené mánánj bákémé Jñn báfyé ekerékenɔɔ, Yesu arɔk atú Gálili abho beghati bho Mbok Ndíndí Mandem, ¹⁵ andeme nkwɔ be, “Mpok ane Mandem ábhak ne bho mbo Mfɔ wap arɔp chi kekwbɔ. Tík ká nsem ndũ bebú ebheka, mánókó Mbok Ndíndí!” ¹⁶ Ené Yesu ákò nepaká Manyu Gálili, aghó Símun ne mómayi Andru ndũ

† 1:2 Mal 3.1

bághèp beyă nkáp ndu beway nsi mbɔnyune báchí nya-ka bawánsi. ¹⁷ Yesu arem ntá yap be, “Twɔ ká mambák bakońo bha ne chɔɔ ntɔɔ bé enyũ bákɔ bé bo báchák mambak bakońo bha.” ¹⁸ Témté wu, báɔɔ beyă nkáp yap bakońo Yesu. ¹⁹ Átén nókó mmuet ambi mandú, aghó Jems ne mómayi Jñn, bö Sebédí. Báchí nyaka amem áchwí máńgoko nkwɔ beyă nkáp yap. ²⁰ Negrhó Yesu aghɔ bhɔ, abhĩɔi bhɔ be mankońo yi. Báró etayap Sebédí amem áchwí ne bö betik, bákóńo yi.

Mmu ane efóńó ebúbɔ échýè esɔɔɔri

(Lk 4.31-37)

²¹ Yesu ne baghɔk bhi bárók etɔk Kapěnaum. Néyí nókó ndũ nywɔbhé neywémuet bo Israel, Yesu arɔk téé ekeré nenikímueti eyap abho betɔɔ Eɔɔɔ Mandem. ²² Bo abhen bachi are bábhák maknkay tontó ěti enyu ene yi átɔɔ. Átɔɔ nyaka mbo mmu ane árēm émay, puyé mbo batɔɔ ebhé Moses. ²³ Bápére ghɔ, mmu ane efóńó ebúbɔ esɔɔɔri atwɔ achwe amem ekeré nenikímueti are bik bé, ²⁴ “Yesu, Mmu Násáret, ɔbhɔɔ yí bekb ne bhese! Ǔtwɔ fá beway bhese? Ndíńí mmũ wɔ ɔchí. Ǔchí Mmu Nyáná ane Mandem átó!” ²⁵ Yesu asáy Efóńó yɔ be, “Kusi! Fú yi amuet!” ²⁶ Efóńó ebúbɔ ényikisi yi gbogbögböb, ébik ne betan, éró yi. ²⁷ Bö mankem bábhák maknkay, ne bábhó bebhep bati be, “Ené enyu echi ná? Chi enyũ netɔɔ enen nekɔ ke? Mmũ-ne abhɔɔ betan ebhen ásay befóńó bebúbɔ ne méńgok yi!” ²⁸ Mbok Yesu atij ataka atú Gálili ankem.

Yesu abú beyă bömame

(Mt 8.14-17; Lk 4.38-41)

²⁹ Yesu árɔ nókó ekeré nenikímueti bo Israel ne baghɔk bhi, bárók téé ndũ eket Símun ne Andru. Jems ne Jñn bábhak ne bhó. ³⁰ Nchwe Yesu áchwé anywɔp, bágháti yí be nno ngɔré Símun achí bhúré ne mbúép amuet. ³¹ Yesu arɔk nepakámuet eni akém yí ndu awó akwak yí afate achɔkɔ chókó. Mbúép wu ámány. Abho mene bhɔ. ³² Égháká nókó beku, ené mmok ánémé, bo báré sɔt bömame mankem ne abhen befóńó bebúbɔ bésɔɔri mándɔk nkwɔ ntá Yesu ne bhó. ³³ Etɔk enkem éɔk échem ambĩnywɔp. ³⁴ Yesu abú beyă bo abhen bábhɔńó mame menyu ne menyu. Abók beyă befóńó bebúbɔ béń bho. Yí keka be bó méńdem yéńyĩɔ mbɔnyune béńyĩɔ nyaka mmũ yi achi.

Yesu are ghati Mbok Ndíndí atú Gálili

(Lk 4.42-44)

³⁵ Neyí nókó, Yesu afate kraḡwák, arək nebhæet ane bo bápú are, are níkmæet. ³⁶ Ébhíki tat, Símun ne mamæere bhi báfú béré yaḡ yi. ³⁷ Bághó nókó yi, bárem ntá yi be, “Yěntiki mmu äyàḡ wa.” ³⁸ Yesu akeme bho be, “Sébhəḡ berəḡ ambi ndü betək bechak ebhen bechi fá kekwaḡ. Mbəḡ bégháti Eyəḡ Mandem áré nkwa mbənyune ěti yə ke ntwó.” ³⁹ Yesu abho ye beko atú Gálili ankem angati nəkə bho Mbok Ndíndí amem bekeré neníkímæet bo Israel, ankə nəkə befóḡó bebúbəbə ebhen béśəḡḡri bho mémfu bó amæet.

Yesu abú mmu ebhaḡákwa

(Mt 8.1-4; Lk 5.12-16)

⁴⁰ Éwak émət, mmu ebhaḡákwa amət arək akwén yi bekak abho berem be, “Éta, mbák əḡḡ, žkway bekwə me ntáḡ.” ⁴¹ Yesu aghó yi ntínso. Anyabhe awə, atək yi, arem be, “Nkəḡ, ebhaḡákwa ye émay!” ⁴² Témté wu, ebhaḡákwa yi émay, ataḡ. ⁴³ Yesu aya yí batú ansemti nəkə ⁴⁴ be, “Ké ghati yě mmu enyḡḡ ene éfákári, ke dók ntá nchiakap Mandem be yi áḡḡ be ebhaḡákwa ye émay. Ánán ámbyó wa, žndək, əḡḡye ye akap ntá Mandem bekoḡo ebhé Moses. Chəḡ eyə émbak enyḡḡ ene éḡḡ bho be ebhaḡákwa ye émay.” ⁴⁵ Yě nə, ndu árəḡ, are ghati bho mbănkem enyḡḡ ene efakari. Akə Yesu kepeere kwáy bechwe etək kpoḡoroḡ. Arəp chi bhesé bhesé ndü mbaḡ ene bo bápú aré. Yě nə, bo béré fú mbăḡ ne mbaḡ mándək nəkə ntá yi.

Yesu abú mbéntí

(Mt 9.1-8; Lk 5.17-26)

2 Ansem mpăy manywəp, apetnsem Kapěnaum ne mbok ataka mbănkem bé Yesu achi etək. ² Beyă bo bárók eket ené yi achi aré, enyu ené epok épú nyaka besəḡ ekak, yě chí nefí. Yesu are ghati bho Eyəḡ Mandem. ³ Ndu árəm nə, bö bati anwi bátwó ne mbéntí amət ane bápókó ndü bekpaka. ⁴ Ke bó kebhəḡ mbi ane báfæet măḡḡchwe anywəp ěti beyă bho. Báko amfay eket mánene mbok aré, bási bhe ye bhæere ndü bekpaka bhi nenti bho, besí Yesu. ⁵ Yesu ághó nókó enyü neka enén bábhəḡ ne yi, aghati mbéntí wu be, “Mówa, mfóḡórí bebú bhe.” ⁶ Mbək batəḡ ebhé Moses abhen báchi nya-ka aré chəkə báre bhep mmæet eyap be, ⁷ “Agha né? Enyḡḡ ene yi árəm chi nsək ntá Mandem! Mandem ay-wínti ke ákway befoḡori bebú mmu!” ⁸ Témté wu, Yesu arinḡ nkaysi yap, abhep bho be, “Ndaká yí bákəysi menyü menyḡḡ ebhəḡ? ⁹ Enyḡḡ ene echi wikirik berem ntá mbéntí-ne chí ené? Berem be ‘Mfóḡórí bebú bhe’, ke chí, ‘Faté pəkó bekpaka ebhe kə?’ ¹⁰ Ke chəḡ nkə măḡḡḡḡ be, Me Mmu mfú ntá Mandem mbəḡ betəḡ fá amik ndu befoḡori bebú bho.” Arəm ntá mbéntí wu be, ¹¹ “Nchí ghati wa, faté pəkó bekpaka bhe gure!” ¹² Bápére ghə, mbéntí wu afaté kpepəp, apəkə bekpaka bhi, afa amik. Bó mankem bábhak maknkay tontó bábhə bebíti Mandem mándeme nəkə be, “Sébhíki re ghə ené enyu!”

Yesu abhiḡi Lévi be ámbák nkoḡo ywi

(Mt 9.9-13; Lk 5.27-32)

¹³ Yesu apət arək nepaká Manyu Gálili. Ngémtay bo báre rəḡ ntá yi, antəḡ nəkə bho. ¹⁴ Ndu ákə árəḡ, aghó mbəbhé nkabhénti amət chəkə amem ekerébetik eyi. Aka nnyén be Lévi. Abhak mmă Álfəs. Abhiḡi yi, arem be, “Twó bhák nkoḡo wa.” Lévi afaté, abho bekoḡo Yesu. ¹⁵ Étaré nókó Yesu ne bakoḡo bhi béré nyie nenyíé amem eket Lévi. Beyă babhebhé nkabhénti ne bakə bebú báchák bákəḡo Yesu, mányie nəkə nenyíé ne yi. ¹⁶ Mbək batəḡ ebhé Mandem abhen báchi nyaka böḡkwə Fárisi bághó nókó ndu Yesu ányie nenyíé ne bö bebú ne babhebhé nkabhénti, bábhép bakoḡo bhi be, “Ndaká yí yi ányie nenyíé ne menyü böbhen?” ¹⁷ Yesu ághók enyḡḡ ene bərəm, akeme bho be, “Bo abhen bapu me, bápú yaḡ ngaḡ. Bö mame ke báyaḡ ngaḡ. Mbíki twə bebhḡḡ bö abhen bákəysi be bachi chak besí Mandem be mámbák bakoḡo bha, ntwə bebhḡḡ chi bö bebú.”

Enyḡḡ ene bábhəbhé Yesu ěti netarənsay

(Mt 9.14-17; Lk 5.33-39)

¹⁸ Bakoḡó Jəḡ Njwiti ne abhen nkwa Fárisi báchi nyaka ndü netarənsay mpokófu. Mbək bho bárók ntá Yesu bábhép yi be, “Ndaká yí bakoḡó Jəḡ Njwiti ne abhen nkwa Fárisi bátare nəkə nsay, ke babhək abhe bapu kə nə?” ¹⁹ Yesu akeme bho be, “Bákəysi be mankə abhen epă nebhay bákway bebhak ndü netarənsay? Nsé! Těḡndu mbăyḡḡré abhæét ne bhó, bápú kway betat nsay. ²⁰ Ke mpok ätwó ane báfere mbăyḡḡré ntá yap. Chəḡ mántare nəkə nsay mpok yə.” ²¹ Yesu atém bó nekay enen be, “Yě mmu apú kway besət ebhókəḡnden nkə bechok mbok ndü esí nden, mbənyune mbák ánkə nə ebhókəḡnden ane nkə éḡḡati, ane nsí andaka, mbok ámpet anchik ancha. ²² Ne ntá bo abhen báfyé mmém ndü bebhá nkəwbhénya, mmü apú kway befyé mmém bako amem esí ebhá nkəwbhénya, mbənyune, mbák ánkə enyu yə, mmém bako äkwə esí ebha énsen, enchəḡḡ, mmém andək amik. Báfyé mmém bako chí amem ebhá nkəwbhénya ene ekə.”

Enyḡḡ ene bábhəbhé Yesu ěti nywəbhé neywəməet bo Israel

(Mt 12.1-8; Lk 6.1-5)

²³ Éfákári be, Yesu ne baghəkó bhi bákə mámfæere nəkə amem nkě nchwi ndü nywəbhé neywəməet bo Israel. Ené báfæét, baghəkó bhi bábhə bekwep enyü nchwi yə. ²⁴ Mbək bö nkwa Fárisi bághó nókó nə, bárem ntá Yesu be, “Yiní, baghəkó bhe bákə enyḡḡ ene épú chak bekwə ndü nywəbhé neywəməet!” ²⁵ Ke Yesu akeme bho be, “Băbhíki re pay amem Ekáti Mandem enyḡḡ ene Mfə Debhit ákú mpok yi áyaḡ enyḡḡ menyie ndü nsay ákémé yi ne böbhi? ²⁶ Achwe nyáká amem ekeré Mandem anyié nenyíé enen báchyé mbə akap ntá Mandem. Achye ntá böbhi nkwa, mányíé, ené ebhé ébhíki ka nyaka be mmu achak anyie, ebhíkifæet nkəbetik amem ekerəkəp Mandem. Éfákári nə ndü mpok ane

Abiata achi mǔngo ndũ ekerákap Mandem." ²⁷ Bérɔŋ ndũ ngwenti, Yesu arem ntá yap be, "Diní ká be bághoko nywɔbhé neywěmɔet eti nkwa, bábhíkí ghoko nkwa eti nywɔbhé neywěmɔet. ²⁸ Me Mmu mfú ntá Mandem ké mbónj yé berem enyũ mmu abhɔŋ beke ne ebhé ene éyínj nywɔbhé neywěmɔet."

Yesu abú mmu ane awɔ ágú yi ndũ nywɔbhé neywěmɔet

(Mt 12.9-14; Lk 6.6-11)

3 Yesu apet achwe amem ekeré nenikímɔetí bo Israel angati nɔko bho Mbok Ndíndí. Mmu amɔt abhak amem ekeré nenikímɔetí eyɔ ane awɔ ywi ágú. ² Mbɔk bho bábhák aré abhen báyaŋ mbi berem be bekwéné bechi ne Yesu. Bátép ye yi amík amɔet beghɔ mbák chɔŋ Yesu ambú mmũ wu ndũ nywɔbhé neywěmɔet. ³ Yesu arem ntá yi be, "Fú, twɔ fá ambi." ⁴ Abhép ye bho be, "Ebhé yese éřem be sénku yi ndũ nywɔbhé neywěmɔet? Bé sénku beri ke chi bebú? Chi bépeme ke chí bechɔŋti nepém?" Bárɔp kpákpák. ⁵ Nti nébé Yesu tontó. Abhanari ayinji bhó mankem ne bebenti bho mbɔnyune bátàŋ batí. Yě nɔ, abhɔŋ ntínso ne mmu ane awɔ ágú nɔ yi aghati yi be, "Nyabhé awɔ ywe." Anyabhe awɔ wu, apet ataŋ abhak mbɔ áchá. ⁶ Bónkwɔ Fárisi báfú, bárók. Bátemerí bo Israel abhen báté ansem Hérod, bákém echeme, bati beway Yesu.

Beyă bhó bakoŋo Yesu angɔko Manyu Gálili

⁷ Yesu ne bakoŋo bhi bárɔ bárɔk angɔko Manyu Gálili. Ngémtay bho báre koŋo yi. Bo báfú atú Gálili, mbɔk atú Judéya, ⁸ Yerúsalem ne Iduméya. Báchá báfú ebhényen Jórdan, abhénéfú báfú atú betɔk Táya ne Sídn. Bo mankem abhen mámè bárók ntá Yesu ndu bághókó menyiŋ ebhen yi ákè. ⁹ Yesu aghati bakoŋo bhi bé mántóŋtí áchwí ane yi áchwè are ndũ bo baya bacha, be báké nyire yi. ¹⁰ Ntí abhak be anáŋ abu nyaka beyă bómame. Beyă abhen bábhúet mème béré nu, mányire nɔko bati, be mámbónj mbi betɔk yi. ¹¹ Yěntiki mpok ane bo abhen befónó bebúbɔbɔ bésɔŋri bho bághó nyaka yi, bákwen yi bekek mámbiki nɔko be, "Wɔ ke úchí Mmo Mandem!" ¹² Ke Yesu asemti befónó bebúbɔbɔ be, "Báké ghati yě mmu enyũ mmu me nchí."

Yesu ayap bõnto bati byo ne apay

(Mt 10.1-4; Lk 6.12-16)

¹³ Étáré nókó, Yesu akó amfăy njie, abhinji bakoŋo bhi mánkónó yi. Bárónj nókó, ¹⁴ ayap batí byo ne apay, áchye bhó nnyén be bõnto. Aghati bho be, "Njap be bé mámbák ne me. Chɔŋ ntó bhe nefí ndu beghati bho Mbok Ndíndí Mandem, ¹⁵ ne chɔŋ nchye bhe betan ndu bébók befónó bebúbɔbɔ ebhen bésɔŋri bho."

¹⁶ Manyén bõnto Yesu bho bati byo ne apay achi be, Símun ane Yesu áchye nnyén nechak be Píta; ne ¹⁷ Jems, ne mómayi Jñn, bõ Sebédí [Yesu achye bhó nnyén néchá béké Boanejis, nɔ chi bñefan]; ne ¹⁸ Ándru, ne Filip, ne Batolómió, ne Mátió, ne Tɔmás, ne Jéms mmõ Alfeyɔs, ne Tadiɔs, ne Símun, mfyě-betan ndũ

barakátɔk, ¹⁹ ne Júdas Iskaríot ane ábhónj nyaka beti Yesu.

Betan Yesu bebhíkí fú ntá Belsebul

(Mt 12.22-32; Lk 11.14-23, 12.10)

²⁰ Ené Yesu ne bakoŋo bhi bápɔnsem anywɔp, bo abhen báchémé aré, bápɔt baya bacha, eke yi ne bakoŋo bhi kebónj yě epok ndu ményie nenyié. ²¹ Bõ nneréket ywi bághókó nókó nɔ, bábhɔ berɔŋ ndu besɔt yi mbɔnyune bárém nyaka be, "Nti átáká yi amem!" ²² Mbɔk batɔŋ ebhé Moses abhen báfú Yerúsalem báre rem be, "Belsebul, mfo befónó bebúbɔbɔ, ké áchye Yesu betan bebok befónó bebúbɔbɔ." ²³ Yesu abhinji bhó be mantwɔ ntá yi. Bárónj nókó, abho beghati bho ndũ bakay be, "Satan ákway bebok mmɔet ná? ²⁴ Mbák ákóré ánkwen etɔk, bo mánu nɔko ne bati, etɔk eyɔ épú te. ²⁵ Mbák ákóré ánkwen ndũ nneréket, bo mánu nɔko ne bati, nneréket wu ákwèn. ²⁶ Enyumɔt ke echi be mbák Satan ánu ne mmɔet eyi, ákóré ákwen ndũ kefo eki, ne betan ebhi mémay. ²⁷ Ná mmu ákway bechwe amem eket ené ntantaŋ angép menyiŋ ebhi mbák abhiki yambi ánkém yi angwɔt? Ánaŋa kém yi angwɔt, ke ánkway beghap menyiŋ ebhi. ²⁸ Diní ká, ne échí tetep be bákway befónóri bebú bo mankem ne bebéptí beyɔŋ ebhen befú bho anyu. ²⁹ Ke bápú foŋori yě agha ane ářem ebúbɔ eti Efónó Bedyere. Éyɔ enyũ bebú bétinji mmu anti, ngwenti ti." ³⁰ Yesu arem nɔ, mbɔnyune mbɔk bho bárém nyaka be, efónó ebúbɔ esɔŋri yi.

Nno Yesu ne bõmayi

(Mt 12.46-50; Lk 8.19-21)

³¹ Nno Yesu ne bõmayi bátwɔ bátee nefí, báto eyɔŋ be mámbínj yi. ³² Ngémtay bo abhen báchókó bákábhé Yesu bághati yi be, "Máye ne bõmaye báchí nefí téé báyaŋ wɔ". ³³ Ke Yesu akeme bhó be, "Sayri sayri, máyá chí agha? Ne ntiki bho bachi bõmaya?" ³⁴ Ayibhiri mmɔet ayinji bo abhen báchɔko bákábhe yi arem be, "Máya chí bõbhen, ne bõmaya chí bõbhen, ³⁵ Bõ abhen bákè enyiŋ ene Etaya mmu achi amfay áyaŋ bó mánkè ke báchí máya ne bõmaya."

Yesu atém nekăy ntyěmbwɔt

(Mt 13.1-9; Lk 8.4-8)

4 Yesu apet abho betɔŋ bo angɔko manyu Gálili. Beyă bho bakoŋo yi aré báté angɔkɔnyén. Yesu arɔ bhó tété, arɔk achwe, achɔko amem áchwí. ² Ené beyă bõbho báté angɔkɔnyén, abho beghati bho beyă menyiŋ ndũ bakay be, ³ "Ewak émɔt, nkwananki amɔt arɔk betak enyũ nchwifú amem nkě ywi. ⁴ Ené yi átàk ářɔŋ, mbɔk akwenti ndũ mómbi ane áchí amem nki. Kenen kétwɔ kébwɔpti yɔ nkem ⁵ Mbust áchá akwenti ndũ mmik setárébhé ane ntɔp abhiki ya are. Awakari achak. ⁶ Ke mpok ane mmok áfú, ářónj yó ndũ bakan ayi ábhíkí kway bechwe amik sayri. Aninji, awɔsí. ⁷ Mbust anefu akwenti ndũ mmik ane táko nsense ágò are. Achak are gó, ke táko nsense agó áchók yɔ. Ake fyé. ⁸ Nchwi áchá akwenti ndũ mmik ndíndí, achak, agó, achye beyă nchwi. Nchwi ayá acha ane bápí ndɔŋ esa

nsem byo, achák ndɔŋ besa berat, anefu ndɔŋ besa betay.”⁹ Ndũ ngwentí, Yesu arem be, “Mmu ane áyàŋ beghok, ántá batú angok sayri.”

Ntí ane Yesu árèm kepi ndũ bakay
(Mt 13.10-17; Lk 8.9-10)

¹⁰ Mpok Yesu achi aywĩnti, mbɔk bho ne baghɔkó bhi bati byo ne apay bábhak aré, bábhép yi ntí bakay ane yi átémé. ¹¹ Akeme bhó be, “Ngátí bhé kponɔɔŋ menyɪŋ ebhen bechi bhésé bhésé ɛti Kefɔ Mandem, ke ntá bo báchák, nchí ghati bho menyɪŋ chi ndũ bakay, ¹² ne ntí be,

‘Bákwày béyɪŋi ne amík
ke bápú gho yɛnyɪŋ;
mángók ne batú,
ke keɟwimem,
bé báké petnsem ntá Mandem
yi ámfɔŋori bho.”

Yesu aghati baghɔkó bhi ntí nekäy ntyɛmbwɔt
(Mt 13.18-23; Lk 6.11-15)

¹³ Yesu arem ntá yap be, “Bäbhiki ɟwimem ndũ nekay enen, chɔŋ mǎnjwimem chí ndũ bakay anéfu? ¹⁴ Mbuɔt ane nkwanjanki átié, chí Ƴɔŋ Mandem. ¹⁵ Mbɔk bho báchi mbo mbwɔt ane ákwéntí ndũ móm̄bi ane achi amem nki. Neghok ane bághókó Mbok Ndíndí, Satan antiŋ antwó amfere yó amem batɔ yap. ¹⁶ Bo báchák báchi mbo mmik setárébhé ane mbwɔt achak akwenti aré. Bághòk Ƴɔŋ Mandem mánsɔt yó ne maŋák témté. ¹⁷ Ke enyũ mú wu kebɔŋ bakan amik. Ante kákáti ndu móm̄biŋi mpok. Ke mpok esɔŋɔri étwó, bo mámbó menyok yi ɛti Ƴɔŋ Mandem ene yi ánókó, amfere amó témté. ¹⁸ Bo abhénéfú báchi mbo mmik ane ábhóŋj tákó nsense. Bághòk nkwo Ƴɔŋ Mandem, ¹⁹ ke basémé ɛti menyɪŋ mmik atwó nókó yi anti, ne ngoŋó nkáp, ne ekwak bebɔŋ menyũ menyɪŋ bechak menkem, angkɔntik Ƴɔŋ Mandem ene echi aré, ɟo kekwaɟ yi ndũ nepém eni. ²⁰ Ke bo bachak báchi mbo mbwɔt ane ákwéntí ndũ mmik ndíndí. Bághòk Ƴɔŋ Mandem, mányu kepem ndũ bapém ayap. Mbuɔt amɔt anchye mbwɔt nko ane aya acha ane bapi ndɔŋ esa nsem byo, achák ndɔŋ besa bérát, anefú ndɔŋ besa betay.”

Nekäy eróŋj ené bádúré
(Lk 8.16-18)

²¹ Yesu arɔk ambi berem be, “Bádure eróŋj mánsɔt enyɪŋ mankuti ke? Bádure eróŋj mánten antené bekɔk ke? Pú bádure erɔŋj mánte chi ndũ nebhuét ane báte erɔŋj? ²² Chɔŋ mánkɔ yɛntiki enyɪŋ ené echi bhésé bhésé emfu kponɔɔŋ. Ne chɔŋ mánene ene bákúti. ²³ Mbák mmu abhɔŋ batú béghok mban, ángók sayri!”
²⁴ Yesu apet aghati bho be, “Tá ká batú ndũ menyɪŋ ebhen bāghòk! Enyu ɟyènti ɔnchye ntí, nkúbhé enyu yó ke báyènti máchye wɔ. Báperé chye wɔ, mámbaka échák aré, ²⁵ mbɔnyune, mmu ane ábhóŋj enyɪŋ, mámbaka yi échák. Ke mmũ ane ábhíki bhɔŋ yɛnyɪŋ, yé chí mandú ane yi ábhóŋj, chɔŋ mánsɔt mamfere ntá yi.”

Nekäy mbwɔt ane ágò

²⁶ Yesu arɔk ambi berem be, “Kefɔ Mandem kéchí mbo enyɪŋ ene éfákári ndũ mpok ane nkwanjanki átié mbwɔt ebhi. ²⁷ Beti bégu, ambure kenó. Néyi nókó, amfate, ankɔ, ankɔ nɔkɔ menyɪŋ. Mbuɔt anchak, ango nɔkɔ, ke yi kerɪŋi ndu éfákári. ²⁸ Mbuɔt ane áchí amik áchak ndũ mmɔet yi ango nɔkɔ, kpát anchye ane nko. ²⁹ Mpok áŋáŋ ánkway, áto bó betik ne ngak témté, mámbók mámféré yó ebhi.”

Nekäy sepem móm̄k móstat
(Mt 13.31-32; Lk 13.18-19)

³⁰ Yesu achɔkɔ abhéɟ bho be, “Kefɔ Mandem fá amik kechi mbo yi? Chɔŋ sénsɔt ntiki nekay betɔŋ enyu kɔ kechi? ³¹ Kéchí mbo mósepeménɔk ane bábhɪŋi be mós-tat. Séŋpsi sécha kepeménɔk kéchák kenkem fá amik. ³² Yé nɔ, mbák mmu ánsɔt só ampí, séchàk, séngó, enɔk érchik áncha bōmenɔk báchák mankem, ne éngat batáp enyu ené kenen kétwɔ kente manyay ndũ batáb-hé yi.”

³³ Yesu asɔt beyá bakay mbo enen ndu betɔŋ bho mpoknkem enyu ené bákwày beɟwimem. ³⁴ Yi ke ghati bho yɛnyɪŋ ené abhíki témt nekay. Ke mpok ane yi ábhák aywĩntí ne bakoŋo bhi, anene yɛntiki enyɪŋ kponɔɔŋ ntá yap.

Yesu akɔ mbúéɟ atanataŋ ákwen chák
(Mt 8.23-27; Lk 8.22-25)

³⁵ Égháká nókó beku ndũ nkúbhé ewak ɟɔ, Yesu arem ntá bakoŋo bhi be, “Sémpé séndók ebhé manyu ené awu.” ³⁶ Bárɔ ye beyá bho, bátemeri Yesu amem áchwí, bábhó béɔŋ ne yi. Báchwí áchák ané áchí nyaka aré áre koŋo bhó. ³⁷ Báperé ghó mbúéɟ atanataŋ átwɔ, ákɔ mpérényen ébho bedep áchwí, manyier anchwe nɔkɔ amem, kpát áɔɔ kekwaɟ bebɔt. ³⁸ Ke Yesu abhak anet áchwí. Anyáŋá nyaka ntí ndũ enɔkónti, ambure nɔkɔ kenó. Ke baghɔkó bhi bárók máŋéme yi bárem be, “Ntɔŋ, ébhíki yɪŋi wɔ bé sétwɔ gu anyén-é?”

³⁹ Yesu afaté asáy mbúéɟ arem be, “Mban ánkwen!” Aghati nnyén be, “Kwen tɔ!” Mbúéɟ ámáy, mbāŋ akwen chák. ⁴⁰ Yesu arem ye ntá bakoŋo bhi be, “Bāchay enyune ndaká yi? Bābhíki re bhóŋ neka ne me?”

⁴¹ Becháɟ bépet bekem bó tontó. Bábhó bebheɟ bati be, “Ntiki enyũ mmú ne? Yé chí mbúéɟ ághòk yi, mpérényen éngok yi!”

Yesu akɔ befóŋj bebúbeɟ berɔ mmu ane bɔ besɔŋɔri
(Mt 8.28-34; Lk 8.26-39)

5 Yesu ne baghɔkó bhi mánók ye bárɔk ebhé manyu Gálili echak, báchwɔp angkɔnyén, kekwaɟ ne atú Gerása. ² Nefú ane Yesu áfú amem áchwí asebbe angkɔnyén, mmũ amɔt ane befóŋj bebúbeɟ bésɔŋɔri afú ndũ nebhuéré manem arɔk atemeri yi. ³ Áchòkɔ nyaka chí ndũ manem ne yé mmu keperé kwáy begwaɟ yi yé chí ne ngem. ⁴ Báfyé nyaka yi beko bekak ne ngem amó. Ke ngem ɟɔ éré kiti kiti ne beko méndakati nɔkɔ.

Yě mmu kebhoḡ betan ebhen ákway bekem yi. ⁵ Beti ne ngósí, arebik, andakati nɔkɔ mmuet ne batay ndũ nebhet manem ne ndũ njie. ⁶ Ághó nókó Yesu nekɔ nesie, ajet, arɔk atep mánén besí bhi, ⁷ abho bébik ne eyon etanetan andeme nɔkɔ be, “É Yesu, Mmɔ Mandem mfay! Óbhōn ntiki ndak ne bhesé? Yíkí Mandem bé ɔpú chyé chon me esonjri.” ⁸ Are rem nó, mbonyune Yesu arem bé efónó ebúbu ené ésōnjri yí éndó yi. ⁹ Yesu abhép yi be, “Nnyén ene nechi be yi?” Akeme Yesu be, “Nnyén ena nechi be ngémtáy, mbonyune séyá tontó.” ¹⁰ Arɔk ambi menik Yesu mmuet be áké to befónó bebúbebu bho atú etɔk achak. ¹¹ Eremé nkɔw bakók ányie nyaka ambi njie ane achi kekɔt. ¹² Befónó bebúbebu bho ménik Yesu mmuet be andɔ bɔ mándɔk mánchwe amuet bakók bho. ¹³ Yesu achye bho mbi. Befónó bebúbebu bho befú mmú wu amuet, berɔk bechwe ndũ nkɔw bakók. Nkɔw bakók ankem abhak mbɔ nká epay. Bárókóri básere ndũ nkókónjie dúgúdúgúdúgú kpát bágúre anyén. ¹⁴ Bo abhen bábhàbheri bakók bágħó nókó nó, bábué ntiét ntiét bárók etɔk égho ne amem baki mángati nɔkɔ enyih ene éfákári. Bo báfú báre rɔḡ beghɔ ne amík enyih ene éfákári. ¹⁵ Bágħáká nókó nebhet ane Yesu achi, bágħo mmu ane befónó bebúbebu befú yi amuet aré chɔkɔ. Abhak sayri ndũ nkaysi yi, ne nden amuet. Becháy békém bo mankem. ¹⁶ Bo abhen bágħó enyih ene éfákári, báre ghati bō abhen bárɔḡ are enyih ene éfákári ntá mmu ane befónó bebúbebu bésōnjri nyaka ne ené éfákári ne nkɔw bakók. ¹⁷ Bábhɔ ye ménikmuet ntá Yesu be ándó atú etɔk epay. ¹⁸ Nchwe ane Yesu achwe amem áchwi, mmu ane befónó bebúbebu bésōnjri nyaka yi, abho menik yi mmuet bé ándó yí ándók ne yi. ¹⁹ Ke Yesu keka. Aghati yí chí be, “Petnsem ntá bōbhe ghati bho enyihí maknkay ene Mandem ákú ntá ye.” ²⁰ Mmũ wu afa ye, arɔk, angati nɔkɔ bho ndũ betɔk byo menkem enyih ene Yesu ákú ntá yi. Mankem abhen baghókó bábhák maknkay.

Yesu atan acha neme ne newú

(Mt 9.18-26; Lk 8.40-56)

²¹ Yesu apetnsem ndũ ebhē manyu echak. Ndu yi áchí angɔkonyén téé, beyá bo bárók bákáp yi. ²² Münti ane ekeré nenikímuetí bo Israel ndũ nebhet ane yi achi, ane áká nnyén be Jáyrɔs atwó are nkɔw, ne ághó nókó Yesu, arɔk akwén yi bekak ²³ abho ménikmuet ntá yi ne nti eni nenkem be, “Mówa ane mōngɔré áme tontó. Acha, twó nyanjá yi amɔ amuet be ántan, áké gu.” ²⁴ Yesu afa, abho berɔḡ ne yi. Beyá bo bákáp yi bebhe bepáy. ²⁵ Ngɔré amɔt abhak aré ane áfère manon ndũ mamié byo ne apay. ²⁶ Anán abhōn nyaka beyá esonjri amɔ beyá baghan ne achonjti nkáp ankem ane yi ábhónḡ ndéndem. Nte yi ambép andɔkɔ nɔkɔ chí ambi. ²⁷ Ághók eti Yesu. Ékɔ atɔti amem beyá bho kpát arɔk, atɔk nkokon nkú yi. ²⁸ Akú nó mbonyune ārēm nyaka ne mmuet yi be, “Mbák ntók yě chí nkú yi, chon ntan.” ²⁹ Netɔk yí átkók nkokon nkú Yesu, manon amen yi áfère nyaka asíép. Ághók ndũ mmuet yi bé neme eni némay. ³⁰ Témté wu, Yesu arihí be betan befú yi amuet.

Ayibhiri mmuet, abhép beyá bo abhen bachi yi ansem be, “Agha átkók nden eya?” ³¹ Bakonjo bhi bákéme yi be, “Óghō beyá bho ndu bákábhé wɔ, yě nɔ, óbhép be, ‘Agha átkók me?’” ³² Are bhanjari ndu beghɔ mmu ane átkók yi. ³³ Mōngɔré wu anán árñí nyaka enyih ene éfákári ne yi. Afú angwere nɔkɔ gbagbāgbak ne becháy. Atep mánén besí Yesu aghati yi tetep nkem. ³⁴ Yesu arem ntá yi be, “Mmá, neka ené ne me nékɔ ɔtan. Mandem áchí ne wɔ, dók sayri, képere chay.” ³⁵ Ené Yesu ábhuet berem kepí ne ngɔré wu, bōnto abhen báfú eket Jáyrɔs, bátwó bágħati yi be, “Móywe anán águ, ɔbhuet besonjri Nton yi?” ³⁶ Ke Yesu kefyé ntí ndũ enyih ene bárémé. Aghati yi be, “Óké cháy. Dókó rɔḡ ambí menoko.” ³⁷ Yesu keka yě mmu amɔt ánkónḡ yi, ébhíkífuet Pita ne Jems ne mómayi Jōn. ³⁸ Báko, bárók, báchwɔp eket Jáyrɔs. Yesu aghó ebyɔk ene echi aré ndũ bo bádi, mámbik nɔkɔ. ³⁹ Achwe, arem ntá yap be, “Chí yí ne beyá ebyɔk ne kebho? Mōne abhíkí gu. Ábhure chí kenó.” ⁴⁰ Báré way Yesu way. Ke Yesu abók bɔ mankem atén nefí. Asɔt chimɔ ne nɔkɔ ne bakonjo bhi bati arat arɔk, achwe ebhak ene mówu áchí bhuré. ⁴¹ Akém yi ndũ awɔ arem be, “Talíta, kum!” Nɔ chí be, “Mōngɔḡ, faté!” ⁴² Témté wu, afaté abho bekɔ. [Achí nyaka mamié byo ne apay.] Manyu áchók bo mankem. ⁴³ Ke Yesu asemte bhó bé, “Báké ghati yě mmu enyih ene éfákári.” Achye eyon be mánchyé Tabita nenyié ányié.

Bábyak Yesu amem etɔk Násáret

(Mt 13.53-58; Lk 4.16-30)

6 Yesu afa atú etɔk eyɔ apetnsem etɔk eyi Násáret. Bakonjo bhi bárók ne yi. ² Égháká nókó ndũ nywɔbhe né yewēmuet bo Israel, arɔk ekeré nenikímuetí, abho beton bo Eyon Mandem. Beyá bho bábhák aré. Bágħókó nókó menyih ebhen yi áton, beyá bhap bábhak maknkay. Ékɔ béré bher be, “Aré fú fá ne menyih ebhen menkem? Ntiki enyũ nerihíndak né báchyé yi? Ná yi ákú menyihí maknkay ebhén?” ³ Pú mmó nchwé menɔk ne? Pú mmó María ne? Pú yi achí manó Jems, ne Júdas ne Símun? Pú bōmáyi abhen baghóré bachi fá ne bhesé?” Ekú bare byak yi byak. ⁴ Afó ke Yesu árémté ntá yap be, “Bo báchyé ndemekepinti Mandem kenókó yēntiki ebhak. Ndiere etɔk eyi ne ndũ nneréket ywi, ke bápú chyé yi kenókó.” ⁵ Ekɔ Yesu kekɔ menyihí maknkay aré, ébhíkífuet chí nenyana ane yi ányáná amɔ amuet mpáy bōmame, abú bhó. ⁶ Yesu abhak maknkay mbonyune bō etɔk eyi bábhíkí bhon neka ne yi.

Yesu ató bakonjo bhi bati byo ne apay

(Mt 10.5-15; Lk 9.1-6)

Yesu are kɔ ndũ bōbetɔk abhen bachi kekɔt, anton nɔkɔ bho Eyon Mandem. ⁷ Abhinhí ye bakonjo bhi bati byo ne apay ató nefí, bati apay apay. Achye bhó betan bebok befónó bebúbebu. ⁸ Asemte bhó báké ɔkɔ yēnyih ndũ nekɔ enap, ébhíkífuet chí ntém. Yí báké ɔkɔ nenyié, ne yě bebhá-nekɔ, ne yě chí nkáp. ⁹ Yí mámfyé nkɔwbhanya ke báké ɔkɔ nden échák. ¹⁰ Ne aghati bho be, “Yēntiki etɔk ené básiepti bhe aré, bák ká amem eket émɔt kpáte mándɔ etɔk eyɔ. ¹¹ Ne mbák báchwɔp etɔk

ke bo kesyepti bhe ne manák ne bó keka beghok enyij ene bāghāti bho, fá ká aré. Ne bāpere fá aré, kwet ka mfok ane achi bhe bekak. Chonj eyo émbak mbo ntísie ndũ enyij ené bó bákú." ¹² Báró ye bárók, mángati noko bho Eyon Mandem be bó mántáknsem ndũ bebú bhap. ¹³ Báre bok beyá befónó bebúbebe, ne mángwati noko beyá bōmame ne bawet ólif mámbu noko bho.

Enyu báwáy nyaka Jñn Njwiti

(Mt 14.1-12; Lk 9.7-9)

¹⁴ Mfo Hérod aghók eti menyij ebhen menkem, mbonnyune bo manánj bārijj nyaka nnyén Yesu mbānkem. Mbok bārēm nyaka be, "Jñn Njwiti ke ápérēnsem ndũ nepém. Eti yo ké yi ábhónj betan bekú menyij maknkay." ¹⁵ Ke abhénéfú be, "Chí Eláija." Báchák bārēm be, "Ndemekerinti amot ane te nyaka" ¹⁶ Ke mbák chí Hérod, ághókó nókó eti Yesu arem be, "Chí Jñn ane ndémé nyaka be mámkpót ntí ywi ke ápérēnsem ndũ nepém." ¹⁷ Efakari nyaka be Hérod achye eyon, bákém Jñn, bagwot, ne báfyé yi ekerékenonj eti Heródias, ngoré mómayi Filip ane yí áfónj, ábháy. ¹⁸ Jñn āghati nyaka Hérod be, "Ebhé eyese bo Israel ébhíki ka be ónsot ngoré mómaye ombay." ¹⁹ Eti yo, Heródias afyé Jñn anti, ne are yan berem mángwáy yi, ke yi kebhoj mbi. ²⁰ Hérod are cháy beway Jñn mbonnyune aríj nyaka be Jñn achi chak ne nyáná besí Mandem. Yēndu enyij ene Jñn árēm éfyé nyaka yi ebyok anti abhōj manák beghok Jñn. ²¹ Nywop némtot, Heródias abhōj mbi. Hérod anak epa ndũ betik nywobhé nebhe eni. Abhij maném bō etok, ne bō bagho, ne batemé nenu, ne maném bo Gálili. ²² Mmō Heródias ane mōngoré arok ndũ epā eyo, abhén nebhen enyu ené Hérod ne mankō bhi bābhónj beyá manák. Hérod arem ntá mōngosónj wu be, "Ghatí me, yé ýàn yi, chonj nchye wa." ²³ Ayiki beyá ndonj ntá yi be, "Chonj nchye wa yēntiki enyij ene ýàn nchye wa, yé chí ebhakátok eya émtot." ²⁴ Ngosónj wu arok ntá nno, abhép yi be, "Mma, ndém mfo áchye me yi?" Nno yi be, "Ntí Jñn Njwiti." ²⁵ Ngosónj wu apetnsem áyák ntá mfo arem be, "Chí me ntí Jñn Njwiti amem nchán myákátí ne, néne!" ²⁶ Hérod apop! Ke ébé yí mmuet bekú enyu échák eti neyiki ane yí áyíki besí mankō bhi. ²⁷ Témté wu, Hérod ató mbabheri ywi amot ne eyonj bé ándok ántwo ne ntí Jñn. Arok, afere ntí ywi amem ekerékenonj, ²⁸ atwó ne wu amem nchán myákátí, barok bachye ntá mmō Heródias. Asot, arok achye ntá máyi. ²⁹ Bakonj Jñn bāghókó nókó enyij ene éfákari, bárak basot erené Jñn, barok babheme.

Yesu adík ngemntay bho

(Mt 14.13-21; Lk 9.10-17; Jn 6.1-14)

³⁰ Bōnto báfú ndũ nekó enen Yesu átó bho bāpetnsem ntá yi, bāghāti yi eti menyij ebhen bó bákú ne ebhen bátónj bho. ³¹ Beyá bhó bátwō nyaka mándok noko enyuné Yesu ne baghokó bhi bābhíki bhonj yé epok menyie nenyíé. Ékú arem ntá yap be, "Séndók ndũ nebhet ane achi kpák be mājwémuet mandú." ³² Báfa ye báre rónj amem áchwí ndũ nebhet ane yé mmu achak apu. ³³ Beyá bhó bāghó ndu bó bārōj. Bārijj bé chí

Yesu ne bōbhi bho, ne bārijj nebhet ane bārōj. Beyá bho báfú ndũ betok ne betok, báfa ne bekak, bárak ntíét ntíét, báre nonj bo ambi. ³⁴ Mpok Yesu áfú amem áchwí, aghó ngémtay bho. Ntínso nékém yi ne bho mbonnyune bachi nyaka ndũ esonjri, nkwaq ti, mbo bāghónjmen ane ábhíki bhonj mbabheri. Abho ye bétōj bho beyá menyij. ³⁵ Ené mpok áfuet béku ebho, baghokó bhi bārók ntá yi barem be, "Nywop nénanj nerōj ne nebhet ane sechi-ne aré chi ebhi. ³⁶ Ghatí bōbhen mándók ndũ baki ne bōbetok abhen bāchí fá kekwt manku enyij menyie." ³⁷ Yesu akeme bhó be, "Bé babhōj, chyé ká bho nenyíé mányíé." Ke bābhép yí be, "Ýánj séndók sénku nenyíé ne nkáp ane nkú bétik ányie ndũ batan ánen séchíe bōbhen?" ³⁸ Yesu abhép ye bhó be, "Bābhōj bekpkokó bret afō méní? Dók ká byo." Bábýó nókó, bārēm be, "Bekpkokó bret bétay ne nsi épay." ³⁹ Yesu aghati bho be mámfyé bho ndũ bakwó, mánkú bo manchokó amik ndu táko. ⁴⁰ Bāchokó ye amik ndũ barōj, ndũ bakwó besa bétay ne besa bépay nsem byo. ⁴¹ Yesu asot ye bekpkokó bret bho bétay ne nsi épay. Ayon amík amfay. Achye bakak ntá Mandem, abho bēbókóti bret wu anchye noko ntá baghokó bhi be mánkóré ne nsi ntá beyá bōbho. ⁴² Yēntiki mmū wap anyíé kpát ajwí. ⁴³ Baghokó Yesu mányókóti nenyíé enen nérōbhé. Néjwí bekay byo ne bepay. ⁴⁴ Mpāy babhakanem abhen manyíé bret wu ne nsi eyo abhak mbo nka etay.

Yesu are ko amfānyen

(Mt 14.22-33; Jn 6.15-21)

⁴⁵ Ébhíki tat, Yesu aghati baghokó bhi be mándók mājchwe amem áchwí, mampe nnyén manjambi Bet-sáida, ndũ ebhé manyu echak. Yímbonj arōp ansem bekú beyá bōbho mángúr. ⁴⁶ Ághāti nókó bho be, "Mānko sayri", arō akó amfay njie ndu menikmuet. ⁴⁷ Ené mpok ánánj áronj beku bho, áchwí ábhak nentí manyu, Yesu abhak ebhi aywinti. ⁴⁸ Yesu aghó ndu ébē baghokó bhi mmuet ménók áchwí eti mbúép ane áfú bhó ambi. Befuet nkárénká érat beghaka nkárénká etandat betí, abho beko amfay manyu ankonj noko bho. Arok kpát erōp kekwt befuet bho. ⁴⁹ Bāghó nókó ndũ yi ákó anyén átwō, bécháy békém bó tontó. Bābho bebik, mándeme noko be, "Chí efónj-ngú! Chí efónj-ngú!" ⁵⁰ Bó mankem bāgho nyaka yi, becháy békém bho. Témté wu, Yesu afyé bho nti arem be, "Chí me, bāké chay!" ⁵¹ Áchwé nókó amem áchwí, mbúép wu ákwen. Bechay békém bó tontó. ⁵² Yēndu Yesu ádik nyaka nka bho etay ne bekpkokó bret, bo kejwimem ndũ enyū mmu yi achi. Bó kenene batj yap amem.

Yesu abú bōmame atú Genésaret

(Mt 14.34-36)

⁵³ Yesu ne baghokó bhi manánj nókó bepe manyu, bákó ebhi, atú Genésaret. Bāset áchwí wap. ⁵⁴ Nefú báfú amem áchwí, bo bārijj bé Yesu achi are. ⁵⁵ Ntiet ákwén atú etok eyo ankem ndu bāpōko bōmame ndũ bēsák ebhap mándok noko mbānj enkem ene bāghókó bé Yesu achi aré. ⁵⁶ Yēntiki nebhet ane yí áchwōbhé ndũ bōbetok, ne yé chí amem betok begho ne amem

bakí, bǎré pǎkǎ bǒmame ndũ mbanj ene bo bǎchèm mbɔ nefísie, mánik nǎkɔ mʉet be yi andɔ bǒmame mantɔk yě chi nkokoŋ nden yi. Ne yěntikí mmu ane ánú átkǎ nkokoŋ nden Yesu, atanj.

Bepinjí bho bebhiki bhɔŋ beyibhiri bebhé Mandem
(Mt 15.1-9)

7 Bǒnkwa Fárisi ne mbɔk batɔŋ ebhé Mandem abhen báfú Yerúsalem, bǎtwɔ nyaka bákáp Yesu.
² Bǎghɔ bé mbɔk bakoŋo Yesu mǎnyíe nenyíe keso amɔ mbɔ enyũ epinjí bǒ bhap étɔŋ. ³ Bǒnkwa Fárisi ne bo Israel mankem bápú nyie nenyíe ke yambi beso amɔ mbɔ enyũ epinjí bachĩmbi bhap étɔŋ. ⁴ Ne bǎpu nyie enyij ene éfu esie kpáte mǎnso yɔ mbɔ enyũ epinjí eyap étɔŋ. Bǎbhɔŋ bepinjí béchak tontó ebhen bǎbhère mbɔ béso nkɔp, bekpère, ne bete árik. ⁵ Mbɔk bǒnkwa Fárisi ne batɔŋ ebhé Mandem bǎbhép Yesu be, “Ndaká yí baghɔkǎ bhe bápú koŋo bepinjí ebhen bachĩmbi bhese? Ndaká yí mǎnyie nenyíe keso amɔ mbɔ enyu éyàn?”
⁶ Yesu akeme bhó be, “Ndemekerpǎnti Aisáya arem nyaka ndaká yí tetep éti yeaka! Bǎchi bǒ betábhá nkúbhé mbɔ enyu yí ášinjí be Mandem arem be, ‘Bǒbhen bǎchyè me kenókó chi ne beyɔŋnyu bhap, bati yap ásap nekɔ ne me. ⁷ Kenókó eken bɔ bǎchyè me kechi chi ndéndem, mbɔnyune bebhé ebhen bakwǎŋwanj bǎfyé ké bɔ bǎtɔŋ bho mbɔ be bechi Eyɔŋ Mandem.’ ⁸ Bǎřɔ bebhé Mandem bǎkoŋo chi bepinjí ebhen bǒ mmik.” ⁹ Yesu arɔk ambi aghati bhó be, “Bǎbhɔŋ erítí mbi béřɔ bebhé Mandem ndu békoŋo chí menyij ebhen bachĩmbi bheka bǎtɔŋj! ¹⁰ Moses arem be, ‘Chié étáye ne máye kenókó’ ne be ‘Yé agha ane árèm ebéptí eyɔŋ ntá etayi, yé máyi, bǎbhɔŋ beway yi.’ ¹¹ Ke bǎghàti bho be mbák mmu ándém ntá etayi, yé máyi be, ‘Nsɔt enyij ene mbɔŋj mbɔ bekwak wɔ ne yɔ, nchyé ntá Mandem’, ¹² nɔ, bǎchet bho mbi be báké kwak bachi ne manɔ bhap. ¹³ Ndũ bǎkɔ nɔ, bǎsɔt bepinjí ebhen bachĩmbi bheka bebyak Eyɔŋ Mandem. Ne beyǎ menyij bechak ebhen bǎkɔ béchí mbɔ ebhɔ.”

Menyij ebhen békù mmu áké bhak pépép besí Mandem
(Mt 15.10-20)

¹⁴ Yesu árém nókó nó, apet abhijí beyǎ bo abhen bachi aré arem be, “Bé mankem, tá ká batú mǎngok enyij ene mbɔŋj berem, mǎnjwimem! ¹⁵ Yěnyij epu ene mmu ányie énkɔ be yi aké bhak pépép besí Mandem. Enyij ene éfu mmu anyu ke ékù mmu áké bhák pépép besí Mandem. ¹⁶ Mmu ane ábhɔŋj batú beghok ángók.”
¹⁷ Yesu árɔ nókó bhó, arɔk anywɔp. Aré, baghɔkǎ bhi bǎbhép yi ntí beyɔŋ ebhɔ. ¹⁸ Yesu akeme bhɔ be, “Bé nkwa bǎbhíkíre jwimem-e? Bǎbhíkí riŋi be enyij ene mmu ányie enchwe yi menie épú kway bekɔ be yi ake bhak pépép besí Mandem? ¹⁹ Enyij ene mmu ányie, épú chwe yi anti, éřɔŋ chi menie ebhi ne áji yɔ amferé.” Yesu arem nɔ, ndu áyàn bo mǎndijí be yěntikí nenyíe nékway menyie. ²⁰ Arɔk ambi berem be, “Enyij ene éfu mmu anti ke ékù yi ake bhak pépép besí Mandem. ²¹ Chi amem ntí mmu ké nkaysi mbúmbɔ áfù, antén yi ndũ

epúsí, ne beway mmu, ne bekwen berwɔp, ne ²² béfyé amík ndũ menyij bo bachak, ne ebébhénti, ne berwɔ bho, ne epɔ epinjí ene mmu apu kem mmʉet, ne mɔp apík, ne bechɔŋti nnyén mmu, ne neyɔŋómʉet ne echijti. ²³ Bebepti menyij ebhen menkem béfù mmu chi anti ne bó ke békù mmu ake bhak pépép besí Mandem.”

Ngɔré ane ábhɔŋj neka
(Mt 15.21-28)

²⁴ Yesu afa ye nebhéet wu are rónj atú etɔk ane achi kekɔt Táya ne Sídɔn. Arɔk achwe eket émɔt abhak aré. Ake yán mǎndijí bé yi achi aré. Yé nɔ, ake rɔp bhésé bhésé. ²⁵ Ngɔré amɔt ane efóŋj ebúbe éšɔŋri mýwi ane ngɔsɔŋ aghok éti Yesu. Arɔk ntá yi kechɔŋti mpok, akwén beak ebhi. ²⁶ Ngɔré wu apú nyaka mmu Israel. Bǎbhe yi chi atú Síria ndũ nneréket agho ane bǎbhijí be Fonisia. Anik Yesu mmʉet be ambok efóŋj ebúbe yɔ émfu mýwi amʉet. ²⁷ Ke Yesu arem ntá yi be, “Dǎ sénchíe kpík mǎmbɔ nenyíe. Épú chak besɔt nenyíe mǎmbɔ mǎnchyé ntá mmú.” ²⁸ Ngɔré wu akeme yi be, “Acha, échí tetep. Ke mmú ényie nɔkɔ bechɔkɔtí ebhen béfù ntá mǎmbɔ amfay éfémé nenyie ménkwenti amík.”
²⁹ Yesu arem be, “Éti beyɔŋ ebhe ebhen, petnsem anywɔp, efóŋj ebúbe eyɔ énaŋ éřɔ mýwe.” ³⁰ Apetnsem anywɔp, aghó mɔ bhère ndũ ndu ene efóŋj ebúbe yɔ énaŋ éřɔ yi.

Yesu abú mbók

³¹ Yesu arɔ atú Táya, afuét Sídɔn achwe atú betok byo ane bǎbhijí be Dikápolis, akɔ achwɔp ndũ Manyu Gálili. ³² Bǎsɔt mmú amɔt bǎrɔk ntá yi ne yi. Mbanj yi ke ghók, kepí yi kerem kɔkɔ kɔkɔ. Mánik Yesu mmʉet bé ányáná yi amɔ anti. ³³ Yesu aya yí bǎfá nenti bho, bǎrɔk nékú. Asoŋ yí kenɔŋámɔ batú, apá batié, atɔk néri eni. ³⁴ Yesu ayijí mfay asók nsɔk arem be, “Efáta” nɔ chi, “Nené.” ³⁵ Témté wu, batú yi ánéne, nerí nékánári yi anyu abho berem kepí sayri. ³⁶ Yesu asemte bho be báké ghati yě mmu enyij ene éfákári. Yé nɔ, ásémtí nókó bhɔ, mǎngati nɔkɔ ghati bho. ³⁷ Bo bǎbhák maknkay, mǎndeme nɔkɔ be, “Yijí, enyij ene yí ákú éri echa. Ákɔ yé chí bo abhen batú áchókó mǎngók mbanj, babhók mǎndem kepí.”

Yesu adík nka bho enwi
(Mt 15.32-39)

8 Ébhíkí tat, ene beyǎ bho bǎpet bǎchèm nebhʉet amɔt, Yesu abhijí bakoŋo bhi arem be, ² “Ntínsɔ nékém me ne bǒbhen. Báchí fá ne me ndũ manywɔp arat, ne bǎbhíkí bhɔŋ yěnyij menyie. ³ Mbák ntó bhɔ mǎmpetnsem kenyie nenyíe, bákway begu nsay ambi, ne beyǎ bhap báfú bako asié.” ⁴ Bakoŋo bhi bǎbhép yi be, “Éřɔk épú fá, chɔŋ mmu ambɔŋ nenyíe enen nékway bǒbhen mankem fá?” ⁵ Yesu abhép bhɔ be, “Bǎbhɔŋ bekpɔkǎ bret afɔ meni?” Bákeme yi be, “Sébhɔŋ bekpɔkǎ tándrámɔt.” ⁶ Yesu achye eyɔŋ be bó mankem mǎnchókó amík. Asɔt ye bekpɔkǎ bret bhɔ tándrámɔt.

Áchyé nókó bakak ntá Mandem, abho bebəkoti bho an-
chye nəkō ntá bakoŋo bhi be mánchyé ntá bo bho. Bára
sət mánkōre nəkō. ⁷ Bábhoŋ nyaka bārú nsi nkwa. Yesu
áchyé nəkō bakak ntá Mandem, achye yó ntá bakoŋo
bhi be mánkōre yō nkwa. ⁸ Yěntiki mmu anyié ajwi.
Baghəkó bhi bábwópti nenyié enen néróbhé, néjwí
bekay tándrámət. ⁹ Mpäy bho abhak mbo nka enwi.
¹⁰ Yesu aghati bhó mánguré. Témté wu, Yesu ne
bakoŋo bhi báchwe amem áchwí bārók atú Dalmanú-
ta.

Bōnkwa Fárisi bábhep Yesu ántōŋ bō erinjí maknkay
(Mt 12.38-42, 16.1-4)

¹¹ Mbok bōnkwa Fárisi bārək ntá Yesu bábho bekem
epúítí ne yi. Bára yan mbi memō yi. Bábhep yi ankə
enyinjí maknkay ené ébhak mbo erinj ené étōŋ be betan
ebhi béfú chi ntá Mandem. ¹² Yesu asók nsək arem be,
“Ndaká yí mkpáká bho ané echōŋ áyàŋ erinjí maknkay?
Teter, nchí ghati bhe be yě mmu apú tōŋ bho enyū erinjí
maknkay ené bō báyàŋ.” ¹³ Arem nókó nō, arō bhó apət
achwe amem áchwí, are pé bérōŋ ebhē manyu écháκ.

Sət ka mpok ne yís bōnkwa Fárisi ne ane Hérod
(Mt 16.5-12)

¹⁴ Bakoŋo Yesu bágħókōntik bépókō bret. Babhōŋ nya-
ka chí mókpkókō bret amət amem áchwí. ¹⁵ Yesu are
semti bho be, “Sət ka mpok ne yís bōnkwa Fárisi ne ane
Hérod.” ¹⁶ Bábhó berem ne bati be, “Árēm nō mbōnyune
sébhíkí bhōŋ bret.” ¹⁷ Yesu arinj enyinj ene bō bārēm ab-
hép bho be, “Ndaká yí bārēm éti bret ane bāhíkí bhōŋ?
Bābhíkíre jwimem-ε? Bati ábhúét be amem chóchókó?
¹⁸ Bābhōŋ chí amík ntíako? Bābhōŋ chí batú nemak-a?
¹⁹ Bāghókōntik ndu ndíkí nka bho etay ne bekpkókō bret
betay? Ane áróbhé abhak bekay méni?” Bákéme yi be,
“Bíó ne bepáy.” ²⁰ Yesu apət abhép bho be, “Ne mpok
nkóré ane bekpkok tándrámət nká bho enwi ényié, ane
áróbhé mānyokoti, abhak bekay méni?” Bákéme yi be,
“Tándrámət.” ²¹ Abhép bō be, “Bābhíkíre jwimem?”

Yesu akə nnémámík aghó mban

²² Ené Yesu ne baghəkó bhi bágħáká Betsáida, bōfú
básót nnémámík bārók ntá yi, mánikmuet be ántōk yi.
²³ Yesu akém yi ndu awō, aya bārək anti etōk. Apá yi
batíé amík, anyanə amó anti ywi abhep yi be, “Ōghè nō
yěnyinj?” ²⁴ Mmu wu ayinjí mfay arem be, “Nchí ghó bo
ke bachi chí mbo be menək ke békò.” ²⁵ Apət atōk amík
yi. Ndōŋ yō, mmū wu ayinjí díi, apət abho begħō mban,
ne are ghó yěntiki enyinj sayri. ²⁶ Yesu aghati yi be ándōk
eket eyi, ne beyōŋ ebhen be, “Képetnsem etōk.”

Píta arem be Yesu chí Kristo
(Mt 16.13-20; Lk 9.18-21)

²⁷ Yesu ne bakoŋo bhi báfúét bārē rōŋ ndū bōbetōk
abhen bachi kekwtō Seséria Fílipi. Ambi, Yesu abhép
bho be, “Bo bārēm be me nchí agha?” ²⁸ Bákéme yi be,
“Mbok bārēm be chí Jōn Njwiti. Bachak be Eláija, ne ab-
henéfu be chí ndemékepřnti amət.” ²⁹ “Ke bē babhōŋ

bārēm be me nchí agha?” Símun Píta akeme yi be, “Wō
ke chí Mpepe Mandem afyé nyaka bariēp be áto.”
³⁰ Yesu asemti bho be báké ghati yě mmu.

**Yesu arem be chōŋ mánchye yi beyā esōŋori ne máng-
wáy yi**
(Mt 16.21-28; Lk 9.22-27)

³¹ Yesu abho begħati bho be, “Me Mmu mfú ntá
Mandem mbōŋ begħō beyā esōŋori. Bōbati etōk, ne bō-
bati bachiākap Mandem, ne batōŋ ebhé Mandem
bábyak chōŋ me ne mángwáy me, ke égháká nōkō
manywōp arət, mpētensem ndū nepém.” ³² Yesu aghati
bho nō kponoroŋ. Píta asōt yi nepak arem be, “Eta
kerem awū ndak.” ³³ Ke ndu Yesu áyíbhíri mmuet aghō
baghəkó bhi, aji Píta be, “Satan, fá mé besí! Nkaysi ye
chi ane nkwaŋwan, abhíkí fu ntá Mandem!”

Enyinj ene mmu ábhōŋó bekə ke ambak nkoŋo Yesu
(Mt 16.24-28; Lk 9.23-27)

³⁴ Yesu abhijí ngémtáy bho ne bakoŋo bhi arem ntá
yap be, “Mbák mmu áyan bēbhak nkoŋo wa, abhōŋ
béghókōntik mmuet yi, ampōkō ekotákátí yi, ankoŋo
me. ³⁵ Yě agha ane áyàŋ bepeme mmuet yi ānem
nepém eni. Ke yě agha ane áká menem nepém eni éti ya
ne éti Mbok Ndíndí, ábhōŋ chōŋ nō. ³⁶ Ntíki nsáy mmu
ábhōŋ mbák abhōŋ yěntiki enyinj fá amík, ke aném
nepém eni? ³⁷ Ne mbák mmu aném nepém eni, ntíki
enyinj yí ákwáy besōt anchye be yi ampet ambōŋ nō?
³⁸ Mbák mmu abhōŋ ntíánwōp éti ya ne éti Eyōŋ eya
ndū mkpáká bho ané apú kə mbo enyu Mandem áyàŋ,
mkpáká bho bebé, chōŋ Mpepe Mmu mfú ntá Mandem
mbōŋ ntíánwōp éti yi mpok nchí twō ne keném Etaya ne
bōāngel bhi.”

9 Yesu arōk ambi begħati ngémtáy bōbhō be, “Nchí
ghati bhe be, mbok bho bachi fá abhen bápú gu
kpáte mángō ndū Kefō Mandem kétwō ne betan.”

Besí Yesu béyíbhíri
(Mt 16.21-28; Lk 9.22-27)

² Éfúéré nókó manywōp atandat, Yesu asōt Píta, ne
Jems ne Jōn, akó amfay njie ngo ne bho. Bábhák aré
bōbhó. Bápére yinj, besí Yesu béyíbhiri. ³ Nden eyi nkwa
éré diere pépépép enyu ené yě mmu apú kwáy beso
nden yě chí ne babhé éndiere enyu yō. ⁴ Témchok,
Moses ne Eláija, baremé kepřnti Mandem abhen tesáy,
bābhési mándeme nōkō kepř ne Yesu. ⁵ Píta abho berem
ntá Yesu be, “Acha, éri tontó be sechi fá. Dš sénté bétém
barat. Émōt ntá ye, écháκ ntá Moses, ne enéfú ntá Elái-
ja.” ⁶ Píta arem nō mbōnyune abhíkí rinj nyaka enyinj
echák ene yi ábhōŋó berem ndū becháy bekeme bho
tontó. ⁷ Nerem ane Píta árémé enyu yō, nebħāŋ nésep
témté, nebho békúti bho. Eyōŋ éfú amem nebħāŋ
éndeme nōkō be, “Né chí Mōwa. Nkōŋ yí tontó. Ghók ká
yil!” ⁸ Témté wu, bōPíta báyinj, ke bákepere ghó yě mmu,
ebhiki fuet chi Yesu aywínti.

⁹ Ne ndū Yesu ne bōPíta básēp njie, Yesu aghati bho
be, “Báké ghati yě mmu enyinj ene bāghó fá, kpáte Mmu
ane áfú ntá Mandem ampētensem ndū nepém.” ¹⁰ Báb-

húre enyij ene Yesu aghati bho anti, bóke ghati yě mmu enyij ene bágho. Mámbebhē noko chi bati be, “Nepérénsēm ndũ nepém chi yi?” ¹¹ Bó bati arat bábhēp Yesu be, “Ndaká yí batō ēbhé Moses bárēm be Eláija abhōj bēpētnsēm fá amík ke Mpepē Mandēm afyé bariep be átō antwó?” ¹² Yesu akeme bho be, “Échí tetep be Eláija abhōj beyambi antwó, anyure menyij menkem ambure, ke ná básíj amem Ekáti Mandēm bé Mmũ ane áfú ntá Mandēm abhōj bégho esōjri ne bé bábyak chōj yi?” ¹³ Ke nchí ghati bhe be Eláija anáñ átwō ne bo bákú yi bebú mbo enyu bákōj mbo enyu básíj nyaka amem Ekáti Mandēm éti yi.”

Yesu abú mmó ane efójo ebúbu échyē esōjri
(Mt 17.14-21; Lk 9.37-43a)

¹⁴ Ené Yesu ne baghokó bhi bati arat bápētnsēm, bátéméri bakojo bhi báchák. Bághó beyā bho ne batōj ēbhé Moses ndu bákēm epúiti ne bho. ¹⁵ Témte wu, beyā bo bho mankem bágghó nókó Yesu, bábhák maknkay tontó. Báre rōj ntiét ntiét bekaka yi. ¹⁶ Abhép bakojo bhi be, “Ntiki epúiti nō bákēm ne bho?” ¹⁷ Ke mmu amot amem nkwo bōbhō akeme yi be, “Ntōj, ntwó ne mōwa ntá ye. Efójo ebúbu epú ka yi andem kepí, ¹⁸ ne yěntiki ebhak ené efójo yō ékém yi, égher yi amík, befem mémfu noko yi anyu. Mpok yō, ande nyie amen ne anokō. Nnik baghokó bhe mmuet bé mámbók yō éndó yi, ke bábhíkí kway bekū nō.” ¹⁹ Yesu akeme bho be, “Bē mkpaká bho ane ábhíkí bhōj neka ne me, bē bho bāyibhiri tetep ndũ enyij echak, chōj mpet ntat ne bhe ná? Chōj nképti ne bhe ngaka fá?” Ke ārem be, “Twó ká ne mōwu fá ntá ya.” ²⁰ Básot mōre bārók ntá Yesu ne yi. Efójo ebúbu yō eghō noko Yesu, témte wu, ényíkisi mōwu gbogbōgbok, akwén amík are biñiri, efen émfu noko yi anyu. ²¹ Yesu abhép chimō be, “Efójo ene énañ etat yi amuet ná?” Chi mōwu akeme be, “Te kembó eki. ²² Beyā ndōj efójo ebúbu yō ékū yi ankwén angō. Mpokófu ékū yi ankwen anyén ndu beway yi. Mbák žkway bekū enyij, ghō bhésé ntínso kwak bhésé.” ²³ Yesu akeme be, “Wó bé mbák mēkwá bekū enyij! Yěntiki enyij ékway beko ntá mmu ane ánókó Mandēm.” ²⁴ Témte wu, chimō arem ne eyōj amfay be, “Nnókó ke neka ená nébhíkí tañ. Kwak me nnókó sayri.” ²⁵ Yesu ághó nókó bé bo bátwō chi tontó tontó, ásáy efójo ebúbu yō be, “Wó efójo ené, efójo kebhók ne batú chóchók, ghók. Fú yi amuet, ne yě ewak, óké pēre twó yi amuet!” ²⁶ Yesu ārem noko nō, efójo yō ébik, ényíkisi mōwu gbogbōgbok, éfú yi amuet. Arōp mbo ngú. Bo abhen báchi are barem be, “Ágú.” ²⁷ Ke Yesu akém yi ndu awō, akwak yi afate. ²⁸ Yesu ákú noko nō, achwe anywóp. Bakojo bhi bábhép yi ansem ansem be, “Ndaká yí sébhíkí kway bebok efójo ebúbu yō?” ²⁹ Yesu akeme bhó be, “Ndiere ne neníkímmet ne netarénsay ke bákway bekū enyū efójo ebúbu ene émfu mmu amuet.” †

Yesu apet arem be chōj mángwáy yi
(Mt 17.22-23; Lk 9.43b-45)

³⁰ Yesu ne baghokó bhi bārō báre fuet atú Gálili mándok noko. Akeyāj mándíj ebhak ene yi achi, ³¹ mbōnyune, ātōj nyaka bakojo bhi angati noko bho be, “Bákēm chōj Mmũ ane áfú ntá Mandēm mámfye yi amó bō mmik mángwáy yi, ne éghaka noko manywōp arat ampētnsēm ndũ nepém.” ³² Ke bō kejwimem ndũ enyij ene yi áreme ne báre chay bebhēp yi.

Nkojo Yesu ane áchá abhenefu
(Mt 18.1-5; Lk 9.46-48)

³³ Bágháká nókó Kapēnaum, báchwe anywóp. Ené bachi aré, Yesu abhép bho be, “Bákēm mbē epúiti ambi éti yi?” ³⁴ Báchókó kpák, mbōnyune bákēm nyaka epúiti ne bati ankōjombi ndu berij mmũ wap ane áchá báchák. ³⁵ Yesu achokó amík, abhij bho bati byo ne apay, abho beghati bho be, “Mmũ yweka ane áyàñ bebhak mūngo, abhōj besot mmuet yi mbo be apu yěnyij ne ambak mūbetok ntá bo bachak mankem.” ³⁶ Asot mandú mmó ate néntí nap, apokō ye yí amuet, arem ntá yap be, ³⁷ “Yě agha ane ásot mmó mbo ane sayri éti ya, āsot chi me, ne yě agha ane ásot me sayri, āsot chi mmu ane átó me.”

Yě agha ane áká ne bhésé achi ne bhese
(Lk 9.49-50)

³⁸ Jñ ārem ntá yi be, “Ntōj, ségho mmu ane apu ndũ nkwo ywese ndu ábòk befójo bebúbubē ndũ nnyén ena. Séghati yi be, áképere kē nō mbōnyune apú ndũ nkwo ywese.” ³⁹ Yesu akeme be, “Báké kañ mmu mbo awu mbōnyune yě mmu apú ane ákū enyij maknkay ndũ nnyén ena antij anjibhiri mmuet andem bebépti menyij éti ya. ⁴⁰ Mmu ane apu nu ne bhese, achí ne bhese. ⁴¹ Dñí ká be yě agha ane áchyé be nkóp manyiep mānyú mbōnyune báchí bakojo abhen Mpepē Mandēm afyé nyaka bariēp be átō, apu nók bebhōj akap.”

Sot ka mpok bé mmu áké kē nti ankwen ndũ bebú
(Mt 18.6-9; Lk 17.1-2)

⁴² Yesu arem be, “Chōj émbep encha ntá mmu ane ákú mōwa amot ane abhōj nēka ne me ánkwen ndũ bebú. Echi sayri ntá mmu wu, be mánsot ntāy negho mánsot emi yi, mamese amem manyu. ⁴³ Mbák awō ywe ákū onkwen ndũ bebú, kpót wu fere! Échí sayri be onchwe ndũ nepém enen nebhi bhoj ngwenti ne awō amot echa memese wō amem nepingo ane apu neme ne amō apay! ⁴⁵ Mbák ekak eye étō wō ndũ bebú, kpót yō feré. Échí sayri be onchwe ndũ nepém enen nebhi bhoj ngwenti ne ekak émot echa bé mámése wō amem nepingo ne bekak bepāy. ⁴⁷ Ne mbák nyésé ene nékū onkwén ndũ bebú, poñóri nō ghép. Échí sayri bé onchwe ndũ Kefo Mandēm ne nyésé nemot echa be mámése wō amem nepingo ne amík apay. ⁴⁸ Amem nepingo enō, kényore eken kényie bho kēpú gú, ne ngó apu neme. ⁴⁹ Chōj mángoko yěntiki mmu ne ngó nkúbhé mbo

† Netarénsay: Mbok besí basij abhíkí bhōj “Netarénsay”.

enyu báfyè ngán ndũ nenyíé be néndí anyu. ⁵⁰ Ngán áchí erítí enyíñ. Ke mbák ngán ábhíkí pere bhon manyíñti mi, ná bákway bekɛ wu ampet ambak erítí ngán? Bón ká ngán amæet, mãnchɔkɔ eyon émot ne bati."

Enyíñ ene Yesu átónj éti awáy nebhay
(Mt 19.1-12; Lk 16.18)

10 Yesu ne baghɔkɔ bhi báro ye Kapēnaum bárók atú Judéya. Bákíñi Many Jórdan. Ngémtay bho, bápét báre rɔñ ntá yi. Are tón bɔ mbo enyũ yi ákɛ nyaka mpoknkem.

² Mbɔk bõnkɔw Fárisi bátwɔ memɔ yi. Bábhép yi be, "Ébhé yese éká be mmu ándó ngɔré ywi ndũ nebhay?" ³ Yesu akeme bhó be, "Moses aghati nyaka bhe be yi éti awáy nebhay?" ⁴ Bákéme be, "Moses arem be mmu ákwáy berɔ ngɔré ywi mbák achyé yi ekáti ené awáy nebhay?" ⁵ Yesu aghati bhɔ be, "Chí éti netanánti eneka ke Moses áchyé nyaka bhe ebhé ene. ⁶ Sayri sayri, te nebhómik, 'Mandem ághókó nyaka bo, ngɔré ne mbakanem.' ⁷ Éti yo, 'Mbakanem abhɔñ bérɔ etayi ne máyi, ambat mmæet ne ngɔré ywi, ⁸ bó bati apay mándɔp mbo mmũ amɔt. Bó keperere bhak ye bati apay, ke mmũ amɔt.' ⁹ Mmu áké fyé ye ákóré nenti bo abhen Mandem áchémtí."

¹⁰ Yesu ne baghɔkɔ bhi bápéré nókó nsem anywɔp, baghɔkɔ bhi bápét babhep yi menyíñ éti nkúbhé ndaka wu. ¹¹ Arem ntá yap be, "Yé agha ane áró ngɔré ywi ndũ nebhay, abháy achak, akwën berwɔp, ¹² ne ngɔré ane áró nném abháy achak, akwën berwɔp."

Yesu áyét mãmbɔ
(Mt 19.1-12; Lk 16.18)

¹³ Bofú básót bõbhap bárók ntá Yesu ne bhɔ be yi anyanɔ bhɔ amɔ anti anjet bhɔ. Baghɔkɔ bhi bábho besáyti bhɔ. ¹⁴ Ke Yesu aghɔ nɔkɔ nɔ, nti nébé yi amem, arem ntá yap be, "Dõ ká mãmbɔ mántwɔ ntá ya, báké chyét bhɔ mbi mbɔnyune bo abhen bachi mbo bhɔ ké Mandem abhak Mfɔ wap." ¹⁵ "Nchí ghati bhe be, mbák mmu apú ne Mandem mbo enyũ mmó ábhák ne etayi, apú kway bebhak ndũ mpãy bho abhen Mandem achi Mfɔ wap wáwák." ¹⁶ Yesu asɔt ye bhó amɔt amɔt, ne yentiki ane yi ásré ambat amæet, anyanɔ yi awɔ anti, anjet yi.

Mmũ nkáp
(Mt 19.16-30; Lk 18.18-30)

¹⁷ Ené Yesu áróñ nekɔ, mmũfú ajiét, arɔk, atep mánén besí bhi, abhép yi be, "Ntɔñ, wɔ mmũ ndíndí, chɔñ nkɛ yi ke mbõñ nepém enén nebhiki bhɔñ ngwenti?" ¹⁸ Yesu akeme yi be "Ndaká yí òbhiñi me be mmũ ndíndí? Yé mmũ ndíndí apú. Mandem aywínti ke achi Ndíndí. ¹⁹ Dríñj bebhé Mandem. Bérèm be, 'Kéwáy mmu, Kékwen berwɔp, Kéghép aghép, Kéte ntísie ákwáré, Kényie enyíñj mmu ndũ bapu, Chié máye ne etaye kenókó.'" ²⁰ Mmu wu arem be, "Ntɔñ, nnán nchí bhæere bebhé eb-

hen menkem te kembó eka." ²¹ Yesu ayíñi yi ne beyá ekɔñ arem be, "Érɔp chi enyíñ émot ené òbhɔñ bekɛ. Dók tí menyíñ ebhe menkem chyé nkáp ntá bachébhébo. Mbák ònkú nɔ, chɔñ òmbɔñ kefɔ menyíñ amfay. Òntwɔ ye onkonjo me." ²² Ághoko nɔkɔ nɔ, arɔp, arɔbhe rónjɔñ ne basémé anti mbɔnyune abhɔñ nyaka beyá menyíñ

²³ Yesu ayibhiri mmæet arem ntá baghɔkɔ bhi be, "Ébe mmæet tontó be múnkáp anka Mandem ambak Mfɔ ywi!" ²⁴ Baghɔkɔ bhi bágghókó nókó nɔ, mmæet agú bhɔ. Ke Yesu apet arem ntá yap be, "Bõbha, ébe mmæet tontó be mmu anka Mandem ambak Mfɔ ywi! ²⁵ Échí wikirik be mpɔñɔ baso ámfæét ndũ mbok mbiábbhan écha múnkáp beka Mandem ambak Mfɔ ywi."

²⁶ Bágghókó nókó nɔ, mmæet agú bhó tontó, bábhép yi be, "Agha ákwáy ye bebhɔñ nepém enén nebhiki bhɔñ ngwenti?" ²⁷ Yesu ayíñi bhɔ díi arem be, "Ntá nkwañwan, mbi ápú, ke yényíñ épú cha Mandem." ²⁸ Pí-ta asá eyon arem be, "Ná ne bhesé? Séró yéntiki enyíñ sékòñjo wɔ!" ²⁹ Yesu aghati bhó be, "Tetétép, mmũ ane áró yé chí eket eyi, yé chí bõmayi abhen babhakanem yé chí abhen baghɔré, yé chí máyi ne etayi, yé chí bõbhi, ne yé chí bakí yi éti ya ne éti Mbok Ndíndí, ³⁰ chɔñ Mandem anchye yi beyá menyíñ fá amik, ne chɔñ ampet ambónj bekét, bõnnɔ abhen babhakanem ne abhen baghɔré, ne mánó, ne bɔ, ne bakí, ndɔñ besa betay. Chɔñ bo mánychye yi beyá nenyok, ke ndũ mmik nkɔ Mandem anchye yi nepém enén nebhíkí bhɔñ ngwenti. ³¹ Ke chɔñ beyá bo abhen bachi ambi néne, mándɔp ansem, ne abhen bachi ansem, mándɔp ambi."

Yesu arem ndɔñ ane ajwi érat be chɔñ mángwáy yi
(Mt 20.17-19; Lk 18.31-34)

³² Yesu ne baghɔkɔ bhi báfa báre ko berɔñ Yerúsalem, yi ambi, bó ansem. Mmæet agú baghɔkɔ bhi ne becháy békem bo abhen bákòñjo bhɔ. Apet asɔt baghɔkɔ bhi bati byo ne apay nepak abho beghati bhɔ menyíñ ebhen bebhɔñj befakari ntá yi be, ³³ "Ghók ká, sérɔñ nɔ chí Yerúsalem, ne mpok ségháká aré, chɔñ mánti Mmu ane áfú ntá Mandem, mánsɔt yi mamfyé amɔ bõbati bachiákap Mandem ne ntá batɔñ ebhé Moses, mándem be mangway yi, mámfye yi amó bo abhen bápú bo Israel. ³⁴ Chɔñ mánjɔkɔ yi, mámpati batié yi amæet, mánden yi ne ékpá ne mángwáy yi. Ke éghaka nɔkɔ manywɔp arat, ampetnsem ndũ nepém."

Yesu yi be munti abhɔñ bebhak mûbetok
(Mt 20.20-28)

³⁵ Jems ne jón, bõ Sebédí bárók ntá Yesu bárem be, "Ntɔñ, séyàn be ònkɛ yéntiki enyíñ ene sénikmæet be ònkɛ ntá yese." ³⁶ Yesu abhép bhɔ be, "Bãyan nkɛ be yi?" ³⁷ Bákéme yi be, "Kɛ enyu ené besé séchɔkɔ ne wɔ, amɔt ebhé awónem, achák ebhé awóghɔ mpok òbhak ndũ enókó kefɔ eyé ne kenókó." ³⁸ Ke Yesu arem ntá yap be, "Bábhíkí riñi enyíñ ene bãyàn nkɛ ntá yeke. Bákway beka menyú nkóp esɔñjri ane mbónj ményú? Chɔñ mãnkway beká bégu enyu newú enen mbónj begu?" ³⁹ Bákéme yi be, "Sékwáy bekɛ nɔ." Yesu arem ntá yap

† Nɔ chí akwën nku nebhay ne ngɔré ywi.

be, "Tetep chɔŋ mǎnka enyũ esɔŋɔri ene mǎghɔ ne mǎngu enyũ newú enen mǎgũ, ⁴⁰ ke mbíki bhɔŋ betan beyap bo abhen bábhɔŋ bechɔkɔ ebhé awónem eya ne abhen bábhɔŋ bechɔkɔ ebhé awɔghɔ. Mandem ke áchye bebhak ebhɔ ntá bo abhen bábhɔŋ bebhak are." ⁴¹ Baghɔk Yesu báchák bati byo bǎghókó nókó enyih ene Jems ne Jñn bǎrémé, bábhó bebenti ne bhɔ. ⁴² Yesu abhɔŋ bó mankem arem be, "Bǎriŋi be, ntá bõ mmik, bo abhen básɔt be báchi bafɔ, bábhɔŋ beyǎ betan amfay bõbhap, ne bõbati básɔt beyǎ betan bekɛ bõbhap mangok bhɔ. ⁴³ Ke ébhíki bhɔŋ bebhak enyu yɔ ndũ nkwa yweka. Mmu ane áyàn bebhak mungo yweka, abhɔŋ bebhak mübetok yweka, ⁴⁴ ne yǎntiki mmu yweka ane áyàn bebhak mmũ mbi abhɔŋ bebhak nsem yweka, abhɔŋ bebhak nsem ntá abhenefu mankem. ⁴⁵ Yé chi Me Mmu mfú ntá Mandem, mbíki twɔ be bo mántok mɛ. Ntwɔ chi bebhak mübetok ne bechye nepém ene ndu beku beyǎ bhó mféré bhɔ ndũ kesemé bebú."

Yesu abú Batímaɔs, nnémámík etɔk Jeríko
(Mt 20.29-34; Lk 18.35-43)

⁴⁶ Yesu ne baghɔkó bhi báchwɔp Jeríko. Ené bó bǎrɔ Jeríko béɔŋ, ngémtay bho bare koŋo bhó ansem. Nnémámík amɔt ane aka nnyén be Batímaɔs, mmũ Timáɔs, abhak nepaká mbi chókó. ⁴⁷ Ághókó nókó bé Yesu ane Násáret ke áfɔt, abho bebik be, "Yesu! Mmũ Mfɔ Debhít! Ghó me ntínsó!" ⁴⁸ Beyǎ bo báre sayti yi be áchókó kpák. Ke akpik are bik ne eyɔŋ amfay be, "Mmũ Mfɔ Debhít, ghó me ntínsó!" ⁴⁹ Yesu ághókó nɔkɔ nɔ, ate arem be, "Biŋí ká yi antwó." Bǎɔk babhɔŋi yi bárem be, "Faté twɔ, óké chay, ábhɔŋi wɔ." ⁵⁰ Nnémámík wu ayók nde yi amese awu, afate, báya yi arɔk ntá Yesu. ⁵¹ Yesu abhéɔ yi be, "Óyàn me nkú wɔ yi?" Nnémámík wu akeme Yesu be, "Acha, nchí yan be mpet ngó mban." ⁵² Yesu arem ye ntá yi be, "Guré, neka ene nékɛ ɔtan." Témté wu, abho beggho mban, ne abho békóŋo Yesu.

Yesu achwe Yerúsalem mbo Mmu ane ábhɔŋ betan menkem
(Mt 21.1-11; Lk 19.28-40; Jn 12.12-19)

11 Yesu ne baghɔkó bhi bákó baghaka ndũ bõbetɔk Betfáge ne Bétani ndũ Njie Menok Ólif, kekɔt Yerúsalem. Ató baghɔkó bhi bati apay ambi. ² Aghati bhɔ be, "Dók ká ndũ mótkɔ ane achi afɔ ambi. Nchwe ane báchwe aré, chɔŋ mǎngɔ mómpɔŋɔ batu sesét, ane yé mmu abhikire kɔ ne yó. Kanarí ká, twɔ ne yó. ³ Mbák mmũ ámbéɔ bhe ntí ane bǎkàŋari yó, ghati ká yí be, 'Acha ke áyàn yɔ, ne chɔŋ antó mántwɔ mánkeme yó témté.'" ⁴ Báfa bǎɔk, bǎghɔ mómpɔŋɔ batu wu sesét nefí eket, nékú mbi. Bábhó békanarí yɔ. ⁵ Ené bǎkàŋari mómpɔŋɔ batu wu, bo abhen báchi are téé bábhɔŋ bhɔ be, "Ndaká yí bǎkàŋari mómpɔŋɔ batu wu?" ⁶ Baghɔk Yesu bǎghátí bhɔ enyih ene Yesu árémé mpok yi áto bhɔ. Bǎɔ yɛ bo mándɔk ne mómpɔŋɔ batu. ⁷ Básɔt yɔ bǎɔk ntá Yesu. Básɔt nden mfámɔt yap básɔbheri mómpɔŋɔ batu wu, Yesu achɔkɔ amfay. ⁸ Bo abhen bachi aré, bǎfére nden mfámɔt eyap baghay ambi. Báchák bǎré kpɔt béwuókéndé mángay nɔkɔ ndũ mbi

ane yí áfɔt are. Báchák bǎré kpɔti kefébhé eken kébhɔŋ beyé mángay nɔkɔ ambi. ⁹ Ndu bǎɔŋ, bo abhen báchi ambi ne abhen báchi ansem báre bik mándeme nɔkɔ be, "Sémbítí Mandem mfay! Mandem ánjét mmu ane átwò ndũ nnyén Acha! ¹⁰ Mandem ánjét kefɔ etayese Debhít eken kétwò! Sémbítí Mandem mfay!"

¹¹ Nchwe yí áchwé Yerúsalem, arɔk amem ekerákap Mandem, abyó yǎntiki enyih. Ághó nókó bé mpok áfɔt, asɔt baghɔkó bhi bati byo ne ápay bǎɔk ndu mótkɔ Bétani.

Yesu akɛ enɔk ene babhɔŋi bé Fig ekuri
(Mt 21.18-19)

¹² Néyi nɔkɔ, ené Yesu ne baghɔkó bhi bǎɔ Bétani bǎpetnsem, nsay akém Yesu. ¹³ Ághó enɔk fig nekɔ nesie ne beyé aré gebhɛɛ, arɔk beyihɔ mbák ákway béghɔ yé sepeménɔk are. Aghaka nɔkɔ aré, ake ghó yǎnyih ebhiki fɔt chi beyé, mbɔnyune mpok menɔk fig ményu kepem abhiki re ghaka nyaka. ¹⁴ Yesu arem ntá enɔk eyɔ be, "Bebho echɔŋ, ɔpú pere nyu kepem." Baghɔk abhi bǎghok enyih ene yi árémé.

Yesu achwe amem ekerákap Mandem abók bakšie
(Mt 21.12-17; Lk 19.45-48; Jn 2.13-22)

¹⁵ Baghaka nɔkɔ Yerúsalem, Yesu arɔk achwe amem ekerákap Mandem. Abók bakšie ne bo abhen bákú menyih. Atakati béfémé bo abhen bákò esie bakáp bewupsi. Atakati nkɔ menɔk bo abhen báti bebhɔŋ, ¹⁶ ne akéka bé yé mmu ámpókó enyih ámfɔt amem ekerákap Mandem ndu áyàn mbí mbi. ¹⁷ Are tɔŋ ye bho andeme nɔkɔ be, "Pú basíŋ Mandem arem be, 'Eket eya ébhɔŋ bebhak chi ekeré nenikímɔtí ntá bo betɔkó mmik menkem', ke báyíbhírí yó éɔp chi eket ené baghéɔ bǎbhɛɛ are!" ¹⁸ Bõbati bachiákap Mandem, ne batɔŋ ebhé Moses bǎghok nɔkɔ nɔ, báre yán mbi beway yi bhésé bhésé mbɔnyune báchây nyaka ngémtay bo abhen báchi are, ne ntí bé bõbhɔ bachi nyaka maknkay tontó ndũ menyih ebhen Yesu átoŋ. ¹⁹ Égháka nɔkɔ beku, Yesu ne baghɔkó bhi bǎɔ etɔk egho báfú.

Enyih ene enɔk Fig ene ekuri étòŋ bhese
(Mt 21.20-22)

²⁰ Bétí, ene Yesu ne baghɔkó bhi báfɔt bepɛtnsem, bǎghɔ enɔk fig ené Yesu areme bé epu pere kwáy ményu kepem, ndu énáŋ égú te ne bakan. ²¹ Píta atík nɔkɔ enyih ené Yesu árémé ntá enɔk fig eyɔ, arem be, "Acha, yihí! Enɔk ené úrémé be epu kwáy menyu kepem égu." ²² Yesu akeme bhó be, "Bõŋ ká neka ne Mandem. ²³ Nchí ghati bhe be, yé agha ane ághàti njie be, 'Fá fá dók kwén awu amem manyu,' ne yí ke makati ndũ ntí eni ke anoko be Mandem ákɛ nɔ ntá yi, Mandem ákɛ yɔ ntá yi mbɔnyune abhíki makati be Mandem ákɛ enyih ene yi areme emfakari. ²⁴ Nchí ghati ye bhe be yǎntiki enyih ené mánikmɔt be Mandem anchye bhe, nokó ká be mánan bǎbhɔŋ yó ne chɔŋ mámbɔŋ yɔ tetep. ²⁵ Yǎntiki mpok ane mmũ yweka ánikmɔt, ámfónórí yǎntiki mmu ane ákú yi bebú. Mbák bǎkú nɔ, chɔŋ étayeka Mmu achi amfay ámfonori be nkɔw."

Bábhép Yesu ebhak ene betan ebhi béfú

(Mt 21.23-27; Lk 20.1-8)

²⁷ Yesu ne baghókó bhi bápētnsem Yerúsalem. Ené Yesu ákò amem ekerákap Mandem, bōbati bachiākap Mandem ne batōn ebhé Moses ne bōbati etok bárók, ²⁸ bábhēp yi be, “Ntiki betan óbhóńó beku menyin ebhen ne ókù? Agha áchyé wó betan ebhó?” ²⁹ Yesu akeme bho be, “Me nkwo mbōn enyin ebhēp be. Mbák mǎnkémé me yó, chōn me nkwo ngati bhe mmu ane áchyé me betan beku menyin ebhen mēkù.” ³⁰ Ghatí ká me, “Agha áchyé nyaka Jōn Njwiti betan bejwiti bho? Mandem ke chí bō mmik?” ³¹ Báre kem epúítí ne bati be, “Chōn séndem be yi? Mbák séndem be betan ebhen Jōn béfú nyaka ntá Mandem, ábhēp bhese be, ‘Ke ndaká yí bǎbhíkí noko eyōn eyi?’” ³² Ke chōn séndem be yi? Séndem be, ‘Béfú nyaka ntá nkwa?’ Bápú kway nyaka berem enyu eyó ndu bǎchà y ngémtáy bo abhen báchí aré mbōnyune bó mankem mánoko nyaka sayri be Jōn achi ndemekerēnti Mandem.” ³³ Eké bákémé yi be, “Sébhíkí rinji.” Yesu aghati bho be, “Me nkwo mpú ghati ye bhe mmu ane áchyé mé betan beku menyin ebhen né mēkù.”

Nekāy bakū betik ne mbōńónki

(Mt 21.33-46; Lk 20.9-19)

12 Yesu abho bétem bó nekay néchák be, “Mmūfú achí nyaka. Atí nki api menok vain aré. Atep ebhá ene eghabheri nki ankem. Atém mbok aghoko nebhet ane báyàt kerem váin, be nnok ywi ámfu, mánsot, máná mmem. Ate mókerémfay amem nki wu bé ámbák nebhet ane mmu áchòkò ndū bébhábhéri nki. Afyé ye bo aré be mánku betik mánkore nsáy ne yi. Aró, arók nekó etok echak. ² Mpok bekók kereménok ákwáy nókó, mbōńónki ató nkubetik ywi be ándók ánsót aywi ákóre mbwot. ³ Ke bō betik bho kechye. Bákém yi bádén, báfén apētnsem amó apay. ⁴ Mbōńónki ató mmō-betik achak. Bákém awu nkwo bádén báfyé yi befuet anti ne báchye yi ntíánwóp. ⁵ Ató anefu ane akú bati arat. Yí wu, bákém báwáy. Arók ambi bétó bakū betik abhene-fu. Báké enyumot ne bhó. Báden mbók, báwáy abhene-fu. ⁶ Éróp chi njańa-mō ywi ane yi are kōn. Ndū ngwenti, mbōńónki arem ne mmuet yi be, ‘Chōn ntó mbōn mōwa. Yé yí, bábhōn béchye yi kenókó.’ Afere ye mōywi ató. ⁷ Ke bō betik bho bágho nkwo yi, bábhō berem ne bati be, ‘Yiní mbōn mōywi né, ne yí ke ábhóńó menyie newú etayi. Twó ká sénkem yi sengway bé etayi ánán ángú menyin ebhi méndōp chi ebhese.’ ⁸ Mōywi wu áchwé nkwo amem nki, bákém báwáy báfémeri ansem ebhá. ⁹ Bākaysi be chōn mbōńónki wu anku yi ntá bo bho? Chōn antwó angwáy bho anchye nki wu ntá bo bachak. ¹⁰ Bábhiki re pay enyin ené basinji ndū Ekáti Mandem bé:

‘Nkúbhé ntay enen batēket báguebhé bé nébhíkí ri, nó ke néróbhé ntay enen nékémé eket nechá batay áchák ankem?’

¹¹ Chi Mandem Acha ke akú émbak nō, ne chí erémé enyin ntá yesé.”

¹² Yesu átém nókó nekay enen, bárinji be atēm nekay eno chi éti yap. Báre yan bekem yi, ke ndu bǎchà y beyá bo abhen báchi are, báró yi bárók.

Bábhép Yesu éti nkábhénti ndu báyàn yi ánkwén anyu

(Mt 22.15-22; Lk 20.20-26)

¹³ Bátó mbók bōnkwo Fárisi ne mbók bo Israel abhen báté ansem Hérod ntá Yesu ndu bebhep yi menyin mbo ntá ndu beku yi ankwen anyu. ¹⁴ Bárōn nkwo ntá Yesu bárem be, “Ntōn, sérinji be chí mmu tetep, ne ópú tōn kéréńámík. Sérinjí bé ópú yinji mmu ndū besí óncháy yi, ke ótōn tetep éti menyin ebhen Mandem áyàn bo mánku. Ghatí bhese, ebhé yese éka be sénchíe nkábhénti ntá Mfō Rom ke ébhíkí ka?” ¹⁵ Yesu arinji bapu amap, abhēp bho be, “Ndaká yí mǎmō me? Tōn ká me ebhókó nkáp.” ¹⁶ Bátwó yi ne ebhókó nkáp. Abhēp bho be, “Ntí ághá né aré? Ne nnyén chi enen ághá?” Bákémé yi be, “Chí ntí Sísa, Mfō Rom. Ne nnyén, chí eni.” ¹⁷ Yesu arem ntá yap be, “Chíé yé ka Mfō Rom yéntiki enyin ene echi eyi, mǎnchye Mandem yéntiki enyin ene echi ene Mandem.” Bághókó nókó enyin ene Yesu areme, bápóp!

Enyin ene bábhébhé Yesu éti neperensem ndū nepém

(Mt 22.23-33; Lk 20.27-40)

¹⁸ Mbók bōnkwo Sádusi bárók ntá Yesu babhep yi éti neperensem ndū nepém. Bōnkwo Sádusi bábhíkí noko nyaka be chōn bawú mámpētnsem ndū nepém. Babhep yi be, ¹⁹ “Ntōn, Moses asin ndū ebhé eyese be mbák mmu ángú ándó ngoré kebhōn yé mmó, mómayi abhōn besot ngoré wu bé ámbé bo ne yi ndū nnyén manō ane ágú. ²⁰ Bō chí amot bati tándrámot báchí nyaka. Ane mbi abhá y ngoré, agú kebhōn yé mmó. ²¹ Ane ákōnjo asot kénkwésé wu ndū nebhay. Yí nkwo agú kerō mmó. Éfákari enyumót ne ane ajwi bati arat. ²² Enyu yó enyu yó kpát mankem bati tándrámot bágú kerō yé mō amot. Ndū ngwenti, ngoré wu nkwo agú. ²³ Ndu echi nō, mpok Mandem ákú bawú mámpētnsem ndū nepém, ngoré wu ábhák ane agha? Ndu bó mankem, bati tándrámot, yéntiki mmū wap abhá nyaka yi.” ²⁴ Yesu akeme bho be, “Bekwéné béchí ne bhe mbōnyune bábhíkí rinji yé chí Eyōn Mandem ne yé chí betan Mandem. ²⁵ Mpok Mandem ákú bawú mámpētnsem ndū nepém, bo bábhak mbo bóángel awu amfay. Bápú pere bháy nebhay. ²⁶ Ne beyinji neperensem ndū nepém, bábhíkí re pay amem ekáti Moses éti mōnkō ane ágó ebhi ndu ádu nyaka kesōn? Bábhíkí pay ndu Mandem ághátí Moses be, ‘Me nchí Mandem Abraham, Mandem Áisek ne Mandem Jekóp?’ ²⁷ Ndem nō mbōnyune yéndu Abraham ne Áisek ne Jekóp bárō mmiki ne, báchí nepém, ne Mandem achi ne bho. Mandem achí Mandem bo abhen bachi nepém. Apú Mandem bawú. Bē bo Sádusi báchi ndū bekwéné tontó!”

Ebhé Mandem ené échá ebhénéfú

(Mt 22.34-40; Lk 10.25-28)

²⁸ Ntōn ebhé Moses amot achi nyaka are. Aghók ndu Yesu áreme ne bō nkwo Sádusi. Ne ághókó nkwo ndu Yesu ákémé bebhep ebhap ne beyá kebon abhēp yi be,

“Ebhé Mandem ené échá bechak menkem chi ené?”
²⁹ Yesu akeme yi be, “Ebhé ené échá béchák menkem chi ené érèm be, ‘Bo Israel, ghók ká. Mandem Acha ane áb-hónj bhesé mankem achí amot.’³⁰ ‘Ne obhónj bekónj Mandem Acha ywe ne ntí ene nenkem, ne efónj eye enkem, ne nkaysi ye nkem, ne betan ebhe menkem.’³¹ Ené éjwí bepay échí mbo eyo ne érèm be, ‘Kónj ntí nkwa mbo enyu ókónj mmuet eye.’ Ebhé ene écha ebhen bepay epu.”³² Ntonj ebhé arem ntá Yesu be, “Ntonj crem sayri! Échi tetep mbonyu órémé bé Mandem Acha achi amot, achák apú.”³³ Ne bekónj Mandem Acha ywe ne ntí ene nenkem, ne nkaysi ye nkem, ne betan ebhe menkem, ne bé nkónj ntí nkwa mbo enyu ókónj mmuet eye ari acha. Besí Mandem, bebhure bebhé ebhen bepay achá akabhé nya besónj ankem ne akap achak ane bo báchyè ntá yi”³⁴ Yesu agho nkoko be ntonj ebhé Mandem ane akeme yi sayri ne kebonj, arem ntá yi be, “Érop wo chí mandú béro Mandem ambak ne wo mbonyu Mfo ábhak ne mmu ane áchí anten eyi.” Bebho mpok eyo, yé mmu keperere mo bebhew yi yényin.

Mpeme Mandem afyé nyaka bariep be átò
 (Mt 22.41-46; Lk 20.41-44)

³⁵ Ené Yesu átònj bo Eyonj Mandem amem ekerákap abhép bó be, “Ná batónj ebhé Mandem bárèm be Mpeme Mandem afyé nyaka bariep be átò chi ebhárémw Mfo Debhít?”³⁶ Efónj Bedyere akw nyaka mbónj Mfo Debhít arem be Mandem Acha arem nyaka ntá Acha wa be, ‘Chókó fá ebhé awónem eya ndú enkókó kenókó, kpaté nkú bõmpap abhe mámbak mbo enkó ene ónyàja bekak aré.’³⁷ Séghò fá be mbónj Debhít áb-hìnj nyaka Mpemé be Acha. Ná Achà-re áyibhiri ambak ebhárémw ywi?” Beyá bo babhónj manják béghok menyin ebhen Yesu átònj.

Yesu aghati bakojo bhi be mánsót mpok ne bõ bapu
 (Mt 23.1-36; Lk 20.45-47)

³⁸ Ené Yesu átònj arem be, “Sot ka mpok ne batónj ebhé Moses. Bákónj béghap, mánkó mansep ne bewubhe wubhé nden amuet nefísie be bo mánkaka nkoko bhó ne kenókó.”³⁹ Bákónj nków bechókó ndú bebhaká kenókó amem bekeré nenikímuet ne ndú bepa.⁴⁰ Ne bó bhene ke mányie menyin mánkwésé ne yé chi beket ebhap ndú mangwo, mánkwa nkoko beróri nenikímuet bapu besí bho. Chonj ntémsi yap anjá ancha!”

Akap ane kénkwésé ngoré
 (Lk 21.1-4)

⁴¹ Yesu achi nyaka kékwót ekubhé nkáp amem ekerákap Mandem anjinj nkoko ndu bo báfyè bakáp amem. Aghó ndú beyá bõ nkáp bátwò, yéntiki mmu wap amfyé nkoko beyá nkáp amem.⁴² Étáré nókó, aghó ndu kénkwésé-ngore ane eyi épú átów, afyé bõbebhókó nkáp bapay abhen bapu yényin.⁴³ Yesu abhinj bakojo bhi arem be, “Nchí ghati bhe be, akap kénkwésé-ne ácha ané yéntiki mmu.”⁴⁴ Ndú beyá bakáp ké yéntiki mmu wap áfére mandú achye mbo akap, ke nchébhe ngoré ne achyé yéntiki enyinj ene yi ábhónj.”

Yesu arem bé chonj mánychonj ekerákap
 (Mt 24.1-2; Lk 21.5-6)

13 Nefú Yesu áfú amem ekerákap Mandem, nkonj ywi amot arem ntá yi be, “Ntonj, yinj. Bate ekerákap Mandem ene-o! Batäy ané básóré báté yó ári ácha!”² Yesu akeme yi be, “Óghõ berem beket ebhen? Mpok átwò ane ekerákap ene éronj amik enkem yényin kerop téé.”

Chonj bo mánychye nkoko bakojo Yesu beyá esonjori
 (Mt 24.3-14; Lk 21.7-19)

³ Étáré nókó, ené Yesu achi chókó ebhé Njie Menok Ólif ene éyinj ekerákap Mandem, Píta ne Jems ne Jón ne Andru bárók ntá yi ansem ansem.⁴ Bábhep yi be, “Eta, ghati bhese, chonj émfakari no ntiki mpok, ne ntiki erinj ébhónj beku bo mándinj be mpok ane ótwò aróp kék-wót.”⁵ Yesu abho béghati bhó be, “Sot ka mpok bé yé mmu áké rwó bhe!”⁶ Beyá bo bátwò chonj mánsot nnyén ena mánten ambi, yéntiki mmu wap andem nkoko be, ‘Me ke nchí Mpeme ane Mandem afyé nyaka bariep be átò!’ Ne mándwo beyá bho be mánjibhiri bati yap.⁷ Ne mpok bāghókó nsónj-nenu bāké chay. Menyū menyin ebho bébhonj befakari, ke eyo epu tonj be ngwenti mmik aghaka.⁸ Chonj betok ménu ne betok béchák, bafõ etok mánu ne batõ bafõ etok ne chonj mmik anyikisi ndú beyá bebhak, nsay ankwén etok. Ke menyin ebhen menkem bechi chi mbo nebhõnet enen bebe ntá ngoré ane ándõnsi.

⁹ “Ke sot ka mpok! Chonj mánkem be mánychye ntá bõ-bati etok bó mántan be. Chonj mángwapti bhe amem bekeré nenikímuet. Chonj mánte besí bōgõbhano ne bafõ éti ya be mángátí bhó Mbok Ndíndí éti ya.¹⁰ Mbok Ndíndí abhónj bégháka betokó mmik menkem ke ngwénti antwó.¹¹ Yéntiki mpok ane bákémé bhe ndu betan be, bāké seme ambi ambi be, ‘Chonj séndem be yi?’ Mpok ánkway, dem ka yéntiki enyinj ené éfú be anyu mbonyune Efónj Bedyere ke ághati chonj be enyinj ené bābhónj berem.¹² Chonj manó anchye ntí manó ntá bõ-bati be mángwáy. Chonj mbok bachi mánkwa enyumot ne bõbhap. Chonj mbok bo mánte nenu ne bachi ne manó bhap, mánkwa be mángwáy bhó.¹³ Chonj menyū bo menkem mámpap bhe éti bāchí bakojo bha. Ke mmu ane áté kákátí te ndú ngwenti, Mandem ápeme yi.”

Érem esonjori ene ebhónj bétwo Yerúsalem
 (Mt 24.15-28; Lk 21.20-24)

¹⁴ Yesu apet arem be, “Chonj mángw ‘Érem enyinj ene Mandem ápabhé’ téé ndú nebhet ane ébhiki bhonj bebhak. Mpok yo, bo abhen bachi atú Judéya mámbúé mámbésé amfay njie. [Yéntiki mmu ane ápáy ekáti-ne ámburé antí, anjwimem.]¹⁵ Mpok yo, mbák éfákári bé mmu ákw betik amfay eket eyi, áké sonjori mmuet besep kpik be andok amfere menyin anywóp ke ambhe.¹⁶ Ne mmu ane achi ebhi ákè betik, áké rónj kpik anywóp ndu bebwo nde yi.¹⁷ Ne chonj émbép encha ntá baghoré ne menie ne abhén bábhak ne bo amok mpok yo!¹⁸ Nik nókó ká mmuet be barak ane áké fakari ne eso ndu ébè

mmæet bébæe mpok yɔ. ¹⁹ Bǎké rɔ menikmæet, mbɔnyune esɔŋɔri ené bo bábhɔŋ mpok yɔ chi enyũ esɔŋɔri ene bábhíkí re ghɔ wáwák tẽ mmik ábhó. Ne mpok yɔ ánán ámfuét, enyũ esɔŋɔri yɔ epu pere bhák wáwák. ²⁰ Ne mbo Acha abhíkí kpɔt manywɔp yɔ be ake ya, mbæ yẽ nkwaŋwan amɔt apu rɔp nepém. Ke Mandem akpɔt mpok esɔŋɔri yɔ mbiŋ éti bo abhen yi áyábhé be mambak abhi. ²¹ Mpok yɔ, mbák mmu ángátí bhe be, 'Ghó ká Mpeme ane Mandem átó fá', yẽ chi be, 'Ghó yi awu!' Bǎké noko be echi tetep. ²² Bǎké noko bé échí tetep mbɔnyune chɔŋ bõ betábhá mantwɔ, yẽntiki mmu wap andem nɔkɔ be yi ke achi Mpeme Mandem afyé nyaka bariɛp be átò. Chɔŋ baremé kepɛnti nsé nkwa mántwɔ. Ne yẽntiki mmu wap átwɔ, ankæ nɔkɔ menyiní maknkay ndu berwɔ bho. Ne mándwɔ yẽ chí bõ abhen Mandem áyábhé be mámbák abhi, mbák bábhɔŋ mbi bekæ nɔ. ²³ Sɔt ye ka mpok! Nnán ngati nɔ bhe menyiní ebhen ambi ambi.

Menyiní ebhen bébhɔŋ béfákari mpok Kristo átwɔ
(Mt 24.29-31; Lk 21.25-28)

²⁴ "Mbák manywɔp ane beyã esɔŋɔri yɔ ámay, mmok ánem témté, ntaŋ kepere ghɔ, ²⁵ mambe ámfu amfay ánkwenti, ne betan mfáy ményikisi. ²⁶ Ne chɔŋ Mmũ ane áfú ntá Mandem ambesi ande twɔ amem nebhanj ne beyã betan ne kenókó. ²⁷ Mpok yɔ, chɔŋ ntó bɔángel abha, mándɔk ndũ mmik nkem, bebho ndũ ebhókó mmik émɔt beghaka ndu echak, mánsɔt bo abhen Mandem áyábhé mánhem nebhuet amɔt.

Enyiní ene nekã enɔkɔ Fig nétɔŋ bhese
(Mt 24.32-35; Lk 21.29-33)

²⁸ "Ghók ká enyiní ene enɔkárem ene bábhini bé, fig étɔŋ bhese. Énán émbó betem betó, bãriŋi bé eso éɔp chi kékwót. ²⁹ Échí enyumɔt ne netwɔ wa, Me Mmu mfú ntá Mandem. Mánán mǎngɔ ndũ menyiní ebhen ne ngátí bhe béfákari, diŋí ká be mpok netwɔ wa arɔp kek-wɔt. ³⁰ Nchí ghati bhe tetep be menyiní ebhen menkem bébhɔŋ befakari, ke mkpáká bho abhen echɔŋ ámfuét. ³¹ Chɔŋ mfay amfuét, mmik amfúét, ke Eɔŋɔ eya épú fuét.

Yẽ mmu abhíkí riŋi nywɔp ne mbɔŋ mpok eyɔ
(Mt 24.36-44)

³² "Yẽ mmu abhíkí riŋi nywɔp ne mbɔŋ mpok ane menyiní ebhen béfákari chɔŋ. Bɔángel Mandem bábhiki riŋi, yẽ me Mmu mfú ntá Mandem mbíkí riŋi. Eta Mandem aywinti ke áriŋi. ³³ Sɔt yeka mpok, mámbak pẽ mbɔnyune yẽ mmu abhíkí riŋi mbɔŋ nywɔp enɔ. ³⁴ Échi enyumɔt mbo mmũ ane árɔŋ nekɔ, ke ápéré rɔ eket eyi, arɔ yẽntiki enyiní amɔ bõ betik abhi, achye yẽntiki mmu wap ayi ntí betik. Aghati ye mbabheri nyũbha bé ámbák pẽ. ³⁵ Bák yé ka pẽ! Bǎbhíkí riŋi mbɔŋ mpok ane chi eket ápètnsem. Ke chí beku-a, ke ne nénti beti-a, ke manémnkɔk-a, ke chi neyinínywɔp-a, yẽ mmu abhíkí riŋi. ³⁶ Ébhíkí ri be yi ántwɔ témchok antemeri bhe ndũ bãbh-hùre kenɔ. ³⁷ Mbo enyu ngati né bhe, ke nchí ghati bo mankem fá amik: Bák ká pẽ."

Bõbati etɔk báté eyu be mángwáy Yesu
(Mt 26.1-5; Lk 22.1-2; Jn 11.45-53)

14 Éɔp manywɔp apay ndu ményie Epã Nekiŋi ndu bétik nefere Mandem áféré bo Israel ndũ kesem amem etɔk Íjip, ne Epã Bret ane ábhíkí bhɔŋ yís. Bo bati bachiãkap Mandem ne batɔŋ ebhé Moses báre yan mbi bekem Yesu bhésé bhésé mangway. ² Báre rem be, "Séké kem yi mpok epa mbɔnyune bo bákway béchye esɔŋɔri."

Ngɔré amɔt atemti bawere eriɛp anti Yesu
(Mt 26.6-13; Jn 12.1-8)

³ Yesu abhak etɔk Bétani, amem eket Símun ane ánán ámé nyaka ebhanjákwa. Ené yi ányie nenyíe aré, ngɔré amɔt atwɔ ne esáyri ékpémé baweréɛp amen áyá nkáp. † Móngɔré wu asiéɛp emi ékpémé bawet eyɔ, apikiri mɔ anti Yesu. ⁴ Ekæ mbɔk bo abhen bachi are chɔkɔ bábénti tontó, mándeme nɔkɔ ne bati be, "Móngɔré ne áchɔŋti baweréɛp amen ndaká yí? ⁵ Bákway mbæ bétí mɔ anchye nkáp ané áyá échá nkáp ane nkæbetik ányie ndũ mmie, mánsɔt nkáp wu mánychye ntá bachébhé bho." Bõbhɔ bábhɔ beji móngɔré wu. ⁶ Ke Yesu arem be, "Dš ká yi. Ndaká yí bãsɔŋɔri yi? Akæ me erfíti enyiní. ⁷ Bachébhébhɔ báchí ne bhe mpoknkem. Yẽntiki mpok ane mmu ákɔŋ, ánkwák bho. Ke mpú bhak chɔŋ ne bhe mpoknkem. ⁸ Akæ enyiní ené yi ábhɔŋ mbi bekæ ntá ya. Awátí me ne baweréɛp ke mpok bébhéme me ankwáy. ⁹ Diŋí ká tetep be yẽntiki ebhak ené bághàti Mbok Ndéndí ndũ mmik nkem, chɔŋ bo mándem éti enyiní ené móngɔré ane ákú." Ne ndũ bo bárèm éti enyiní ené yi ákú, chɔŋ mántík nɔkɔ yi.

Júdas aka beti Yesu
(Mt 26.14-16; Lk 22.3-6)

¹⁰ Júdas Iskariot achi nyaka mmũ amɔt ndũ nkwa baghɔk Yesu bati byo ne apay. Afuét arɔk ntá bõbati bachiãkap ndu beti Yesu ntá yap. ¹¹ Ághátí nókó bhó nkaysi yi, bábhɔŋ maŋák. Báfyé bariɛp béchye yi nkáp. Júdas abho beyan ye mbi ndu beti Yesu ntá yap.

Yesu anyíe nenyíe Epã Nekiŋi ne baghɔkó bhi
(Mt 26.17-25; Lk 22.7-14, 21-23; Jn 13.21-30)

¹² Ndũ nywɔbhé mbi enen Epã Bret ane kebɔŋ yis, nɔ chi nywɔp enen beway mónkwɔmen ndu bekæ nenyíe Epã Nekiŋi, baghɔk Yesu bábhɛp yi be, "Ōyan séndók sénkæ nenyíe Epã Nekiŋi ntá ye fá?" ¹³ Ató baghɔkó bhi bati apay ne eyɔŋ be, "Dók ká afɔ ndũ etɔk egho. Aré, chɔŋ mǎngɔ mmu ane ápókó ejš manyieɛp. Koŋó ká yi. ¹⁴ Chwe ká ndũ eket ené yi áchwe mǎngati mbɔŋkɛt be, 'Étayeré ato bhesé sémbɛp wɔ be, ekeré manko ené yi ábhɔŋ ményie Epã Nekiŋi ne baghɔkó bhi aré échi fá?' ¹⁵ Chɔŋ antɔŋ ye be mókɛt ane áchíkí amfay, ndũ ekerémfáy. Yẽntiki enyiní ene séyàn échí amem. Tonjí ká yẽntiki enyiní aré ntá yese." ¹⁶ Baghɔk Yesu bho bati

† Bǎghóko ékpémé yɔ ne ntaŋ enen bábhini bé "Alabásta" ne bǎghóko baweréɛp amɔ ne bakanj mɔnkɔ ane bábhini be "Nad".

apay bápok etok egho eyo. Bágħo yěntiki enyih mbonyu Yesu ághati bħo, bákũ nenyíe Epã Nekiñi bábħere.

¹⁷ Égháká nókó beku, Yesu atwó ne bagħokó bhi bati byo ne apay bápokó ményie nenyíe epã eyo. ¹⁸ Ené mányie nenyíe, Yesu arem be, "Dihí ká tetep be mmu yweka amot áti chon me. Yí wu achi fá ne me ányie nenyíe enen." ¹⁹ Ndak ane ákú bati ábé bagħokó bhi amem, bábħo bebħep Yesu amot amot be, "Puyě me, pú n?" ²⁰ Akeme bħo be, "Chi mmu amot ndũ nkwo yweka batí byo ne apay. Yí nkwo ášebħe awo amem nkúbhé ekpéré nenyie ene émot ne me. ²¹ Chon Me Mmu mfú ntá Mandem ngú mbo enyu Ekáti Mandem éřem. Ke chon émbep éñcha ntá mmu ane áti me. Éri nyaka bé báké bħe yi wáwák."

Yesu anyíe nenyíe ngwenti eni ne bagħokó bhi
(Mt 26.26-30; Lk 22.14-20; 1 Kõr 11.23-25)

²² Ené Yesu ne bagħokó bhi mányie nenyíe, asot ekpokó bret akém awó. Achye bakak ntá Mandem abho bébókóti anchye noko bhó ne beyon ebħen be, "Sot ka nyíe. Né chi mmuét eya." ²³ Asot ye nkóbhémém, áchyé nókó bakak ntá Mandem, abho bechye ntá yap. Básót. Nti anyũ anchye nti. ²⁴ Yesu arem ye be, "Né chi manon ma. Ákũ nku ane Mandem ányú ne bõbhi ántéé. ²⁵ Nchi ghati bħe be mpú pexe nyu mēmēn, kpáte ewak ene mēnyú mmēm bako amem Kefo Mandem." ²⁶ Ndũ ngwenti, Yesu ne bagħokó bhi bákway nekway bápchyé Mandem bakak. Báfú ye bákó amfay Njie Menok Ólif.

Yesu arem be chon Píta andem be abhíkí riñi yi
(Mt 26.31-35; Lk 22.31-34; Jn 13.36-38)

²⁷ Bágħáká nókó ndũ Njie Menok Ólif, Yesu aghati bħo be, "Chon bē mankem māmferē nti ne me mbonyune Ekáti Mandem éřem be, 'Mandem ádep chon mbabheri bágħonmēn angħep amik, nkwo bágħonmēn ántaka ebħi. ²⁸ Ke Mandem ánán ánkú mpétnsem ndũ nepēm, chon njambi atú Gálili, mántemeri me aré.'" ²⁹ Píta akeme be, "Yě bõ mankem mámbúé w, me, mpú bue!" ³⁰ Yesu aghati Píta be, "Nchí ghati w be, nkok aperé kok ndon epay nkúbhé beti ebħen, chon óndem ndon érat be obhiki riñi me." ³¹ Yě n, Píta arem ne nti eni nenkem be, "Yě chí newú, chon ngu ne w. Mpú bue w." Bagħok Yesu bápħák mankem bápēm enyumot.

Yesu are nikmuet amem mónki ane bábħiñi be Getsémani
(Mt 26.36-46; Lk 22.39-46)

³² Yesu arok ye nebħet ane bábħiñi be Getsémani ne bagħokó bhi. Aré, aghati bħo be, "Chokó ká fa, mēten mmuēt ambi ndu menikmuet." ³³ Asot Píta ne Jems ne Jñ arok ne bhó. Aron nsónso ne basémé anti. ³⁴ Arem ntá yap batí arat be, "Basémé ajwí me anti mbo be áway me way. Chokó ká fá, māmباك pē ne me." ³⁵ Aron bhó atén mmuēt ambi mandú. Akwen ne besí amik, abho menikmuet, bégho mbák ákway béferē esonri ené échi yi ambi. ³⁶ Ndu nenikmuet eni arem be, "Éta, Étaya! Enyih ené écha w epú. Kũ nkóp esonri ene ámfuēt me ansem nti. Ke éké bhák mbo enyũ mēyán, ém-

bák chi mbo enyũ óyàn." ³⁷ Afate ye, apétnsem ntá bagħokó bhi abħen bati arat. Agho bħo ndu bábħere kenó. Aneme bhó abħep Píta be, "Símun, bábħere chi kenó? Bápú kwáy béchokó pē yě chí ndũ neokó nywop némot-é?" ³⁸ Aghati ye bħo be, "Bák ká pē, mánik noko mmuēt, bé nemó néké dep be amik. Bábħon nti, ke mmuēt apu bħe." ³⁹ Apet aron bhó arok anikmuet ntá Mandem enyumot mbo ndon ane mbi. ⁴⁰ Apétnsem, aghó bħo bati arat ndu bápēt bákwené kenó. Bápú kwáy nyaka béchokó pē ndũ kenó kéjwí bħo amík. Bó kerihñ enyih ene bákway begħati yi. ⁴¹ Yesu aron bħo arok. Ápéré nókó nsem ndon ane ajwi erat, arem ntá yap be, "Bábħuēt bebħere kenó? Bábħuēt béywēmure? Ékway n! Mpok akway ane bákem Me Mmu mfú ntá Mandem mánchye ntá bõbebú. ⁴² Faté ká, mmu ane áti me anán achi kékwót. Séndók séntémérí yi."

Bákém Yesu
(Mt 26.47-56; Lk 22.47-53; Jn 18.3-12)

⁴³ Ené Yesu abħuēt berem noko ne bagħokó bhi, ngók aywi amot ndũ abħen bati byo ne apay ane aka nnyén be Júdas, achwop ne beyá bħo. Bõ bħo bábħák ne boakparenja ne nkík amo. Bõbati bachiákap, ne baton ebħé Moses, ne bõbati etok ké bátó nyaka bħo. ⁴⁴ Júdas anán achyé nyaka bħo erihñ ene ékwák bo mándihñ Yesu. Akũ n, ndũ ághátí bhó be, "Mmũ ane mēbħene chon chí yi. Kém ká yi mándok ne ye be áké bue." ⁴⁵ Áchúóbħé nókó ebħak ené Yesu achi, arok akaka ye be, "Nton!" Abħene ye. ⁴⁶ Bõ bħo barok *bákém Yesu bábáyti. ⁴⁷ Ke mmu amot ane áchi kékwót, agwop akparenja ywi akpót atú nsem Mũngo bachiákap Mandem chwát agħep amik. ⁴⁸ Yesu abħep bo abħen bátwo bekem ye be, "Bátwo bekem me ne boakparenja ne nkík mbo be nchí ngébhé ntantañ? ⁴⁹ Nchí nyaka ne bħe amem ekerákap Mandem néñji nenji nton noko, be kekem me. Ke echi enyu ene be enyih ené básíñi amem Ekáti Mandem émfú tetep." ⁵⁰ Afõ ké bagħokó bhi bápú yi bábue.

⁵¹ Esakámu amot abħak aré ane áchi ne nden amuēt néñep. Are kon Yesu. Báyan nyaka bekem ye, ⁵² ke abue ebhówo, nden ayi aron bó amo.

Básót Yesu ntá bataná manyé
(Mt 26.57-68; Lk 22.54-55, 63-71; Jn 18.13-14, 19-24)

⁵³ Básot Yesu bápók ntá mũngo bachiákap Mandem. Bõbati bachiákap Mandem ne bo batí etok ne baton ebħé Moses bápchem aré. ⁵⁴ Píta ákon nyaka bħo ansem nekó nesie, kpáte amem senta mũngo bachiákap Mandem. Aré, arok achokó ne babħheri angokó ngó angwaka noko ngó. ⁵⁵ Bõbati bachiákap Mandem ne bõ echemé bataná manyé bachak mankem bápē yan bo abħen bákway bebħat Yesu barak amuēt enyu ené bó bábħon mbi beway ye, ke bákē bhon yě mbi. ⁵⁶ Beyá bħo bápú barak bábáy ye anti, ke menyih ebħen bó bápēmé kebħák enyumot mbonyune báci nyaka beyon beyon. ⁵⁷ Bápħák bápáte ye básé nsé amuēt Yesu be, ⁵⁸ "Séghok ndũ ye ářem be, 'Chon mmokoti ekerákap Mandem ene báté ne amo, ne bekũ manywop arat, nte échák ené puyě bo ke báté.'" ⁵⁹ Yě n, bó nkwo kebħák eyon émot.

⁶⁰ Mũngo bachiãkap Mandem afaté besí bo echeme eyo abhép Yesu be, “Ǿbhíké bhón yěnyiyi bekeme ndũ menyiyi ebhen bõ bhèn bārēm be Ǿkũ?” ⁶¹ Yě nũ, Yesu achõkõ kpák, akerep yěnyiyi. Mũngo bachiãkap Mandem apet abhép yi be, “Wõ ke Ǿchí Mpeme Mandem afyé nyaka bariap be ätò, wõ ke Ǿchí Mmõ Mandem Mmu sébhónǾ bebiti?” ⁶² Yesu akeme be, “Chi me, ne chõy mǎngõ Mmu ane áfú ntá Mandem chõkõ ndũ enõk kenókó ebhe awónem Mandem betañ menkem. Chõy mǎngõ ndũ Mmu ane áfú amfay átwõ amem nebhanj.” ⁶³ Yesu akeme nõkõ nõ, mũngo bachiãkap wu akém nden ené échi yimbõñ amuet adak. Arem be “Sépét séyàn batísíe mántwõ mándém enyiyi ene yi ákú ndaká yí?” ⁶⁴ Bãghok menyiyi ebhen yi áréme ndu bétõñ bé äyenti mmuet ne Mandem. Bãkaysi be yi? Báká eyõñ émõt be mángwáy yi.” ⁶⁵ Mbõk eyap bábho bépáti Yesu batié amuet. Básõt nden bágwõt yi amík. Báre depti yi mándem nõkõ be, “Ghatí bhese! Agha ádébhé nõ wõ?” Babhabheri básõt yi. Ndu bārõñ, mándepti nõkõ yi.

Píta arem be abhíké riñi Yesu
(Mt 26.69-75; Lk 22.56-62; Jn 18.15-18, 25-27)

⁶⁶ Ené Píta ábhéet amem senta mũngo bachiãkap Mandem, ngõré betok aywi amõt arõk ebhak ene Píta achi. ⁶⁷ Ághó nókó yi ndũ áwàk ngó, ayiyi yi díi arem be, “Wõ nkwõ Ǿchí mbú ne Yesu mmu Násáret-ne.” ⁶⁸ Píta atañ, arem be, “Mbíké riñi enyiyi ene Ǿrēm. Mbíké riñi ntí ne nnet aré.” Arem nõkõ nõ, afa arõk ate ndũ nyũbha ene senta, [nkúbhé mpok eyo nném nkõk akók]. ⁶⁹ Ngõré betok wu aghó yi aré, apet abho berem ntá bo abhen báchi are téé be, “Mmũne achi mmũ ywi nkwa.” ⁷⁰ Píta apet atañ. Ébhíké tat, bo abhen báté aré ne Píta bárem ntá yi be, “Sayri sayri, Ǿchí mmũ ywi amõt mbõnyune wõ nkwõ Ǿchí mmu Gálili!” ⁷¹ Ndõñ ayõ, Píta arem be, “Mandem ántémsí me mbák mēsē chi nsé! Mbíké riñi mbõñ mmũ ane bārēm nõ éti yi!” ⁷² Nkúbhé mpok ayõ, nném nkõk akók ndõñ ané ajwí épay. Píta atik ndũ Yesu ághátí yi be, “Nkõk aperé kók ndõñ epay, chõy Ǿndem ndõñ erat be Ǿbhíké riñi me.” Agbõkõ kebho, are di.

Bárõk ntá Páilet ne Yesu
(Mt 27.1-2, 11-14; Lk 23.1-5; Jn 18.28-38)

15 Bětí bėti, bõbati bachiãkap Mandem ne bõbati etõk ne batõñ ebhé Moses báte eyu ne nkwõ echemé bõbati etõk báchák mankem. Báfyé yi ngem amó, básõt barõk ntá Páilet, mmu Rom ane achi nyaka gõbhano atú Judéya mpok yõ. ² Páilet abhép yi be, “Wõ ke Ǿchí né Mfõ bo Israel?” Yesu akeme yi be, “Échí mbõ enyu Ǿrémé.” ³ Bõbati bachiãkap Mandem bábhat Yesu beyã barak amuet besí Páilet. ⁴ Páilet apet abhép yi be, “Ǿbhíké bhón yěnyiyi békéme? Ghok bebépti menyiyi ebhén bārēm bé Ǿkũ!” ⁵ Ke yěnyiyi Yesu kerem. Páilet abhak maknkay tontó.

Páilet akpót manyé Yesu
(Mt 27.15-26; Lk 23.13-25; Jn 18.39-19.16)

⁶ Gõbhano abhõñ nyaka epñ be yěntiki mmíe, ndũ mpok Epã Nekini, áfere mũkenõñ amõt ane bo báyan yi ámféré. ⁷ Mpok eyõ bo bábhák ekerékenõñ. Báfyé bhõ kenõñ ndu bápú noko bõbati etõk ne ndu bágúébhé ebyõk amem etõk kpát báway bho. Mmũ wap amõt aka nnyén bé Barábas. ⁸ Eká bho bārõk ntá Páilet bé ámfere mũkenõñ nkúbhé mbõnyu yi ákũ yěntiki mmíe mpok Epã Nekini. ⁹ Páilet abhép bõ be, “Bãyan mféré Mfõ bo Israel amõ be yi andõkõ?” ¹⁰ Páilet aríñ nyaka sayri be bõbati bachiãkap bákem Yesu bátwõ ntá yi ne yi chi éti mpabhamík. ¹¹ Yě nõ, bõbati bachiãkap Mandem bákũ ngémtáy bõbhõ mándem Páilet ámfere chi Barábas ekerékenõñ. ¹² Páilet abhép bõ be, “Bãyan ye be nkũ yi ne mmu ane bábhiñi bé Mfõ bo Israel?” ¹³ Bábho bébik be, “Dem mángó yi ndũ ekotákátí.” ¹⁴ Ke Páilet abhép bõ be, “Ntiki ebépti ndak yi ákú?” Ke ngémtáy bõbhõ bápét báre bik ne betañ be, “Dem mángó yi ndũ ekotákátí!” ¹⁵ Ndu Páilet áyàn nyaka bekũ mbõ enyũ beyã bõbhõ báyan, afere Barábas ekerékenõñ. Achye eyõñ bádén Yesu ne ékpá. Achye yi ntá yap bé mángó ndũ ekotákátí.

Batemé nenu báré yõkõ Yesu
(Mt 27.27-31; Jn 19.2-3)

¹⁶ Batemé nenu básõt yi bārõk amem áchá gõbhano. Bábhiñi batemé nenu báchák mankem nebhuet amõt. ¹⁷ Báfyé yi nkú chu amuet ane ágháká yi te bekek. Básõt bõbatábhénõk abhén báchí nsense mání ntá báfyé yi anti be chi ayí nta kefõ. ¹⁸ Bábho beway Yesu mándem nõkõ be, “Acha mfõ bo Israel, kenókó kéchí eke etá!” ¹⁹ Báre depti yi anti ne menõk. Mámpati nõkõ yí batié amuet ne mántep nõkõ mánén besí bhi mbó be báchyé nõ yi chi kenókó. ²⁰ Bápõbhé nókó béyõkõ yi, báfére nkú chu yi amuet, básõt eyi yimbõñ bákéme yi amuet. Básõt ye yi bārõk bego ndũ ekotákátí.

Bágó Yesu ndũ ekotákátí
(Mt 27.32-44; Lk 23.26-43; Jn 19.17-27)

²¹ Ené bārõñ, bátëmeri mmũ etõk Sírene amõt ane aka nnyén bé Símun ndu áfú ebhí arõñ etõk. Mányiere yi ámpókó ekotákátí Yesu. Símun achi nyaka chi Aleksánda ne Rúfõs. ²² Básõt Yesu bārõk ebhak ené bábhiñi bé Golgóta, nõ chi “Nebhuet Énkõnti.” ²³ Báchyé yi mmém amen báchõbhé ne babhé amen bábhiñi be myrrh. Ke Yesu kenyu mó. ²⁴ Bágó yi ndũ ekotákátí. Básõt nden eyi bekõre. Bágũep ebhanjá bérini ane yěntiki mmu wap ábhõñó básõt. ²⁵ Bágó yi ndũ ekotákátí mpok nywõp néghaka nkárenka nénenamõt. ²⁶ Amfây ntí Yesu, ndũ ekotákátí, ebhõk enõk ebhak babhát. Básiñ aré enyiyi ené ékũ ke báway yi. Básiñ be, “Mfõ bo Israel.” ²⁷ Bágó nkwa ngébhé ntantañ amõt ndũ eyi ekotákátí ebhe awónem Yesu. Bákú enyumõt ne achák ebhe awõghõ yi. ²⁹ Bo abhen báfuere fuét, bágháká nyaka are mántë,

† Babhé mõ achi nyaka ndu bekũ yi áké ghok bebe tontó.

mánka ne batí, mánsokoti noko yi be, "Aha! Wo mmu ók-way memokoti ekerákap Mandem, ne ónte yó ndũ manywɔp arat! ³⁰ Pemé mmuet, ne fá ndũ ekotákátí sep amik!" ³¹ Bõbati bachiäkap Mandem ne batɔŋ ebhé Mandem ne bõbati etok báre way nkwo yi, mándeme noko ne batí be, "Ápème nyaka bo báchák, ke apú kway bepeme mmuet yi! ³² Dõ ká séngó ndũ Mpeme Mandem afyé nyaka bariet be ätò, Mfɔ bo Israel, áfa ndũ ekotákátí ansep amik. Mbák ánsép amik, chɔŋ sénoko bé Mandem ke átó yi." Baghép abhen bati apay báre sokoti Yesu nkwo.

Yesu agú ndũ ekotákátí
(Mt 27.45-56; Lk 23.44-49; Jn 19.28-30)

³³ Égháká nókó nkárénká byo ne epay ne ngósí, ejuri ékwén etok enkem. Ébhák kpáte nkárénká érat ne ngósí. ³⁴ Égháká nókó mbo nkárénká eyo érat, Yesu abik arem be, "Eli, Eli, lama sabátani?" Nó chi, "Mandem wa, Mandem wa, ndaká yí ófére ntí ne me?" ³⁵ Mbok bo abhen báté kékwót báyiŋi, bágók nókó ndũ Yesu ábíké enyu eyo, báre rem ne batí be, "Ghók ka, ábhiŋi Eláija!" ³⁶ Mmũ wap amɔt ajiat arɔk asɔt ekuchá agwót antí mónok asebhé yó amem echyé mmém. Asá amfay, ateme Yesu anyu bé ánsók. Arem be, "Dõ séngó mbák Eláija ätwò beferé yi ndũ ekotákátí ne." ³⁷ Yesu ábíké nókó, asebhé. ³⁸ Nkúbhé mpok yo, ekát ene echi amem ekerákap Mandem égháre bebok bepays befuy amfay beghaka amik. ³⁹ Münti nkwo batemé nenu besa betay ane áte áyiŋi Yesu aghó enyu yi ágú. Ekɔ arem be, "Tetep, müne achi mbɔ chi Mmɔ Mandem!"

⁴⁰ Baghɔré fú báté nekɔ nesie mánjiŋi noko. Mbok eyap báchi nyaka María ane etok Magdala, ne Salóme ne María nno Jems ane mónkwen ne Jóses. ⁴¹ Baghɔré bhɔ bákòŋo nyaka Yesu mányché noko yi nekwak bebhó mpok ane yi áchi atú Gálili. Beyä baghɔré báchak abhen bákòŋo nyaka Yesu Yerúsalem bábhak aré nkwo.

Bábhéme Yesu
(Mt 27.57-61; Lk 23.50-56; Jn 19.38-42)

⁴² Éghaka beku ndũ Nywɔp Ntoŋtí, ené bátòŋti mmuet béchwe ndũ nywɔbhé neywémuet, ⁴³ Joséf mmũ Arimátia amɔt, áfa ne netaŋánti arɔk ntá Páilet be ányché yi betan ámfere Yesu amfay ekotákátí. Joséf achi nyaka mmũ echem eghe ene bõbati etok ane abhɔŋ kenókó besí bhɔ, ne ánoŋ nyaka mpok ane Mandem ätwò ambak Mfɔ ntá bo abhen bachi abhi. ⁴⁴ Páilet ághókó nókó enyiŋ ene Joséf árémé, abhak maknkay bérini bé Yesu agu. Abhiŋi müntí batemé nenu ane aghɔ ndu Yesu ágú, abhép yi mbák anán agu tetep. ⁴⁵ Müntí batemé nenu wu aka bé anán agu. Páilet aghati ye Joséf bé ákway béɔŋ beferé erene Yesu. ⁴⁶ Joséf arɔk aku ésienden. Afere yi asebhé amik. Anép ne ésienden eyo, arɔk afyé yi amem nnem enén bátémé ndũ setárebhé. Afú abhiŋi ye erémé ntay akuti nyünem. ⁴⁷ María ane etok Magdala ne María nno Jóses bágú nebhuet ane bábhéme Yesu.

Yesu apetnsem ndũ nepém
(Mt 28.1-8; Lk 24.1-12; Jn 20.1-10)

16 Nywɔbhé neywémuet nefuere noko, baghɔré bati arat báku bawerérier ndu berɔŋ bewati Yesu amuet. Bábhák María ane etok Mágdala ne María nno Jems ne Salome. ² Bětí bėti ndũ nywɔbhé mbi amem Sónde, báfú báre rɔŋ ndũ nnem. Báchwɔp aré mpok mmok anán áfúú ³ Ené bó bárɔŋ, báre rem ne batí be, "Agha ábiŋiri chɔŋ ntay amfere anyu nnem ntá yeŋe?" ⁴ Bárém nyaka nɔ mbɔnyune ntay eno néchik nyaka tontó. Bápére chwɔp aré, bágú bé bábhiŋiri nɔ néɔp chi nepak. ⁵ Baghɔré bhɔ báchwe amem nnem, bágú esakámu chɔk ebhe awónem eyap ne nkú pépé amuet. Becháy békém bó tontó. ⁶ Esakámu eyo éghati bhó be, "Báké cháý! Ndíŋí bé báýàn Yesu ane Násáret ane bágó ndũ ekotákátí. Apú fá. Mandem akɔ yi apetnsem ndũ nepém nkúbhé mbo enyú yi árémé nyaka be ebhɔŋ befakari. Twó ká ghɔ nebhuet ane bábhúré yi. ⁷ Dók ye ka ghati bakoŋo bhi, sayri sayri Píta, bé achi be ambi áɔŋ atú Gálili. Chɔŋ mángɔ yi aré, nkúbhé mbɔnyu yi ághati nyaka bhe." ⁸ Baghɔré bhɔ báfú ndũ nnem báre rɔŋ ntíét ntíet mángwére noko ne bábhak maknkay tontó. Becháy bekɔ bó kerem yéniŋ ntá mmu.

Yesu abhesi ntá María ane Mágdala
(Mt 28.9-10; Jn 20.11-18)

⁹ Yesu áfú noko ndũ newú beti bheti ndũ nywɔbhé mbi ndũ sónde, ayambi atóŋ mmuet ntá María ane etok Magdala. Yi ke achi nyaka ngɔré ane Yesu ábókó befóŋó bebúbebe tándramɔt béɔ yi. ¹⁰ María arɔk aghati ndak ane ntá bo abhen bákò noko nyaka ne Yesu. Atemeri bó ndũ básème mándi noko. ¹¹ Ke bágokoko noko be Yesu apetnsem ndũ nepém ne bé María aghɔ yi, báke noko bé echi tetep.

Yesu abhesi ntá bakoŋo bhí bati apay
(Lk 24.13-35)

¹² État noko, Yesu abhesi enyu echak besí bakoŋo bhi bati apay abhen báfu etok eghe bákó mándok noko ndu mótok ebhi. ¹³ État noko, báriŋi enyu mmu yi áchi. Bápetssem etok eghe bágú bakoŋo bhi báchák, ke yé mmu wap ke noko be echi tetep.

Yesu abhesi ntá bakoŋo bhi bati byó ne amɔt
(Mt 28.16-20; Lk 24.36-49; Jn 20.19-23; Bk 1.6-8)

¹⁴ Ansem mpok, ené bakoŋo bhi batí byo ne amɔt mányie nenyié, Yesu afú bhɔ besí. Are bé ne bhɔ ne ntí be bágwɔt batí yap ne bábhíki noko be yi apetnsem ndũ nepém mbo enyú bo abhen báýámbi baghɔ yi bágú bhi. ¹⁵ Aghati yé bhɔ be, "Dók ká ndũ betókó mmik menkem ghati noko ká Mbok Ndíndí ntá bõ mankem. ¹⁶ Yé agha ane ánókó Mbok Ndíndí ne báýwiti yi, Mandem ápeme yi ndũ bebú be ámbák mmũ ywi mpoknkem. Ke mmu ane abhiŋi ka menoko, Mandem áchye yi ntemsi ndũ bebú bhi bebhet ne yi. ¹⁷ Chɔŋ bo abhen mánókó mámbɔŋ betan békɔ menyiniŋ maknkay.

Chɔŋ mámbok befónó bebébebe ndũ nnyén ena, chɔŋ mándem beyɔŋtɔk ebhen bábhiki riŋi ndũ nnyén ena.
¹⁸ Mbák mǎnkém nnyó ne awɔ, apú kɛ bhe yěnyíŋ, ne mbák mǎnyú enyíŋ ené éwà y mmu, épú kɛ bhe yěnyíŋ. Chɔŋ mǎnyarɔ bõmame amó anti mántarɔ.”

Yesu apɛtnsem ntá Mandem

(Lk 24.50-53; Bk 1.9-11)

¹⁹ Yesu Acha ánánjá nɔkɔ bérem kepɪ ne baghɔkó bhi, Mandem asɔt yi apɛtnsem amfay, achɔkɔ ndũ enɔkó

kenókó ndu ebhe awónem Mandem. ²⁰ Bakorɔ Yesu bǎróbhé nɔkɔ, báre kɔ mángati nɔkɔ Mbok Ndíndí mbǎnkem. Yesu Acha abhak ne bhɔ, achye bhɔ betarɔ bekɛ menyíŋí maknkay ndu betɔŋ be Mbok Ndíndí ane bɔ bǎghàti bho achi tetep.

Lúkas

ásíní

1 Eta Tiófilos: Dríní be beyä mámo besin menyin ebhen befakari ndü nkwo ywese. ² Básin éti menyin ebhen bo abhen bágghó ne bággháti bhesse. Batísyé bho bággho nyaka barak ayo te nebhōnet, ke bábhak bö be-tok ndu bégháti bho Eyōn Mandem. ³ Eta, mbo enyū membōn nkwo nnán nkóhó menyin ebhen menkem sayri ndü erōri mpok, nkáysí bé eri be nsin ngati wo enyūn émot émot enyu efakari. ⁴ Nchí sin bekē ondinj tetep ane ayin menyin ebhen bággháti wo.

Ángel Mandem arem be chōn mámbé Jōn Njwiti

⁵ Mpók ane Hérōd achí mfo atú Judéya, nchiakap Mandem abhak ane áká nnyén bé Sakaríá. Ákū nyaka betik Mandem ne nkwo bo abhen babhinj be Nkwó Abí-ja. Nnyén ngwé ywi nebhak be Elísabet. Yí nkwo afú ndü nneréket Arōn, nneréket bachiäkap Mandem. ⁶ Sakaríá ne ngwé ywi babhak chak besí Mandem. Báb-hōn kenókó ne Mandem, mámbure nako bebhé bhi menkem bekwéné ti. ⁷ Ke bó kebho yé mmó mbōnyune Elísabet achí nyaka nkongwé, ne bó bati apay mánán nyaka bákōk.

⁸ Ewak émot, nkwo bachiäkap ané Sakaríá bábhák ndü betik. Ekē Sakaríá are kē betik mbo nchiakap besí Mandem. ⁹ Békóho epin ené bachiäkap Mandem, bággher nyaka ebháná ndu beyap mmu ane árōn ndü móket ane achi te amem ekerákap Acha ndu besōn enyūn ene échyé erítí † eriep amem ekerákap Mandem. Baggher ebháná, ékwén amuet Sakaríá. ¹⁰ Mpok ákwáy nako, bo bachem nefí ekerákap Mandem. Bäre nikmuet ené Sakaríá achi amem áson enyūn erítí eriep eyō. ¹¹ Ángel Mandem abhesi ntá yi, ate ebhe áwōnem, ndü nebhuet efeme-akap atú ane básōn enyūn erítí eriep eyō. ¹² Mpok Sakaríá ághó yi achayti, becháy békém yi tontó. ¹³ Ke ángel wu arem ntá yi be, “Sakaríá, óké cháy! Mandem aghok nenikmuet ene. Ne chōn ngwé ywe Elísabet ampōko menie ambé wo mómbakanem, ne cb-hōn bédu yi nnyén bé Jōn. ¹⁴ Ne chōn ómbōn beyä manák; ne beyä bo mámbōn manák mpok bábhé yi. ¹⁵ Chōn émbak nō mbōnyune yi äbhák chōn eremému besí Acha. Bápéré bhé yí, chōn Efónó Bedyere ambak ne yi tontó. Abhíkí bhōn ményú mmém amen ákēm mmu, ne yé chí mmem batanbatan. ¹⁶ Chōn anja beyä bo Israel, mámpetnsem ntá Mandem Acha wap. ¹⁷ Chōn Mōwu anjambi ke Acha antwó, ne chōn yí ambōn betan ebhen Efónó mbo ndemekerintí Eláija, bé yi ankē

† Enyūn ene básōn enchyé erítí eriep, ne ndü eyōndik bábhinj yo be, 'Insens'.

bachiāho mánkōn böbhap, ankē bo abhen bátānti ne Mandem mámbōn kebōn, mámbak mbo bo abhen bachi chak besí Mandem. Chōn yí ankē bo mámbák ndü nté ane bákway besyēpti Acha.”

¹⁸ Ke Sakaríá abhép ángel be, “Chōn ndínj bé ané ndak achí tetep ná. Me ne ngwé wa sékōk tontó.” ¹⁹ Ángel akeme Sakaríá be, “Dinj bé me nchí Gábriel. Nchí téé besí Mandem, ne yímbōn ke átó me be ngati wo mbok ndindí ne. ²⁰ Ke cbhíkí noko enyūn ene ngati wo, ené éb-hōn béfu tetep mbák mpok akway. Tēndu óbhíkí noko, chōn ónkwen kebhók ckepere kwáy berem kēpi kráte nywōp enén bariēp amen áfu tetep.”

²¹ Ndü mpok yo bo abhen báchyē Mandem bakak nefí ekerákap bare nōn Sakaríá mámakati nako enyūn ene ekē yi áre tat amem ekerákap. ²² Áfú nókó, akepere kwáy berem kēpi ne bho. Are mak ne amó ntá yap. Bágghó be aghō kenó amík anti fúú amem ekerákap.

²³ Mpok ane Sakaríá ábhak ndü betik áfúéré nókó, agure anywōp.

²⁴ Ébhíkí tat, ngwé ywi Elísabet apōko menie. Yí kefú nefí ndü batan ááy andem nako be, ²⁵ “Néne, Eta Mandem atōn me berindu. Aféré ntíanwōp ané mēbhōn nyaka besí bho.”

Ángel Mandem arem be chōn mámbé Yesu

²⁶ Mpok menie Elísabet beghaka batan atandat, Mandem ató ángel Gábriel etōk Násáret, atú Gálili.

²⁷ Ató yi ntá ngwōn ane aka nnyén be Maríá. Abhíkí re rinj nyaka mbakanem. Mmu ane áká nnyén be Joséf ane áfú ndü nneréket Mfo Debhít ati nyaka bebhay Maríá. ²⁸ Ángel wu átwó nókó ntá yi arem be, “Mmá, nkáká! Mandem ayet wo tontó!” Acha achí ne wo.

²⁹ Maríá aghoko nako nō, ntí átáka yi amem, are bhēp mmuet eyi bé, “Ntikí enyū bakak ne!” ³⁰ Ángel arem be, “Maríá, óké cháy. Mandem atōn wo berindu. ³¹ Chōn ómpōko menie, ómbe mómbakanem, ne cbhōn bebhinj yi be Yesu.

³² “Chōn yi ambak eremému ne chōn nnyén eni nem-bak be Mmō Mandem Acha. Chōn Eta Mandem anchye yí enókó kefo ené Debhít mmu yi achi ebhárémō ywi.

³³ Ne chōn ankém bo Israel mbo Mfo mpoknkem. Kefō eki kébhíkí bhōn ngwentí!” ³⁴ Maríá abhép ángel wu be, “Chōn ané ndak ámbak ná, ené mbíkí rinj mbakanem?”

³⁵ Ángel akeme yi be, “Chōn Efónó Bedyere ántwó ntá ye, ne betan Mandem Acha ménkē ómpōko menie. Éti yo, mmó ane óbhe, äbhák nyáná ne mámbinj yi be, ‘Mmō Mandem.’” ³⁶ Yinj Elísabet, mánō ywe ndu

nneréket. Yëndu yi are kók ne bábhìṅi yi bé nkongrè, achí ne menie ndũ batan átándát néne, ne chon ambé móbakanem. ³⁷ Yéniyi epu cha Mandem."

³⁸ Maríá arem be, "Menchí chí múbetok Mandem, ém-fákári ne me mbo enyu óréme." Ángel arɔ ye yi arɔk.

María arɔk begho Elísabet

³⁹ Ébhíkí tat, Maríá afa, arɔk áyák, ndũ etɔk njie emót atú Júda. ⁴⁰ Áchwóbhé nókó aré, arɔk achwe eket Sakaríá, akaka Elísabet; ⁴¹ Mpok Elísabet aghoko bakak Maríá, mmó ayon mmuet amem menie ebhi ne Efónó Bedyere abhak ne yi tontó. ⁴² Abik ne betan arem ntá Maríá be, "Dchí ane Mandem áyééré ndũ nkwo baghoré, ne áfók ámbák ne mmó ane óbhe chon! ⁴³ Ndé kɛ yi be Mandem anchye me ené enyũ erem áfók, bé nno Acha ántwó ntá ya? ⁴⁴ Nchwe óchwé ókáká me, mmó ane achi me menie ayon mmuet ne manák. ⁴⁵ Éri echa ntá yé mbonnyune onókó bé chon Mandem ankɛ ntá ye mbo enyu yi áréme."

Nekwáy enen Maríá akwáy ndu bebiti Mandem

⁴⁶ Maríá abho bébiti Acha be, "Nti ena nékwáy ndu békáká Mandem Acha ne manák. ⁴⁷ Efónó eya éñàk éti Mandem Mpeme wa. ⁴⁸ Atɔn me beyá berɛndu yéndu nchí chí mmóbetok ywi ne mpú yéniyi!

Nebho néne, chon mkpáká bho enkem mámbini me be, 'Ngoré ane eyi eri echa!'

⁴⁹ mbonnyune Mandem betan menkem, akɛ beyá menyini maknkay ntá ya.

Ne yi achí nyáná.

⁵⁰ Ághò ntínso ne bõ abhen báchyè yi kenókó, ndũ mkpáká bho enkem.

⁵¹ Akɛ betanti menyini ne awó ywi, aták bo abhen báyon mmuet ne nkaysi ane achi amem batɛ yap.

⁵² Aféré beremé bafɔ ndũ menokó kefɔ ebhap, ákosi bo abhen bápú yéniyi.

⁵³ Achyé berítí menyini ntá bo abhen nsay ánu bho, abók abhen bábhónj, bárɔk amɔ amɔ.

⁵⁴ Mandem akwak bo Israel, bõ betok bhi.

Abhíkí ghokontik bariɛp ami ntá bachimbi bhese be chon angɔ bho ntínso.

⁵⁵ Abhíkí ghokontik begho Ábraham ntínso, ne bebháré bõbhi mankem, mpoknkem!"

⁵⁶ Maríá achokɔ ne Elísabet ndũ batan árá, ke ápetnsem eket eyi.

Nebhè Jõn Njwiti

⁵⁷ Mpok ane Elísabet ábhónj bébhé ákwáy nɔkɔ, abhé móbakanem. ⁵⁸ Bakokosi bhi ne bõneréket, bághók nókó enyũ berɛnti ebhén Mandem átónj yí, báré nják ne yi. ⁵⁹ Mmó ágháká nókó manywɔp ánen, bo bárók bésiɛp yi. Báre yàn beɔdu yi nnyén be Sakaríá mbonnyune chi nnyén Etayi. ⁶⁰ Ke máyi arem be, "Nnyén eni nebhon bebhak chi jõn." ⁶¹ Yé nɔ, bárém ntá yi be, "Yé mmu apú ndũ nneréket ayweka ane ábhónj nnyén enɔ!" ⁶² Bábhó ye memak ne amɔ ndu bebhɛp chimɔ nnyén enen yi

áyàn manchye mɔ. ⁶³ Sakaríá amak ne amɔ bé mányé yi enyini ené yi ánsin aré. Báchyè nɔkɔ yi enyini asin aré be, "Nnyén eni chí jõn." Bɔ mankem babhak maknkay tontó. ⁶⁴ Témté wu Sakaríá apɛt abho berem kepɛ anka nɔkɔ Mandem. ⁶⁵ Becháy békém bakokosi bhap mankem. Ne mbok menyini ebho ataka ndũ betokó njie menkem atú Judéya. ⁶⁶ Yé agha ane ághókó mbok menyini ebhen békákári abhère bho anti, amebhe nɔkɔ mmuet eyi be, "Ntiki enyũ mmú yi abhak chon?" Ébhak kponorɔn be betan Mandem Acha béchí ne yi.

Nekwáy Sakaríá

⁶⁷ Efónó Bedyere abhak ne Sakaríá, chi jõn. Abho bérem kepinti be,

⁶⁸ "Bakak ámbák ne Mandem Acha bo Israel, mbonnyune atwɔ ndu bekwak bõbhi, ne ndu bérére bho ndũ kesem.

⁶⁹ Achyé bhese etanti Mpeme

ane áfú ndũ nneréket ane múbetok ywi Mfo Debhit.

⁷⁰ Mandem akɛ nyaka baremé kepinti bhi abhen bachi nyáná mandem enyu eyɔ tentɛp,

⁷¹ be chon ampeme bhese ndu amó bõmpap abhese, ne amfere bhese amɔ bo abhen bapabhe bhese.

⁷² Arem nyaka be chon angó bachimbi bhese ntínso, ne ántik nku ane yi anyu ne bõbhi.

⁷³ Nɔ chi enyini ene Mandem aghati nyaka Etayese Ábraham,

ayiki bé yí ákɛ yɔ;

⁷⁴ nɔ chi, bérére bhese amɔ bõmpap abhese, ankwak bhese bé séntók nɔkɔ chi yi, kebhon becháy,

⁷⁵ sémbák nyáná ne chak besí bhi ndũ nepém enese nenkem.

ndũ manywɔp yesé fá amik ankem.

⁷⁶ Ne wɔ mowa, chon mámbini wɔ be ndemekerinti ane Mandem Acha,

mbonnyune chon ónjambi ke Acha antwɔ, be ontoni mbi ntá yi,

⁷⁷ ónkɛ bõbhi mándini be chon yi amfonori bebú bhap, ne ampeme bho.

⁷⁸ Mandem ywese ákɛ nɔ mbonnyune ághò bhese ntínso tontó.

Chí ntínso ke nékɛ yi áto chon Mpeme ywesé, yí amfú amfay antwɔ mbo nyienyémok bëti.

⁷⁹ Átwò bechye bediéré ntá bo abhen bachi ndũ ejuri ne ndũ becháy newú,

ne ndu beya bhese ndũ mbi ane átwò bhese ne kpák." ⁸⁰ Mówú agó atan ndũ nkwo mmuet ne ndũ Efónó.

Bechókó bhi bebhak amem baso, anon nɔkɔ nywɔp enén yi átonj mmuet ntá bo Israel.

Nebhe Yesu

(Mt 1.12-25)

2 Mpok eyɔ ɔgóstɔs abhak mfo Rom, achye eyon bé mánsɔt mpáy bho mankem abhen bachi ndũ betok ebhen bechi anten yi. ² Nepáy-bho enɔ nébhak enén mbi mpok Kwirínios achi góbhanɔ etok Síria. ³ Yéntiki mmu arɔk eyi etok ndu besin nnyén. ⁴ Joséf nkwo afa Násáret atú Gálili arɔk Bétlehem, atú Judéya. Bétlehem

abhak etok ene babhe Mfo Debhít. Joséf arok aré mbonyune achi nyaka ebhárémw Debhít. Arok ne María, ngoré ane yi ati bebhay be mánsíj manyén. Abhak ne menie. ⁶ Ené bɔ bachi Bétlehem, mpok nebhe ayi akway. ⁷ Abhé mǔmbi ywi, abhak mómbakanem. Anép yi ne nden, abhure amem ekwobhé nenyie nnya mbonyune bábhíkí bhɔj nyaka ebhak bechɔkɔ amem ekeré mankw.

Bɔangel ne babhabheri bághɔjɔmén

⁸ Ndú betí bhɔ, nkɔw babhabheri bághɔjɔmén bábhak nefí ne bághɔjɔmén eyap ndú atú etok wu. ⁹ Ángel Mandem abhesi bɔ besí, bediéré Mandem beghɔ bhɔ amuet ne becháy bekem bɔ tontó. ¹⁰ Ke ángel wu arem ntá yap be, “Báké chay, mbonyune ntwɔ bhe ne Mbok Ndíndí ane áchye chɔj bo mankem beyá maɔák. ¹¹ Bábhe Mɔpeme yweka echɔj etok Debhít. Yí ke achi mmu ane Mandem afyé nyaka bariɛp be átò. Yi chi Acha. ¹² Eriɔj ené étɔj chɔj be mmǔre chi be bághɔ chɔj ndú mánébhé yi ne nden, bábhure amem ekwobhé nenyie nnya.” ¹³ Témté wu, ngémtay bɔángel Mandem babhesi bare kway mámbiti nɔkɔ Mandem be ¹⁴ “Kenókó kémbák ne Mandem amfay; kɔpák ambak fá amik ne bo abhen berɛndu ebhi bechi ne bhɔ!” ¹⁵ Bɔangel báɔ bhɔ, bapetnsem amfay. Babhabheri bághɔjɔmén babho berem ne bati be, “Séndók ká Bétlehem séngɔ enyij ene efakari, ené Mandem akɔ sendij.” ¹⁶ Báfá, báɔk ayak bághɔ Joséf ne María. Bághɔ mmǔré nkɔw bhúré amem ekwobhé nenyie nnya. ¹⁷ Bághɔ nókó nɔ, barem éti menyij menkem ebhen ángel Mandem aghati bhɔ éti mɔwu. ¹⁸ Bɔ mankem abhen baghoko enyij ene bɔ bareme babhak maknkay. ¹⁹ Ke María abhure menyij ebhɔ menkem anti, ankaysi nɔkɔ bhɔ. ²⁰ Babhabheri bághɔjɔmén bapetnsem. Bäre kway mámbiti nɔkɔ Mandem mbonyuné menyij menkem ebhen bághɔ ne ebhen baghoko, bechi enyumɔt mbonyu ángel aghati bhɔ.

Bádu Yesu nnyén

²¹ Egháká nókó manywɔp ánen, básyep mɔ, bádu yi nnyén be, Yesu, nnyén enen ángel areme nyaka be babhɔj bechye yi te mpok babhiki re pɔkɔ menie ebhi.

Báɔk betɔj Yesu ntá Mandem

²² Mpok ákwáy ane Joséf ne María barɔj bekw mbonyu ebhé Moses érem be mánkɔ ndu bebhak pépép besí Mandem mpok ngoré abhé, bápókɔ Yesu báɔk Yerúsalem ndu betɔj yi ntá Mandem Acha, ²³ mbonyu básij nyaka ndú Ebhé Mandem be, “Yéntiki mǔmbi ane achi mbakanem, bábhɔj bechye yi ntá Mandem. ²⁴ Bábhɔj nkɔw bechye akap ébu wu ane achi ‘Bǔbebhóɔj bepay, mbák epu nɔ, bebhɛp bepay, bekoɔj ebhé Mandem.” ²⁵ Mpok eyɔ, mmu abhak Yerúsalem ane aka nnyén be Símiɔn. Abhak chak anchye nɔkɔ Mandem kenókó. Ánɔj nyaka mpok ane

Mandem átwɔ ankwene bati bo Israel. Ne Efóɔj Bedyere abhak ne yi. ²⁶ Efóɔj Bedyere anáj akɔ nyaka yi arinj bé apú gu keghɔ Mɔpeme Mandem afyé nyaka bariɛp be átò. ²⁷ Efóɔj Bedyere akɔ Símiɔn arok ndú ekerákap Mandem. Nnɔ ne chi Yesu báchwé aré ne yi ndu betɔj yi ntá Mandem bekoɔj ebhé Moses. ²⁸ Símiɔn aghɔ nɔkɔ mǔré asɔt yi akém amɔ abiti Mandem bé:

²⁹ “Acha, ɔkw bariɛp amé afú tetep, ɔw yé me, mmǔbetok ywe ndók petii,

³⁰ mbonyune nnáj ngɔ ne amík mmu ane ótò be amɔpeme bhese.

³¹ Mɔpeme ane ótɔjti be bɔ mankem mángɔ.

³² Achí erɔjɔ betɔj bo abhen bápú bo Israel mbi berinj wɔ,

ne be kenókó kéntwɔ ntá bǔbhe, bo Israel.”

³³ Chi ne nnɔ babhak maknkay beghok menyij ebhen Símiɔn areme éti Yesu. ³⁴ Símiɔn ayét bhɔ, arem ntá máyi María be,

“Mandem ayap mɔne be ankɔ beyá bo Israel mankwen ne be ánɔj abhenefu,

ne be ámbák erij ené bo bárèm be bápú yaɔ.

³⁵ “Ne chɔj ene énkɔ be nkaysi ane achi bo ánti ambo befú kɔɔjɔɔj,

ne wɔ ómbɔj beyá basémé éti mɔne mbɔ mmu ane eekak éyéme yi anti.”

³⁶ Mpok eyɔ, ngoré ane áká nnyén be Ána abhak Yerúsalem. Abhak ndemekerɔnti Mandem. Abhak mmǔ Fanuel, ebhárémw ane nneréket Ásha. Akɔk nyaka tontó ne anáj achi nyaka ekerénebhay ndú mamié tándrámt ke nném aywi águ. ³⁷ Arɔp kénkwésé, te mpok ane yi aghaka mamié besa menwi nsem anwi. Yí kerɔ berɔj ndú ekerákap Mandem ndu bechye yi kenókó, ne are níkmuet ambak nɔkɔ ndú netarénsay, beti ne ngósi.

³⁸ Nkúbhé mpok eyɔ Joséf ne María báɔk ne mmó. Ághɔ nókó mǔré, achye bakak ntá Mandem andeme nɔkɔ beyá menyij éti mmó, ntá bo abhen mánɔj nyaka be Mandem amfere bɔ Yerúsalem ndú esɔjɔri.

³⁹ Joséf ne María manaɔa nɔkɔ bekw menyij menkem bekoɔj ebhé Mandem, bapetnsem ne mmó etok eyap Násáret atú Gálili. ⁴⁰ Yesu arok ambɔ bégo ne bébhɔj betaj. Abhóɔj beyá nerijɔndak ne áfók Mandem abhak ne yi.

Yesu arɔp ansem amem ekerákap Mandem

⁴¹ Yéntiki mmíé, chi ne nnɔ Yesu báɔj nyaka Yerúsalem ndú *Eɔpá Nekinj. ⁴² Mpok yi aghaka mamié byo ne apay, báɔk ndú eɔpá eyɔ mbɔ enyu esí. ⁴³ Eɔpá émay nókó, bare petnsem etok eyap ke Yesu arɔp Yerúsalem, chi ne nnɔ kerinj. ⁴⁴ Báɔk ndú nywɔp nenkem mánkaysi nɔkɔ be yi achi ndú nkɔw wap. Bághɔ nókó be apú ne bhɔ, babho beyaj yi nenti mamɔere bhap ne bǔneréket awap. ⁴⁵ Báýáj nókó yi keghɔ, bapetnsem Yerúsalem ndu beyaj yi aré.

⁴⁶ Egháká nɔkɔ manywɔp árát, bághɔ yi amem ekerákap Mandem chɔkɔ ne batɔj ebhé, ndu ághòk menyij ebhen bɔ bárèm, ne amebhe nɔkɔ bɔ bebhɛp.

⁴⁷ Bo mankem abhen bághòk menyij ebhen yi árem

† Lk 2.22-24; Lévitikɔs 12; Nɔmba 18.15-16.

bábhák maknkay ěti menyih ebhen yi arinji ne enyũ ene yi ákème bho menyih ebhen bábhèp yi. ⁴⁸ Mpok ane chi ne nno bághó yi, ebhak bho chi enyih maknkay. Nno abhèp yi be, “Mówa, mbu zbhiki kú etaye ne me enyune!”

⁴⁹ Mme ne etaye séko, séyàn wə ne beyä becháy anti. Yesu akeme bho be, “Báyàn mbu me ndaká yi? Bábhíki rinji be mbõñ bebhak amem eket Etaya?” ⁵⁰ Ke nno ne chi kejjwimem ndũ enyih ené yi areme ntá yap.

⁵¹ Apet ye nsem Násáret ne bho, abhak ne bho sayri aketañntí. Máyi abhure menyih ebhen menkem anti.

⁵² Arək ambi bégo ndũ nkwōmuet ne ndũ neriñndak. Mandem abhõñ mañak ne yi andok noko chí ambi. Ebhak enyumat ne bo.

Jõn Njwiti arem ěti Yesu

(Mt 3.1-12; Mk 1.1-8; Jn 1.19-28)

3 Mpok Jõn mmõ Sakarí achi amem baso, Mandem achye yi menyih ebhen yi ábhõñõ beghati bho.

Mpok Tibérios achi mfo ngo ane etok Rom ndũ mamié neku, Póntios Páilet abhak góbhano atú Judéya, Hérod abhak mũnti atú Gálili, mómáyi Fílip abhak mũnti atú Itúria ne Trakonítis, ne Lisánias abhak mũnti atú Abilene. Káyfas ne Ánas babhak bõbati bachiäkap Mandem. Mandem aghati Jõn mmõ Sakarí enyih mpok yi achi amem baso, ³ Jõn arək ye ndũ betok menkem ebhen bechi atú Nnyén Jõdan, angati noko bho Eyõñ Mandem be bo mántiknsem ndũ bebú ebhap mánjwítí bhó be Mandem amfoñori bebú ebhap. ⁴ Ebhak mbo enyũ Aisáya ndemekepiñti Mandem asinji nyaka amem ekáti yi be:

“Mmũ achi amem baso äbik ne eyõñ amfay andeme noko be, ‘Tonñtí ká mbi ane Acha áfuèt aré.

Kú ka mbí ywi ambak chak.

⁵ Chók ká yéñtiki éyémé, mánkə yéñtiki njie ngo ne yéñtiki mónjje andop mmik nebhuet.

Nyabhé ká babhi ane achi ñótí ñótí, mándansi ané achi gbokotí gbókótí,

⁶ ne chõñ bõ mankem mángõ ndu Mandem ápeme bho.”

⁷ Jõn arem ntá beyä bo abhen bárõñ ntá yi bé yi anjwiti bhó be, “Bè befé! Agha áyébhé be batú be mánjan mbi ndu bebue ntemsi Mandem ane átwõ? ⁸ Bábhõñ beku menyih ebhen bétõñ be bätiknsem ndũ bebú ebheka tetep. Báké chõko mándem bé bächí bebhárébhõ Ábraham. Diñj ká bé Mandem äkwáy besot batay áne ankə yó ámbak bebhárébhõ Ábraham. ⁹ Yé chí néne, seti séchí bhuré, ne bákway bekpõt yéñtiki enok ene epu nyu berítí kepem te ndũ bakan, mánguep angó.”

¹⁰ Bõ bho bághókó nókó nó bábhèp Jõn be, “Yi sébhõñõ ye beku?” ¹¹ Akeme bho be, “Mmu ane ábhõñõ nkú epay ányhé amot ntá ane abhiki bhõñ, ne mmu ane ábhõñõ nenyíé ánkóré ne ane abhiki bhõñ.”

¹² Babhebhé nkabhenti nkwo bárók be yi anjwiti bho. Bábhèp yi be, “Ntõñ, yi sébhõñõ beku?” ¹³ Jõn akeme bo be, “Báké sot nkábhénti éñcha ané bábhõñõ besot.”

¹⁴ Mbok batemé nenu nkwo bábhèp yi be, “Yi sébhõñõ béku?” Akeme bho be, “Báké sot nkáp ntá mmu ne be-

tan, báké bhat mmu ndak amuet; dõ ká akap ané báchyé bhe ndũ betik ebhen bákè ánkway bhe.”

¹⁵ Bo bábhaka nyaka nti ndũ menyih ebhen Jõn árèm ne ebhen yi ákè. Ékə bábhõ bebhep mmuet mbák Jõn ke achi Mpeme Mandem afyé nyaka barièp be ätò. ¹⁶ Jõn akeme bhó be, “Mějwiti bhe ne manyiep. Ke mmu ane acha me ätwõ. Mbíki kwáy mmu ane nchí kanjari nkwobhénya bekap ebhi. Anánj ántwó, chõñ anjwiti bhe ne Efóñó Bedyere ne ngó. ¹⁷ Ätwõ ne nchán myákátí awo ndu béchák nkway be amfáp ene eri ne bekpáfu. Anánj ánkú nɔ, ansot mbwot anten ndu nkpané, anyo mmik, ansot bekpáfu amfye amem ngó ane apu neme.”

¹⁸ Jõn arem beyä menyih bechak ndu befye bho nti ndu áñu beku mánóko Mbok Ndíndí ane yi aghati bho. ¹⁹ Jõn aji Mfo Hérod be akwen ebhé Mandem ndu ásré Heródias ngóré mó máyi ábhay. Aji yi ěti barak abúbə achak ankem ane yi ákú. ²⁰ Ne mémáka ndũ ebhõ menkem, Hérod arem báfé Jõn amem ekerékẽñõ.

Jõn ajwiti Yesu

(Mt 3.13-17; Mk 1.9-11)

²¹ Bápére fe Jõn, anánj äjwiti nyaka bho. Ajwiti Yesu nkwo. Ne mpok Yesu áñikmuet, nebu nénéne. ²² Efóñó Mandem asot mkpá ebhõñõ asep yi amuet. Eyõñ éfú amfay erem be, “Wə chí Mówa. Nkõñ wə tontó. Õchyé me beyä mañak”

Bachĩmbi Yesu Kristo

(Mt 1.1-17)

²³ Mpok Yesu ábhó betik ebhi, achi nyaka mbo mamié esä nsem byó, bo mándem noko be Yesu chí mmõ Joséf mmõ Héli, ²⁴ Héli mmõ Mátat, Mátat mmõ Lévi, Lévi mmõ Mélki, Mélki mmõ Jánai, Jánai mmõ Joséf, ²⁵ Joséf mmõ Matátias, Matátias mmõ Émɔs, Émɔs mmõ Náhum, Náhum mmõ Ésli, Ésli mmõ Nágai, ²⁶ Nágai mmõ Mátat, Mátat mmõ Matátias, Matátias mmõ Sémen, Sémen mmõ Jósek, Jósek mmõ Jóda, ²⁷ Jóda mmõ Joánan, Joánan mmõ Résa, Résa mmõ Serúbabel, Serúbabel mmõ Síltiel, Síltiel mmõ Neri, ²⁸ Néri mmõ Mélki, Mélki mmõ Ádi, Ádi mmõ Kósam, Kósam mmõ Elmádam, Elmádam mmõ Ér, ²⁹ Ér mmõ Jóshua, Jóshua mmõ Eliésa, Eliésa mmõ Jórim, Jórim mmõ Mátat, Mátat mmõ Lévi, ³⁰ Lévi mmõ Símicn, Símicn mmõ Júda, Júda mmõ Joséf, Joséf mmõ Jónam, Jónam mmõ Eliákim, ³¹ Eliákim mmõ Meléa, Meléa mmõ Ména, Ména mmõ Matáta, Matáta mmõ Nátan, Nátan mmõ Debhít, ³² Debhít mmõ Jése, Jése mmõ Óbed, Óbed mmõ Bóas, Bóas mmõ Sálmoñ, Sálmoñ mmõ Náshõñ, ³³ Náshõñ mmõ Amínadap, Amínadap mmõ Rám, Rám mmõ Héron, Héron mmõ Péres, Péres mmõ Júda, ³⁴ Júda mmõ Jekóp, Jekóp mmõ Áisek, Áisek mmõ Ábraham, Ábraham mmõ Téra, Téra mmõ Náho, ³⁵ Náho mmõ Sérug, Sérug mmõ Réu, Réu mmõ Pélek, Pélek mmõ Éba, Éba mmõ Shéla, ³⁶ Shéla mmõ Kaínan, Kaínan mmõ Afásad, Afásad mmõ Shém, Shém mmõ Nóa, Nóa mmõ Lámek, ³⁷ Lámek mmõ Metúsela, Metúsela mmõ Énok, Énok mmõ Járet, Járet mmõ Maháláel, Maháláel mmõ

Kánān, ³⁸ Kánān mmō Énos, Énos mmō Sét, Sét mmō Ádam, Ádam mmō Mandem.

Satan amō Yesu
(Mt 4.1-11; Mk 1.12, 13)

4 Yesu ápére fú ndū nnyén Jórdan, ajwi ne Efónó Bedyere. Yí akw Yesu arɔk amem baso, ² abhak aré ndū manywɔp besa bepay Satan amō nɔkɔ yi. Yí kenye yēnyīn ndū manywɔp eyɔ ankem. Ndū ngwenti manywɔp eyɔ nsay akém yi. ³ Satan arɔk arem ntá yi be, “Mbák ɔchí Mmō Mandem, chyé eyɔn be ntāy enen nén-jíbhírí néndɔp ekpɔkɔ bred.” ⁴ Yesu akeme yi be, “Échí amem Ekáti Mandem be,

‘Puyé nenyíé nónó ke nékēm nepémé mu.’”

⁵ Satan asɔt yi akó ndū nebhet ane achi te amfay atón yí betɔkɔ mmik menkem ne kefɔ eken kéchí aré ndu mómbohí mpok. ⁶ Arem ye ntá yi be, “Báchyé betan ne kefɔ mmik nkem ntá ya, ne nchí kway bechye kɔ ntá yé agha ane nkónó. Chɔn nchye wɔ bōbhen menkem ne kefɔ ekap. ⁷ Mbák óntép mánén amik, ónchye me kenókó, mbo Mandem ywe, chɔn menyīn ebhen menkem ménndɔp ebhe.” ⁸ Yesu akeme bé, “Ekáti Mandem érēm be,

‘Mmu abhɔn bechye kenókó chi ntá Mandem Acha, antók chí yí aywīntí.’”

⁹ Satan asɔt yi bárɔk Yerúsalem, bákó ndū nebhet ane áchí te amfay ndū ekerákɔp Mandem. Aré, arem ntá Yesu be, “Mbák ɔchí Mmō Mandem, dók, ¹⁰ tēndu echi amem Ekáti Mandem be,

‘Chɔn Mandem anchye eyɔn bɔángel bhi mántwɔ manchye wɔ nekwak.’

¹¹ Ekáti Mandem épet érēm be,

‘Chɔn mánkrɔep wɔ ne amɔ yap, bé óké tem ekak ndū ntay.’”

¹² Yesu akeme yi be, “Ekáti érēm be, ‘Óké mɔ Mandem Acha ywe.’” ¹³ Satan ámó nókó Yesu ndū beyá babhi kekém yi, arɔ kpík yi.

Yesu abho betik ebhi atú Gálili
(Mt 4.12-17; Mk 1.14, 15)

¹⁴ Yesu apet ye nsem atú Gálili ndū betaná Efónó Bedyere. Mbok yi ataka atú Gálili wu ankem. ¹⁵ Are tón bo Eyɔn Mandem amem bekeré nenikímuet bo Israel, ne bo báré chyé yi kenókó.

Bábyak Yesu amem etɔk Násáret
(Mt 13.53-58; Mk 6.1-6)

¹⁶ Yesu afa, arɔk Násáret, etɔk ene máné yi aré. Mbo enyū epīn eyi echi nyaka, arɔk amem ekeré nenikímueti ndū nywɔbhé neywēmuet bo Israel. Ébhíkí tat, afate bepay Eyɔn Mandem. ¹⁷ Báchyé yi ekáti ene ndemekepinti Aisáya. Anene yó, ndū nebhet ane básíjí bé:

¹⁸ “Efónó Mandem Acha achí ne me mbɔnyune, ayap me bé ngátí Mbok Ndíndí ntá bachébhébo. Ato me, be ntwɔ ngátí bo abhen bachi ndū yēntiki enyū kesem, be chɔn mámfere bho are. Ne bé chɔn amík anene manémámik,

ne be chɔn mánchye ngāngan ntá bo abhen batí bak-wānwan mányiere bho amik.

¹⁹ Ato me bé mbé ntá bho be mpok ane yi átɔn bó berīndu bhi akway.”

²⁰ Yesu ánáná nókó bépay ekáti yɔ, akuti yó, akeme ntá mūnti arɔk achɔkɔ amik. Bō mankem abhen bachi amem ekeré nenikímueti bátɔp yi amík amuet. ²¹ Abho ye beghati bho be, “Echɔn, enyīn ene basíní men árēm éfákárí mbo enyū bāghókó.” ²² Bō abhen bachi aré, bárém berítí menyīn éti yi, ne babhak maknkay éti berítí kepí eken kéfú yi anyu. Ke bábho bebher be, “Pú mmō Joséf ne?” ²³ Yesu arem ntá yap be, “Chɔn māntem me nekay enen éti ya be, ‘Ngan, bú mmuet eye. Menyīn ebhen seghoko be ɔkw awu etɔk Kapēnaum, kw bhó fá amem etɔk eye nkwa.’” ²⁴ Yesu arem be, “Nchí ghati bhe be, bápú ka ndemekepinti amem etɔk yi. ²⁵ Ke nchí ghati bhe be, mánkwésé bayá nyaka amem etɔk Israel ndū mpok ndemekepinti Eláija. Mpok yɔ manyiep kek-wén ndū mamié arat ne ebhók, ne eremé nsay ékwén ndū etɔk Israel enkem. ²⁶ Ke Mandem ábhíkí tó nyaka Eláija ntá yé kénkwésé amɔt, ebhíkífuet chi ane achi etɔk Sáfefat, atú Sídn, etɔk bo bachak. ²⁷ Ne ndū mpok ndemekepinti ane áká nnyén be Eláisha, beyá bō ebhanákwa bachi nyaka amem etɔk Israel. Ke yé amɔt Eláisha ábhíkí bu, ebhíkífuet chi mmū etɔk echak, Náman, mmu Síria.” ²⁸ Bo mankem abhen bachi amem ekeré nenikímueti, bāghókó nókó nó, batí ábé bho amem tontó. ²⁹ Báfate bákém yi, bafu etɔk ne yi. Ndū etɔk yap echi amfay njie, básót yi barɔk ndū nkókónjie bé mámpúri yi ankwen aré. ³⁰ Ke ayibhiri mmuet, anone, afuét nenti nap arɔk ebhakayi.

Mmu ane efónó ebúbw échye yí esɔnɔri
(Mk 1.21-28)

³¹ Yesu apet asepe arɔk Kapēnaum, etɔk egbo, atú Gálili. Aré, are tón bo amem ekeré nenikímueti bo Israel ndū nywɔbhé neywēmuet enap. ³² Bábhak maknkay tontó éti enyu ene yí átɔn mbɔnyune átɔn nyaka mbo mmū ane árēm émay. ³³ Mmu amɔt abhak aré ane efónó ebúbw ésnɔri. Are bik ne eyɔn etanatan andeme nɔkɔ bé, ³⁴ “É! Yesu, Mmu Násáret, ɔbhɔn yí bekw ne bhese! Ótwɔ fá beway bhese? Ndíjí mmu wɔ óchí. Óchí Mmu Nyáná ane Mandem átó!” ³⁵ Yesu asáy efónó yɔ be, “Kusí! Fú yi amuet!” Efónó yɔ égher mmū wu amik besí bhap. Ke éfú yi amuet kekɔ yi yēnyīn. ³⁶ Bō mankem bábhak maknkay, ne babho bebher bati be, “Eyɔn ené mmū-ne échí né ná e? Ásay befónó bebúbw ne betan bé mémfu bo amuet, ne mémfú.” ³⁷ Ne nsonjo Yesu ako ataka atú etɔk wu ankem.

Yesu abú beyá bōmame
(Mt 8.14-17; Mk 1.29-34)

³⁸ Yesu afa ekeré nenikímueti yɔ, arɔk, ndū eket Símun. Nno ngré Símun abhɔn mbéep atanatan. Baghɔk Yesu manik yi mmuet be ambu yi. ³⁹ Arɔk, ate neku bekɔk ebhen yi achi are bhúré. Achye eyɔn be mbéep wu ándó yí. Ámay. Afaté akw nenyíé abho mene bho.

⁴⁰ Mpok ane mmok ánèm, bõ mankem abhen báb-hónj bõmame menyu ne menyu básót bho bárók ntá Yesu. Abho ményáña amo amæet yěntiki mmu wap, kpat abú bho mankem. ⁴¹ Beyä bhap babhõny nyaka befónj bebúbey. Befónj bebúbey bho befú beyä bho amæet mémbiki nãkó bé, “Wã ÷chí Mmã Mandem!” Ke Yesu are sáy bho, keka méndem yěnyih, mbõnyune beřih nyaka be yi achi Mpeme ane Mandem átó.

Yesu are tón bo amem bekeré nenikímæet bo Israel
(Mk 1.35-39)

⁴² Néyí nãkó, Yesu afa etok, arok ndũ nebhæet ane bo bápú aré. Bõ babho beyaŋ yi. Bághó nókó yí, babho menikmæet bé áké ÷ etok eyap. ⁴³ Ke yi aghati bhó bé, “Mbõny bég hátí Mbok Ndíndí be Mandem achi Mfõ amem betok bechak nkwo, mbõnyune Mandem átó me fá amik chi ÷ti yã.” ⁴⁴ Arã ye, are kã andãkã nãkó ndũ betok ebhen bechi atú Judéya angati nãkó bho Mbok Ndíndí amem bekeré nenikímæet bo Israel

Yesu abhiŋi bakoŋo bhi abhen mbi batí ánwi
(Mt 4.18-22; Mk 1.16-20)

5 Ewak émt, Yesu abhak téé angãkã ÷ntihnyen Genésaret. † Bo béré nu bebhak kekwo ne yi be mangok Eyõ Mandem. ² Aghó bachwi apay angãkõnyén. Bawãnsi abhen bábhõnj bachwi yã, báfú amem máchaka nãkó basi yap. ³ Yesu arok achwe amem áchwí amõt. Abhak ane Símun. Aghati yi be ánók áchwí anten anyén mandú. Yesu achãkã ye amem áchwí wu, antõ nãkó bo abhen bachi angãkõnyén Eyõ Mandem. ⁴ Anánã nókó betõny bo arem ntá Símun be, “Tén áchwí ndũ eentem mãngæep basi yeka anyén be mãnkem nsi.” ⁵ Símun akeme yi be, “Ëta, séden mmæet beti menkem ke yěnyih sébhíkí kem. Ke ndu bekoŋo eyõ eye, chõny ngæep básí ndũ eentem.” ⁶ Yí ne mamæere bhi bárók bagæep beyä nkáp anyén, bákém beyä nsi. Éyá kpat beyä nkáp yap abho berakati. ⁷ Bámák batí bawãnsi abhen bachi ndũ áchwí achak ne awã be mántwã mánkwak bho. Bárók bachem ne bho, baferé nsi báfyé amem bachwi apay kpat ábhó bebet. ⁸ Símun ane mpíkírí nnyén eni nechi be Píta, ághó nókó enyihí maknkay yã, arok atep mánén besí Yesu, arem be, “Acha, kétwã kekwo ne me, mbõnyune nchí mmũ bebú.” ⁹ Áré m nã, mbõnyune yi ne batí bhi bachi nyaka maknkay tontó beghã beyä nsi ene bakeme. ¹⁰ Jems ne jõn, batí bawáy nsi, bábhák nkwo maknkay. Báchí nyaka bõ Sebedi. Yesu arem ntá Símun be, “Kécháy. Bebho echõny ÷õbhe ya chí bo be mantwã ntá ya.” ¹¹ Bõ Píta bátémé nókó bachwi yap angãkõnyén, bárov yěntiki enyih bakoŋo Yesu.

Yesu abú mmu ebhanákwa
(Mt 8.1-4; Mk 1.40-45)

¹² Mpok Yesu achi etókõfu, mmu ebhanákwa amõt arok akwén yí bekak abho menikmæet ntá yi bé, “Acha, mbák ÷kõny, ÷kway bekã me ntaŋ.” ¹³ Yesu anyabhe awó

† Ëntihnyen Genésaret: Chi Ëntihnyen Gálili.

atok yi arem be, “Nkõny bekã wã ÷ntãny, neme ene némay.” Témté wu, ebhanákwa yi emay. ¹⁴ Yesu asemti yí be, “Ké ghati yě mmu enyih ene éfákári, ke dõk ntá nchiakap Mandem be yi angõ be ebhanákwa ye emay. Anánã ámbýó wã, ÷ndõk, ÷nchye ye akap ntá Mandem békõny ebhé Moses. Chõny eyã émbak enyih ene étõny bo be ebhanákwa ye émay.” ¹⁵ Ke yě nã, mbok Yesu ataka mbãnkem. Ngémtay bo bárov ntá yi ndu beghók Eyõny Mandem ne bé yi ambu mame yap. ¹⁶ Ke aya mmæet arok ndũ nebhééréfu amem baso anikmæet.

Yesu abú mbéntí
(Mt 9.1-8; Mk 2.1-12)

¹⁷ Nywõp nemõt, Yesu ätõny nyaka bho Eyõny Mandem, Mandem Acha achye yi betãny, are bú bõmame. Bõnkwo Fárisi ne batõny ebhé Mandem babhak aré. Báfú ndũ bõbetok mankem atú Gálili, ne bachak báfú atú Judéya, ne abhenefu báfú Yerúsalem. ¹⁸ Bõfú bátwõ ne mbéntí amõt ane bárovkõ ndũ bekpaka. Baré yan mbi bechwe anywõp be mambære yi besí Yesu. ¹⁹ Ke bõ keb-hõny mbi ane báfæet manchwe amem ÷ti beyä bó. Bákó amfãy eket, manene mbok aré, basebhe yi bhære ndũ bekpaka bhi, nénté bhó, besí Yesu. ²⁰ Yesu ághó nókó enyũ neka enén bábhõnj ne yi, aghati mbéntí wu be, “Nkwáne, mfõnyóri bebú bhe.” ²¹ Batõny-ebhé Mandem ne bõnkwo Fárisi bábho bebhæp mmæet be, “Agha né? Enyih ene yi árëm chi nsok ntá Mandem! Mandem ay-wínti ke ákway befonjori bebú mmu!” ²² Yesu arihí nkaysi yap. Abhép bõ be, “Ndaká yí bãkãysi menyũ menyih ebho?” ²³ Enyih ene échí wikirik chí ené? Berem be, ‘Mfõnyóri bebú bhe’, ke chi berem be, ‘Faté kã?’ ²⁴ Ke chõny nkã mãndihí be, Me Mmu mfú ntá Mandem mbõny betãny fá amik befonjori bebú bho.” Arem ntá mbéntí wu be, “Nchí ghati wã, faté, ÷kãk bekpaka bhe gure!” ²⁵ Témté wu, afate kperep besí bhap, arok enyih ene yi ábhære nyaka aré, abho begure, ambiti nãkó Mandem. ²⁶ Beyä becháy bekem bo mankem! Bábhák maknkay, babho bebíti Mandem, mándeme nãkó be, “Seghõ baraká maknkay echõny!”

Yesu abhiŋi Lévi
(Mt 9.9-13; Mk 2.13-17)

²⁷ Awu áfúéré nókó, Yesu afa nebhæéré wu arok aghó mbæbhé nkabhénti ane áká nnyén be Lévi chãkã amem ekerébetik yi. Yesu aghati yi be, “Twõ, bhák nkoŋo wa.” ²⁸ Lévi afate, arã yěntiki enyih, abho bekoŋo Yesu.

²⁹ Ébhíkí tat, Lévi anak erem epa eket yi ntá Yesu. Beyä babhebhé nkabhénti ne bakũ bebú bachak nkwo babhak aré ne Yesu. ³⁰ Bõnkwo Fárisi ne batõny ebhé Mandem, béré nywinti, ne bábhép bakoŋo Yesu be, “Ndaká yí mãnyu mãnyu nãkó ne babhebhé nkabhénti ne bakũ bebú bachak?” ³¹ Yesu akeme bho be, “Bo abhen bapu me, bápú yan ngaŋ. Bõ mame ke báyan ngaŋ. ³² Mbíkí twã bebhihí bo abhen bakaysi be bachi chak besí Mandem be mántiknsem ndũ bebú bhap, ntãw bebhihí chi bo babúbabú.”

Bábhép Yesu ɛti nɛtarɛnsay ndũ menikmɛet ntá Mandem

(Mt 9.14-17; Mk 2.18-22)

³³ Bo bárém ntá Yesu be, “Bakonó J̄n Njwiti bátat nɔkɔ nsay ndu menikmɛet. Bakonó nkwo Fárisi bákù enyumɔt. Ke abhe mányie, mányu ne bapu tat nsay?”
³⁴ Yesu akeme bho be, “Bákaysi be mankɔ abhen bachi ndũ epã nɛbhay bakway bebhak ndũ nɛtarɛnsay? Nsé! Tɛndu mbãyngɔré abhɛt ne bho, bápú kway betat nsay. ³⁵ Ke mpok átwò ane báferɛ chɔŋ mbãyngɔré ntá yap. Ne chɔŋ mántare nɔkɔ nsay ndũ mpok yɔ.”
³⁶ Yesu atém bɔ nɛkay enén nkwo be, “Yɛ mmu apú kway bedak ebhókɔnden ndũ nkú ane nkɔ anchók mbok ndũ esí nku. Mbák mmu ánkú nɔ, áchɔŋti nkú nkɔ, mbɔnyune ebhókɔnden ené éfú ndũ nkú nkɔ épú kɔ ne esí nden.
³⁷ Ne ntá bo abhen báfyɛ mmém ndũ bebhá nkwo bhenya, bápú fyɛ mmém bako amem ebhá nkwo bhenya ené esí. Mbák mánkú nɔ, ebha ésen, enchɔŋ, ne mmém andɔk amik. ³⁸ Bábhɔŋ befyɛ mmém bako chi amem ebhá mmém ené ekɔ. ³⁹ Ne bápú nyu esí mmém mánjaŋ amen bako mbɔnyune bákaysi be esí mmém arɛ achá amen bako.”

Enyiŋ ene bábhébhé Yesu ɛti nywɔbhé neywɛmɛet bo Israel

(Mt 12.1-8; Mk 2.23-28)

6 Yesu ne baghɔkɔ bhi báré kɔ mámfɛet nɔkɔ amem nkɛ nchwi fú ndũ nywɔbhé neywɛmɛet bo Israel. Baghɔkɔ bhi bábhɔ bekɛer enyũ nchwi yɔ, mámfikiri mányie nɔkɔ. ² Mbɔk bõnkwo Fárisi bábhɛp be, “Ndaká yí bákɛ enyiŋ ene ebhé yesɛ épú yaŋ mankɛ ndũ nywɔbhé neywɛmɛet?”
³ Ke Yesu akeme bho be, “Bábhíkí re pay amem Ekáti Mandem enyiŋ ene Mfɔ Debhit ákú nyaka ne bõ abhen báchí ne yi mpok nsay ákémé bhó?
⁴ Achwe amem eket Mandem, apɔkɔ nenyíé enen báchyé mbo akap ntá Mandem akɔre ne bõbhi mányíé. Ebhé érɛm be ndiere bachiákap Mandem ke bákway menyie nenyíé enɔ.”
⁵ Yesu arem ye ntá yap be, “Me Mmu mfú ntá Mandem ké mbõŋɔ berem enyũ mmu áb-hõŋɔ bekɛ ne ebhé ene éyíŋí nywɔbhé neywɛmɛet.”

Yesu abú mmú ane awó ágú yi ndũ nywɔbhé neywɛmɛet

(Mt 12.9-14; Mk 3.1-6)

⁶ Ndũ nywɔbhé neywɛmɛet néchák, Yesu achwe amem ekeré nenikémɛetí bo Israel antɔŋ nɔkɔ bo Mbok Ndíndí. Mmũ amɔt abhak aré ane awónem aywi ágú.
⁷ Mbɔk batɔŋ ebhé Mandem ne bõnkwo Fárisi abhen bachi aré, bábháka nti be chɔŋ mámbɔŋ mbi ndu berem be yi akɛ ebéptí ndak. Bátép ye yi amík amɛet ndu begɔ mbák chɔŋ Yesu ambú mmũ wu ndũ nywɔbhé neywɛmɛet.
⁸ Yesu arinji nkaysi yap. Arem ntá mmũ wu be, “Faté, twó fá ambi.” Mmũ wu afate arɔk ate aré.
⁹ Yesu arem ye ntá bõbhɔ be, “Ebhé yesé érem bé sɛnkɛ yi ndũ nywɔbhé neywɛmɛet? Chí békɛ beri ke

† Bo Israel básòt nyaka nkwoɔp ághõŋɔmmen mángoko bebha ebhen báfyɛ mmém are.

bekɛ bebú? Chí bépéme mmu ke chí béchɔŋti nepém eni?”
¹⁰ Yesu ayibhiri mmɛét ayinji bó mankem, arem ntá yi be, “Nyabhé awó ywɛ.” Akɛ nɔ, awó ywi apet ataŋ, ábhák mbo enyu esí.
¹¹ Ke bati ábé bõnkwo Fárisi ne batɔŋ ebhé tontó. Bábhó besokori enyiŋ ené bákway bekɛ Yesu.

Yesu ayap bõnto bati byo ne apay

(Mt 10.1-4; Mk 3.13-19)

¹² Ndũ manywɔbhé yɔ, Yesu akó amfãŋ njiefú ndu menikmɛet. Anikmɛet ntá Mandem betí menkem.
¹³ Néyí nókó, abhinji bakonɔ bhi be mántwó ntá yi. Bátwó nókó, ayap bhó bati byo ne apay, áchyé bhó nnyén be bõnto.
¹⁴ Manyén yap áchí nyaka be: Símun ane Yesu áchyé nnyén nɛchak be Píta, ne mǎmáyi Andru, ne Jems ne J̄n, ne Fílip ne Batolómio, ¹⁵ ne Mátió, ne Tɔmás, ne Jems mmǎ Alfeyɔs, ne Símun mfyɛ-betaŋ ndũ baraká etɔk, ¹⁶ ne Júdas mmǎ Jems, ne Júdas Iskar-iot ane átí nyaka Yesu.

Yesu áttɔŋ ne ábù bho

(Mt 4.23-25)

¹⁷ Yesu aseɔp antɛn njie ndũ mmik nɛbhɛet ne bhó. Ngémtay bakonɔ bhi bábhák aré ne ngémtay bo bachak abhen báfú Yerúsalem ne abhen báfú atú Judéya ankem. Bo báfú ndũ betɔk bépáy ebhen bechi kekɔt ne manyu ebhen bábhinji be Táya ne Sídon.
¹⁸ Bátwó beghók menyin ebhen yi áttɔŋ ne be yi ámbu bhɔ. Ne bo abhen befóŋó bebúbɛbɛ bésòŋɔri bhɔ, batan.
¹⁹ Bõ bhɔ mankem bare nu betɔk Yesu, mbɔnyune betaŋ befú nyaka yi amɛet mémbu nɔkɔ yé ághá ane áttɔk yi.

Maŋák ne basémé

(Mt 5.1-12)

²⁰ Yesu ayon amík ayinji bakonɔ bhi arem be, “Éri echa ntá yeka bachébhébhɔ; mbɔnyune Mandem achi Mfɔ yweka.
²¹ Éri echa ntá yeka bõ nsay ánù néne, mbɔnyune chɔŋ yi anchye bhe menyin ebhen bábhõŋɔ ekwak bebɔŋ.
 Éri echa ntá yeka bõ bãdì kebɔ néne, mbɔnyune chɔŋ mǎngway ámen!
²² “Éri echa ntá yeka mpok bo bápàp bhe, ne mán-sɔkɔti nɔkɔ bhe ne mándem bebépti menyin ɛti yeka, ne mándem nɔkɔ be bãchí bebéptí bho ɛti ya, Me Mmu mfú ntá Mandem!
²³ Bõŋ ká maŋák yɛntiki mpok ane éfákári nɔ ne bhe, mbɔnyune Mandem abhéré erem ákap ntá yeka awu amfay. Nchí ghati bhe mbɔnyune enyu eyɔ ke bachĩmbi bhap báchyé nyaka baremé kepĩnti Mandem esɔŋɔri.
²⁴ Ke chɔŋ émbɛp ntá yeka bafõnkáp encha mbɔnyune, mǎnanj bãbhɔŋ ebheka berítí menyin, ne mǎnyíɛ nepém, ndak ámay.
²⁵ Chɔŋ émbɛp ntá yeka bõ mǎnyie mǎnjwi néne, mbɔnyune chɔŋ nsay anu bhe!
 Chɔŋ émbɛp ntá yeka bo bãwày ámén néne, mbɔnyune chɔŋ mándɔp ndũ basémé ne nedí kebɔ!

²⁶ Chɔŋ émbép ntá yeKa, be bho bo bãrèm eríí éti yeKa, mbɔnyune enyu yɔ ké bachĩmbi bhap bárèm nyaka éti baremé kepĩnti nsé.”

Bakoŋo Yesu bábhɔŋ bekoŋ bõmpap abhap

(Mt 5.38-48, 7.12a)

²⁷ Yesu arɔk ambi betɔŋ. Arem be, “Ke nchí ghati bhe bho bãghòk me be, kɔŋ ká bo abhen bápábhé bhe, mãntɔŋ bó beri. ²⁸ Ník nɔkɔ ká mmæet be Mandem ankwak bo abhen bárèm ebúbæ éti yeKa. ²⁹ Mbák mmu adep wɔ atá ndũ ebhe awónem, tɔŋ yi ebhe écháK nkwa. Ne mbák mmu ástɔ ndé ye, dš yi ansɔt yě chí nkú ye nkwa. ³⁰ Mbák mmu aníŋí wɔ enyíŋ ene óbhóŋ, chyě yi. Ne mbák mmu asɔt enyíŋ eye, kéghati yi be ákémé yɔ ntá ye. ³¹ Ne yěntiki mmu yweka ánkú ye ne bati mbo enyũ yi ákway beyaŋ be bo mánkæ ntá yi.

³² “Mbák bãkòŋ chi bo abhen bakɔŋ be, bakak amen bábhóŋ béchye bhe ábhák be yi? Yě chí bõ bebú bákɔŋ bo abhen bakɔŋ bhɔ! ³³ Ne mbák bãkù beri chí ntá bo abhen bákù bhe beri bakak amen bábhóŋ bechye bhe ábhák be yi? Yě chí bákù bebú bákù nɔ! ³⁴ Ne mbák bãpwɔ menyíŋ chí ntá bo abhen bãbhaka nti be bakeme ntá yeKa, bakak amen bábhóŋ bechye bhe achi be yi? Yě chí bõ bebú bápɔw nkwa menyíŋ ntá batĩ bakù bebú, ndu bákeme yěntiki enyíŋ ene bápɔw ntá yap! ³⁵ Ke bãbhɔŋ bebhak kekúrí! Kɔŋ ka bõmpap abheKa, ne mãnkæ bhɔ beri. Pwɔ ka bhó, kebhaka nti be chɔŋ mãnkeme bhe yěntiki enyíŋ. Mbák bãkù enyu yɔ, chɔŋ akap ayweká ánja ancha, ne mãmbak bɔ Mandem Acha. Átɔŋ berĩnti ntá bõ bebú abhen bápú kaka yi ne abhen mãŋɛm meŋéme. ³⁶ Ghó ká bati ntĩnso, nkúbhé mbo enyũ Mandem ághò bhe ntĩnso.”

Yesu atɔŋ bé bo bábhíkí bhɔŋ betán bati

(Mt 7.1-5)

³⁷ Yesu yi be, “Báké tán bati keKa mántán be. Báké rem be mányché bati ntémsi, ne mbák bãpú rem nɔ, bápú rem be manchye bhe ntémsi. Foŋorí nók ká bati ne chɔŋ mámfɔŋorí nɔkɔ bhe. ³⁸ Chié ntá nti, ne chɔŋ Mandem anchye wɔ nkɔw. Yi aperé chyé, áyenti sayri, angoko kpát énjwi entakati nɔkɔ amík. Enyũ ené ýyènti ɔnchye nti, nkúbhé enyuyɔ ké báyènti manchye wɔ.”

³⁹ Yesu atém bɔ nekay nkwa be, “Nnemámík apu kway beyá nti nnémámík mbi. Mbák ándók bekæ nɔ, bõ bati apay bápú kwen amem nepi? ⁴⁰ Mmókáti apu kway beríŋi enyíŋ ancha ntɔŋ aywi. Ke mpok ane bátɔŋ yi kpát ánaŋa neghók eni, ábhák mbo ntɔŋ aywi. ⁴¹ Ndaká yí ýyèŋi mǎŋnyíŋi ane achi anyese nti, ené ɔpú fye nti ndũ nkɔkɔnkɔ ane achi wɔ anyese? ⁴² Ná ɔghàti nti be, ‘Manó, dš mféré mǎŋnyíŋi ane achi wɔ anyésé,’ ené wɔmbɔŋ ɔpú ghó nkɔkɔnkɔ ane achi amem ene nyésé? Wɔ mmũ betábhá! Feré kpík nkɔkɔnkɔ ane achi wɔmbɔŋ anyese, ke ɔngɔ ye mban sayri ndu béfere mǎŋnyíŋi ane achi amem nyésé manóywe.”

Yěntiki enɔk ébhɔŋ eyi enyũ kepem

(Mt 7.16-20, 12.33-35)

⁴³ Yesu apet arem be, “Eríí enɔk épú nyu bebépti kepem. Ne ebépti enɔk épú nyu berítí kepem. ⁴⁴ Báríŋi eríí enɔk chí ndũ kepem eki. Bápú rɔŋ ndu támfán mánkók nepi. ⁴⁵ Nkúbhé mbo enyũ nkáp ájwi amem mókeré nkáp, nɔ ké nkaysi ndíndí ájwi anti mmũ ndíndí, ne beri bóbhó ke béfù aré. Ke mbák mmũ abhɔŋ ebépti nti, barak abúabæ ke áfú yi anyu, mbɔnyune enyíŋ ené éjwí mmu anti, yɔ ke éfú yi anyu.”

Menyũ batě beket bati apay

(Mt 7.24-27)

⁴⁶ Yesu arem be, “Ndaká yí bãbhíŋi me be, ‘Acha, Acha,’ ené bãpú kæ enyíŋ ene mëghàti bhe? ⁴⁷ Chɔŋ ntɔŋ be enyũ mmũ ane átwó ntá ya, aghók enyíŋ ene ndémé, ankæ mbo enyũ yi ághókó achi. ⁴⁸ Achí mbo mmũ ane áyámbi átémé negbhúéréket kpát néchwé néghaka ndũ setárebhé ke áte eket. Ne mpok nnyén négbókó kpát néghaka ndũ eket, ébhíkí moko énkwén mbɔnyune até yɔ sayri. ⁴⁹ Ke mmu ane ághok menyíŋ ebhen mërèm yi ke kæ mbo enyũ ndémé, achí mbo mmu ane até eket, yi ke yambi beghoko negbhúéréket sayri. Mpok nnyén negboko néghaka ndũ eket, témté wu, ébáy mmæet amík juu, échóŋ enkem!”

Yesu abú mmǔbetok mũnti nkwa batemé nenu Rom

(Mt 8.5-13)

7 Yesu anánjá nókó betɔŋ bo menyíŋ ebhen menkem, afa apetnsem etɔk Kapěnaum. ² Mũnti nkwa batemé nenu bõ Rom amɔt achi nyaka aré. Mũbetok aywi ane yi aré kɔŋ áre me. Arɔp chi kekɔt bégu. ³ Mũnti wu ághókó nókó ndũ bo bárèm éti Yesu, ató bõbati bõ Israel be mánikmæet nta yi be ándók ámbú mũbetok aywi. ⁴ Bárók ntá Yesu mánikmæet nta yi ne nesepímæet mándeme nɔkɔ be, “Eta, dók kwák mũntine. Achi mmu ane ákwáy bébhɔŋ nekwak. ⁵ Akɔŋ bõ bhese ne ýimbɔŋ ke até ekeré neníkímæetí eyese.” ⁶ Yesu are rɔŋ ne bhɔ. Mpok bágghaka kekɔt ne eket, mũnti wu ató mamæere bhi bé mángátí Yesu be, “Acha, kéɔŋɔri mmæet bétwɔ ndũ eket eya. Mbíkí kway mmu ane átwó eket eyi. ⁷ Yě chí membɔŋ mbíkí kaysi be nkway bétwɔ ntá ye. Chiě chí eyɔŋ, chɔŋ mũbetok wa antaŋ. ⁸ Nchí rem nɔ mbɔnyune me nkɔw mbɔŋ bo abhen, mbák mángátí me nkæ enyíŋ, mbɔŋ beghok bhɔ. Ne mbɔŋ nkɔw batemé nenu antene ya abhen mbák ngátí bhɔ enyíŋ, bábhɔŋ beghok mé. Yěntiki mmu wap ane ndémé be, ‘Dók’, áɔŋ, ne yě agha ane ndémé be, ‘Tɔw’, átwɔ. Ne mbák ngátí mǔbetok awa be, ‘Kæ enyíŋ ene’, abhɔŋ bekæ yɔ.” ⁹ Yesu ághókó nókó nɔ, abhak maknkay tontó. Ayibhiri mmæet arem ntá beyá bo abhen bákòŋo yi be, “Díŋí ká tetep be, mbíkí re ghɔ mmũ Israel amɔt ane ábhóŋ naka ne me mbo kenkõ-ne.” ¹⁰ Mamæéré abhen mũnti wu ató bápètnsem eket eyi, bágghó be mũbetok ywi anán atañ.

Yesu akw mm̄ kénkwésé apetnsem ndũ nepém

¹¹ Ansem mpok, Yesu ne baghókó bhi báfá báre rɔŋ etɔk Naín. Ngémtay bo báre rɔŋ ne bhó. ¹² Ndu bággháká antítɔk, bágghó ndũ bo bápókó ngú báfú etɔk berɔŋ bebhemε. Ngú wu abhak njanamɔ ntá máyi anε achí nyaka kénkwésé. Tóntó bo etɔk eyɔ béré koŋo nkókóngu. ¹³ Acha aghó nókó ngɔré wu, ntínso nékém yi tontó, arem ntá yi be, “Képerε di.” ¹⁴ Arɔk, atɔk nkók ané bápókó ngú aré. Bo abhen bápókó ngú báte. Yesu aghati ngú wu be, “Esakámu! Nchí ghati wa, faté.” ¹⁵ Témte wu, afaté achókó chókó, abho berem kepí. Yesu asɔt yi achye ntá máyi. ¹⁶ Becháy békém bo mankem abhen báchí aré. Bábhó bebíti Mandem mándemé nɔkɔ be, “Etaŋtí ndemεkepɔnti Mandem afú fá ndũ nkwo ywεε! Mandem atwo bérépeme bóbhi!” ¹⁷ Mbok éti yi ako aghabheri mmik bo Judeya nkem kpát aghaka ndũ betɔk becháy ebhen bechi kekwoɔ.

Jñ ató mbɔk bakoŋo bhi be mámbép Yesu mmũ yi achi
(Mt 11.2-19)

¹⁸ Mpok anε bakoŋó Jñ Njwiti nkwo bágghókó menyin ebhen béfákari bággháti yi bó menkem. ¹⁹ Abhinji batí apay, ató ntá Acha be mámbép yi be, “Wɔ ke óchí Mpeme anε Jñ árémé be átwɔ, ke chi be sébhɔŋ menon mmu achak?” ²⁰ Bárók ntá Yesu bárem be, “Jñ Njwiti ató bhesé be sébber wɔ be, ‘Wɔ ke óchí Mpeme anε Jñ árémé be átwɔ, ke chi be sébhɔŋ menon mmu achak?’” ²¹ Bátwɔ ne ntó enɔ ntá Yesu mpok yi ábũ beyá bho abhen bábhɔŋ nyaka mame menyin ne menyin. Ábòk nyaka nkwo befóŋó bebúbεbε méndɔ nɔkɔ bho, ankε nɔkɔ manémámik mángɔ mbán. ²² Akemε baghókó Jñ be, “Pεt ka nsem ghati Jñ menyin ebhen bágghó ne ebhen bágghókó bo bárém: Bágghók ne bágghó be manémámik bágghò mbarj néne, ne bakem báfáté bákò. Bò ebhanjákwá bátánj ne babhók bágghòk mbarj. Bawú bápεtnsem ndũ nepém ne bágghàti bachébhébo Mbok Ndíndí. ²³ Ne éri echa ntá mmũ anε ápú kwén ndũ bebú éti menyin ebhen mékò.”

²⁴ Bapókó ntó Jñ bho bápéré nókó nsem, Yesu abho berem ntá beyá bo abhen bápókó nebhuet anε yi achi éti Jñ be, “Mpok bārɔŋ nyaka awu amem baso, bārók beghɔ ntiki enyũ mmu? Bārók beghɔ mmu anε achi mbɔ énsómanyier ene babhúép áfòk énkwen ene ebhe, ámfok enkwen ebhe échá kε? ²⁵ Bārɔŋ nyaka amem baso beghɔ yi? Mmu anε afyé berítí nden amεet kε? Bò abhen báfyè menyũ nden ebho báchòkɔ chi amem bekíri-bafɔ! ²⁶ Ghati ká mε. Bārɔŋ nyaka amem baso beghɔ ntiki enyũ mmu? Ndemεkepɔnti? Échi tetεp. Ke diŋj ká be mmu anε bágghó achá ndemεkepɔnti. ²⁷ Jñ ke achi mũntó anε basiŋ nyaka amem Ekáti Mandem éti yi be,

Mandem arem be, ‘Yinjí, chɔŋ ntó mpɔkɔntó wa wɔ ambi,

be ángókó mbi ywε ke óntwɔ.’

²⁸ Nchí ghati bhe be Jñ Njwiti achá yéntiki mmu achak ndũ abhen bágú ne abhen bachi nepém. Yé nɔ, yé chí mmu anε apu yényin ndũ mpáy bho abhen Mandem

achi ne bho mbɔ Mfɔ wap, acha yi.” ²⁹ Bo bágghókó nókó enyu yɔ, bo mankem ne babhebhé nkábhénti barem ye be, nkaysi Mandem achi tetεp. Barem enyu yɔ, mbɔnyune manaŋ baka nyaka nkwo bé Jñ anjwiti bhó. ³⁰ Ke bõnkwo Fárisi ne batɔŋ ebhé Mandem bábhíkí ka nyaka be Jñ anjwiti bho. Enyu eyɔ, bábyak nkaysi anε Mandem abhɔŋ ne bho.

³¹ Yesu arɔk ambi berem be, “Chɔŋ njenti mkpáká bho abhen echɔŋ ne yi? Bachi mbɔ yi? ³² Báchí mbɔ bõ abhen báchókó nefí esié. Ke mbɔk mámbinji nɔkɔ abhenefu be,

‘Sékwáy bakwáy nebhay be mámben nebhén, ke bábhíkí bhen.

Sékwáy bakwáy newú, kebho bé kedí!’

³³ Jñ Njwiti atwo nyaka antare nɔkɔ nsay ndu menikmεet, ne mmém yi kényu. Bè bare rem be, ‘Éfóŋó ebúbε echi ne yi!’ ³⁴ Mpok Mε Mmu mfú ntá Mandem ntwɔ, nde nyie, nnyú nɔkɔ. Bèka bare rem be, ‘Ghó ká yi awu, nyié menyinnyié ne nyũmεm. Mamεεre bhi chi babhebhé nkábhénti ne bakú bebú bachak!’ ³⁵ Ke diŋj ká be menyin ebhen mmu anε ákóŋ mbi Mandem ákò ke bétɔŋ be nerinɔndak enén nefú ntá Mandem nechi tetεp.”

Mbok ngɔré bebú ne Símun mmũ nkwo Fárisi

³⁶ Éfákári be mũnkwo Fárisi amɔt abhinjí Yesu be ányié nenyié eket yi. Yesu aka, arɔk, achókɔ are nyie nenyié ne yi. ³⁷ Ngɔré nekɔ amɔt anε achi nyaka etɔk eyɔ, ághók be Yesu ányie nenyié amem eket ené mũnkwo Fárisi wu. Asɔt ékpémé bawerérier arɔk aré ne yɔ. ³⁸ Ate kékwót ne Yesu andi nɔkɔ kebho. Babhesε mi are chítí bekek Yesu. Atep ntí amik antese nɔkɔ bekek Yesu ne emenénti yi, angwati nɔkɔ ne bawerérier.

³⁹ Mũnkwo Fárisi wu aghɔ nókó nɔ, are kaysi amem nti eni be, “Mbɔ mmũ-ne achi ndemεkepɔnti Mandem tetεp, mbε arínjí enyũ mmu anε ngɔré anε átwɔ yi achi. Chí ngɔré nekɔ.” ⁴⁰ Ke Yesu abhinji mũnkwo Fárisi wu be, “Símun, mbɔŋ ndak béghati wɔ.” Símun akemε be, “Ntɔŋ, dók ambi.” ⁴¹ Yesu abho yé bétεm nekay enen be, “Mmũ amɔt apwɔ nyaka nkáp ntá bõ batí apay. Amɔt akém yi bebhá nkáp byo. Anéfú ebhá nkáp émɔt.

⁴² Mmũ wu abhép nkáp anε bákem yi, ke yé mmu wap ke kway bekemε ané yi ákém. Afɔ ké yi afoŋori bhó mankem, afere nti ndũ nkáp wu. Ghati yé mε, ndũ bati yap ápay, ntiki mmu ákway bekɔŋ mpwɔnkáp wu ancha anefu?” ⁴³ Símun akemε be, nkáysi be, “Chi anε barem ami áyá.” Yesu arem be, “Drem tetεp.” ⁴⁴ Ke Yesu ayibhiri mmεet ayinji anε ngɔré wu, arem ntá Símun be, “Yinjí mɔngɔré-ne. Te nchwé eket eye, ɔbhíkí chye mε manyier nsó bekek, ke yí asó bekek ebha ne babhesε mi, atese ne emenénti yi. ⁴⁵ ɔbhíkí syepti mε ne kenókó mbɔ enyũ ɔbhɔŋ bekwε, ke yi abhúét menyɔti bekek ebha. ⁴⁶ ɔbhíkí wati mε ntí ne bawet ke yí áwati mε bekek ne bawerérier. ⁴⁷ Nchi ghati yé wɔ bé mɔngɔré-ne atɔŋ beyá ekɔŋ betɔŋ be Mandem afóŋóri beyá bebú ebhen yi ákú. Ke mmu anε ákáyí be bebú bhi ebhen Mandem ákway befóŋóri bábhíkí ya, átwɔ chi mandú ekɔŋ.”

⁴⁸ Yesu arem ye ntá mɔngɔré wu be, “Mfóŋóri bebú eb-

he." ⁴⁹ Ke bõ abhen mányie nenyié ne Yesu bábho menywinti mándeme nkɔ be, "Agha né, ane árèm te be yi áfòhori bebú?" ⁵⁰ Yesu apet arem ntá mɔngoré wu be, "Dók sayri, neka eně ne me nékɔ ɔtaŋ."

Baghoré abhen bákoŋo Yesu

(Mt 13.1-8; Mk 4.1-9)

8 Ébhíkí tat, Yesu are kɔ amem betɔk begho ne ndũ bõbetɔk angati nkɔ Mbok Ndíndí éti enyu ené Mandem ábhak ne bho mbɔ Mfɔ wap. Baghɔkɔ bhi bati byo ne apay bábhák ne yi. ² Mpáy baghoré bákɔ nyaka nkɔ ne bhɔ. Bábhák baghoré abhen Yesu ábú mame yap ne mbɔk bábhák abhen Yesu ábókó befóŋó bebúbeku ebhen bésɔŋri nyaka bhɔ. Ngoré amɔt abhak aré ane áká nnyén be María mmɔ ɛtɔk Mágdala. Yesu anáŋ abok nyaka befóŋó bebúbeku tándramɔt ebhen bésɔŋri yí. ³ Anefú abhak Joana, ngoré Kusa, mmũ ane achi nkémfɔ ntá Mfɔ Hércɔd. Anefú abhak Susana. Ne beyá baghoré bachak. Bɔ básɔt nyaka nkáp awap mánkwak nkɔ be Yesu ne baghɔkɔ bhi mámbóŋ menyih ebhen bechebhe bhɔ.

Yesu atém nekäy ntyëmbwɔt

(Mt 13.1-9; Mk 4.1-9)

⁴ Bo barɔk ambi befú ndũ betɔk ne betɔk mántwo nkɔ ntá Yesu. Ngémtay bho báchémé nebhet amɔt. Yesu atém bhɔ nekay enen bé: ⁵ "Éwak émɔt, nkwananki amɔt arɔŋ nyaka betak enyũ nchwifú amem nki ywi. Ené yi áták árɔŋ, mbɔk akwenti ndũ mómbi ane áchí amem nki. Bo báyáti. Kenen kétwó kébwópti nchwi yɔ nkem. ⁶ Achák akwenti ndũ mmik setárébhé ne mpok ácháká, anihiti, awɔsi, mbɔnyune nebhetémik wu apu kem manyiep. ⁷ Mbuɔt anefu akwenti ndũ mmik ane tákɔ nsense ágò aré. Achak are gó, ke tákɔ nsense agó áchók yɔ. ⁸ Ke nchwi áchák akwenti ndũ mmik ndíndí, agó achye beyá nchwi. Ayá acha ane bápí ndɔŋ besa betay." Ndũ ngwenti, Yesu arem be, "Mmũ ane áyàŋ beghok, ántá batú angok sayri."

Ntí Yesu árèm kepí ndũ bakay

(Mt 13.10-17; Mk 4.10-12)

⁹ Baghɔk Yesu bábhép yi ntí nekay enen. ¹⁰ Akeme bhɔ bé "Mandem achyé mbi be mándíŋí menyih ebhén bechi bhésé bhésé éti enyũ yi ákém bõbhi mbɔ Mfɔ wap. Ke mbák chi bo bachak, nchí rem kepí ne bhó chi ndũ bakay be yéndu báyŋŋi báké ghɔ, ne yéndu bágghòk báké jwimem."

Yesu aghati baghɔkɔ bhi ntí nekäy ntyëmbwɔt

(Mt 13.18-23; Mk 4.13-20)

¹¹ Yesu arɔk ambi árèm be nekäy enen nétɔŋ be, "Mbuɔt chi Eycŋ Mandem. ¹² Mbuɔt ane ákwéntí ndũ mómbi chi bo abhen bágghókó Eycŋ Mandem. Ke Satan antwó amferé yó ndũ bati yap be báké noko Mandem yi ampeme bhɔ. ¹³ Mbuɔt ane ákwéntí ndũ mmik setárébhé até ndũ bo abhen bágghòk Eycŋ Mandem, mánoko témté ne beyá manák. Ke bɔ kebhóŋ bakan amik. Mánoko chi ndu mómbíŋí mpok. Nemɔ netwo nkɔ,

mánkwen ansem. ¹⁴ Ne mbwɔt ane ákwéntí ndũ mmik tákɔ nsense, até ndũ mmu ane ághòk Eycŋ Mandem, ke bakáysí éti menyih mmik, ne bakáp, ne nepém ményie, akɔ bɔ kesene ndũ Eycŋ Mandem. ¹⁵ Mbɔ enyu efakari ne mbwɔt ane ákwéntí ndũ mmik ndíndí, nɔ ke echi ne bo abhen bágghòk Eycŋ Mandem mánkém ne ntí némót mankɔ nkɔ mbɔ enyu éyàŋ, mándɔk nkɔ ámbi beku enyu eyɔ ne ekébhéntí."

Nekäy erɔŋó ené bádúré

(Mk 4.21-25)

¹⁶ "Yé mmu apú dure erɔŋó ansɔt enyih ankuti, mbák épú nɔ ante anten bekwɔk. Áte yɔ chí nebhet ane babhɔŋ bete yɔ be mban angó ntá yéntiki mmu ane achwe anywóp. ¹⁷ Dihí ká be, chɔŋ yéntiki enyih ene echi bhésé bhésé, émfú kponorɔŋ, ne ené bábhése émfú kponorɔŋ. ¹⁸ Sɔt ka mpok beghok Eycŋ Mandem sayri enyu ene bájwimem mbɔnyune mmũ ane ábhóŋó enyih, chɔŋ mámaka yi échák, ke mmũ ane ábhíkí bhɔŋ yényih, yé chí mandú ane yi ákáysí bé abhɔŋ, chɔŋ mánsɔt yɔ ntá yi."

Nno Yesu ne bõmayi

(Mt 12.46-50; Mk 3.31-35)

¹⁹ Nno Yesu ne bõmayi bárɔk begho yi. Ke bɔ ke kwáy berɔŋ kekɔt ne yi mbɔnyune bo bayá nyaka bacha. ²⁰ Mũfu aghati yi be, "Máye ne bõmaye báchí nefí téé báyàŋ begho wɔ." ²¹ Yesu akeme be, "Máya ne bõmaya chi bo abhen bágghòk Eycŋ Mandem ne mánkɔ mbɔ enyu yɔ érèm."

Yesu akɔ mbúép atarataŋ akwen

(Mt 8.23-27; Mk 4.35-41)

²² Nywɔp nemɔt Yesu arem ntá baghɔkɔ bhi be, "Sémpe séndók ebhè manyu éne awu." Báchwe amem áchwí ne yi bábhó menok mandɔk nkɔ. ²³ Ndu mánòk bárɔŋ, Yesu akwén kenó. Mbúép atarataŋ abho menu. Nnyén nébho bedep áchwí, manyiep anchwe nkɔ amem. Érɔp chi mandú be mámbet anyén. ²⁴ Baghɔkɔ bhi barɔk mánémé yi barem be, "Éta! Éta! Sétwo gu anyén!" Yesu aŋeme asáy mbúép ne mpérényen. Mbúép ágú, ne nnyén nékwén ti. ²⁵ Abhép bhɔ be, "Neka eneka ne me néchí fá?" Becháy bekem bɔ ne bábhak maknkay, bábho bebhep bati be, "Ntiki enyũ mmu ne? Ásay yé chí mbúép ne mpérényen, ne yɔ énkɔ mbɔ enyũ yi areme!"

Yesu akɔ befóŋó bebúbeku bérɔ mmu ane bɔ bésɔŋri

(Mt 8.28-34; Mk 5.1-20)

²⁶ Yesu ne baghɔkɔ bhi mánók ye, bápe nnyén, báchwóp ɛtɔk Gerása. Gerása abhak ebhényen ene éyŋŋi Gálili. ²⁷ Nefú Yesu áfú amem áchwí, mũfu afú ɛtɔk Gerása eyɔ akwese yi. Befóŋó bebúbeku bésɔŋri nyaka yi. Ndũ erɔri mpok, mmũ wu ákò nyaka chi ebhowɔ, yi ke chɔkɔ anywóp. Áchɔkɔ nyaka ndũ nebhetémé manem. ²⁸ Ághó nókó Yesu, abik, arɔk akwén yi beka, arem ne, eyɔŋ etarataŋ be, "Yesu Mmɔ Mandem Acha! Óbhóŋ ntiki ndak ne me? Níkmet éké chye me esɔŋri!" ²⁹ Arem enyu eyɔ mbɔnyune Yesu asay nyaka efóŋó

εβύβη ενε έςδῆρι yi be éndý yi. Beyă mpok, εφόῖο γο έ- fate nyaka yi amæet, ne yě bákem yi báfyε ngem amo ne bekak, mámbabheri noko yi, äkíti ngem εγo, εφόῖο εγo énkε yi ambúέ anchwe amem baso. ³⁰ Yesu ásáy nókó εφόῖο εβύβη γο, abherp mmu wu be, “Nnyén ενε be yi?” Akeme be, “Nnyén ena chi ngémáy”; mbonyune beφόῖο beβύβεβη beyă nyaka yi amæet tontó. ³¹ Beφόῖο beβύβεβη bhç beré nik Yesu mmæet bé áké tó bhç amem nepi enen nebhiçi bhçḡ ngwenti. ³² Eremé nkwo bakók ányie nyaka ambi njie ane achi kekwoτ. Beφόῖο bhç ménikmæet ntá Yesu bé ándó bó mándók máñchwe amæet bakok bhç. Yesu achye bhç mbi. ³³ Beφόῖο beβύβεβη bhç befú amæet mmu wu berok bechwe amæet nkwo bakók. Bakók mankem bārókóri básep ndú nkokonjie dúgúdúgúdúgú bágúre anyén.

³⁴ Bo abhen bábhàbheri bakók, bágħó nókó enyih ενε efakari, bārçk etok εgho ne mban ενε echi kekwoτ ntiet ntiet bágħáti bhç. ³⁵ Bo bārók ye beghç enyih ενε efakari. Bágħáká nókó ntá Yesu, bágħó mmu ane beφόῖο beβύβεβη befú yi amæet. Abhak sayri ndú nkaysi yi. Becháy békem bó mankem tontó. ³⁶ Bó abhen bágħó enyih ενέ éfákári, béré ghati abhen batwo enyih ενε éfákári ke beφόῖο beβύβεβη bérç mmu ane bo bésdḡri nyaka, yi atan. ³⁷ Becháy békém bó atú Gerása wu mankem. Bágħáti Yesu bé amfu etok εyap ándók. Arçk achwe amem áchwí ndu berçḡ. ³⁸ Mmú ane beφόῖο beβύβεβη befú yi amæet are nik Yesu mmæet be ándó yi ankoḡo yi. Ke ndu Yesu aghati yi ampetnsem, arem ntá yi be, ³⁹ “Petnsem anywóp ghati bo enyihí maknkay ενε Mandem ákú ntá ye.” Arçk ye ndú etok εyç enkem angati noko bo enyih ενε Yesu akε ntá yi.

Yesu akε mmó Jáyrçs apetnsem ndú nepém
(Mt 9.18-26; Mk 5.21-43)

⁴⁰ Yesu apet noko nsem ebhě manyu echak, bó abhen mánḡḡ yi, basyepti yi. ⁴¹ Múfu ane áká nnyén be Jáyrçs arçk ntá Yesu. Achí nyaka munti ekeré nenikímæetí bo Israel ndú nebhuet ane yi achí are. Akwén Yesu bekak anikmæet be Yesu andok eket eyi. ⁴² Mýwi arçp nyaka kekwoτ begu. Ne ndiere mówu ke yi ábhḡḡ nyaka. Abhak móngsḡḡ ane achí mamié byo ne apay.

Ndu Yesu árḡḡ aré beyă bo bákáp yi bebhe bepay. ⁴³ Ngçré amot abhak aré, ane áfère manḡḡ ndú mamié byo ne apay. Anáḡ achḡḡti nyaka nkáp ané yi ábhḡḡ ankem ke yě mmu kekwoy bebu yi. ⁴⁴ Afú Yesu ansem, atoti amem beyă bhó kpát arçk atok nkokonjú nkú yi. Témté wu, manḡḡ mç asiép. ⁴⁵ Yesu abhép be, “Agha átkó mé?” Bó mankem batanç. Píta arem ye be, “Étá, beyă bo bákàp wo ne mányiere wo!” ⁴⁶ Yě nç, Yesu arem be, “Mmu atok me. Ndihí nç mbonyune ngók ndú betan befú me amæet.” ⁴⁷ Móngçré wu ághó nókó bé Yesu arihí enyih ενε efakari, arçk angwere noko gbagbăgbak, ákwén bekak Yesu arem besí bo mankem ntí ane yi átkó Yesu ne enyú yi átán témté. ⁴⁸ Yesu arem ntá yi be, “Mmá, neka ενε ne me nékε çtan. Mandem achi ne wo, dók sayri.”

⁴⁹ Ené Yesu ábhæéi bérép kepi ne ngçré wu, munto achwoḡ ane áfú eket ενε Jáyrçs munti arem ntá yi be,

“Mýwe agu. Óképere çḡḡri Ntḡḡ.” ⁵⁰ Ke Yesu aghoko noko nç arem ntá Jáyrçs be, “Óké cháy. Dókó çḡḡ ambi menóko, çḡḡ mýwe antan.” ⁵¹ Yesu aghaka noko eket Jáyrçs, yi keka yě mmu áñchwe anywóp ne yi, ébhíki fæet Píta, ne Jḡn, ne Jems ne chimç ne máyi. ⁵² Bó mankem abhen bachi aré bare di mówu mámbayaka noko amo anti. Ke Yesu arem be, “Bót ká kebho. Móne abhiçi gú. Ábhère chí kenó!” ⁵³ Bó mankem béré way Yesu way ndu bārihí bé mōré agú tetep. ⁵⁴ Ke Yesu arçk kékwót ne mówu, akém awç ywi, abhiçi yi be, “Mówa, faté.” ⁵⁵ Eφόῖο yi épétnsem, afate témté. Yesu achye εyçḡ be manchye yi nenyié ányie. ⁵⁶ Etayi ne máyi bábhák maknkay tontó. Ke Yesu asemti bhç be báké ghati yě mmu enyih ενε éfákári.

Yesu ató bönto bhi ndú betik
(Mt 10.5-15; Mk 6.7-13)

9 Nywoḡ némtó, Yesu abhiçi baghokó bhi bati byo ne apay, achye bhç betan ndu bébók menyú beφόῖο beβύβεβη menkem ne ndu bébu mame. ² Ke áto bhç nefi bé mándók mángáti bhç enyu Mandem abhak ne bo mbo Mfç wap ne be mámbú bó mame. ³ Apet arem ntá yap be, “Báké pçkó yényih ndú neko enç, yě ntem, yě ebha, yě bret, yě nkáp, ne yě chí nden écháç. ⁴ Yéntiki etok ενέ basyepti bhe aré, bák ká amem eket émot kpáte mándç etok εγo. ⁵ Ne yéntiki ebhak ενέ bächuóbhé ke bo ke syepti bhe, dḡ ká etok εyç ne bāperé fá aré, kwet ka mfok ane áchí be bekak. Çḡḡ εyç émbak mbo ntísie ndú enyih ενέ bó bákú.” ⁶ Báfá bäre kç betok ne betok mángati noko bhç Mbok Ndíndí ne mámbu noko bómame yéntiki ebhak.

Ntí átaka Hércd amem
(Mt 14.1-12; Mk 6.14-29)

⁷ Hércd, góbhanç Gálili, aghók yéntiki enyih ενε é-fakari. Ntí átaka yi amem mbonyune mbok bo bārém nyaka be, “Yesu chí Jḡn Njwiti ke ápérénssem ndú nepém.” ⁸ Báchák be, “Eláija ke ábhésí.” Ne abhénéfú be, “Ndemekepñti amot ane te nyaka ke ápérénssem ndú nepém.” ⁹ Hércd arem ne mmæet yi be, “Nchyé nya-ka εyçḡ ne bákçót ntí Jḡn. Ke mmú ane méghòk ne menyihí maknkay ebhen éti yi chí agha?” Are yán mbi beghç Yesu.

Yesu adík ngemntay bhç
(Mt 14.13-21; Mk 6.30-44; Jn 6.1-14)

¹⁰ Bönto Yesu bápéré nókó nsem, bágħáti Yesu menyih ebhen bó bákú. Asot ye bhç ansem, bārók etok ενε bábhihí be Betsáida. ¹¹ Yě nç, beyă bo bágħók, bábho bekoḡo yi. Asot bhç sayri, abho beghati bhç enyu Mandem abhak ne bhç mbo Mfç wap ámbu noko abhen báyan yi ambu bhç. ¹² Mmok ábhó nókó méném, baghokó bhi bārók ntá yi barem be, “Ghati böbhen be mándók ndú betok ebhen bechi fá kekwoτ ne ndú baki mánjāḡ nenyié ne bebhak bebħere. Etok épú fá!” ¹³ Ke Yesu aghati bo be, “Bé babhçḡ, chyě ká bhç nenyié mányie.” Bákéme yi be, “Sébḡḡ chí bōbekçokó bret batay ne nsi epay. Enyih echak epu. Ýyāḡ séndók sénku

nenyíé ntá ngémtáy böbhen mankem ke?"¹⁴ Mpäy babhakanem abhen bachi are abhak mbo nká etay. Yesu aghati baghokó bhi be, "Ké ka bo mánychókó amik ndü bakwó, yéntiki nkwo ámbónj böbati besa bepay nsem byo."¹⁵ Baghokó bhi báke mbo enyü yi áréme, bö mankem báchókó amik.¹⁶ Asot bekpokó bret bho bétáy ne nsi epay. Ayon amík mfay. Achye bakak ntá Mandem, abho bébókóti bret wu anchye nkwo ntá baghokó bhi be mánkóré ne nsi ntá beyä böbho.¹⁷ Yéntiki mmu wap anyié kpát ajwi. Baghokó Yesu mányókóti nenyíé enen nerobhe. Néjwí bekay byo ne bepay.

Píta arem be Yesu chí Mpeme Mandem átó
(Mt 16.13-19; Mk 8.27-29)

¹⁸ Nywop nemot, éfákari be Yesu ánikmuet aywinti ne baghokó bhi babhak kekwt ne yi. Anánjá nókó menikmuet abhép bho be, "Bo bárém bé nchi agha?"¹⁹ Bó bákéme yi be, "Mbok bárém be ochí Jón Njwiti. Bachak be Eláija, ne abhenefu be ochí ndemekerinti amot ane té nyaka ke opetnsem ndü nepém."²⁰ Arém nta yap be, "Ke bé babhokó bárém be menchi agha?" Símun Píta akeme yi be, "Wó ke ochí Mpeme Mandem afyé nyaka bariet be átò."

Yesu arem be chok manchye yi beyä esokori ne mangway yi
(Mt 16.21; Mk 8.31)

²¹ Yesu asemti bho bé báké ghati yé mmu be yi achi Mpeme.²² Ne arem be, "Me Mmu mfú ntá Mandem mbónj begho beyä esokori. Bö-bati etok, ne böbati bachi-ákap Mandem, ne batok ebhé Mandem bábyak chok me ne mángwáy me, ke éghaka nkwo manywop arat, mpetnsem ndü nepém."

Enyih ene mmu ábhókó béke ke ambak nkonjo Yesu
(Mt 16.24-28; Mk 8.34-9.1)

²³ Yesu aghati ye bho mankem be, "Mbák mmú äyàn bebhak nkonjo wa, abhok béghókóntik mmuet yi, am-pokó ekotákati yi yéntiki nywop, ankonjo me,²⁴ mbonyune mmú ane äyàn bepepe mmuet yi áném nepém eni. Ke yé agha ane áká menem nepém eni éti ya, ábhok chok nk.²⁵ Ntiki nsáy mmu ábhókó mbák abhok mmik nkem ke aném nepém eni? Yényih épú.²⁶ Mbák mmu abhókó ntíanwóp éti ya ne éti eyok eya, chok Me Mmu mfú ntá Mandem mbónj ntíanwóp bésót yi mbo mmú wa mpok ane métwò ne keném eka eken kechi keném Éta ne eken bóángel abhi.²⁷ Nchi ghati bhe be, mbok bho báchi fá abhen bápú gu kpáte mángwó ndü Mandem abhak ne bho mbo Mfó wap."

Besí Yesu béyibhiri
(Mt 17.1-8; Mk 9.2-8)

²⁸ Yesu anánjá nókó berem menyih ebhen, berok mbo manywop ánen, asot Píta, ne Jón, ne Jems akó amfäy njie ne bho ndu menikmuet.²⁹ Ndu ánikmuet, besí bhi bébhó beyibhiri. Nden éyi nkwo éyibhiri énkot nkwo ηwarηwāηwar.³⁰ Témchok bö bati apay bábhési bare rem kepí ne Yesu. Babhak Moses ne Eláija.³¹ Báre ghó

ne bediéré Mandem ne mándem nkwo kepí ne Yesu éti nerok ane yi ábhókó berok Yerúsalem angu are.³² Píta ne mamuere bhi bati apay bákwen kenó, ke mángémé nókó bághó bediéré Yesu ne bö bati apay abhen bachi nyaka téé ne yi.³³ Mpok bó báró Yesu, Píta arem ntá yi be, "Éta, éri tontó be sechi fá! Dó sénté betem berat, Émot ntá ye, echak ntá Moses, ne enéfú ntá Eláija." Píta kerihí mbónj enyih ene yi areme.³⁴ Ené Píta árem enyu yo, nebhán nésep nekuti bho. Becháy békém baghokó Yesu bho ndü nebhán nékúti bho.³⁵ Eyok éfú ndü nebhán éndeme nkwo be, "Né chí Mówá ane njábhé. Ghók ká yi!"³⁶ Eyok eyo éréme nókó enyu yo, baghokó Yesu baghokó be yi arok chi aywinti. Báchók manyu ke ghati yé mmu ndü manywop yo menyihí maknkay ebhen bo baghokó.

Yesu abú mmú ane efókó ebúbu échyé yi ntímen
(Mt 17.14-18; Mk 9.14-27)

³⁷ Neyí nókó mpok Yesu ne bo Píta básébhé njie, beyä bho bárók batemeri Yesu.³⁸ Mmú amot ndü nkwo bo bho abho bebik andeme nkwo be, "Ntok, nnikmuet, bú mówá. Achí mbakanem ne ndiere yí ke mbónj!"³⁹ Efókó ebúbu esokori yi. Éke áchokó ambo bebik, énguer yi amik, énké yi ande wet éfén émfu nkwo yí anyu. Ne étan ke éndó yi. Édèn yi, émfye yi meni amuet.⁴⁰ Nnikmuet ntá baghokó bhe bé mámbók yó ke bábhíkí kway beke nk."⁴¹ Yesu arem be, "Bé mkpáká bho ane abhiki bhok neka ne me, bé bhó báyibhiri tetep ndü enyih echak, chok mpet ntat ne bhe ná? Chok nképti ne bhe ngaka fá?" Ke arem ntá chimok be, "Twó ne móywe fá."⁴² Mpok mówu árok ntá Yesu, efókó yo epet énguer yí amik, eké yi are wet. Ke Yesu ásáy efókó ebúbu yo, be éndó mówu. Yesu abú yi, akeme ntá etayi.⁴³ Bo mankem bábhák maknkay begho betan Mandem.

Yesu apet aghati bakonjo bhi bé chok mángwáy yí
(Mt 17.22, 23; Mk 9.30-32)

Bo barok ambi bebhak maknkay éti yéntiki enyih ene Yesu áké. Yesu arem ntá baghokó bhi be,⁴⁴ "Nené ká batú sayri mángok enyih ene nchi ghati bhe. Chok mánti Mmu ane áfú ntá Mandem, mámfye yi amó bö mmik."⁴⁵ Ke bó kekwimem ndü enyih ene yi áréme. Mandem abhese ntí beyok bho ntá yap be báké rihí ndak ane áchí amem. Ne báre cháy bebhep Yesu mbónj enyih ene yi áréme.

Nkonjo Yesu ane acha bachak
(Mt 18.1-5; Mk 9.33-37)

⁴⁶ Baghokó bhi bábhó bekem epúiti ne bati ndu berihí mmu wap ane áchá bachak.⁴⁷ Yesu arihí enyih ene bo bakaysi. Éke asot mandú mmó, ate nepakámuet eni.⁴⁸ Arém ye ntá yap be, "Yé agha ane ásyepi mandú mmó mbo ane ne manák ndü nyén ene, ásyepi mé; ne yé agha ane ásyepi me ne manák ásyepi mmu ane átó me. Diní ká be mmu ywéká ane ásepi mmuet ntá abhenefu, ke áchí mungo sayri sayri ntá yeka mankem."

Mmu ane áká ne bhe achi ne bhe

(Mk 9.38-41)

⁴⁹ Jñn arem ntá Yesu be, “Eta, ségho mmu ane apu ndũ nkwo ywese ndu ábòk befóhó bebúbèbè ndũ nnyén ena, ségháti yi be, áképerè kè nò mbonyune apú ndũ nkwo ywese.” ⁵⁰ Yesu akeme be, “Báké kán mmu mbo awú, mbonyune yéagha ane apú mũmpap yweka achi mmũ yweka.”

Bõ Samária kesyepti Yesu

⁵¹ Mpok ágháká nókó kékwót ane Mandem asot Yesu amfay, Yesu akè nti eni beron Yerúsalem ne abho beron. ⁵² Ndu árõn, ató bapók ntó ambi. Bárók bachwe amem mótók amot atú Samária ndu betonji mban ntá yi. ⁵³ Ke bõ etók yo ke ka yi anchwe are mbonyune bagho nyaka be yi ati beron chi Yerúsalem. ⁵⁴ Baghok abhi jems ne Jñn, bághó nókó nó, bárem ntá Yesu be, “Acha, žyàn sémbíñí ngó ámfú amfay antwo ansõn bõbhen-è?” ⁵⁵ Ke Yesu ayibhiri mmuet aghati bho be enyih ene báreme épú chak. ⁵⁶ Yí ne baghókó bhi báfuét bárók ndu mótók achak.

Enyũ nepém nkonjo Yesu nébhõjõ bebhak

(Mt 8.19-22)

⁵⁷ Ndu bárõn, mmũfú arem ntá Yesu be, “Chõn mbak nkonjo ywe yéntiki ebhak ene žrõn.” ⁵⁸ Yesu akeme yi be, “Besõp bebhõn babhok, kenèn kébhõn manyay, ke Me Mmu mfú ntá Mandem mbíkí bhõn ebhak besõn ntí.” ⁵⁹ Arem ntá mmu achak be, “Konó mé.” Ke mmu wu arem be, “Acha, dš kpík ndók mbémé Etaya.” ⁶⁰ Yesu aghati yi be, “Dš bawú mámbémé ngú wap. Ke wo, dók ghati bo Mbok Ndíndí žti enyu Mandem abhak ne bho mbo Mfo wap.” ⁶¹ Mmũ achak arem be, “Acha, chõn nkonjo wo, ke dš kpík ndók anywõp ndyép bõbha.” ⁶² Yesu arem ntá yi be, “Yé agha ane ákémé enõ ákwàn mban ne anjinh nõkõ nsem, abhíkí kway bebhak mũbetok ane Mandem achi Mfo ywi.”

Yesu ató bakojo bhi besa bérát nsem byo ne apay

10 Awu áfúéré nókó, Acha ayap bakojo bhi bachak besa berat nsem byo ne apay ató ambi bati apay apay be mándók ndũ yéntiki etók ne nebhuet ane yí mbõn áyàn nyaka beron. ^{†2} Ápére to bho, aghati bho be, “Mbuot béfére ebhi aya, ke bakũ betik bábhíkí ya. Ník yeka mmuet ntá Mandem mmu achi mbõnõnki be ántó bakũ betik, mámféré mbwot ebhi. ³ Dók ka! Nchí to be ntá bõ mmik mbo bághõnõmèn nenti nkwo. ⁴ Báké pókó yé móbha nkáp, yé ebhã nekõ, ne yé nkwobhánya echak. Ne báké kaka yé mmu ambi. ⁵ Yéntiki eket ené bächwé aré, mánjãmbi mãndem be, ‘Kpák ane Mandem áchyé ámbák fá amem eket ene.’ ⁶ Mbák mmu achi amem eket eyo ane ákõnjõ kpák, chõn Mandem ankũ kpák ambak ne yí. Ke mbák yé mmu apú, áfók wu

† Bõ Samária bápú eyõn émot ne bo Judéya. Yerúsalem achi atú Judéya. Žti yo ke bo etók Samária babhíkí ka be Yesu amfuet etók eyap ke andók Yerúsalem. †† Mbók besí bekáti be; besa berat nsem byo.

ápètnsem ntá yeka. ⁷ Chwé ká mãmbak chi are. Báké kò beket ne beket. Nyíé ká, mãnyú yéntiki enyih ene bachye bhe. Echi chak be nkubetik ambõn akap ndũ betik ebhi. ⁸ Yéntiki etók ene bächwe aré ne básiépti be ne mañák, nyíé ká yéntiki nenyíé enen bachye bhe. ⁹ Bú ká bõ-mame abhen etók eyo, mãngati bo abhen bachi are be, ‘Mpok ane Mandem abhak ne bho mbo Mfo wap arõp chi kekwt.’ ¹⁰ Ke yéntiki mpok ane bächwe etók ke bo abhen bachi are kesyepti bhe ne mañák, fú ka dók ndũ nkõn-mbi ene etók yo, mãndem be, ¹¹ ‘Yé chí mfok etók eyeka ane ábátí ndũ bekek ebhese sékwèt séfère mbo ntísie ndũ enyih ene bákú. Ke dirí ka be, mpok ane Mandem abhak ne bo mbo Mfo wap arõp chi kekwt.’” ¹² Yesu arõk ambi arem be, “Nchí ghati bhe be, ewak ene Mandem átàn bõ mmik, chõn angó ntínso ne bõ etók Sódóm encha bõ etók eyo.”

Chõn émbep nta bõ abhen bábhíkí tik nsem ndũ bebú

(Mt 11.20-24)

¹³ “Bè bo Korasín, chõn émbép ntá yeka encha! Bè bo Betsáida, chõn émbép ntá yeka nkwo encha! Mbo chi amem betók Táya ne Sídon ké nkú menyihí maknkay ebhen-ne nkè ntá yeka, mbé báfyé nden pyo, mánto batwõp anti tesáy, betõn be bátiknsem ndũ bebú bhap! ¹⁴ Ke ewak ene Mandem átàn bõ mmik, chõn angó ntínso ne bõ-Taya ne Sídon encha bhe. ¹⁵ Ne bè bho Kapë-naum, bákaysi be bákway beyõn mmuet, mãnkó kpát mãntók nebu? Nsé! Chõn Mandem amese bhe amem etók bawú!”

¹⁶ Yesu apet arem ntá bakojo bhi bho abhen yi ato be, “Yé agha ane ághók bé ághók chi me. Ane ábyak be ábyak chi me. Mmu ne ábyak me, ábyak chi mmu ane átó me.”

Enyih ené échyé bakojo Yesu mañák

¹⁷ Abhen bati besa berat nsem byo ne apay bápètnsem ne mañák, béré ghati Yesu be, “Acha, ndũ nnyén ena, ye chi befóhó bebúbèbè bésèpti mmuet ntá yese.” ¹⁸ Yesu akeme bho be, “Ngõ ndu Satan áfú amfay akwene amik mbo miámian. ¹⁹ Ghó ka! Nchyé bhe betan be bákway beyat nnyó ne ngá-neghay amik. Nchyé be betan amfay betan Satan, mũmpap, ne yényih epu chye be esõnõri. ²⁰ Yé nõ báké ñák chi be, befóhó bebúbèbè bésépti mmuet ntá yeka. Ñák ka chi be Mandem asih manyén yeka amem ekáti ene amfay.”

Enyih ene échyé Yesu mañák

(Mt 11.25-27, 13.16, 17)

²¹ Mpok yo, Yesu anikmuet be, “Eta, wo mmu óbhõnjõ mfay ne mmik! Nchí chye wo bakak ndũ úró menyih ebhen mémbák bhésé bhésé ntá bariñndak ne ntá bo abhen bárinhí beyã menyih. Dñéné bho õõn kponõron ntá bo abhen bábhíkí rinhí yényih mbo mãmbõ. Eta, enyu yo ké wõmbõn ýyáñá be embak.” ²² Yesu apet arem be, “Etaya achyé me menyih menkem. Yé mmu abhíkí rinhí mmu ane Mmõ áchí ébhíkí fuèt chí Etayi. Ne yé mmu

abhiki riñi mmu Eta áhí ébhíki fuet chí Móywi ne bō abhen yi áyábhé ndu bekə bō mándíñí Etayi.”

²³ Ayibhiri ye mmuet arem ntá baghokó bhi ansem ansem be, “Éri ntá yeka echa bé bāghò menyin ebhen ne bāghò! ²⁴ Nchí ghati bhe be, beyā baremé kep̄nti ne bafō babhōñ nyaka ekwak begho menyin ebhen bāghò, ke bō kegho bhō. Bábhōñ ekwak beghok menyin ebhen bāghòk, ke bábhiki ghok bhō.”

Nekāy ndĩndu mmũ Samária

²⁵ Éfákari be ntōñ ebhé Moses arok memo Yesu. Abhép yi be, “Ntōñ, chōñ nkə yi ke mbōñ nepém enen nébhíki bhōñ ngwenti?” ²⁶ Yesu arem ntá yi be, “Ekáti Mandem érem be yi? Ĵpay aré be yi?” ²⁷ Akeme be, érem be, “Kōñ Mandem Acha ywe ne ntĩ ene nenkem, ne efóñó ye enkem, ne betan ebhe menkem, ne nkaysi ye nkem, ne kōñ nkokosi ye mbo enyu ókōñó mmuet eye.” ²⁸ Yesu arem ntá yi be, “Chi enyu yo. Kə nó, ne chōñ óm-bōñ nepém.”

²⁹ Ke ndũ yi áyàn betan mmuet, arem be, “Ke mbōñ nkokosi wa chi agha?” ³⁰ Yesu akeme yi ne nekay enen be, “Mmũfu afũ nyaka etok Yerúsalem àsèp Jeriko. Ndu árōñ, akwén amō baghép batanatan. Báféré yéntiki enyĩñ yí amuet, bádén yí, bárók, baro yi mpok árōbhe kekwoť begu. ³¹ Éfákari be nchiakap Mandem amot àsèp ndũ nkúbhé mbi wu. Ágháká nókó are, aghó yi, apé ebhēmbi, arok ebhak eyi. ³² Éfákari enyumot ne nkú betik amem ekerákap Mandem amot ane nneréket *Lévi. Mpok yi aghaka are, aghó yi, ke afuét nkwo chi ebhe echak, arok. ³³ Ke mmu Samária fú àsèp nyaka nkwo ndũ mbi wu. Ágháká nókó nebhet ane mmu wu achi, aghó yi, ne abhōñ ntínso ne yí. ³⁴ Arok ntá yi, achiti babhe ndũ befuet bhi, agwót. Apok yo ye yi anyana amfāy mpokyo batu yi, arok ne yí ndũ eket ené manko bachye nkáp ke mabere aré. Akwak yí. ³⁵ Neyí nókó aferé nkáp achye ntá mmu ane ayinĩ eket eyo arem be ‘Yinĩ mé yi. Nnāñ mpetnsem chōñ nkeme yéntiki enyĩñ echak ene óchōñti yi amuet.” ³⁶ Yesu arem noko ko, abhép ntōñ ebhé Mandem be, “Ókásí be ndũ nkwo wu bati arat, agha átōñó bé achi nkokosi ntá ane akwene amō bāghép?” ³⁷ Akeme be, “Chí ane ághó yi ntínso.” Yesu aghati ye yi be, “Dók yé kə mbo yí.”

Yesu arok begho María ne Matá

³⁸ Ené Yesu ne baghokó bhi bákò bárōñ bāchwōp ndu mótókófú. Ngwé amot ane áká nnyén be Matá abhak are. Asyepti Yesu amō ápay amem eket eyi. ³⁹ Abhōñ manō ane áká nnyén be María. María arok asibhiri ndũ bekak Acha angoko noko Eyōñ Mandem ene yi átōñ; ⁴⁰ Matá ankə noko chi betik ebhen nywop ndu mene Yesu. Ághó nókó bé betik beyā ntá yi aywintí, arok ntá Yesu arem be, “Acha, obhíki ghō ndũ mómaya árō betik menkem me awó? Ghati yi antwo ankwak me!” ⁴¹ Ke Acha akeme yi chi be, “Matá, Matá! Ĵfyé ntí ne Ĵdèn mmuet éti beyā menyin. ⁴² Dinĩ bé enyĩñ émot ke eri

echa. Yó ké María áyábhé, ne yé mmu apú kway besot yo ntá yi.”

Bo bārém be betan Yesu befú chi ntá Belsebul (Mt 6.9-13, 7.7-11)

11 Éwak émot, Yesu are nīkmuet nebhuérefu. Ánāñá nókó, nkoño ywi amot arem ntá yi be, “Acha, tōñ bhese enyu mánīkmuet mbo enyũ Ĵñ átōñ nyaka baghok abhi.” ² Yesu aghati baghokó bhi be, “Yéntiki mpok ane mánīkmuet, dem ka bé:

‘Eta, kə bo mányché nnyén ene kenókó. Kə bo mándó wo ombak Mfō wap.

³ Chié bhese yéntiki nywop, ení nenyíé.

⁴ Fonorí bebú bheseé, mbo enyu séfōñori yéntiki mmu ane ákú bhese bebú. Ne kéká sénchwe ndũ nemo enen nékə sénkwén ndũ bebú.”

⁵ Yesu arem ye ntá yap be, “Sénsót be mmu yweka amot arōñ ntá mmuere ywi mpok nywop négháká nēntíbhēti, adep nekok arem be, ‘Nkwāne, nīkmuet pwo me bekpokókó brēt bérát. ⁶ Mmuere wa amot ane achi ambi ndũ nekō atwo me anywōp néne, ne mbíki bhōñ nenyíé bechye yí anyie!’ ⁷ Mmuere ywe wu ankeme be, ‘Képerē sōñori me. Nnāñ mfe mbīnywop ne nnāñ mbere ne bōbha. Mpú kway befate be nchye wō yéñyĩñ.’ ⁸ Dinĩ ká be, yé ndũ yi apú kway befate be anchye yi nenyíé, éti yi achi mmuere ywi, abhōñ befáte anchye yi yéntiki enyĩñ ené yi áyan mbōnyune atōñorí bédép nekok keb-hōñ ntíánwōp. ⁹ Nchí ghati ye bhe bé: Nīk ka mmuet éti enyĩñ ene óyàn, chōñ Mandem anchye wō. Yāñ, chōñ ongo. Dep nekok, chōñ mánene ntá ye. ¹⁰ Kə ko, mbōnyune yéntiki mmu ane ánīkmuet éti enyĩñ ene yi áyàn, Mandem áchye yo ntá yi. Yéntiki mmu ane áyàn enyĩñ, ágho yo. Yéntiki mmu ane ádébhé nekok, mánene ntá yi. ¹¹ Bē bachíbhō, mmũ yweka ane mbák móywi abhep yi tansi, ansot chi nnyó anchye yi, chi agha? ¹² Yé chí nechí-nkōk ké mmó abhep wō, óchye yi ngá-neghay? ¹³ Mbák be bō bebú, bābhōñ ntí bechye berítí menyin ntá bōbheka, bākásí be Eta mmu achi amfay, ānok bechye Efóñó Bedyere ntá bo abhen mánīkmuet be yi anchye bhō Efóñó Bedyere ké?”

Yesu atan achá Satan (Mt 12.22-30; Mk 3.20-27)

¹⁴ Mpokófu, Yesu ábók efóñó ebúbə ene ékú mmu akwene kebho. Éfú nókó mbók wu abho berem kepi. Bo abhen bachi are babhak maknkay. ¹⁵ Ke mbok yap bārém chi be, “Belsebul mfō befóñó bebúbəbə ke áchye yi betan bebok befóñó bebúbəbə.” ¹⁶ Bo bārē yan mbi memo yi. Bábhép yi ankə enyĩñ maknkay ené ébhak mbo eriñ ene étōñ be betan ebhi befú chi ntá Mandem. ¹⁷ Ke ndu Yesu árññ nkaysi yap, aghati bhó be, “Yéntiki etok ene akore achi are bo mánú noko ne bati, ébhōñ chi meneme. Ne nneréket ané ákóré áhí are ne bo mánú noko ne bati, ákwéné kwen. ¹⁸ Ne mbák Satan ankə befóñó bebúbəbə bhi menu ne bati, ná yi ákway beb-hak enyũ mfō ane yi achi ndũ erōri mpok? Nchí bhēp be mbōnyune bārém be ndũ betan Satan ké měbòk befóñó

† Nō chí: achiti mmém ne bawet.

bebébebe. ¹⁹ Ne mbák ndũ betañ Satan kě měbòk befónó bebébebe, bakoño bheka bábòk bho ndũ betañ agha? Chonj bakoño bheka mántañ be! ²⁰ Ke mbák, sayri sayri měbòk befónó bebébebe chi ndũ betañ Mandem, no chi Mandem anáj achi nenti eneka mbo Mfɔ. ²¹ Mpok mmũ ntantañ ábhabheri eket eyi ne menyiní nenu bhi, yě mmu apu kway beghep menyin ebhi. ²² Ke mbák mmu ane átán acha yi atwo ánu ne yí, andén yi, ansot menyiní nenu ebhi ebhen yi asiki nti are, ampoko menyin ebhi andok ankore ne bo bachak. ²³ Mmu ane apu ne me, achi chi mũmpap wa. Ne mmu ane ápu kwak me ndu měnyókóti bho, átakatak.”

Εφόνο εβύβε έκway bepetnsem ntá mmu
(Mt 12.43-45)

²⁴ Bérónj ambi Yesu arem be, “Mbák mámbók eφόνό ebύβε éndó mmu, érop chí bóñboñbón amem baso, éñjanj noko ebhak ene yo échwe. Mbák ébhíkí ghó ebhak bechoko, ²⁵ érem be, ‘Chonj mpetnsem ebhak ene mfú.’ Ne énáñ émpétnsem, engo be mányo esi eket eyi, bágghókó sayri, ²⁶ eφόνό ebύβε eyo éronj ye, énsot befónó bebébebe béchák tándrámt ebhen bébébhé becha yo. Bó menkem mendok menchwe mmu wu amwet mém-bak ne yi, nté yi amber ancha ane mbi.”

Manják amen tetep

²⁷ Yesu árémé nók no, ngoré amot amem ngémtáy bo abhen bachi are arem ntá Yesu ne eyonj amfay be, “Éri echa ntá ngoré ane ábhé wo, achye wo amí!” ²⁸ Yesu akeme be, “Bo abhen eyap eri echa chi abhen bágghok Eyonj Mandem ne mánkə noko mbo enyũ éyàn!”

Bárém be Yesu ántónj eriní maknkay
(Mt 12.38-42)

²⁹ Ené bo báchák báchem aré mándok noko chi ambi, Yesu abho berem ntá yap be, “Mkpáká bho ane echonj áber acha! Bábhep be mántónj bhó eriní maknkay. Ke yě emót mpu tonj bho, ébhíkí fwet ene Jóna. ³⁰ Nkúbhé mbo enyũ Jóna achi nyaka erin ntá bo Ninive, enyu yo kě Me Mmu mfú ntá Mandem nchí bhak chonj erin ntá mcpáká bho abhen echonj. ³¹ Ewak Mandem átàn bö mmik, mfɔ ngoré ane áchí nyaka etok Shéba áfate andem be be bo mcpáká mmik ane echonj bákú bebú mbonyune yi afu nyaka nekə nesie arok begghok menyin ebhen Mfɔ Sólomon átónj bho ne beyá neriníndak. Ne nchí ghati bhe be mmu achi fá nénté eneka ane acha Sólomon, Yě nó, bápú ka begghok yi. ³² Ndũ nywobhé manyé, chonj bö Ninive mángati be bho mcpáká mmik ane echonj bé bekwéné bechi ne bhe mbonyune mpok bo bágghókó enyin ene Jóna aghati bho, bátáknsem ndũ bebú bhap. Nchí ghati bhe be mmu achi fá néne ane áchá Jóna, yě no, bápú ghok yi!

Yesu atónj be amík áchí mbo erónj ene ékə mmu ángó mbanj
(Mt 5.15; 6.22, 23)

³³ “Yě mmu apú dure erónj ansot enyin ankuti. Bádure erónj, mánte chi ebhak ene babhōnj bete yo be mbanj angóó ntá yěntiki mmu ane achwe anywóp. ³⁴ Amík ayeka achi berónj ebhen békə māngō mbanj. Mpok amík ayeka achi aríarí, mmwet eyeka enkem éjwi ne bediéré. Ke mbák amík ayeka ápu ariari, mmwet eyeka enkem éjwi ne ejuri. ³⁵ Sot ye ka mpok be bediéré ebhen bákaysi be bechi be anti béké bhak ejuri. ³⁶ Mbák ye bati yeka ankem ajwi ne bediéré, ne yě mandú ejuri apu are, chonj nepém eneka nenkem nembak pépép, mbo mmu ane ábhōnj erónj ne éghò, entonj noko yi mbi.”

Yesu aji bönkwo Fárisi ne batonj ebhé Mandem
(Mt 23.1-36; Mk 12.38-40)

³⁷ Yesu ánánjá nók berem kepí eken, mũnkwo Fárisi amot abhinj yi ndũ nenyié eket eyi. Yesu arok achwe anywóp, achoko amík menyie nenyié. ³⁸ Mũnkwo Fárisi wu abhak maknkay bégho be Yesu abhiki so amo mbo enyũ erin eyap étónj ke anyie nenyié. ³⁹ Acha aghati mũnkwo Fárisi wu be, “Bě bönkwo Fárisi, bäsot mpok bétyét nsemé nchán ke menémé ne bebú bejwi be anti. ⁴⁰ Bě bechinjti bho! Mandem ane aghókó enyin, pú yi ke aghoko mmem ne nsem eyi nkwo? ⁴¹ Ke enyin ene bábhōnj bekə chi besot menyin ebhen bechi amem bekrure ebheka mánychye ntá bachébhébo ne chonj berin ebheka menkem mémbak nkwo pépép.

⁴² “Bě bönkwo Fárisi, chonj embep ntá yeka encha, mbonyune bapú kə enyin ene echi chak ntá bho ne bábhiki konj Mandem. Bäsot ndu beri amot ndũ baru byo mánychye ntá Mandem, mánkə enyumot ne mbwot achak. Bábhōnj bekonj Mandem ne mámbak sayri ne bho ke bábhiki bhonj begghokontik bebhé béchák. ⁴³ Bě bönkwo Fárisi, chonj embep ntá yeka encha! Bäckonj bechoko ndũ menok kenókó amem bekeré nenikímwet bo Israel, ne bákōnj be bo mankaka noko bhe ne kenókó nefísie. ⁴⁴ Chonj émbép ntá yeka encha! Bächí mbo manem ane mmu ákò amfay kerinj be chi manem.”

⁴⁵ Ntonj ebhé Mandem amot arem ntá Yesu be, “Ntonj, mpok órem menyin ebhen, óchye bhese nkwo ntíanwóp!” ⁴⁶ Yesu akeme be, “Bě batonj ebhé Mandem, chonj embep ntá yeka nkwo encha! Nti achi be mányière bo mámpókó menwóptí batu ané be babhōnj bápú kwak bo mámburé bebhé bho yě mandú. ⁴⁷ Chonj émbép ntá yeka encha! Bachímbi bheka báway nyaka baremé kepinti. Bäte manem ayap néne, māngwati mbi aré bekə yo ándí amík. ⁴⁸ Bekə enyu eyo, étónj be bächí enyumot mbo bachímbi bheka abhen báway nyaka baremé kepinti Mandem ndũ bäte beriti manem ntá yap. ⁴⁹ Étiyo, ke Mandem, ndũ neriníndak eni, árémé be ‘Chonj ntó baremé kepinti ne bönto bha ntá bo Israel; ne chonj māngwáy mbok eyap, ne mánychye abhénéfú beyá esonjri.’ ⁵⁰ Chonj Mandem antemsi ye mcpáká bho

† No chi: etok ene echi ebhe Saut.

†† Bo Israel babhōnj nyaka enyu ené básò amo ke mányie nenyié. Bákaysi nyaka be erin eyo ékə bó mámbák chak besí Mandem.

abhen echōj ěti manōj baremé kepřnti mankem abhen bo bawáy te nebħōmik, ⁵¹ bebho ne Ábel kpát beghaka amœt Sakaríá mu bawáy nenti éfémé akap ne ekerákap Mandem. Nchí ghati bhe be chōj Mandem antemsi mkpáká bho abhen echōj ěti bawú yō ankem! ⁵² Bě batōj ebhé Mandem, chōj émbep ntá yeka encha! Băbhesē efīñí ene mánēne mbīnywōp ane mmu áfœt aré ke ambōj nejwīmem ndŭ barak Mandem. Băbhiki chwe are, ne băchyet mbi ntá abhen báyàn nyaka bechwe are!”

⁵³ Nerō ane Yesu árō nebħœt wu, batōj ebhé Mandem ne bōnkwō Fárisi babho bechiti yi ne bebħép, mánycōjti nkō yi bekœ yi ankwen anyu. ⁵⁴ Ne mánōbheri nkō yi ndu bekœ yi ákwén ndŭ eyōjōnyu.

Yesu ayep bōbhi batú be báké bhak bō betábhá
(Mt 10.26, 27)

12 Ene Yesu árém nō, bo báre twō, kpát báyá báchá, mánjati nkō bati. Yesu ayambi arem ntá bagħōkó bhi be, “Sōt ka mpok ne yís bōnkwō Fárisi. Báchi chi bō betábhá. ² Yěntiki enyīj ene bakuti, chōj mánene. Ne ené echi bhésé bhésé chōj mánkœ bo mandīñi yō. ³ Ndu echi nō, yěntiki enyīj ene bǎrémé ansem ansem, chōj bo mangok yō kpoñoroj. Ne menyīj ebhen băghati bǎrŭ bho ansem ansem chōj bo mánte amfay beket mámbik be bo mángók.

Mmu abhōj bécháy chi Mandem
(Mt 10.28-31, 12.32, 10.19-20)

⁴ “Mamœre bha, nchí ghati bhe be, báké cháy bō mmik. Băkway beway chi mmœt nkŵá ke bápu kway beku enyīj echak ene ebebhe echa eyō. ⁵ Ghók ká mmu ane băbhōj béchay. Cháy ka mmu ane ákway beway mmœt yeka, ne ankwáy memese be amem nepīngo! ⁶ Pú mmu akway beku bōkenen batay ne nkáp ane apu yěnyīj? Yě nō, Mandem apú ghōkōntik yě amōt. ⁷ Ke ná ne be? Mandem arīñí yě chí mpăy bekaká emene ebhen béchí yěntiki mmu yweka anti. Băké chay ye yěnyīj ené bo bakway bekœ bhe. Besí Mandem, yěntiki mmu yweka abhōj menwōp tontó achá ngémtáy kenēn.

Bo abhen bachi bō-Yesu
(Mt 10.32, 33; 12.32; 10.19, 20)

⁸ “Nchí ghati ye be be, yěntiki mmu ane árēm kpoñoroj besí bō mmik be yi achi mmu wa, chōj Me Mmu mfú ntá Mandem ndem besí bōángel Mandem ndŭ nywōp manyé be mmu wu achi awa. ⁹ Ke mmu ane ataña kpoñoroj besí bho be apu mmu wa, chōj menkwō ntaña besí bōángel Mandem be yi apu mmu wa. ¹⁰ Ne chōj Mandem amfoñori yěntiki mmu ane árēm ebúbœ ěti Mmu ane áfú ntá Mandem, ke apú foñori mmu ane árēm ebúbœ ěti Efóñó Bedyere. ¹¹ Mpok básóré bhe ambi ndu betañ be amem bekeré nenikímœt ebhap ne besí bōbati etōk ne bōgōbhano, báké seme enyŭ bákway betaña mmœt ne ěti enyīj berem. ¹² Mpok eyō chōj Efóñó Bedyere ántōj be enyīj ene băbhōj berem.”

Nekăy echīñti mfo nkáp

¹³ Ené Yesu āchyē bagħōkó bhi manie enyu eyō, mmu amōt amem ngémtáy bho arem ntá Yesu be, “Ntōj, ghatí mómaya ánkóré newú etayese ánchyé ebha menyīj!” ¹⁴ Yesu akeme yi be, “Nkwáne, agha ábhúré mé ntañá manyé ne nkóre menyīj newú ntá yeka?” ¹⁵ Ke arōk ambi arem ntá bo mankem be, “Sōt ka mpok! Kém ká mmœt be báké fyē ngojō ndu bebħōj beyă menyīj. Puyě chi beyă menyīj ke békēm nepém nkŵá.” ¹⁶ Yesu átém bō nekay be, “Nki mŭnkáp amōt áchyē nyaka yi beyă mbwōt. ¹⁷ Ekœ abho békáysi andeme nkō be, ‘Chōj nkœ yi? Mbíkí pœre bhōj nebħœt bēbhœre mbwōt?’ ¹⁸ Ke árem ne mmœt yi be, ‘Chōj mmokoti bē-tak ebha, ngoko ebhen bēchíkítí, mfyé mbwōt aya ne menyīj ebha are.’ ¹⁹ Ndem ye ne mmœt eya be, ‘Ōnáj ōbhōj beyă menyīj ebhen besōt beyă mamié. Kēpere sōjōri mmœt. Nyié, nyú, ōnkœ manják.’ ²⁰ Ke Mandem aghati yi be, ‘Wō echīñtímu! Nkúbhé beti ebhen, nepém ene némay. Ke menyīj ebhén ōbhúré bérōp chōj chi ebhen bo bachak!’ ²¹ Nó ke éfakari ne mmu ane ábhúré menyīj ntá yímōj, ke yi kekœ menyīj ebhen bēbhōj menwōp besí Mandem.”

Nkojō Yesu abhōj besiki nti ne Mandem
(Mt 6.25-34)

²² Yesu aghati ye bagħōkó bhi be, “Nó kě nchí ghati bhe be, mmu áké bhōj basémé ěti nepém eni be chōj nyíé yi, chōj mfyé yi? ²³ Nepém nkŵá nébhíkí cha nenyíé? Nepém nkŵá nébhíkí cha ndené? ²⁴ Yīñí ká kenēn. Képú kwaj nenyíé ne kēpú fere mbwōt ebhi. Kéb-híkí bhōj beket ne yě chi bēták ebhen bēbhœre nenyíé aré. Mandem ke áchyē kō nenyíé, ne besí Mandem, băcha kenēn tontó! ²⁵ Ne ntíkí mmu yweka basémé ákway bekœ nepém eni nénsap, ye chi mandú niñīñi nénchá enyu nebħōj bebħak? ²⁶ Mbák ye bapú kway bekœ mandú enyīj mbo eyō, ndaká yi băbhōj basémé ěti menyīj bechak? ²⁷ Yīñí ká bōchuchu abhen bágō. Bápú kœ betik, ne bapu ghoko nden. Ke nchí ghati bhe be, yě chí Mfo Sólomon mmu ábhōj nyaka beyă keném, abhíkí bhōj nyaka nden ene eri mbo yě chuchu amōt. ²⁸ Mandem kě ághókó tákō ne berí ebhi, tákō ane ákway bebħak echōj, mbúré angwōsi, mámfyé ango. Băkáysi bé be kě Mandem apu kwáy békŵák mǎmbōj nden béfyé amœt ke? Neka eneká ne Mandem négŭpsi necha! ²⁹ Băké sōjōri ye batī yeka bebħep ěti enyīj ményie ne ěti enyīj menyū. ³⁰ Bō mmik bákōjō menyīj ebhen ke diñí ka be Etayeka arīñi be băbhōj bebħōj bō. ³¹ Fíé ká ntí chi be Mandem ámbák Mfo yweka, ne chōj yi anchyē be menyīj ebhen menkem nkŵō.

Enyīj Yesu átōj ěti kefō mmik
(Mt 6.19-21)

³² “Bōbha, báké chay, yěndu băchi nkŵō bāghōjōmén ane abhiki ya. Mandem abhōj manják bechye be akōre ndŭ kefō eki. ³³ Tí ká menyīj ebhen băbhōj mǎnchye nkáp ntá bachébhēbho. Bōj ká bōbebħă-nkap abhen

bápú chɔŋɔ be nkáp anem. Bwé ká kefɔ menyɪŋ ekeka amfay. Aré, kó kébhak mpoknkem. Yé ngép apu kway beghɛp enyɪŋ are, ne kengɔk apú chwe ánychɔŋti yényɪŋ.³⁴ Ebhak ené nkáp ywe áchí, aré ké nti ene nkwo nébhak.

Bák ká pè mpoknkem

³⁵ “Tonɔtí ká mmɛt mǎndurɛ berɔŋɔ bheka. ³⁶ Bák ká mbo bɔ-betok abhen mǎndɔŋ be chi-betik awap amfu ndũ epǎ nebhay ene yi áróŋɔ are ampetnsem be mǎnéne mbɪnywɔp ntá yi témté, mpok yi átwɔ ádébhé nekok. ³⁷ Chɔŋ endi encha ntá bo abhen bábhak pè mpok etayap átwɔ! Tetɛp nchí ghati bhe be mpok yi atwɔ, ághati bho manchɔkɔ amik, anchónɔ nden eyi, ansɔt nenyíe anchye bho manyíe. ³⁸ Yé antwɔ chí ne néntí bhiti, yé chí mpok nkɔk ékòk, ke antemeri bho pè, éri encha ntá bɔ betok bho! ³⁹ Dɪŋí ká be mbo mboŋɔket áriŋi neŋɔkɔ nywɔp enen ngép átwɔ, mbɛ apú rɔ mǎndak eket eyi. ⁴⁰ Bè nkwo bábhɔŋ betonɔti mmɛt Mmu ane áfú ntá Mandem átwɔ chɔŋ chi ndũ mpok ane bábhíkí kaysi be yi átwɔ.”

Mmũ betok ane achi tetɛp

(Mt 24.45-51)

⁴¹ Píta abhép Yesu be, “Acha, ɔtɛm nekay enen chí ntá yese ke chi ntá bo mankem?” ⁴² Acha akeme yi be, “Mmũ betok ane achi tetɛp ne ndiŋindak chí ane? Chí ane chi-betik ywi áchyé yi betanɔ be anjɪŋi nɔkɔ batɔ bakɔ betik abhen bachi amem efo yi, anchye nɔkɔ bho awap ákɔre nenyíe ndũ mpok. ⁴³ Chɔŋ endi encha ntá mǔbetok wu ane chi-betik ywi átwɔ antemeri yi ndu ákè enyɪŋ ene baghati yi ankɔ! ⁴⁴ Nchí ghati bhe be, mbák nkɔbetik wu ákɔ nɔ chi-betik ywi áchyé yi betanɔ amfǎy menyɪŋ ebhí menkem. ⁴⁵ Ke mbák mǔbetok arem be, chi-betik awa átat bétwɔ, ambo beden bɔ-betok bachak, abhen baghɔré ne abhen babhakanem, ne ambo ményíe, anyu nɔkɔ, kpát mmem ánkem yi, ⁴⁶ chi-betik ywi átwɔ ndũ nywɔp enen mǔbetok abhíkí kaysi be yí átwɔ ne ndũ neŋɔkɔ nywɔp enen mǔbetok wu abhíkí riŋi. Antemsi yi, amfye yi nebhet ane bo abhen bábhíkí noko Mandem bachi. ⁴⁷ Ne mǔbetok ane áriŋí enyɪŋ ene chi-betik áyàn yi ankɔ, ke yi ke tonɔti mmɛt ankɔ mbo enyu éyan, bátemsi chɔŋ yi sayri. ⁴⁸ Ke ane ábhíkí riŋi enyɪŋ ene chi-betik áyàn yi ankɔ, mbák akɔ enyɪŋ ene éyàn mantemsi yi, báchyé yi chi mandú ntemsi. Bábhɛp ton-tó ntá mmu ane báchyé yi tontó. Ne báfyé amik tontó ntá mmu ane báfyé beyǎ menyɪŋ amó yi.”

Yesu arem be yi atwɔ ne ákórɛ

(Mt 10.34-36)

⁴⁹ Yesu apɛt arem be, “Ntwɔ begɛp chi ngó fá amik. Mbo ánanɔ akem, mbɛ nkɔŋ tontó! ⁵⁰ Chɔŋ mǎmfyé me ndũ esɔŋɔri mbo mmũ ane báfyé yi anyén ndũ mpok ane bájwiti yi. Nti népú ɔɔp me amem te esɔŋɔri ene éntwɔ emfɛt! ⁵¹ Bǎkásí bé ntwɔ fá amik chi bekɔ bo mǎmbák ndu kpák ne bati ke? Áe, ntwɔ chí ne akɔre. ⁵² Bébhó néne, yéntíkí eket ené bo bachi are bati atay,

chɔŋ ákórɛ ámbak nenti nap. Bati arat keka abhen bati apay. Bati apay keka abhen bati arat. ⁵³ Ákórɛ ábhak chɔŋ enyuné chí ápap móywi ane mbakanem, mmũ ane mbakanem ampap etayi, nno ampap móywi ane ngɔré, móywi ane ngɔré ampap nno. Nnoém ampap ngɔré móywi, ngɔré ampap nnoém éywi.”

Mmu abhɔŋ berɪŋi mpok

(Mt 16.2, 3)

⁵⁴ Yesu arem ye ntá ngémtay bho abhen bachi are be, “Mǎnánɔ mǎngó nebu ndũ négírí ndũ ebhè nebu ene mmok ánem are, bárem be ‘Manyier átwɔ kwen’; ne émbak enyu yɔ. ⁵⁵ Ne mǎnánɔ mǎngɔ nebhánɔ ndu nebhɔ bekwen, bárem be, ‘Enem étwɔ’; ne émbak enyu yɔ. ⁵⁶ Bè bɔ betabha! Bǎriŋí béyíŋi nebu mǎndem mbák manyier ákwen chɔŋ, ne mbák apu kwen. Ndaká yí bábhíkí riŋi menyɪŋ ebhen Mandem ákè ndũ mpokóné?”

Pɛtnsem ndũ ekɔŋ ne mǔmpap ywe

(Mt 5.25, 26)

⁵⁷ “Ndak yí bè babhɔŋ bápú kway berɪŋi enyɪŋ ene echi chak be mmu ankɔ? ⁵⁸ Mbák ɔbhɔŋ ndak ne mmu ne yi ákè manyé ne wɔ, ɔkɔ yi? ɔbhɔŋ béghɔ be ndaka wu ámay ansem ené bábhíkí rɔŋ ndu acha manyé. Mbák ɔnká yi ansɔt wɔ ambi ndũ manyé, ntanjá manyé áchyé wɔ ntá bo mbɪŋ nkú ne bo mǎmfɛ wɔ. ⁵⁹ Nchí ghati wɔ be, ɔpú fu wawak kpáte ɔnchye ákwɔ ywe ankem, yényɪŋ kerɔp.”

Tík ká nsem ndũ bebú

13 Nkúbhé mpok yɔ, mbɔk bho abhen bachi aré, bátémɛ Yesu éti bo Galili abhen Páilet akɔ baway mpok báchyé akap ntá Mandem. ² Yesu akeme bho be, “Bǎkásí be bo Galili bho bákú nyaka bebú bacha bɔ etɔk Gálili bachak ke? ³ Nɔ bho! Dɔ ngati be be, mbák bábhíkí tɪknsem ndũ bebú ebheka, chɔŋ be mankem mǎngu mbo bho. ⁴ Ná ne bɔ batí neku-ne-arat abhen ekerémfáy ene echi neɔpak éntɪŋnyen Sílom ékwéné éwáy? Bǎkásí bé efákárí nyaka ne bho enyu yɔ chí ndu bákú bebú bacha bo bachak abhen bachi etɔk Yerúsalem yɔ ke? ⁵ Nɔ bho! Nchí ghati be be, mbák bábhíkí tɪknsem ndũ bebú ebheka, chɔŋ be mankem mǎngu mbo bho.”

Yesu atém nekǎy enɔk ene epu nyu keɔpɛm

⁶ Yesu atém ye bho nekay enen be, “Mmu amɔt apí nyaka enɔk ene babhɪŋi bé *fig amem nkí ywi. Égháká nókɔ ményu keɔpɛm, are kɔ ambyo nɔkɔ mbák ényu keɔpɛm, ke ake ghó yényɪŋ. ⁷ Aghati mmu ane ákè betik amem nkí wu be ‘Yiŋí, ndũ mamié arát nchí twɔ beyanɔ keɔpɛm ndũ enɔk ene, ke mpu ghɔ yényɪŋ. Kpót yó gúép amik! Ékè kpík yi fá téé, échet nɔkɔ mmik ndéndem?’ ⁸ Nkɔ betik wu akeme yi be, ‘Eta, dɔ émpét embak ndũ mmíe enen nkwo. Chɔŋ ntém nnet ywi ngabheri, mfyé ntɔbhé-píɔ. ⁹ Ne mbák ényu keɔpɛm mmíe mbúré éndi,

ke mbák ébhíké nyu kepem, žkwáy beghati me mkpɔt yɔ nɔɛp amík.”

Yesu abú ngɔré ane ábhéntí ndŭ nywɔbhé neywěmɛt

¹⁰ Ewak neywěmɛt bo Israel, Yesu áre tɔŋ bo amem ekeré neníkímɛtí eyap. ¹¹ Ngɔré amɔt abhak aré ane efónó ebúbɛ ékú yi ápéné ndŭ mamié neku-ne-arat, yí keperɛ kway beko chak. ¹² Yesu ághó nókó yi, abhiŋi yí arem be, “Mmá, neme ene némay.” ¹³ Atɔk yi ne amɔ. Témte wu, anyabhe mmɛt téé, abho bebíti Mandem.

¹⁴ Mŭnti ekeré neníkímɛtí ághó nókó bé Yesu akɔ mɔngɔré wu atan ndŭ nywɔbhé neywěmɛt enap, abé nti, abho berem ne eyɔŋ etanatan ntá bo abhen bachi are be, “Sébhɔŋ manywɔp átándat ndŭ békɔ betik. Mmu ámbóŋ neme, ántwó chí amem manywɔp ayɔ be mámbú yi. Éképerɛ bhak chi ndŭ nywɔbhé neywěmɛt.” ¹⁵ Yesu Acha akeme ye yi be, “Bě bŏ betabha! Ntiki mmŭ ywɛka ápú kaŋari ye chí mpɔŋ yi, yě chi mpɔŋɔ batu yi ándók anchye yó manyier ndŭ nywɔbhé neywěmɛt? ¹⁶ Ná ne ngɔré ne, mmó Ábraham † ane Sattan ágwóré ndŭ mamié neku ne arat. Échí ebéptí enyih beferɛ yi ndŭ esɔŋri ndŭ nywɔbhé neywěmɛt ke?” ¹⁷ Nerem Yesu árémé nɔ, ntíánwɔp akem bŏmpap abhi mankem. Ke beyá bo bábhóŋ maŋák be yi ákè menyihí maknkay bhɔ menkem.

Yesu atém nekăy sɛpem mɔnkɔ ane bábhɔŋi be mɔstat
(Mt 13.31; Mk 4.30-32)

¹⁸ Ébhíké tat, Yesu arem ye be, “Kefɔ Mandem kéchí mbo yi? Chɔŋ njenti kɔ ne yí? ¹⁹ Kefɔ Mandem fá amík kéchi mbo mɔsɛpem ane énkɔ ene bábhiŋi be mɔstat, ane bápí amem nkɔ, séchák, ségó, sérɔp enɔk ene kenen kétwŏ kénte manyay ndŭ batáp ayi.”

Yesu atém nekăy yís
(Mt 13.33)

²⁰ Yesu apet arem be, “Chɔŋ mpet njenti Kefɔ Mandem ne yi? ²¹ Kechi mbo yís ane ngɔré ásré achem ne nchán fláwa érat. Mandu yís wu akɔ fláwa nkem amwɔt, kpát ajwi amem enyih ene yi achi aré.”

Mbi mábhéri ke achi mbí nɛpém
(Mt 7.13, 14, 21-23)

²² Ené Yesu áròŋ Yerúsalem, are te ndŭ betɔk begho ne bŏbetɔk antɔŋ nɔkɔ bho Eyɔŋ Mandem. ²³ Mmŭ amɔt abhep yi be, “Acha, chɔŋ Mandem ampeme chi bāru bho?” Yesu arem ntá yap be, ²⁴ “Nu ka béfɛt ndŭ nyŭbhá ane áchí mábhéri. Nchí ghati bhe be beyá bho báyàŋ chɔŋ befɛt manchwe ke bápú bhɔŋ mbi.

²⁵ Mbɔŋɔket ánàŋ chɔŋ amfate antier mbínywɔp, bāte nefí mändɛp nɔkɔ nekɔk ne mǎnik nɔkɔ mmɛt be, ‘Acha, nené bhese mbínywɔp.’ Ke mbɔŋɔket ankeme chí be, ‘Mbíké riŋi bhe ne yě chí ebhak ene bǎfú.’ ²⁶ Mǎmbo ye berem be, ‘Pú séchɔkɔ nyaka nebhɛt amɔt sényíé, ne senyu ne wɔ? Ne tɔŋ Eyɔŋ Mandem amem betɔk eb-

† Ndu nkaysi bo Israel, mbák mmu áchi ebhárémɔ Ábraham, nɔ achi mmu ane Mandem ápeme.

hese?’ ²⁷ Ke ákeme bhe chi be, ‘Mbíké riŋi bhe ne yě chí ebhak ene bǎfú. Fǎ ká me besí, bē bakŭ bebú mankem!’ ²⁸ Aré, chɔŋ mǎndi kebho ne mǎmbak ndŭ nenyie ámén mpok bǎghɔ Ábraham ne Áisek ne Jekɔp ne baremé kepɛnti mankem chɔkɔ ndŭ nebhɛt kɛfɔ Mandem, ene bǎtíébhé be nefí. ²⁹ Chɔŋ bo mámfu mbi ne nsem, ebhē awónem ne awóghɔ, máncɔkɔ mányie epǎ ndŭ nebhɛt kɛfɔ Mandem. ³⁰ Diŋí ká be, chɔŋ mbɔk bho abhen bǎchí ansem néne mándɔp bŏmbi, ne abhen bǎchí bŏmbi mandɔp ansem.”

Yesu adi kebho ěti bo Yerúsalem
(Mt 23.37-39)

³¹ Ndŭ nkúbhé mpok eyɔ, mbɔk bŏnkɔw Fárisi bǎrɔk bǎgháti Yesu be, “Fǎ fá dɔk ebhak échák. Mfɔ Héɔd áyàŋ béway wɔ!” ³² Yesu akeme bhɔ be, “Dók ká ghati Héɔd esɔp eyɔ be, ‘Chɔŋ ndɔk ambi bébok befónó bebúbɛbɛ ne mbú bho echɔŋ ne mbúré, ne égháká nɔkɔ manywɔp arat, nnaŋa betik ebha. ³³ Yěndu échí nŏ, mbɔŋ berɔŋ Yerúsalem. Nchí kɔ echɔŋ ne mbúré ne éghaka nɔkɔ ndŭ nywɔp enen nejwi arat ígaka aré. Amem Yerúsalem ke báway nɔkɔ baremé kepɛnti Mandem.’ ³⁴ Yesu akók arem be, Eé Yerúsalem, bŏ Yerusalem! Bě bo báway baremé kepɛnti Mandem, mántemti nɔkɔ ne batay ndu béway bo Mandem átó be mángátí bhe Eyɔŋ eyi. Ndŭ beyá mpok, nján besɔt be mfyé amɛt bé mǎmbak ne me mbo bŏnkɔk abhen nɔk nɔk ákúti nebhɛt amɔt ne bebhap ebhi, ke bǎpú ka be nkɔ nɔk! ³⁵ Ne néne, chɔŋ Mandem amfere ntí ndŭ eket eyeka, éndɔp enyu eyɔ. Nchí ghati bhe be, bǎpú pere ghó chɔŋ mé, kpáte mpok ane bǎrém chɔŋ be ‘Sémbítí mmu ane átwŏ ndŭ nnyén Mandem Acha.’”

Yesu abú mmu ndŭ nywɔbhé neywěmɛt bo Israel

14 Ndŭ nywɔbhé neywěmɛt bo Israel nemɔt, Yesu arɔk ményie nenyíé amem eket ene mŭnti amɔt ane achi mŭnkɔw Fárisi. Bo Fárisi bhɔ bátep yi amík amɛt begho ndŭ yi ákè. ² Mŭfú abhak besí Yesu ane ábhóŋ neme afemntay. ³ Yesu abhép batɔŋ ebhé Mandem ne bŏnkɔw Fárisi abhen bachi are be, “Ebhé eyese éká be mámbú mmu ndŭ nywɔbhé neywěmɛt ke?” ⁴ Ke báke rem yěnyih. Yesu asɔt mmu wu abú yí. Arɔ ye yí arɔk. ⁵ Abhép yé bhɔ be, “Ntiki mmŭ ywɛka ane mŏywi ne yě mpɔŋ yi ákwen amem mbokó manyier ndŭ nywɔbhé neywěmɛt ke yi keya yě yi, yě yɔ témte ámféré?” ⁶ Bŏ kekway békeme Yesu yěnyih.

Mandem ábhɔŋ maŋák ne mmu ane ásɛpti mmɛt amík

⁷ Ené Yesu áyihí, ághó ndŭ bŏ abhen mánáká ndŭ epa báre yap bebhaká kenókó. Achye bhɔ manie be, ⁸ “Mpok mánáká wɔ ndŭ epǎ nebhay, žké tiŋi yap enɔkɔ kenókó ōnchɔkɔ aré mbɔnyune ékwáy befakari be mának mmŭ ane acha wɔ. ⁹ Ne mmu ane ánáká bhe antwŏ andem be, ‘Faté chye epok ene ntá mmŭ-ne.’ Mbák ém-fákári enyu yɔ, žfaté ne beyá ntíánwɔp bérɔŋ bechɔkɔ ndŭ nebhɛt ane ábhíké bhɔŋ yě mandú kenókó.

¹⁰ Mpok mánáká wɔ ndũ epa, yap chi enɔk ene ébhíkí bhɔŋ yě kenókó, be mmu ane ánáká epa ántwó, ankwáy berem ntá ye be, 'Nkwǎne, twó chɔkɔ ndũ enɔkɔ kenókó.' Bõ epa bachak mángɔ be mmu ane ánáká epa áchyè wɔ kenókó. ¹¹ Yě agha ane áyòŋ mmuæt, Mandem ášèpti yi amik. Ne mmu ane ášèpti mmuæt amik, Mandem ákòsi yi amfay."

¹² Yesu arem ye ntá mmu ane ábhíŋí yí ndũ epa nkwo be, "Mpok óbhíŋí bho ndũ nenyíé, óké bhíŋí chi mamuere bhe, ne bõneréket ywe, ne bõ nkáp abhen bachi kekwaɔ ne wɔ. Mbák ómbíŋí chi menyũ bo bho, bõ nkwo bákway bebhiŋi wɔ bé ónyíé nenyíé ne bho ne eyɔ émbak akap ane óbhɔŋ. ¹³ Mbák ónàk epa, biŋí bachébhébhho, ne babák, ne bakem, ne manemamík. ¹⁴ Ne eyɔ éndí encha mbɔnyune menyũ bõbhɔ bápú kway bekeme enyíŋ ene ókú ntá yap. Ke Mandem ákap wɔ mpok yi ákù bo abhen bachi chak besí bhi mámpetnsem ndũ nepém."

Yesu atém nekǎy epǎ egbo (Mt 22.1-10)

¹⁵ Yesu ánáná nókó bérémm menyíŋ ebhen, mmu amɔt ane áchí ndũ nenyíé ne yi, arem ntá yi be, "Chɔŋ éndí ntá yě agha ane ányíé epǎ ene ébhak ndũ nebhuæt Kefɔ Mandem awu amfay!" ¹⁶ Ne Yesu aghati yi be, "Mmũfu anak nyaka erem epa, abhiŋi beyǎ bho. ¹⁷ Mpok ane epa ébhóŋ bebho ákwáy nókó, ató mǔbetok ywi be andɔk angati bo abhen yi anaka be, 'Twó ká, mánaŋ batɔŋti yěntíkí enyíŋ.' ¹⁸ Arɔk aghati bhó, ke yěntíkí mmu wap arɔbhe ghati yi chí be ndak akem yi. Ane mbi arem be 'Nku nki ne mbɔŋ bérɔŋ beyíŋi wu. Nikmuæt, ghati etaye be áké benti.' ¹⁹ Achák arem be, 'Nku mpɔŋ byó ene ékwàŋ bakí. Nchí yaŋ ndók ngó betik ebhen ya ékwáy bekù. Nikmuæt. Ghati etaye bé áké benti.' ²⁰ Anefú arem be, 'Néne ke mbáy ngɔré. Mpú kwáy ye bétwɔ.' ²¹ Mmũ betok wu arɔk aghati etayi menyíŋ ebhen bõbhɔ bárem. Mbɔŋŋket abéntí. Aghati mǔbetok yi wu be, 'Fú, dók áyák ndũ yěntíkí mbay ane áchí etɔk ne yěntíkí nebhuæt ane bo báchí are sɔt bachébhébhho twɔ ndũ epa ne bho. Twó ne babák ne bakem ne manémamík.' ²² Mmũ betok arɔk atwó, arem ntá yi be, 'Eta, nkù enyíŋ ené órémm ke eket ébhíkí re jwi.' ²³ Etayi arem be, néne 'Fú, dók, etɔk ndũ babhí agho ne ndũ babhí bebhi. Fíé betaŋ bé bo mántwó bé eket epa énjwi. ²⁴ Diŋí ká be, yě mmu amɔt ndũ bo abhen njambi ke bók ketwó, apú kwáy béghókóti enyíŋ ndũ epa eya-ne."

Menyíŋ ebhen nkoŋo Yesu ábhóŋj ménémm (Mt 10.37, 38)

²⁵ Ngémtay bho bǎré kɔ ne Yesu. Ayibhiri mmuæt arem ntá yap be, ²⁶ "Mbák mmu áyàŋ bébhak ne me apú kwáy bebhá k nkoŋo wa mbák abhíkí kɔŋ me árchá etayi ne máyi, ne ngɔré ywi, ne bõbhi, ne, bõmayi abhen babhakanem ne abhen baghɔré ne ankɔŋ me ancha ye chí mmuere yi. ²⁷ Yě agha ane ábhíkí ka beɔkɔ eyí eko ankoŋo me apú kway bebhak nkoŋo wa.

²⁸ "Mbák mmu yweka áyàŋ bete eket egbo, pú áyambi anchɔkɔ amik ankay, angɔ mbák nkáp ane yi ábhóŋj

akway ane yi áte eket anaŋa? ²⁹ Mbák abhíkí kɔ nɔ, ákwáy beghoko nebhuéréket ke yi kete eket ánáná, ne bo abhen bághóŋ yɔ mámbó béwáy yi be, ³⁰ 'Ane abho bete eket ke echa yi menaŋa.'

³¹ "Ne sénsɔt be mfo amɔt abhóŋ batemé nenu nka byo (10, 000). Aperé rɔŋ menu ne mfo ane ábhóŋj batemé nenu nka esa, (20, 000) ákù yi? Pú áyambi anchɔkɔ, ankaysi sayri, mbák ákwáy menu ne mfo wu?

³² Ne mbák ángó bé betaŋ ebhi bébhíkí kway, áto bo ntá mfo wu mpok batemé nenu bhi babhuæt nekɔ nesie be mánsókórí enyu ené bápú nu ne bati." ³³ Yesu arem ye be, "Échí enyumɔt ne be mankem. Mbák mmu abhíkí bhɔŋ nti beɔ yěntíkí enyíŋ ene yi ábhóŋj, apú kway bebhak nkoŋo wa."

Ngán ane ábhíkí bhɔŋ manyíŋti (Mt 5.13; Mk 9.50)

³⁴ Yesu arem be, "Ngán áchí erítí enyíŋ. Ke mbák ngán ábhíkí pere bhɔŋ manyíŋti mi, ná bákway bekù wu ampet ambak erítí ngán? ³⁵ Enyũ ngán wu apú pere rí ndũ yěnyíŋ. Apú ri amik ne apu ri yě ndu befyé ndu ntó-tako ane báyàŋ ámpóó árchye ntobhé-píɔ. Bato wu to. Mmũ ane áyàŋ beghok ántá batu angok sayri."

Ághóŋjmmén ane aneme (Mt 18.12-14)

15 Mpokófu, babhebhé nkábhénti ne bakù bebú bachak bǎré kap Yesu ndu beghok menyíŋ ebhen yí átɔŋ. ² Bõnkwo Fárisi ne batɔŋ ebhé Mandem bábho ménywínti be, "Mónkwǎne ásyepi bõ bebú, ne ányie te nenyíé ne bho."

³ Ékù Yesu atém bó nekay enen be: ⁴ "Sénsɔt be mmũ yweka amɔt abhɔŋ bághóŋjmmén besa betay. Mbák amɔt anem ebhi, ákù yi? Pú ářò ané besa menwi nsem nekù ne anwi, andɔk beyaŋ awu ámɔt kpát ambɔŋ wu? ⁵ Ne mbák agho wu, áɔkɔ anyaŋa manki ne maŋák, ⁶ ne mpok ane yi ágháká anywóp, ábhíŋi mamuere bhi ne bakokosi bhi, angati bho be, 'Nák ká ne me mbɔnyuné, mbɔŋ ághóŋjmmén wa ane ánémmé nyaka.'" ⁷ Yesu arem ye be, "Nchí ghati bhe be nkúbhé enyu yɔ ké maŋák ábhák amfay ntá Mandem ne bɔángel éti mmũ bebú amɔt ane átkínsem ndũ bebú bhi encha bo besa menwi nsem neku ne anwi abhen bákáysi be bachi chak besí Mandem ne ntí apú ane bók bátik nsem ndũ bebú bhap."

Ebhókó nkáp ene énémmé

⁸ Yesu apet arem be, "Sénsɔt be ngɔré amɔt abhɔŋ bebókó nkáp byó. Mbák ebhok émmé énem, ákù yi? Pú ádure eróŋj, ansɔt ketíŋí anyɔ eket enkem, ambyo sayri mbánkem kpaté angó yó? ⁹ Ne mpok ághóŋ yɔ ábhíŋi mamuere ne bakokosi bhi, angati bho be 'Nák ká ne me mbɔnyune ngó ebhókó nkap ene eneme.' ¹⁰ Yesu arem ye be nchí ghati bhe be bɔángel Mandem bábhɔŋ maŋák éti mmũ bebú amɔt ane átkínsem ndũ bebú ebhi."

Nekäy chi ne bõbhi bati apay

¹¹ Ndu berçh ambi Yesu arem be, "Mmũfú abhõh nya-ka bõ babhakanem bati apay. ¹² Ewak émõt, ane mónkwen arem ntá etayi be, 'Eta, chye awa ákóré menyih bé.' Etayap akore menyih ebhi ntá yap bati apay. ¹³ Ansem mpäy manywop, ane mónkwen anyokoti menyih ebhi apok arok etok écháak nekõ nesie. Aré achõhti menyih ebhi menkem ndu ményie epõ nepem. ¹⁴ Áchõhtí nókó yëntiki enyih, eremé nsay ékwén etok eyõ enkem, arõp amõ apay. ¹⁵ Ekõ arõk, abhat mmæt ne mmũ etok eyõ amõt. Ató yi be ándók, áne nókó bakók bhi amem nki ywi. ¹⁶ Are yáh menyie nenyié bakók, ke yë mmu kechye yi enyih menyie. ¹⁷ Ke ákóré nókó nkaysi ne mmæt yi arem be, 'Ghó ká me-á, bakõ betik etaya báchí awu mányie nenyié mmæt ngokngok, mándo nokõ mbok, nsay átwõ way me fá! ¹⁸ Chõh mfá mpetnsem ntá Etaya ngati yi be, "Eta, nkõ Mandem bebú, ne nkõ wõ bebú. ¹⁹ Mbíkí pere kway mmu ane bábhiñi be móywe. Sõt me chí mbõ nkõbetik ywë amõt." ²⁰ Afate abho bepetnsem ntá etayi. Ke ené yi abhæt nekõ nesie, chi aghó yi ndu átwõ. Ntínso nékém yi, afate, ajet arõk akém yi abhene. ²¹ Mmõ arem ntá yi be, 'Eta, nkõ Mandem bebú, ne nkõ wõ bebú, ne mbíkí pere kwáy mmu ane bábhiñi be móywe.' ²² Ke chi aghati bõbetok bhi be, 'Twó ká ayak ne éwet ene erí échá mãnsõbheri yi ne yõ, mãmfyé yi senõh ndü senõhãwõ, ne nkõwbhánya bekak. ²³ Dók ye ká mãnkem mósene mpõh mãngwáy mãnkõ nenyié be sényié senkõ mañák, ²⁴ mbõnyune mówa-ne agü nyaka, ke nëne apet achi nepém. Anem nyaka ke mpet ngõ yí.' Afõ kë epa ébhõ. ²⁵ "Mpõk yõ, móywi ane nsénsí abhak ebhi. Ágháká nókó kekwtõ ne eket ndü yi afu ebhi ápetnsem anywõp, aghók ndü nkenkwet ne nebhen néchí anywõp. ²⁶ Abhiñi mmõbetok amõt abhép yí be 'Ntiki ndak áchí fá echõh?' ²⁷ Mmõ betok wu aghati yí be 'Mómáye apetnsem, ke etaye áway mósené mpõh mbõnyuné apetnsem dok.' ²⁸ Mõmbi wu abénti, anisi bechwe anywõp. Chi afú arõk are anik yí mmæt be anchwe anywõp. ²⁹ Ke akeme etayi chi be, 'Yih, beyã mamié ane ankem, nchí fá ne wõ, nkõ nokõ betik ntá ye mbõ nsem. Yë çrem be yi, nkõ kã, nke tañ ntí. Yë nõ, õbhíkí re chye me yë chi mómen bé nkõ mãñák ne mamere bha. ³⁰ Ke mpok móywe-ne mmu áróhó ányié menyih ebhe ne baghõré-nekõ áperénsem, õwã yi esenémõh!' ³¹ Chi abhiñi ye yí arem be, 'Mówa, õchí fá ne me mpõk nkem, ne yëntiki enyih eya, chí eye. ³² Échí mbõ erítí enyih be senkem epa éne, sénkú mañák, mbõnyune mómáye ne agü nyaka ke nëne achi nepém. Anem nyaka ke sépet seghõ yi."

Yesu atém nekay betõh enyü mmu ákwáy békõ ne nkáp

16 Yesu apet arem ntá bakoõhõ bhi be, "Mũnkáp amõt achi nyaka. Abhõh mũbetik ane ákem menyih ebhi menkem. Bo báhátí yi be, mmũ betik ywi wu áchõhti nkáp ywi. ² Abhiñi mũbetik wu arem be 'Ntiki ndak né ngoko ãti ye? Dók twó mé ne bekáti ebhen

õsíñí yëntiki enyih eya aré. Õbhíkí pere kwáy békem menyih ebha.'

³ "Mmũ betik wu arem ne mmæt yi be, 'Chõh nkõ yi? Mmæt ápú mé békõ betik betañ betañ, ne ntí ánwõp me menih menih. ⁴ Ébhíkí tat, arem be, nëne ndíñí enyih ene nchí kã bé bo mãnsiéptí me amem beket ebhap mpok báferé me ndü betik.' ⁵ Abhiñi bõ barem abhen chi-betik ywi amõt amõt. Abhép ane mbi be, 'Yi ókém chi-betik wa?' ⁶ Akeme yi be 'Babhãñá bawet besa betay.' Mmũ betik wu aghati yi be, 'Ghó ekati barem eye, sõt, wupsi, siñ babhãñ besa bepays nsem byo ndü ené ekõ ne.' ⁷ Abhép ye anefú be, 'Õkém ná?' Akeme be, 'Bebhã nchwi besa betay.' Mmũ betik wu achye yí ekati barem arem be, 'Sõt, wupsí síñ bebhã nchwi besa menwi ndü ene ekõ.' ⁸ Chi-betik ywi ághó nókó bé arwõ yi enyuyõ, akaka yí bé yi abhõh kéhãñ békáysi ndak. Echi tetep be bõ mmiki ne bákõ menyih ebhap ne kehwan bãcha enyü bo Mandem bákõ ebhap."

⁹ Yesu arem be, "Kefõ bakáp ne menyihí mmik kékway bétwõ ne bebépti menyih ke nchí ghati bhe be, mãnsõt kõ mãnkõ bo mãmbák mamere bheka bé mpok kémáy, Mandem ánsõt bhe ndü bechókõ bhi ebhen bébhíkí bhõh ngwenti. ¹⁰ Mmũ ane ábhõre bariep ndü bãru menyih, ábhõre bariep mi ndü beyã menyih. Ne mmu ane ápú bhõere bariep ndü bãru menyih, ápú bhõere bariep ndü beyã menyih nkõ. ¹¹ Mbák bãbhíkí tõh be bãbhõre bariep ndü baraká nkáp ne menyihí mmik, agha ákway besiki nti ne be amfyé kefõ bakáp eken kebhiñi bhõh ngwenti amõ yeke? ¹² Mbák bãpú bhõere bariep ndü menyih ebhen báfyé amõ yeke, yë mmu apú kway bechye bhe menyih ebhen bechi amfay? ¹³ Yë mõbetok apu kwáy betok bachi batí apay ndõh amõt. Mbák ámbõh bachi bapay, ákõh amõt ancha anefú, mbák épú nõ, áchye kenókó ntá amõt, ambyak anefu. Mmu apu kwáy betok Mandem antok nokõ menyih mmik."

Mbõk menyih ebhen Yesu áréme

¹⁴ Yesu áréme nókó menyih ebhen, nkõ Fárisi bo bákõhõ nkáp tontó bare way yi. ¹⁵ Yesu aghati bõ be, "Bë bãchí bo abhen bátõh mmæt be bãchi chak besí bho. Ke Mandem arihñi bati yeke. Enyih ené bo báyhñi bé ebhõh menwõp chí enyih ene Mandem ápap."

¹⁶ Yesu apet arem be, "Jõn Njwiti áperé twõ, bo bátõh nyaka chi menyih ebhen bechi amem basiñ Moses ne amen baremé kepñti. Basiñ mõ ké bo bákõhõ nyaka. Jõn átwõ nókó, bábho beghati bho Mbok Ndíndí ãti Kefõ Mandem, ne yëntiki mmu are nu bechwe aré ne betañ. ¹⁷ Ke echi wikirik be mfay ámfúét, mmik amfæt, echa be mandú enyih ndü basiñ amen Moses ne amen baremé kepñti áném. ¹⁸ Echi ye be, yëntiki mmu ane áró ngóré ywi ndü nebhay, akwén berwõp. Ne mmũ ane ábhã ngóré ane nném áró ndü nebhay, akwén nkõ berwõp."

Nekāy mŭnkáp ne Lásárɔs

¹⁹ Yesu até m nekay enén be, “Mŭnkáp amɔt achi nyaka ane afyé nden beyä nkáp, anyie nɔkɔ epa yěntiki nywɔp. ²⁰ Nchěbhému amɔt achí nyaka. Aka nyén be Lásárɔs. Báre bhære yi ndŭ nyŭbha mŭnkáp wu mpoknkem. Mmæet yi ajwi ne befæet. ²¹ Abhón ekwak menyie yě chi bechɔkɔti ebhen békwènti amik mpok mŭnkáp anyie nenyie. Enyih echak abhak be mmú mŭnkáp éré rɔh énihi nɔkɔ befæet ebhi. ²² Ansem mpok, nchěbhémú wu agú, bɔángel Mandem basɔt yi barɔk amfay, bákw yi achɔkɔ kekɔt ne Ábraham. Mŭnkáp agú nkɔw, bábhémé yi. ²³ Arɔk etɔkɔ bawú, abhak ndŭ beyä esɔhɔri aré. Áyón nókɔ amik amfay, aghó Ábraham neko nesie ne Lásárɔs abhak yí nepaká mmæet. ²⁴ Mŭnkáp wu akók ye arem be, ‘Eta, Ábraham, ghɔ me ntínso. Tó Lásárɔs ántáp senɔh awɔ ndŭ manyiep antwɔ ankwené me nti mandú. Nchi ndŭ beyä esɔhɔri amem ngó-ne.’ ²⁵ Ke Ábraham akemé yi chi be, ‘Mówa, ké ghɔkɔntik be mpok ɔchi awu amik, ɔbhŭn nyaka berítí menyih ené Lásárɔs ábhónɔ chí bebéptí menyih. Ke néne yí achí sayri fá ené wɔ ɔchi ndŭ nenyié ámén. ²⁶ Dɪhí nkɔw be, eremé nepi nékɔre bhese enyuné, yě mmu apu kway befú fá ampe antwɔ ntá yeka; ne yě mmu apú kway berɔ ebhè yeká, ampé ántwɔ fá ntá yese.’ ²⁷ Mŭnkáp wu arem be, ‘Eta Ábraham, nikmæet tó ye Lásárɔs ndŭ nneréket etaya. ²⁸ Mbŭn bŭmaya batí atay. Ghatí yi ándók ánsenti bho be báké twɔ nkɔw ndŭ nebhuét nenyié ámén ane.’ ²⁹ Ke Ábraham akemé yi chí be ‘Bŭmaye babhɔhɔn basih Moses ne amen baremé kepñti. Mángók menyih ebhen basihí mɔ ághàti bho.’ ³⁰ Are m ntá Ábraham be, ‘Áe Eta Ábraham, eyɔ ébhíki kway. Mbák mmu amɔt ane ánáná agú ámpétnsem angati bho, chɔhɔ mántiknsem ndŭ bebú bhap.’ ³¹ Ábraham aghati ye yi be, ‘Mbák bŭmaye babhiki ka beghok menyih ebhen bechi amem basih Moses ne amen baremé kepñti, nɔ bápú kway beghok ye chi mmu ane ánáná agú ke ápetnsem ntá yap.’”

Sɔt ka mpok be mmu áké kɔ nti ankwen ndŭ bebú
(Mt 18.6, 7, 21, 22; Mk 9.42)

17 Yesu abho béghàti bakoŋo bhi be, “Mamɔ ane átèn bo ndŭ bebú ápú nók bétwɔ. Ke chɔhɔ émbep écha ntá mmú ane ákè mamɔ ántwɔ ntá bho! ² Échí sáyri ntá mmu wu be mánsɔt ntay negho mánsset emi eyi, mámesé yí amem manyu echa yi bebhak nepém ankɔ mmú amɔt ane ánókó Mandem ankwen ndŭ bebú. ³ Sɔt ka mpok! Mbák mómaye ánkɔ wɔ bebú, ghatí yi bé ándó epih eyɔ. Mbák atiknsem ndŭ bebú bhi, foŋorí yi. ⁴ Ne mbák akɔ wɔ bebú ndɔh tándrámtɔ ndŭ ewak ne yěntiki ndɔh antwɔ, anik wɔ mmæet be, ‘Eta foŋorí mé,’ ɔbhɔhɔ béfónórí yi.”

Neka nébhŭn betan

⁵ Bŭnto Yesu barem ntá yi be, “Acha, kwak bé neka enese néntán nendɔk ambi.” ⁶ Acha akemé bho be, “Mbɔ bábhɔhɔn neka ne Mandem enén néchí yě chi níhíníhí

mbɔ mósepem ane enɔk éne bábhihi be *móstat, mbɔ bábkway béghati enɔk ene be, ‘Fá fá ne bakanɔ dók tē awu amem manyu’, ne yó éngok be.”

Betik ebhen mŭbetok Yesu

⁷ Yesu arɔk ambi betɔhɔ. Are m be, “Sénsót be mmú yweka amɔt abhɔhɔ mŭbetik ane áchí ebhi ákè betik, yě chí ndu bebhábhəri bágghónémén, yě chí ndu békwánhɔ mban. Mbák afŭ ebhi apetnsem anywɔp, wɔ chí-betik ywi žghati yi be, ‘Twó chɔkɔ amik nyie nenyié?’ ⁸ Pú žghati yi chí be, ‘Dók wupsí nden, kɔ nenyié twɔ ne nɔ. Nnánhɔ nnyie nnáná, žnsɔt ene ɔnyie?’ ⁹ Mbák akɔ mbo enyu žghátí yi ɔpú kwáy bekaka yi be, ‘ɔkɔ a’ mbo nyune akɔ chí betik ebhen yi ábhónɔ bekɔ. ¹⁰ Émbák ye enyumɔt ne bhe. Mánánhɔ mánkɔ betik menkem ebhen báchyé bhe, bábhɔhɔ berem chí be, ‘Séchi chí bŭ betok, yě ndak áchák ápú. Sékú chí enyih ene sébhónɔ bekɔ.’”

Yesu abú bŭ ebhanákwa bati byo

¹¹ Ndu Yesu ákò berɔhɔ Yerúsalem, are fæét ndŭ ndyerebhi Samária ne Gálili. ¹² Nechwe áchwè amem mótkɔ amɔt, bŭ ebhanákwa bati byo bágghó yi ndu átwɔ, báte, kerón kékwót ne yí. ¹³ Bábho bebik mándeme nɔkɔ bé, “Yesu, Eta, ghó bhese ntínso.” ¹⁴ Yesu ághó nókɔ bho, aghati bho be, “Dók ká ntá bachiákap Mandem be mánychák bhe.” Ené bárɔhɔ, ebhanákwa yap émay. ¹⁵ Mmu wap amɔt ághó nókɔ bé atan, abho bepetnsem ntá Yesu ambiti nɔkɔ Mandem ne eyɔhɔ amfay. ¹⁶ Ágháká nókɔ besí Yesu, akwén yi bekak ankaka nɔkɔ yi. Éfákári be mmú wu achí chí mmu Samária. ¹⁷ Yesu are m ye be, “Pú bŭ bati byo ke mbúú? Abhénéfú bati nénnamɔt báchí fá? ¹⁸ Ndiere kenkɔ ne aywíntí ke ápérensem bebíti Mandem-é?” ¹⁹ Yesu aghati ye mmu wu be, “Faté, dók ebhak eye. Ne-ka enén ɔbhɔhɔhɔ ne me nékɔ ɔtan.”

Netwó Kefɔ Mandem
(Mt 24.23-28, 37-41)

²⁰ Nywɔp némtɔ, mbɔk bŭnkɔw Fárisi bábhep Yesu be, “Ntíkí mpok Mandem ábhák ne bo fá amik mbo Mfɔ wap?” Akemé bho be, “Yě erih épú ene étòhɔ be Mandem abho békem bo mbo Mfɔ wap. ²¹ Ne yě mmú apú kwáy berem yě be, ‘Ghó ká Mandem fa ne bho mbo Mfɔ wap! Dɪhí ká be Mandem anánhɔ achi Mfɔ ndŭ nkɔw yweka.’” [†]

²² Yesu are m ye ntá bakoŋo bhi be, “Mpok átwɔ ane bábhŭn chɔhɔ ekwak bebhak ne Me Mmu mfú ntá Mandem yě chí ndŭ nywɔp nemɔt ke be kebɔhɔ mbi. ²³ Mpók yɔ, chɔhɔ bo mámbak abhen bágghàti bhe be, ‘Ghó ká yi awu!’ Báchák mandem be, ‘Ghó ká yi fá!’ Mbák mángók nɔ, báké rɔh, báké bho békoŋo bho. ²⁴ Mbɔ enyú miámianhɔ ákòt angɔ, befú ebhókó nebu émtɔ beghaka échák, nó ké ébhónɔ bebhak mpok Me Mmu mfú ntá Mandem nchí twɔ. ²⁵ Ke yí abhɔhɔ beyam-bi angó beyä esɔhɔri ne mkpáká bho abhen echɔhɔ mámbyak yí, ke antwɔ. ²⁶ Mbɔ enyu éfákári nyaka mpok

[†] Ékwáy bebhak nkɔw be: Kefɔ Mandem kénánhɔ kéchi amem batí ayeka.

Nóa, nó kě éfákari chōj ke Mmu ane áfú ntá Mandem ambesi. ²⁷ Bo mányìè nyaka mányù nōkō, abhen báb-hày baghōré mámbay nōkō, ne abhén bátōk bhō mán-toko nōkō kpatē nywōp enen Nóa áchwé amem áchwí, ne manyiēp átwō akuti mmīk awáy bō mankem. ²⁸ Chōj émbak nkōw mbo enyū echi nyaka mpok Lot. Bo mányìè nyaka ne mányu nōkō. Bákù nyaka menyīj ne abhen bėti mánti nōkō menyīj ebhap. Mbōk bákwhān nyaka nenýíé, abhénéfú mánte nōkō beket. ²⁹ Ke ndū nkúbhé nywōp enén Lot afa etōk Sódōm, Mandem akw ngó áfú amfay ne ekem mbo batay ane ádu, anye mbo manyiēp, ásōj bō mankem. ³⁰ Nó ke ébhāk chōj ne bo mpok Mmu ane áfú ntá Mandem ábhèsi.

³¹ “Ewak eyō, ébhāk enyumōt ne mmu ane achi amfāy eket. Áké rōj křík anywōp be ampōkō menyīj ke ambue. Enyumōt ne mmu ane achi ebhī. Áké rem bé āpetnsem anywōp ansōt yēnyīj. ³² Bāké ghōkōntik enyīj ene éfákáři nyaka ne ngōré Lot. ³³ Mmū ane áyān bēpeme mmuet, chōj aném nepém eni. Ke yě agha ane áká ménem nepém eni éti ya, chōj ambōj nó. ³⁴ Nchí ghati bhe be, ndū mpok yō ane mēpetnsem, bō bati apay bákway bebhūe ndū bekōk mémōt, mánsōt amōt mandōk ne yí, mándō anefu. ³⁵ Baghōré bati ápay bákway bebhak ndū ntay nemōt mánkōk nōkō nchwí, mánsōt amōt mándōk ne yí, mándō anefú.” ³⁶ [Bō bati apay bákway bebhak ebhī, mánsōt amōt, mándō anefú.] ³⁷ Bakōjō Yesu bábhép yi be, “Acha, menyīj ebhén bēfákari chōj fá?” Yesu arem be, “Nebhuet ane egúnnya echi, aré kě kenēn eken kényìè begú nnya kécheme.”

Nekāy kénkwésé ne ntajá manyé

18 Yesu atém nekay enénéfú ntá bakojo bhi ndu betōj bhō be, bábhōj menikmuet ntá Mandem mpoknkem, keferē ntí are. ² Are m be, “Ntajá-manyé amōt achi nyaka etōkōfú, Mandem yi ke chye kenókó, ntí nkŵā yi kebhōj mpok ne yi. ³ Kénkwésé amōt abhak nkŵō etōk eyō. Are rōj ntá ntajá manyé wu anik nōkō yi mmuet be, ‘Eta, táj manyé ya sayri ferē me amó mūmpap awa.’ ⁴ Ndū nebhōnet, ntajá manyé wu kefyé ntí. Ke ansem mpok, achōkō diii arem ne mmuet yi be, ‘Yēndu mpú chye Mandem kenókó, ne mbíki bhōj mpok ne ntí nkŵā, ⁵ ke ndu mōngōré-ne árōj chi ambī bechye me esōjōri, chōj ntáj manyé yi sayri nchye yi. Mbák épú nó, apú sebhe me ante amik.”

⁶ Yesu Acha arem ye be, “Bāghok nō enyīj ene ntajá manyé ane ápú chak árémé? ⁷ Mbák mmu mbo yi ākwáy nyaka békwak mōngōré wu, Mandem ke apu kway bekwak bo abhen yi áyábhé mbák bádī kebho ntá yi bėti ne ngósí? Ákway béchōjti mpok ke ankwak bhō? ⁸ Nchí ghati bhe be, chōj Mandem amkpót manyé áyák anchye bōbhi. Ke mpok Mmu ane áfú ntá Mandem áperénsem, chōj angú bo abhen bábhōjō neka ne Mandem fá amikí?”

Yesu atém nekāy mūnkŵō Fáři ne mbebhé nkabhénti

⁹ Yesu atém nekay enénéfú ntá bo abhen bakaysi nyaka be bachi chak besí Mandem, mámbayaka nōkō bo bachak. ¹⁰ Yi be, “Bo bati apay bārōj nyaka menikmuet amem ekerákap Mandem. Amōt abhak mūnkŵō Fáři, anefú abhak mbebhé nkabhénti. ¹¹ Mūnkŵō Fáři ate eyí ebhak anik mmuet be, ‘Mandem, nkáká wō be mpú mbo bo báchák abhen bachi baghép, bakŵ bebhé, ne bakwené berwōp. Nkáká wō be mpú mbo yě chí mbebhé nkabhénti ane áté nó awu. ¹² Nchí bhak ndū netarén-say ndōj épáy ndu sōnde amōt. Ne ndū menyīj ebha menkem nchí chye ndu amōt amfay baru byo mbo akap ntá ye.’ ¹³ Ke mbebhé nkabhénti ate nekō nesie. Ntí, yi ke yōj amfay, ne adēp awó anti arem be, ‘Eta Mandem, nchí mmū bebhé. Ghō me ntínso!’ ¹⁴ Nchí ghati bhe be Mandem ásót nyaka be mbebhé nkabhénti wu achí chak besí bhi. Ékebhāk nō ne mūnkŵō Fáři mbōnyuné Mandem āsēpti yēntiki mmu ane áyōj mmuet, ke ākōsi yě agha ane āsēpti mmuet amik.”

Yesu ayét māmbo

(Mt 19.13-15; Mk 10.13-16)

¹⁵ Bofú básót bōbhāp bārōk ntá Yesu ne bhō be yi anyāja bō amō anti anjet bhō. Baghōkō bhi bāghō nókō nō, bábho besáyti bhō be báké kw nō. ¹⁶ Ke Yesu abhīj bōbhō ne bōbhāp. Ne ntá baghōkō bhi arem be, “Dō ká māmbo mántwō ntá ya, báké chyet bō mbi mbōnyune bō abhen bachi mbo bhō kě Mandem abhak Mfō wap.” ¹⁷ Dīj ká be, mbák mmu abhíkí rō Mandem ankem yi mbo mōnkwen apú kway bebhak ndū mpāy bo abhen Mandem achi Mfō wap wáwák.

Mūnkáp

(Mt 19.16-30; Mk 10.17-31)

¹⁸ Ewak émōt, mūnti bo Israel abhép Yesu be, “Ntōj, wō mmū ndíndí, chōj nkŵ yi ke mbōj nepém enén neb-hiki bhōj ngwenti?” ¹⁹ Yesu akeme yi be, “Ndaká yí ōbhīj me be mmū ndíndí? Mmū ndíndí apú. Mandem aywīnti ke achi Mmū ndíndí. ²⁰ Dīj bebhé Mandem. Bērēm be, ‘Óké kwen berwōp. Óké wáy mmu. Óké ghep. Óké te ntísie ákwáré. Chiē máye ne etaye kenókó.” ²¹ Mmū wu árem bé “Nnāj nchí bhūere bebhé ebhen menkem.” ²² Yesu ághókó nókó nó, arem ntá yi be, “Érōp enyīj émōt ené ōbhíkí re kw. Dōk tí menyīj ebhe menkem, chyē nkáp ntá bachébhébhō. Mbák ōnkú nō, chōj ōmbōj kefō menyīj amfay. Ōntwō ye ōnkojo me. Ne chōj ōmbōj kefō menyīj awū amfay.” ²³ Ághókó nókó nó, apōp, arōbhe rōjērōj mbōnyune abhōj nyaka beyā menyīj. ²⁴ Yesu ayīj yí, arem be, “Ébēmuet tontó be mūnkáp anka Mandem ambak Mfō ywi. ²⁵ Échí wikirik be mpōjō baso ámfuēt ndū mbok mbíábhān écha mūnkáp béka Mandem ambak Mfō ywi.” ²⁶ Bo abhen baghoko beyōj ebho bábhép Yesu be, “Agha ákwāy ye bebhōj nepém enen nébhíkí bhōj ngwenti?” ²⁷ Yesu akeme bhō be, “Enyīj ené écha nkŵājwan, épú cha Mandem.”

²⁸ Píta asá eyɔŋ arem be, “Yiñí, sérɔ menyin menkem sékòŋo wa.” ²⁹ Yesu aghati bho be, nchi ghati bhe be, “Mmũ ane árɔ yě eket, yě ngɔré, yě bõmayi, yě etayi ne máyi, ne yě bõbhi eti Kefɔ Mandem, ³⁰ Mandem achye chɔŋ yi menyin ebhen beyã becha ebhen yi aneme fá amik. Ne chɔŋ ambõŋ nepém enen nébhíkí bhoŋ ng-wenti ndũ mmik nkɔ.”

Yesu arem ndɔŋ ené éjwí érat bé chɔŋ mángwáy yi
(Mt 20.17-19; Mk 10.32-34)

³¹ État nókó, Yesu asɔt baghɔkó bhi bati byo ne apay nepak. Abho bégháti bho be, “Ghók ká! Sérɔŋ nɔ chí Yerúsalem, ne aré, chɔŋ yěntiki enyin ene baremé kepñ-ti Mandem básñí eti Mmu ane áfú ntá Mandem émfakari. ³² Chɔŋ mánkém yi mámfye amó bõbati abhen bápú bo Israel, mánjókó yi, ne mánsɔkoti yí, ne mámpati yi batié amæt. ³³ Chɔŋ mándén yi ne ekpa, ne mángwáy yi. Ke égháká nókó manywɔp arat, am-petnsem ndũ nepém.” ³⁴ Ke baghɔk Yesu kejwimem yě chi ndũ enyin émot ndũ ebhen yi áréme. Bébhak bhésé bhésé ntá yap ne bó kekém enyin ene yi areme.

Yesu abú nnémámík etɔk Jeríko
(Mt 20.29-34; Mk 10.46-52)

³⁵ Mpok Yesu aghaka kekɔt ne Jeríko, nnémámík amɔt abhak nepak mbi chókó, aninɔ nkɔ meníñí. ³⁶ Ághókó nókó ndũ beyã bó báfuèt, abhép enyin ene éfákari. ³⁷ Bágháti yi be, “Yesu ane Násáret ke áfuèt.” ³⁸ Abho ye bébík be, “Yesu! Mmõ Mfɔ Debhít! Ghó mé ntínso!” ³⁹ Bo abhen bárɔŋ ambi béré sayti yi be ánhókó kpák; ke akpik are bik ne eyɔŋ etanetan be, “Mmõ Mfɔ Debhít! Ghó mé ntínso!” ⁴⁰ Yesu áte, achye eyɔŋ be mántwó ne yi. Bátwó nókó kékwót ne yi, Yesu abhép yi be, ⁴¹ “Dyáŋ mēnkú wa yi?” Akeme Yesu be, “Acha, nchi yan mpet ngo mban.” ⁴² Yesu arem ye ntá yi be, “Ghó mban. Neka enén ɔbhɔŋ ne me nékɔ ɔtan.” ⁴³ Témté wu, abho begho mban! Ne abho bekoŋo Yesu, ambiti nkɔ Mandem. Bo mankem bághó nókó nɔ, babho bebíti nkɔ Mandem.

Yesu ne Sakio

19 Yesu achwe etɔk Jeríko are kɔ befæt. ² Mmu amɔt abhak aré ane aka nnyén be Sakio. Abhak mñnti babhebhé nkábhénti. Abhóŋ beyã nkáp. ³ Áríní nókó bé Yesu áfuèt, abho beyan mbi be ángó enyũ mmu Yesu achi, ke eti kembin eki ne beyã bo, yi kekway begho yi. ⁴ Ajet arɔk ambi, akó amfay enɔk ene bábhini be Síkám ndũ mbi ane Yesu ákò are ndu áyàn begho yi. ⁵ Yesu ágháká nókó are, ayon amík amfay aghati Sakio be, “Sakio, sep twó áyák. Mbɔŋ bébhak eket eye echɔŋ.” ⁶ Sakio aseɔ amik áyák, anak Yesu eket yi ne beyã manák. ⁷ Bo bághó nókó ndũ Yesu árɔŋ ndũ eket Sakio, béré nywinti mándeme nkɔ be, “Yesu árɔŋ beb-hák kenko amem eket nkɔ bebú.” ⁸ Ené Yesu ne Sakio báchi anywóp, Sakio afate arem ntá Yesu be, “Acha, ghók, chɔŋ nkóre menyin ebha ndũ baru apay, nchyé ndu amɔt ntá bachébhé bho. Ne mbák nsɔt enyiniñí

mmu ndũ mangwɔ, chɔŋ nkeme yo ndɔŋ enwi.” ⁹ Yesu arem ntá yi be, “Echɔŋ, Mandem apémé wó ne efo eye enkem mbɔnyune wa nkɔw ɔchí ebhárémɔ Ábraham ane Mandem ábhóŋ bépéme. ¹⁰ Ne Me Mmu mfú ntá Mandem ntwɔ béyán ne bépéme chi bo abhen manémé ebhi.”

Yesu atém nekã mmu ane árɔ bakũ betik abhi ne nkáp
(Mt 25.14-30)

¹¹ Ené bo bághòk menyin ebhen Yesu árém, arɔk ambi betem nekay nechak. Ntí abhak be, anán agháká nyaka kekɔt ne Yerúsalem, ne bo bákaysi nyaka be Kefɔ Mandem kétwó fá amik mandú mpok. ¹² Yesu aghati ye bho be, “Nném mmu amɔt arɔ nyaka etɔk yi arɔk etɔk échák nekɔ nesie bé mánkú yí mfɔ ntá bõbhi ke ampetnsem. ¹³ Ápére rɔŋ, abhinɔ bakũ betik abhi bati byo. Achye yěntiki mmu wap ebhá nkáp, arem be ‘Kó nókó ká esie ne nkáp wu kpáté mpok neperénsem ená.’ ¹⁴ Arɔ ye are rɔŋ. Ke bõ etɔk yi bápap nyaka yi. Bátó ye bo be mándók mángátí mfɔ ngo be ‘Acha, sébhíkí yan mmũ-ne ambák mfɔ ywese.’ ¹⁵ Yě nɔ, nerɔŋ yi arɔŋ bákú yí mfɔ. Ápéré nókó nsem etɔk yi, abhinɔ bõ betik abhen yi achye nyaka nkáp be mántwó yi angɔ nsay ane bábhóŋ. ¹⁶ Ane mbi arɔk aghatí yí be, ‘Acha, mbõŋ nsáy bebhá nkáp byo amfay ebha émot ene óchyé me.’ ¹⁷ Mfɔ wu arem ntá yi be, ‘Dkɔ sayri, ɔchí érití nkɔbetik! Těndu ɔtɔŋ ndũ mandú enyin be ɔbhère bariep, mēchyé wa betan bekem betɔk byo.’ ¹⁸ Ane ájwí bati apay atwó arem be, ‘Acha, mbõŋ nsay bebhá nkáp betay amfay ebha émot ene óchyé me.’ ¹⁹ Mfɔ arem ntá nkɔbetik wu be, ‘Mēchyé wa betan békém betɔk begho betay.’ ²⁰ Nkɔ betik achák atwɔ arem be, ‘Acha, ghó ebhá nkáp eye. Nnep nyaka wu ndũ ebhókónden mbesé. Mbíkí kɔ enyin ne wu. ²¹ Mbõŋ nyaka bechã mbɔnyune ɔchí mmu mbeápak. Enyin épú eye, ɔsɔresɔt. Ne ɔghém enyin ené ɔbhíkí pi.’ ²² Mfɔ wu aghati yi be ‘Wɔ nkɔbetik mbúmbɔ, eyɔŋnyu ye éway wa! Dříní bé nchi mmu mbeápak. Dřinɔ bé nchi ɔt ené épú eya, ne nchi ghem ené mbíkí pi, pú nó? ²³ Ke ndak yi ɔbhíkí fyé nkáp awa amem ekerenkɔp? Mbɔ ɔkɔ nɔ, mbú ndu ntwó né, mbíkí ɔt wú ne nsáy?’ ²⁴ Aghatí ye bo abhen báchi are téé be, ‘Sɔt ka ebhá nkáp eyí yo mánchye ntá mmu ane ábhóŋ bebha byo.’ ²⁵ Béréme ntá yi be, ‘Acha, pú yi abhɔŋ bebhá byo?’ ²⁶ Mfɔ wu akeme be, ‘Nchi ghati bhe be, mmu ane ábhóŋ, báchye yi échák. Ke ane ábhíkí bhɔŋ, básɔt ntá yi yě chí mandú ane yi ábhóŋ. ²⁷ Ne mbák chí bõmpap abha bhen, abhen bábhíkí yan nyaka be mbák mfɔ wap, twó ká ne bho fá, mángwáy bhó besí bha.”

Yesu achwe Yerúsalem mbɔ mmu ane anu ansɔt awónem

(Mt 21.1-11; Mk 11.1-11; Jn 12.12-19)

²⁸ Yesu átém nókó bhó nekay enen, arɔk ambi békɔ berɔŋ Yerúsalem, yi abhak ambi, bo abhen báchi ne yi mankoŋo nkɔ ansem. ²⁹ Ágháká nókó kékwót bõbetɔk Betfáge ne Bétani, ndũ Njie Menɔk *Ólif, ató baghɔkó bhi bati apay ambi. ³⁰ Aghati bho be, “Dók ká ndũ mótɔk

anë achi afɔ ambi. Nɛchwe ane báchwe are chɔŋ māngɔ mɔ mpɔŋɔ batu sesét, ane yě mmu abhíkí re kɔ ne yó. Kanjari ká twɔ me ne yó. ³¹ Mbák mmú ámbép be ntí ane bákànjari yó, ghati ka yí be, 'Acha ke àyàn yɔ.'"

³² Bɔ abhen yi átó, bárók, bágħó yěntíkí enyíŋ mbɔ enyú yi aghati bhɔ. ³³ Éné bákànjari mɔmpɔŋɔ batu wu, bɔ abhen babhɔŋɔ yɔ, bábhép bhɔ be, "Ndaká yí bákànjari mɔmpɔŋɔ batu wu?" ³⁴ Bákéme be, "Acha àyàn yɔ." ³⁵ Bárók ye ne yɔ ntá Yesu. Básót nden ené mfāymɛt eyap basɔbheri mɔmpɔŋɔ batu wu, bákɔwák yi achɔkɔ amfay. ³⁶ Ne ndú yi ákò árɔŋ, bo béré sɔt ndené mfāymɛt eyap mángay nɔkɔ ambi be mɔmpɔŋɔ batu wu anko amfay.

³⁷ Ágháká nókó kékɔt ne nɛbhɛt ane mbi árò Njie Menɔk Ólif ásèp Yerúsalem, ngémtáy bakoŋo bhi bábhó meŋák, mámbiti nɔkɔ Mandem ne eyɔŋ amfay éti menyíŋí maknkay menkem ebhen bɔ bágħó.

³⁸ Mándeme nɔkɔ be, "Mandem ánjét mmu ane átwò ndú nnyén Acha! Mandem Mfay ke áchyé kpák. Sénchíe yí kenókó!" ³⁹ Mbɔk bɔnkɔwá Fárisi abhen báchí ndú ngémtáy bo bhɔ, béré m ntá Yesu be, "Ntɔŋ, sáy bakoŋo bhe be máncħɔkɔ kpák." ⁴⁰ Yesu akeme bhɔ be, "Nchí ghati bhe be yě mbú máncħɔkɔ chí kpák, batay ábik ambiti Mandem."

Yesu adi éti Yerúsalem

⁴¹ Yesu ágháká kékɔt ne Yerúsalem, aghó etɔk, adi kebħɔ ndú ntínso nékem yi ne Yerúsalem, ⁴² andeme nɔkɔ be, "Mbɔ be bǎríŋí yě chí echɔŋ, menyíŋ ebhen békù bo mámbóŋ kpák, mbú éri-e! Ke néne, bechi bhese bhese nta yeka ne bǎpú ghɔ bhɔ. ⁴³ Mpok átwò ane bɔmpap abheka bátwò máncħap be, mántɛp nkók ankap etɔk yeka, máncħet bhe bebħé menkem. ⁴⁴ Ne máncħwe mánaŋa bhe ne bɔbħeka mankem, mámokoti etɔk enkem enyune yě ntay népú rɔp amfāy ntí. Chɔŋ émfakari nɔ, mbɔnyuné bǎbyak Mandem mpok yi átwò béréme bhe."

Yesu achwe ekerákap Mandem abók bakšis

(Mt 21.12-17; Mk 11.15-19; Jn 2.13-22)

⁴⁵ Yesu arɔk achwe amem ekerákap Mandem abho bebok bɔ abhen bákò esié amem, ⁴⁶ ambe nɔkɔ ne bhɔ be, "Ékátí Mandem érèm bé Mandem arem be, 'Eket eya ébhɔŋ bebħak chí ekeré nenikímɛt', ke bǎyíbhíri yó éɔp chí eket ené baghép bábħèse are!"

⁴⁷ Yesu are rɔŋ ye antɔŋ nɔkɔ bo amem ekerákap Mandem, yěntíkí nyɔwɔp. Bɔbati bachiákap Mandem, ne batɔŋ ebhé Moses, ne bɔbati etɔk bachak báre yán mbi beway yi. ⁴⁸ Ke bɔ kebħɔŋ mbi mbɔnyuné bo mankem bábħɔŋ nyaka ekwak béghok menyíŋ menkem ebhen Yesu árèm.

Bábhép Yesu ebħak ene betaŋ ebhi bífú

(Mt 21.23-27; Mk 11.27-33)

20 Ewak émtɔ, ené Yesu átɔŋ bo amem ekerákap Mandem angati nɔkɔ bhɔ Mbok Ndíndí, bɔbati bachiákap Mandem ne batɔŋ ebhé Mandem ne bɔbati

etɔk bárók ntá yi, ² barem be, "Ghati bhese, ntíkí betaŋ óbhɔŋɔ bekɔ menyíŋ ebhen né ókù? Agha áchyé wɔ betaŋ ebħɔ?" ³ Yesu akeme bhɔ be, "Me nkɔwɔ mbɔŋ enyíŋ bebħep be. Ghati ká me. ⁴ Betaŋ ebhen Jón ábhɔŋɔ nyaka ndu bejwiti bhɔ, bífú chí ntá Mandem ke ntá nkɔwá?" ⁵ Báre kem epúítí ne bati be, "Chɔŋ séndem be yi? Mbák séndem be betaŋ ebhen Jón bífú nyaka ntá Mandem, ábhép bhese be, 'Ke ndaká yi bábħíkí noko eyɔŋ eyi?' ⁶ Ne mbák séndem be, 'Béfú nyaka ntá nkɔwá', bɔ mankem bátɛmti bhese ne batay mangway, mbɔnyune bɔ mankem mánoko sayri be Jón achi nyaka ndemekepínti Mandem." ⁷ Ékú bakeme Yesu be, "Sébħíkí riŋi." ⁸ Ne Yesu aghati bhɔ be, "Menkwó mpú ghati ye be mmu ane áchyé mé betaŋ bekɔ menyíŋ ebhen né mékù."

Yesu atém nekäy bakù betik ne mbɔŋɔŋki

(Mt 21.33-46; Mk 12.1-12)

⁹ Yesu abho ye bétɛm bɔ nekay nɛchak be, "Mmúfú achi nyaka. Ati nki api menɔk vain are. Afyé bo are, be máncħ betik mankɔre nsáy ne yi. Arɔ ye arɔk nekɔ enen yi átát, etɔk echak. ¹⁰ Mpok bekɔk kepe m éncħ ákwáy nókó, mbɔŋɔŋki ató bakù betik abhi bachak be mándók mánsót aywi ákóré mbwɔt. Ke bɔ betik bhɔ kechye. Bákém yi baden, bábók, apɛnsem amó amɔ.

¹¹ Mbɔŋɔŋki ató múbetok achak. Bákém awu nkɔwá bádɛn, báchyé yi ntiánwɔp, bábók apɛnsem amó apay. ¹² Ató mmɔbetok ane ajwi bati arat. Bádén, báfyé befhɛt amɛt, bábók, afú arɔk. ¹³ Ékɔ mbɔŋɔŋki wu arem ne mmúét eyi be, 'Chɔŋ nkɔ ná? Chɔŋ ntó mbɔŋ mmɔnti wa. Yě yí, bábħɔŋ béchye yi kenókó.' ¹⁴ Ke bakù betik bágħó nókó yi, bábħó berem ne bati be, 'Yíŋí mbɔŋ móywi né, ne yi ké ábhɔŋɔ ményíé newú etayi. Twó ká senkem yi séngwáy bé etayi ánán ángú, menyíŋ ebhi méndɔp chí ebhese.' ¹⁵ Móywi wu áchwé nókó amem nki, bákém yi baya báfú amem nki ne yi, barɔk baway." Yesu átém nókó nekay enen, abhép bɔ be, "Bǎkaysi be chɔŋ mbɔŋɔŋki wu ankɔ yi ntá bɔbhɔ? ¹⁶ Chɔŋ antwó angway bhɔ, anchye nki wu ntá bo bachak." Bágħókó nókó nɔ, babho berem be, "Mandem ake ka!" ¹⁷ Yesu ayíŋí bhɔ díi, abhɛp be, "Ntí basiŋí amen achi be yi? Basiŋí amen árèm be:

'Nkúbhé ntay enen batéket bágħébhé bé nébhíkí ri, nó ke néróbhé ntay enen nékéme eket nɛchá batay áchák ankem.'

¹⁸ Yěntíkí mmu ane akwene ndú ntay enen, ásiépti ndú mbiŋ, ne mmu ane ntay enen nékwéné yi amɛt, néchɔkɔti yi."

Bábhép Yesu éti nkábħénti ndu báyan yi ánkwen anyu

(Mt 22.15-22; Mk 12.13-17)

¹⁹ Yesu atem nɔkɔ nekay enen, batɔŋ ebhé Mandem ne bɔbati bachiákap Mandem báriŋi be atem nekay enɔ chí éti yap. Báre yan bekem yi, ke báchày bo abhen báchí are. ²⁰ Bárók ye ambi beyaŋ mbi bekem yi. Bátó bagħokotí kepí ntá yi be máncħt ngepti be bachi bɔ tɛtɛp. Ke bárɔŋ nyaka chí be mámbébhé nókó yi menyíŋ kpát ankwén anyu, ankwén ndú ntá yap be mansɔt yi

manto ntá Góbhano Rom mmũ betan menkem bechi yi amo. ²¹ Baghokotĩ kepi bho bárõjõ nõkõ ntá Yesu, babhep yi be, "Nton, séríñĩ bé menyĩ ebhen őrem ne őrõn bechi chak. Séríñĩ bé őrũ yĩnĩ mmu nõũ besĩ őrneháy yi, ke őrõn tetep ęti menyĩ ebhen Mandem áyàn bo mánkũ. ²² Ghatĩ bhesẽ, ebhẽ yese eka be sėnchĩe nkáb-hėnti ntá Mfõ Rom ke ębhĩkĩ ka?" ²³ Yesu arĩnĩ bapu map, arem ntá yap be, ²⁴ "Tõn ká me ebhõkõ nkap." Bátõn nõkõ yi abhėp bho be, "Ntĩ ághá né aré? Ne nnyén chí enen ághá?" Bákėme yi be, "Chĩ ntĩ Sĩa, Mfõ Rom. Ne nnyén, chí eni." ²⁵ Yesu arem be, "Chĩ yé ka nta Mfõ Rom yęntiki enyĩn ene echi eyi, mánchye ntá Mandem yęntiki enyĩn ene echi ene Mandem." ²⁶ Bąghókõ nõkõ enyĩn ene Yesu areme, bápõ! Bõ kebhoj yęnyĩn nõũ enyĩn ene yi árėmé, ene ękũ yi ankwen anyu be bo mánkėm yi besĩ bho. Bápõ kpákpákpak.

Enyĩn bąbhėbhė Yesu ęti neperėnsem nõũ nepėm
(Mt 22.23-33; Mk 12.18-27)

²⁷ Mbok bõnkwo Sádusi bárõk ntá Yesu babhep yi ęti neperėnsem nõũ nepėm. Bõnkwo Sádusi bąbhĩkĩ noko nyaka be bawũ bápėt chõn nsem nõũ nepėm. Babhep yi be, ²⁸ "Nton, Moses asĩn nõũ ebhẽ eyese be, mbák mmu ángũ ándõ ngõrė ke bõ kebhoj yę mmõ, mõmayi abhoj besõ ngõrė wu bé ámbė bo ne yi nõũ nnyén manõ ane ágũ. ²⁹ Bõ chí amõ bati tándramõ bąchĩ nya-ka. Ane mbi abháy ngõrė, agũ kebhoj yę mmõ. ³⁰ Ane ákõõ asõ kėnkwėsė wu nõũ nebhay agũ kebhoj mmõ. ³¹ Ane ájwĩ bati arat nkwo asõ yĩ ke agũ kebhoj mmõ ne yi. ęfákari enyumõ ne bo mankem bati tándramõ. ³² Nõũ ngwenti, ngõrė wu nkwo agũ. ³³ Ndu echi n, mpok Mandem ákũ bawũ mąmpėtnsem nõũ nepėm, ngõrė wu ábhák ane agha? Ndu bõ mankem, bati tándramõ, yęntiki mmu wap abhay nyaka yi."

³⁴ Yesu akeme bho be, "Fá amik, baghõrė ne babhakanem bąbháy bati, ³⁵ ke bo abhen chõn bápėtnsem nõũ nepėm, mánchwe nõũ mmik nko, bápũ pere bháy nebhay ³⁶ mbõnyune bápũ pere kway begu. Bąbhak mbõ bąngel Mandem, bąbhak bõ Mandem abhen yi akũ bápėtnsem nõũ nepėm. ³⁷ Yę chí Moses atõn nyaka kroõõõ nõũ mbok ęnk ęné ngõ ádu are be bawũ bápėt chõn nsem nõũ nepėm. Nõũ basĩñĩ mi ęti mbok eyõ, Moses ábhĩnĩ Mandem mmu achi Acha be, 'Mandem Ábraham, Mandem Áisek, Mandem Jekõp!' ³⁸ Eyõ ętõn be Mandem achĩ Mandem bo abhen bachi nepėm. Apũ Mandem bawũ. Ntá Mandem, bõbho mankem bachi nepėm."

³⁹ Mbok batõn ebhẽ Mandem báká ne yi, barem be, "Nton, őrem sayri!" ⁴⁰ Yę mmu keperẽ mõ bėbhėp yi yęnyĩn.

Mpeme Mandem afyė nyaka bariėp bė ątõ
(Mt 22.41-46; Mk 12.35-37a)

⁴¹ Yesu abhėp bo abhen bąghok yi be, "Ná bąkwáy berem be Mpeme Mandem afyė nyaka bariėp be ątõ achi ebhárėmõ Mfõ Debhĩt? ⁴² Mbõn Debhĩt asĩn amem ękati Bakway be:

'Mandem Acha arem nyaka ntá Acha wa be,

chokõ fá ebhẽ awõnem eya nõũ ęnkõ-kenókõ, ⁴³ kpatẽ nkũ bõmpap abhe mándõp mbõ ęnk ęne chõn őrnyànã bekak are.'

⁴⁴ Debhĩt ábhĩnĩ nyaka Mpeme ere be Acha. Ná Achã áy-ibhiri ambak ebhárėmõ ywi?"

Yesu aghati bakoõ bhi be mąnsõt mpok ne batõn ebhė

(Mt 23.1-36; Mk 12.38-40)

⁴⁵ Besĩ bo mankem abhen bąghok yęntiki enyĩn, Yesu arem ntá baghokõ bhi be, ⁴⁶ "Sõ ka mpok ne batõn ebhė Mandem. Bąkõn beghap mánkõ mansep ne bewubhe wubhẽ nden amęet nefisĩe be bo mánkáká nõkõ bho ne kenókõ. Bąkõn nkwo bėchokõ nõũ bebhaká kenókõ amem bekerė nenikĩmęet ne nõũ bepa. ⁴⁷ Ne mąnyĩe menyĩn mánkwėsė nõũ mangwo, mánkũ nkõ berõri nenikĩmęet besĩ bhõ mbõ be bachi beritĩ bho. Chõn ntėmsĩ yap anjã ancha."

Akap ane kėnkwėsė ngõrė

(Mk 12.41-44)

21 ęné Yesu achi amem ekerákap Mandem, ayĩnĩ aghõ nõũ bõ bakáp báfye akap amem ekubhė nkáp. ² Aghõ nkwo kėnkwėsė amõ ane eyi ępũ ndu afyė bõbebhókõ nkap bapay. ³ Yesu arem be, "Nchĩ ghati bhe be, akap kėnkwėsė-ne ácha ane yęntiki mmu. ⁴ Nõũ beyã bakap kę yęntiki mmu wap áfėrė mandũ achye mbõ akap, ke nchėbhė ngõrė ne, achyė yęntiki enyĩn ene yi ábhõjõ."

Yesu arem bė chõn mánchõnĩ ekerákap

(Mt 24.1-2; Mk 13.1-2)

⁵ Mbok baghokõ bhi bårė rem ęti berĩ ekerákap Mandem, mánkak nkõ beritĩ batay ane básõrė bátė yõ ne ęti menyĩ ebhen bo báchyė be mąnsõbhėri ęket ęre. Ke Yesu arem ntá yap be, ⁶ "Menyĩ ebhen bąghõ ne menkem, mpok ątwõ ane ęket ene ęrõn amik ęnkem yęnyĩn kerõp tée."

Chõn mánchye bakoõ Yesu beyã ęsõõõri

(Mt 24.3-14; Mk 13.3-13)

⁷ Bąbhėp yi be, "Nton, ntiki mpok chõn menyĩ ebhen bėfakari, ne ntiki erĩn ębhõjõ bekũ bo mandĩnĩ be mpok ane őrõw arõp kėkwõt?" ⁸ Yesu akeme bhõ be, "Sõ ka mpok be bákė rwo bhe mąnjĩbhĩri bati yeka. Beyã bo bátwõ chõn mąnsõ nnyén ena mąnten ambi, yęntiki mmu wap andem nkõ be, 'Me ke nchi Mpeme ane Mandem afyė nyaka bariėp be ątõ!' Ne be, 'Mpok akway ane Mandem ápėme mmik!' Mbák mąngók nõ bákė koõ bhõ. ⁹ Ne mpok bąghókõ nsõõõ-nenu ne ebyok, bákė chay. Menyũ menyĩ ebho bebhoj befakari, ke eyõ ępũ tõn be ngwenti mmik arõp kekwtõ."

¹⁰ Yesu arõk ambi bėrem be, "Chõn betok mėnu ne betok bėchák, bafõ ętõk mąnu ne batĩ bafõ ętõk. ¹¹ Chõn betanĩ nenyikisĩ mmik ne nsay ne beghorĩ mame mėmbak mbąn ne mban. Ne chõn menyĩ ebhen mėntwo ne beyã becháy, ne berĩnĩ maknkay mėmfu amfay. ¹² Ke menyĩ ebhen menkem bėperė fákari, chõn mánkem

be, mánychye εσχηρι, mánsot be mandok amem bekeré nenikímuet ebhap mántan be are, mamfyé bhe amem bekerékenon. Ne chon mámfye be amó bafó ne boǵó-bhano be mántan be éti ya. ¹³ Chon eyo énychye bhe mbi beghati bo Mbok Ndíndí éti ya. ¹⁴ Ke yeka batí yeka be bápú seme éti enyih ene bábhohon berem ndu betan mmet, ¹⁵ mbonyune chon membon nchyé bhe enyih ene bábhohon berem, nchyé nerihindak be mánychók manyú bömpap abheka. ¹⁶ Chon yé chí bachi ne mano bheka, ne bömayeka, ne bö nneréket, ne mamæere bheka mámfye be amó bömpap abheka. Ne chon mángwáy mbok yeka. ¹⁷ Chon bo mankem mámpap be éti báchí bakhon bha. ¹⁸ Chon menyih ebhen ménkway befakari ne bhe ke yé ekák emenénti mmu yweka epu nem. ¹⁹ Mbák mánté kákátí, chon mámpeme mmet eyeka.

Yesu arem be Yerúsalem abhohon bekwen
(Mt 24.15-22; Mk 13.14-20)

²⁰ “Mpok báhó bakwó batemé nenu ndu bákábhé Yerúsalem, diñí yé ka be mpok bechoti Yerúsalem akway. ²¹ Mpok yo, bö abhen bachi atú Judéya mámbué, mámbésé amfay njie. Abhen bachi amem etok Yerúsalem mámbué mándók. Ne abhen bachi nefí báké chwe etok, ²² mbonyune manywop ayó chi ane ntemsi, béku be, menyih menkem ebhen bechi amem Ekáti Mandem mémfú tetep. ²³ Ne chon émbép encha ntá baghoré ne menie ne abhen báchí ne bo amó mpok ayó! Chon beyá besohori méntwo fá amik ne Mandem anku bö Yerúsalem mángó bebenti bhi. ²⁴ Chon mángwáy beyá bhap ne boakparenja, ne mánkemti bachak mbo basémé nenú ndú betok ne betok. Chon bo abhen bábhíkí rihí Mandem mánjati Yerúsalem kpaté mpok ayap amfuet.

Menyih ebhen bebhohon befakari ke Yesu antwo
(Mt 24.29-31; Mk 13.24-27)

²⁵ “Mpok yo, chon berihí maknkay mémbak amfay ndú mmok, ne ndú ntañ ne ndú mambe. Ne fá amik, chon betok mémbón basémé ne becháy éti beremti ebhén béfú ndú mpérényen ene bo manyu. ²⁶ Chon bo mámbon becháy kpaté mbok mámfé ndu báriñi bebéptí menyih ebhen bébhó befakari fá amik. Chon betan mfáy ményikisi. ²⁷ Ne chon Mmú ane áfú ntá Mandem ambesi, ande twó amem nebhan, ne beyá betan ne kenókó. ²⁸ Mpok menyih ebhen bébhó befakari, té ká sené ne nkaysi be mpok ane Mandem áferé bhe ndú esohori aróp chi kekwt.”

Nekäy enokó Fig nétón bhese
(Mt 24.32-35; Mk 13.28-31)

²⁹ Yesu atém bo nekay enén be, “Yihí ká enok *fig ne menok béchák. ³⁰ Netém ane bó bébho bétém betó, báriñi be eso érop chi kékwót. ³¹ Échí enyumót ne netwó wa, Me Mmu mfú ntá Mandem. Mánán mángó ndú menyih ebhén-ne ngátí bhe befákari, diñí ká be mpok ane Kefó Mandem kétwo aróp kekwt. ³² Nchí ghati bhe tetep be menyih ebhen menkem bebhohon befakari, ke

mkpáká bho abhen ehon amfuet. ³³ Chon mfay amfuet, mmik amfuet, ke eyon eya épú fuet wáwák.

Bák ká pē mpoknem

³⁴ “Sot ka mpok bé báké fye ntí ndú ményie nenyié tontó, báké fye ntí ndu mmém ne báké bhon basémé éti menyih ebhen nepemé mmik enen. Menyih ebhen békway bekwó be nywobhé netwó ena némbák témchok ntá yeka ndú bábhíkí tonñi mmet, ne némbayti bhe mbo ntá. ³⁵ Chon menyih ebhen befákari ndú nywop eno ménñihí yéntiki mmu fá amik. ³⁶ Bák ye ka pē mpoknem, mánik nokó mmet be mámbón betan bébue menyih ebhen bebhohon befakari, mánte besí Mmu ane áfú ntá Mandem.”

³⁷ Yéntiki nywop Yesu are tón bo amem ekerákap Mandem. Éghaka nokó béku, ankó andok ambere amfay njie menok Ólif. ³⁸ Ne néyí nókó, bo mámpu mandok ntá yi amem ekerákap Mandem ndu beghok menyih ebhen yi áton.

Böbati etok báté eyu be mángwáy Yesu
(Mt 26.1-5; Mk 14.1-2, 10-11; Jn 11.45-54)

22 Mpok ane bo Israel mányie epá Bret ane kebhon yis aróp kekwt. Bábhiñi epá yo be, *Nekihí. ² Bö batí bachiákap Mandem ne baton ebhé Mandem báre yan mbi beway Yesu bhésé bhésé mbonyune báchay nyaka enyih ene bo bakway beku.

Júdas aka beti Yesu
(Mt 26.14-16; Mk 14.10-11)

³ Satan akó anti Júdas ane mpíkírí nnyén eni nechi be Iskariot. Júdas achi nyaka mmu amot ndú nkwo baghok Yesu bati byo ne apay. ⁴ Arók anyié beti ne böbati bachiákap Mandem ne böbati batemé nenu abhen bábhbheri ekerákap Mandem, enyu yi ákway beti Yesu ntá yap. ⁵ Bábhón manák tontó, ne báká bechye yi nkáp. ⁶ Júdas aka ne bhó. Abho beyan mbi ndu betí Yesu ntá yap ndú mpok ane ngémtay bho bapú ghó.

Yesu aghati baghokó bhi be mántonñi nenyié Epá Nekihí
(Mt 26.17-25; Mk 14.12-21; Jn 13.21-30)

⁷ Nywop Bret ane ábhíkí bhon yis nékwáy. Ndu nywop eno ké báway nyaka mónkwómén ane Epá Nekihí, ⁸ Yesu ató ye Píta ne Jón ne eyon be, “Dók ká tonñi menyih bé sényié Epá Nekihí.” ⁹ Bábhep yi be, “Oyàn séntónñi yó fá?” ¹⁰ Yesu akeme bhó be, “Yihí ká, nechwe ane bächwé etok, chon mángó mmu ane ápókó ejó manyiep. Konó ká yi kpaté eket ené yi áchwe, ¹¹ mángati mbonñket be, ‘Ntonñi áto bhese be sémbep wo be, mókeré manko ane mbónñ ményie Epá Nekihí ne baghok abha achí fá?’ ¹² Chon antón be móket ane achi amfay ne achik ane bábhónñ besobheri. Tonñi ká yéntiki enyih aré.” ¹³ Bárók, bagho yéntiki enyih mbo enyú yi aghati bhó. Bátónñi Epá Nekihí aré.

Yesu anyié nenyié ngwenti eni ne baghokó bhi
(Mt 26.26-30; Mk 14.22-26; 1 Kōr 11.23-25)

¹⁴ Mpok ákwáy nókó, Yesu achokó ndu éfémé nenyie ne bōnto. ¹⁵ Aghati bho be, "Nnán njān menyie Epā Nekinj ené ne bhe tontó ke nchwe ndū esokri. ¹⁶ Nchí ghati bhe be, mpú pere nyié chōj Epā Nekinj kpáte mpok Mandem ákù bo mándinj nti epā ene, nó chi mpok yi ábhák Mfó bō mankem." ¹⁷ Yesu asot ye nkóp ne mmém amem. Achyé nókó bakak ntá Mandem, achye ntá bōnto andeme noko be, "Sot ka nyú, nti anyū anchye nti. ¹⁸ Nchí ghati bhe be, bébhó echōj, mpú pere nyú mmémén kpáte mpok ane Mandem abhak Mfó bo mankem." ¹⁹ Asot ye ekpokó bred. Achye bakak ntá Mandem. Are bokoti anchye noko ntá baghokó bhi, andem noko be, "Bret-ne até ndū mmuet eya ane nchí chye mbo akap éti yeka. Mändop, mänkú noko enyune ndu bétik me." ²⁰ Mánáná nókó ményié nenyié, asot nkóp ne mmém amem, achye bakak ntá Mandem nkúbhé mbo enyū yí ákú ne nenyié. Arem be, "Né chí Nku Nko ane Mandem ányú ne bō mmik éti newú ena ndu betōj be chōj ankú *Nku Nko ane yi ányú ne bo ante. ²¹ Ke mmu ane áti me achí fá chokó ānyie nenyié ne me. ²² Nchí rem no mboonyune chōj Me Mmu mfú ntá Mandem ngu mbo enyū yi áréme. Ke chōj émbép encha ntá mmu wu no áti me ntá bōmpap abha!" ²³ Bōnto bábhó bebhep bati be, "Ntiki mmū ywese ák-way beku ane enyū ndak ntá yi e?"

Yesu apet atōj bakojo bhi neseptimuet

²⁴ Baghokó Yesu babho bekem epúiti ne bati ndu bérinj mmu wap ane áchá abhenefu. ²⁵ Yesu arem ntá yap be, "Bafó abhen betokó mmik babhōj betanj amfay bōbhap ne yentiki mmu ane ábhōj betanj amfay bho, āyàn mámbinj yi be, 'Nkwaka-bho.' ²⁶ Ke éké bhák no ne bhe. Mūngo yweka abhōj bebhak mbo mōnkwen ndū nkwo yweka, mūnti ambak mbo mūbetok. ²⁷ Agha áchá nti? Mmū ane báfuet yi nenyié ke ane áfuet nenyié? Pú ane áchokó mámfuet yi nenyié? Ke nchí ne bhe mbo mūbetok.

²⁸ "Bě ké bāté ne me ndū besokri bha menkem. ²⁹ Ne nkúbhé mbo enyu Etaya áchyé me betanj menyie kefo, enyu yo ké nchí kú chōj be be nkwo manyié kefo. ³⁰ Chōj mānyie ne mānyú ne me nebhet amot ndū epā kefo eya, ne mānchokó nkwo ndū menokó kefo ndu bekem maneréket Israel byo ne apay."

Yesu arem be chōj Píta andem be abhíki rinji yi
(Mt 26.31-35; Mk 14.27-30; Jn 13.36-38)

³¹ Étáré nókó, Yesu arem ntá Píta be, "Símun, Símun, ghók! Báchyé Satan betanj bé ámó bhe, amfap abhén bári ne abhen babebhe mbo mmū ānyikisi kasará ndu besot ane yi ághàn gari. ³² Ke nnikmuet éti ye bé óké rō bébhōj neka ne me. Ne ónán ómpétnsem ntá ya, óké rō befyé bōmaye nti." ³³ Píta akeme yi be, "Acha, yé báfyè wō chi ekerékēnōj, ye báway wō wáy, mēgú chi ne wō."

³⁴ Yesu aghati yí be, "Píta, dinji bé nkok aperé kók betí ebhen, chōj óndem ndōj érat be bōhíki rinji me."

Enyū bakojo Yesu bábhōj bétōnti batŷ-yap

³⁵ Yesu abhép baghokó bhi be, "Mpok ntó bhe pósá ti, ebha ti, nkwo bhánya beka ti, bāchep nyaka yēnyij ke?" Bákéme yi be, "Wáwák." ³⁶ Aghati ye bho be, "Ke néne, mmū ane ábhōj nkáp ankem wu amuet. Mmū ane ábhōj ebhá neko ánsót yo. Ane ábhíki bhōj akparenja, ánti ndé yi anku akparenja. ³⁷ Nchí ghati bhe be enyij ene básíj ndū Ekáti Mandem éti ya, ebhōj be-fu tetep. No chi ené érēm be, 'Básot yi mbo nkú bebú amot.' Menyij ebhen básíj éti ya bébhōj befu tetep." ³⁸ Baghokó bhi barem be, "Acha, ghó bokparenja bapay fá." Aghati bhó be, "Dš ká no."

Yesu are nikmue amfay Njie Menok Ólif
(Mt 26.36-46; Mk 14.32-42)

³⁹ Yesu afa ye arok amfay Njie Menok Ólif mbo enyu esí. Baghokó bhi barok ne yi. ⁴⁰ Aré, aghati bho be, "Nik nókó ká mmuet be mbák nemō nétwō báké kwen." ⁴¹ Áréme nókó nó, arō bho, atén mmuet ambi mandú, mbo ndū nebhet ane ótém ntay nengaka. Atep mánén amik, abho menikmuet be, ⁴² "Etaya, mbák okōj, feré nkóp esokri ne bé ámfóri me. Ke óké kú enyij ene mēyán, kú chi ené wōmōj óyàn." ⁴³ [Ené yi ánikmuet no, ángel Mandem abhesi yi besí, afyé yi nti. ⁴⁴ Ne ndū beyá baseme, are nikmuet ne nti eni nenkem. Nsōnti ane áfú yi amuet are chiti amik mbo bakōj manōj.] ⁴⁵ Ánáná nókó menikmuet, afate, apetnsem ndū nebhet ane yí árō baghokó bhi. Aghō bho ndu bábhūre kenó ndu mánán bápóbhé éti beyá basémé. ⁴⁶ Yesu abhép bhó be, "Ndaká yí bābhūre kenó? Faté ká, mānikmuet be nemō nétwō, báké kwen."

Bákém Yesu
(Mt 26.47-56; Mk 14.43-50; Jn 18.1-11)

⁴⁷ Ené Yesu abhét berem no ne baghokó bhi, eká bho échwōp. Júdas, mmu amot ndū nkwo baghokó Yesu bati byó ne apay, abhak bō ambi. Arō kekwoj ne Yesu ndu bébhéne yi. ⁴⁸ Ke Yesu abhép yi be, "Júdas, žbhēne Me Mmu mfú ntá Mandem ndu beti me ntá bōmpap abha?" ⁴⁹ Baghokó bhi bāghó nókó enyij ene étwō fakari, bábhép yi be, "Acha, sénsót bokparenja bhese senu ne bōbhen-ε?" ⁵⁰ Mmū wap amot agwōj akparenja ywi. Akpót atú nsēm mūngo bachiākap Mandem chwát agwép amik. ⁵¹ Ke Yesu aghati bho be, "Dš ká no!" Atok ye atú mmu wu, abu yi. ⁵² Yesu abhép ye bōbati bachiākap Mandem ne bōbati batemé nenu abhen bábhàbheri ekerākap Mandem ne bōbati etok abhen bátwō bekem yi be, "Bātō bekem me ne bokparenja ne nkík mbo be nchí chí ngébbe ntantañ?" ⁵³ Mpok nchí ne bhe amem ekerākap Mandem nēnji nēnji, bābhíki kem me. Ke mpok yeka ne Satan, mfó ejuri, akway néne."

Píta arem be abhíkí rihj Yesu

(Mt 26.57-58, 69-75; Mk 14.53-54, 66-72; Jn 18.12-18, 25-27)

⁵⁴ Bõbho bákém yé Yesu, bábhó berõh ndũ eket ene mũngo bachiãkap Mandem. Píta are koõho bho ansem neko nesie. ⁵⁵ Bábháyti ngó nenti senta. Bo báchókõ ne-paká ngó mángwaka nõkõ ngo. Píta achõkõ aré ne bho. ⁵⁶ Ngõré betok amõt ane achi are, aghó Píta nkwo aré chõkõ ndũ ngo ághõ yi amuet. Áyihj yi dii, arem be, "Mõnkwãne nkwo achi mbõ ne Yesu." ⁵⁷ Píta atarã, arem be, "Mma, mbíkí rihj yi." ⁵⁸ Ébhíkí tat, mmũ achak aghó Píta arem be, "Wõ nkwo õhí mmũ ywi amõt." Píta akeme yi be, "Cháá, mpú ne bho" ⁵⁹ Éfueré nõkõ mbo neyõkõ nywõp nemõt, mmũ achak arem be, "Tetep, mmũ-ne nkwo achi mbõ ne Yesu. Yi nkwo chi mmu Gálili." ⁶⁰ Píta aghati yi be, "Nkwãne, mbíkí rihj enyihj ene wõ ýrèm!" Témté wu, ené yi ábhuet berem enyihj ene yi árèm, nõkõ akók. ⁶¹ Acha ayibhiri mmuet ayihj Píta. Amík ayap átéméri. Píta atik enyihj ene Yesu ághátí yi be, "Nkõk aperé kók beti ebhen, chõh ýndem ndõh erat be õbhíkí rihj me." ⁶² Afú nefí, adi kebho, ne beyã basémé anti.

Bábhó beyõkõ Yesu ne mándene nõkõ yi

(Mt 26.67-68; Mk 14.65)

⁶³ Batemé nenu abhen bábhãbheri Yesu bábho beyõkõ yi ne mándene nõkõ yi ne ékpá. ⁶⁴ Bágwõt yi amík nkwo, mámbebhe nõkõ yi be, "Wõ mmu õhí ndemekerõnti, ghatí bhese! Agha ádébhé nõ wõ?" ⁶⁵ Bárém beyã menyihj bechak, mánso nõkõ yi ne nsõkõ.

Básõt Yesu barõk ndũ echeme batarã manyé

(Mt 26.59-66; Mk 14.55-64; Jn 18.19-24)

⁶⁶ Néyí nõkõ, bõbati etõk, bõ batí bachiãkap Mandem ne batõh ebhé Mandem bákém echeme eghõ yap. Básõt Yesu barõk aré ne yi. ⁶⁷ Bábherp yi be, "Ghatí bhese, õhí Mpeme Mandem afyé nyaka bariep be ätò?" Akeme bho be, "Mbák ngátí bhe bãpú noko; ⁶⁸ ne mbák mbép bé enyihj, bapú keme me. ⁶⁹ Ke bébhó echõh, chõh Mandem Betarã Menkem amfyé Me Mmu mfú amfay nchõkõ ndũ nebhuet beyã kenókõ, ebhẽ awõnem eyi." ⁷⁰ Bõ mankem babherp yi be, "Nõ õhí Mmõ Mandem-è?" Yesu akeme bho be, "Echi mbo enyũ bãrémé." ⁷¹ Bõ bárém be, "Sépet séyãh batisié mántwõ mándém enyihj ene yi ákú ndaká yí? Besé babhõh séghok ne batú enyihj ene éfú yi anyu."

Bárók ntá Páilet ne Yesu

(Mt 27.1-2, 11-14; Mk 15.1-5, Jn 18.28-38a)

23 Nkwõ batarã manyé bárém nõkõ nõ, bõ mankem báfáte, básõt Yesu báré rõh ntá Páilet ne yi. ² Bábhó bebhat yi barak amuet mándeme nõkõ be, "Seghõ, mmũ-ne ndu ákù be bõ bhese báké bhæere bebhé etõk. Ákãh nkwo bé bo báké chyẽ nkábhenti ntá Sísa, Mfõ Rom. Ne árèm be yí achi Mpeme Mandem afyé nyaka bariep be ätò, nõ chi be achi Mfõ." ³ Páilet abherp ye Yesu be, "Wõ ke õhí né Mfõ bo Israel?" Akeme be, "Éhí mbo enyu ýrémé." ⁴ Páilet arem ye ntá bõbati bachiãkap Mandem ne ngémtay bo abhen bachi are be,

"Mbíkí ghõ yé bekwéné ne mmũ-ne." ⁵ Ke bárók ambi bekweme be, "Ákò atú Judéya ankem antõh nõkõ bho ndu ményíkisi batõ yap amem be mánguép esõhõri etõk. Akõ nõ, bebho atú Gálili kpát béghãka fá Yerúsalem."

Páilet ató Yesu ntá Mfõ Hércõd

⁶ Páilet ághókõ nõkõ menyihj ebhen, abherp bho mbák Yesu achi mmu atú Gálili. ⁷ Áríhí nõkõ bé Yesu afú atú etõk ene Hércõd achi mfõ aré, achye eyõh be mandõk ne yi ntá Hércõd. Mbõh Hércõd achi nyaka Yerúsalem mpok yõ. ⁸ Hércõd ághõ nõkõ Yesu, ábhõh marãk tontó, mbõnyune anãh ághõk nyaka èti yi ne abhõh ekwak tentep begõh yi ne amík. Ábhãka nyaka nti be chõh Yesu ankõ enyihj maknkay yí angó. ⁹ Ékú Hércõd abherp Yesu beyã bebherp ke ye émõt Yesu ábhíkí keme. ¹⁰ Ené Hércõd árõh ambi bebherp yi bebherp, bõbati bachiãkap Mandem ne batõh ebhé Mandem báte kekwo, mámbat nõkõ yi barak amuet ne beyã ýyu. ¹¹ Hércõd ne batemé nenu bhi báré byak yi, mámfye nõkõ yí etãhõk. Mámése yi nkú kefõ amuet. Arem bé mánsõt yí mámpetnsem ntá Páilet ne yi. ¹² Kemmæere Hércõd ne Páilet kébho ndũ nkúbhẽ nywõp enõ. Ndũ mpok ane áfueré ansem bachi nyaka chi ndũ mpap.

Páilet akpõt manyé be mángwáy Yesu

(Mt 27.15-26; Mk 15.6-15; Jn 18.38b-19.16a)

¹³ Bápéré nõkõ nsem ntá Páilet ne Yesu, Páilet ató bábhij bõbati bachiãkap Mandem ne bõbati etõk ne bõ etõk. ¹⁴ Arem ntá yap be, "Bãtwõ fá ntá ya ne mmũ-ne be ákù bo báké bhæere bebhé etõk. Mbèp yi menyihj besí bhaka, ne mbíkí ghõ yé bekwéné ebhẽ yi. ¹⁵ Mfõ Hércõd nkwo abhíkí ghõ yé bekwéné ebhẽ yi mbõnyune atõ yi apetnsem ntá ya. Nchí ghati bhe be ýnyihj yi abhíkí kã ené ètõh be mangway yi. ¹⁶ Chõh nchyé eyõh be mándén yi, mámfere yi amõ." ¹⁷ [Epihj bo Israel éhí nyaka be, yèntiki mpok ane bõ mányè Epã Nekihj, Páilet abhõh béfére mmu amõt ane bõ Yerusalem báyãh yi amfere ekerékentõh.]

¹⁸ Bõ mankem bábík mándeme nõkõ be, "Dõ mángwáy yi. Feré bhese chi Barãbas!" ¹⁹ Barãbas chi mmu ane báfyé nyaka ekerékentõh ndũ barak apay, "Aguebhé nyaka ebyõk etõk, ne awáy mmu." ²⁰ Páilet apet arem kepí ntá yap ne nkaysi béfére Yesu amõ. ²¹ Ke bárók ambi bebik be, "Dem mángó yi ndũ ekotákátí! Mángó yi ndũ ekotákátí!" ²² Ndũ ndõh ane ájwí érat Páilet arem be, "Ntiki ebéptí ndak yi ákú? Mbíkí ghõ yé ébéptí enyihj ene yi ákú ene ètõh bé mángwáy yi. Chõh nchyé eyõh mándén yi ne ékpá, mámfere yi amõ." ²³ Ke bárók ambi bekweme, mambiki nõkõ be Páilet andõ mango yi ndũ ekotákátí. Bãri map anyiere Páilet, awupsi nti. ²⁴ Áká ye bé mánkú ne Yesu mbo enyu bakõhõ. ²⁵ Afere Barãbas mmu águebhé ebyõk etõk ne awáy mmu, ekerékentõh, mbo enyu bõ báyãh. Achye Yesu ntá bo Israel be mánkõ ne yi mbo enyu bákõhõ.

Bágó Yesu ndũ ekotákátí

(Mt 27.32-44; Mk 15.21-32; Jn 19.17-27)

²⁶ Batemé nenu básót Yesu báre rón ne yi. Ndu báròn, bátèmeri mmũ etok Sírene amot ane áká nnyén be Símun. Áfũ nyaka ebhi äpetnsem anywóp, Yerúsalem. Bákém yi bábáyti ne eko Yesu, bákũ yi apokó yó ankojo noko Yesu. ²⁷ Ngémtáy bhó báre kojo Yesu ansem. Mbok yap bábháak baghoré abhen básème nyaka, mándi noko yi. ²⁸ Ke Yesu ayibhiri mmuet arem ntá baghoré bhó be, “Baghoré Yerúsalem, báké di me! Dí ká chí mmuet eyeka ne böbheka. ²⁹ Nchí ghati bhe be mpok ätwò ane bo bárèm chon be, ‘Éri ntá yentiki nkongoré ne yéntiki ngoré ane ábhíki re bhé!’ ³⁰ Ndũ mpok yo, chon bo mándem ntá njie eghe be, ‘Kwén ká bay bhesé; ne ntá bönjie be, ‘Kutí ká bhesé.’ ³¹ Bo bárèm chon nó, mbonyune, mbák bákwayé békũ menyin ebhen ntá ya, Mme mmu nchí enok ebik, chon émbak ná ne ené égú?”

³² Ené báròn no, basot bakũ bebú bati apay nkwo abhen batemé nenu báròn nyaka beway ne Yesu. ³³ Bágó Yesu ndũ ekotákátí. Bágó nkwo bakũ bebú bhó bati apay, yéntiki mmu wap ndũ eyi ekotákátí, amot ebhè awónem Yesu, achák ebhè awógho. ³⁴ Aré, amfay ekotákátí, Yesu anikmuet ntá Mandem be, “Eta, fonori bhó, mbonyune bábhíki rinj enyin ene bákũ.” Batemé nenu báguer ebháná ndu bérinj enyu bábhójó békóre nden Yesu. ³⁵ Bo bábháak aré tee mámkpokó noko enyin ené éfakari. Ke böbati béré way yí way mándeme noko be, “Äpème nyaka bo bachak! Ämpémé mmuet eyi mbák achi Mpereme Mandem afyé nyaka bariet be ätò, Mmu Mandem Ayabhe!” ³⁶ Batemé nenu nkwo báre way Yesu, mándokó noko bechye yi mmém amen ábáká. ³⁷ Ne mándeme noko be, “Mbák tetep ochí Mfo bo Israel, pemé mmuet eye!” ³⁸ Amfay ntí Yesu, ebhókenok ebhak babhát ndũ eko ene básinjí are be: “Né chi Mfo bo Israel.”

³⁹ Nkũ-bebú amot ane áchi nkwo krajkránj ndũ eyi ekotákátí are way Yesu andeme noko be, “Pú wo ke ochí Mpereme Mandem afyé nyaka bariet be ätò? Pemé mmuet eye, ómpeme bhesé nkwo bhó!” ⁴⁰ Ke mmũ bebú achák wu are sayti yi be, “Yéndu ógù ndũ ekotákátí mbo Yesu, opú cháý Mandem-é? ⁴¹ Wo ne me ségù éti bepó barak ayesé, ke mmũ-ne abhíki kũ yé ebépti enyinj?” ⁴² Arem ye be, “Yesu, ghó me ntínso, mpok óbhak Mfo.” ⁴³ Yesu aghati yí be, “Nchí ghati wo be, echon, chon ómbak ne me ndũ nebhuet manjáak ane bábhinj be Párádis.” †

Yesu agú ndũ ekotákátí

(Mt 27.45-56; Mk 15.33-41; Jn 19.28-30)

⁴⁴ Égháká nókó nkárénká byo ne epay ne ngósí, mmok áném, ejuri ékwen ekuti etok enkem kpáte nkárénká éráat beku, ⁴⁵ mbonyune mmok ábhíki pere ghó. Ne ekát ene echi amem ekerákap Mandem égháre ndũ bebók bepáy gbee. ⁴⁶ Yesu abik arem be, “Étaya, ndó nepém ena amó ye!” Áré m nókó nó, asebhé. ⁴⁷ Münti

† No chi: *Párádis.

batemé nenu ághó nókó menyin menkem ebhen befakari, abiti Mandem, andeme noko be, “Tetep, mmũ-ne achí mbũ chak besí Mandem!” ⁴⁸ Ngémtay bo abhen báchémé nyaka are ndu beghe, bágó yéntiki enyinj ene efakari. Bágúre ne basémé, mámbýaka noko amó anti. ⁴⁹ Bö mankem abhen bájinjí Yesu, ne baghoré abhen bábhó bekojo yi te Gálili, báté nekó nesie mángó noko yéntiki enyinj.

Bábhéme Yesu

(Mt 27.59-61; Mk 15.42-47; Jn 19.38-42)

⁵⁰ Mmũ amot achí nyaka Yerúsalem mpok yo. Aka nnyén be Joséf. Achi nyaka mmũ Arimátia, etok bo Israel. Abhak ndénu ne mmũ chak ne ánonj nyaka mpok ane Mandem abhak Mfo bhó. Abhak mmũ amot ndũ echeme eghe ene bö bati etok. Ke ábhíki ka nyaka ne bhó ndũ nkaysi yap ne nekũ wap. ⁵² Yí arók ntá Páilet bé ányé yi betan amferé Yesu amfay ekotákátí. Páilet áchyé nókó yi betan, ⁵³ arók ye asebhé Yesu amik, anep yi ne esyénden, arók afyé amem nnem enén bátémé ndũ setárébhé, ke kere bhemé yé mmu aré. ⁵⁴ Échí nyaka chi nywop enen bo bátónj menyin ebhen Nywobhé neywémuet, ne érop chi mandú begháká ndũ mpok ane Nywobhé neywémuet nébho. ⁵⁵ Baghoré abhen báfú ne Yesu te Gálili, bákójo, bagho nnem, ne enyũ bábhúré mmuet yi amem. ⁵⁶ Bápét ye nsem ndũ nebhuet ane báchókó amem Yerúsalem. Bátónj bawet erítí eriep amen báwati amuet ngu.

Nywobhé neywémuet enap négháká nókó, báywémuet mbo enyũ ebhé Moses érem.

Yesu apetnsem ndũ nepém

(Mt 28.1-10; Mk 16.1-8; Jn 20.1-10)

24 Ne neyínwyop ndũ Nywobhé neywémuet, baghoré bhó básót bawerérip amen bo bágóokó bárók ndũ nnem Yesu ne neyínwyop. ² Bágó be ntay enen anyũ nnem nérop chi nepaká nnem. ³ Báchwé amem nnem, ke báke ghó mmuet yi. ⁴ Échá bhó enyu bákũ. Témté wu, babhakanem bati apay ne nden amuet ené ékòt njwanjwanj báté kekwo ne bhó. ⁵ Becháý békém baghoré bhó tontó. Bátép bati amik. Bö-bhó bábhérop bhó be, “Ndaká yí báyanj mmu ane achi nepém ndũ nkwo bawú? ⁶ Apú fá. Mandem akũ yi apetnsem ndũ nepém nkúbhé mbo enyũ yi áréme nyaka be ebhónj befakari. Twó ká ghó nebhuet ane bábhúré yi. Tík ka ndũ yi ágháti bhe mpok ábhéet atú Gálili ne bhe. ⁷ Yi arem nyaka be, chon mámfye Mmu ane áfú ntá Mandem amó bö bebú, mángó yi ndũ ekotákátí, ne éghaka nokó manywop arat, ampetnsem ndũ nepém.” ⁸ Baghoré bhó batic ye beyonj Yesu. ⁹ Bápéré nókó nsem, bágáti menyin ebhen befakari ntá bönto Yesu bati byo ne amot ne bakojo bhi abhénéfú mankem. ¹⁰ Baghoré abhen bágáti nyaka bönto Yesu mbok yo chi María ane áfú etok Mágdala, ne Joana, ne María nno Jems, ne baghoré báchák abhen báchi nyaka ne bhó.

†† Yesu agú ndũ nywobhe-betik békóre mmuet manywop apay. Nywop neywémuet bo Israel nébho nyaka chí beku, mpok mmok áne, ndũ nywobhe-betik bekre manywop apay.

¹¹ Ke bõnto básót enyih ene baghóré bho b́arémé mbo eráká ndak, b́ kenókó ẃawák. ¹² Yě ń, Píta afate, ajet arɔk ndũ nnem. Ákúrí ńkó, agwep amík, ayih amem nnem. Aghó beb́hókó nden ebhen mánébhé nyaka mmwet Yesu ne bho bh́r. Apetnsem anywóp, amakati nɔkɔ enyih éné éfákárí.

Yesu atemeri bakoŋo bhi bati apay ndũ mbi Emayus
(Mk 16.12-13)

¹³ Nkúbhé ewak eyɔ, bakoŋo Yesu bati apay b́afá Yerúsalem bare rɔŋ ndu mótkɔ ane b́abhini be Emayus, nekó enen nechí mbo b́kílómɛta nénenamɔt ne ebhók. ¹⁴ Mándeme nɔkɔ éti menyih menkem ebhen b́éfákárí. ¹⁵ Ené b́arém mánkem nɔkɔ epwítí ne bati, mbɔŋ Yesu arɔk kekwtɔ ne bho ankɔ nɔkɔ ne bho. ¹⁶ Ke ébhák mbo bé b́ágwɔt amík ayap. B́ kerihí bé chí Yesu. ¹⁷ Abhép bhó be, “Ntikí ndak b́ákò mándeme nɔkɔ enyune?” B́até nsónso. ¹⁸ Mmu wap amɔt ane áká nnyén be Klópas abhép ye yi be, “Ndiere wɔ ke óchí kenkó ane átwó Yerúsalem ane ábhíkí rihí menyih ebhen befakari aré ndũ manywɔbhé-ne?” ¹⁹ Abhép be, “Ntikí menyih?” B́akéme yi be, “Menyih ebhen b́éfákárí ne Yesu ane Násáret. Achi nyaka ndemekepřnti Mandem, ne atóŋ besí bho ne besí Mandem be betan Mandem bechi ne yi ndũ menyih ebhen yi árém ne ebhen yi ákà. ²⁰ Ke bõbati bachiákap Mandem ne bõ bati etɔk abhese b́akém yi bachye mangway, ne b́ágó yi ndũ ekotákátí. ²¹ Sébhaka nyaka nti be yí ke ábhóŋ b́éféré bo Israel ndũ esɔŋri. Échí néne manywɔp arat ené ndak ané áfákárí. ²² Enyih échák échí bé mbɔk baghóré ndũ nkwo ywese b́ákɔ bati átaka bhese amem. B́arók ndũ nnem b́eti bheti, ²³ ke b́ake ghɔ Yesu. B́apetnsem barem be b́aghó bo mbo b́ángel Mandem ndũ kenó amík antifú abhen b́aghátí bho be Yesu achi nepém. ²⁴ Mbɔk bo abhen b́achí nyaka ndũ nkwo ywese b́arók ndũ nnem b́aghó bé yěntikí enyih echi nkúbhé mbo enyũ baghóré bho b́arémé, ke b́ kekghó mbɔŋ Yesu. ²⁵ Afó ke Yesu árémé ntá yap be, “B́achihiti b́acha! Ne batř yeka ápú wakari ménóko menyih menkem ebhen baremé kepřnti báremé! ²⁶ Pú Mpepe Mandem afyé nyaka bariet be áto, abhóŋ nyaka begɔ besɔŋri ebhen menkem ke anchwe ndũ kefó eki?” ²⁷ Yesu abho ye menene ntá yap be manjwimem ndũ menyih ebhen básihí éti yi amem Ekáti Mandem, bebho ndũ Basihi Moses beróŋ beghaka ndũ amen baremé kepřnti Mandem mankem.

²⁸ B́agháká kekwtɔ etɔk ene b́aròŋ, Yesu akɔ mbo be árò bho berɔŋ ambi. ²⁹ Ke b́ajwé yi, barem be, “Bure ne bhese. Nywɔp nérɔŋ ne mban anan ágiri.” Arɔk ye bebhure ne bho. ³⁰ Mpok nenyíé ákwáy ńkó, asɔt ekpɔkó bret. Áchyé bakak ntá Mandem. Abho ye bebókóti anchye nɔkɔ ntá yap. ³¹ Amík ánene bho, b́arini ye be chi yi. Ke anemsi bhó besí. ³² Babho berem ne bati be,

“Nyakányet manák achi mbɔ bhese anti mpok yi árém kepí ne bhese ambi, anene nɔkɔ basiŋ ntá yese!”

³³ B́afate témté b́apetnsem Yerúsalem. B́aghó bõnto Yesu bati byo ne amɔt ne bakoŋo bhi abhénéfú abhen b́achí ne bhó ndũ nebhwet amɔt. ³⁴ Neshwe b́achwé, b́aghátí bho be, “Acha apetnsem ndũ nepém tetep! Atóŋ mmwet ntá Símun!” ³⁵ Bõbho bati apay b́aghátí enyih ene efakari ambi, ne enyu b́ b́arini yi mpok yi abɔkɔti bret achye bho manyié.

Yesu abhesi ntá bakoŋo bhi
(Mt 28.16-20; Mk 16.14-18; Jn 20.19-23; Bk 1.6-8)

³⁶ Ené b́arém nɔ éti yi, mbɔŋ Yesu abhesi besí bhap! Arem be, “Kpák ámbák ne bhe.” ³⁷ B́acháyti, ne becháy békém bho. B́akáysi be b́aghó nɔ chi efóŋó ngu. ³⁸ Ke abhép bhó be, “B́acháy yi? Yi ḿamákati amem bati ye-ka? ³⁹ Ghó ká amɔ ya ne bekak ebha, mándihí be chí me tetep. Ḿ ká mmwét ya ḿangɔ be chí me. Efóŋó épú bhɔŋ mmwet ne beghep mbo enyũ b́aghó be mbɔŋ.” ⁴⁰ Arem nɔkɔ nɔ, atóŋ b́ amɔ yi ne bekak. ⁴¹ B́abhóŋ manák tontó ne babhak maknkay be yi achi nepém. Ekɔ b́ kenókó be echi tetep. Yesu abhép b́ be, “B́abhóŋ yěnyih menyie fá?” ⁴² B́achye yi mbiní nsi ane b́ágwó. ⁴³ Asɔt anyié besí bhap.

⁴⁴ Aghati ye bhó be, “Menyih ebhen b́aghó-né, chí nkúbhé barak ane ḿeghàti nyaka bhe mpok mbwet ne bhe. Ḿeghàti nyaka be be, menyih menkem ebhen b́echi amem basiŋí Moses ne amen abhen bechi ndũ basiŋí baremé kepřnti ne ebhen b́echí amem Ekáti Bakway éti ya, bebhóŋ befú tetep.” ⁴⁵ Anene ye nkaysi yap be manjwimem ndũ menyih ebhen básihí amem Ekáti Mandem. ⁴⁶ Aghati bho be, “Básiŋ be, Mpepe Mandem afyé nyaka bariet be áto abhóŋ b́eghɔ esɔŋri, angú, ne beghaka manywɔp arát, ampentsem ndũ nepém. ⁴⁷ Ne be b́abhóŋ beghati bõ betɔk menkem ndũ nnyén eni bebho Yerúsalem be Mandem áfòŋori bo abhen b́atíknesem ndũ bebú bhap. ⁴⁸ B́achí batísíé ndũ menyih ebhen menkem ne b́abhóŋ b́eghátí bo bachak bɔ menkem. ⁴⁹ Ghó ka, chɔŋ nto be akap ane Etaya afyé bariet be áto ntá yeka. Ke b́abhóŋ ménoŋ fá amem etɔk kpáte betan mémfu amfay mémbak ne bhe.”

Yesu apetnsem ntá Mandem
(Mk 16.19-20; Bk 1.9-11)

⁵⁰ Yesu asɔt ye baghókó bhi, afú etɔk ne bho. B́arók bachwɔp etɔk Bétani. Aré, ayon amɔ amfay, are yet bho. ⁵¹ Ené yi áyèt bho, arɔ bhó, Mandem asɔt yi ámpentsem amfay. ⁵² Ne ndũ yi ákò baghókó bhi b́aré chye yi kenókó. B́apét ye nsem Yerúsalem ne beyá manák. ⁵³ B́are róŋ ekerákap mámbiti nɔkɔ Mandem.

Jñn

ásíní

Ευων έýíbhíri ερω nkwa

1 Bápére ghoko mmik, mmu ane achi Ευων anán achi nyaka. Abhak ne Mandem, ne abhak Mandem. ² Abhak ne Mandem te ndũ nebhõnet. ³ Mandem afuét ntá yi ke ághoko menyih menkem. Mandem abhíkí ghoko yënyih ene yi apu ne yi. ⁴ Nepém nefù chí ntá yi mmu bábhññi be Ευων. Ne nepém enen nébhak erónj ené ékù bo mángó tetep. ⁵ Erónj yó éghò ndũ nebhuet ane ejuri echi, ne ejuri épú kway meneme yó. †

⁶ Mandem atõ nyaka mmu amot ane aka nnyén be Jñn. ⁷ Atwó bégháti bho éti erónj yó be yëntiki mmu ane ághókó enyih ene yi árém, anoko yó. ⁸ Jñn apu nyaka erónj yó. Atwó chí bégháti bho enyih ene yi arinñi éti erónj yó.

⁹ Erónj ene tetep, ené ékù yëntiki mmu angó mbanj étwó ntá bõ mmik.

¹⁰ Ευων ébhak fá amik, ne báfúét ntá yi ke bágghoko mmik. Yé nò, mpok yi átwó fá amik, bõ mmik kerinñi enyu mmu yi achi. ¹¹ Atwó ntá bõbhi, ke bõbhi bábhíkí sot yi ne manák. ¹² Ke bo mankem abhen básóré yí ne manák, básíki nti ne yi, áchye bho betan bé mándop chí bo Mandem. ¹³ Mbõñ Mandem ke ákù bo mambak bõbhi. Bábhíkí fu nyaka ye chi amuet nkwa, ne yé chi ndũ nkaysi nkwañwanj.

¹⁴ Ευων, éýíbhiri nkwa, atwó achokò ne bhese. Séghó menwop ebhi ebhen bejwi ne berñdu ne tetep. Ευων chi Njanamò ane áfú ntá Eta. ¹⁵ Jñn ághàti nyaka bho éti yi ambik, andeme nokò be, "Né chi mmũ ane mérèm nyaka éti yi be, 'Mmũ ane átwò me ansem achá me. Bápére bhe me, yí achi.'" ¹⁶ Éti beyá berñdu ebhi, achyé bhese áfók ndon ne ndon. ¹⁷ Mandem afuét nyaka ntá Moses achye bho bebhé. Ke afuét chi ntá Yesu Kristo ke átonj bhese berñdu bhi ne tetep. ¹⁸ Yé mmu abhíkí re ghò Mandem. Njanamò ywi mmu achi nebhuet amot ne yi ke ákú bo mandinñi mmu yi achi.

Enyih ene Jñn Njwiti ághátí bho éti Yesu

(Mt 3.1-12; Mk 1.1-8; Lk 3.1-18)

¹⁹ Ewak émot, bõbati bo Israel abhen Yerúsalem bátó bachiákap Mandem ne bõneréket Lévi ntá Jñn be mámbép yi angati bho enyũ mmu yi achi. Ne chi enyih ene éfú Jñn anyu mbo ntísie. ²⁰ Yi ke bhese bho yënyih ne yi ke ro bekeme bho. Arem be, "Puyé me ke nchí Mpeme

† Ejuri épú kway meneme yó: Nò chi be Satan apú kway betan ancha Yesu.

Mandem afyé nyaka bariet be áto." ²¹ Bõ bho bápét bábhép yi be, "Wò chí yé agha? Eláija ke?" Jñn yi be, "Mpú Eláija." Bápét babher yi be, "Ochí ndemekerñnti ane Moses árémé nyaka be átwò?" Akeme be, "Áe." ²² Ndon yó bábhép yi be, "Wombõñ onem be chí agha? Ghatí bhese mmu wò chí bé sémpétnsem ne ευων ntá bo abhen bátó bhese. Wombõñ chí agha?" ²³ Jñn aghati bho mbonyũ ndemekerñnti Asaya areme nyaka be, "Nchí mmũ ane achi amem baso ábik ne ευων amfay andeme nokò be, 'Nyabhé ká mbi Acha ambak chak.'" ²⁴ Bõnkwo Fárisi ke bátó nyaka bõbho ntá Jñn. ²⁵ Bábhép yi be, "Obhé opú Mpeme Mandem afyé nyaka bariet be áto, obhé opú Eláija, ne opú ndemekerñnti, ke ndaká yí ójwiti bho?" ²⁶ Jñn akeme bhó be, "Mějwiti bho ne manyier, ke mmu áchí fá téé nenti eneka ane bábhíkí rinñi. ²⁷ Yi átwò me ansem. Mbíkí kway mmu ane nchí kanari nkwbhénya bekek ebhi." ²⁸ Menyih ebhen béfákári chi etok Bétani, ebhë Nyén Jódan, ne ndũ nebhuet ane Jñn ájwiti nyaka bho.

Yesu, Mónkwómén Mandem

²⁹ Nti nywop, Jñn agho Yesu ndu átwò ntá yi, arem be, "Yinñi Mónkwómén Mandem ane ápòkò bebú bo mankem fá amik! ³⁰ Yí ke mërèm nyaka éti yi be, 'Mmũ átwò me ansem ane acha me mbonyune bápere bhe me, yi achi.' ³¹ Yé membonj mbíkí rinñi nyaka be chi yí, ke ntí ane ntwó njwiti nokò bho ne manyier chí ndu bekò bo Israel mandinñi mmu yi achi." ³² Jñn abho beghati bho enyih ene yi ághó ne amík éti Yesu. Yí be, "Ngò ndũ Éfónó Mandem áfú amfay asot mkpá ebhónó are sep kpát ate yi amuet. ³³ Kpáte mpok yó, nke rinñi bé chí yí. Ke Mandem mmu áto me njwiti bho ne manyier, anán aghati nyaka me be, 'Mmu ane óghó Éfónó Mandem asebhé aron ne yi, yí wu ke achi mmu ane ájwiti bho ne Éfónó Bedyere.' ³⁴ Me Jñn ngò ne amík ndũ menyih ebhen béfákári, ne nchí rem mbo ntísie be tetep mmũ-ne chi Mmò Mandem."

Bakonjo Yesu ahben mbi

³⁵ Néyí nókó, Jñn apét abhak téé ne bakonjo bhi bati apay. ³⁶ Aghó ndũ Yesu áfuét, arem be, "Ghó Mónkwómén Mandem!" ³⁷ Bakonj Jñn bati apay bágghók nókó enyih ene yi árémé, báró yi bábho bekonjo Yesu. ³⁸ Yesu ayibhiri mmuet agho bho ndu bákõño yi. Abhép bho be, "Bâyàn yi?" Bákeme yi be, "Rábay, óchokò fá?" [Rábay chi Ntonj] ³⁹ Aghati bho be, "Twó ká ghò." Bárók ne Yesu bagho nebhuet ane yi áchòkò. Mpok yó nywop

nébhák mbo nkárénká enwi ené ngósí. Bábhák ne yi kpátě beti begu.

⁴⁰ Mmu amot ndũ böbhɔ bati apay abhen bághoko nyaka enyih ene Jñn árémeł éti Yesu, ne abho bekoŋo yi aka nnyén be Andru. Abhak manɔ Símun Píta. ⁴¹ Arɔk témté, aghɔ mómayi Símun, aghati yi be, “Séghɔ mmu ane bábhini be, ‘Mesáya’”, no chi, Mpeme Mandem afyé nyaka bariep be áto. ⁴² Andru asot Símun arɔk ntá Yesu ne yi. Yesu ayih yi, arem be, “Wɔ ɔchí Símun, mmɔ Jñn. Chɔŋ nnyén ena néchák némbak be Séfas” [no chí Setárebhé]. †

Yesu abhini Filip ne Nataniel bé mámbák bakoŋo bhi

⁴³ Nti nywɔp, Yesu akɔ nti béɔŋ atú Gálili. Arɔk aghɔ mmu ane áká nnyén be Filip. Aghati yi be, “Twɔ bhák nkoŋo wa.” ⁴⁴ Filip abhak mmũ Betsáida, nkúbhé etɔk ene Andru ne Píta báfú aré. ⁴⁵ Filip arɔk atemeri Nataniel aghati yi be, “Séghɔ mmu ane Moses ásiní nyaka éti yi amem Ekáti Bebhé Mandem, nkúbhé yi mmũ baremé kepinti nkɔ básiní éti yi. No chi, Yesu mmu Násáret, mmɔ Joséf.” ⁴⁶ Nataniel ághókó nókó enyih ene Filip árémeł abhép yi be, “Ntiki erítí enyih ékway befu Násáret?” Filip aghati yi be, “Wɔmbɔŋ twɔ ghó.” ⁴⁷ Yesu ághɔ nókó ndũ Nataniel átwɔ ntá yi, arem éti yi be, “Né, chi mbɔŋ mmũ Israel témeł témeł. Bapu apú ne yi wáwák.” ⁴⁸ Nataniel abhép Yesu be, “Ɔkɔ ná ke řihí me?” Yesu akeme yi be, “Filip ápére bhini wɔ ndũ mpok ane ɔchí anerenɔk fig, nnáŋ ngɔ wɔ.” ⁴⁹ Nataniel arem be, “Ntɔŋ, ɔchí Mmɔ Mandem tetep! Ɔchí Mfɔ bo Israel!” ⁵⁰ Yesu ákémeł yi be, “Éti ndéméł bé ngɔ wɔ anerenɔk fig ke ɔnókó bé nchí Mmɔ Mandem? Chɔŋ ɔngɔ menyih ebhen becha ebhen.” ⁵¹ Yesu aghati yi be, “Tetéter, chɔŋ mángɔ ndũ nebu néneŋe gbee, bɔángel Mandem mánkó amfay mánsɛbhe nɔkɔ amik betemeri Me Mmu mfú ntá Mandem.”

Yesu akɔ manyiep ayibhiri mmem ndũ epã nebhay

2 Éfueré nókó manywɔp apay, epã nebhay ébhák amem etɔk Kána, atú Gálili. Nno Yesu abhak aré. ² Mának nyaka Yesu nkɔ ne bakoŋo bhi ndũ epã nebhay eyɔ. ³ Mmém ámay nókó, nno Yesu arɔk aghati yi be, “Mmém epã amay.” ⁴ Yesu akeme yi be, “Mmá, ndaká yi ɔɔɔɔri me éti mmém? Mpok aya abhíkí re kway.” ⁵ Máyi aghati bo abhen bákɔre mmem be, “Kɔ ka yéntiki enyih ene yi ághàti bhe.” ⁶ Bejɔ manyiep betandát bechi nyaka are téé. Yéntiki ejɔ éstɔ nyaka mbo líta manyiep besá byo. Békóŋo epih ené bo Israel, básɔt nyaka manyiep ndũ bejɔ ebhɔ ndu béso bépókó mmu. ⁷ Yesu aghati bakũ betik be, “Fíé ká manyiep amem bejɔ ebhɔ kpát ménjwi.” Báfyé manyiep amem bejɔ, béjwí te anyu. ⁸ Aghati bhɔ be, “Sɔt ka mbɔk mányché ntá munti epã nebhay”. Bákú nó. ⁹ munti epã nebhay ághókótí nókó, aghɔ bé manyiep mɔ arɔp chi mmém. Yi kerihí ebhak mɔ áfú, yéndu bakũ betik abhen bákò mɔ báriní nyaka be manyiep ke ayibhiri ndũ mmem. Munti epã nebhay abhini mbäyngɔré, ¹⁰ arem

† Séfas ndũ eyɔŋ Grik chí “Setárebhé” ndu Kényan.

be, “Ndũ epa, báymbi mantwɔ chí ne erítí mmém. Ne bo máhánj manyú áchwé bhɔ amuɛt, ke mántwɔ ne yéntiki enyú mmém báchák. Ke ɔɔ erítí mmém ansem, ne néne ke ɔtwɔ ne mɔ.” ¹¹ Yesu akɔ nyaka enyihí maknkay ene amem etɔk Kána, atú Gálili. Ébhák erih ené mbi ene yi akú ndu betɔŋ enyú betan ebhen yi ábhɔŋ. Ékú, bakoŋo bhi mánóko be yi achi Mmɔ Mandem.

¹² Epã nebhay éfueré nókó, Yesu asɛp arɔk Kapënaum ne máyi ne bömayi ne bakoŋo bhi. Bábhák aré ndũ mpay manywɔp.

Yesu achwe ekerákap Mandem abók bakɔsie

(Mt 21.12-13; Mk 11.15-17; Lk 19.45-46)

¹³ Epã Nekihí ene bo Israel éróbhé nókó kékwɔt, Yesu akó, arɔk Yerúsalem ndu menyie epã eyɔ. ¹⁴ Aré, arɔk achwe amem ékírí ene ekerákap Mandem. Aghɔ bo abhen báti mpɔŋ ne bághɔŋmém ne bebhóŋó. Bo básɔt nyaka menyih ebhɔ ndu bechye akap. Aghɔ bawupsí bakap nkɔ aré. ¹⁵ Asɔt nnik aghoko ékpá, abho bébok bho ne yɔ, be mámfú amem ekerákap Mandem. Akɔ enyumɔt ne bághɔŋmém, ne mpɔŋ ené échí aré. Atakati béfémé bo abhen bákò esié bakáp bewupsí, ne atakati bakáp ayap. ¹⁶ Aghati batí bebhóŋó be, “Féré ká menyih ebhen fá! Báké sɔt eket Etaya mánjibhiri ndũ ekerésie!” ¹⁷ Ndak awu ákú bakoŋo bhi bátik be Ekáti Mandem érem be, “Chɔŋ ekɔŋ ené mbɔŋ ne eket eye éngway me.” ¹⁸ Békóŋo enyih ene Yesu ákú, bo Israel bábhép yi be, “Ntiki enyihí maknkay ɔkway bekɔ mbo erih ndu betɔŋ bhese be ɔbhɔŋ betan bekɔ menyih ebhen?” ¹⁹ Yesu akeme bhɔ be, “Mbák mánhɔŋtí ekerákap ene, chɔŋ mpet nte yɔ ndũ manywɔp arat.” ²⁰ Bo Israel bárem be, “Cháá, báté eket ene ndũ mamíé besa bepáy nsem atandat, ɔbhé ɔkway bete yɔ ndũ manywɔp arare?” ²¹ Ke ekerákap ené Yesu árémeł ébhák chí mmuɛt yi. ²² Mpok Mandem akɔ yi ámpetnsem ndũ nepém, kɛ bakoŋo bhi bátik be yi arem nyaka beyɔŋ ebhen. Ékú bo mánóko menyih ebhen bechi amem Ekáti Mandem ne ebhen Yesu árémeł.

Yesu ariní enyú nkwa achi

²³ Ené Yesu áchí Yerúsalem ndũ mpok Epã Nekihí, beyá bo básikinti ne yi éti menyihí maknkay ebhen bághɔ yi ákú. ²⁴ Ke Yesu keghé mmuɛt ntá yap, mbɔnyune, ariní nyaka enyú nkwaŋwan achi. ²⁵ Yé mmu keghati yi nkaysi böbhɔ mbɔnyune yimbɔŋ ariní nyaka ndũ ntɛ nkwa nechi amem.

Yesu ne Nikodémɔs

3 Munti bo Israel amot achi nyaka. Aka nnyén be Nikodémɔs. Abhak múnkwɔ Fárisi. ² Ewak émot arɔk ntá Yesu ne beti arem be, “Ntɔŋ, sériní bé Mandem ké áto wɔ be ɔntwɔ ɔntɔŋ bo mbɔnyune yé mmu apú kway bekɔ menyihí maknkay ebhen ɔkú mbák Mandem apu ne yi.” ³ Yesu aghati yi be, “Tetéter, Mandem apú kway bebhák ntá mmu mbo Mfɔ ywi, kpáte mámbe yi ndɔŋ achak.” ^{††4} Nikodémɔs abhép yi be, “Ná bákway

bebhe mmu ane ánánj áchíkí? Ákway bépétnsem amem menie máyi be mámbé yi ndoñ achak ke?"⁵ Yesu akeme yi be, "Tetéter, Mandem apú kwáy bebhak ntá mmu mbo Mfó ywi kpáte mámbé yi ne manyiep* ne Efóñó Mandem. ⁶ Nebhè enen nkwa chi nebhè nkwa mmet, ke nebhè Efóñó chí enen néfú ntá Efóñó Mandem. ⁷ Óké bhák maknkay ndu ngátí wá be, 'Bábhonj bebhe wá ndoñ achak.' ⁸ Mbúéep áfòk, ándok ebhak ene wu ábhónj bérónj. Óghok ndu wu áfuet ke opú rinj ebhak wu áfú ne ebhak ene wú áronj. Échi enyumot ne yéntiki mmu ane bábhé yi ndu betañ Efóñó Bedyere."

⁹ Nikodémós abhéep yi be, "Eyo ekway béfakari ná?"

¹⁰ Yesu akeme yi be, "Óchí ntonj ntá bo Israel ane bo bárinj sayri, yé no zbhíkí rinj menyinj ebhén-é?"

¹¹ Tetéter, sérém menyinj ebhen sérínj, ne séghàti bho chi menyinj ebhen séghó ne amík, yé no bápú noko menyinj ebhen séghàti bhe. ¹² Mbák ngátí bhe menyinj éti barak ane áfakari fá amík be kenókó, ná bákway menoko mbák ngátí bhe menyinj éti barak ane áfakari awu amfay? ¹³ Yé mmu amot ábhíkí re ko amfay ebhak ene Mandem achi, ébhíkí fuet Mmu ane áfú ntá Mandem, yi mmu áfú amfay atwo amík. ¹⁴ Nkúbhé mbo enyú Moses ásóré nyaka nnyó-senonj abhat ndú enok, ayonj amfay, amem baso, enyu eyo ké bábhónj beyonj Mmu ane áfú ntá Mandem nkwa amfay. ¹⁵ Bábhonj bekañ yi amfay enok be yé agha ane anoko yi, ámbónj nepém enen nebhiki bhonj ngwenti.

¹⁶ "Mandem akonj nyaka bō mmik tontó, kpát achye Njanjá Mýwi be yé agha ane ánókó yi, áké gu áném, ke ámbónj nepém enen nebhiki bhonj ngwenti. ¹⁷ Mandem abhíkí to Mýwi fá amík be ántwó ántánj bō mmik andem be babhonj bekwéné. Atō yí chi bé ámfuet ntá yi, ampeme bō mmik. ¹⁸ Bápú temsi mmu ane ánókó yi, ke mmu ane ábhíkí ka menoko, bekwéné bechi ne yi mbonnyune ábhíkí ka menoko Njanja-Mō Mandem. ¹⁹ Ntí ane Mandem átàn bo abhen bábhíkí noko Mýwi chi bé erónj étwo fá amík ke bo bákónj ejuri bácha erónj, mbonnyune barak abúabú ke bo bákò. ²⁰ Yéntiki mmu ane ákè barak abúabú ápap erónj. Apú ronj ebhak ene erónj echi ndú apú yan bo mangonj menyinj yi ákè. ²¹ Ke mmu ane ákè menyinj ebhen bechi tetep átwo ndú erónj ne manák, be bo mangonj be Mandem ke ákwak yi anké menyinj ebho."

Enyinj ene Jñn árémé éti Yesu

²² Yesu ánánjá nókó bérép menyinj ené yi ághàti Nikodémós, arok bebhak bechak atú Judéya ne baghokó bhi. Abhak aré ne bho anjwiti noko bho. ²³ Mpok eyo, Jñn abhak Áénonj, kekwoñ ne Sálím, anjwiti noko bho. Abhak aré mbonnyune manyiep aya nyaka ebhak eyo. Bo báré ronj ntá yi, anjwiti noko bho. ²⁴ Bábhíkí re kem nyaka Jñn mamfyé ekerékenonj.

²⁵ Ébhíkí tat, epúítí ékwén nenti bakoño Jñn ne mmu Israel achak éti enyú nesó enen nékè mmu ambak pérép besí Mandem. ²⁶ Ékú bakoño Jñn bárók ntá yi

†† *Bebhe mmu ndoñ achak: Chi nepém nekó enen Mandem áchye mmu mpok yi átknsem ndú bebú, aka be Yesu achi Mpeme ne Acha ntá yi.*

barem be, "Ntonj, mmu ane achi nyaka ne wá ebhé Nyén Jódan ené awu óngati noko bo menyinj éti yi, ájwiti bho ne yéntiki mmu áronj ntá yi." ²⁷ Jñn akeme bho be, "Yé mmu apu kway bebhonj enyinj kpáte Mandem anchye yi yo. ²⁸ Bē babhonj bāchí batisie ndú ndémé bé puyé me ké nchí Mpeme Mandem afyé nyaka bariép be átō. Nchí chí mpokontó ane Mandem átō be njambi ke yi antwo. ²⁹ Mbāy-ngore ke ábhónj ngoré. Mmure mbāyngoré ane áchí téé ánònj béghok eyonj ene mbāyngoré, † ághok eyonj eyi, ámbónj beyá manák. Enyu yo ke échi ne me. Manák ama ajwí poot néne. ³⁰ Nsónó yí abhonj békó nókó kó, aya ansep noko.

³¹ "Mmu ane áfú amfay, achá yéntiki mmu achak. Mmú mmik afu fá amík, ne árem chi barak ané mmik. Mmu ane áfú amfay achá bō mmik mankem. ³² Yí ághati bo menyinj ebhen yi agho ne amík, aghók ne batú. Yé no, yé mmu apú noko enyinj ene yi árém mbo enyinj. ³³ Ke mmu ane ághókó enyinj ené yi areme anoko, átonj be yi anókó enyinj ene Mandem árémé be échi tetep. ³⁴ Echi no mbonnyune yí mmu Mandem átō, árém chí Eyonj Mandem mbonnyune Mandem achyé yi Efóñó Bedyere njenti ti. ³⁵ Eta Mandem akonj Mýwi ne afyé menyinj menkem yi awo. Mandem achyé yi Efóñó eyi njenti ti. ³⁶ Yéntiki mmu ane ánókó Mmu ane áfú ntá Mandem, ábhónj nepém enen nebhiki bhonj ngwenti. Mmu ane ábhíkí noko Mmu ane áfú ntá Mandem apú bhonj nepém. Ke bebenti Mandem bétinj ne yi."

Yesu ne ngré Samária

4 Yesu arinj be bōnkwo Fárisi bāghók be beyá bo bárobhe konj chi yi ne yí anjwiti noko bho, ne bé bakoño bhi báya máncha noko abhen Jñn. ² Sayri sayri, puyé Yesu ke ájwiti nyaka bho, chí bakoño bhi. ³ Yesu árínj noko no, afa atú Judéya apet atú Gálili. ⁴ Abhōñ nyaka béfuet atú Samária ndu beronj Gálili. ⁵ Ékè, ako aghaka etok Samária ene bábhinj bé Síka, kékwót ne nebhéremik ane Jekóp áchye tentep ntá mýwi Joséf. ⁶ Mbokó manyiep ane Jekóp ábhák are. Yesu ágháká noko aré, ndú yi ánánj ápóbhé, achokó nepaká mbokó manyiep wu. Nywop nébhák mbo nkárénká byo ne epay.

⁷ Ngré Samária amot atwó ndu beya manyiep aré.

Yesu aghati yi be, "Mma, chye me manyiep nnyú."

⁸ Mpok eyo, bakoño Yesu báronj nyaka etok ndu békú nenyíé. ⁹ Ngré Samária wu akeme Yesu be, "Wó, óchí mmu Ju, atú Judéya, me mbák ngoré atú Samária, ekó ná ke ñrem be nchye wá manyiep ónyú. Bō Judeya bábhíkí bhonj yényinj beke ne bhese bo Samaria!" ¹⁰ Yesu akeme yi be, "Mbo órinj akap ane Mandem áchye bho, ne mmu ane árémé nó be, 'Chie me manyiep', mbu ñrem me nchye wá manyiep amen áchye nepém." ¹¹ Ngré wu arem be, "Eta, zbhíkí bhonj enyinj ndu beyá manyiep ne yo, ne mbokó manyiep áchwe, zbhonj manyiep amen áchye nepém fá? ¹² Óchá etayese Jekóp mmu átémé nyaka mbokó manyiep ane aronj ntá yese? Ná ókway bechye

† *Ndu kémbúep, Yesu achi mbāyngoré mbonnyune atwo nyaka fá amík chí éti yese, ne mbák sémbat mmuet ne yi, yényinj epu kway be-fap bese ne yi.*

mmu manyiep amen áchá amen yímbwɔ́ anyu nyaka, ne bǒbhi mányú, mpɔɔɔ eyi ényú?"¹³ Yesu akeme yi be, "Yé agha ane ányù manyiep amen, apú rɔ bébhwɔ́ ekwaká manyiep."¹⁴ Ke mmu ane ányù manyiep amen mǎchye, apú pere bhɔɔ ekwaká manyiep wáwák. Manyiep amen mǎchye yi, ábhák ntá yi mbo ntí mónyen ané manyiep ányà̀ are, anchye nɔkɔ yi nepém enen nebhihi bhɔɔ ngwenti."¹⁵ Ngɔré wu arem ntá yi be, "Eta, chye me manyiebhé mɔ, bé manyiep áké pere kwak me, ne be nképere twɔ fá ndu beya manyiep."

¹⁶ Yesu aghati yi be, "Dók bhijɔ́ nném aywe, twɔ ne yí."¹⁷ Ngɔré wu akeme yi be, "Mbíkí bhɔ́n nném." Yesu arem be, "Ɔrem tetep bé ɔbhíkí bhɔɔ nném."¹⁸ Ɔnán ɔbhɔ́n maném batay, ne mmũ ane ɔchí ne yi néne, abhíkí bhay wɔ. Ɔrem tetep!"¹⁹ Ngɔré wu arem ntá yi be, "Eta, ngɔ néne be ɔchí ndemekepɔ́nti Mandem."²⁰ Ɔɔtayese bátwɔ́ nyaka fá ndũ njie ne mánchye nɔkɔ Mandem kenókó, ke be bǒ Judeya bǎrɛm be Yerúsalem ke áchi ebhak ene bo bǎbhɔ́nɔ́ bechye Mandem kenókó are."²¹ Yesu arem be, "Mmá, nokó enyih ené mǎghàti wɔ. Mpok átwɔ́ ane bo bápú pere bhɔɔ bechye Eta Mandem kenókó yé chi fá ndũ njie ne, yé chi Yerúsalem."²² Bě bo Samaria, bǎchye kenókó ntá enyih ene bǎbhíkí riɔ́. Bese bo Judeya sériɔ́ mmu ane séchye kenókó mbɔnyune Mandem áfɔet chí ntá bo Judeya bépeme bho."²³ Mpok átwɔ́, ne mpok eyɔ anán aghaka ane bo abhen bǎchye Eta Mandem kenókó, bákù nɔ enyu ené échí tetep be Efónó Mandem átwɔ́ bhɔ mbi. Menyũ bo bhɔ ké Mandem áyàn mánchye yi kenókó."²⁴ Mandem achi Efónó, ne bǒ abhen bǎchye yi kenókó, bǎbhɔɔ bechye yi kenókó ne ntí nemɔt ndũ betan Efónó Bedyere."²⁵ Móngɔré wu arem be, "Ndíɔ́ bé Mpeme Mandem afyé nyaka bariɔ́ be áto, yi mmu bǎbhɔ́n be Kristo átwɔ́. Anán ántwɔ́, chɔɔ angati bhese barak ankem."²⁶ Yesu aghati yi be, "Me, mmu nchí rem né kɔ́pi ne wɔ, ke nchí Mpeme."

²⁷ Nkúbhé mpok yɔ, bakoɔo Yesu báfú ebhak ené bǎrɔ́nɔ́ beku nenyíe bǎpetnsem. Bǎbhák maknkay beghɔ be Yesu árɛm kɔ́pi ne ngɔré, ke yé mmũ wap kebhep ngɔré wu be, "Ɔyàn yi?" Ne yé amɔt kebhep Yesu be, "Ndaká yí ɔrɛm kɔ́pi ne yi?"²⁸ Ngɔré wu arɔ eté manyiep eyi, arɔk etɔk téé, abho bégháti bho be,²⁹ "Twɔ ká ghɔ mmũ ane ághátí me yéntiki enyih ené nkú ndũ nepém ena. Chí Mpeme Mandem afyé nyaka bariɔ́ be áto ke?"³⁰ Ékú etɔk enkem émoóko, bǎbhó bérɔɔ ntá Yesu.

³¹ Mpok ane ngɔré wu áró áróɔ́ etɔk, bakoɔo Yesu bǎré nik yí mmɔet bé "Ntɔɔ, nnyíe mbo nenyíe."³² Ke yí aghati bhɔ be, "Mbɔ́n nenyíe ményie enén bǎbhíkí riɔ́."³³ Ékú, bǎbhó bebhep bati be, "Mmũfú atwɔ yi ne nenyíe ké?"³⁴ Yesu aghati bhɔ be, "Nenyíe ena chi beku enyih ene mmu ane áto me áyàn nkú, ne menáná betik ebhi."³⁵ Pú bǎrɛm be, "Mbák éngáká batan anwi, chɔɔ mámfere mbwɔt ebhi?" Ke nchí ghati bhe be mǎnɔɔ amík mǎnjɔ́ nki, mǎngú ndũ mbwɔt anán ágháká bǎfére ebhi."³⁶ Mmu ane áfere mbwɔt ebhi, ábhɔɔ akap ndũ betik ebhi. Ne ányokoti mbwɔt ane áchí chí bo abhen bǎbhɔ́n nepém enen nebhihi bhɔɔ ngwenti, be mmu ane ápi mbwɔt ne ane áfere yɔ ebhi, bó mankem

mámboɔ́n manák.³⁷ Echí tetep mbo enyu bǎrɛm be, 'Mmu bépi ápi, ane beghem angem.'³⁸ Ntǒ be be mándɔk mámfere mbwɔt ane bǎbhíkí pi. Bo bachak bápí, be bǎghem mbwɔt ane bo bapi."

³⁹ Beyá bo Samaria abhen báfú etɔk mánóko Yesu éti nerem ane ngɔré wu areme be, "Aghátí me yéntiki enyih ene nkú ndũ nepém ena."⁴⁰ Mpok bǎtéméri Yesu, máník yi mmɔet be ámbák ne bhɔ, ne abhak ne bhó ndũ manywɔp apay."⁴¹ Ne beyá bo bǎchák mánóko éti menyih ebhen Yesu aghati bhɔ."⁴² Ékú bǎrɛm ntá ngɔré wu be, "Épét eyu bé éti menyih ebhen ɔrémé ke sénókó. Besé bǎbhɔɔ séghok ne batú beyɔɔ ebhen befú yi anyu, ne sériɔ́ be né chí Mpeme bǒ mmik tetep."

Yesu abú mmũ mǔngo

⁴³ Manywɔp apay ane Yesu achi ne bo Samária áfúéré nókó, afa berɔɔ atú Gálili.⁴⁴ Yímbwɔ́ arem nyaka be, "Bápú chye ndemekepɔ́nti kenókó amem etɔk eyi."

⁴⁵ Mpok Yesu áchwóbhé Gálili, bǒ Galili básɔt yi ne manák ndu bǎghó yéntiki enyih ene yi ákú Yerúsalem mpok bǎrɔ́nɔ́ are ndũ Epá Nekijɔ́. Bó nkwo bǎrɔɔ nyaka ndũ epá yɔ.

⁴⁶ Yesu apet arɔk etɔk Kána, atú Gálili, ndũ nebhet ane yi ákú nyaka manyiep áyibhírí mmém. Mũnti amɔt abhak Kapěnaum ane móywi áme."⁴⁷ Ághókó nókó bé Yesu afú atú Judéya átwɔ́ Gálili, arɔk are nik yi mmɔet be ándók Kapěnaum ámbú móywi. Mówu arɔp nyaka chi kékwót bégu."⁴⁸ Yesu aghati mǔngo wu be, "Bápú ka menoko me mbák bǎbhíkí ghó berijɔ́ maknkay."

⁴⁹ Mǔngo wu arem be, "Eta, twɔ séndók be mówa áké sebhe."⁵⁰ Yesu akeme yi be, "Petnsem anywɔ́p, móywe apú gú." Mǔngo wu anoko enyih ene Yesu áréme, afa, are gure."⁵¹ Ené yi ásɛp árɔn, bǒ betok bhi bǎtéméri yi ambi, baghati yi be, "Móywe achí nepém."⁵² Abhép bhó be, "Ntiki mpok yi ábhó béchwɔk sayri?" Bákéme yi be, "Éyu ndu nkárɛnká amɔt ne ngósí."⁵³ Chi mówu atik bé ndũ nkúbhé nerɔkó nywɔp enɔ ké Yesu ághati yi be, "Móywe apú gú." Ékú mǔngo wu ne *efo eyi enkem mánóko Yesu."⁵⁴ Enyih ene ébhák eriɔ́ ené éjwí bepay ndũ menyih maknkay ebhen Yesu ákú mpok yi áfú atú Judéya arɔɔ atú Gálili.

Yesu akɔ mmũ ane átáre amik ndũ neme atan

5 Étáre nókó, mpok epá bo Israel échák akwáy. Yesu akó, arɔk Yerúsalem.

² Éntɔ́nyén ebhak Yerúsalem, kékwót ne nyũ-ebhá ane bǎbhijɔ́ be nyũbha bǎghɔ́nɔ́m. Bǎbhijɔ́ éntɔ́nyen eyɔ ndũ eyɔɔ ené bo Israel be Betsáta. Bétem betay bebhak kekɔt ne éntɔ́nyen eyɔ.³ Beyá bǒmame bǎbhák aré; manémámik, ne bǎbhénti, ne abhen bachi bhéré. Bǎré nɔɔ be nnyén némbɔɔ.⁴ Mpok ne mpok, ángel Mandem áser nyaka amik amɔɔ éntɔ́nyen eyɔ. Ne mmũ neme ane áyámbi ásebhé amem, yéntiki enyũ neme enen yi abhɔɔ némay.⁵ Mmũ amɔt abhak aré ane anán áchí nyaka amik ndũ neme mamié esá nsem neku ne arat.⁶ Yesu ágháká nókó ndu betem ebhɔ, aghó mmu wu bhéré. Ariɔ́ bé yi anán atat aré ndũ erórí

mpok. Abhép yi be, “Óyánh bé óntánh?” ⁷ Mmũ neme wu akeme Yesu be, “Eta, mmu apú ane ápòkò me nsep anyén ayak mpok nnyén nébòh. Mperé nu béchwóp aré, mmu achák anánh áyámbi.” ⁸ Yesu aghati yi be, “Faté, pòkò ěsák eye kò.”

⁹ Témte wu, mmu wu atan. Asot bekpaka bhi abho beko. Nywop eno nébhak chí nywobhé neywémuet bo Israel. ¹⁰ ěkè, bo Israel bárem ntá mmu ane bábú yi be, “Echónh chí nywobhé neywémuet ne ebhé ébhíkí ka be ómpókò ěsák eye.” ¹¹ Akeme bho be, “Mmu ane ábú me ke ághátí me be, ‘Pét ěsák eye, faté kò.’” ¹² Bábhép yi be, “Mmũré ághátí wò ómpet ěsák eye onko chí agha?” ¹³ Ke yi ke riñi mmu wu. Yesu ábú nyaka yi anone arók mbonyune beyá bo báchí nyaka aré. ¹⁴ Ébhíkí tat, Yesu atemeri yi amem ekerákap Mandem, aghati yi be, “Yiñí, onánh ótan! Dó bebú be esonjri ené échá eyo éké temeri wò.” ¹⁵ Mmũ wu aró, arók, aghati bóbati bo Israel be Yesu ke ábú yi. ¹⁶ ěti yo ké bo Israel bábhó béchye Yesu nenyok, be yi akè mmu atan ndũ nywobhé neywémuet. ¹⁷ Ke Yesu aghati bhó be, “Etaya ákè betik mpoknkem, ne menkwó mbonyun bekwè betik.” ¹⁸ ěti enyih ene Yesu árémé, bo Israel bápét báre yan mbi beway yi. Ntí abhak be, puyé chí ndiere be akwen ebhé nywobhé neywémuet, ke ndak ané akpik ábébhé áchá ábhák be, yi ábhñi Mandem be etayi, ne be békè nò chí beyenti mmuet ne Mandem.

Mandem achyé Móywi betan

¹⁹ Yesu aghati bhó be, “Tetéter, Mme Mmò Mandem mpú kwáy bekwè yényih ndũ betan ebha. Mékè chí menyih ebhen ngó Etaya ákè. Yéntiki enyih ené Etaya ákè, yó ke Me Móywi nchí kè nkwo. ²⁰ ěchí enyu eyo mbonyune Eta akonh Mme Móywi, ne átonh me yéntiki enyih ene yímbonh ákè. Ne chonh antonh me menyihí maknkay ebhen becha ebhen, be manyu ánochó bhe. ²¹ Nkúbhé mbó enyũ Eta áñeme bawú anchye bhó nepém, nó ké Mme Móywi nchí chye nepém ntá yé agha ane méyàn bechye nepém. ²² Yé mmu, Eta apu tanh manyé yi. Achyé betan menkem ntá ya, Mme Móywi, be ntánh yéntiki mmu. ²³ Ákè nò be bo mankem mányché Mme Móywi kenókó nkúbhé mbó enyũ báchyè yi kenókó. Mmũ ane apu chye Mme Móywi kenókó, apú chye kenókó ntá Etaya mmu ato me. ²⁴ Tetéter, mmũ ane ághókó enyih ene mērè, anoko mmu ane áto me, ábhñh nepém enen nebhíki bhonh ngwenti. Mandem apú rem be bekwéné bechi ne yi. Afũ ndũ newú, achwe ndũ nepém.

²⁵ “Tetéter, mpok átwò, ne anánh akway, ane bawú báhòk eyonh eya, Mme Mmò Mandem, ne abhen báhókó mámbonh nepém. ²⁶ Nkúbhé mbó enyũ Eta áchyè nepém, nó ké yi áchyé Mme Móywi nkwo betan béchye bo nepém. ²⁷ Ne achyé me betan ndu bétánh bo, mbonyune me ke mfú ntá Mandem. ²⁸ Báké bhak maknkay begnok menyih ebhen. Mpok átwò ane bawú mankem báhok eyonh eya amem manem ayap. ²⁹ Ne mánánh mángók eyonh eya, báfú ndũ manem ayap. Abhen bákú nyaka beri ndũ mmik ne, máñeme, manchwe

ndũ nepém enen nebhíki bhonh ngwenti, ne abhen bákú nyaka bebú, máñeme mámbonh ntemsi.”

Batísie Yesu

³⁰ Yesu arók ambi berem be, “Mpú kwáy bekwè yényih ndũ betan ebha. Ené mékè nchí kè chí ndũ betan Mandem mmu áto me. Mětàn bo mbó enyũ yi aghati me ntan bo. Ne mětàn bo chí enyu ené echí chak, mbonyune mpú kè menyih ebhen membonyonh nchí yan bekwè. Nchí kè chí menyih ebhen mmu ane áto me áyàn nkè. ³¹ Mbák ndem ěti mmuet eya, mbñh bo abhen bakway bériñi be enyih ene mērè ébhíkí bhonh menwop. ³² Mmũ ane áto me ntísie achi nyáná, ne ndíñí bé enyih ené yi árèm ěti ya ebhonh menwop. ³³ Bătò nyaka bo ntá Jñn be mámbep yi ángati bhe ěti ya, ne aghati bhe enyih ené echí tetep. ³⁴ Puyé chí be nkwanwanh ke ábhónh bété me ntísie, nchí ghati bhe enyih ene Jñn árémé ěti ya be Mandem ámpémé bhe. ³⁵ Jñn achi nyaka mbó erónh ene édú éngò onko qwaan, ndu mómbinñi mpok, bákè eyonh eyi ne bábhñh manák ndu mómbinñi mpok. ³⁶ Ke menyih béchí ebhen bérèm ěti ya enyu ené échá enyih ene Jñn árèm. Nkúbhé menyih ebhen mékè, bété me ntísie be Eta ke áto me. ³⁷ Ne Eta, yímbonh, mmu áto me áto me ntísie. Bábhíkí re ghok eyonh eyi, bábhíkí re ghó enyũ yi achi. ³⁸ Ne Eyonh eyi épú amem bati yeka mbonyune bábhíkí noko mmu ane yi áto. ³⁹ Báfye betan bepay Eyonh Mandem mbonyune bákáysi be étòn be mbi nepém enen nebhíki bhonh ngwenti ne yó érèm chí ěti ya. ⁴⁰ Yé nò, bápú ka bétwò ntá ya be mámbonh nepém. ⁴¹ Mpú yánh nò chí kenókó ntá nkwa. ⁴² Nchí rem menyih ebhen mbonyune ndíñí bhe. Ndíñí bé ekonh Mandem épú amem bati yeka. ⁴³ Ntwò ndũ nnyén Etaya, ne bábhíkí sot me mbó mmu. Mbó mmu achák ke átwò nó árèm ěti ndu mmuet yi ne ndũ betan ebhi mbé bāsót yi mbó mmu yweka. ⁴⁴ Ná bákway menoko ené báyanh chí bakak amen báchyè bati, kefyé ntí ndũ bakak amem Mandem áchyè. ⁴⁵ Báké kaysi bé chonh ngati Eta enyũ bho báchi. Moses ke ághati chonh yi, Moses mmu bábhaka ntí ne yi. ⁴⁶ Mbó mánókó enyih ene Moses ásíñí tetep, mbú mánókó enyih ene méghati bhe. Moses asíñí nyaka chí ěti ya. ⁴⁷ Mbák bábhíkí noko basinñi ami, ná bákway ménókó enyih ene mērè?”

Yesu adík ngemntay bho

(Mt 14.13-21; Mk 6.30-44; Lk 9.10-17)

6 ětáre nókó, Yesu apé, arók ebhé Manyu Gálili. Nkúbhé Manyu wu ke bábhñi be Manyu Tibérias. ² Ngémtay bo béré konh yi mbonyune báhñ nyaka menyihí maknkay ebhen yi ákú ntá bómame. ³ Yesu akó ambi njie, achókò aré ne bakonh bhi. ⁴ Epá bo Israel ené bábhñi be Epá Nekinñi éróp kekwo. ⁵ Ayibhiri mmuet, ayinñi, aghó ndũ ngémtay bho bátwò ntá yi. Abhép Filip be, “Chonh sémbonh bret béku fá ane ákway bóbhen?” ⁶ Yesu arem nò ndu memò Filip mbonyune yímbonh áríñí nyaka enyih ene yi ábhónh bekwè. ⁷ Filip akeme Yesu be, “Nkáp nkubetik ndũ manywop besá byo apú kway béku bret ane yéntiki mmu wap akway bebhonh mandú.” ⁸ Nkonh ywi amot ane achí manh Símun

Píta ane aka nnyén bé Andru arem ntá yi be, ⁹“Mmō amot achi fá, ane ábhónj bεkrókó bret betay ne nsi epay, ke eyo chi yi ntá beyā böbhen?” ¹⁰ Yesu aghati bhó be, “Kε ka bo mánychókó amik.” Tákó ayá nebhεet ére. Ékε bo báchókó amik. Babhakanem bábhák mbo nká etay. ¹¹ Yesu asot ye bekrókó bret bhó. Áchyé nókó bakak ntá Mandem, akore ntá bo abhen báchókó amik. Akε enyumót ne nsi. Yéntiki mmu anyié kpát ajwi. ¹² Yéntiki mmu ányié nókó ení enén nékwáy yi, Yesu aghati bakoño bhi be, “Nyokotí ká mbwópti ane áróbhé be yényin eke chonji ndéndem.” ¹³ Mányókóti ye mbwópti ane bo mányíé, báró. Ajwi bekay byo ne bepáy. ¹⁴ Bo abhen báchi aré, bágghó nókó erinjí maknkay eyo, bárém be, “Tetεp, né chi ndemekεpinti Mandem ane ábhónj nyaka bétwó fá amik.”

¹⁵ Yesu aghó be bo báyanj békem yi ne betaj be mánkε yi Mfo, afa, akó njie, abhak aré aywinti.

Yesu are kó amfānyen

(Mt 14.22-33; Mk 6.45-52)

¹⁶ Békú bégháká nókó, bakoño Yesu basep, barok angokó manyu, ¹⁷ báchwe amem áchwí báré pé nnyén beronj Kapēnaum. Beti ménañ bégε nyaka ené Yesu ábhíkí re temeri bhó. ¹⁸ Mbúép atañatañ abho menu. Ekε betanjí mpérényen eya anyén. ¹⁹ Bakoño bhi mánók mbo bokilometa batay ne batandat. Bágghó nókó ndū yi ákó anyén átwó kekwoτ ne bhó, bécháy békém bhó ton-tó. ²⁰ Ke Yesu aghati bhó be, “Báké chay. Chi me!” ²¹ Báká ye be yi anchwe amem áchwí. Nεchwe yi áchwé, áchwí arok ateme angokonyén, ndū nechyényen enen bó bárónj aré.

Bo báré yánj Yesu

²² Néyí nókó, bo abhen báróbhé ebhényen ene Yesu ne bakoño bhi báfú aré, bátik be ndiere áchwí amot ke áchí nyaka are, ne be Yesu abhíkí chwe amem áchwí wu andok ne baghókó bhi. Bó báró nyaka yi bárók. ²³ Éfákári be bachwi achak ane áfú Tibérias átwó kekwoτ ndū nebhεet ane bo mányíé nyaka bret mpok Acha ánañ áchyé bakak ntá Mandem. ²⁴ Bö bhó bágghó nókó ye be Yesu ne bakoño bhi, bápét bapu aré, bo babhónj báchwé amem bachwi yo, barok Kapēnaum ndu béyanj Yesu.

Yesu chí nenyíé enén néchyé nepém

²⁵ Bággháká nókó ebhε manyu ene Yesu áróñj ne bakoño bhi, bágghó yi are, babhεp yi be, “Ntonj, opε two wen ntiki mpok?” ²⁶ Yesu akeme bhó be, “Tetεp, bápú yanj me éti bágghó berinjí maknkay, ke éti bret ane mányíé bájwi. ²⁷ Báké fye ntí ndū nenyíé enen néchónji. Fíé ká ntí chí ndū nenyíé enen nepu chonji, nenyíé enen néchyé nepém enen nebhiki bhonj ngwenti, enen Me Mmu mfú ntá Mandem nchí chyε chonj be. Éti yo ke Etaya achyε erinj betonj be yi ke átó me.” ²⁸ Bó bábhép ye Yesu be, “Betik Mandem ebhen sébhónj bεkε nókó chí yi?” ²⁹ Yesu akeme bhó be, “Enyinj ene Mandem áyanj mǎnkε chí be mǎnókó mmu ane yi átó.” ³⁰ Ékε bárem

ntá Yesu be, “Ntiki erinj ókwáy ye beke bé séngó, sénoko wo? Chonj ónkε yi ntá yese?” ³¹ Báchí mbi bhesé mányie nyaka mana mpok bákó amem baso. Enyu eyo ke básinjí amem Ekáti Mandem be, ‘Achye nyaka bhó nenyíé enen néfú amfay!’” ³² Yesu aghati bhó be, “Tetεp, puyé Moses ke áchyé nyaka bachímbi bhεka nenyíé enen néfú amfay. Etaya ke áchyé bhe nenyíé enen mbonj enén néfú amfay. ³³ Nenyie Mandem chi mmu ane áfú amfay atwo, ne áchyε nepém ntá bö mmik.” ³⁴ Bárem ntá yi be, “Éta, chyé bhese nenyíé eno mpoknkem.”

³⁵ Yesu aghati bhó be, “Me ke nchí nenyíé enen néchyé nepém. Mmu ane átwó ntá ya apu pere ghok nsay ne mmu ane ásíki ntí ne me, apú bhónj ekwaká manyiep wáwák. ³⁶ Ke ngátí bhe be yéndo bágghó me bábhíkí noko me. ³⁷ Yé nε, yéntiki mmu ane Éta áchyé me, átwó ntá ya. Ne yé mmu apú twó ntá ya mémbók yi, ³⁸ mbonjyone mbíkí fú amfay ntwó fá amik beke enyinj ene méyánj. Ntwó beke chí enyinj ene mmu ane átó me áyanj ménkε. ³⁹ Ne enyinj ene mmu ane átó me áyanj nkε chí be nkéwó yé mmu amot ane yi áchyé me áném, ke bé nkε yéntiki mmu wap ámpetnsem ndū nepém ndū nywop enen ngwenti. ⁴⁰ Enyinj ene Éta áyanj chí bé yé agha ane ághó Móywi, asiki ntí ne yi, ámbónj nepém enen nebhiki bhonj ngwenti. Ne chonj nkε yi ampεtnsem ndū nepém ndū nywop enen ngwenti.”

⁴¹ Bo Israel bábhó ye ménywinti éti Yesu, ndū yi áréme be, “Me ke nchí nenyíé enen néfú amfay.” ⁴² Bárem be, “Pú Yesu mmó Joséf né? Pú sérinjí etayi ne máyi? Ékó ná ke ye arem be, ‘Mfu amfay ke nchí ntwó fá amik?’” ⁴³ Yesu akeme be, “Dó ká nenywinti eneká nε. ⁴⁴ Yé mmu apú kwáy bétwó ntá ya mbák Etaya mmu átó me abhíkí ya yi ntá ya. Ne mmu ane átwó ntá ya, chonj nkε yi ampεtnsem ndū nepém ndū nywop ngwenti. ⁴⁵ Echí amem basinjí baremé kepinti be, ‘Chonj Mandem ántónj bó mankem.’ Yéntiki mmu ane ághókó, ne aghók enyinj ene Etaya áréme, átwó ntá ya. ⁴⁶ Mpú rem chí be mmu achi ane anañ agho Etaya. Mmu ane áfú ntá Mandem ke ánánj ághó yi. ⁴⁷ Tetεp, mmú ane anoko ábhonj nepém enen nebhiki bhonj ngwenti. ⁴⁸ Me ke nchí nenyíé enén néchyé nepém. ⁴⁹ Bachímbi bhεka mányie nyaka mana amem baso, yé nε, bo mankem bágú. ⁵⁰ Ke né chí nenyíé enen néfú amfay, bé mmú ane ányíé nó áké gu. ⁵¹ Me ke nchí nenyíé enen néchyé nepém enen néfú amfay. Mmu ane ányíé nenyíé enen, ábhák nepém mpoknkem. Nenyíé enén méchyε chonj bé bö mmik mámbónj nepém, chí nyamwεt eya.”

⁵² Enyinj ene Yesu áréme ékú bo Israel bábhó bekem epítí ne bati, mándeme nokó be, “Ná mmú-ne ákway bechyε bhese nyamwεt ayi be senyie?” ⁵³ Yesu aghati bhó be, “Tetεp, mbák bábhíkí nyie nyamwεt Mmu ane áfú ntá Mandem, mányú manonj ami, bápú bhonj nepém. ⁵⁴ Mmú ane ányíé nyamwεt ya ne anyú manonj ma, ábhónj nepém enen nebhiki bhonj ngwenti, ne chonj nkε yi ampεtnsem ndū nepém ndū nywop enen ngwenti. ⁵⁵ Nyamwεt eya ke áchí mbónj nenyíé menyie, ne manonj ama ke áchí mbónj mmém amen menyu. ⁵⁶ Mmu ane ányie nyamwεt ya ne anyú manonj ma,

achi babhát ne me, ne me nkwó nchí babhat ne yi.
⁵⁷ Eta mmu achi nepém ke átó me, ne éti yi ke nchí nepém. Nkúbhé enyu eyo ke echi be, mmũ ane ányie me ábhák nepém éti ya. ⁵⁸ Né chi nenyíe enén néfú amfay nétwó fá amik. Népú mbɔ enén bachĩmbi bheka mányíe nyaka, bágú. Mmũ ane ányíe nenyíe enen ábhɔɔ nepém enen nebhiiki bhɔɔ ngwenti." ⁵⁹ Yesu arem barak ane mpok yi áchí amem ekeré nenikímuetí ene etɔk Kapē-naum átɔɔ bo.

Beyã bakoŋo Yesu báchen yi, bárɔ

⁶⁰ Bakoŋo Yesu bághókó nókó kepi eken yi árèm, beyã bhap béré rem be, "Ané ndak atan̄ acha, agha ákwày beka wu?" ⁶¹ Yesu arĩŋí bé baghɔkó bhi mánywinti éti ndak ane. Abhép bɔ be, "Bati ábé bhe éti ndak ane ndémé?" ⁶² Mbák mángó ye Me Mmu mfú ntá Mandem ndu nchí pɛtnsem amfay ndũ nebhet ane mfú, bãrem bé yi? ⁶³ Efóŋó Mandem ke áchyè nepém. Mmuet nkwā apu kɛ yěnyiy. Beyɔɔ ebhén ngátí bhe bétwò ne Efóŋó Mandem ne béchyè nepém. ⁶⁴ Yě nɔ, mbɔk yeka bábhíki noko." Yesu arĩŋí bo abhen bábhiki noko yi te ndũ neb-hɔɔɛ, ne arĩŋí mmu ane ábhɔɔɔ beti yi. ⁶⁵ Yesu arem ye be, "Éti yɔ ke ngátí bhé be mmu apú kway bétwò ntá ya mbák Eta abhíki chyè yi mbi."

⁶⁶ Nebho mpok yɔ, beyã bakoŋo bhi báya mmuet ansem, bó keperɛ koŋo yi. ⁶⁷ Ékú Yesu abhép baghɔkó bhi bati byo ne apay be, "Ná ne bhe, bãrɔɔ nkwaɔ?" ⁶⁸ Símun Píta akeme yi be, "Eta, ntá agha? Wɔ ke óbhɔɔɔ beyɔɔ ebhen béchyè nepém enen nebhiiki bhɔɔ ngwenti. ⁶⁹ Sénoko ne sériŋi be wɔ ke óchí Mmu Nyáná ane Mandem átó." ⁷⁰ Yesu akeme bhó be, "Pú njap be bati byo ne apay? Yě nɔ, mmũ yweka amɔt abhɔɔ efóŋó ebúbɔ." ⁷¹ Yesu árɛm nyaka nɔ éti Júda, mmó Símun Iskaríot, mbɔnyune Júda, mmu amɔt ndũ nkwó baghɔkó bhi bati byo ne apay, abhɔɔ nyaka nkaysi beti yi.

Yesu ne bɔmayi

7 Barak ane áfúéré nókó, Yesu are kɔ mbãŋ ne mban̄, atú Gálili. Yi keyán beko atú Judéya mbɔnyune bo Judeya báyan̄ nyaka mbi béway yi. ² Mpok yɔ, epã bo Israel ene bábhini be Epa Bétem † éɔɔ kekwaɔ. ³ Ekɛ bɔmayi béré m ntá yi be, "Fã fá, dók atú Judéya be bakoŋo bhe mángó menyini maknkay ebhen ókú. ⁴ Yě mmu apú kɛ menyini maknkay bhésé bhésé mbák áyan̄ bo mándini yi. Těndu ókú menyini maknkay, kɛ nókó bhɔ kponoroŋ be mmik nkem ángó." ⁵ Ke yě chi bɔmayi kenoko yi. ⁶ Yesu arem ntá yap be, "Mpok aya ábhíki re kway, ke ntá yeka yěntiki mpok akway. ⁷ Bó mmik bápú kwáy bepap be. Bápap me mbɔnyune nchí rem be menyini ebhen bó bákú bebep. ⁸ Bě babhɔɔ mándók ndũ epa. Mpú rɔɔ. Mpok aya abhíki re kwáy." ⁹ Yesu árém nɔ, arɔɔ atú Gálili.

† Epa Bétem: Chi epã ene bo Israel mányie ndũ bétik mpok ane báchɔk nyaka chi ndu bétém, mpok báfú Íjip bákò berɔɔ Kanã.

Yesu yi be menyini ebhen yi átɔɔ béfú chi amfay

¹⁰ Ené bɔmayi mánán bárɔ, bárɔɔ Yerusalem ndũ epa eyo, Yesu arɔk aré nkwa. Ke arɔk chi bhésé bhésé, kerɔɔ kponoroŋ. ¹¹ Bóbati bo Judeya béré yan̄ yi aré mándeme nɔkɔ be, "Yi achí fá?" ¹² Bo béré rem beyã menyini éti yi. Mbɔk mándeme nɔkɔ be, "Yi achi eriti mmu." Báchák be, "Nsé, árwo bho be máném ebhi!" ¹³ Yě nɔ, yě mmu amɔt kerem enyini kponoroŋ éti yi, mbɔnyune báchay nyaka bóbati bhap.

¹⁴ Égháká nókó nenti epa, Yesu arɔk amem ekerákap Mandem abho betɔɔ bo Eyɔɔ Mandem. ¹⁵ Bóbati bo Judeya bábhák maknkay ndũ menyini ebhen yi átɔɔ mándeme nɔkɔ be, "Ná mmũ-ne aré riŋi enyini enyu ene, ené yi ábhíki ghɔk ekáti?" ¹⁶ Yesu akeme bhɔ be, "Menyini ebhen mětɔɔ bébhíki fu ntá ya. Béfú chi ntá mmu ane átó me. ¹⁷ Yě agha ane ábhɔɔɔ nti bekɛ enyini ene Mandem áyan̄, árini be menyini ebhén mětɔɔ béfú chi ntá Mandem ne be puyé membɔɔ ke nté betɔɔ bhɔ. ¹⁸ Mmu ane árɛm menyini ndũ betan̄ ebhi, áyan̄ kenókó eki yimbɔɔ. Mmu ane áyan̄ bo mányyé kenókó chi ntá mmu ane átó yi, achí mmũ tetep, bapu apú ne yi.

¹⁹ Moses achyé nyaka bhe bebhé, pú nɔ? Yě nɔ, yě mmu yweka apú bhéré bhɔ. Ndaká yi báyan̄ beway me?"

²⁰ Beyã bo abhen báchí are bákéme yi be, "Efóŋó ebúbɔ ésoŋɔri wɔ! Agha áyan̄ beway wɔ?" ²¹ Yesu akeme bhɔ be, "Nkɛ eriŋi maknkay émɔt manyu áchok bhe.

²² Moses aghátí nyaka bhe be mánsyébhé nókó bóbheka. Yě nɔ, ebhé yɔ ebhiki fu nyaka ntá Moses. Éfú chí ntá bachĩmbi abheka. Ne bãsiɛp mmu ndũ nywɔbhé neywémuet. ²³ Bě bãsiɛp bo ndũ nywɔɔ neywémuet be báké kwen ebhé Moses. Bábenti ne me mbɔnyune nkɛ mmũ neme átán ndũ nywɔbhé neywémuet? ²⁴ Báké kpót manyé mmu bekoŋo menyini ebhen báhó yi ákú. Bábhɔɔ bekpɔt manyé sayri bekoŋo tetep Mandem."

Bo bare bhép mbák Yesu ke áchí Mpeme

²⁵ Mbɔk bo Yerusalem béré rem ye be, "Pú mmũ ré báyan̄ beway ne? ²⁶ Achí fá árɛm kepi kponoroŋ, ne bábhíki rem yěnyini ntá yi. Ékway bebhak be bóbati báriŋi be yi chí Mpeme Mandem afyé nyaka bariɛp be átò? ²⁷ Ke sériŋi ebhak ene mmũ-ne áfú. Mpok Mpeme Mandem afyé nyaka bariɛp be átò átwó, yě mmu apú riŋi nebhet ane yi áfú." ²⁸ Ékú, ndu Yesu átɔɔ bho amem ekerákap Mandem, arem ne eyɔɔ etan̄atan̄ be, "Báriŋi me, ne báriŋi ebhak ene mfú? Mbíki twɔ ndũ betan̄ ebha. Mmũ ane átó me achí mmũ tetep. Bábhíki riŋi yi. ²⁹ Ndini yi, mbɔnyune mfú chí ntá yi, ne yi ke átó me."

³⁰ Enyini Yesu árémé ékú béré yan̄ bekem yi, ke yě mmu abhíki tɔk yi awɔ amuet, mbɔnyune mpok ayi abhíki re kway nyaka. ³¹ Beyã bo mánóko yi, mándeme nɔkɔ be, "Mbák Mpeme Mandem afyé nyaka bariɛp be átò ántwó, chɔɔ ankɛ menyini maknkay ebhen béchá ebhen mmũ-ne ákú?"

Bátó bo be mánkém Yesu

³² Bõnkwo Fárisi bághókó nókó ndũ bõ eka yo bárèm beyä menyîñ ěti Yesu, báchem ne bõbati bachiäkap, bátó babhabherí abhen ekerákap be mankem yi. ³³ Yesu arem ye ntá yap be, “Mbonĵ bĕpet bebhak ne bhe ndũ móm̄bini mpok ke ndók ntá mmu ane átó me. ³⁴ Chonĵ mǎnjañ me, ke bǎpũ gho me. Nebh̄et ane mér̄onĵ bǎpũ kwáy bétwo aré.” ³⁵ Bo Israel bábhó berem ne bati be, “Ati bér̄onĵ fá, ené sĕpú kway chonĵ begħo yi? Ati ber̄onĵ chi etókó manko ené bõ bhese bátáká bár̄onĵ aré ke? Āyàn ber̄onĵ bét̄onĵ bo abhen bápú bo Israel aré ke? ³⁶ Yi be ‘Chonĵ sĕnján yi, ke sepu gho, ne bé nebh̄et ane yi ár̄onĵ, sĕpú kway ber̄onĵ are. Nó be yi?’”

Manyiep amen áchyè nepém

³⁷ Égháká nókó nywobhé ngwenti epa, nó chi, nywop negho enen epǎ eyo, Yesu afate arem ne eyonĵ etanatan be, “Mmũ ane manyiep ákwak yi, ántwó ntá ya. ³⁸ Échí nkúbhé mbo enyu básinĵ amem Ekáti Mandem be, ‘Mmũ ane anókó me, manyiep amen áchyè nepém áfu yi anti ansep noko mbo nyén.’” ³⁹ Yesu ār̄em nyaka no ěti Efónó Bedyere ené bábhónĵ bechye ntá bo abhen mánóko yi. Bábhíkí re chye nyaka Efónó Bedyere ntá bo abhen mánóko mbonnyune Mandem ábhíkí re sot nyaka Yesu amfay, ányché yi kenókó.

Bétáká békwén néntí beyä bho ěti Yesu

⁴⁰ Bo bághókó nókó beyonĵ ebhén Yesu árémé, mboĵ bo bábhó berem be, “Né, chí ndemekep̄nti Mandem ane ábhónĵ nyaka bétwo.” ⁴¹ Báchák be, “Chi Mpeme Mandem afyé nyaka bariep be ätò.” Ke abhénéfú bárem be, “Yi abhónĵ befu chi atú Gálili ke? ⁴² Pú básinĵ amem ekáti be, Mpeme Mandem afyé nyaka bariep be ätò chi ebhárém̄o Mfo Debhit ne abhónĵ béfu chi Bétlehem, etok nebhe Mfo Debhit?” ⁴³ Ékú ákóré ne betaka bekwen nenti nap ěti Yesu. ⁴⁴ Mbok ayap báyanĵ nyaka bekem yi ke yĕ mmu ketok yi awo am̄et.

Bõbati bo Israel keka ne Yesu

⁴⁵ Babhabheri abhen ekerákap Mandem bápét ye nsem ntá bõbati bachiäkap ne bõnkwo Fárisi. Bõbati bábhép bhó be, “Ndaká yí bábhíkí two ne yi?” ⁴⁶ Babhabheri ekerákap bákéme bho be, “Yĕ mmu abhíkí re rem menyũ menyîñ ebhen mmũ wu ár̄em!” ⁴⁷ Bõnkwo Fárisi bákéme bho be, “Arwõ be nkwo bǎgúré ebhi? ⁴⁸ Bǎgho yĕ mũnti etok amot anókó yi? Bǎgho yĕ mũnkwo Fárisi anókó yi? ⁴⁹ Ndiere ndéndemebho abhen, bábhíkí riñi bebhé Moses ke mánóko yi. Ntá Mandem, bo mankem bábep!” ⁵⁰ Nikodém̄os, mmũ wap amot ane ánánĵ ár̄onĵ nyaka ntá Yesu abhep bho be, ⁵¹ “Ebhé eyese éká be mánchyé mmu ntemsi ené bábhíkí re tan yi, mándinĵ sayri sayri enyîñ ené yi áku?” ⁵² Bákéme yi be, “Wo nkwo ĵchí mmũ Gálili? Yinĵ Ekáti Mandem, chonĵ ĵngó bé yĕ ndemekep̄nti amot apú

† Mpok epǎ yo, bo Israel bǎtik noko nyaka ndu Mandem áchyè bho manyiep amen áfu chi ndũ setárebhé, mpok bákò amem baso.

kway befu atú Gálili.” ⁵³ Yĕntiki mmu áró ye, agure eket eyi. ††

Ngwré ane bákémé ndũ ákwèn berwop

8 Yesu arok amfay Njie Menok Ólif. ² Néyí nókó, apetnsem ekerákap Mandem bëti bëti. Bõ mankem bárók ntá yi. Achok̄o amik, abho betonĵ bho Eyonĵ Mandem. ³ Batonĵ-ebhé Mandem ne bõnkwo Fárisi báyá ngwré ane bákémé ndũ akwen berwop, bátwó ne yi, bátĕp besí bõ mankem. ⁴ Bárém ntá Yesu be, “Ntonĵ, bákém ngwré ndu ákwèn berwop. ⁵ Ekáti bebhé Moses éghàti bhese be bábhonĵ bétémti enyũ ngwré ne ne batay mángwáy. Drem bé yi?” ⁶ Bárém no ndu mem̄o yi be mámbónĵ mbi bebhat ndak yi am̄et. Yesu atĕp ntí amik, ansinĵ noko enyîñ amik ne senonĵ awo. ⁷ Ndu bár̄onĵ ambi berem be yi ányché bho eyonĵ, anyabhe mm̄et téé, aghati bho be, “Mmũ ywēka ane ábhíkí re ku bebú ánjambi ámbwop nta antem yi.” ⁸ Apet atĕp ntí amik ánsinĵ nókó enyîñ amik ne senonĵ awo. ⁹ Bõ bho bághókó nókó enyîñ ene Yesu árémé, bábhó ber̄o amot amot, bebho ne baseansi. Yesu arok aywĩnti ne ngwré wu aré téé, besí bhi. ¹⁰ Yesu ayonĵ amik arem ntá yi be, “Mma, bó báchí fá? Yĕ mmu abhíkí rem be mángwáy wo?” ¹¹ Akeme Yesu be, “Eta, yĕ amot.” Yesu arem be, “Me nkwo mbíkí rem be mángwáy wo. Dók, ke óké pere ku bebú”.

Yesu chí Erónĵ mmik

¹² Yesu apĕt abho béghàti bho menyîñ. Arem be, “Nchí erónĵ ene échyè nepém. Mmu ane ábháré mm̄et ne me, ábhonĵ bediéré ebhen békũ bo mámbónĵ nepém, ne apú ko amem ejuri.” ¹³ Bõnkwo Fárisi bárem ye ntá yi be, “Wo mbonĵ ĵr̄em ěti mm̄et ye. Enyîñ ené ĵr̄em puyĕ ndak.” ¹⁴ Yesu akeme bho be, “Yĕ émbak be nchí rem chi ěti mm̄ét eya, enyîñ ené mér̄em chí mbonĵ ndak, mbonnyune ndinĵ ebhak ené mfú ne ebhak ené mér̄onĵ. Ke bǎbhíkí riñi ebhak ené mfú ne ebhak ane mér̄onĵ. ¹⁵ Bǎyinĵi bho chí ne amik ke mǎmkp̄ot manyé yap. Membonĵ mpú kp̄ot manyé mmu. ¹⁶ Yĕ émbak chí bé métàn bhó, enyu ené métàn échí eríří mbonnyune puyĕ me awántí ke nchí tan bo. Me ne mmu ane átó me ke sér̄em enyũ mmu áchí. ¹⁷ Básinĵ ndũ ekáti bebhé eyeka be, batísie bati apay mándem enyîñ ém̄ot, nó chí enyîñ ene bó bárémé échí tetep. ¹⁸ Membonĵ nchí te ntísie bé enyîñ ene mér̄em chí mbõñ ndak, ne Etaya mmu átó me ätè me ntísie nkwo be enyîñ ene mér̄em echi tetep.” ¹⁹ Bábhép ye yi be, “Etaye achí fá?” Yesu akeme bho be, “Bǎbhíkí riñi me, ne yĕ Etaya, bǎbhíkí riñi. Mbo bǎřinĵi me, mbe bǎřinĵi Etaya nkwo.” ²⁰ Mpok Yesu ät̄onĵ bho amem ekerákap Mandem ke yi árémé beyonĵ ebhen. Achí nyaka kékwót ne bekubhe akap. Yĕ mmu ketok yí mbonnyune mpok yi abhíkí re kway nyaka.

†† Ndu eyonĵ Grik, ndónĵ 53 ne ané (Jn 8.1) achem ndu amot. ěti yo ke TEV (Today's English Version) afyé barónĵ eyo apay ndu (Jn 8.1).

‡ Yesu äyàn nyaka bo mándinĵi be yí achi erónĵ ene ékũ bo mándinĵi tetep ane Mandem äyanĵ bo mandinĵi.

Enyij Yesu árémé ãti ebhak ene yi áfú

²¹ Yesu apet aghati bho be, "Nchí rɔ bhe, bérɔɔ. Nnán ndók, chɔɔ mǎnɔɔ me. Ke bágu chɔɔ ndú bebú ebheka. Bǎpú kwáy bétwɔ ebhak ene mérɔɔ." ²² Bo Israel bábhó ye berem be, "Yí be 'Nebhuet ane mérɔɔ, bǎpú kwáy bétwɔ are,' áyaɔ beway mmuet ke?" ²³ Yesu aghati bho be, "Bǎchí bǔ mmik. Mfu chi amfay. Bǎchí bǔ mmik ne, mpú mmú mmik ne. ²⁴ Ëti yɔ ke ngáti be bé chɔɔ mǎngú ndú bebú ebheka. Chɔɔ mǎngú ndú bebú ebheka mbák bǎbhíki noko bé nchí mmu ane nchí." ²⁵ Bábhéɔ yi be, "Wɔ ɔchí agha?" Yesu ákeme bho be, "Nchí mmu ane ngáti bhe te nebhonet be nchi. ²⁶ Mbɔɔ beyǎ bebéptí menyij ebhen mǎkwáy berem ãti yeka ne nsɔt betan be. Ke mpú kɔ nɔ, mbɔnyune mmu ane áto me ábhure bariɔp ami, ne ndiere menyij ebhen yi ághati me ke nchí ghati bǔ mmik." ²⁷ Ene Yesu árém nɔ, bǔ kejwimem bé yi árém chí ãti Eta. ²⁸ Ékú Yesu aghati ye bho be, "Mǎnán mǎnɔɔ Me Mmu mfú ntá Mandem amfay, chɔɔ mǎndijí bé nchí mmu ane nchí, ne bé mpú kɔ yǎnyij ndú betan ebha. Nchí rem chí enyij ene Eta ághati me ndém. ²⁹ Ne yí mmú áto me, achi ne me. Abhíkí rɔ me mbak awanti mbɔnyune mékú chi menyij ebhen yi ákóɔ." ³⁰ Beyǎ bó abhen bǎghókó beyɔɔ ebhen, mánoko yi.

Yesu ne Ábrahim

³¹ Yesu arem ye ntá bo Israel abhen mánoko yi be, "Bǎchí bakoɔ bha tetep mbák mǎndók ambi bekoɔ beyɔɔ ebha, ³² ne chɔɔ mǎndijí tetep ane Mandem, ne tetep wu amfere be ndú kesem." ³³ Bákéme yi be, "Séchí bebhárebho Ábrahim, ne yǎ mpok apú ane séchí basem ntá mmu. Ndaká yí ãrém be chɔɔ sémfú ndú kesem?"

³⁴ Yesu akeme bho be, "Tetǎtetep, yǎntiki mmu ane ákú bebú, achí nsemé-bebú. ³⁵ Nsem apú bhak ndú nneréket mpoknkem. Mmɔ nneréket ke ábhák are mpoknkem. ³⁶ Mbák ye mbɔɔ mmɔ amfere be ndú kesem, chɔɔ mǎmbak ngǎngan tetep. ³⁷ Ndíɔɔ bé bǎchí bebhárebho Ábrahim. Yǎ nɔ, báyaɔ mbi beway me mbɔnyune eyɔɔ eya épú chwe amem bati yeka. ³⁸ Nchí ghati bhe chí menyij ebhen ngó ntá Etaya, ke bǎkú chí menyij ebhen etayeka ághati bhe." ³⁹ Bǎgháti Yesu be, "Ëtayese chi Ábrahim." Yesu arem be, "Mbɔ bǎchí bǔ Ábrahim tetep, mbú bǎkú menyij mbɔ Ábrahim ákú nyaka. ⁴⁰ Ke báyaɔ mbi beway me, me mmu ngáti bhe tetep ane ngókó ntá Mandem. Ábrahim apú kɔ nyaka nɔ. ⁴¹ Bǎkú menyij mbɔ etayeka." Bǎgháti yi be, "Mandem ke achi etayese, sépú bǔ-ɛnɔɔ." ⁴² Yesu aghati bho be, "Mbɔ Mandem achi etayeka, mbɔ bǎkú me, mbɔnyune mfú chí ntá Mandem. Mbíkí twɔ chí ndú mmuet ya, yi ke áto me. ⁴³ Ndaká yí bǎpú jwimem ndú menyij ebhen mérém? Chi mbɔnyune bǎbhíkí bhɔɔ nti begbok beyɔɔ ebha. ⁴⁴ Bǔ bǎchí bǔ etayeka Satan, ne bǎkú beku chi menyij ebhen etayeka áyaɔ mǎnkɔ. Achí ngwayti bho te nebhonet. Abhíkí kɔɔ tetep Mandem mbɔnyune tetep apu ne yi. Mpok yi ásè nsé,

ákú chí enyij ene ékú ndóɔ ámtɔ ne epij eyi, mbɔnyune achi nsense, ne nsé enkem éfú chí ntá yi. ⁴⁵ Ke tǎndu méghati bhe chí tetep Mandem, bǎpú noko enyij ene mérém. ⁴⁶ Ntikí mmú ákwáy betɔɔ be nkɔ bebú? Mérém chí tetep, ndaká yí bǎpú noko me? ⁴⁷ Mmu ane Mandem áchí etayi, ákú begbok eyɔɔ eyi. Ntí ane bǎbhíkí kɔɔ begbok Eyɔɔ Mandem achí be bǎpú bǔbhi."

Yesu achá Ábrahim

⁴⁸ Bǔbati bo Israel bákéme yi be, "Sébhíkí kɔ nefwɔɔ berem be ɔchí mmu Samária ne bé efóɔ ebúbɔ éɔɔɔɔɔ wɔ?" ⁴⁹ Yesu akeme be, "Mbíkí bhɔɔ efóɔ ebúbɔ. Mǎchye Etaya kenókó, ke bǎchɔɔ nnyén ena. ⁵⁰ Mbíkí bhure nti bé bo mǎchye me kenókó. Ke mmú achí ane áyaɔ bé bo mǎchye me kenókó, ne yí ke ákwáy berem enyú menyij bébhókó bébhak. ⁵¹ Tetǎtetep, mmu ane ábhure eyɔɔ eya, apú gú wáwák." ⁵² Bo Israel bho bárem be, "Békóɔ beyɔɔ ebhe, séghɔ néne be ɔbhɔɔ efóɔ ebúbɔ. Ábrahim agú nyaka, baremé kepnti Mandem mankem bágú nkɔ, ke wɔ, ãrém be, 'Mbák mmu ámburé beyɔɔ ebha apú gú wáwák.' ⁵³ Wɔ, ɔchí etayese Ábrahim mmu ágú nyaka? Baremé kepnti Mandem nkɔ bágú nyaka! Ësɔt mmuet ye mbɔ agha?" ⁵⁴ Yesu akeme bho be, "Mbák mǎchye mmuet eya kenókó, nɔ kenókó eka kǎpú yǎnyij. Etaya ke áchye me kenókó, ne nkúbhé yi ke bǎrém be achi Mandem ayweka. ⁵⁵ Ke yǎndu bǎrém be yi achi Mandem ayweka, bǎbhíkí riɔɔ yi, me ke ndíɔɔ yi. Mbɔ ndem bé mbíkí riɔɔ yi, mbɔ nchí se chi nse mbɔ bǔka. Ndíɔɔ yi ne nchí bhure eyɔɔ eyi. ⁵⁶ Chi-mbi yweka Ábrahim, ándɔɔ nyaka ne maɔák béghɔ nywɔɔ netwɔ ena. Aghó nɔ, nti néri yi amem." ⁵⁷ Bǔbati bo Israel bho bárem ye ntá yi be, "Bǔbhíkí re ghaka yǎ mamié besa bepáy nsem byo, ɔbhé ɔnán ɔghɔ Abraham-ɛ?" ⁵⁸ Yesu aghati bho be, "Tetǎtetep, Ábrahim ápére bhák, Me Nchí." ⁵⁹ Ékú bǎbho bebwɔpti batay betemti yi ne yó mángwáy, ke Yesu abhese, te áfú amem ekerákap Mandem.

Yesu akɔ nnémámik aghó mban

9 Ené Yesu áfuet árɔɔ, aghó mmú ane achi nnémámik te ndú nebhe eni. ² Bakoɔ bhi bǎbhéɔ yi be, "Ntɔɔ, bebú agha beku amík mmú ne ánémé? Ebhi yímbɔɔ, ke ebhen chi ne nɔɔ?"

³ Yesu akeme bho be, "Puyǎ chí bé mmú-ne akɔ bebú, ne puyǎ chí be etayi ne máyi bakɔ bebú. Amík áneɔ yi chí be eyɔ énkwak bo mángɔ enyú enyijí maknkay ene Mandem aywinti ákwáy beku. ⁴ Sébhɔɔ beku betik ebhen mmu ane áto me ndú mpok ane beti bébhíkí re twɔ. Beti bétwɔ, ne ménán méntwɔ, yǎ mmu apú pere kway beku betik. ⁵ Mpoknkem ane nchí fá amík, nchí eróɔ ntá bǔ mmik."

⁶ Arémé nókó nɔ, apá batié amík, anywɔbheri ntɔɔ ne senɔɔ awɔ ndú nebhet ane yi apá batié, asɔt ntɔɔ wu achɔɔ yi amík ⁷ aghati yi be, "Dók ndú éntɔɔnyén Sílom, sǔ besí aré." Sílom chí "Bátó". Mmu wu arɔk, aso besí

† Me Nchí: Chí nnyén enen Mandem, nkúbhé mbɔ enyú yi ághati nyaka Moses (Esɔɔs 3.14).

are ne mpok ápètnsem are ghó mbarj. ⁸ Bakokosi bhi ne bõ mankem abhen báríñí nyaka yi mbo nniñí meníñí, bábho berem be, “Pú mmú nyaka áchòkò aníñi nòkò meníñí nē?” ⁹ Mbòk bho bārē rem be, “Chí yi.” Báchák be, “Áe, ke achí mbo yi,” ke yímbòñ arem be, “Chí me.” ¹⁰ Bábhép yi be, “Éfákárí ná ke òbho begho mbarj?” ¹¹ Akeme bho be, “Mmu ane áká nnyén be Yesu ke ányòbhéí ntop, asot, achòri me amík, arem be ndók ndù éntíñnyén Sílom nsó besí are. Ndok aré nso besí, mbo begho mbarj.” ¹² Bábhép yi be, “Mmũ-ré achí fá?” Akeme bho be, “Mbíkí riñi.”

Báre bhep enyu éfákárí ke nnémámik abho begho mbarj

¹³ Básot nnémámik ane Yesu ákú yi ághò mbarj bárók ntá bõnkwo Fárisi. ¹⁴ Ndù nywòbhé neywëmuet bo Israel ke Yesu ányòbhéí nyaka ntop awati yi amík, amík anene yi. ¹⁵ Bõnkwo Fárisi bápét bábhep yi enyu éfákari ke yi ághò mbarj. Aghati bho be, “Awátí ntop me amík, nsó nókó besí, mbo begho mbarj.” ¹⁶ Mbòk bõnkwo Fárisi bho bárem be, “Mmũ ane aké enyih ene abhíkí fú chi ntá Mandem mbònyune apú noko nywòbhé neywëmuet enese.” Ke bachak bārē rem be, “Ná mmu bebú ákway beké menyũ menyihí maknkay ebhen?” Akore akwen nenti enap. ¹⁷ Bõnkwo Fárisi bápét bábhép nnémámik ane Yesu ákú yi ághò mbarj be, “Wò bé mmu wu ke ákú òghò mbarj, òkásí be yi achi agha?” Akeme bho be, “Chí ndemekerènti Mandem.”

¹⁸ Bõbati bo Israel kenókó be amík anan aneme nyaka yi ke apet abho begho mbarj, krate mpok bábhíñí máyi ne etayi, ¹⁹ bábhép bho be, “Mmõ yweka ne, bārēm bé amík aneme yi tēndu nebhe eni? Éfakari ná ke yi ághò mbarj néne?” ²⁰ Nno ne chi bákeme be, “Séríñí bé ne chi mmó ywese, ne bé amík aneme yi tēndu nebhe eni. ²¹ Ke sébhíkí riñi enyu éfákárí ke yi ághò mbarj néne. Ne sébhíkí riñi mmũ ane anene yi amík. Bép ká yi. Apú chí mandú mmó. Chòñ yímbòñ angati bhe.” ²² Chi ne nno bákéme enyu eyò mbònyune báchàñ nyaka bõbati bo Israel ne ntí be báká nyaka eyòñ émot be mbák mmu ándem be Yesu chi Mpeme Mandem afyé nyaka bariap be àtò, bábòk yi ndù ekeré nenikímueti eyap. ²³ Eké ye chi ne nno bárem chi be, “Apú mandú mmó. Bép ká yímbòñ angati bhe.”

²⁴ Ndòñ ené éjwí epay, bábhíñi nnémámik ane Yesu ákú yi ághò mbarj, baghati yi be, “Dem tetep aywe besí Mandem. Séríñí be mmũ ane òrēm nò be anéné wò amík chi mmũ bebú.” ²⁵ Akeme bho be, “Ke chí mmũ bebú ke puyé mmũ bebú-a, mbíkí riñi. Ené ndíñí chi be nchí nyaka nnémámik, ke néne nchí ghò mbarj.” ²⁶ Bábhep yi be, “Akú yi ntá ye? Ná yi ákú ke òghò mbarj?” ²⁷ Akeme bho be, “Nnán ngátí bhe, ke bábhíkí noko, ndaká yí bápét bábhép me? Bè nkwo báyàn bebhak bakoño bhi?” ²⁸ Bábhó besòkoti yi mándeme nòkò be, “Wò ke òchí nkoño ywi, bese séchí chí bakoño Moses. ²⁹ Séríñí bé Mandem arem nyaka kepí ne Moses, ke mmũ-ne, sébhíkí riñi ebhak ene yi áfú.” ³⁰ Akeme bho be, “Echí me nepop tontó be bábhíkí riñi ebhak ene yi áfú, yēndu yi ánéné me amík! ³¹ Séríñi be Mandem apu

ghok bõ bebú. Ághok chi mmu ane áchyè yi kenókó, anké nòkò menyih ebhen yi Mandem áyàn. ³² Tē mmik ábhó, sébhíkí re ghók be mmu aké amík ánéné mmu ane bábhé yi amík néménémé. ³³ Mbò mmũ ne abhíkí fú chi ntá Mandem, mbé abhiki kway béké ene enyih.” ³⁴ Bákéme yi be, “Kwáé, wò mmu bábhé ndù bebú, òyàn betòñ bhesé?” Bapuri yí bátén nefí be ámfú eket nenikímuet eyap.

Bo abhen bábhíkí noko, bachi manémámik

³⁵ Yesu aghók bé bábók mmu ane yi ákú amík ánéné batén nefí. Abho beyan yi. Ághò nòkò yi, abhép yi be, “Ònókó Mmu ane áfú ntá Mandem?” ³⁶ Yi akeme Yesu be, “Eta, mmu wu chi agha? Ghatí me, be nnókó yi.” ³⁷ Yesu aghati yi be, “Ònán òghò yi, ne yí ke árēm kepí ne wò néne.” ³⁸ Mmũ wu arem be, “Acha, nnókó.” Akwén Yesu bekak, abho béchyè yi kenókó. ³⁹ Yesu arem be, “Ntwò fá amik be mámkpót manyé bho. Ntwò bé bo abhen bachi amík néménémé mangò mbarj, ne bé amík ánémé abhen bágghò mbarj.” ⁴⁰ Mbòk bõnkwo Fárisi abhen bachi nyaka kekwo bágghókó nókó enyih ene yi árémé, bábhép yi be, “Òrēm nò chi be bese nkwo séchí amík néménémé ke?” ⁴¹ Yesu akeme bho be, “Mbò báchí amík néménémé mbú bebú bépú ne bhe. Ke tēndu bārēm be bágghò mbarj, bebú ebheka berop ne bhe.”

Yesu atém nekay éti mbabheri bágghòñmén ane tetep

10 Yesu arem be, “Tetētep, mmũ ane apú fuet ndù nnyũbha áchwe ndù nkwo bágghòñmén, ke áko chí ebhak échák anchwe amem, chí ngép. Mbák épú nò, chí ngébhé ntantañ. ² Ke ane áfuet ndù nyũbhá, chí mbabheri bágghòñmén. ³ Mbabheri nnyũbha, ànène nyũbhá ntá yi. Bágghòñmén áriñi eyòñ eyi. Ábhiñi yó ndù manyén ayap, ansot yó amfu ne yò. ⁴ Ne ánán ántén yó ankem nefí, àròñ ambi, yó ánkoño nòkò ansem, mbònyune áriñi eyòñ eyi. ⁵ Apú koño kenkò mmu. Ábue yi bue, mbònyune ábhíkí riñi eyòñ eyi.” ⁶ Yesu atém bo Israel nekay enen, ke bõ kejwimem ndù ntí nekay.

Yesu ke áchi Erítí Mbabheri bágghòñmén

⁷ Eké, Yesu apet aghati bho be, “Tetētep, me ke nchí nyũbhá bágghòñmén. ⁸ Bõ mankem abhen bayambi bátwò ke mētwe, chí baghép ne baghép batan batan. Baghòñmén ábhíkí ghók bho. ⁹ Me ke nchí mbĩnywop. Mmu ane áfuet ntá ya ke anchwe, enyih épú tok yi. Áchwe, amfú mbo enyũ yi ákójó, ambón yēntiki enyih ene yi áyàn. ¹⁰ Ngép átwò chí béghep aghép, bēwáy, ne bēchòñti. Ntwò bé bo mámbón nepém ne bé mámbón nò nēñjwí poot ne áfók ankem.

¹¹ “Me ke nchí erítí mbabheri bágghòñmén. Erítí mbabheri bágghòñmén áchyè nepém eni éti bágghòñmén ayi. ¹² Mmũ ane básóré ndù betik be ámbáhéí nókó bágghòñmén ené yi apú mbabheri bágghòñmén ne yò apu ayi, ághò nkwo ndu átwò ando bágghòñmén ambue, nkwo ankém mbòk, ne antak achak. ¹³ Ábue mbònyune achí chí mubetik, ne apú fyé ntí ne bágghòñmén. ¹⁴ Mme ke nchí erítí Mbabheri

bághónómén. Ndíñí bághónómén aya, ne bághónómén aya áriñi me, ¹⁵ nkúbhé mbo enyũ Etaya áriñí me, me ndíñí Etaya. Ne nchí chye nepém ene ãti bághónómén. ¹⁶ Mbõñ bághónómén áchák ané ápú ndũ nkwo bághónómén ane. Mbõñ bésot yó nkwo, ntwó ne yo, bé ánehém mmæet ne anéfé. Chõñ ánkõñõ eyõñ eya. Enkũ yó ankem ámbak ndũ nkwo ámot ané ábhónõ mbabheri bághónómén amot. ¹⁷ Etaya akõñ me mbõnyune nchí chye nepém ena be mpet mbõñ nõ. ¹⁸ Yé mmu apú ane ástõ nepém ena ntá ya. Membõñ ke nchí chye nepém ena. Mbõñ betañ béchye nõ, ne mbõñ betañ bépét beb- hõñ nõ. Ene, chí enyíñ ené Etaya ághátí me nkũ.”

¹⁹ Beyõñ ebhen békũ ákõre ápet ákwén nenti bo Israel. ²⁰ Beyã bhap b́aré rem be, “Efõñõ ebúbũ éshõñri yi! Áb- hokori! Ndaká yí b́até, bághòk enyíñ yi árem?” ²¹ Ke b́achák b́aré rem chí be, “Puyé menyíñ ebhen mmu ane efõñõ ebúbũ éshõñri yi akwáy berem ne. Efõñõ ebúbũ ékwáy békũ nnémámík ángó mban-á?”

Bo Israel bábyak Yesu

²² Mpok aghaka ane bo Israel mányie epa ene bátik ndu máníkímæet báfyé ekerákap ene Yerúsalem awõ Mandem. ²³ Mban are kwen, Yesu arõk ekerákap Mandem, are kõ ndu móket mambarenkók ane bábhññi bé móket mambarenkók Sólonon. ²⁴ Bo Israel b́arók, b́akáp yi, bábhó bebher yi be, “Chõñ óndõ śenõñ entat ná ke óngati bhese mbák wõ ke óchí Mpeme Mandem afyé nyaka bariet be ätò. Mbák wõ ke óchí Mpeme, ghatí bhese kponorõñ.” ²⁵ Yesu akeme bhõ be, “Nnán ngátí bhe, ke bábhíkí noko. Betik ebhen mēkũ ndũ nnyén Etaya b́etõñ be enyũ mmu nchí. ²⁶ Yé nõ, b́apú noko mbõnyune b́apú ndũ nkwo bághónómén aya. ²⁷ Bághónómén aya ághòk eyõñ eya. Ndíñí yó, ne yo ákõñõ me. ²⁸ Ne nchí chye yó nepém enen nebñikí bhõñ ngwenti. Ápú gú aném. Mmu apú ane ákwáy b́efere yó amóya. ²⁹ Etaya mmu áchyé me yo, achá bo mankem. Ne mmu apú kwáy beferẽ yo ndu amõ yi. ³⁰ Me ne Etaya séchí mmu amot.”

³¹ Yesu árémé nókó nó, bo Israel b́apet b́abhõ bebwo- pti batay ndu betemti yi ne yó mángwáy. ³² Yesu arem be, “Ntõñ be beyã berítí menyíñ ebhen nkú ndũ nnyén Etaya. Ndu menyíñ ebhen menkem, ené ékú b́ayañ beway me ne batay chí ené?” ³³ Bo Israel b́akéme yi be, “Sépu yañ b́ewáy wõ ne batay ãti erítí enyíñ ene ókú, ke ãti órèñ be óchí Mandem yéñdu óchí nkwanwan.”

³⁴ Yesu akeme b́õ be, “Pú básíñ amem ekátí bebhé eyeka be Mandem arem be, ‘Me ndem bé b́achí bõmandem?’

³⁵ Séríñí bé enyíñ Ekátí Mandem érèñ épú kway bewup- si enyu. Mbák Mandem abññi nyaka bo abhen bághòk eyõñ eyi be bõmandem, ³⁶ ná b́akway berem be mērèñ be nchí Mandem ndũ ndémé be nchí Mmõ Mandem, mmu yi áyábhé átó fá amik? ³⁷ Mbák mpú kũ chí betik Etaya, b́aké noko me. ³⁸ Ke mbák mēkũ chí betik Etaya, yéñdu bábhíkí noko me, nokó ká enyíñ ené betik ebhén mēkũ béghàti bhe. Chõñ eyõ éñkwak mändññi, ne mán- jwimem bé Etaya achi babhat ne me, ne me nchí bab- hat ne Etaya.” ³⁹ B́apet babho beyañ mbi ndu bekem yi, afori b́õ amõ arõk ebhakayi.

⁴⁰ Apetnsem ebhẽ manyu Jõdan, ndũ nebhuet ane Jõn ájwiti nyaka bho, abhak aré. ⁴¹ Beyã bo b́arók ntá yi mándeme nõkõ be, “Jõn ábhíkí kũ yéñnyíñí maknkay émot, ke yéñtikí enyíñ ene yi árémé ãti mmũ ane échí tetep.” ⁴² Beyã bo mánóko Yesu ebhak eyõ.

Newú Lásárõs

11 Mmũ amot achi nyaka etõk Bétani, ane áká nnyén be Lásárõs. Akwén neme. Bétani abhak etõk ene María ne mómayi Matá b́achòkõ. ² María wu, ke áwátí nyaka bekak Yesu Acha ne bawerérip, are tese ne emenéntí yi. Yi ke mómayi Lásárõs akwene nyaka neme. ³ Ékú b́õmayi b́ató eyõñ ntá Yesu Acha be, “Acha, mmæere ywe ane ókõñõ ãme.” ⁴ Yesu ághókó nókó ntó enen arem be, “Neme enén népú nemẽ newú, néchí chí békũ bo mángó betañ Mandem. Nétwõ chí be némbák enyíñ ené ékũ bo mángó be Mmõ Mandem abhõñ be- tan.”

⁵ Yesu akõñ nyaka Matá ne b́õmayi María ne Lásárõs tontó. ⁶ Yé nõ, mpok yi ághókó bé Lásárõs ãme, achõkõ ebhak ene yi achi ndũ manywõp apay. ⁷ Manywõp yo apay áfééré nókó, arem ntá bakõñõ bhi be, “Sém- pètnsem atú Judéya.” ⁸ Bakõñõ bhi bárem be, “Ntõñ, éb- híkí re tat ene bõ batí Israel báyan b́etemti wõ ne batay mángwáy, õbhé õpetnsem aré?” ⁹ Yesu akeme bhõ be, “Pú mañkók nywõp áchi byo ne apay bébhõ beti béghá- ka beku? Mmu ane ákõ ne ngósí, apú chññti nekwen mbõnyune ághõ erõñõ mmik. ¹⁰ Ke mmu ane ákõ ne beti áchññti ankwen mbõnyune mban apu ghõ.” ¹¹ Yesu átémé nókó nekay enen, aghati ye bhõ be, “Mmæere ywese Lásárõs akwen kenó, ke nchí rõñ méñéme yi ndũ kenó.” ¹² Bakõñõ bhi bárem be, “Acha, mbák ábhère kenó, chõñ añeme, ambak sayri.” ¹³ Kenó eken Yesu árémé nyaka be Lásárõs ábhère kebhak chí newú ke b́akáysi be Yesu arem chí be Lásárõs ábhère kenó mbõñ. ¹⁴ Ékú, ye Yesu aghati bhõ kponorõñ be, “Lásárõs agu, ¹⁵ ne ãti yeka, mbõñ mañák be mpú aré mbõnyune efakari chí be be mánókó. Séndók séngó yi.” ¹⁶ Tõmås ane bábhññi be Éfák, arem ntá batí bakõñõ Yesu ab- hénféú be, “Séndók ká nkwo be Yé chí newú, séngú ne yi.”

Yesu ke ákũ bawú mámpètnsem ndũ nepém

¹⁷ Yesu ágháká nókó Bétani, aré, aghó bé mánán b́ab- héme Lásárõs kpát efæet manywõp anwi. ¹⁸ Béfu Bétani bégháka Yerúsalem achi nyaka mbo nekõ bõkilometa babay ne ebhõk, ¹⁹ ne beyã bo Israel b́arók b́ewáka ne Matá ne María ndũ newú mómayap. ²⁰ Matá ághókó nókó bé Yesu átwõ, afú, arõk atemeri yi ené María árõb- hé anywõp. ²¹ Matá ághó nókó Yesu, arem be, “Acha, mbo óchí fá, mbõ mómaya abñikí gu! ²² Ke ndíñí be yé chí néne, yéñtikí enyíñ ene óbhébhé Mandem áchye.” ²³ Yesu aghati Matá be, “Chõñ mómaye ampètnsem ndũ nepém.” ²⁴ Matá arem be, “Ndíñí bé chõñ ampètnsem ndũ nepém ewak ene bawú mankem b́apètnsem ndũ nepém, ndũ ngwenti mmik.” ²⁵ Yesu arem be, “Me ke nchí kũ bawú mampètnsem ndũ nepém, mámbak

νεπέμ. Mmu ane ánókó με, yě angú gú, chɔŋ ampet ambak νεπέμ. ²⁶ Ne yě agha ane áchí νεπέμ, anoko με, apú gú wáwák. Matá, ɔnókó beyɔŋ ebhen?" ²⁷ Matá akeme be, "Acha, nnókó. Nnókó bé ɔchí Mpepe Mandem afyé nyaka bariɛp be ätò, Mmɔ Mandem ane ábhɔŋ nyaka bétwɔ fá amik."

Yesu are di kebho

²⁸ Matá árémé nókó nɔ, arɔk abhiŋi mómayi María, aghati yí ndũ eyu be, "Ntɔŋ atwɔ, ne äyán beghɔ wɔ." ²⁹ María ághókó nókó nɔ, afate, áyák arɔk ntá Yesu. ³⁰ Yesu abhíkí re ghaka nyaka etɔk, abhak chí ndũ neb-huɛt ane Matá atemeri yi. ³¹ Bo Israel abhen báchí any-wɔp ne María báwaka ne yi, bághɔ nókó ndũ yi afate áyák áfú nefí, bákóŋo yi ne nkaysi be äɔŋ ndũ nnem bedi kebho are. ³² María arɔk nebhuɛt ane Yesu achi. Neghɔ yí ághɔ Yesu, akwén yi bekak abho berem be, "Acha, mbɔ ɔchí fá, mbú mómaya abhíkí gú!" ³³ Yesu ághɔ nókó ndũ María ádi ne bo Israel abhen bátwɔ bétwɔka ne yi bádí nkwo, étɔk yi te anti, ntínso nékém yi. ³⁴ Abhép bhɔ be, "Bábhémé yi fá?" Bákeme yi be, "Acha, twɔ ghɔ." ³⁵ Yesu adi. ³⁶ Ékú bo Israel bhɔ bábhó berem ne bati be, "Akɔŋ nyaka Lásárɔs achá! Ghɔ ndu ár é di." ³⁷ Ke mbɔk eyap béré rem chi be, "Yi mmu ákú nnémámík ághɔ mban, apú kwáy nyaka bekɔ be Lásárɔs áké gú?"

Yesu akɔ Lásárɔs apetnsem ndũ nepém

³⁸ Épét etɔk Yesu tontó, afa, arɔk ndũ nnem. Nnem enɔ nébhak chi mbok ane achi ndũ setárebhé. Mánaj básɔt nyaka ntay negho bákúti nyūnem. ³⁹ Yesu aghati ye bo abhen bachi are be, "Biŋiri ká ntay enɔ feré." Ke Matá, manɔ ngú arem be, "Acha, eriɛp éya chɔŋ encha. Ékɔ manywɔp anwi echɔŋ ené bábhémé yi!" ⁴⁰ Yesu aghati Matá be, "Matá, pú ngátí wɔ be mbák ɔnókó, chɔŋ ɔngɔ betan Mandem?" ⁴¹ Bábíŋiri ye ntay enɔ báféré anyū nnem. Yesu ayon amík ayiŋi mfay arem be, "Éta, nkáká wɔ bé ɔghok me. ⁴² Ndíŋí bé ɔghok me mpoknkem, ke ndem enyiŋ ene chí éti bo abhen bachi fá téé bé mánkway menoko be wɔ ke ɔtò me fá amik." ⁴³ Yesu árémé nókó nɔ, abik be, "Lásárɔs, fú twɔ!" ⁴⁴ Lásárɔs mmu ane ánán ágú nyaka, afú ndũ nnem, ne nden ene mánébhé yí amɔ ne bekak ne besí ke bábhémé yi. Yesu aghati bɔ be, "Kanarí ká nden eyɔ yi amuɛt, be yi ándɔk."

Böbati etɔk báté eyu be mángwáy Yesu

(Mt 14.22-33; Mk 6.45-52)

⁴⁵ Beyä bo Israel abhen bakoŋo María bághɔ enyiŋ ene Yesu ákú, mánóko yi. ⁴⁶ Ke mbɔk yap báfá bárɔk ntá bönkwo Fárisi bághati bhɔ enyiŋ ene Yesu akɔ. ⁴⁷ Böbati bachiäkap Mandem ne bönkwo Fárisi bábhíŋi bo ndũ echémé böbati Israel. Báchémé nókó nebhuɛt amɔt bárem be, "Chɔŋ sénkɔ ná? Mmũ-ne ätɔŋ beyä beríŋi maknkay. ⁴⁸ Mbák séndɔ yi andɔk ambi bekɔ menyíŋ ebhen, chɔŋ yéntiki mmu anoko yi. Ne mbák émfákárí enyu yɔ, bö Rom bátwɔ máncɔŋti ekerákap

Mandem eyese ne etɔk eyese." ⁴⁹ Ke mmũ wap amɔt ane áká nnyén be Káyfas ane achí nyaka mūngo bachi-äkap Mandem ndũ mmié enɔ, arem ntá yap be, "Bäb-híkí riŋi yěnyíŋ! ⁵⁰ Bäbhíki riŋi be eri ntá yeka be mmu amɔt ángú éti bo mankem echa be etɔk enkem enem?" ⁵¹ Káyfas abhíkí rem nyaka nɔ chi mbɔ enyiŋ ene éfú ndũ nkaysi yi. Mandem ke ákú nyaka be yi andem nɔ mbɔ mūngo bachiäkap ndũ mmié enɔ. Arém bé chɔŋ Yesu ángú éti bo Israel mankem. ⁵² Yesu abhíki bhɔŋ nyaka bégu chí ndiere éti bo Israel. Abhɔŋ nyaka bégu éti bö Mandem abhen bátáká mmik nkem be mambak ndũ nkwo amɔt. ⁵³ Bébhó ewak eyɔ, böbati bo Israel béré yán mbi bétwáy Yesu.

⁵⁴ Yesu kepepe kɔ ye kponoroŋ atú etɔk bo Israel. Afa aré, arɔk atú etɔk ene echi kekwoɔt ne baso, amem etɔk ene bábhíŋi be Efraim, abhak are ne bakoŋo bhi.

⁵⁵ Mpok menyie Epä Nekiŋi bo Israel arɔp kekwoɔt. Beyä bho báfa ndũ böbetɔk bhap bako, barɔk Yerúsalem ené mpok epä eyɔ ábhíkí re ghaka, ndu bekɔ be mámbák pépép besí Mandem mbɔ enyu bo Israel bákɔ nɔkɔ nyaka. ⁵⁶ Bö bhɔ báyàn nyaka Yesu, ne ndu báchémé amem ekerákap Mandem béré bhép bati be, "Bákáysí bé yí? Bákáysí bé apu twɔ ndũ epä?" ⁵⁷ Böbati bachiäkap ne bönkwo Fárisi báchyé nyaka eyɔŋ be yě agha ane áriŋi ebhak ene Yesu achi, ángátí bhɔ be mánkém yi.

Ngɔré amɔt awati Yesu ne bawerérip

(Mt 26.6-13; Mk 14.3-9)

12 Epä Nekiŋi éróbhé nókó manywɔp atandat, Yesu afa arɔk Bétani. Bétani abhak etɔk Lásárɔs ane Yesu akɔ yi apetnsem ndũ nepém. ² Aré, bákú yi nenyié béku. Matá ke áfuɛt nyaka nenyié. Lásárɔs abhak mmu amɔt ndũ bo abhen bachɔkɔ mányie nenyié ne Yesu. ³ María asɔt esáyri ékpmé bawerérip amen áyá nkáp apíkiri bekak Yesu, antese nɔkɔ ne emenéntí yi. Ekɛt enkem éjwi ne erítí eriebhé bawere mɔ. ⁴ Júdas Iskariɔt, nkoroŋ Yesu amɔt ane ábhɔŋ nyaka beti yi arem be, ⁵ "Bákway mbɔ beti bawerérip amen anchye nkáp ané nkɔbetik ányie ndũ mmié. Ndaká yí bábhíkí tí mɔ máncɔt nkáp máncɔŋ ntá bachébhébo?" ⁶ Júdas abhíki rem nyaka enyu eyɔ chí be ághɔ báchébé bho ntínso. Arém nɔ chí ndu ábhɔŋ nyaka ntí ngép. Ne ndũ nkwo bakoŋo Yesu, yi ke áchí nyaka mbure nkáp, ne äsɔt nyaka aywí aré ansem ansem anyie nɔkɔ. ⁷ Yesu arem be, "Dš yí! Éri yi ambure bawet amen be ámbák ndũ nywɔp enen bábheme me. ⁸ Bachébhébo bachi ne bhe mpoknkem, ke mpú bhak ne bhe mpoknkem."

Böbati etɔk báté eyu be mangway Lásárɔs

⁹ Beyä bo Israel bághókó nókó bé Yesu achi Bétani, bárɔk are, puyé ndiere ndu béghɔ Yesu ke ndu beghɔ Lásárɔs nkwo mmũ yi akɔ apetnsem ndũ nepém. ¹⁰ Ékú böbati bachiäkap Mandem báté eyu be mángwáy

† Böbati etɔk Israel bákáysí nyaka be mbák mándɔ bo mandɔk ambi bekoŋo Yesu bo bákway besɔt yi mbɔ mmu ane átwɔ bíféré etɔk Israel anten bö Rom ne eyɔ énkɔ bö Rom mántwɔ manguep nenu amem etɔk eyap.

Lásárɔs nkwa. ¹¹ Báyàñ nyaka be mángwáy Lásárɔs nkwa mbɔnyune enyɪñ ene efakari ne yi ékú nyaka batí bo Israel bábɔé bho, mánoko nkɔ Yesu.

Yesu achwe Yerúsalem mbo Acha
(Mt 21.1-11; Mk 11.1-11; Lk 19.28-40)

¹² Néyí nókó, beyă bo abhen bátwó ndũ Epă Nekinjî bágħók bé Yesu átwò Yerúsalem. ¹³ Ékú bo babho békpóti béwđamáñ mandɔkɔ nkɔ betemeri yi, mámbik mandeme nkɔ be, “Sémbítí Mandem mfay! Mandem ánjét mmu ane átwò ndũ nnyén Acha! Sémbítí Mfɔ bo Israel!” ¹⁴ Yesu asɔt mómɔɔɔɔ batu, achɔkɔ yó ansem nkúbhé mbo enyu básinjî amem Ékátí Mandem be, ¹⁵ “Bô etɔk Síɔn, † báké cháý. Ghó ká, Mfɔ yweka átwò, chókó, amfay mómɔɔɔɔ batu.” ¹⁶ Mpok ane barak ayɔ áfákáři, bagħɔk Yesu keɔwimem be menyin ebhen básinjî éti yi ke befú nó tetep. Ke mpok Yesu aperensem ndũ nepém ne Mandem asɔt yi amfay achye yi kenókó, bátik ye be básinjî nyaka menyin ebho éti yi. Bátik nkwo enyũ menyin ebho befákáři ntá yi. ¹⁷ Bo abhen bachi ne Yesu mpok yi ákú Lásárɔs afu ndũ nnem bare ghati bo enyɪñ ene éfákáři mbo batísie Yesu. ¹⁸ Ntí ane beyă bo bárɔñ nyaka begħo Yesu chí be, bágħok bé yi akɔ erinjî maknkay eyɔ. ¹⁹ Bônkwɔ Fárisi bágħó nókó ndũ beyă bo bárɔñ ntá Yesu bábho ye berem ne bati be, “Séwáy chí mmɔet. Yíñí, mmik nkem arɔbhe koñɔ chi yi.”

Mbɔk bô Grik nkwa béré yan begħo Yesu

²⁰ Mbɔk bô Grik nkwa báci nyaka ndũ nkwa bho abhen bárɔñ Yerúsalem bechye bakak ntá Mandem ndũ mpok Epă Nekinjî. ²¹ Bô Grik bho bárɔk ntá Fílip ane áfú nyaka Betsáida, atú Gálili barem be, “Éta, séyàñ begħo Yesu.” ²² Fílip afa, arɔk aghati Andru. Bó bati apay bárɔk baghati Yesu. ²³ Yesu akeme bho be, “Mpok akway ane Mandem ákú bo mányché Mmu ane áfú ntá yi kenókó. ²⁴ Tetétep, mbák bábħíkí pi nyésé nchwi amik némpó, nébhak chi nyésé nchwi nemɔt. Ke mbák mámpí nyésé nchwi amik némpɔ, nénchak, néchye beyă nchwi nkɔ. ²⁵ Mmũ ane ákóñ nepém eni, ñnem nó, ke mmu ane ápú re fyé ntí ndũ nepém eni enen fá amik apu ném nó, ábhɔñ nó kpát anchwe ndũ nepém enen nebħiki bhɔñ ngwenti. ²⁶ Mmu ane áká betok me, abhɔñ békóñɔ me. Ne nebħet ane mēbhák, aré kē nkɔbetik awa ábhák nkwa. Mbák mmu ántók me, Étaya ákɔ yi ambɔñ kenókó.”

Yesu arem bé chɔñ mángwáy yi

²⁷ Yesu arem be, “Néne, ntí ena népú amem kpák. Chɔñ ndem be yi? Chɔñ ndem chí be ‘Éta, feré me ndũ esɔñɔri ene étwò né ke?’ Wáwák! Mbɔñ éti esɔñɔri ené ke ntá fá amik! ²⁸ Éta, kɔ bo mányché nnyén ena kenókó.” Yesu áréme nókó nó, eyɔñ éfú amfay erem be, “Nnáñ nkɔ nnyén ena némbɔñ kenókó ne chɔñ mpet nkɔ nkɔ.” ²⁹ Beyă bo abhen bachi aré téé bágħókó nókó eyɔñ eyɔ, bare rem be, “Nefañ ke ásáy!” Báchák be,

† Yerúsalem achi ndũ njie Síɔn. Éfákáři nyaka be nnyén Yerúsalem néchák chí “Síɔn”. “Bô Síɔn” chí “Bô Yerúsalem”.

“Ángel Mandem árém kepi ne yi.” ³⁰ Yesu aghati bho be, “Éyɔñ ene étwò éti yeke. Ebħiki twɔ éti ya. ³¹ Mpok akway ane Mandem átàñ mmik ne, mpok ákway ane báfère mfɔ mmik ne ndũ kefɔ eki. ³² Ne máñáñ mamkpáñ me amfay ndũ ekotákátí, chɔñ nja bô mankem be mándó mmik mantwɔ ntá ya.” ³³ Yesu arem beyɔñ ebhen ndu betɔñ enyũ newú enen yi ábhóñ bégú. ³⁴ Beyă bo abhen báci are béréme be, “Ékátí Mandem éghati bhese be, ‘Mpepe Mandem afyé nyaka bariɔp be áto apú gú. Ndaká yí ñrem be chɔñ mánsɔt mmu ane áfú ntá Mandem mango ndũ ekotákátí? Mmu ane áfú ntá Mandem chí agha?’” ³⁵ Yesu aghati bho be, “Eróñ ébhéet ne bhe ndu mómɔɔɔɔ mpok. Dɔk ye ka ambi beko ndũ mpok ane eróñ ébhéet ne bhe, be ejuri eke twɔ emfɔkɔri bhe. Mmũ ane ákú amem ejuri, apú riñ ebhak ene yi árɔñ. ³⁶ Sikí ká ntí ne mmũ ane áchye bediéré néne, ndũ yi abhéet ne bhe, bé mámbák bô bedyere.”

Bo Israel keka ne Yesu

Yesu áréme nókó nó, arɔk abhese ebhak ené bo bápú kwáy begħo yi. ³⁷ Yëndu yi ákú beyă menyin maknkay besí ebhap, bábħíkí noko yí. ³⁸ Ébhak enyu eyɔ bé enyɪñ ené ndemekerɔnti Aisáya áréme tentep bé chɔñ émfakari, émfú tetep. Nɔ chí be, “Éta Mandem, agha ánokó enyɪñ ene ségháti bhɔ? Agha ághó betañ ebhe?” ³⁹ Bôbhen bábħiki kwáy nyaka ménóko, nkúbhé mbo enyu Aisáya apet áréme nyaka be ⁴⁰ “Mandem akɔ bô mámbák amík néménémé, agwót bati ayap, báci mbo bo abhen bákúti amík be báké ghó mban, ne bé batu yap áké ghók yéñyɪñ, ne be báké jwimem, mantwɔ ntá ya, mbú bhɔ.”

⁴¹ Aisáya arem nyaka nɔ mbɔnyune agho nyaka kenókó Yesu, ne are rem éti yi. ⁴² Ke yëndu beyă bo mánóko nyaka Yesu, bábħíkí rem kponɔɔɔ be mánóko, ndu báchày bônkwɔ Fárisi, be báké bók bhɔ ndũ ekeré nenikímɔet. ⁴³ Bákɔñ kenókó eken bô mmik báchyè bhɔ, echa kenókó eken Mandem áchye.

⁴⁴ Yesu arem ne eyɔñ amfay be, “Mmũ ane ánokó me, abħíkí noko chí me, ánokó mmu ane ato me nkwa. ⁴⁵ Ne mmũ ane ághó me, ághó mmu ane áto me nkwa. ⁴⁶ Ntwɔ fá amik mbo eróñ bé yé agha ane ánokó me, áké rɔp amem ejuri. ⁴⁷ Mmu ane ághókó eyɔñ eya ke yi kekɔ mbo enyũ yí ághókó, mpú táñ yí. Mbíkí twɔ fá amik bétáñ bo, ntwɔ chí bepeme bho. ⁴⁸ Enyɪñ échí ene étañ mmu ane ábyak me, yi kenókó eyɔñ eya. Chɔñ menyin ebhen ndémé mentañ yi ndũ nywɔp enen bátañ bo. ⁴⁹ Ebhɔñ bebhak enyu eyɔ mbɔnyune menyin ebhen ndémé, mbíkí rem chí ndũ betañ ebha. Étaya mmu áto me ke ághátí me enyɪñ ene mbóñ béréme. ⁵⁰ Ne ndíñí bé eyɔñ eyí ene yí áchyé mbo ebhé étwò ne nepém enen nebħiki bhɔñ ngwenti. Enyɪñ ene mērem ye chí ené Éta ágháti me ndem.”

Yesu are so bekak bakoŋo bhi

13 Epã Nekiŋi épére ghaka, Yesu ariŋi be mpok akway ane yi áro mmik, ampetnsem ntá etayi. Ndũ yi ákõŋ nyaka böbhi fá amik, néne atõŋ bé akõŋ bo acha. ² Mpok Yesu áchókó, ányie nenyíé, bëku ne baghókó bhi. Satan anán achwe nyaka antí Júdas, mmõ Símun Iskaríot, ndu beka yi antí Yesu. ³ Yesu ariŋí be etayi achye yi betaŋ amfay menyíŋ menkem, ne bé yí afú chí ntá Mandem ne äpètnsem ntá Mandem. ⁴ Mpok báchókó menyie nenyíé eno, Yesu afaté, afeŋe éwet eyi amuet, asot táwáy atém ebho. ⁵ Asot ye manyieŋ afyé ndũ enyíŋ, abho beso bekak bakoŋo bhi, antese noko ne táwáy ane yi átémé ebho. ⁶ Áchwóbhé nókó ntá Símun Píta, Píta arem be, "Acha, žyàŋ beso bekak ebha?" ⁷ Yesu akeme yi be, "Néne, çbhíkí riŋi ntí ane mëkè enyíŋ ene mëkè, ke ansempok çõŋ ònjwimem." ⁸ Píta arem be, "Çbhíkí bhõŋ beso me bekak wáwák." Yesu akeme yi be, "Mbák mbíkí so bekak ebhe, no memay ne wo sémay." ⁹ Píta arem ntá Yesu be, "Acha, óké so chi ndiere bekak ebha, sò amó ya ne ntí wa nkwo!" ¹⁰ Yesu aghati yi be, "Mmũ ane anán áso mmuet, abhíkí pere bhõŋ beso mmuet, ebhíkí fuet bekak ebhi, mbõnyune mmuet nkem achi pérép. Ne bãchi pérép, ke puyě yẽntiki mmu yweka." ¹¹ Yesu anán ariŋí nyaka mmu ane ábhõŋ beti yi. Èti yo ke yi áréme be, "Puyě be mankem ke bãchí pérép."

¹² Anáná nókó bésó bekak ebhap, akeme nkú amuet, apetnsem, arok, achokó amik. Abhéŋ bhõ be, "Bãjwímem ndũ enyíŋ ene nkú ntá yeka? ¹³ Bãbhõŋi me be, 'Ntõŋ' ne 'Acha' ne échí tetep. Nchí Ntõŋ ne Acha ntá yeka. ¹⁴ Mbák me, Acha ne Ntõŋ ayweka nsó bekak ebheka, be nkwo bãbhõŋ beso bekak batí! ¹⁵ Ntõŋ be chi eriŋ be be nkwo mãnkú nókó mbo enyũ nkũ. ¹⁶ Tetéŋep, mũbetok apú cha chi-betok aywi, ne mũnto apú cha mmũ ane átó yi. ¹⁷ Néne, bãriŋi menyíŋ ebhen. Çõŋ endi ntá yeka encha mbák bãkũ bhõ. ¹⁸ Mpú rem chi èti yeka mankem, ndiŋí bo abhen njábhé. Enyíŋ ene Ekáti Mandem éghati bhese ébhõŋ befú kponoroŋ mbo enyu basiŋi be, 'Ane ányíé nenyíé ne me äti çõŋ me.' ¹⁹ Nchí ghati bhe menyíŋ ebhen néne ndu bébhíkí re fakari, bé ménán mémfákári, mãnókó be, 'Nchí mmu nchí mpoknkem.'" ²⁰ Tetéŋep, "Mmũ ane ástõ yẽ agha ane ntó sayri, ástõ me. Ne mmũ ane ásré mé sayri, ástõ mmũ ane átó me."

Yesu arem be çõŋ nkoŋo ywi amot anti yi

(Mt 26.20-25; Mk 14.17-21; Lk 22.21-23)

²¹ Yesu áréme nókó menyíŋ ebhen, nti nére çõŋri yi amem, arem kponoroŋ be, "Tetéŋep, mmu yweka amot äti çõŋ me." ²² Bakoŋo bhi bábhó beyiŋi batí, keríŋi mmu ane Yesu árem no èti yi. ²³ Nkoŋo ane Yesu ákõŋ tontó abhak chókó kekwoŋ ne yi. ²⁴ Símun Píta amak yi ne awo arem be, "Ghati bhésé mmu ane ýrem no èti yi." ²⁵ Nkoŋo wu akokosi mmuet ne Yesu abhéŋ yi be, "Acha, chí agha?" ²⁶ Yesu akeme yi be, "Chi mmu ane mëŋap çõŋi bret ane amem nchán nnok nchýé yí." Yesu asot ye ekpókó bret atap ndũ nnok, achye Júdas, mmõ

Símun Iskaríot. ²⁷ Nesot Júdas ásré bret wu, Satan akó yi anti. Yesu aghati yi be, "Óké çõŋi mpok beka enyíŋ ene žyàŋ beka." ²⁸ Bakoŋo Yesu báchák keríŋi ntí ane Yesu áréme no ntá Júdas. ²⁹ Tẽndu Júdas ke ákem nyaka ebhá nkáp, mbok eyap béré kaysi be Yesu äghati yi chí be ándók, ánkú menyíŋ ebhen bo básot menyie Epã Nekiŋi. Báchák bákáysi be Yesu ato yi ándók áchýé nkáp ntá bachébhébo. ³⁰ Júdas ásré nókó ekpókó bret eyo, afú nefí témté. Ne beti bégu.

Ebhé ekõ

³¹ Júdas afú nókó, Yesu arem be, "Néne, çõŋ bo mángó ndu báchye Mmu ane afú ntá Mandem kenoko, ne befuet ntá yi mángõ ndu bachye Mandem kenókó. ³² Mbák Mmu ane afú ntá Mandem ákũ mãnchye Mandem kenókó, mbõŋ Mandem äkũ bo mãnchye Mmu ane afú ntá yi kenókó, ne çõŋi ankũ no témté. ³³ Bõbha, mpú pere tat ne bhe. Çõŋi mãnján me, ke enyíŋ ene ngátí nyaka böbati bo Israel, nchí ghati bhe néne be, 'Ebhak ené mëŋõŋ, bãpú kwáy bétwo aré'. ³⁴ Nchí chye be ebhé ekõ. Kõŋ ka bati mbõnyu nkõŋ be. Enyu eyo kẽ bãbhõŋ bekoŋi batí. ³⁵ Mbák mãnkõŋi batí, çõŋi énkũ bõ mankem mãndiŋi be bãchí bakoŋo bha."

Yesu yí çõŋi Pita antaŋa yi

(Mt 26.31-35; Mk 14.27-31; Lk 22.31-34)

³⁶ Símun Píta abheŋ Yesu be, "Acha, žrõŋ fá?" Yesu akeme yi be, "Ebhak ené mëŋõŋ, çpú kway bétwo aré néne, ke çõŋi ònkoŋo me aré ansempok." ³⁷ Píta arem be, "Acha, ndáká yí mpú kwáy békõŋo wo néne? Yẽ chí newú, nká bégu èti ye." ³⁸ Yesu arem ntá yi be, "Çbhé yẽ chí newú çká bégu èti ya? Tetéŋep, nkok aperé kok nkũbhé beti ebhen, çõŋi òndem ndõŋi érat be çbhíkí riŋi me."

Yesu ke áchí mbi ane mmu ákõŋo ke angõ Eta

14 Yesu aghati baghókó bhi be, "Bãké ro batí án-sõŋõŋi be amem. Siké ká nti ne Mandem, mãnsiki nti ne menkwo. ² Eket Etaya ebhõŋi beyã böbeket. Mbo épú no, mbũ mbíkí ghati bhe be nchí rõŋ aré bétõŋi ebhak ntá yeka. ³ Ne nnán, ndók, ngókó ebhak mburé, ntá yeka çõŋi mpetnsem, nsot be, bé nebhuet ane nchí, bë nkwo mambák are. ⁴ Bãriŋi mbi ane árõŋ ndũ nebhuet ane mëŋõŋ." ⁵ Tõmås arem ntá Yesu be, "Acha, sébhíkí riŋi nebhuet ane ýrõŋ, ná sékwáy beriŋi mbi?" ⁶ Yesu aghati yi be, "Me ke nchí mbi, me ke nchí tetep, me ke nchí nepém. Yẽ mmu apu kway bétwo ntá Eta ené ábhíkí fuet ntá ya. ⁷ Mbo bãriŋi mé tetep, mbú bãriŋi Etaya nkwo. Nebho néne, bãriŋi yí ne mãnán bãghó yí."

⁸ Filip arem be, "Acha, tõŋi bhésé mboŋi etaye. Enyíŋ échák ene séyàn épú." ⁹ Yesu akeme yi be, "Filip, mpok ane nkem nchí ne bhe, yẽ no, çbhíkí riŋi me? Mmu ángó me nó agho Etaya nkwo. Ná ýrem ye be, 'Tõŋi bhésé etaye?' ¹⁰ Çbhíkí noko be nchí babhát ne Etaya ne Etaya achi babhat ne me? Menyíŋ ebhen mëghati bhe, mpú kũ no chí ndũ mmuet eya. Etaya mmu achí babhat ne me äkũ betik ebhi. ¹¹ Nokó ka enyíŋ ene ngátí bhe bé

nchí babhat ne Etaya ne Etaya achi babhat ne me. Mbák bápú kway menoko menyih ebhen měřem, nokó ká ěti menyih ebhen měkù.”

¹² Tetēter, “Mmu ane asiki nti ne me, akway békx menyih ebhen měkù. Akwáy békx yě chí menyih ebhen béchá ebhen, mbonyune měřon ntá Etaya. ¹³ Yěntiki enyih ene bābhébhé ndū nnyén ena, chon nkx yó bé bo mángó menyih ebhen mmó akù ne mánychye Eta kenókó ěti Mýwi. ¹⁴ Yěntiki enyih ene bābhébhé ndū nnyén ena, chon nkx yon nta yeka.”

Bariep beto Efójo Bedyere

¹⁵ Yesu apet aghati baghokó bhi be, “Mbák bākōn me, buré ká eyon ebha. ¹⁶ Mbák bākù nō, chon nnik Etaya mmuet, ne yi anchye bhe Nkwak achak, yi ambák ne bhe mpoknkem. ¹⁷ Yí chí Efójo ene ékù bo mándíjé barak ane tetep. Bō mmik bápú kway besot yi ne mañák mbonyune bápú kway bego yi, ne bapu kway berih yí. Ke chon mándíjé yi mbonyune ábhák chon ne bhe, ne amem bati yeka.”

¹⁸ Yesu arok ambi berem be, “Nnán ndók, mpú rō māmbák mbo bōberā. Chon mpetnsem ntá yeka. ¹⁹ Mandú mpok, bō mmik bápú pere ghó me ke bāghó chon me. Ne tēndu mpet nchi bhak chon nepém, chon bē nkwo māmpet māmbak nepém. ²⁰ Ndū nywop eno, chon mándíjé bé nchí babhat ne Etaya, ne bāchi babhat ne me, ne nchí babhat ne bhe. ²¹ Mmu ane ághok enyih měřem ánkx mbo enyu yi ághókó, yi ke áchí mmu ane ákōj me. Ne Etaya akon mmu ane akon me. Menkwó nchí kon be yi ántwó ntá yi, nkx yí ándíjé me.” ²² Júdas, [ane áchí kekúri ne Júdas Iskarion] abhép Yesu be, “Acha, ndaká yí ótwō chon chi ntá yese bakono bhe békx séndíjé wō, kebák bé ókx nō chi ntá bō mmik bachak?” ²³ Yesu akeme yi be, “Mmu ane ákōj me, ábhēre eyon eya. Etaya ákōn yi. Ne me, ne Etaya séntwo senchokō ne yi. ²⁴ Mmū ane abhíkí kon me, apú bhēere eyon eya. Menyih ebhen bāghoko me ntōj, bēbhíkí fu ntá ya. Béfu chi ntá Etaya mmu áto me.

²⁵ “Ngátí bhe menyih ebhen ené mbuét ne bhe. ²⁶ Ke Eta áto chon Nkwak ndū nnyén ena. Yí wu chi Efójo Bedyere. Ánán ántwó, chon anton be yěntiki enyih, ankwak be mántik menyih menkem ebhen ngátí bhe. ²⁷ Nchí rō kpák ámbák ne bhe. Nchí chye bhe kpák ane áfū ntá ya. Puyě enyū mmik áchyē bho kpák ké měchyē. Bāke rō bati ánsónjé bhe amem, ne bāke rō becháy mémbak amem bati yeka. ²⁸ Bāghok ndu ngátí bhe be, ‘Měřon, ke chon mpetnsem ntá yeká.’ Mbo bākōn me mbx bābhon mañák bé měřon ntá Etaya, mbonyune Etaya acha me. ²⁹ Ngátí nō bhe menyih ebhen néne ené bēbhíkí re fakari, ne ntí be ménán mémfákári, mānókó. ³⁰ Mpú pere ghati bhe beyā menyih mbonyune mfo mmik átwō. Abhíkí bhon betan amfay ya. ³¹ Ke nchí kx chí mbo enyū Etaya ághátí me, bé bō mmik mándíjé bó nkōn yi. Faté ká séndók.”

Yesu yi be mmu ábhare mmuet ne yi ke anyu kepem

15 Yesu arem be, “Me ke nchí mbōn nnerénok, ne Etaya achi nkwananki. ¹² Yěntiki ntábhénok awa ané ápú nyu kepem, Etaya ákpōt angwep. Ne ntábhénok ane ányū kepem, ákpōti batap rōrōt amferē bé wú ányū kepem ancha enyu esí. ³ Beyon ebhen ngátí bhe békx bāchí pépép. ⁴ Bat ye ka mmuet ne me mpoknkem, bé menkwō mbát mmuet ne bhe. Mbák ntabhénok ápú babhát ndū enok, ápú nyu kepem. Enyu yon ke echi ne bhe. Mbák mmū abhíkí bhat mmuet ne me, apú kwáy ményū kepem. ⁵ Me ke nchí nnerénok. Bāchí batap. Mmu ane achí babhat ne me mpoknkem, menkwó mbak babhát ne yi, yí wu ke ányū beyā kepem. Mbák mpú ne bhe, bápú kway bekx yěnyih. ⁶ Mbák mmu apú babhát ne me, ábhák mbo ntábhénok ané bákpōt báféré, ágú. Mányókóti menyū batap ayon mámesē angō, ánsōnō. ⁷ Mbák mándok ambi bebhat mmuet ne me, ne beyon ebha mémbak amem bati yeka, nchí chye bhe yěntiki enyih ene babhebhe me. ⁸ Ndū mányū beyā kepem, bāton be bāchí bakono bha, ne eyon ékù bo mánychye Etaya kenókó. ⁹ Mbo enyu Etaya ákōn me, nō ke nkōj bhe. Bat ka mmuet ne me bé ekon eya émbák amem bati yeka mpoknkem. ¹⁰ Mbák mándok ambi bebheere eyon eya, mpú rō bekon be nkúbhé mbo enyū nchí bhēere Eyon Etaya ne yi akon me mpoknkem. ¹¹ Ngátí bhe menyih ebhen be mañák ama ámbák ne bhe, ne be mañák ameka anjwi rōt.

¹² “Enyih ene nchí ghati bhe chi be mankōn bati mbonyu nkōn be. ¹³ Ekon echak épú ené échá ene ékú mmu ánychē nepém eni ěti mamēere bhi. ¹⁴ Bābhak mamēere bha mbák bākù menyih ebhen ngátí bhe. ¹⁵ Mpú pere bhij be bé bōbetok, mbonyune mmōbetok apu rih nkaysi chi-betik ndū enyih ene yi ákù. Mbíjé bhe bé mamēere bha mbonyune ngátí bé menyih ebhén ngókó ntá Etaya menkem. ¹⁶ Bābhíkí yap me, me ke njábhé bhe ntó bé mándók mányū kepem, ne bé kepem ekeka kémbák mpoknkem. Kx ka nō be Etaya ányché bhe yěntiki enyih ene bābhēbhe yi ndū nnyén ena. ¹⁷ Ene ke nchí ghati bhe be mánkōn bati.”

Mpap ane bō mmik

¹⁸ Yesu arok ambi berem be, “Mbák bō mmik bápap bhe, dijé ká be báyambi bápap me. ¹⁹ Mbo bāchí bō mmik, mbú mmik akon be ne ntí bé bāchí bo bhi. Ke ndū njábhé bhe mféré nénti bō mmik, ěti yon ké bápábhé be. ²⁰ Bāké ghokontik enyih ene ngátí nyaka bhe be ‘Mmū betok apú cha chi-betok aywi.’ Mbák bō mmik bāchyé me esōnōri, chon mánychye be nkwo esōnōri. Mbo bābhéré enyih ené ngátí bhō, mbú chon mámbere enyih ené be nkwo bāghati bhō. ²¹ Bāchyé chon be besōnōri ebhen menkem ěti bākonō me, mbonyune bābhíkí rih mmu ane áto me fá amik. ²² Mbo mbíkí twó ngátí bhō menyih, mbx bākway betan mmuet be bābhíkí kx bebú. Ke néne, bápú kway betan be bābhiki kx

† Bekono enyih ene Yesu árémé, nkwananki chi mmu ane ághoko enok be ényū kepem sayri.

bebé. ²³ Mmu ane ápábhé me, apap Etaya nkwó. ²⁴ Mbo mbíké kɛ menyíñí maknkay besí bhap ebhén yě mmu áchák ábhíké re kɛ, mbú bákway betaŋa mmuɛt be bábhíké kɛ bebé. Ke bágħɔ menyíñ ebhén nkú, yě nɔ bápàp me, ne bápáp Etaya. ²⁵ Echi enyu eyɔ bé enyíñ ene Ekáti Mandem éghàti bhese emfu tetep, nɔ chi beyɔ ebhen be 'Bápap me ntí tí.' ²⁶ Ke Nkwak ane mětò chɔŋ ntá yeka, áfù chi ntá Etaya. Chɔŋ yi angati bhe menyíñ eti ya mbo ntísie awa. Yi chí Efónó mmu ákù bo mandíñi menyíñ ebhen bechi tetep. ²⁷ Bě nkwó bãchí batísíé bha mbɔnyune bachí ne me tēndu nebhōnet."

16 Yesu arɔk ambi berem be, "Ngátí bhe menyíñ ebhen bé bãké kwen ansem. ² Chɔŋ mǎmbok bhé ndũ bekeré neníkímmuɛt ebhap. Mpok átwò ane yě agha ane áwày bhe, akaysí bé ákù chí enyíñ ene Mandem áyàŋ. ³ Báchyè chɔŋ be besɔŋɔri ebhen, mbɔnyune bábhíké ríñi Etaya ne bábhíké ríñi me. ⁴ Ke ngátí bhe menyíñ ebhen bé mpok anan ánkwáy ane bɔ befàkari, mǎntik be nnán ngátí bhe.

Betik ebhen Efónó Bedyere

"Mbíké ghati bhe menyíñ ebhen mpok bãhó bekoŋo me mbɔnyune nchí nyaka ne bhe. ⁵ Ke néne nchí petnsem ntá mmu ane átó me, Yě nɔ, yě mmu yweka abhíké bhep me be, 'Ōròŋ fá?' ⁶ Bati ayeka ájwí néne ne basémé mbɔnyune ngátí bhe menyíñ ebhen. ⁷ Yě ndu echi nɔ, nchí ghati bhe enyíñ ene echi tetep. Éri ntá yeka bé ndók mbɔnyune mbák mbíké rɔŋ, Nkwak apú twó ntá yeka. Ke mbák ndók, chɔŋ ntó yi ntá yeka. ⁸ Ne ánán ántwó, chɔŋ ankɛ bō mmik mango be báchí bō bebé, mángɔ be me nchí chak besí Mandem, ne mango be bekwéné bechi ne bhɔ ndũ netan ane bɔ bátàn me. ⁹ Ákɛ bɔ mango be bachi bō bebé mbɔnyune bábhíké noko me. ¹⁰ Ákɛ bɔ mango be nchí chak besí Mandem mbɔnyune mēřɔŋ ntá Etaya ne bãpú pere ghó chón me. ¹¹ Ákɛ mángó be chɔŋ mántán bō bebé ewak émt, tēndu Mandem átán mfu mmik, afeɛ yi ndũ kefɔ eki.

¹² "Mbɔŋ beyá menyíñ beghati bhe, ke mbák ngátí bhe bɔ menkem néne, bãpú kway béjwimem. ¹³ Efónó Bedyere ke ákù chɔŋ bo mándíñi tetep nkem ane áyíñ Mandem. Anan ántwó chɔŋ ankɛ mándíñi tetep nkem, mbɔnyune ápú rem chi enyíñ ene éfú yi anti. Ené yi aghoko ke árèm, ne chɔŋ angati bhe menyíñ ebhen bétwò ambi. ¹⁴ Chɔŋ anchye me kenókó mbɔnyune ášɔt chɔŋ menyíñ ebhen befú ntá ya, angati bhe. ¹⁵ Yěntiki enyíñ Etaya chi eya nkwó. Nó ke ngátí bhe bé yěntiki enyíñ ene Efónó Bedyere ághàti chɔŋ bhe, ášɔt chi ntá ya."

Chɔŋ basémé ameka anjibhiri andɔp chí maŋák

¹⁶ Yesu arɔk ambi beghati bagħɔkó bhi be, "Mandu mpok, bãpú pere ghɔ me. Ke mandú mpok, chɔŋ mǎmpet mángɔ me." ¹⁷ Mbɔk bagħɔkó bhi bǎré rem ne bati be, "Ené yí árèm nɔ chí yí. Yí bhe mandú mpok, sépú pere ghó yí, ne mandú mpok chɔŋ sémpet séngó yi. Apet arem be chi mbɔnyune yí ářɔŋ ntá etayi. Nó bé yí?" ¹⁸ Bápap bǎré rem ne bati be, "Yí bé 'Mandu mpok',

mandú mpok, nɔ bé yi?" Sébhíké jwimem ndũ enyíñ ene yi árémé. ¹⁹ Yesu aríñi be bagħɔkó bhi báyàŋ bebhep yi enyíñ eti ndak ane. Arem ye be, "Ngátí bhe be mandú mpok, bãpú pere ghó me, ke mandú mpok chɔŋ mǎmpet mángó me. Yó ke éřɔŋɔri né bhe? ²⁰ Tetéteɛ, chɔŋ mándi babhese ansep nɔkɔ amík ne mámbɔŋ basémé, ke bō mmik mámbɔŋ maŋák. Chɔŋ mámbɔŋ basémé ke basémé ameka anjibhiri andɔp chí maŋák. ²¹ Mpok ngɔré ne menie ánòŋsi, ábhón basémé anti mbɔnyune mpok nebhe akway. Ke ánán ámbé, maŋák ábhák ne yi be mónkɔ átwó fá amík. Énkɛ angɔkɔntik bebé nebhe. ²² Nó, ke échi ne be nkwó. Néne basémé ajwí be anti, ke chɔŋ mpet ngó bhe, ne mpok yɔ chɔŋ mámbɔŋ beyá maŋák, ne yě mmú apu kway befeɛ mó amem bati aye-ka. ²³ Ndũ nywɔp enɔ, bãpú pere bhép me yěnyíñ. Tetéteɛ, mbák mámbep Etaya yěntiki enyíñ ndũ nnyén ena, áchye bhe. ²⁴ Kráté echɔŋ, bãbhíké re bhép Etaya yěnyíñ ndũ nnyén ena. Bép ká, ne chɔŋ anchye be be maŋák ameka anjwi pɔɔt."

Yesu atan achá mmik

²⁵ Yesu arɔk ambi berem be, "Mpok ane nkem, ngátí bhe barak ane chí ndũ bakay. Ke mpok átwò ane mpú pere ghati be menyíñ ndũ bakay. Mpok yɔ ánkwáy, ndobhe ghati bhe menyíñ eti Etaya chi kpoŋoroŋ.

²⁶ Mpok yɔ, chɔŋ mámbep Etaya menyíñ ndũ nnyén ena. Mbíké rem be chɔŋ nikmɛt ntá yi be áchyé bhe enyíñ. ²⁷ Mbɔŋ Eta akɔŋ be mbɔnyune bãkɔŋ me, ne máńókó be mfu chí ntá yi. ²⁸ Mfú chí ntá Eta ke nchí twó fá amík. Néne, nchí rɔ mmik, nchí petnsem ntá Eta."

²⁹ Bagħɔk abhi barem ye ntá yi be, "Mhm! Néne řrèm menyíñ kpoŋoroŋ ne séjwimem. ɔpú pere rem kepí ndũ bakay!" ³⁰ Néne, séříñi be, ɔříñi yěntiki enyíñ. ɔříñi yě chí menyíñ ebhen bo bábhón anti bebhep wɔ. Ene ékɛ séńókó bé řfu chí ntá Mandem. ³¹ Yesu akeme bhɔ be, "Mǎńókó néne? ³² Mpok átwò, tetep anán atwɔ, ane bãtaka chɔŋ yěntiki mmu andɔk eyi ebhak mándɔ me awánti. Ke sayri sayri, mpú me awánti mbɔnyune, Eta achi ne me. ³³ Ngátí bhe menyíñ ebhen be mámbát mmuɛt ne me mámbón kpák amem bati ayeka. Chɔŋ mámbɔŋ besɔŋɔri fá amík, ke bón ká netanánté, nnán mfókóri mmik."

Yesu are níkmuɛt eti bakoŋo bhi

17 Yesu ánáná nókó berem menyíñ ebhen, ayon amík ayíñi mfay, arem be, "Eta, mpok akway. Chié Mýwe keném be eti ya bo mángó keném eke. ² Wɔ ke řchyé mé betaŋ amfay bō mankem bé nkɛ mankem abhen řché me mambɔŋ nepém enen nebhíki bhɔŋ ngwenti. ³ Ne nepém enen nebhíki bhɔŋ ngwenti, chí béríñi wɔ, wɔ mmu řchí Mandem tetep ne achák apu ne beríñi Yesu Kristo mmu řtó. ⁴ Nkɛ bo mángó keném eke ndu nnáná betik ebhen řchyé me. ⁵ Eta, néne sɔt me mbak ne wɔ, řchye me keném besí ebhe, nkúbhé keném eken mbónɔ nyaka ne wɔ ke řghoko mmik.

⁶“Nkɛ bo mándíñj wɔ, bo abhen ýábhhé fá amik óchyé mɛ. Báchí bǒ bhe, ne wɔ ke óchyé mɛ bhɔ. Bábhúré eyɔɔ eyɛ. ⁷Néne báriñj be yěntiki enyij ene mbóñj, éfú chí ntá ye. ⁸Ngátí bhɔ menyij ebhen óchyé mɛ be ngati bhɔ. Báká ne mɛ, ne báriñj ye tetep be mfu chí ntá ye. Mánoko nkwo be wɔ ke ótó mɛ. ⁹Nchí níkmɛet éti yap. Mpú níkmɛet éti mmik nkem. Nchí níkmɛet chí éti bo abhen óchyé mɛ mbɔnyune bǒ báchí bǒ bhe. ¹⁰Bǒbha mankem chí abhe, ne abhe chí abha. Ne bǒ ké nepém enap nékù bo mángǔ kenókó éka. ¹¹Néne, mpɛt mpú fá amik, ke bǒ bábhúét arɛ. Nchí twɔ ntá ye. Eta! Wɔmbɔɔ mmú óchí Nyánjá, kém bǒ ne betan ebhe, betan ebhén óchyé mɛ be mambak mbɔ mmu amɔt, nkúbhé mbɔ enyú wɔ ne mɛ sechi mmu amɔt. ¹²Mpok nchí ne bhɔ, nkém bɔ sayri ne betan ebhen béchí ndú nnyén ena, nnyén enen óchyé mɛ. Nkem bǒ, ne yé mmu wap amɔt abhiki nem ebhi, ébhíki fɔet chí ane ábhóñj nyaka ménem, bé enyij ene básíñj émfú tetep. ¹³Néne, nchí twɔ ntá ye, ne nchí rem menyij ebhen ndú mpok mbéét fá amik, bé manjá ama ámbák ne bhɔ. ¹⁴Ngátí bhɔ menyij ebhen óchyé mɛ ngati bhɔ. Éti yɔ, mmik apap bhɔ mbɔnyune bápú bǒ mmik ane, nkúbhé mbɔ enyú mpú mmú mmik. ¹⁵Mpú níkmɛet bé ómféré bhɔ fá amik, ke chí bé ónkém bǒ be mbúbmbɛ áké kɛ bhɔ yěnyij. ¹⁶Bápú bǒ mmik nkúbhé mbɔ enyú mpú mmú mmik. ¹⁷Sɔt tetep kɛ bǒ mámbák nyánjá. Eyɔɔ eyɛ echí tetep. ¹⁸Nkúbhé mbɔ enyú ótó mɛ fá amik, nǒ ké nchí to bhɔ amik. ¹⁹Ne éti yap, nchýé mmɛet ntá ye bebhak nyánjá bé bǒ nkwo mankway bebhak nyánjá tetep.

²⁰“Mpú níkmɛet chí éti bakoño abhen bǒbhɔ, ke éti bo abhen bághòk menyij ebhen bɔ bátòñ, mánsikinti ne mɛ nkwo. ²¹Nchí níkmɛet bé bǒ mankem mámbák mbɔ mmu amɔt. Etaya, mēñikmɛet be nkúbhé mbɔ enyú óbháre mmɛet ne mɛ ne mbát mmɛet ne wɔ, bǒ nkwo mámbát mmɛet ne bhese bé mmik ánkway ménóko be wɔ ke ótó mɛ tetep. ²²Nchýé bhó nkúbhé betan ebhen óchyé mɛ, bé bǒ mámbák mmu amɔt, nkúbhé mbɔ enyú wɔ ne mɛ sechi. ²³Chɔɔ mbak ne bhɔ nkúbhé mbɔ enyú óchí ne mɛ, be sayri sayri, mándɔp chí mmu amɔt, bé mmik ankway berij be wɔ ke ótó mɛ, ne bé ɔkɔɔ bǒ mbɔnyu ókóñ mɛ. ²⁴Eta, mēyánj be bǒ nkwo, bǒ óchyé mɛ mámbák ne mɛ ndú nebhet ane menchí, bé mángǔ kenókó eken óchyé mɛ mbɔnyune ɔkɔɔ mɛ te mpok óbhíki re ghoko mmik. ²⁵Eta, wɔ mmu óchí chak, bǒ mmik bábhíki riñj wɔ, ke ndíñj wɔ, ne nkwo wa ane báriñj bé wɔ ke ótó mɛ. ²⁶Nkɛ bǒ mándíñj wɔ, ne chɔɔ ndɔk ambi bekɛ nɔ, be bɔ mankɔɔ batí nkúbhé mbɔnyu ókóñ mɛ, ne be mémbák amem batí ayap.”

Bákém Yesu

(Mt 26.47-56; Mk 14.43-50; Lk 22.47-53)

18 Yesu ánánjá nókó menikmɛet enyu eyɔ, afa ne baghɔkó bhi, bákiñj mónyen ane bábhñj be Kí-drɔn. Mónki áchí nyaka are ane yí achwe amem ne baghɔkó bhi. ²Júdas mmu átí yí arijñ nkwo ebhak eyɔ mbɔnyune Yesu ne baghɔkó bhi bátɛmeri nɔkɔ nyaka are. ³Júdas asɔt eká batemé nenu ne mbɔk babhabheri abhen ekerákap abhen bǒbati bachiákap ne bǒnkwo

Fárisi bátó. Bǒ mankem barɔk are ne beróñj ne menyijñ nenu amɔ. ⁴Yesu arijñ yěntiki enyij ene ébhóñj béfákári ne yí. Afú ndú nkwo baghɔkó bhi, atén mmɛet ambi arem be, “Agha báyánj?” ⁵Bákémɛ yi be, “Yesu mmu Násáret.” Yesu arem be, “Ghó mé nɛ.” Júdas mmu atí yí abhak aré téé ne bhɔ. ⁶Mpok Yesu aghati bhɔ be, “Ghó mé nɛ”, bǎrɔk ne nsem ne nsem bákwénti amik. ⁷Yesu apɛt abhép bhɔ be, “Aghá báyánj?” Bárem be, “Yesu mmu Násáret.” ⁸Yesu akemɛ bhɔ be, “Ngátí bhe be chí mɛ. Mbák ye mɛ ke báyánj, dǒ ká bakoño bha abhen mandɔk.” ⁹Arem nɔ, bé enyij ene yí árémé nyaka be, “Ndu bo abhen óchyé mɛ mbíki nem ye amɔt,” emfu tetep. ¹⁰Símun Píta mmu achi ne akparenja amɛet, agwɔp akparenja wu ndú kénkwɔp, kpót atú nsem Múngo bachiákap Mandem chwát agɔɛp amik. Nnyén nsem ere nébhak be Málkɔs. ¹¹Yesu aghati Píta be, “Kemé akparenja ywe amem kénkwɔp. Nké nyu nkɔp esɔɔri ane Éta áchyé be mɛ nyu ke?”

Básót Yesu bǎrɔk ntá Ánas

¹²Múnti batemé nenu asɔt eká batemé nenu eyi, bǎrɔk, bákém Yesu bágwót. Babhabheri ekerákap Mandem bábhák ne bhɔ. ¹³Báyámbi bǎrɔk ntá Ánas, chí ngɔré Káyfas. Káyfas abhak múngo bachiákap Mandem ndu mmie enɔ. ¹⁴Yi ke áchyé nyaka maníé ntá bo Israel be, “Éri be mmu amɔt ángú éti bo mankem.”

Píta arem be abhíki riñj Yesu

(Mt 26.69-70; Mk 14.66-68; Lk 22.55-57)

¹⁵Símun Píta ne nkoño Yesu achák bǎre koño Yesu. Ndú nkoño Yesu achák wu achí mmú ane múngo bachiákap áriñj sayri, yí akoño Yesu kpát arɔk achwe amem senta múngo bachiákap. ¹⁶Píta ate nefí ndú nyú-ebhá. Ékú nkoño achák wu, ane múngo bachiákap áriñj apɛtnsem nefí, arem kepí ne ngɔsɔñ ane áchí anyúbhá. Asɔt ye Píta áchwé amem ne yí. ¹⁷Ngɔsɔñ wu nɔ ábhábhəri nyú-ebhá abhép Píta be, “Pú wɔ nkwo ɔchí nkoño mmú-ne?” Píta akemɛ be, “Mpú ne yi.” ¹⁸Mbúép áchí nyaka mpok yɔ. Ékú bakɛ betik abhen múngo bachiákap ne babhabheri ekerákap báfyé ngo ndu nntó bakiri, báté bághábhəri mángwák nɔkɔ ngó wu. Píta nkwo arɔk ate ne bhɔ angwaka nɔkɔ ngo.

Múngo bachiákap Mandem are bhép Yesu menyij

(Mt 26.59-66; Mk 14.55-64; Lk 22.66-71)

¹⁹Múngo bachiákap abhép Yesu éti bakoño bhi ne éti menyij ebhen yi átòñ bho. ²⁰Yesu akemɛ yi be, “Ndem menyij kponɔron ntá bo mankem. Ntòñ bo amem bekeré nenikmɛet ne amem ekerákap mpoknkem ndú mbanj ene bo Israel báchém are. Mbíki rem yěnyij bhésé bhésé.” ²¹Ndak yí óbhép mɛ menyij? Bép bo abhen bághókó menyij ebhen ndémé. Bép bǒ mángátí wɔ. Báriñj menyij ebhen ndémé. ²²Yesu árémé nókó nɔ, mbabheri ekerákap amɔt ane áchí aré téé, adɛp Yesu ne awó arem be, “Kwáé, enyu eyɔ ke órém kepí ntá múngo bachiákap Mandem-ɛ?” ²³Yesu akemɛ yi be, “Mbák ndem enyij ene épú chak, ghatí mɛ yɔ. Ke mbák ndem

enyiŋ ene echi chak, ɔdep me ndáká yí?" ²⁴ Afš ke Ánas átó Yesu ne ngem amɔ ntá Káyfas, mŋngo bachiäkap.

Píta apet rem be yi abhiki riŋi Yesu
(Mt 26.71-75; Mk 14.69-72; Lk 22.58-62)

²⁵ Símun Píta abhét nyaka téé, angwaka nɔko ngo. Mbɔk bo abhen bachi are bábhép yi be, "Pú wɔ nkúw ɔchí nkoŋo ywi?" Píta atañ, arem be, "Cháá, mpú ne yi?" ²⁶ Mmš betok amɔt ane mŋngo bachiäkap abhak aré. Atú mómayi ké Píta ákpóré nyaka. Yí wu abhép Píta be, "Pú ngš nyaka wɔ amem mónki ne yi?" ²⁷ Píta apet atañ. Témté wu, nném nkɔk akók kɔkɔrɔkɔ.

Bárók ntá Páilet ne Yesu
(Mt 27.1-2, 11-14; Mk 15.1-5; Lk 23.1-5)

²⁸ Básót ye Yesu eket Káyfas betí beti bárɔk ndš senta góbbhanɔ ne yi. Góbbhanɔ abhak mmš Rom. Babhɔŋɔ bo Israel kechwe ndu áchá góbbhanɔ. Ebhé yap érem nyaka bé mbák mmu Israel áchwé eket mmu ane ápú mmu Israel, apú bhák pépép besí Mandem. Ndu báyan nyaka menyie Epá Nekinŋi, bó keyañ bébhak ne bakwap besí Mandem. ²⁹ Ékú Páilet afú amem senta ywi arɔk atemeri bho nefí, abhép bho be, "Ntiki enyiŋ mmš-ne akú?" ³⁰ Bákéme yi be, "Mbɔ mmš ne apú nkɔ bebú, mbú sébhíki twɔ fá ntá ye ne yi." ³¹ Páilet aghati bho be, "Sɔt ka yi be bé babhɔŋ mántañ manyé yi békóŋo ebhé eyeka." Bákéme Páilet be, "Ebhé ébhíki chyé bhese betañ bétañ manyé mmu, kpát sénchye eyɔŋ be mangway yi." ³² Éfákári enyu eyɔ be enyiŋ ene Yesu árémé nyaka ndu betɔŋ enyú newú yi ábhóŋɔ bégu emfu tetep.

³³ Páilet apet achwe amem áchá ywi. Abhĩŋi Yesu abhep yi be, "Wɔ ke ɔchí Mfɔ bo Israel?" ³⁴ Yesu akeme yi be, "Ndak ané ɔbhébhé me, áfu chi wɔmbɔŋ anti ke bo báchák ké báháti wɔ wu éti ya?" ³⁵ Páilet akeme be, "ɔKáysi be nchí mmu Israel? Bš etɔk eye ne bšbati bachiäkap Mandem ke bákém wɔ batwɔ ntá ya ne wɔ. Mbɔŋ enyiŋ ene ɔkú chi yi?" ³⁶ Yesu akeme yi be, "Kefɔ eka kébhíki fu fá amik. Mbɔ kefɔ eka kéfu chi fá amik, mbɔ bšbha mánú be báké kem me manchye ntá bo Israel. Ke, kefɔ eka kebhiiki fu ndš mmiki ne." ³⁷ Páilet abhep yi be, "Nɔ ɔchí mfɔ?" Yesu akeme yi be, "ɔrem be menchí mfɔ. Éti eyɔ ke bábhé me, ne éti yɔ ke ntwɔ fá amik beghati bho tetep Mandem. Yěntiki mmš ane ákòŋo tetep Mandem, áta batú béghok enyiŋ ene mērém." ³⁸ Páilet abhép Yesu be, "Tetep chí yí?"

Páilet akpót manyé be mángwáy Yesu
(Mt 27.15-26; Mk 15.6-15)

Páilet árém nókɔ nɔ, arɔ Yesu apet afú nefí ntá bo Israel aghati bho be, "Mbíki gho ebéptí enyiŋ ene yi akɔ. ³⁹ Ke epin eyeka étɔŋ bé yěntiki mmíé, mpok Epá Nekinŋi, mbɔŋ berɔ mŋkenɔŋ amɔt ane báyan mandɔ yi andɔk. Báyan mámféré Mfɔ bo Israel amɔ, yí ándókɔ?" ⁴⁰ Bápét babik be, "Puyé mmš-ne, feré chí Barábas. Barábas achi nyaka ngébhé ntantanŋ."

19 Páilet achye ye eyɔŋ be mánsót Yesu manden ne ékpá. ² Batemé nenu básót bšbatábhénɔk abhen báchí nsense, mání ntá bábáy yi anti, barem be chi nta

kefɔ. Básót nkú chu bafyé yi amæet, bárem be chí ayi nkú kefɔ. ³ Bábhó berɔŋ ntá yi máŋkɔ nɔkɔ yi be, "Acha mfɔ bo Israel, kenókó kéchí eke eta!" Ndu bárém nɔ, manchye nɔkɔ yi nsáp besí. ⁴ Páilet apet arɔ áchá ywi afú nefí ntá bo Israel arem be, "Ghok ka, nchí ntwɔ nefí ne yi ntá yeka be mándinŋi bé mbíki gho ebéptí enyiŋ ene yi ákú ené éyan be mángwáy yi." ⁵ Yesu afú ye, arɔk ne ntá kefɔ nsense yɔ anti, ne nkú chú yɔ amæet. Páilet arem ntá yap be, "Yinŋi mmš yweka nɔ!" ⁶ Bšbati bachiäkap ne babhaerí ekerákap báhó nókɔ yí, bábho bebik mándeme nɔkɔ be, "Dem mángó yi ndš ekotákátí! Mángó yi ndš ekotákátí!" Páilet arem ntá yap be, "Bé babhɔŋ mánsɔt yi mángó ndš ekotákátí, mbíki gho ebéptí enyiŋ ene yi ákú ene éyan mángwáy yi." ⁷ Bo Israel, bákéme yi be, "Sébhɔŋ ebhé, ne bekoŋo ebhé yɔ, abhɔŋ bégu mbɔnyune ákú mmæet yi Mmɔ Mandem."

⁸ Páilet ághókó nókɔ beyɔŋ ebhen, becháy bépét bekem yi becha. ⁹ Apet achwe amem áchá abhep Yesu be, "Étɔk ene ɔfú are chí ené?" Ke Yesu abhiki keme ye eyɔŋ.

¹⁰ Páilet arem ye ntá yi be, "ɔpú keme me yé eyɔŋ? ɔbhíki riŋi be mbɔŋ betañ berem be mándɔ wɔ mándɔ, ne mbák ndém be mángó wɔ ndš ekotákátí, bágò?"

¹¹ Yesu akeme yi be, "Mandem ke áchyé wɔ betañ. Mbɔ épú nɔ, mbɔ ɔbhɔŋ betañ amfay ya fá? Nɔ ke echi be bebú mmu ane ákémé mé áchyé ntá ye, béchá ebhe."

¹² Páilet ághókó nɔkɔ nɔ, abho beyañ mbi beferé Yesu amɔ. Ke bo Israel bárók chí ambi bebik be, "Mbák ɔndš mmš-ne ándók, nɔ ɔpú mméere Mfɔ Rom! Mmu ane árém be áchí Mfɔ, chí mmš ane ánù ne Mfɔ Rom be ambak ndš mmæet eyi!" ¹³ Páilet ághókó nókɔ beyɔŋ ebhen, asɔt Yesu afú ne yi, achɔkɔ ndš enɔk ntaŋá manyé, nebhuæet ane bábhinŋi ndu eyɔŋ bo Israel bé Gabáta. Nɔ chí, nebhuæet batáy batay.

¹⁴ Égháká nókɔ nkárénká byo ne epay ndš nywɔp enen bátòŋti mmæet menyie Epá Nekinŋi, Páilet arem ntá bo Israel be, "Yinŋi ka Mfɔ yweka ne!" ¹⁵ Bábhó bebik mándeme nɔkɔ be, "Dš mángwáy yi! Dš mángwáy! Dem mángó yi ndš ekotákátí!" Páilet arem be, "Ngó Mfɔ yweka ndš ekotákátí?" Bšbati bachiäkap bákéme be, "Mfɔ amɔt ke sébhóŋɔ, ne chí Sísa." ¹⁶ Páilet ásót ye Yesu achye ntá yap be mándɔk mángó yi ndš ekotákátí.

Bágó Yesu ndš ekotákátí
(Mt 27.32-44; Mk 15.21-32; Lk 23.26-43)

¹⁷ Básót ekotákátí ené bábhóŋɔ bego Yesu are báchyé yimbɔŋ ámpókɔ. Apɔkɔ kpát bárók báháká ndš ebhak ené bábhinŋi bé Golgóta, nɔ chí "Nebhuæet Enkónti."

¹⁸ Aré, bágó Yesu ndš ekotákátí. Bágó bo báchák nkwo bati apay, yěntiki mmu wap ndš eyi ekotákátí, amɔt ebhe awónem Yesu, achák ebhe awoghɔ. ¹⁹ Páilet nkwo arem básinŋ enyiŋ ndš ebhókɔnɔk bábhat ndš ekotákátí, amfay ntí Yesu. Básinŋ amɔ ábhák be, "Yesu mmu Násáret, Mfɔ bo Israel." ²⁰ Básinŋ amɔ achi nyaka ndš beyɔŋ etɔk berat, ndš eyɔŋ bo Israel, ne ndš eyɔŋ Latin, ne ndš eyɔŋ Grik. Ne nebhuæet ane bágó Yesu ndš ekotákátí abhak kékwót ne etɔk egho. Ékú, beyá bo Israel bápáy basinŋi mɔ. ²¹ Bšbati bachiäkap bárók ntá Páilet barem be, "ɔké sín be, 'Mfɔ bo Israel.' Sín chí be,

‘Mmũ-ne arem nyaka be achí Mfo bo Israel.’”²² Páilet akeme be, “Enyiñ ene nsíñj nnánj nsíñj.”

²³ Batemé nenu bágó nókó Yesu ndũ ekotákátí, básót nden eyi bákóre ndũ baru anwi, yěntiki mmu wap asót ndu amot. Ke ércp nkú amot. Nkú yó abhak ntènden nemot enen báyéme yěntiki neku eni bífú amfay béghá-ka amík, kekpoti yó yě ebhak. ²⁴ Ekũ béré rem ne bati be, “Séké dakati nkú ane. Séngwép chí ebhánjá, séngó mmu ane ábhónj besot yó.” Éfákári enyune be enyiñ ene Ekáti Mandem éréme émfú tetep. Nó chí, basíñ amen árem be, “Básót nden aya bákóre. Bágwép ebhánjá béríñi mmu ane ábhónj bésot nkú aya.”

²⁵ Batemé nenu bákũ nũ. Nnũ Yesu abhak téé kékwót ne ekotákátí, ne manó máyi, María, ngwé Klopas, ne María mmũ etok Mágdala. ²⁶ Yesu ághó nókó máyi ne nkoño ane yi ákónj téé kékwót, arem ntá máyi be, “Mmá, ghó móywe nũ!”²⁷ Arem ye ntá nkoño wu be, “Ghó máye nũ!” Ne bebho ewak eyo nkoño wu asot nnũ Yesu arok eket eyi ne yi.

Yesu agú ndũ ekotákátí

(Mt 27.32-44; Mk 15.21-32; Lk 23.44)

²⁸ Menyiñ ebhen menkem béfúéré nókó, Yesu aríñj be betik ebhi memay. Ndu bekũ be enyiñ ene echí amem Ekáti Mandem émfú tetep, arem be, “Manyier ákwak me.”²⁹ Ejũ mmém amen ánen echí nyaka are téé. Básót ekuchá fofok bágwót antí ntábhénok ene bábhiñj be haysop, bátáp ndũ mmem mo básá yi anyu. ³⁰ Yesu asók mmém mo, arem be, “Betik ebha mémay.” Akúép emi, arok nepém eni nendok.

Báyém Yesu ambeápak ne nekõñ

³¹ Nywõp ntóñtí bo Israel nékwáy. Bekũ ye bé erene ngú éké rcp amfay ekotákátí ndũ nywõbhé neywémuet bo Israel, bárók babhep Páilet be ányché betañ mán-síéptí bekek ebhap, mámféré bhõ ndũ bekotakati. Nywõp neywémuet eno nébhak nywõp negho. ³² Ekú batemé nenu bárók, básíéptí bekek mmũ mbi, básíéptí bekek anefú. ³³ Ke bágwáká nókó amuet Yesu, bágwó bé anánj agu, bó kesyepti bekek ebhi. ³⁴ Ke ntemé nenu amot asot nekõñ ayem Yesu ambeápak. Témté wu, manonj ne manyier abho befu. ³⁵ Mmũ ane ághó nyaka ndu éfákári ké ágháti bhese ne enyiñ ene yi árem echí tetep. Aríñj be árem chí tetep be be nkó mánsíkínti ne Yesu. ³⁶ Éfákári enyu eyo bé enyiñ ene echí amem Ekáti Mandem émfú tetep. Nó chí, enyiñ ene básíñj nyaka be, “Yé egher eyi émot bápú syep.”³⁷ Ne Ekáti Mandem epet érem ndũ nebhuet áchák be, “Chõñ bo mámkpõk yi ane báyéme.”

Bábhéme Yesu

(Mt 27.57-61; Mk 15.42-47; Lk 23.50-56)

³⁸ Étáre nókó, mmũ amot átwó. Áká nnyén be Joséf. Abhak mmũ etok Arimátia. Achí nyaka mmu ane ákõño Yesu. Ácháy nyaka bo Israel ndu yi achi nkoño Yesu. Afuét arok ntá Páilet bhésé bhésé, anikmuet be Páilet ando yi ámféré mmuet Yesu ndũ ekotákátí. Páilet achye

yi betañ bekũ nũ. Joséf arok ye, aferé mmuet Yesu ndũ ekotákátí. ³⁹ Nikodémõs mmu áronj nyaka beghõ Yesu ne betí ewak émot, abhak nkõñ ne Joséf. Yí, Nikodémõs arok ne babhé amen bábyõk amuet ngu bé áké chõñ. Babhé méré abhak nchóptí myrrh ne álos. Ákway nyaka bebhak mbo kilo besa bepay nsem byo ndũ menwõp ebhi. ⁴⁰ Joséf ne Nikodémõs báfere Yesu ndũ ekotákátí, básót bésyènden ne babhé amõ aré, mánép yi bekoño epíñ bo Israel. ⁴¹ Mõnki áchi nyaka ndũ nebhuet ane bágó Yesu ndũ ekotákátí. Nnem nekõ nébhák are enen bábhiñj re bheme yé ngú amot amem. ⁴² Téñdu nywõp eno néchí nyaka chí nywõp enen bo Israel bákũ ntonjti béchwe ndũ nywõp neywémuet enap, ne mbonyune nnem eno nébhiki sap nyaka nekõ, Joséf ne Nikodémõs bárók bábhéme Yesu are.

Yesu apetnsem ndũ nepém

(Mt 28.1-8; Mk 16.1-8; Lk 24.1-12)

20 Nywõp neywémuet bo Israel néfúéré nókó, María mmũ etok Mágdala afa ne neyinywõp arok ndũ nnem Yesu. Aghó bé mánánj bábhiñj ntañ enen nechi anyũ nnem báfere. ² María afa ye arok ntiét ntiét ntá Símun Píta ne nkoño Yesu áchák ane Yesu ákõñj nyaka, arem be, “Báféré Yesu Acha ndũ nnem ne sébhíki ríñj nebhuet ane bárõñj bábhúré yi.”³ Píta afú ye ne nkoño anefú wu, báfá, béré rõñ ndũ nnem. ⁴ Báre rcõñ ntièntiet, ke nkoño anefú wu ajet acha Píta. Ayambi aghaka ndũ nnem. ⁵ Akuri amík. Asá nókó amík awu amem, aghó bebhók ésienden are ke ake chwe amem. ⁶ Símun Píta mmu ákõño yi ansem áchwõbhé nókó ndũ nnem, afuét, arok amem, aghó bebhók ésienden ebhõ are bhúré. ⁷ Aghó nden ane mánébhé nyaka ntí Yesu ne yo nkõñ. Ne nden eyo ebhak aywi nebhuet kekúri nenep. ⁸ Ke nkoño anefú wu ane ayambi áchwõbhé ndũ nnem achwe amem nkõñ, aghó ne amík, anoko. ⁹ Kpáte mpok yó, bó bábhiki re jwi nyaka mmem ndũ enyiñ ene Ekáti Mandem éréme bé Yesu abhõñj bepetnsem ndũ nepém. ¹⁰ Bakoño Yesu bhõ bápnetsem ndũ beket ebhap.

Yesu abhesi ntá María ane etok Magdala

(Mt 28.9-10; Mk 16.9-11)

¹¹ Ke María ate nepaka nnem andi nkõñ kebho, ne ené yi ábhúét bedi, akuri amík, agwép amík awu amem nnem. ¹² Aghó bõángel Mandem bati apay chókó ne nden pépép amuet ndũ nebhuet ane bábhúré nyaka Yesu. Amot abhak ndũ nebhuet ntí ywi achi nyaka. Achák ndũ nebhuet bekek. ¹³ Bárém ntá María be, “Mmá, ðdi yi?” María akeme bhõ be, “Chí éti báféré Acha bárõñj ne yi, ne mbíki ríñj ebhak ene bábhúré yi.”¹⁴ Áréme nókó nó, ayibhiri mmuet aghó Yesu téé, ke yi keríñj be chí yi. ¹⁵ Yesu arem ntá yi be, “Mma, ðdi yi? ðyàn agha?” Ndũ María ákáysi bé chí mmu ane áyññi nkí, arem ntá yi be, “Eta, mbák éféré yi, ghatí mé ebhak ene ébhúré yi bé ndók nsot yí.”¹⁶ Yesu arem be, “María!” María ayibhiri mmuet arem ndũ eyõñ bo Israel be, “Rabóni!” [Nõ chí “Ntõñj”.] ¹⁷ Yesu arem ntá yi be, “Kékem me, mbonyune mbíki re rcõñ amfay ntá Etaya. Ke dók

ntá bõmaya ghatí bhõ bé mëpetnsem ntá Etaya, ne etayeka. Ntá Mandem awa, ne Mandem ayweka." ¹⁸ María mmõ etok Mágdala arok aghati bakoño Yesu be, "Ngõ Yesu Acha." Ne aghati bhõ menyinh ebhen Yesu aghati yi.

Yesu abhesi ntá bakoño bhi

(Mt 28.16-20; Mk 16.14-18; Lk 24.36-49)

¹⁹ Égháká nókó beku ndũ nkúbhé nywõbhé ney-wëmæet enõ, bakoño Yesu bábhak amem eket émot ne babhinywõp femfé ndu báchay bõbati bo Israel. Yesu arok ate bó besí, arem be, "Kpák ámbák ne bhe." ²⁰ Árémm nókó nõ, atõñ bõ amõ yi ne mbeápak eyi. Bakoño abhi bájwí ne mañák ndu bághó Yesu Acha. ²¹ Yesu apet arem be, "Kpák ámbák ne bhe! Nkúbhé mbõ enyũ Etaya átó me, ke nchí tó be." ²² Yesu árémm nókó nõ, afépp bhõ éyú, arem be, "Dõ ka Éfónó Bedyere ámbák ne bhe." ²³ Mbák mãmfónórí mmu bebú ebhi, Mandem nkwo áfonõri yi. Mbák bãbhíki fonõri bebú mmu, bérõp yi anti."

Tõmås arem be mbák yi akhíkí ghõ Yesu amík apú noko

²⁴ Nkoño Yesu amõt ndũ abhen bati byo ne apay, ane áká nnyén be Tõmås, nõ chí efák, apú nyaka ne bati, mpok Yesu átwó. ²⁵ Tõmås átémérí nókó bhõ, béré ghati yi be, "Séghõ Yesu Acha." Ke yi akeme bhõ be, "Kpáte ngó ne amík bebhé-mpi yí amõ, ntak bhõ ne senõñ awõ, mbát awõ ndũ tambe ywi mpú noko."

²⁶ Éfæéré nókó manywõp ánen, bakoño Yesu bápét babhak anywõp ndũ nebhet amõt. Tõmås abhak ne bhõ. Babhinywõp ábhák femfé, Yẽ nõ, Yesu atwó, ate nenti enap, arem be, "Kpák ámbák ne bhe." ²⁷ Arem ye ntá Tõmås be, "Tók berinh ebhen bechi ndu amó ya ne kenõñámõ eke ghõ. Sá awó fá ndũ tambe wa. Képerer makati. Bák mmu ane ándok!" ²⁸ Tõmås akeme yí be, "Acha ne Mandem awa!" ²⁹ Yesu arem ntá yi be, "Dnókó mbõnyune óghó me ne amík? Eri echa ntá bo abhen mánòko yẽndu bábhíkí ghó ne amík."

Nti ane Jñn ásinjé ekáti-ne

³⁰ Yesu akw nyaka beyã menyinh maknkay béchák besí bakoño bhi, ebhén bãbhíkí sin amem ekáti ene. ³¹ Básinh menyinh ebhen béchí amem ekáti ene be menkwak be mãnókó be Yesu ke achi Mpeme Mandem afyé nyaka barierp be átò, Mmõ Mandem. Ne bé ndũ mãnókó yí, mãmbõñ nepém ndũ nnyén eni.

Yesu abhesi ntá bakoño bhi

21 Étaré nókó, Yesu apet atõñ mmæt ntá bakoño bhi. Nõñ yõ, ebhák chi nepaka Manyu Tibérias. † Séngó enyũ yi atõñ nyaka mmæt ntá yap. ² Símun Píta ne Tõmås ane bãbhinh be efák, ne Natániel ane áfú Kána atú Gálili, ne bõ Sebedi bati apay, ne bakoño Yesu báchák bati apay bachi nyaka ndũ nebhet amõt. ³ Símun Píta arem be, "Mẽrõñ anyén ne ási." Bakoño Yesu

† Nkúbhé Manyu Gálili ke bãbhinh nyaka bé Manyu Tibérias.

báchák bérémm be, "Sérõñ ne wõ." Bõ bárok básót áchwí, béré gháp anyén amem áchwí wu beti menkem ndu bekem nsi, ke yẽnyinh bóke kém.

⁴ Ndu mbanj ákãñari, Yesu ate nepakányén. Yẽ nõ, bakoño bhi kerinh be chi yi. ⁵ Yesu arem ntá yap be, "Bõbha, bákem nsi?" Bákéme yi be, "Áe." ⁶ Aghati bhõ be, "Ghép ká asi ebhe awõnem áchwí, chõñ mãnkém nsi." Bágghép asi ebhe awõnem. Beyã nsi ekwen, kpát échá bhõ beyã beyã nkáp ebhi. ⁷ Nkoño ane Yesu ákõñ nyaka arem ntá Píta be, "Chi Acha!" Píta ághókó nókó be chi Yesu Acha, asõt nden ayi afyé amæt, adók, akwen amem manyu. Afééré nyaka yõ amæt ndu bekõ betik. ⁸ Ke bakoño abhen bárbhéhé amem áchwí béré nok bekoño yi angõkõnyén, mãnja nõkõ beyã nkáp ane ajwí nõ ne nsi. Nebhet ane báfú bérõñ angõkõnyén ke sap. Abhak mbõ bayat besa betay.

⁹ Bákó nókó ebhi baghõ ngo ane bãbháyí ne bakiri. Nsi ebhak are. Bret nkwo abhak are. ¹⁰ Yesu arem be, "Twó ká, ne mbõk nsi eyõ nõ bãkémé." ¹¹ Píta arok ndu áchwí, aya beyã nkáp, akó ebhi ne wu. Ájwí ne nsi egho ebhak besa tándrámtõ nsem byo ne érat. Ke yẽndu nsi eyõ éyá nõ, ási kedakati. ¹² Yesu arem ntá yap be, "Twó nyié ká nenyié." Ke yẽ nkoño amõt kemõ bebhép yi be, "Dchí agha?" Bárinjé be chí Yesu Acha. ¹³ Yesu asõt brét achye bhõ. Akw enyumõt ne nsi. ¹⁴ Nõñ ayõ abhak ane ajwí erat ené Yesu ákõñ mmæt ntá bakoño bhi, bebho ndũ mpok ane yi áperensem ndũ nepém.

Yesu aya Píta amæt

¹⁵ Mányie nókó nenyié, Yesu arem ntá Símun Píta be, "Símun, mmõ Jñn, kõñ me kchá menyinh ebhen-e?" Símun akeme be, "Ée, Acha, krínjé bé nkõñ wõ." Yesu arem be, "Ne bõbághõkémén ayá." ¹⁶ Bójwí ndõñ epay, Yesu arem be, "Símun, mmõ Jñn, kõñ me?" Símun akeme be, "Ée, Acha, krínjé bé nkõñ wõ." Yesu arem be, "Babheri nõkõ bághõkémén aya." ¹⁷ Bójwí ndõñ érat, Yesu arem be, "Símun, mmõ Jñn, kõñ me?" Píta abé nti mbõnyune Yesu ábhép yi enyinh ere émot ndõñ érat. Ékw, aghati Yesu be, "Acha, krínjé yẽntiki enyinh, krínjé bé nkõñ wõ." Yesu arem be, "Ne bághõkémén aya." ¹⁸ Tetéter, mpok óchí esakámu, ore gwót mmæt, óndõk yẽntiki ebhak ené ókõñ. Ke mpok ókõk, chõñ óñjõñ amó amfay, mmu achák amfyé wó nden amæt, ansõt wõ andõk ebhak ene óbhíkí kõñ berõñ." ¹⁹ Yesu arem nõ betõñ enyũ newú enen Píta ábhõñjé bégu ndu bechye Mandem kenókó. Yesu arem ye ntá Píta be, "Kõñó mé."

Yesu ne nkoño ywi achak

²⁰ Píta ayibhiri mmæt aghó nkoño ane Yesu ákõñjé ndu ákõñ bhõ ansem. Nkoño wu ke ághókó nyaka amæt Yesu mpok mányie nenyié, ne yí wu ke ábhéhé nyaka Yesu be, "Acha, agha áti chõñ wõ?" ²¹ Píta ághó nókó yi, abhép Yesu be, "Acha, ná ne ane?" ²² Yesu arem be, "Mbák mëyan bé yi wu ambak nepém te mpetnsem, eyõ éyinh wó ná? Kõñó mé!" ²³ Enyinh ene Yesu árémmé, étáká nenti bõnkwo be nkoño Yesu wu abhíkí bhõñ bégu. Ke, sayri sayri, Yesu abhíkí ghati nyaka Píta be

Jñn apu gú. Arɛm chi be, “Mbák mǎyáŋ be yi áké gú té mpetnsem, εγὼ εἰρήνῃ wó ná?”

²⁴ Nkoŋo Yesu wu ke ághàti bhese menyiŋ ebhen, ne yi ke ásíŋí bho amík. Ne séríŋí bé enyiŋ ene yí árèm echi tɛtɛp.

Ngwéntí kepi

²⁵ Yesu akɛ nyaka beyǎ menyiŋ bechak. Mbo básíŋ bó menkem amík émɔt émɔt, nkáysí bé mbɛ mmík nkem ajwí ne bekáti, kpáte mbɔk andɔp.

Βετίκ

Βαριεπ βέτο Εφόγό Βεδυερε

1 Ἐτα Τιόφιλς, ndũ ekáti eya ene mbi, nsijh ěti menyijh menkem ebhén Yesu ákú ne ebhen yi atɔhɔ bebho mpok yi ábhó betik ebhi fá amik, ² kpát bégháka nywɔp enen Mandem ákú yi akó amfay. Ápére ko amfay, Εφόγό Βεδυερε akɔ yi angati bo abhen yi ayabhe be mámbák bõnto bhi menyijh ebhen bo babhɔhɔ bekɔ. ³ Mpok yi apereensem ndũ nepém, atɔhɔ mmuet ntá yap ndũ beyã ndɔhɔ ndũ manywɔp besa bepɔy. Bághó yi kponɔrohɔ enyu ené bápú kway memakati be, sayri sayri, apetnsem ndũ nepém. Apet nyaka nsem ndũ nepém antɔhɔ nɔkɔ Eyɔhɔ Mandem bekɔ bo mándíhɔ enyũ Mandem ábhák ne bho mbo Mfɔ wap. ⁴ Mpok yí ábhuet ne baghɔkɔ bhi aghati bhɔ be, “Bǎké fá Yerúsalem. Chɔkɔ ká nohɔ akap ané Ἐτα afyé bariεp βέτό mbo enyũ ngátí bhe. ⁵ Jɔhɔ ájwiti nyaka bo ne manyiεp, ke ndũ mpáy manywɔp, chɔhɔ Mandem anjwiti bhe ne Εφόγό Βεδυερε.” ⁶ Mpok Yesu achi ne bõnto bábhhép yi be, “Acha, chɔhɔ jnsɔt kefɔ Israel jnkeme ntá yese bo Israel ke?” ⁷ Yesu akeme bhɔ be, “Bǎbhíkí bhɔhɔ berijhɔ mpok ane Ἐτα afyé be menyijh ebhen memfakari. Ἐτα mmu afyé mpok ndũ betanɔ ebhi ke áríhɔ. ⁸ Chɔhɔ Mandem anchye bhe betanɔ mpok Εφόγό Βεδυερε atwɔ ntá yeaka, mámbak ye batísie bha amem Yerúsalem, ne atú Judéya ankem, ne atú Samária, ne ndũ mmik nkem.”

Mandem akɔ Yesu akó amfay

(Mk 16.19-20; Lk 24.50-53)

⁹ Yesu árémé nókɔ nɔ, Mandem asɔt yi apetnsem amfay. Báte mánjijhɔ nɔkɔ yi ndu árɔhɔ. Nebháhɔ nékúti yi, bo keperε ghó yi. ¹⁰ Báré yijhɔ gbɔkɔjɔ ndũ yi árɔhɔ amfay. Bápére ghɔ, bo bati apay ne nkú pépép amuet báté kek-wɔt ne bhɔ. ¹¹ Barem be, “Bě bo Galili, ndáká yi bachi afɔ téé mánjijhɔ nɔkɔ awu amfay? Chɔhɔ Yesu mmu árɔ be arɔhɔ amfay, ampentsem nkúbhé mbo enyũ bǎghó yi árɔhɔ amfay.”

Matías asɔt epok Júdas

(Mt 27.3-10)

¹² Bõnto Yesu barɔ ye Njje Menɔk Ólif bápentsem Yerúsalem, nekɔ enén nechi mbo kilómɛta amɔt. ¹³ Báchwɔbhé nókɔ aré, bákó amfay ndu móket amɔt amem ekerémfáy ane bo báchɔkɔ nyaka are. Bõnto bhɔ babhak Píta, ne Jɔhɔ, ne Jems, ne Andru, ne Fílip, ne Tɔmás, ne Batolómiο, ne Mátiο, ne Jems mmó Alfeyɔs, ne Símun ane achi nyaka ndũ nkɔ bo abhen mánũ ěti etɔk eyap, ne Júdas mmó Jems. ¹⁴ Bo mankem babhak

eyɔhɔ émɔt. Báchyé mmuet ndũ nenikímuet nebhuet amɔt chechem ne mbɔk bakohɔ Yesu abhen baghɔré, ne María nno Yesu, ne bõmáyi abhen babhakanem.

¹⁵ Ewak émɔt ndũ manywɔp eyɔ, bakohɔ Yesu bákém echemε. Bábhák batí besa betandat. Are, Píta afate arem be, ¹⁶ “Bõma, menyijh ebhen básíhɔ amem Ekáti Mandem ěti Júdas mmu ákwáká bo mankem Yesu beb-hɔhɔ nyaka befu tetep. Nɔ chí menyijh ebhen Εφόγό Βεδυερε ákú nyaka Mfɔ Debhít ándíhɔ ne arem be beb-hɔhɔ befakari. ¹⁷ Yí Júdas achí nyaka ndũ nkɔw ywesé ndu Yesu áyábhé yi be ankɔ betik ne bhese.

¹⁸ “Júdas atí nókɔ Yesu, asɔt nkáp manohɔ ané báchyé yi aku ekpɔkɔ mmik. Ne ndũ ekpókɔ mmik eyɔ, yimbɔhɔ akwén kébheri menie básén, mántep árɔri amik, agú.

¹⁹ Bõ mankem abhen báchí amem etɔk Yerúsalem bághók ndak ane áfákári. Ékú bábhó bébhíhɔ neb-húérémik wu ndũ eyɔhɔtɔk eyap be Akeldáma, nó chí mmikí manohɔ.

²⁰ “Ἐchi mbo enyũ Mfɔ Debhít asijhɔ amem Ekáti Bak-way bé:

‘Ἐket eyi éndóp ewó,
yě mmu kéchɔkɔ amem.’
Ne Debhít apet asijhɔ be,
‘Mmu áchák ánsót épókɔ betik eyi.’

²¹ “Ἐri ye bé mmu áchák ánehém ne bhese be séngátí nókɔ bo mbo batísie be Yesu apetnsem ndũ nepém. Mmu wu abhɔhɔ bébhak chí mmu ane achi nyaka ndũ nkɔw ywesε mpok Yesu Acha achi ne bhese, bébho mpok Jɔhɔ ájwiti yí beghaka nywɔp enen yi arɔhɔ amfay.”

²³ Nkaysi yap akwén amuet bo bati apay: Joséf ne Matías. Joséf abhɔhɔ manyén áchák ápáy. Nó chí Jústɔs ne Básabas. ²⁴ Máník ye mmuet bé, “Acha, jrɔhɔ nkaysi yěntiki mmu. Ndũ bõbhen batí apay, ntiki mmu ýábhé ²⁵ bé ambak mũnto ndu betik ebhen ndu besɔt epók Júdas mmú árɔhɔ ebhak ené ékwáy ne yi? ²⁶ Bághép ye ebhana ěti bõbhen batí apay. Éká Matías. Básót ye Matías báchem ne nkɔw bõnto Yesu bachak batí byó ne amɔt.”

Netwó Εφόγό Βεδυερε

2 Nywɔp epã bo Israel ene bábhíhɔ bé *Péntekɔs eghaka nɔkɔ, bakohɔ Yesu mankem bábhák nebhuet amɔt. ¹² Ewat éfú amfáy témchók mbo ené mbúép atanhatahɔ éjwí amem eket ené bo bachi are. ³ Bághó menyijh mbo báríngo. Átáka, enyu ené yěntiki mmu wap abhɔhɔ nemɔt enen nete yi anti. ⁴ Témté wu Εφόγό

† “Péntekɔs chí manywɔp besa bepɔy nsem byo.” Nó chí, bébhó ndũ nywɔp Epã Nekijhɔ.

Bedyere abhak ne yěntiki mmu wap tontó. Aké bábhó bérémm beyóntók ebhen bə babhíkí ghók.

⁵ Mpok yə, bō abhen báfyé betəñ bebhère bebhé bo Israel babhak Yerúsalem. Báfú ndū beyā betók.

⁶ Bághókó nókó swat eyə, bārək ntiét ntiét bégho enyih ene éfàkari. Bábhak maknkay beghók ndū bakoño Yesu bārém beyóntók nyáná nyáná enyu ené yěntiki mmu wap ághòk ndu eyi eyóntók enyih ené bārém. ⁷ Bábhák maknkay tontó, bábho berem be, “Pú bōbhen mankem chi bo Galili? ⁸ Ná échí bé yěntiki mmu ywese ághòk enyih ené bō bārém ndū eyi eyóntók? ⁹ Séfú betók nyáná nyáná: Mbək báfú Pátia, báchák Mídia, abhénéfú Élam; mbək báfú Mesopotemia, báchák atú Judéya, abhénéfú atú Kapadóshiya; mbək báfú atú Póntos, báchák atú Ésia. ¹⁰ Mbək báfú atú Fríjia, báchák atú Pamfília. Mbək báfú Íjip, báchák báfú ndū batáp etók Líbia ane achi kékwot ne Sírene. Ndú abhen báfú Rom, mbək chi bo Israel, báchák bō abhen bákòño Mandem mbək bo Israel, ¹¹ báchák báfú Kret, abhénéfú Arébia. Yé nɔ, yěntiki mmū ywese ághòk ndu bō bārém menyihí maknkay ebhen Mandem ákú ndu eyi eyóntók.” ¹² Bō mankem bábhák maknkay, batí átáká bhú, bábhó bebhep batí be, “Ané ndak-aa?” ¹³ Ke bachak bāré way bakoño Yesu mándem nɔk be, “Mmém akem bōbhen!” Netwə Efóńó Bedyere

Enyih Píta aghati batí bo Israel

¹⁴ Píta afate ye ne bōnto báchák batí byó ne amɔt, abho berem ne eyon etəñatañ ntá beyā bōbhə be, “Bō Judéya ne be mankem abhen bāchi Yerúsalem, tá ká batú mángók enyih ene mērém. ¹⁵ Bōbhen bábhíkí kwén chi mmém mbə enyū bākàysi. Nywəp nechi ndiere nkárénká nénénamɔt bēti. ¹⁶ Né chí enyih ene ndemekepñti Jóel areme nyaka be chonj emfakari. Joel arem nyaka be,

¹⁷ Mandem arem be ‘Ndū manywəbhé ngwenti, chonj nkə Efóńó ya antwə ntá yěntiki mmu. Bōbheka mángati barak ané me mfyé bō anti. Besak ebheka mángó kenó amík antifú, ne baseansi bheka mángɔ kenó.

¹⁸ Ndu manywəp eyə, chonj nkə Efóńó ya éntwó ntá bakū betik abha,

abhén baghóré, ne abhen babhakanem, nkə bō mángati barak ané mfyé bō anti.

¹⁹ Ne chonj nkə menyihí maknkay mémfakari amfay, ne ntəñ berihí maknkay fá amík.

Chonj manonj ambak, ngó ambak, móngo ambak.

²⁰ Chonj mmok anjibhiri ándəp ejuri, ntañ anjibhiri andəp manonj,

ke nywəp negho enén Acha átwò nengaka.

²¹ Ne chonj embak be yé agha ane ábhññi Acha be ánkwák yi,

Acha āpeme yi.”

²² Píta arɔk ambi bérémm be, “Bo Israel, ghók ká beyonj ebhén: ‘Yesu mmu Násáret chí mmu ane Mandem áyábhé nyaka. Atónj kponoronj bé ayap yí ndū áchyé yi betəñ. Akə ye menyihí maknkay. Atónj berih. Bē babhəñ bāññi nɔ sayri mbənyune akə nyaka menyih ebhen besí

ebheka. ²³ Mandem anánj aríññi nyaka enyih ene ébhónj befakari ne Yesu bekonj nkaysi yi. Báfyé yé yi amɔ yeká be mánychə yi ntá bo bebú be mángó ndū ekotákáti, mángway. ²⁴ Ke Mandem akə yí ampətnsem ndū nepém, aferé yí ndū bebé newú mbənyune newú nepu kway nyaka bebhəñ betəñ amfāy yi.” ²⁵ Mfə Debhít asih nyaka éti yi be,

“Nchí ghə nyaka Acha mpoknkem besí bha, abhak ebhe awónem eya, be yěnyih eke nyikisi me.

²⁶ Ntí ena néjwi ye ne mañák, ne nchí rem kepí ne mañák.

Ne mbákánti chí ne Mandem,

²⁷ Mbənyune wə Mandem ɔpú chen chonj me óndó amem etókó bawú,

ɔpú rɔ chonj Mmu ane áchyé nepém eni ntá ye ámpó amem nnem.

²⁸ ɔkə me ndéññi mbi nepém.

Ndū óchí ne me mpoknkem, chonj ónkə membəñ beyā mañák.”

²⁹ Píta arɔk ambi berem be, “Bōma, nchí kway beghati bhe kponoronj éti Mfə Debhít, chí mbi ywese. Agu nyaka, bábhe me yi, ne nnem eni nebhet fá ne bhese kpate echonj. ³⁰ Achí nyaka ndemekepñti. Aríññi bariep amen Mandem áchyé yi, kpát anyú nku be chonj Mandem ankə ebhárémɔ ywi anyie enókó kefə eyi. ³¹ Debhít ayambi aghó enyih ene Mandem abhəñ bekə ndū mpok ane átwò ambi ke yə emfakari. Aghó be, chonj Mandem ankə Mpeme Mandem afyé nyaka bariep be áto ampətnsem ndū nepém. Éti yə, Debhít arem nyaka be, ‘Mandem abhíkí chen Mpeme yí áyábhé ándó amem etókó bawú ne abhíkí chen mməet yi ámpó amem nnem.’ ³² Mandem akə Yesu apətnsem ndū nepém ne besé mankem séghó yi ne sechi batísie be achi nepém.

³³ Mandem achye yí beyā kenókó ndu akə yi achɔkə ebhe awónem eyi ndū enókó kefə. Eta abhère bariep ami ndu achye yí Efóńó Bedyere. Ne chí Efóńó Bedyere mmu Yesu achye bhese ke ákə menyih ebhén befàkari ne mbə enyū bāghò ne bāghòk. ³⁴ Debhít abhíkí rɔ nyaka etókó bawú ándók amfay. Ke yimbəñ arem be, ‘Eta Mandem arem nyaka ntá Acha wa bé: “Chókó fá ebhe awónem eya ndu enókó kefə,

³⁵ kpáte nkə bōmpap abhe mámbak mbə enók ene óchɔkə ónyanə bekek aré.”

³⁶ “Bo Israel mankem bábhəñ bérinh yə sayri be, Yesu mmu be bāgo ndū ekotákáti ke Mandem ákú yi áchi Acha ne Mpeme yi áyábhé.”

³⁷ Bághókó nókó enyih ené Píta areme, ékwén bō tɛ anti. Babhep Píta ne bōnto bachak be, “Bōma, chonj sénkə ye ná?” ³⁸ Píta akeme bhə be, “Yěntiki mmū yeká abhəñ bétiknsem ndū bebú bhi ne mánjwiti yi ndū nnyén Yesu Kristo be Mandem amfonori bebú bhi. Mmū ane ákú nɔ Mandem áchyé yi Efóńó Bedyere mbə akap. ³⁹ Bariep amen ayíññi be ne bōbheka, ne bō mankem abhen bachi nekə nesie. Ayíññi nkwo yěntiki mmu ane Mandem Acha yese ábhññi be antwə ntá yi.”

⁴⁰ Píta arɔk ambi bérémm baya menyih béchák ansem ti nɔkə bhə bé “Féré ká mməet ndū ntemsi ane ábhónj bétwə ntá bō bebú abhen fá ammik.” ⁴¹ Ekə bo abhen

mánóko enyih ene Píta areme bárók bájwiti bho. Ne bo abhen bacheme ne bakojo Yesu nywɔp enɔ babhak mbo nká érá. ⁴² Bachye mmuet ndu béghók menyih ebhen bõnto Yesu bátɔ. Bó mankem abhen manókó babhak ndu nsoj amɔt ndũ yěntiki enyih, ndũ Nenyie Acha ne ndu nenikímuet.

Nepém bakojo Yesu

⁴³ Bõnto Yesu bábhò beýã menyihí maknkay ne berihí maknkay. Becháý békém bo mankem abhen bághò menyih ebho. ⁴⁴ Ne bo abhen mánóko mankem babhák eyɔɔj émt, mánkɔre nɔkɔ menyih ebhap ndũ nsoj amɔt. ⁴⁵ Mpok ne mpok, abhen bábhóɔj menyih bátí nyaka mánkɔre nɔkɔ nkáp ne abhen eyap épú enyu ené yěntiki mmu wap abhoj enyih. ⁴⁶ Ne yěntiki nywɔp báchém nyaka amem ekerákap Mandem amem Yerúsalem ndu ménikmuet. Báchém nyaka nkwo amem beket ebhap ndũ Nenyie Acha ne ndũ menyie nenyie ne beyã manák ne nti nemɔt, ⁴⁷ mámbiti nɔkɔ Mandem. Bó mankem bághó ndũ bakojo Yesu bákù ne báre bhóɔj manák ne bho. Ne yěntiki ewak Acha ankɔ nɔkɔ bo abhen yi ápémé mánehém ne bakojo bhi.

Píta abú mbéntí

3 Ewak émt, Píta ne Jõn bare rɔɔj ekerákap Mandem ndu nkárénká érá ne ngósi mpok nenikímuet. ² Bágháká nókó ndũ nyũbha ane bábhɔɔj be Erítí Nyũbha, bághó mmu ane áhí mbéntí te nebhe eni aré chók. Yěntiki ewak bo bápɔkɔ nyaka yi mámbure ndu nyũbha wu bé ánɔɔj nókó nkáp ntá bo abhen báfuet berɔɔj amem ekerákap Mandem menikmuet. ³ Mbéntí wu aghɔ nɔkɔ Píta ne Jõn ndũ báyan befuet mandɔk ekerákap, abho ménihɔj bho nkáp. ⁴ Píta ne Jõn báyiɔj yi diíi. Píta arem ye be, “Yihí bhese!” ⁵ Ater bo amík amuet ne nkaysi bé chɔɔj manchye yi enyih.

⁶ Ke Píta arem be, “Mbíkí bhɔɔj nkáp, ke enyih ene mbóɔj chɔɔj nchye wɔ. Ndũ nnyén Yesu Kristo mmu Násáret, faté kɔ!” ⁷ Akém yi ndũ awónem ayɔɔj. Témté wu, betaj Mandem béchwe ndu bekak ne memí bekak ebhi. ⁸ Adók ate kperɔp, abho beko. Are kɔ andokoti nɔkɔ, ne ambiti nɔkɔ Mandem, kpát arɔk achwe amem ekerákap ne bho. ⁹ Bo mankem abhen bachi are bághó yi ndu ákò ambiti nɔkɔ Mandem. ¹⁰ Bárɔɔj be yi ke áchók nókó nyaka ndũ Erítí Nyũbha ane ekerákap Mandem anihɔj nɔkɔ nkáp. Ekɔ bábhák maknkay, ne manyu arɔp bho fufú beghɔ enyih ene efakari.

Píta aghati mbok Yesu amem ekerákap Mandem

¹¹ Mmu wu abhat mmuet ne Píta ne Jõn kpát bárɔk baghaka amem nebhuet ekerákap Mandem ane bábhɔɔj be Áchá Sólomon. Bo mankem bare rɔɔj are ntiet ntiet beghɔ enyih ene éfakari. Babhak maknkay tontó. ¹² Píta aghɔ nɔkɔ ndũ bõbhò bákàp bho, arem ntá yap be, “Bõma, bo Israel, ndaká yi báhí maknkay, mámkpɔkɔ nɔkɔ bhese enyu eyɔ? Bákaysi be chi ndũ betaj ebhesé ké yí ákò néne ke? Ne puyé chi be séchày Mandem tontó. ¹³ Mandem bachímbi bhese, Mandem

Ábraham ne Áisek ne Jekóp ke achye mübetok ywi Yesu kenókó. Achyé yi kenókó yěndu be bārém nyaka be bábhíki bhɔɔj yěnyih beku ne yi mpok Páilet áyàɔj beferɔj yi amɔ. Bäsót yi báchyé ntá bõbati Rom be mángwáy. ¹⁴ Yesu achí nyaka nyáná ne chak besí Mandem, Yé nɔ be keka be Páilet ándó yi andɔk. Bārém be Páilet ándó chí ngwayti bho andɔk. ¹⁵ Bákú báwáy yi mmu áchyé nepém. Ke Mandem akɔ yí apetnsem ndũ nepém. Besé séghó ne amík enyih ene efakari. ¹⁶ Yesu ke ákú mbéntí ne áfáté. Enyih ene bághó ne ené bárɔɔj be efakari, menkem béhí enyu yɔ mbɔnyune sésíki nti ne yi. Chí ndu sésíki nti ne yí ke éku mbéntí ne áfáté kperɔp mbo enyú bé mankem bághó.

¹⁷ “Bõma, néne ndihí ká bé be ne bõ batí bheka báhí nyaka chi amem ejuri beyihɔj enyih ene bákú ntá Yesu. ¹⁸ Ke enyih ene Mandem ákú baremé kepinti bhi bághátí bo tesáy be, Mpeme Mandem afyé nyaka barier be áto, abhoj beghɔ esɔɔɔri, Mandem akɔ yɔ efu tetɔp.” Tík yé ka nsem ndũ bebú ebheka, mámpetnsem ntá Mandem, be yi amfoɔri bebú ebheka. ¹⁹ Mbák mánkɔ enyu yɔ, Acha áku mámbɔɔj mpok neywémuet ndũ befóɔj ebheka, ²⁰ antó be Mpeme yi afyé nyaka barier be áto be ambak Mpeme yeke. ²¹ Yí wu chi Yesu mmu ábhóɔj bebhak amfay ne Mandem kpáte mpok ane yi ákò menyih menkem ménjibhíri méndɔp beko. Baremé kepinti Mandem mánán bárem tentɔp be chɔɔj émbak enyu yɔ. ²² Moses arem nyaka be, “Chɔɔj Mandem Acha antó be ndemekepinti ywi mbo enyú yi ato me. Ne chɔɔj yi ambak mmu yweka amɔt ne bábhɔɔj beku yěntiki enyih ene yi ághàti bhe mánkɔ. ²³ Ne chɔɔj embak be yé agha ane apu ghok ndemekepinti wu, bá-fap yi ne bõ Mandem, mangway. ²⁴ Samuel ne baremé kepinti abhen báfú yi ansem, mankem bárem nyaka nkwo éti menyihí maknkay ebhén béfakari manywɔp ané echɔɔj. ²⁵ Menyih ébhen baremé kepinti bárémé menkem béyiɔj bhe. Ne nku ane Mandem ányú nyaka ne bachímbi bheka, ányu ne be nkwo, mbɔnyune arem nyaka ntá Ábraham be, ‘Chɔɔj mfuét ntá bebhárebho bhe níjet manerékeré mmik ankem.’ ²⁶ Éti yɔ ke echi be Mandem ayap nyaka mübetok ywi, ayambi áto yi chí ntá yeke bé ánjét be ndũ ákò be mandó nepém bebú eneka.”

Píta ne Jõn besí echémé bo batí etɔk

4 Ené Píta ne Jõn bághàti bo menyih enyu yɔ, mbɔk bachiákap Mandem ne münti babhabheri ekerákap ne mbɔk bõnkwo Sádusi bátwó ntá yap. ² Bati ábé bho mbɔnyune Píta ne Jõn bátɔɔj mángati nɔkɔ bo bé Yesu apetnsem ndũ nepém betɔɔj be chɔɔj bawú mámpetsem ndũ nepém. ³ Bákém Píta ne Jõn bárók báfe, ne těndu beku menaj bégháká nyaka, barɔ bho are te ntinywɔp. ⁴ Yé nɔ, beyã bo abhen bághókó enyih ene Píta ne Jõn bághátí bho, mánóko. Mpáy bakojo Yesu mankem akó aghaka mbo nká etay.

⁵ Néyí nókó, bakémé etɔk ne bõ batí bo Israel, ne batɔɔj ebhé Mandem bákém echeme amem etɔk Yerúsalem. ⁶ Ánas müngo bachiákap Mandem, ne Káy-fas, ne Jõn, ne Aleksánda, ne bõneréket müngo bachi-

ākrap bāchem ne bho. ⁷ Bāsót Píta ne Jñn bākə bó bāte besí bhap, bābhép ye bho be, “Ndu nnyén agha bākə menyih ebhen? Agha áchyé bhe betan bekə bho?” ⁸ Ndū betan Efóhó Bedyere, Píta akeme bhó be, “Bě bakemé etok ne bō batí etok, ⁹ mbák bābhèp bhese echonj eti berǝ ebhen sékú ntá mbénti-ne, ne enyū éfákári ke yi ā-tan, ¹⁰ Bě mankem ne bo Israel mankem diñí ká be chí Yesu Kristo mmu Násáret ke ákú mmū-ne atanja. Yí mmu bágó ndū ekotákátí, ké Mandem akə yí apetnsem ndū nepém, ndū betan ebhi ké bāghó mmū-ne áté be besí kperep. ¹¹ Nkúbhé Yesu ké Ekáti Mandem érém eti yi bé:

‘Ntay enén bě batě beket bābyáká, nó ke néróbhé ek-wap ené ékémé eket.’

¹² Ndiere yí ke ákway bepepe bhese. Mmu achak apú fá amik ane Mandem achye be ampeme bhese.”

¹³ Bo echemé bō batí etok bāghó netañánti Píta ne Jñn ndū bārēm kepi kebhoj becháy ne ndū bāghó nkwo bé bōPíta bāchí chí ndéndemé bho, ne be bō bābhíkí ghok ekáti, bābhák maknkay. Ke bāghó be bōPíta mánáñ bākō nyaka ne Yesu. ¹⁴ Ne ndu bāghó mbénti ane bākú yi atanja nepak Píta ne Jñn, manyu áchók bho. ¹⁵ Ékú bātén kpi k bó nefí. Bābho besokori mámbebhe noko batí be, ¹⁶ “Chonj sénkə yi ne bōbhén? Bō mankem fá etok Yerúsalem bagho eremé enyihí maknkay ené bó bākú ne sépú kway betanja. ¹⁷ Ke ndu bekə be mbok ane áképeré taka etok, sébhonj beya bōbhen batú be báképeré rem yēnyih ntá mmu ndū nnyén Yesu.”

¹⁸ Bābhíñi ye bho bāpetnsem amem áchá. Básémti bhó be bakeperé rem ne bakeperé tñj yēnyih ndū nnyén Yesu. ¹⁹ Ke Píta ne Jñn bākémé bho be, “Bě babhoj bép ká mmuet eyeka ndak ane. Enyih ene échí chak besí Mandem chi ené? Béghok bhe ke chi beghok Mandem? ²⁰ Sépú kwáy berɔ berem eti menyih ebhen séghó ne amík ne séghók ne batú.” ²¹ Nkwo echeme bōbati etok bapet básémtí nókó bho, báferé bho amɔ. Bó kebhoj mbi betemsi bōPíta mbonyune bō mankem bākàka nyaka Mandem ndū enyih ene efakari. ²² Ne mamié mbénti wu acha nyaka besa bepap.

Bakojo Yesu mánikmuet be Mandem anchye bho netañánti

²³ Báféré noko Píta ne Jñn amɔ, bāpetnsem ntá batí bōnkwo Yesu, baghati bho enyih ene bōbatí ekerákap Mandem ne bōbati etok bārémé ntá yap. ²⁴ Bakojo Yesu bāghókó nókó no, bó mankem babho menikmuet ntá Mandem mándeme noko be; “Eta, wo chí Acha, wo ke óghókó mfay ne mmik, ne manyén ne menyih menkem ebhen béchí are. ²⁵ Wo ke ókú nyaka be mübetok ywe Mfo Debhít, chi-mbi ywesé, ándem ndū betan Efóhó Bedyere be:

‘Ndaká yí bo abhen bápú bo Israel bábènti ne wo Mandem?

Ndaká yí bōbhen bātè beyu ebhen bebhiki bhonj ntí ne nnet?

²⁶ Bafñ mmik bátòntí mmuet ménu nenu, bōbatí etok bāchem nebhuet amɔ,

bāte eyu menu ne Mandem Acha ne Mpeme yí afyé nyaka bariap be ātò.’

²⁷ “Hérɔd ne Póntios Páilet bāchem ne bo Israel ne mbok bo abhen bápú bo Israel fá amem Yerúsalem, bāte eyu antí Yesu mmū betok ywe ane achi nyáná. ²⁸ Bāchém bekə yēntiki enyih ene ónáj óbhúré nyaka be chonj émfakari. ²⁹ Acha, ghó ye ndū bápà bhese. Ke be bhese bō betok abhe, séngátí nókó bho Eyonj eye ne netañánti nenkem. ³⁰ Chié bhese betan bebú bōmame, ne betonj berihí maknkay ne bekə menyihí maknkay ndū nnyén mübetok ywe Yesu, mmu achi nyáná.”

³¹ Mánáná nókó menikmuet, nebhuet ane bō bachi are anyikisi. Efóhó Bedyere abhak ne bho tontó akə bābhó beghati Eyonj Mandem kebhoj becháy.

Bakojo Yesu bābhak ndū nsonj amɔt ndū menyih menkem

³² Nkwó bo abhen mánókó Yesu bābhónj ntí némot ne nkaysi amɔt. Yé mmu wap ake rem be menyih ebhi béchí chí ndiere ntá yi aywíntí. Enyih yēntiki mmu ebhak enyih eyap mankem. ³³ Bōnto Yesu bārè ghati bo ne betan ebhap menkem be Yesu Acha apetnsem ndū nepém, ne berǝndu Mandem bebhak ne bō mankem tontó. ³⁴ Yé mmu wap abhiki chép nyaka enyih mbonyune abhen bābhónj baki ne yé chi beket, bāti nyaka menyih ebho mántwo ne nkáp ³⁵ mámbure besí bōnto, ne bō mánkore nkáp wu bekojo nté ane yēntiki mmu wap.

³⁶ Enyu yo ké mmū ane ákú nnyén be Joséf akə nyaka. Abhak mmu nneréket Lévi ne mmu etok Sáyprɔs. Bōnto Yesu bádú yí nnyén bé Banábas, nó chí, “Mmū ane afyé bo ntí.” ³⁷ Abhónj nyaka nki, atí wú, atwó ne nkáp, abhure besí bōnto Yesu.

Ananías ne Safira

5 Ke ewak emɔt, mmū ane aka nnyén be Ananías ne ngré aywi Safira bāti nebhuérémik. ² Ananías abhese mbok nkáp ansem. Ngré aywi arinj be yi akə no. Asɔt ané áróbhé arɔk abhure besí bōnto Yesu. ³ Ke Píta abhep yi be, “Ananías, ndaká yí órɔ Satan ánkó wó antí be ónsé nsé ntá Efóhó Bedyere ne ɔɔ mbok nkáp ane ótí mmik ansem? ⁴ Mpok óbhíkí re tí yó, mmik achi nyaka chi ayé. Ne mpok ótí yó nkáp abhak chi aywe. Ndaká yí ɔkaysi bekə ene enyū enyih? ɔsensé chi ntá Mandem, puyé ntá nkwa!” ⁵ Neghók Ananías ághókó beyonj ebhen, akwén amik agú. Beyá becháy békem yēntiki mmu ane ághoko ndak ane.

⁶ Besak bāchwe, mánép yi ne nden, bápókɔ, barɔk babheme.

⁷ Éfuéré nókó mbo maɔɔk nywɔp arat, ngré Ananías achwe anywɔp, yi kerinj enyih ene efakari. ⁸ Píta abhép yi be, “Ghati me tetep, nkáp ankem ané wo ne nném aywe bātí mmik ne?” Akeme be, “Ee, yihj wu ankem no.”

⁹ Píta arem be, “Ná wo ne nném aywe bāká eyonj émot memɔ Efóhó Mandem Acha enyū eyo? Ghok! Bo abhen bābhémé nném aywe, bāchi afɔ ambinywɔp, ne chonj mampɔk wo nkwo.” ¹⁰ Témté wu, Safira akwén bekek

Píta agú. Besak báchwé nókó bágghó be agu, bápɔkɔ ba-fu barɔk babheme kekɔt ne nném. ¹¹ Beyă becháy bekem bônkwɔ Yesu mankem ne yěntiki mmu achak ane aghoko enyiŋ ene efakari.

Bõnto Yesu bákɔ beyă menyiní maknkay

¹² Bõnto Yesu báre kɔ beyă menyiní maknkay bechak besí bo ndũ betan Mandem. Báre chem nebhuet amɔt amem nebhuet ekerákap ane bábhiní nyaka be Acha Sólomon. ¹³ Yě mmu achak kechem ne bho éti becháy, ke bo báre chyè bho kenókó. ¹⁴ Ne beyă bo, baghɔré ne babhakanem, béré noko, manchem nɔkɔ mmuet ne nkɔw Yesu. ¹⁵ Éti menyiní maknkay ebhen bõnto bákɔ, bo báre ɔkɔ bõmame mámbure nɔkɔ nepaká mbi, mbɔk ndu bekók, bachak ndu bēsak, bé Píta aperé fuet ndikandi ywi ánkwén mbɔk ayap amuet. ¹⁶ Beyă bo bare fu ndũ bõbetɔk abhen bachí kekɔt ne Yerúsalem, mándɔkɔ nɔkɔ ne bõmame, ne abhén befóŋó bebúbebu bēsɔŋɔri bho. Bɔ mankem batan.

Bõbatí etɔk bare chyè bõnto Yesu beyă esɔŋɔri

¹⁷ Ke mungo bachiákap ne bõ mankem abhen bachi ne yi, nɔ chi bônkwɔ Sádusi, bábhón beyă mpap amík. ¹⁸ Bákém bõnto báfyé ekerékenɔŋ. ¹⁹ Ke ángel Mandem atwó ne beti, anene babhinywɔp ekerékenɔŋ, asɔt bó báfú, arem be ²⁰ “Dók ká amem ekerákap Mandem, mánte, mángati bo yěntiki enyiŋ éti nepém nekɔ enen.” ²¹ Néyí nókó, bárók bachwe amem ekerákap Mandem bábhó betɔŋ bo mbo enyũ ángel aghati bho.

Mungo bachiákap ne nkɔw ywi bábhiní bõbati etɔk Israel mankem, bákém echeme, bachye eyɔŋ be mandók mamfere bõnto ekerékenɔŋ mantwɔ ne bho. ²² Babhabheri abhen ekerákap báchwɔp are, keghɔ bho. Bápɛtnsem ne eyɔŋ be, ²³ “Sérɔŋ, seghɔ babhinywɔp femfé, ne babhabheri nefí téé, ke sénééné nókó babhinywɔp, sebhiki ghó yě mmu amem.” ²⁴ Mũnti babhabheri ekerákap Mandem ne bõ batí bachiákap baghoko nɔkɔ nɔ, batí átáka bho amem, bare bher mmuet eyap enyiŋ ene efakari ne bõnto Yesu. ²⁵ Ebhiki tat, mmu amɔt achwe aghati bho be, “Ghók ká, bo abhen báfé ekerékenɔŋ éyu, báchí awu amem ekerákap téé bátɔŋ bo.” ²⁶ Mũnti babhabheri ekerákap ne bõbhi bápɔk basɔt bõnto, ke báké tɔk bó awɔ amuet ndũ báchày be bo báké tɛmti bó ne batay mangway.

²⁷ Bápéré nókó ne bho, bakɔ bɔ baté besí echeme bõbati etɔk. Mungo bachiákap abhéɔ bó be ²⁸ “Séyep be batu be báké pere rem yěnyiŋ ndũ nnyén mmú-ne? Yě nɔ, bātàk mbok Yesu amem Yerúsalem nkem ne báyàn bekɔ embak be besé ke sékú bawáy yi.”

²⁹ Píta ne bõnto Yesu mankem bakeme be, “Sébhɔŋ beghok chi Mandem, puyě nkɔwɔŋ. ³⁰ Mandem bachĩmbi bhesé akɔ Yesu mmu bawáy ndu bago yi ndu ekotákátí ampɛtnsem ndu nepém. ³¹ Mandem akósí yí amfay, afyé ndũ nebhuet kenókó be ambak Mũntí ne Mɔeme, bé ánychyé bo Israel mbi betiknsem ndũ bebú bhap Mandem amfoŋori bho. ³² Séghàti bo menyiní ebhén séghó ne amík mbo batísie, ne Éfóŋó Bedyere mmu

Mandem achyé ntá bo abhen bágghòk yi achi ntísie nkɔw.”

³³ Bõ echeme bõbati etɔk bágghókó nókó nɔ, batí ábe bho tontó. Bábho beyan mbi ndu béway bõnto Yesu. ³⁴ Ke mũnkɔw Fárisi amɔt, ane áká nnyén be Gamáliel, abhak aré. Abhak mmu echémé bõ batí amɔt nkɔw ne nɔŋ ebhé Mandem. Bõ mankem báchyè nyaka yi kenókó. Afate achye eyɔŋ be mánten kpik bõnto Yesu nefí. ³⁵ Arem ye ntá bõbati etɔk be, “Bo Israel, sɔt ka mpok ndũ enyiŋ ené bákáysi bekɔ ne bõbhen. ³⁶ Diní ká be Tiódas árèm nyaka be yi achi nném mmu. Bõ mbo batí besá esa (400) babhak bákɔŋo bhi. Bawáy nókó yi, bakoŋo bhi bho bátáka, nsóŋó eyi amay. ³⁷ Étáré nókó, Júdas mmu Gálili nkɔw afú mpok básɔt mpáy bho. Aya mbɔk bho béré koŋo yí. Yi nkɔw agú, ne beyă bo abhen bákòŋo nyaka yi bátáka. ³⁸ Béyini ye ndak ane, nchí ghati beka be mándó bõbhen, báké kɔ bho yěnyiŋ. Mbák nkaysi-ne, ne menyiní ebhen bɔ batí bekɔ befú chí ntá nkɔw, chɔŋ mánkwen. ³⁹ Ke mbák befú chí ntá Mandem, bápú kway bechyet bho mbi. Bákway mbɔŋ beghɔ be mánú chí ne Mandem!”

⁴⁰ Bábhiní nókó ye bõnto Yesu, baden bɔ, básémti bho be báképere rem yěnyiŋ ndu nnyén Yesu, barɔ bɔ mándók. ⁴¹ Bõnto báfú bápɔ echeme bõbati etɔk bárók ne manák mbɔnyune Mandem aghɔ be bɔ bakway bo abhen bábhòŋ keyóré éti nnyén Yesu. ⁴² Bɔ keɔ betɔŋ ne béghátí bo Mbok Ndíndí be Yesu chi Mɔeme Mandem afyé nyaka bariɛp be áto. Báre kɔ nɔ yěntiki nywɔp amem ekerákap Mandem ne amem beket ebhap.

Báyáp bõbati tándrámɔt be mánkɔwák bõnto Yesu

6 Mpok yɔ, bakoŋo Yesu báre yá mándɔkɔ nɔkɔ chi ambi. Bétáná ékwén. Bo Israel abhen bárèm eyɔŋ Grik nkɔw béré nywinti be abhen bárèm chi ndiere eyɔŋ bo Israel bákòre menyiní yěntiki ewak keyé ntí ndu bechye mánkɔwésé bhap. ² Ekɔ bõnto Yesu batí byó ne apay bábhiní nkɔw bakoŋo Yesu bárem be, “Épú chak be sendɔ beghati bho Eyɔŋ Mandem, séndɔbhe tan chi baraká nenyé. ³ Bõma, yap ye ka bõbati tándrámɔt. Bábhɔŋ bebhak bo abhen bo bárèm erírí éti yap, mámbak bo abhen Éfóŋó Bedyere achi ne bho sayri, ne mámbak bariŋíndak. Yap ka bhó. Sékway bechye bho betik ebhen. ⁴ Mbák echi nó, chɔŋ sémbón mpok bechye mmuet ndũ nenikímuet, ne ndu béghati bho Mbok Ndíndí ne ndu bétɔŋ Eyɔŋ Mandem.” ⁵ Bônkwɔ mankem bábhón manák éti enyiŋ ene bõnto bareme. Báyáp Stífin mmu amɔt ane abhɔŋɔ neka ne Yesu tontó ne Éfóŋó Bedyere achi nyaka ne yi mpoknkem. Báyap Fílip nkɔw, ne Prokórɔs, ne Nikanó, ne Tímɔn, ne Pamé-nas, ne Níkolás, kenkɔ ane afú nyaka Antiok. Anán áchyè nyaka Mandem kenókó mbo enyũ bo Israel bákɔ ke ánoko Yesu. ⁶ Básɔt bho besí bõnto Yesu. Bõnto mánikmuet mányánɔ bó amɔ anti.

⁷ Eyɔŋ Mandem ére go endɔk nɔkɔ chi ambi, ne mpáy bakoŋo Yesu ayá tontó amem etɔk Yerúsalem. Beyă bachiákap Mandem nkɔw báre noko Mbok Ndíndí.

Bákém Stífin

⁸ Stífin chí mmu ane Mandem átónj beyă berĩndu, achye yí beyă betan. Stífin akw berem menyinjĩ maknkay ne átónj berinj besí bo. ⁹ Mbok bo báfate bábhó bekem epúití ne yi. Bábhak bō ekeré nenikímueti ene bo abhen báféré ndũ kesem. Enyu eyo ke bábhinji nyaka yo. Bábhák bo Israel abhen bafu Síren ne mmu Aleksánda. Bóbhō ne bo Israel bachak abhen bafu atú Silísha ne Esia bare kem epúití ne Stífin. ¹⁰ Ke bo kekway bekeme enyinj ene yi árémé ne nerinjĩndak enen Efónó Bedyere achye yi. ¹¹ Bákú bo mámpu be bágħok ndũ yi árēm ebúbw ěti Moses ne ěti Mandem. ¹² Enyu yo kē manyikisi batĩ bō batí etok amem, ne bati batōj ebhé Mandem, ne bati bō mankem. Bákém ye Stífin barok besí echeme bō batí etok ne yi. ¹³ Bátwó ne batisye ákwáré abhen bárémé be, “Mmũ-ne apú ro berem ebúbw mpoknkem ěti ekerákup Mandem ywesé ne ne ěti ebhé Moses. ¹⁴ Séghok ndũ yi árēm be chōj Yesu Mmũ Násáret wu amokoti ekerákup Mandem ene, ne angupsi bepij etok ebhen Moses aró ntá yese.” ¹⁵ Bō mankem abhen báchí amem ekeré manyé chōk, batep Stífin amík amuet, bágħó bé besí bhi béyibhiri berōbhe ghōo chi mbo ebhén ángel Mandem.

Kepi ekén Stífin árémé besí batanjá manyé

7 Mũngo bachiákup Mandem abhép Stífin be “Echi tetep be okw barak ane bárēm ko be okw?” ² Stífin akeme be, “Bōmá ne bōta, ghók ka me! Mandem betan menkem abhesi nyaka ntá chi-mbi aywesé Ábraham mpok yi achi atú Mesopotemia ke árōj etok Haran, ³ arem ntá yi be, ‘Fă etok eye, dš nneréket aywe dōk atú ane métōj chōj wō.’ ⁴ Ábraham afa ye atú bo Cháldia wu, arok achok etok Háran. Etayi ágú nókó, Mandem akw yi afa aré atwó ndũ mmik ane báchí aré echōj. ⁵ Ábraham abhak fá, yé ko, Mandem kechye yí yé chí mōnebhuéré mmik. Afyé chí bariep béchye mmik ntá yi ne ntá bebharébhō bhi yēndu yi abhiki bhōj nyaka mmó. ⁶ Mandem arok ambi béghati yi be: ‘Chōj bebharébhō bhe mámbak manko amem etok bō bachak. Bō bhō mambure bhō ndu kesem, mánychye noko bhō beyă esōjri ndu mamié besă esa. ⁷ Ke chōj nchyé ntémsi ntá bō etok ené bo bātōk. Ne ansem mpok, chōj mámfá mántwō, mánychyè noko me kenókó fá.’ ⁸ Mandem anyú ye nku ne Ábraham. Eriñĩ nku yo ebhak nesiep ane básiep bōbabhakanem. Ábraham abhé nókó ye Áisek, asiép yi mpok yi ágháká manywōp ánen. Áisek ábhé Jekóp, Jekóp abhak chi ntá bō bati byo ne apay abhen báchí nyaka bachĩmbi maneréket bo Israel. ⁹ “Bachĩmbi bhō bábhōj mpabhamík ne mómáyap Joséf. Bati yi mbo nsem ntá bakōsie, Bō bārók etok Íjip ne yi. Ke Mandem abhak ne yi, ¹⁰ afere yí ndũ besōjri ebhi menkem, átōj yi berĩndu, ne achyé yi nerinjĩndak besí Mfō Íjip. Mfō Íjip achye yi betan amfay etok Íjip enkem, ne eket eyi enkem. ¹¹ Ansem mpok, nsay akwén etok Íjip enkem ne etok Kánān. Ekw esōjri eya echa. Bachĩmbi bhese kekway bebhōj nenyie. ¹² Jekóp ághókó

nókó ye be nenyié nechi Íjip, ató bachi bhese aré. Ebhak ndōj ane mbi ane bō bārōj Íjip. ¹³ Nerōj ane bō bārōj aré ndōj ené ejwi épáy, Joséf akw bōmayi báriñi yí, ne Mfō Íjip arinj nneréket Joséf. ¹⁴ Joséf ató ye bábhinji étayi Jekóp ne bōneréket ywi mankem, bati besa bérát nsem neku. ¹⁵ Jekóp arok etok Íjip ne nneréket ywi ankem. Abhak aré te mpok ane yi ágú ne bōbhi bo bachi bachĩmbi bhese. ¹⁶ Bápókó yi bápetssem Shékem, bábhéme ndũ nmem enen Ábraham ákú nyaka ntá bo Hamō amem etok Shékem ne nkáp silbhá.

¹⁷ “Mpok ane Mandem abhōj bekw bariep amem yi afyé nyaka ne Ábraham aghaka noko kekwt, mpay bo Israel abhen bachi Íjip bepet baya tontó. ¹⁸ Ebhak enyu yo kpatē mmu achak abhak Mfō Íjip ane abhiki riñi nyaka Joséf. ¹⁹ Mfō wú achye bō bhese beyă esōjri, akw bōtayese mándó bōbhap nefi mángú.

²⁰ “Mpok yo ke bábhé Moses. Aré tontó ne Mandem akōj yi. Máne yí eket etayi ndũ batan arát. ²¹ Bārō nókó yi nefi, mmó Mfō Íjip ane ngré, asōt yi mbo móywi, ane yi. ²² Bātōj yí nerinjĩ kēpi bo Íjip nenkem, ágó abhak erítí ndeme kēpi ne nnēm mmu ndu menyinj ebhen yi ákū.

²³ “Ágháká nókó mamié besa bēpáy, nkaysi atwó yi anti be ándók ángó bōmayi, bo Israel. ²⁴ Ághó nókó ndũ mmu Íjip ádèn mmu Israel amōt, arok bekwak yi. Akeme kémbé, kpát awáy mmu Íjip wu. ²⁵ Moses akaysi be bōbhi báriñi bé Mandem ke átó yi ámféré bhó ndũ esōjri, ke bō kerinj enyu eyo. ²⁶ Néyí nókó, arok atemeri ndu bōbhi, bo Israel bati apay mánũ. Achwe bekw bo mambak eyōj émōt, arem be, ‘Ghók ká, báchí bō mmu amōt, ndaká yí mánũ ne bati?’ ²⁷ Ke ane áyáñ nti mpay, apuri Moses, abhép yí be, ‘Agha ákú wō mfō ne ntanjá manyé yesé? ²⁸ Óyàn béway me mbo enyu ówáy mmu Íjip éyú?’ ²⁹ Moses ághókó nókó ko, abwé arok achok etok Mídia. Aré ke yi ábháy ngré abhōj bō babhakanem bati apay.

³⁰ “Éfuéré nókó mamié besa bepáy, ángel Mandem abhesi ntá yi amem baso, kekwt Njie Sináy. Ángel wu abhak amem ngó ane ádu ndũ mōnok amōt ane ágó ebhi. ³¹ Enyinj ene Moses ághó ekw yi abhak maknkay. Ne nerōj yi árōj kekwt beyinj, aghók Eyōj Mandem Acha ndu érēm be, ³² ‘Mme ke nchí Mandem bachĩmbi bhēka, Mandem Ábraham, Mandem Áisek, ne Mandem Jekóp.’ Nékójó nékém Moses, afere amík are. ³³ Mandem Acha arem ye ntá yi be, ‘Féré nkwbhánya eye bekek, mbōnyune nebhuéremik ane été ko are achi nyáñá. ³⁴ Ngō besōjri ebhen bōbha bábhōj amem etok Íjip ne ngók nedí kebho enap, ne nsep ntwō beferē bhó ndũ esōjri eyo. Twó yé, chōj ntó wō Íjip.’

³⁵ “Stífin arok ambi berem be, nkúbhé Moses ane bábhíkí ka nyaka begħok yi, ne babhep yi be, ‘Agha ákú wō mfō ne ntanjá manyé ntá yese?’ Mandem afuet ntá ángel ane abhesi ntá yi ndu mōnok begħati yi be ándók ámbák mūnti wap ne mmu ane áfere bhō ndu esōjri. ³⁶ Moses akw menyinjĩ maknkay, ne átōj berinj ebhen bétōj betan Mandem amem etok Íjip. Afere bo Israel aré, akw báfuet ndũ Manyu Chu, ne amem baso ndũ mamié besa bepáy. ³⁷ Nkúbhé Moses-ne árémé nyaka

ntá bo Israel be, 'Chon Mandem anchye bhe ndemekerǫnti achak ane áfũ ndu nkwo yeka mbo enyũ achye me ntá yeka.' ³⁸ Yí Moses ke achi nyaka néntí bachĩmbi bhesé ne ángel Mandem amem baso. Mpok yo, ángel Mandem árém kepĩ ntá yi ndu Njie Sináy, akũ yi arinjĩ menyij ebhen Mandem áyàn yí ankũ sendijĩ, nõ chí Eyon Mandem ené échí tetep mpoknkem.

³⁹ "Ke bachĩmbi bhesé keka beghok yi. Bápũri yi baten nepak, ke bápétnsem Íjip amem batĩ-yap. ⁴⁰ Ékú barem ntá Aron be, 'Ghokó bõmandem ntá yesé, be mandokõ nõko bhesé ambi. Mbák chi Moses mmu áféré bhesé etok Íjip, sebhikĩ rinjĩ enyijĩ ene efakari ne yi.' ⁴¹ Bághoko enyijĩ ene echi mbo mómpon, bare chye yo akabhé nya, ne mányíé epa éti enyijĩ ene baghoko ne amõ. ⁴² Ke Mandem atiknsem ntá yap akpik arõ bõ mánychyè nõko kenókó ntá mmok, ne ntañ ne mambè mfay mbo bõ-mandem abhap, mbo enyu echi amem bekáti baremé kerǫnti be,

'Bo Israel! Mpok ane bãkõ amem baso ndũ mamié besa bépáy, ntá yá kè bawáy nyaka nnya mánychyè nõko akap kè?

⁴³ Bãpõko nyaka étem ené mandem nsé ane áká nyén be Mólõk.

Ne nembe enen mandem nsé Ráfan.

Ne menyij ebhen bãghókó ndu bechye bho kenókó. Éti yo, chon mféré be ntó etok écháak befuet Bábilõn.'

⁴⁴ "Stífin arõk ambi bérem be Bachĩmbi bhesé babhõñ nyaka étem amem baso ené étõñ bé Mandem achí ne bho. Moses aghókó nyaka yo ébhák mbo enyũ Mandem aghati yi, ne nkúbhé mbo enyũ Mandem átõñ yi amfay Njie Sináy be ebhõñ bebhak. ⁴⁵ Ansem mpok, bachĩmbi bhesé bárõ yó ntá bõbhap. Bápõkó yó mpok bákõ ne Jóshua. Mandem abók bo abhen báchí are besí bõ-tayese, basõ mmik. Étem eyõ ébhák aré te mpok ane Debhit achi mfõ. ⁴⁶ Mandem atõñ Debhit berĩndu. Anik-muet ntá Mandem Jekõp be andõ yi anté eket ntá yi. ⁴⁷ Sólomon ke áté eket eyõ ntá Mandem. ⁴⁸ Yé nõ, Mandem Acha apu chõkõ ndũ beket ebhén bo bate ne amõ. Échí mbo enyũ ndemekerǫnti árémé be Mandem arem be,

⁴⁹ 'Mfay chí enõkõ kefõ eya, ne mmik chi erwõ ene mésiki bekak are.

Ntiki enyũ eket ókway bete ntá ya? nebhuét ane mëkwáy beywemuet achí ne fá?

⁵⁰ Pú amó ya ke ághókó menyij ebhen menkem-é?

⁵¹ "Bérõñ ndũ ngwénti, Stífin arem be, 'Bè bo netañánti, bè bo bãpu noko Mandem ne bãpú ghok eyõñ eyi. Bãchet Éfõñó Bedyere mbi mbo bachĩmbi bheka.

⁵² Ntiki ndemekerǫnti bachĩmbi bheka bábhíkí chye esõñõri? Ne bawáy nyaka baremé kerǫnti Mandem abhen béréme mbi mbi be, Mmõ betok ane achí chak besí Mandem átwò. Yí wu ke bätĩ ne bawáy. ⁵³ Bè kè Moses ásóré ebhé Mandem ntá bõángel achye ntá yeka, yé nõ, bãbhíkí bhære yó.'"

Bawáy Stífin ne batay

⁵⁴ Bo echeme bõ batĩ etok bághókó nõko menyij ebhen Stífin árème, batĩ ábé bõ tontó, amík apèti anti.

⁵⁵ Ke Éfõñó Bedyere achi nyaka ne Stífin tontó. Ayon amík ayinjĩ mfay, aghó bediéré Mandem, ne Yesu téé ndũ nebhuet kenókó Mandem, ⁵⁶ Stífin arem be, "Ghók ka! Ngõ ndũ mánéné mbĩnywõp etokõ mfay, Mmu ane áfũ ntá Mandem abhak téé ndũ nebhuet kenókó ebhe awõnem Mandem." ⁵⁷ Ke bábhó bebik éri, báchók batú ne amõ, bádú bárók bákém yi. ⁵⁸ Báyá yi báfú etok ne yí, bátémti yi ne betay bawáy. Batísie betábhá báfère nkú mfãmuet eyap, barõ ntá esakámu amõ be ambabheri nõkõ. Esakámu wu aka nnyén be Sõl. ⁵⁹ Mpok bátémti Stífin ne batay, anikmuet be, "Yesu Acha, sõt Éfõñó eya!" ⁶⁰ Akwén atep mánén amík, arem ne eyõñ etañatañ be, "Acha, foñori bho bebú ebhap ebhen." Árémé nõkõ nõ, asebhé.

8 Sõl abhak aré téé, aka bé eri mángwáy Stífin.

Sõl are chye bõnkwo beyã nenyok

Bébhó ewak eyõ, baré chye nkwo Yesu abhen báchí Yerúsalem beyã nenyok. Ekũ bõ mankem bábue bataka atú etok Judéya ne átú Samária ankem. Erõp chi bõnto Yesu bõbhó amem etok Yerúsalem. ² Baway nõkõ Stífin, mbo bõ abhen báchyè Mandem kenókó bápõkõ yi bárók bábhème, ne bádi yi tontó. ³ Mbák chi Sõl, are yáñ mbi ménème bõnkwo Yesu. Ékũ abho béchwé eket ne eket anja nõkõ abhen mánókó, baghõré ne babhakanem, amfyè nõkõ ekerékemõñ.

Beyã bõ-Samaria mánókó mpok Filip aghati bõ Mbok Ndíndí

⁴ Bakoño Yesu abhen bábue bátáka mbankem báre kõ mángati nõkõ Mbok Ndíndí éti Yesu. ⁵ Ane bábhijĩ be Filip arõk etok égho atú Samária angati nõkõ mbok éti Mpepe Mandem afyé nyaka bariep be áto. ⁶ Akũ menyijĩ maknkay aré. Bo baghõ nõkõ nõ, beyã bhap báre tá batú sayri ndu beghok menyij ebhen yí árèm. ⁷ Befõñó bebúbebe ebhén bésõñõri bo bére rõ bho mémbikĩ nõkõ ne eyõñ etañatañ. Beyã bo abhen bachi bhõré ne bakem bátañ nkwo. ⁸ Ekũ beyã mañák abhak ne bõ etok egho Samária eyõ.

⁹ Mmũfũ ane áká nnyén bé Símun achí nyaka etok eyõ nkwo. Abhak mñjõ. Anañ ákũ nyaka menyij ebhõ ndu erõri mpok, andeme nõkõ bé yí achí etañtĩ mmu. Bõ Samária babhak maknkay béghõ menyij ebhen yí ákũ.

¹⁰ Bõ mankem, maném bo ne ndéndémé bho bare tá batú beghok menyij ebhen yi ághàti bho, mándeme nõkõ be, "Mmũ-ne chi mmu Mandem ane bábhijĩ be etañtĩ mũ." ¹¹ Barak mandem nsé ane yi ákũ ndu erõri mpok, akũ bo báre ta batú beghók menyij ebhen yi árèm. ¹² Filip átwó nõkõ ne Mbok Ndíndí éti enyu Mandem abhak ne bõbhi mbo Mfõ wap ne éti Yesu Kristo, baghõré ne babhakanem bábhõ ménókó mándõkõ nõkõ be mánjwiti bhó. ¹³ Yé Símun nkwo anoko bájwiti yí. Bájwiti nõkõ yí, abhat mmuet ne Filip, ankoño nõkõ yi yéntiki ebhak. Nyu arõp yi fuu éti bereme menyijĩ maknkay ebhén Filip ákũ, ne éti berij ebhén Mandem áfuet ntá Filip antõñ nõkõ.

14 Bõnto abhen Yerúsalem bághoko nɔkɔ be bõ-Samaria mánoko Eyɔŋ Mandem, bátó Píta ne Jõn aré.
 15 BɔPíta bachwɔp nɔkɔ Samária, bare níkmæet bé Efónó Bedyere ántwɔ ntá bo abhen mánóko Yesu.
 16 Efónó Bedyere abhíkí re twɔ nyaka ntá yě mmu wap. Yě nɔ, manañ bajwiti nyaka bhɔ ndũ nnyén Yesu Acha.
 17 Píta ne Jõn mányáŋa amó anti bõbhen maníkmæet, Efónó Bedyere atwó abhak ne bhɔ.
 18 Símun ághó nókó bé Efónó Bedyere atwɔ achi ne bhó ndũ bõnto mányáŋá bɔ amɔ anti, afeɾe nkáp béchye bõnto, 19 arem be, “Kɛ ká menkwó mbõŋ betañ bé yě agha ane nyáŋá yi amó anti Efónó Bedyere ántwɔ ntá yi.” 20 Ke Píta akeme yi be, “Eghori émpókó wó ne nkáp aywe! Ɔkáysi bé ʒkwáy béku akap Mandem ne nkáp na? 21 Diŋí bé ɔbhíkí bhõŋ ye enyiŋ ndu betik ebhesé mbɔnyune ntí ene népú chak besí Mandem. 22 Ndu echi nɔ, tík nsem ndũ nkaysi bebú ane achi wɔ anti ʒníkmæet ntá Mandem Acha. Ngufú chɔŋ amfoŋori nkaysi ane achi wɔ anti. 23 Ngɔ bé ɔbhɔŋ epó mpabhamík ne ʒkwěŋ nsem anten bebú.” 24 Símun aghoko nɔkɔ nɔ, akeme Píta ne Jõn be, “Bɔta, ník ka Mandem mmæet éti ya bé yěnyiŋ émtɔ ene bǎrémé éké fakari ne me.”
 25 Mánáŋá nókó béghati bo mbok Yesu ne menyin ebhen yi akɛ ntá yap, báɾɔ bare petnsem Yerúsalem. Báre téé ndũ bõbetɔk Samária mangati nɔkɔ bo Mbok Ndíndí éti Yesu.

Mmu Etõpia anoko Yesu

26 Ke ángel Acha atwó arem ntá Filip be, “Faté sep ndũ esí mbi ane áfú Yerúsalem árõŋ Gása”. 27 Filip afate abho béɾɔŋ. Éfákari bé mmũ Etõpia amɔt ane afú Yerúsalem ndũ meníkmæet ápetnsem etɔk eyi amem ékárík ene mpɔŋóndík éyà. Abhak mũngo Etõpia ane baghaka ne yi ke akeme nyaka efiŋí ekeré nkáp mbo mmu ane baghaka yi apu kway nyaka bechem ne bo abhen mfo ngɾé † Mfo Etõpia wu aka nnyén be Kándas. Ené yí áchi amem ekarik eyi árõŋ, are pay ekáti ndemekepĩnti Aisáya. 29 Efónó Bedyere aghati Filip be, “Dók awu kɔ nókó kékwót ne ekarik eyɔ.” 30 Filip ajet arɔk kekwtɔ ne yó, aghók ndũ mmu wu ápàŋ ekáti ndemekepĩnti Aisáya. Abhéɾ yí be, “Ɔbhɔŋ nɔ nejwĩmem ndũ enyiŋ ené ʒpàŋ?” 31 Mũngo Etõpia wu akeme be, “Měkwáy bejwimem ná ené yě mmu ábhíkí néne angati me?” Abhiŋi ye Filip ánkó árchókó ne yí amem ékárík. 32 Enyiŋ ene yi ápàŋ ndũ Ekáti Mandem ebhak bé: “Achí nyaka mbo ághóŋmén ane bakeme báɾɔŋ beway, mbo mónkwómén ane báfèɾe emene eyi, yě bebík yɔ kebík. Ake néne eyɔŋ. Báýɔɾe yi, batañ yi, bákɾót nyé eni, bachye yi esɔŋɾi ndéndem. Agha ák-way betɔŋ be, Yiŋí mɔwa né, ené bákɾóɾe nepém eni ambi ambi fá amik?” 34 Mũngo wu abhéɾ Filip be, “Étá, ghati mé, ndemekepĩnti asĩŋ enyiŋ ene yi árèm nó éti agha? Arem nɔ chí éti mmu áchák ke éti mmæet eyi?” 35 Filip abho ndũ nebhet ekáti Aisáya wu agháti mũngo Etõpia Mbok Ndíndí Yesu. 36 Báre kɔ mándɔkɔ nɔkɔ.

† Mfo ngɾé ákèm nyaka baraká kefo ntá mýwi mmu bo básóɾe nyaka mbo mónýmɔk.

Bágháká nókó ndũ nebhet ane manyiep achi, arem ntá Filip be, “Yiŋí manyiep. Ntí achí ane bábhíkí bhõŋ béjwiti me?” 37 [Filip akeme yí be, “Mbák ʒsííkí ntí ene nenkem ne Yesu, měkwáy béjwiti wɔ.” Mmũ wu akeme yí bé “Nnókó be Yesu Kristo chí Mmɔ Mandem.”] 38 Mũngo wu achye ye eyɔŋ bé mánkɛ ékárík énté. Été nókó, bó ne Filip básep báchwe anyén, Filip ajwiti yí. 39 Báfú nókó anyén, Efónó Bedyere afeɾe Filip aré, mũngo Etõpia wu keɾeɾe ghó yi. Yě nɔ, arɔk ambi ne nekɔ eni ne manák. 40 Filip ápéɾe yiŋi arɔp chí etɔk Asótus. Abho béghati Mbok Ndíndí are. Arɔk ambi békɛ nɔ ndu bõbetɔk mankem abhen báchi ambi kpáte mpok yi aghaka Seséria.

Sõl ayibhiri abho bekoŋo Yesu
 (Bk 22.6-16, 26.12-18)

9 Mpok eyɔ nkem, Sõl arɔk ambi bepa be yi abhɔŋ beway bakoŋo Yesu. Arɔk ntá mũngo bachiákap Mandem, 2 aghati yi be anchye yi bekáti ebhén béchye yi betañ beɾɔŋ Damáskɔs ndu bekeré neníkímmæet bo Israel bé mbák ángó bakoŋo Mbi Yesu aré, ankwáy békémti bhó, baghɔɾé ne babhakanem, angwót, andɔk Yerúsalem ne bhó. 3 Sõl afa ye are róŋ. Agháká nókó kékwót ne Damáskɔs, bediéɾé befú amfay témchok besep békáp yi. 4 Sõl akwén amik, aghók eyɔŋ ené ébhèp yi be, “Sõl, Sõl, ndaká yí ʒchye me nenyok?” 5 Sõl akeme be, “Acha, chí wɔ agha?” Eyɔŋ eyɔ ékéme yí be, “Mme Yesu ke ʒkõŋo gbókógbɔkɔ ɔnchye nɔkɔ nenyok. 6 Ke faté, dók amem etɔk egho. Chɔŋ mángati wó aré enyiŋ ene ʒbhóŋɔ békɛ.” 7 Bõ abhen bákó nyaka ne Sõl, bághók eyɔŋ eyɔ, ke bɔ keghɔ yě mmú. Báte manyu chochok. 8 Sõl afate amik, anene amík, ke yi kekway begħɔ mban. Bákém yi ndu awɔ, baya barɔk etɔk Damáskɔs. 9 Abhak aré ndũ manywɔp árát, yi kekway begħɔ mban. Mpok yɔ nkem yi keniye nenyié, yěnyiŋ yi ke nyu. 10 Nkoŋo Yesu amɔt achi nyaka Damáskɔs ane áká nnyén be Ananías. Aghó kenó amík ántífú ndu Yesu Acha abhiŋi yí be, “Ananías.” Aka arem be, “Acha, ghó mé ne.” 11 Acha aghati yi be, “Faté dók ndu nkɔngɔ-etɔk ané bábhini bé Téé. Ɔnán ʒnchwɔp ndũ eket Júdas bép mmu Táɔɔs ane áká nnyén bé Sõl. Achí aré ánikmmæet. 12 Ne ndũ kenó amík ántí fúú, aghó mmu ane bábhini bé Ananías, ndu áchwé anywóp. Anyaŋa amɔ anti ywi bé ámpet ankway begħɔ mban.” 13 Ananías akeme be, “Acha, beyã bo bághátí me mbok Sõl wu ne bebéptí menyin ebhen yi ákú ntá bõbhe awu Yerúsalem. 14 Bõ-batí bachiákap Mandem báchyé yí betañ, ne atwɔ fá chi békemi bõbhe.” 15 Ke Yesu Acha aghati yi be, “Dók mbɔnyune njap yí ámbák m̃betik awa, bé ándɔk ángati bo abhen bápú bo Israel, ne bafɔ bhap, ne bo Israel éti eya. 16 Chɔŋ membɔŋ ntɔŋ yí esɔŋɾi enkem ene yí ábhóŋɔ begħɔ éti ya.” 17 Ananías aró ye arɔk áchwé amem eket ené Sõl áchi are. Anyaŋa yí amɔ ántí arem be, “Sõl, manó, mbɔŋ Yesu Acha mmu abhésí ntá ye ankɔŋɔmbi mpok ʒtwò fá, ke átó mé nkú ʒmpet ʒngó mban ne bé Efónó Bedyere ambak ne wɔ.” 18 Témté wu ebhak ntá Sõl mbo be menyin mbo befabhé nsi befú yi

amík bekwenti. Apet abho begho mban. Afate ye arɔk bajwiti yi. ¹⁹ Anyié nenyíe betaŋ ebhi bépétnsem.

Sŏl abho bégháti mbok Yesu etɔk Damáskɔs

Sŏl abhak Damáskɔs ne bakoŋo Yesu ndu mpäy manywɔp. ²⁰ Abho ye bérɔŋ ndũ bekeré nenikímuet bo Israel témté angati nɔkɔ bo ɛti Yesu bé, “Yesu áchí Mmo Mandem.” ²¹ Bõ mankem abhen bághókó yi, bábhák maknkay, mámbebhe nɔkɔ batí be, “Pú nkúbhé mmũ-ne ke ákò nyaka angwæbhe nɔkɔ nenu ne bo abhen bábh-hìŋi nnyén Yesu awu Yerúsalem ne? Atwɔ fá chí bé ánkémtí bo Yesu angwɔt, ansɔt ampetnsem ne bh Yerúsalem. Atwɔ fá ndu bekemti bhɔ be ansɔt ampetnsem ne bhó ntá bõ batí bachiäkap Mandem.” ²² Yɛ nɔ, Sŏl are tɔŋ Mbok Ndíndí ɛti Yesu andɔk nɔkɔ chí ambi. Are fæét ndu beyä babhi betɔŋ kponoroŋ bé Yesu ke áchí Mɔpeme Mandem afyé nyaka bariɛp be ätò enyúné bo Israel abhen báchí Damáskɔs bábhiki kwáy bekem kefe ne yí. ²³ Efwere nɔkɔ beyä manywɔp, bõbati bo Israel báté eyu beway Sŏl. ²⁴ Sŏl ariŋi nkaysi yap. Báre noŋ yi beti ne ngósí ndu manyũbhá ane Damáskɔs be mpok yi áyàŋ befwet, mankem yí mangway. ²⁵ Ke beti mémɔt, bakoŋó Sɔl basɔt yi báfyé amem ekay báku yi áfwet ndũ mbok ané áchi ndũ nkok ane ákábhé etɔk, básébhé yi amik ansem ebhá. Abwé.

Sŏl apetnsem Yerúsalem

²⁶ Sŏl apetnsem Yerúsalem are mɔ béchem mmuet ne bakoŋo Yesu aré, ke bõ kenoko be yi achi nkoŋo Yesu. Báre chay mámbwæ nɔkɔ yí. ²⁷ Ke mmu amɔt ane aka nnyén be Banábas asɔt yí arɔk ntá bõnto Yesu. Aghati bhɔ enyũ Sŏl agho Yesu Acha ambi mpok yi árɔŋ Damáskɔs ne enyũ Yesu árémé kepi ne yi. Aghati nkwo bõ enyũ Sŏl átɔŋ Eyɔŋ Mandem kponoroŋ ndu nnyén Yesu awu Damáskɔs kebhóŋ becháy. ²⁸ Bebhɔ ye mpok yɔ, achem mmuet ne bakoŋo Yesu Acha ndu yéntiki enyih ene bɔ bákũ.

²⁹ Are tɔŋ Eyɔŋ Mandem ndu nnyén Yesu kebhóŋ becháy. Mpók ne mpok ándem nɔkɔ ɛti Yesu ntá bo Israel abhen bárèm eyɔŋ Grik, ankem nɔkɔ epúítí ne bhó. Ekæ bare yáŋ chí béwáy yí. ³⁰ Batí Bõ nkwo báríŋí nókó nɔ, básɔt yi barɔk Seséria, bátó yí ándók Táswɔs. ³¹ Éfákari ye be bõnkwo Yesu abhen bachi atú Judéya, ne abhen atú Gálili, ne abhen atú Samária nkem kepere bhɔŋ esɔŋri. Bakoŋo Yesu bábhære nepém enap enyu ené nétɔŋ bé bɔ báchyè Mandem kenókó. Éfóŋó Bedyere are chye bhɔ nepɔptíntí, anchye nɔkɔ bhɔ betaŋ. Ekæ beyä bo báchák báre noko Yesu mánhem nɔkɔ ne bhɔ.

Píta arɔk etɔk Lída ne Jopa

³² Éfákari be Píta ákò nyaka mbãŋ ne mban ndu bébyo bo Mandem. Ewak émtó, arɔk bebyo abhen bachi etɔk ene bábhini be Lída. ³³ Akwese mbéntí amɔt aré. Báre pòkɔ yi yéntiki ebhak ene yi árɔŋ. Abhak enyu yɔ ndu mamié ánèn. Aka nnyén be Aénias. ³⁴ Píta arem ntá yi be, “Aénias, Yesu Kristo ákũ wɔ óntán néne. Faté

pét ɛsák eye.” Témté wu, atém afate. ³⁵ Bõ etɔk Lída ne Shárɔn babhak aré. Bɔ mankem bághó nókó ndu Aénias ákò, mánókó Yesu Acha.

³⁶ Ngwé amɔt achi nyaka etɔk Jopa ane aka nnyén bé Tabíta, † [Nó chí Dókas ndu eyɔŋ Grik] abhak nkoŋo Yesu. Ákæ nyaka beri, ankwak nɔkɔ bachébhébhɔ mpoknkem. ³⁷ Mpok yɔ, akwén neme agú. Básɔ yi bábhære amem mókerémfay ndu ekeré mfay. ³⁸ Jopa kesap nekɔ ne Lída. Bakoŋo Yesu abhen Jopa bághók be Píta achi Lída. Bátó bo batí apay, ntá yi. Bárɔk manik yi mmuet be, “Eta, twɔ ghɔ bhésé ayak, kéchɔŋti mpok.” ³⁹ Píta afa ye are rɔŋ ne bhɔ. Ágháká nókó aré, basɔt yi bako ndu mókerémfay. Beyä mánkwésé bábhak aré. Bõ mankem bakap Píta. Báre di, mántɔŋ nɔkɔ nden ene Tabita áyéme ntá yap mpok yi achi nepém. ⁴⁰ Píta aghati bõ mankem mámfu nefí. Atep mánén amik anikmmuet ntá Mandem. Ayibhiri mmuet ntá ngu arem be, “Tabíta, faté!” Tabíta anene amík. Ághó nókó Píta afate achɔkɔ chókó. ⁴¹ Píta asá áwɔ akem yi akwak yi afate. Abhini ye bo Mandem ne mánkwésé, asɔt Dókas atɔŋ bõ be mango bé yi achi nepém. ⁴² Mbok Dókas ataka etɔk Jopa enkem. Beyä bo mánókó, básiki ntí ne Yesu Acha. ⁴³ Píta arɔk ambi bechɔkɔ Jopa ndũ beyä manywɔp ne ngoko nkwobhénya ene bágharé amuet nnya ene baway. Nnyén eni nébhak be Símun.

Kónéliɔs abhini Píta eket eyi

10 Mmufú achí nyaka etɔk Seséria, ane aka nnyén bé Kónéliɔs. Abhak mũntí éká batemé nenu Rom besa bétáy. Báre bhini eka eyɔ bé Eka Itália. ² Kónéliɔs abhak mmu ane ákóŋ baraká Mandem ne ächyè nyaka Mandem kenókó ne efo eyi enkem. Abhak mmu ane ánikmmuet ntá Mandem mpoknkem, anchye nɔkɔ beyä nekwa ntá bo Israel abhen bachi bachébhébhɔ. ³ Ewak émtó, mbɔ nkarenka erat ne ngósí, aghó kenó amík anti fúú. Aghó sayri ndu ángel Mandem amɔt átwó ábhíŋí yi be, “Kónéliɔs!” ⁴ Ayɔŋ amík are yihí ángel wu ne becháy, abhɛp yi be, “Eta chí yi?” Ángel Mandem akeme be, “Mandem aghok nenikímuet ene, aghó nekwa enén óchyé ntá bachébhébhɔ ne abhɔŋ maŋák ne wɔ. ⁵ Tó ye bo Jopa be mandók mámbíŋí mmu ane ákà nnyén bé Símun ane nnyén eni nechak nechí be Píta. ⁶ Áchòkɔ ne Símun ngoko nkwobhénya. Eket Símun wu echi angɔkɔ manyu.” ⁷ Ángel Mandem árɔŋ nɔkɔ, Kónéliɔs nkwo bakũ betik abhi batí apay ne ntemé nenu amɔt ane achi nyaka ne yi mpoknkem ankwaka nɔkɔ yi. Ntemé nenu wu abhak mmu ane áchày Mandem. ⁸ Bátwó nókó, aghati bhó enyih ene ángel Mandem árémé. Ató ye bõ etɔk Jopa.

⁹ Bárɔ bare rɔŋ, bágháká kékwót ne etɔk mbɔ nkárénká byo ne epay. Nkúbhé mpok yɔ, Píta akó amfay eket ndu menikmmuet. Mfay eket abhak ransi. ^{††10} Nsay akém yi, are yáŋ enyih ményíe mpok ane nenyíe nebhuet angó, aghó kenó amík ántífú. ¹¹ Aghó be nebu nénéne. Enyihífú éfú are ere sep amik. Ebhak mbɔ

† Ne Dókas chí “Nso” ndu Kényaŋ. †† Mfay eket achi nyaka ransi enyu ene mmu ákwáy béko, andɔk, ambak are yí aywinti ndu béywémmuet ne ndu menikmmuet.

ntëndən negho enén bákémé ndũ batí yi anwi básèbhe amík. ¹² Mēnyũ nnya menkem bébhak ndu enyīñ eyo. Nnya ené bekak menwi ebhak aré ne ené ésù menie amík ne kenen. ¹³ Aghók eyoñ ndu érēm be, “Píta, faté, wáy nyiē.” ¹⁴ Ke Píta akeme be, “Cháá! Acha mbákí re nyiē enyīñ ene epu pépép besí Mandem wáwák.” ¹⁵ Eyoñ epet etwá ntá yí ndoñ ane ájwí epay be, “Enyīñ ene Mandem akw be embak pépép besí bhi, yē mmu ake rem be épú pépép.” ¹⁶ Éfákárí nókó enyu yo ndoñ érat, enyīñ eyo épétnsem amfay. ¹⁷ Ené Píta abhúét beyañ berīñi ntí kenó amík antífú ekw, bō abhen Kónélios átó, bare bhep ebhak ene Símun áchí. Bárók kpát báchwop ndũ nyübha eket ene yi achi are. ¹⁸ Básá eyoñ babhep mbák mmu ane ákà nnyén bé Símun Píta achí aré. ¹⁹ Ne ené Píta abhúét bekáysi kenó ekw, Efóñó Bedyere arem ntá yí be, “Yīñí, bō batí árat báyañ wá. ²⁰ Faté, sep, dók áyák ne bho ne óké chonti mpok. Me ke ntó bō.” ²¹ Píta asep arw ntá bōbho, arem be, “Me ke nchí mmu ane báyañ. Bātwa ndaká yí?” ²² Bákéme yi be, “Kónélios, mūnti batemé nenu besa bétay, ke ato bhesé ntá ye. Achí chak besí Mandem ne áchà Mandem. Bo Israel mankem báchyè yi kenókó tontó. Ángel Mandem ághátí yi ántó mámbiñi wá, óntwá eket eyi, be angok enyīñ ene óbhóñj bég hátí yi.” ²³ Píta asot bó árok anywóp ne bho.

Néyí nókó, Píta afa are rón ne bó. Mbok bō nkwo Yesu abhen Jopa bárók ne yi. ²⁴ Bákó bábhure ambi, ke néyí nókó báchwop Seséria. Kónélios anán ariñi nyaka bé Píta átwò. Ató bábhīñi bō nneréket ne mamwete bhi. Bó mankem bachokó mánoñ nkw bōPíta. ²⁵ Nchwe Píta áchwe anywóp, Kónélios akwén yi bekak, abho béchyè yí kenókó. ²⁶ Ke Píta akem yí ndu awá, be yí amfate, arem be, “Me nkwo nchí chí nkwa mbó wá.” ²⁷ Ne ndu bárēm kepí ne Píta, Píta achwe anywóp, aghó beyá bo. ²⁸ Arem ntá yap be, “Bē babhōñ bāriñi ndu ebhé eyese érēm be mmu Israel abhiki bhōñ befyē mmwēt ne bo abhen bápú bo Israel ne abhiki bhōñ yē chi berōñ begho bho. Ke Mandem atōñ me kponoroñ be, nké yīñi yē mmu mbó be abhiki kway besí bha. ²⁹ Ngó nókó ye bo abhen ótó, mfá nde twó nkekém epúítí ne mmu. Ghatí ye me ntí ane óbhiñi mé!” ³⁰ Kónélios akeme yi be, “Ékw manywóp anwi echōñ ené nchí amem eket eya nchí nikmwēt. Nkúbhé mpok mbó ane, mbó nkarenka érat ne ngósí, mmu abhesi me besí ne nkú ane are ghok, ³¹ árem be, ‘Kónélios, Mandem aghok nenikmwēt ene, ne agho nekwaq enén óchyè bachébhé bho. ³² Tó ye mmu Jopa be andok ambiñi mmu ane ákà nnyén be Símun Píta. Achí kenkw amem eket Símun ngoko nkwaobhénya ne eket eyi échí angokó manyu!’ ³³ Ntó ye bo témté bé mámbiñi wá, ne éri ndu ótwó. Besé mankem séchí fá besí Mandem ndu begbok yéntiki enyīñ ené Acha ághátí wá óngátí bhesé.”

Menyīñ ebhen Píta aghati Kónélios ne nkwo ywi

³⁴ Píta abho ye berem be, “Ngó sayri bé Mandem apú tōñ kériñámik. ³⁵ Ke ndu yéntiki etok, ye agha ane áchà Mandem ankw nkw menyīñ ebhén béchi chak besí bhi, Mandem ásoñ yi ambak mmú ywi. ³⁶ Nkásí be bāriñi

ntó enen yi ató nyaka ntá ye se bo Israel be chōñ ankw bo mambak sayri ne yi éti enyīñ ene Yesu Kristo akw. Yi Yesu achí Acha amfay bo mankem. ³⁷ Bāriñi eremé ndak ané áfákárí atú Judéya ankem, bébho atú Gálili, mpok Jōñ anán anáná nyaka beghati bo be mántíknsem ndũ bebú bhap yi anjwiti bhō. ³⁸ Bāriñi éti Yesu mmu Násáret, ne enyu Mandem achyé nyaka yi Efóñó Bedyere ne betañ. Akw mbānkem ankw nkw berí ne ambu nkw bō mankem abhen Satan áchyè bhō esōñri mbōnyune Mandem achi ne yí. ³⁹ Ne ségho ne amík menyīñ menkem ebhen yi ákú Yerúsalem ne mbañ echak amem etok bo Israel. Bágó yí ndu ekotákátí, agú. ⁴⁰ Ke égháká nókó manywóp árat, Mandem akw yi apétnsem ndu nepém, atōñ mmwēt kponoroñ ntá bo. ⁴¹ Ke abhiki tōñ mmwēt chí ntá bo mankem. Atōñ mmwēt ntá batísié abhen Mandem anán áyábhé, nó chí bhesé bo sényíé ne sényú ne yi mpok yi ápérensem ndu nepém. ⁴² Ne yi aghátí bhesé bé sékéro beghati Mbok Ndíndí yo ntá bo, ne bé sénkw bo mándiñi bé yí ké Mandem ayabhe be ambak mmu ne ábhōñj bétāñ bo abhen bachi nepém ne abhen bágú. ⁴³ Baremé kepñti mankem bárēm nyaka éti yi be, yē agha ane asiki ntí ne Yesu, Mandem áfoñori bebú ebhi éti yi Yesu.”

Efóñó Bedyere atwó ntá bo abhen bápú bo Israel

⁴⁴ Ené Píta abhúét bérem menyīñ ebho, Efóñó Bedyere atwó abhak ne bo mankem abhen bágñok Eyoñ Mandem. ⁴⁵ Bō nkwo Yesu abhen bachi bo Israel, nó chí abhen báfú Jopa ne Píta, bábhak maknkay tontó mbōnyune bágñó be Mandem achyé Efóñó Bedyere ntá bo abhen bápú bo Israel nkwo. ⁴⁶ Bábhak maknkay mbōnyune bágñók ndu bobhó bárēm beyōñtōk béchák béchák ebhén bō bábhiki ghók, mándeme nkw be, “Mandem atañ ne ari achá!” Ékw Píta arem bé, ⁴⁷ “Mandem achyé bōbhen Efóñó Bedyere nkúbhé mbōnyu yí áchyé nyaka bhesé bo Israel. Agha ákwáy ye békāñ bé báké jwiti bhó?” ⁴⁸ Achye ye eyoñ bé máñjwiti bhó ndu nnyén Yesu Kristo. Bájwiti bhō. Bárēm be Píta anchokó ne bho ndu mpāy manywóp.

Píta arem be bo abhen bápú bo Israel mánoko nkwo

11 Bōnto ne bakoño Yesu báchák atú Judéya ankem, bágñók be mbok bo abhen bápú bo Israel mánoko Eyoñ Mandem nkwo. ² Mbok bo bachi nyaka ndu nkwo bakoño Yesu abhen báte be bábhōñ bésiép yéntiki mmu mbó bō bo Israel, ke ankwáy bébhak mmu Mandem. Píta ápéré nókó nsem Yerúsalem, bōbhō béré ji yí mándeme nkw be, ³ “Yí ekw órōñ óchwé amem eket bo etok échák abhen bábhiki syep bhō kpáte žnyie nenyíé ne bhó?” ⁴ Píta abho ye bégñati bhó sayri yéntiki enyīñ ené éfákári te ndũ nebhōñet be, ⁵ “Ewak émot ndu nchí nikmwēt awu etok Jopa, ngó kenó amík antífú. Ngó ndu enyīñ éfú amfay ésèp. Ebhak mbó ntëndən negho enen bákémé bati yi anwi básèbhe amík. Egháká nókó kekwót ne me éte. ⁶ Njīñi sayri begñō enyīñ ene echi are. Ngó nnya menyu ne menyu. Nnya ene anywóp ne nnya ebebe ne nnya ené ésù menie amík

νε κενεν. ⁷ Ngók eyɔɔ ndu éghàti me be 'Píta, faté, wáy nyiè!' ⁸ Ke nkeme be 'Acha wáwák! Mbíkí re nyiè enyìn ené épú pépép besí ebhe.' ⁹ Ke eyɔɔ epet erem ndɔɔ ane ájwi epay be, 'Enyìn ene Mandem akɛ be embak pépép, yé mmu áké rem be epu pépép.' ¹⁰ Éfákári enyu eyɔ ndɔɔ éráti, enyìn eyɔ épétnsem amfay. ¹¹ Nkúbhé mpok yɔ, bo batí arat bachwɔp ambínywɔp eket ené nchí aré. Báfú Seséria ne ntó bé mánsɔt me. ¹² Efónó Bedyere aghati me be, 'Faté sep dók ne bhɔ. Óké fyé ntí bé bápú bo Israel.' Bómayese abhen batí átándát abhen Jopa bákóno me sércɔk Seséria, ne bese mankem séchwe ekeré mmu wu Kónéliɔs. ¹³ Aghati bhesé ndu yí ághó ángel Mandem eket eyi ne ángel wu ágháti yi be ántó bo Jopa mámbini me Símun Píta be ¹⁴ ndók ngáti yi mbok ane ákù yi andíñí enyu Mandem akway bereme yi ne efo eyi enkem. ¹⁵ Nebho mbó bégháti bhɔ menyìn, Efónó Bedyere atwó ntá yap nkúbhé mbɔ enyu éfákári nyaka ne bhesé ndú nebhónet. ¹⁶ Ntik ye enyìn ene Yesu Acha áréme nyaka be, 'Jón ájwiti bo ne manyièp, ke chɔɔ mánjwiti bhe ne Efónó Bedyere.' ¹⁷ Be bábhɔɔ, ghó yeka! Mandem achyé bóbho nkúbhé akap ané yi achyé nyaka bhesé mpok sénókó Yesu Kristo Acha. Nchí yé nyaka agha bechet Mandem mbi?" ¹⁸ Báhókó nɔk menyìn ebhen Píta áréme menkem, manyu áchók bhɔ. Báre chye Mandem kenókó mandem nɔk be, "Nɔ Mandem achye mbi ntá bo abhen bápú bo Israel nkwo be mankway betiknsem ndú bebú ebhap, mambɔɔ nepém!"

Nkwó Yesu abhen Antiɔk

¹⁹ Beyá bakoɔo Yesu báfú nyaka Yerúsalem éti esɔɔɔɔ ene ebho mpok báwáy Stífin bataka mban ne mban. Mbɔk bárɔk kpate atú Foníshia, báchák te Sáyrɔs ne abhenefu te Antiɔk. Bárɔɔ nɔk nɔ, mangati nɔk mbok Yesu ntá bo Israel bóbho. ²⁰ Ke mbɔk abhen bachi bo Sáyrɔs ne abhen bachi bo Sírene bárɔk Antiɔk bábhó bégháti Mbok Ndíndí Yesu ntá bo abhen bápú bo Israel nkwo. ²¹ Acha abhak ne bhó, akwak beyá mánoko bábhɔ bekoɔo mbi ywi. ²² Mbok akɔ aghaka ntá bókno Yesu abhen Yerúsalem. Bátó Banábas etɔk Antiɔk. ²³ Agháká nókó aré, ághó ndu Mandem átɔɔ bóbho beríndu ebhi, abhɔɔ beyá manák, abho béfyé bhó ntí be mámbak tetep ne Yesu, mánte kpirí mpoknkem ne ntí nenkem. ²⁴ Banábas achí nyaka erítí mmu ane asíkí ntí ne Yesu sayri. Efónó Bedyere abhak ne yí tontó. Akwak beyá bo mánoko mbok Yesu, báchem mmuet ne bakoɔo bhi. ²⁵ Banábas arɔk ye Tásɔs béyan Sól. ²⁶ Ághó nókó yi, asɔt yí apetnsem Antiɔk ne yi. Sól ne yi bábhak are ndú mmíé nenkem ne nkwo Yesu, mántɔɔ nɔk beyá bo Mbok Ndíndí. Chi Antiɔk ke bábhó nyaka bebini bakoɔo Yesu be, "Nkwó Kristo."

²⁷ Mpok yɔ, mbɔk baremé kepínti báfú Yerúsalem barɔk Antiɔk. ²⁸ Mmu wap amɔt áká nnyén bé Ágábɔs. Ndu betan Efónó Bedyere afate arem be chɔɔ ereme nsay énkwen ndú betɔk menkem ebhén béchí anten Mfɔ Rom. [Nsay yɔ akwén mpok Klaodíɔs achí Mfɔ Rom]. ²⁹ Bakoɔo Yesu abhen Antiɔk baghoko nɔk enyìn ene Ágábɔs áréme, báká eyɔɔ émtɔ be máchwɔp

nkáp manto ndu bekwak batí bakoɔo Yesu abhen báchi atú Judéya. Yéntíkí mmu wap abhɔɔ nyaka béchye mbɔ enyu amɔ yi atɔɔ. ³⁰ Bákú enyu eyɔ, bátó Banábas ne Sól Yerúsalem be mándɔk máchye nkáp wu ntá bóbati bókno Yesu.

Hérɔd árɔk ambi béchye beyá nenyok ntá bakoɔo Yesu

12 Ndu mpok yɔ, Mfɔ Hérɔd abho béchye nenyok ntá mbɔk bókno. ² Achye eyɔɔ bákém Jems manɔ Jón báwáy ne akparenja. ³ Ághó nókó bé enyìn ene yí ákú échyé bo Israel manák, arɔk ambi ne bebú bhi, achye eyɔɔ be mánkém Píta nkwo. Eyɔ éfákári ndú mpok Epá bret ane kebɔɔ yís. ⁴ Bákém nókó Píta, arem báfyé yi ekerékenɔɔ. Bakwó batemé nenu ábhak anwi ndu bebhabheri yi mkrák ne mkrák. Yéntíkí nkwo wap ábhɔɔ batemé nenu manwi. Hérɔd abhɔɔ nkaysi be Epá Nekiñi émfúét, mámfere yi mántán kponɔɔ besí bho. ⁵ Ke ené batemé nenu bábhàbheri Píta ekerékenɔɔ, bakoɔo Yesu bára nikmuet ntá Mandem ne bati yap ankem éti yi.

Ángel Mandem akɛ Píta afú ekerékenɔɔ

⁶ Nkúbhé beti ebhén Hérɔd árɔbhé nóɔ chi be nywɔp néñjí mámféré Píta ekerékenɔɔ mántán yi besí bho, Píta abhak bhɔre nénti batemé nenu bati apay, femfé ne ngem. Ngem amɔt abhat yi ne ntemé nenu amɔt ndú ebhémuet émtɔ, achák abhat yi ne ntemé nenu anefú ndú ebhémuet échák. Batemé nenu báchák bábhak anyúbhá mámbabheri nɔk ekerékenɔɔ. ⁷ Ángel Mandem abhesi témchók, bediere békwén amem ekerékenɔɔ. Ángel akém Píta ndú nenki anyíkisi, áhémé yí arem be, "Faté áyák!" Témté wu ngem ené échí amó Píta éyóko ékwén amik. ⁸ Ángel ágháti ye Píta be, "Fíé nkú ne nkwo bánya eyé." Píta akɛ nɔ. Apet aghatí yi be, "Bhat ndé ye amuet, koɔo me." ⁹ Píta abho békoɔo yi. Nefú ane báfú ekerékenɔɔ, yí keríñi be enyìn ene ángel ákù ntá yi chí ndaká tetep. Are kaysi bé ághó nɔ chi kenó amík antífú. ¹⁰ Báfúét nebhuet ane babhabheri abhen mbi ne nebhuet ane abhen bákóno báchwɔp ndu nyúbha ané mmu áfúet anchwe etɔk. Nnyúbha wu ánéne ndu mmuet eyi. Báfú bárɔk nefí, bákɔ baghaka ndú nkɔngɔ etɔk amɔt. Píta ápéré yíñi ángel ánán arɔ yi arɔɔ. ¹¹ Píta aríñi ye bé tetep yí afuu ekerékenɔɔ, arem be, "Néne, ndíñí tetep bé Mandem ato ángel aywi ántwó ámféré mé amɔ Hérɔd ne ndú yéntíkí enyìn ené bo Israel bati békɛ me."

¹² Áríñí nókó enyìn ené éfákári ntá yi, afúet arɔk ekeré Maria, nno Jón Mák. Beyá bo báchemti nyaka are mánik nɔk mmuet. ¹³ Píta abho bédep nekok enen mbi. Ngɔsɔɔ ane aka nnyén be Róda achí nyaka mmɔ betok anywɔp. Arɔk beríñi mmu ane ádèp nekok. ¹⁴ Aghók bé chí eyɔɔ Píta. Ne beyá manák, arɔ mbínyɔp kenene apetnsem aghati bô mankem bé, "Píta achí ambínywɔp téé!" ¹⁵ Bárem be, "Óbhokori!" Ke arɔk chi ambi bégháti bhɔ bé, "Chí Píta tetep." Afɔ ke bareme be, "Chi ángel aywi." ¹⁶ Mpok yɔ nkem, Píta are dep nekok. Mánéné nókó mbínywɔp, bághó be chí Píta tetep. ¹⁷ Asá awó be

mánchókó kpák. Báchwókó kpák kpák. Abho ye bégháti bho enyũ Mandem afeze ye ekerékenon. Anáná nókó, aghati bhó be mángátí Jems ne bõnkwó bachak enyih ené éfákári. Arɔ ye bhó, arɔk ebhak echák. ¹⁸ Néyí nókó, ebyok ékwén ekerékenon. Batemé nenu abhen bábhàb-heri Píta, béré makati mámbebbe nɔkɔ enyih ene éfákári ne yi. ¹⁹ Mfɔ Hérod ághókó nókó bé bábhiki ghó Píta, achye eyon bé mánján yi. Báyan yi ke báke ghɔ yi. Hérod abhiji batemé nenu bho, ábhébhé nókó bho menyih, achye eyon bé mángwáy bhó. Hérod afa atú Judéya ané yi áhí are arɔk atú Seséria áchá achɔk aré.

Enyũ Hérod ágú

²⁰ Hérod äbenti tontó ne bõ-Taya ne abhen Sídon. Eku betok ebho bépay beyap nkwo bho. Bátó bhó mándók mángó Hérod. Báyanbi bághó chí Blastos, nkémfɔ ane Hérod. Aka bekwak bho mánsókóri ne Mfɔ Hérod be esonjri émay néntí betok Táya ne Sídon ne eyi. Báyan nyaka bebhak eyon émtɔ ne Mfɔ Hérod mbonyune nenyíe enap néfũ nyaka chi atú etok ene achi anten yi. ²¹ Nywɔp Mfɔ Hérod afyé ndu berem kepɔ ne bho nek-wáy nókó, afyé nden kefɔ yi, achɔk ndu enókó kefɔ arem kepɔ besi bõbhɔ. ²² Bõbhó bare bik be, “Chi eyon mandem. Puye chi eyon ene nkwanwan!” ²³ Témté wu, ángel Mandem aguép yi neme amæt mbonyune aró bo mánychye yi kenókó eken babhɔnɔ bechye chi ntá Mandem. Kényon kényíe yi, agú.

²⁴ Ke, Eyon Mandem ére go éndɔkɔ nɔkɔ chi ambi. ²⁵ Banábas ne Síl, mánáná nókó bekw enyih ené épókó bhó Yerúsalem, bapetnsem Antiok. Básót Jón Mák, arɔk ne bho.

Efónó Bedyere ayap Banábas ne Síl ató

13 Baremé kepɔnti ne baton Eyon Mandem báchi nyaka ndũ Nkwɔ Yesu abhen Antiok. Bábhak Banábas, ne Símon ane bábhiji bé Egírímɔ, ne Lusios ane áfú Sírene, ne Manáen ane áhí nyaka mmere kembó ane Mfɔ Hérod Antipas, ne Síl. ² Ewak émtɔ, ene báhí ndũ netarénsay ne nenikímæt mánychye nɔkɔ Mandem kenókó, Efónó Bedyere arem be, “Dš ká Banábas ne Síl, mámbák nyáná ndu betik ebhen mbihi bo mankw.” ³ Bághókó nókó nɔ, bárók ambi ne netarénsay ne nenikímæt. Mányána ye amɔ anti Banábas ne Síl manikmæt, barɔ ye bo mandɔk.

Banábas ne Síl bárók Sáyrɔs

⁴ Banábas ne Síl bárók mbo enyu Efónó Bedyere átó bho. Bárók Selusia básɔt achwinyén ane árɔn ndũ etok néntinyen ene babhiji be Sáyrɔs. ⁵ Báchwóbhé nɔkɔ are ndu mótkɔ ane bábhiji bé Salamis, bárɔ áchwí nekunyén bákó etok mángati nɔkɔ Eyon Mandem amem bekeré nenikímæt bo Israel. Jón Mák abhak ne bhó, ankwak nɔkɔ bho. ⁶ Bárók ambi enyuyɔ ndũ betok ne betok kpát bákihi etok nentinyen Sáyrɔs eyɔ enkem báchwɔp Pafɔs. Bátémeri mmu Israel aré ane achi mñ-jɔ ke äpũ bapu bé áhí ndemekepɔnti Mandem. Aka

nnyen bé Ba-Jesus. ⁷ Achí nyaka mpoknem ne góbhanɔ etok eyɔ ane aka nnyén be Sejɔs Paóls. Sejɔs Paóls abhak ndinjindak. Abhiji Banábas ne Síl mbonyune áyan nyaka nkwo beghok Eyon Mandem. ⁸ [Nnyén Ba-Jesus nechak nechi nyaka bé Élímas nɔ chi mñjɔ ndu eyon Grik.] Élímas mñjɔ abho békem epúítí ne bho ndu yi áyan békw góbhanɔ áké konɔ mbi Yesu. ⁹ Betan Efónó Bedyere bebhak ne Síl ane nnyén eni néchá néhí nyaka bé Píl. Píl atep yi amík amæt, ¹⁰ arem be, “Wɔ mmɔ Satan! Wɔ mmu ópábhé yéntiki enyih ene echi chak besi Mandem. Wɔ mmu bapu ájwí wó menie. Opú rɔ bekw mbi Mandem ane achí chak ambak njótínjótí?” ¹¹ Diji be awɔ Mandem ákwen wɔ amæt néne. Ne chon amík áne me wɔ, óképere kwáy begho mban ndũ mbihi mpok. Témté wu, nebhan nékúti yi amík ejuri ékwén yi besi arɔbhe nemeri néméri ambebhe nɔkɔ mbák mmu achí ane ákway bekem yi awɔ ánjá yi mbi. ¹² Góbhanɔ ághó nókó enyih ene éfákári, anoko Mbok Ndíndí éti Yesu. Ébhak yi maknkay béghok menyih ebhen bátɔn éti Yesu Acha.

Píl ne Banábas bárók Antiok atú Pisidia

¹³ Píl ne bo abhen bákò ne yi bachwe etok Pafɔs, bákó anyén anyén barɔk bágháka Péga atú Pamfília. Jón Mák arɔ bhó are apetnsem Yerúsalem. ¹⁴ Bárɔ Pega bárók ambi kpát báchwɔp Antiok atú Pisidia. Égháká nókó nywóbhé neywemæt bo Israel, bárók bachwe ekeré nenikímætí báchwɔk amík. ¹⁵ Bápáy nɔkɔ Ekáti Mandem mbo enyu Moses asíhi ne ene éfú ndũ basihi baremé kepɔnti, bõ batí ekeré nenikímætí eyɔ bátó mmu be ángátí boPíl be, “Bšma, mbák bábhɔnɔ enyih ené ekway beye bhese nti, ghatí ká bhese.” ¹⁶ Píl afate ye asá ne awɔ be bo manchɔk kpák. Abho ye berem be,

“Bo Israel ne bo betok béchá abhen báchwɔ Mandem, ghók ká! ¹⁷ Mandem bo Israel ayap nyaka bachimbi bhese akw nneréket bõ bhese áchik mpok báhí mankw amem etok Íjip. Mandem afeze bhó ndu kesem aré ne betan ebhi ebhen beyá becha. ¹⁸ Ndũ mamié besa beyap, abhak ne bhó amem baso, abhón ekébhéntí ne bho. ¹⁹ Mpok babhɔnɔ béchwé etok Kánán akw mánána manéréket bo tándramɔt ane achi are, achye bo Israel mmik Kánán. ²⁰ Ndũ mamié ankem ané bo báchwók etok Íjip ne ané báhí amem baso ke báchwé Kánán ábhák mbo mamié besa bebay nsem byo (450). Achye ye bho bataná manyé ne bo babhak kpáte ndũ mpok Samuel ane achi nyaka ndemekepɔnti Mandem. ²¹ Égháká nókó mpok bábhébhé ye Samuel be ánychye bho mfɔ, Mandem ayap Síl, mmɔ Kish. Kish afú ndũ nneréket Benjamin. Síl abhak mfɔ wap ndũ mamié besa bépay. Kish afú nyaka ndu nneréket Benjamin. ²² Mandem áfére nókó yi ndũ enókó kefɔ, ayap Debhit be ambak mfɔ wap. Mandem arem éti Debhit be, ‘Debhit mmɔ Jése, chí mmu ane mbónjɔ manák ne yi, mmu ane apú nók bekw yéntiki enyih ene ndémé yi ankw.’ ²³ Mandem akw ebhárémɔ Debhit ambák Mperem bo Israel békónɔ bariép ami ntá bachimbi bhap. Mperem wu chí Yesu. ²⁴ Jón anán ayambi aghátí nyaka bo Israel mankem be mántiknsem ndũ bebú bhap mámpetnsem

ntá Mandem be yi anjwiti bhó, ke Yesu antwo. ²⁵ Éróbhé nókó kékwót be jón ánaṅa betik ebhi, abhép bo be, 'Bákáysí bé me ke nchí Mpeme ane ábhónó bétwo ke? Chao! Puyé me! Ghók ka, yí átwò me ansem, ne mbíkí kway mbōṅ mmu ane áchoti, befere nkwoḅhanya bekek ebhi.'"

²⁶ Pšl apet arem ntá yap be, "Bōma, bebhárebho Ábraham, ne beká bo betok béchák abhen báchhà Mandem, chi ntá yesé ke Mandem átó ye ntó enén néghàti bhese enyu ené yi akway bepeme bhese! ²⁷ Bō Yerusalem ne bōbatí bhap bábhíkí sct nyaka Yesu mbo Mpeme ane Mandem átó. Eké bátán yi, bakpót manyé yi be babhōṅ beway yi. Ne ndu bákú n, enyih ene baremé kepinti bāremé nyaka éti yi éfú tetep. Ne yó ke bo bápàṅ nyaka yéntiki nywōbhé neywēmuet enap. ²⁸ Yéndu bábhíkí ghó ntí ane bábhónó bérem be mangway yi, bārem be Páilet ando mangway Yesu. ²⁹ Ne mánáná nókó békú yéntiki enyih mbo enyu Ekáti Mandem éremé éti yi, báfere yi amfāy ekotákátí barok babhure amem nmem enén báhókó ndu setárebhé. ³⁰ Yé n, Mandem akú yi apetnsem ndu nepém. ³¹ Ne ndu beyá manywōp are bhesí bo abhen bákú nyaka ne yi bebhō Gálili krate Yerúsalem. Bōbho ke báchí batísíé bhi ntá bo Israel. ³² Banábas ne me sétwo fá bégháti beka Mbok Ndíndí be bariép amen Mandem afyé nyaka ne bachimbi bhesé, ³³ akú mó afú tetep ntá yesé bebhárebhó bhó bhap, ndu ákú Yesu aperensem ndú nepém. Mandem akú bariép emó afú tetep mbo enyu echi amem Ekáti Bakway, bebhók bepáy be Mandem arem be:

'Wó wchí Mówa,
ne echōṅ nchí rem kponoroṅ be Nchí Etaye.'

³⁴ Ne béyini nekú ane Mandem akú Yesu ámpetnsem ndú nepém enyu ene yi ápú pere gú, Mandem arem nyaka bé: 'Chōṅ nchyé bhe áfók mbo enyu mfyé nyaka bariép ne Debhit ne njet yi ne ébhōṅ bebhak enyu eyó.'

³⁵ Ne ndu bérōṅ ambi, échí nebhuet achák amem Ekáti Bakway be Debhit arem ntá Mandem be, 'Opu rō chōṅ Mmu ane áchyé nepém eni ntá ye ámpó amem nmem.'

³⁶ Mandem abhíkí rem nyaka menyih ebhen chi éti Mfo Debhit mbōnyune Debhit ánáná nókó betik Mandem áchyé yi ánkú fá amik ndu ayi mpok, agú akoroṅ bachimbi bhi. Apok ndú nmem. ³⁷ Mandem arem nyaka chi éti mmu achák, ane yi ákú áperensem ndú nepém ane mmuet ayi abhiki pok. ³⁸ Bōma diṅí ye ká bé chí éti Yesu ke Mandem áfōṅori bebú mbo enyu séghàti bhe. ³⁹ Diṅí ká be yé agha ane ánókó Yesu, Mandem ástòt be yi achi chak besí bhi. Ebhé Moses épú kwáy békú nō ntá mmu. ⁴⁰ Sct yeka mpok bé enyih ené baremé kepinti básíṅí éké fakari ne bhe. Nó chi enyih ené básíṅí be,

⁴¹ 'Bé bho bābyàk enyih ene Mandem árèṅ, yihí ka mbaṅ sayri, māmbák maknkay, ne māngu, ne ntí bé mēkú enyih ndu manywōp ayeka, ene ye mángátí bhe, bápú noko wawak!'"

⁴² Ene Pšl ne Banábas báfú ndú ekeré nenikímuetí bo Israel, bo bāre nik bó mmuet bé mámpetnsem mandok ambi beghati bhō menyih ebhen ndu nywōbhé neywēmuet enén nétwò ambi. ⁴³ Bo báfú nókó ekeré nenikímuetí, beyá bo Israel ne bo abhen bápú bo Israel

ke báchhà Mandem, bāre koṅo Pšl ne Banábas. BōPšl básémti bhó bé mánté kpírí, mándok nōkó chi ambi beghokó mmuet ndu berēndu Mandem.

⁴⁴ Égháká nōkó nywōbhé neywēmuet enen nékōṅo, etok enkem étwó béghok Eyōṅ Mandem. ⁴⁵ Ke bo Israel báhó nókó ndú ngémtay bo báchhèṅ aré enyu eyó, bábhōṅ beyá mpabhamík ne bōPšl. Bábhó besokoti Pšl mánkeme nōkó epúítí ndu yéntiki enyih ene yi árèṅ. ⁴⁶ Eyó ékú Pšl ne Banábas bábhó bérem kebhoṅ becháy be, "Bé bo Israel ke sébhónó béyámbi bégháti Mbok Ndíndí ane áfú ntá Mandem. Ke tēndu bābyàk yó, ne bāyihí mmuet ayeka bé bábhíkí kwáy bo abhen bábhōṅ nepém enen nebhiki bhōṅ ngwénti, sérd̄ ye be ne sérd̄ṅ ntá bo abhen bápú bo Israel ne yó. ⁴⁷ Enyu eyó ke Mandem Acha ághátí bhese senkú, mpok árémé be, 'Nkú wó ýmbák erōṅ ntá bo abhen bápú bo Israel, bé ndú betay Mandem, ýnkwak mmik nkem ambōṅ nepém.'"

⁴⁸ Bo abhen bápú bo Israel báhókó nókó n, bábhoṅ beyá maṅák, bábhó béchye bakak ntá Mandem éti eyōṅ eyí. Ne abhen Mandem áyábhé bé mámbōṅ nepém enén nebhiki bhōṅ ngwenti, mánoko Mbok Ndíndí éti Yesu. ⁴⁹ Eyōṅ Mandem étáka atú etok wu ankem. ⁵⁰ Ke bo Israel abhen báchí aré mányíkisi batí bōbatí etok eyó ne maném baghōré abhen mánókó Mandem. Bákú bo báchye Pšl ne Banábas nenyok kpát bábók bhō báfá atú etok eyap. ⁵¹ Pšl ne Banábas bákwt mfoṅ etok eyó ane áchí bhó bekek betōṅ bé chōṅ Mandem antán bōbhō ndu enyih ené bó bákú. Báfá bāre rōṅ Ikóniom. ⁵² Bakoroṅ Yesu abhen etok Antok, bájwi ne maṅák ne éfōṅó Bedyere abhak ne bhó sayri.

Pšl ne Banábas báháti Eyōṅ Mandem amem etok Ikóniom

14 Pšl ne Banábas báchwōbhé nókó Ikóniom, bārōk báchwe ekeré nenikímuetí bo Israel baghati Mbok Ndíndí Yesu are. Éfōṅó Bedyere abhak ne bhō. Ékú beyá bo mánoko. Bo abhen mánoko bábhák bo Israel ne bo betok bechak. ² Ke bo Israel abhen bábhiki noko mbok Yesu bábho berem bepō menyih ebhen ményikisi batí bo abhen bápú bo Israel. Bárōbhe bé chí ntí ne bhō. ³ Pšl ne Banábas babhak Ikóniom ndu erōri mpok mángati nōkó bo mbok Acha kponoroṅ kebhoṅ becháy. Mandem are tōṅ bo Ikóniom kponoroṅ bé mbok ane bó Pšl báháti bho éti berēndu ebhi achí tetep, akú nō ndu áchyé bhó betay békú menyihí maknkay. ⁴ Etok ékóre bebhe bepáy, mboṅ bábhak ansem bo Israel, bo báchák bábhak ne bōnto Yesu. ⁵ Mbok bo Israel ne abhen bápú bo Israel báchém ne bō batí bhap báká eyōṅ émōt be mányché bōnto Yesu esōṅri ne be mantemti bhō ne batay mángwáy. ⁶ Bōnto báriṅi nókó nkaysi yap, bábwe bārōk atú Likáonia, ndu betok Lístra ne Débe ne mbaṅ ene echi kekwt are, ⁷ mángati nōkó Mbok Ndíndí éti Yesu.

Pŕl ne Banábas bábú mbéntí etok Lístra

⁸ Mmufú achí nyaka etok Lístra. Abhak mbéntí te nebhe eni. ⁹ Ewak émt, abhak chók anta noko batú ndu enyih ene Pŕl árém. Pŕl ayihí yi díí, ághó bé yí wu anókó bé Mandem ákwáy búbú yi. ¹⁰ Pŕl arem ne eyoh etanatah be, "Faté té chak!" Afate kperep abho béko. ¹¹ Ngémtay bo abhen bachi are bágghó nókó enyih Pŕl ákú, bábho békik ndu eyohótok eyap, eyoh bö Likáonia mandeme noko be, "Bomandem básot mmuet bakwáwha batwo fá amik ntá yese!" ¹² Bárém bé Banábas chí mándem ane áká nnyén bé Sús, ne be Pŕl chi mándem ane áká nnyén be Hemes mbonyune yí ke achí nyaka ndeme kepi. ¹³ Ekerákap mandem nsé Sús échí nyaka nefí befuet nkok etok. Nchiakap mandem nsé Seus asot maném mpoh ne bochuchu abhen mání arok antí etok mbonyune yí ne ngémtáy bhó abhen bachi are báyah nyaka bechye akap ntá Banábas ne Pŕl. ¹⁴ Ke Banábas ne Pŕl, bönto Yesu, bágghókó nókó enyih ené böbho báyah beké, batí achohí bhó amem kpat bádákati nden éyap amuet. Bájét báchwe amem eká bo eyo ne bári mándeme noko be, ¹⁵ "Bota, ndaká yi bákú enyune? Séchí nkwo chí bakwáwha mbo bhe! Sétwo fá bégháti bhe Mbok Ndíndí éti Yesu bé mántik nsem ndú menyih ebhen bebhiki bhoh nsay mántwo ntá Mandem mmu áchyè nepém. Yí ke ághókó mfay ne mmik ne manyén ne menyih menkem ebhen bechi aré. ¹⁶ Ndu mpok ane áfueré ansem, aró nyaka bo betokó mmik mankem mánké mbo enyú bákóhó. ¹⁷ Yé n, abhiki ro nyaka betoh kponoroh bé yí áchí. Áké berítí menyih. Yí ke áké manyier ámfú amfay ne áchyè mbwot ndú ayi mpok, anchye bhe nenyé, anchye manák." ¹⁸ Pŕl ne mmuere ywi bárem menyih ebhen békú bo bhó mángó bé bó nkwo báchí chí bakwáwha. Yé n, bábhíkí kwáy bechyet bo mbi bé béké chye bhó akap ané babhoh bechye chí ntá Mandem.

¹⁹ Ke ébhíkí tat, mbo bo Israel báfú Antiock ane atú Pisidia, báchák báfú Ikóniom. Bákú beyá bo mánká ne bhó. Éké bátémti Pŕl ne batay, básu bárók báró antí etok ne nkaysi bé anáh agu. ²⁰ Ke mpok ane bakojo Yesu báróhó are bákup yi, afate apetnsem etok Lístra ne bhó. Néyí nókó, Banábas ne yi báró bárók Débe.

Pŕl ne Banábas bápētsem Antiock amem atú Síria

²¹ Pŕl ne Banábas báre ghati bo Mbok Ndíndí éti Yesu amem etok Débe. Beyá bo mánoko ne bábho békójo Yesu. Bo Pŕl bápēt ye nsem Lístra ne Ikóniom ne Antiock ane Pisidia. ²² Báré fyé bakojo Yesu nti mban eyo enkem máchye noko bhó maníé bé mándók ambi béte kpiri ndú nesikinti enap ne Yesu. BoPŕl bággháti bhó be bábhoj begho beyá esohri ke máchwe ndú nepém enén Mandem ábhák Mfo wap. ²³ Pŕl ne Banábas báyah bö batí ndu yéntiki ekeré Mandem. Báfyé bhó amó Yesu Acha mmu bó básíkí nti ne yi ndu nenikímmuet ne natarénsay.

²⁴ Báfuet ye atú Pisidia, bárók atú Pamfília. ²⁵ Aré, bággháti mbok Yesu amem etok Pega. Báfa Pega basep

bárók Atália. ²⁶ Básót achwínyén befu Atália bápētsem Antiock. Amem etok Antiock ké bönto Yesu mánikímmuet éti Banábas ne Pŕl be beríndu Mandem mémbák ne bhó ndú betik ebhen bákú ke bápētsem Antiock.

²⁷ Báchwóbhé nókó Antiock, babhíhí Bö nkwo Yesu báchem nebhuet amot. Bággháti bhó menyih menkem ebhen bo bákú ndu betah Mandem, ne enyu Mandem áhéné mbi bé bo abhen bápú bo Israel mánsíkí nti ne Yesu. ²⁸ Babhak aré ne bakojo Yesu ndú mpáyah batah.

Böbati nkwo Yesu bákem echeme eghe Yerúsalem

15 Bo báfú Judéya batwo Antiock bábho betoh bönkwo Yesu mándeme noko be, "Mandem apú kway bépeme mmu mbák babhiki syep yí bekojo ebhé Moses." ² Pŕl ne Banábas bákém etahí epítí ne bhó éti ndaka wu keghó ntí. Éké baka eyoh émt be Pŕl ne Banábas ne mbo bakojo Yesu abhen Antiock mándók Yerúsalem, mángó bönto ne böbati nkwo Yesu éti ndaka wu. ³ Bafa bare roh mbo enyú nkwo Yesu bátó bhó. Ené báróh atú Foníshia ne atú Samária, báre téé ndú betok ebhen bechi ambi mángati noko bönkwo bé bo abhen bápú bo Israel mánoko mbok Yesu nkwo. Eyo échye bakojo Yesu beyá manák. ⁴ Báchwóbhé nókó Yerúsalem, bönkwo, ne bönto Yesu ne böbati etok básot Pŕl ne Banábas ne bo bachak ne manák. Pŕl ne Banábas bággháti ye bhó menyih menkem ebhen Mandem ákwáká bo manké. ⁵ Ke mbo bakojo Yesu abhen bachi bönkwo Fárisi bágghókó nókó n, báfate babho bérem be, "Bábhoj besyep bo, mángati bhó be mámbure bebhé Moses."

⁶ Bönto Yesu ne böbatí bapet bachokó beyihí ndaka wu. ⁷ Bátát noko aré ndu bárem ndaka wu, Píta afate aghati bhó be, "Böma, bárihí be Mandem anáh ayap me nénti eneka te mpok ane áfueré ansem bé ngati Mbok Ndíndí éti Yesu ntá bo abhen bápú bo Israel bé bó nkwo mangok, mánoko. ⁸ Ne Mandem mmu aríhí batí bo mankem, atoh kphóhóhóhó bé bo abhen bápú bo Israel bákway ménoko nkwo. Aké nó ndu áchyé bhó Éfóhó Bedyere nkúbhé mbo enyu yi achye nyaka bhese. ⁹ Afonohi bebú bhap ndu básíkí nti ne Yesu ne ake tóh bé bese bo Israel séchí kekúrí ne bhó. ¹⁰ Ntí ane báyah ye memó Mandem, bégho mbák choh yi ambé nti achí bé yí? Ndaká yí bächyé batu ane yé chí bachímbi bhese babhiki kway nyaka bepoko ntá bo abhen bachi bakojo Yesu? Yé chí bese nkwo sébhiki kway bepoko batú yo. ¹¹ Ébhíkí ri beké n! Sénoko bé Mandem ápeme bhese chí éti beríndu ebhen Yesu Acha átohó bhese ne nkúbhé enyu yo ke ápeme bo nkwo."

¹² Píta árém nókó n, echeme enkem ékwén kprák ndu béghok ndu Banábas ne Pŕl bággháti bhó éti menyihí maknkay ebhen Mandem áchyé bhó betah, bákú nenti bo abhen bápú bo Israel. ¹³ Mánáná nókó bérem enyih ene bárem, Jems afate abho bérem be, "Böma, ghók ká enyih ene mérem! ¹⁴ Símiom anah ágháti bhese enyú Mandem ábhó betoh bé akoh bo abhen bápú bo Israel nkwo, ne ayap mbo eyap be mámbák böbhi. ¹⁵ Ne enyih ene yi árémé éko ndoh amot ne menyih ebhen baremé kepinti báremé mbo enyu básíhí be ¹⁶ Ansem

mpok, chɔŋ mpɛtnsem mpɛt ntee eket Debhít ené ékwéné. Chɔŋ njoŋ eket ené ébáy mm̄uɛt amik nkɛ yɔ em-
pet ente. ¹⁷ Chɔŋ nkɛ nɔ be bõbhɔ mankem mámbõ
beyaj mbi bétwɔ ntá ya, yé chi bo abhen bápú bo Is-
rael, mankem abhen mbɔŋí be mámbák bõbha nkwa.
¹⁸ Nɔ ke Mandem Acha mmu akɛ bo mándiŋi menyin
ebhen areme tesáy." ^{†19} Jems arɔk ambi bérem be, "Ndu
nkaysi aya, séképere sɔŋri bõ abhen bápú bo Israel ab-
hen bátwɔ ntá Mandem. ²⁰ Sénsín chí ekáti séngáti bhɔ
be báké nyie nenyíé ne nya ane áfú ndú akap ane
báchyé ntá mandem nsé, ne be mándɔ epúsí, ne be
báké nyie nya ené manɔŋ amap ábhíkí rɔŋ amik, ne be
báké nyie manɔŋ. ²¹ Sénsín bó nɔ mbɔnyune bábhɔ bé-
pay bebhé Moses ebhén amem bekeré nenikím̄uɛt bo
Israel tentep, ndu yéntiki nywɔbhé neywém̄uɛt, ne bo
yéntiki etɔk báriŋi bhɔ."

Básín ekáti ntá bõnkwɔ abhen bápú bo Israel

²² Bõnto Yesu ne bõbatí ne bõnkwɔ Yesu mankem
bághó bé chí erítí nkaysi. Báká eyɔŋ émɔt be mánjáp bo
mánto Antiɔk ne Põl ne Banábas. Báyp ye Sáilas ne Jú-
das ane nnyén eni néchák néchí be Básabas. Bɔ batí
apay bábhak bõbatí nkwa Yesu. ²³ Ekáti ené báchyé bhɔ
mándók ne yɔ éré rem be, "Besé bõnto Yesu ne bõbatí
ne bõnkwɔ Yesu mankem sékàka be bõmáyses abhen
bápú bo Israel awu Antiɔk, ne abhen Síria ne abhen
Silísha. ²⁴ Séghok be mbɔk bo báfu fá ntá yesé batwɔ
awu ne netɔŋ enap béchye bhe esɔŋri ne bafye bhe
ebɔk anti ené sébhíkí tó bhɔ. ²⁵ Éti yɔ ke séchók, seká
eyɔŋ émɔt bé sénjap bo sénto ntá yeka ne abhen ekɔŋ
abhese, Põl ne Banábas, ²⁶ bo abhen báká newú éti
Acha ywese Yesu Kristo. ²⁷ Sétò ye Júdas ne Sáilas ntá
yeka. Mǎnaŋ mǎngáká awu chɔŋ mángati bhe besí ne
besi nkúbhé menyin ebhen sénsíní amem ekáti. ²⁸ Échí
bé sébhɔŋ nkaysi amɔt ne Efónó Bedyere be séké chye
bhe batu áchák ane acha bebhé ebhen bábhóŋ beb-
hure. ²⁹ Nɔ chi be báké nyie nenyíé enen nefú ndú akap
ané báchie ntá mandem nsé, ne báké nyie manɔŋ, ne
yé chi nnya ane manɔŋ ami ábhíkí rɔŋ amik. Ne be
mǎndɔ epúsí. Mbák mǎndɔ menyin ebhen, chɔŋ émbak
erítí ne bhe. Mǎnchɔk sayri."

³⁰ Bõbhɔ bati anwi báfa Yerúsalem barɔk Antiɔk. BɔPõl
bábhíŋi nkwa Yesu báchém nebhuɛt amɔt bachye bhɔ
ekáti ene barɔk. ³¹ Bápáy nɔkɔ yɔ, maníé amen áchi
amem éfyé bo Antiɔk ntí, bábhɔŋ maŋák. ³² Júda ne Sá-
ilas babhak baremé kep̄nti. Bágháti bõnkwa Yesu beyá
menyin ndu béfyé bhɔ ntí ne békwák bɔ mántaŋ ndu
nesikínti enap ne Yesu. ³³ Báchók nók aré ne bhɔ ndu
móm̄biŋi mpok, bõnkwɔ Yesu bátík bhɔ, ne maŋák be
mámpétnsem Yerúsalem ntá bo abhen bátó bhɔ. ³⁴ [Ke
Sáilas akɛ ntí bérɔp Antiɔk.] ³⁵ Põl ne Banábas bárɔp
Antiɔk. Aré, báre tɔŋ, mángati nɔkɔ bo eyɔŋ Acha ne
beyá bo báchák nkwa.

Ákóré ákwén néntí Põl ne Banábas

³⁶ Ewak émɔt, Põl arem ntá Banábas be, "Sémpetnsem
ndu yéntiki etɔk ene ségháti eyɔŋ Acha are séngó ndú
bõnkwɔ báchí." ³⁷ Banábas are yán bé mánsót Jõn Mák
yí ándók ne bhɔ. ³⁸ Ke Põl keka bé échi sayri bésɔt yi
mbɔnyune arú nyaka bhɔ etɔk Pamfília ené bábhíkíre
naŋa betik ebhap. ³⁹ Éti yɔ, Põl ne Banábas bákém beyá
epúití kpát akɔre akwen nenti nap. Banábas asɔt Jõn
Mák báchwe achwinyén, bárɔk Sáypɔs. ⁴⁰ Ke Põl ayap
chi Sáilas. Bõnkwɔ Yesu mánikm̄uɛt be ber̄ndu Acha
mémbak ne bhɔ. ⁴¹ Põl asɔt Sáilas bárɔk Síria ne Silísha
ené yi afyé nti nta bakwɔ Yesu abhen báchí are nti.

Tímɔti arɔk ne Põl ne Sáilas

16 Põl ne Sáilas barɔk baghaka Débe ne bafu nɔkɔ
are barɔk Lístra. Nkoŋo Yesu amɔt abhak aré ane
áká nnyén bé Tímɔti. Máyi abhak mmu Israel ane
ánókó Yesu, ke aywi chí abhak mmu Griek. ² Bõnkwa ab-
hen Lístra ne Ikóniɔm bárém nyaka eriri éti Tímɔti. ³ Ékú
Põl are yaŋ besɔt Tímɔti be andɔk ne bhɔ. Akɛ ye
básyep yi mbɔnyune bo Israel bachi nyaka ndú betɔk
ebhɔ ne báriŋi be chi Tímɔti achi chi mmu Griek. ^{†4} Arɔk
ye ne Põl ne Sáilas. Ndu bárɔŋ, mángati nɔkɔ bo ndu
yéntiki etɔk ene bachwɔbhe are menyin ebhen bõnto ne
bõbati etɔk abhen bachi Yerúsalem bárémé, ne mán-
sem̄ti nɔkɔ bhɔ be mámbure bebhé ebhɔ sayri. ⁵ Eyɔ
ekɛ bakwɔ Yesu bárɔk ambi bésiki nti ne Yesu, ne mpäy
yap anjá andɔk nɔkɔ chi ambi.

Põl aghó kenó amik anti fúú be bábhíŋi yi ndú etɔk Masidónia

⁶ Põl ne Sáilas ne Tímɔti baghat bafuɛt atú Friija ne
atú Galéshia mbɔnyune Efónó Bedyere abhíkí ka be
mángati bo Eyɔŋ Mandem atú Esia. ⁷ Bágháká nók
kékwót ne ndiere ebhi Mísia ne Bitínia, báre yaŋ berɔŋ
atú Bitíni, ke Efónó Yesu keka bó mándók. ⁸ Ékú baghat
bafuɛt atú Misia, bárɔk Troas. ⁹ Aré, Põl aghó kenó amik
antifú ne beti ndú mmu Masidónia áte ánikm̄uɛt
andem nɔkɔ ntá yi be, "Tɔw fá Masidónia kwak bhesel!"
¹⁰ Põl ághó nók kenó ekɔ, séká bé Mandem abhíŋi
bhesé séndók séngátí Mbok Ndíndí ntá bõ atú Masidó-
nia. Témté wu, Mme Lukas nchem ne bhɔ sétóŋti
mm̄uɛt bérɔŋ aré. ‡

Lidia anoko Mbok Ndíndí éti Yesu etɔk Fílipi

¹¹ Séchwe áchwi ane árɔŋ Troas. Sérɔk téé ségháká
Samótras, etɔk ené nnyén nékábhé. Égháká nók ntiny-
wɔp, ségháká Neápolis. ¹² Séfú nɔkɔ aré, seko amik
ségháká Fílipi. Fílipi abhak etɔk egho atú Masidónia, ne
abhak anten Mfɔ Rom. Sébhak Fílipi ndu mpäy many-
wɔp. ¹³ Égháká nók nywɔbhé neywém̄uɛt bo Israel,

†† Bo Israel bachi nyaka Lístra ne Ikóniɔm. Ndu Põl áyàŋ be bo
Israel mangok enyin ene yi ágháti bhɔ, akɛ básyep Tímɔti. Bo Israel
báriŋi nyaka be babhíkí syep Tímɔti mbɔnyune etayi achi nyaka mmu
Griek, ke máyi mmu Israel. ‡ Lukas mmu asíní ekáti ené achem
mm̄uɛt ne bɔPõl, are kɔ ne bhɔ.

† Yíŋí ekáti Émos 9.11-12 ne Aisáya 45.21.

séfú amem etok sércok angokonyén ndũ nebhuet ane sékáysi bé bo báchem are ménikmuet. Séchókó amik séndem noko kepi ne baghoré abhen báchémtí aré.
¹⁴ Ngóre amot ane aká nnyén be Lídia afú etok egho ene babhĩñi be Tiatíra. Abhak nkosié ndũ nden ené échí mmuet chu ne éyá nkáp. Áchye nyaka Mandem kenókó. Mandem akú yi anene nti eni aghók sayri ne anoko enyĩñ ene P̄l arém.
¹⁵ Bájwiti yi ne *efo eyi. Anik bhese mmuet arem be, “Mbák bāsot me mbo mmũ ane ánókó Yesu tetep, twó ká chókó eket eyá.” Anyiere bhese enyu eyo kpát serok.

Báfyé P̄l ne Sáilas kenok etok Filipi

¹⁶ Ewak émót, ené sérõñ ndũ nebhuet nenikímuet, sétémeri móngosõñ ane áchi nsem. Efóñó ebúebu ebhak ne yi ékú are rém menyĩñ ebhen bébhõñõ befakari. Eyo échye nyaka bo abhen bábhõñõ yí beyã nkáp.
¹⁷ Ághõ nókó bhese ne P̄l, abho bekonõ bhese ambiki noko be, “Bõbhen chí bõ betok Mandem mfay! Bâghàti bhe enyu Mandem ápeme bho.”
¹⁸ Arok ambi bekú no ndũ beyã manywop kpát nti nébé P̄l, ayibhiri mmuet asáy efóñó ebúebu ené échí ngosõñ wu amuet be, “Ndũ nnyén Yesu Kristo nchí ghati wo be ómfú yí amuet.” Témté wu efóñó ebúebu yo éró ngosõñ wu.

¹⁹ Ndu éfákári no, bo abhen bábhõñõ yi bágñó be mbĩ wap bebhõñ nkáp áchõñti. Bákém P̄l ne Sáilas, báya gbaka gbaka gbaka bárók nefisie, besí bõbatí etok, amem ekeré manyé.
²⁰ Bâgháká nókó aré bárem be, “Bõbhen chí bo Israel ne báchyè esõñõri amem etok eyesé.
²¹ Bâtõñ bhese bepiñitok ebhén ebhé eyesé ébhíkí ka be sénkõñó. Séchí bo Rom ne sépú kwáy békõñõ bepiñitok ebhap.”
²² Beyã bo abhen bachi are bachem ne bõ ngosõñ wu bebhat boP̄l barak amuet. Batanjá manyé báchyé eyõñ, báyók bõ nden amuet ne bádén bõ ne bekpa.
²³ Bádén nókó bhó sayri, báguep bhó ekerékenõñ, bâgháti mmu ane ábhãbheri ekerékenõñ bé ánsót mpok bé báké bue.
²⁴ Mbabheri wu ághókó nókó no, asot bhó, arok afyé ndu móket ane achi te amem. Báfyé bhó beko bekap.
²⁵ Ke égháká nókó mbo néntãbheti, P̄l ne Sáilas babho menikmuet mánkway noko bakwáy ndu bebíti Mandem, batĩ bõkenõñ bachak mángoko noko.
²⁶ Bápére ghó nenyikisi mmik nékwén, kpát mmik ane bâte ekerékenõñ aré anyikisi. Babhĩnywop ánéne ndũ mmuet yap témté, ngem ené báfé bõkenõñ ne yo ékãñári enkem, ékwénti amik.
²⁷ Mbabheri ekerékenõñ afate. Ághõ nókó babhĩnywop fúfú, akaysi bé bõkenõñ mankem bábue. Agwop akparenja ywi ndu beway mmuet.
²⁸ Ke P̄l abik arem be, “Óké way mmuet. Besé mankem séchí fá!”
²⁹ Mbabheri wu arem bé mántwó yí ne erõñõ. Bátwó nókó ne yó, arok ekerékenõñ ntiét ntiét akwén ndũ bekap P̄l ne Sáilas angwere noko ne becháy.
³⁰ Asot ye bõ nefí abhép bõ bé, “Bõtá, chõñ nkú yi ke Mandem ampeme me?”
³¹ Bákéme yí be, “Nokó Yesu Acha ne chõñ Mandem ampeme wo ne efo eye enkem.”
³² Bo P̄l bâgháti ye yí ne efo eyi Mbok Ndĩndĩ éti Yesu Acha.
³³ Nkúbhé beti ebhõ, asot

† Beko: Chi mbiñi menok ene bo Rom bágwot nyaka bo bekap be báké bue mamfu ekerékenõñ.

bhó témté aso befuet ebhap. P̄l ne Sáilas bájwiti yi ne efo eyi enkem.
³⁴ Asot ye bõ eket eyi achye bhó nenyié. Yi ne efo eyi enkem bájwi ne manjá be mánoko Mandem.
³⁵ Néyí nókó bõ batí etok bátó bõ mbĩñ nkú ntá mbabheri ekerékenõñ ne eyõñ be, “Dõ bõbho mándok!”
³⁶ Mbabheri ághókó nókó no arok aghati boP̄l be, “Bõbatí bátó eyõñ be ndo be mándók. Bákway ye berõñ. Mãnko sayri.”
³⁷ Ke P̄l arem ntá bo mbĩñ nkú be, “Báway bhese ne mantem besí bho, mámesé bhese ekerékenõñ ené bábhiki tan bhese yéñdu sechi bõ Rom. Néne, báyan sémfú séndók bhésé bhésé? Wáwák! Bõ babhõñ bõbatí bábhõñ bétwo ndu mmuet eyap mámfere bhese.”
³⁸ Bõ mbĩñ nkú bápetnsem baghati bõbatí enyĩñ ene P̄l areme ne bâghókó nókó bé P̄l ne Sáilas báchí bõ Rom, becháy bekem bo.
³⁹ Babhõñ bõbatí bárók ye ménikmuet ntá P̄l ne Sáilas be mámfõñõrí bhó. Báfere ye boP̄l ekerékenõñ, mánikmuet ntá yap be mándó etok eyap.
⁴⁰ P̄l ne Sáilas báfú ye ekerékenõñ, bárók eket Lídia. Bátémeri bõnkwo Yesu are báchie bhõ manié ne báfyé bõ nti. Báfá ye etok eyo.

Enyĩñ ené éfákári Tesalónika

17 BoP̄l bárók báfuet betok Amfípolis ne Apolónia báchwop etok Tesalónika, nebhuet ane ekeré nenikímuetí bo Israel echi.
² P̄l arok achwe amem ekeré nenikímuetí eyo. Yéñtiki ebhak yí áróñõ, enyu eyo ke yí ákú nyaka. Ndũ bõsonde barat are fyé mbok ne bhõ ndu bekú bo mámbõñ nejwímem ndũ menyĩñ ebhen bechi amem Ekáti Mandem,
³ ne anene noko ne antõñ noko be Mpeme Mandem afyé nyaka bariep be átò, abhõñ nyaka begñõ esõñõri ne angú, ke ampentsem ndũ nepém. P̄l are ghati bhó be, “Yesu mmu nchí ghati bhe menyĩñ éti yi ke áchí Mpeme Mandem afyé nyaka bariep be átò.”
⁴ Mbok eyap mánoko, báchém mmuet ne P̄l. Beyã bõ Grik abhen mánikmuet ntá Mandem bo Israel ne beyã maném baghoré etok eyo mánoko nkwo, báchém mmuet ne boP̄l mbo bakonõ Yesu.
⁵ Ke mbok bo Israel bábhõñ mpabhamík ne boP̄l. Manyokoti bo abhen bâghabhé ghap ne bákú bo mánguep ebyok etok. Bárók bádákáti babhĩnywop báchwe amem eket ene mmu ane aká nnyén be Jáson ndu beyan P̄l ne Sáilas be mánsot bhõ mandok ndũ nchemti bo abhen bachi nefí.
⁶ Ke ndũ bábhiki ghõ boP̄l, báyá Jáson ne bõnkwo Yesu báchák gbaka gbaka gbaka bárók ntá bõbatí etok ne bhõ, mambiki noko be, “Bõ abhen bákõ mbãnkem máñchye noko esõñõri bátwo fá nkwo
⁷ ne Jáson asot bõ afyé anywóp. Bõ mankem bákú menyĩñ ebhén bétõñ bé bápú bhære bebhé mfo ngo ane Rom mándeme noko be Mfo achák áchí ane aka nnyén be Yesu.”
⁸ Bõbatí ne bõtk bâghók nókó nó, batí átáka bhõ amem.
⁹ Bákú Jáson ne bõnkwo bhõ bâghókó nkáp ndu betõñ be bápú pere chye esõñõri. Báró ye bõ mandok.

BoP̄l barok etok Béroa

¹⁰ Égháká nókó ne beti, bõnkwo bátĩñ bákú P̄l ne Sáilas bábue barok etok Béroa. Aré, bárók báchwé ekeré nenikímuetí bo Israel.
¹¹ Bo Israel abhen Béroa bábhõñ

nti begbok mbok Yesu ané Pǒl ne Sáilas bághàti bho écha abhen Tesalónika, mbonyune básiepti nyaka Eyon Mandem ne beyã ekwak. Bãre chak Ekãti Mandem begbo mbák menyin ebhen Pǒl átõn bechi tetep. ¹² Ékũ beyã-bhap mánóko Yesu Acha. *Maném baghoré Grik ne beyã babhakanem mánóko nkwó. ¹³ Ke bo Israel abhen Tesalónika bághókó nókó be Pǒl ághati Eyon Mandem etok Béroa nkwó, bárók aré mányíkisi batĩ bo, be mányché boPǒl esonjri. ¹⁴ Témté wu, batĩ bõ nkwó Yesu bátík Pǒl be andok te angokonyén, ke Sáilas ne Tímoti bárõp Béroa. ¹⁵ Bo abhen bárõjõ ne Pǒl, barok ne yi kpát bágháka Atens. Pǒl aghati ye bho mpok ane bápètnsem bé mángátí Sáilas ne Tímoti be mánjã mbi mántemeri yi ayak amem etok Atens.

Enyin ené éfákárí ne Pǒl etok Atens

¹⁶ Ené Pǒl ánõn Tímoti ne Sáilas etok Atens, nti néré sonjri yi amem begbo bé etok éjwí ne bebho njõ ene bo básot mbo bõmandem. ¹⁷ Ékũ are rõn ekeré nenikímuetí bo Israel yéntiki nywõp ankem noko epúití ne bho ne bõ Grik abhen mánóko nyaka Mandem nkwo. Áron nyaka nkwo nefisie yéntiki nywõp ankem noko enyumót ne bo abhen bátwõ aré. ¹⁸ Bõfú bábhak abhen bátõn menyin ebhen békõ ndõn amót ne bakojo Epikuros ne bo Stõik, † Bõ nkwó bákem nyaka epúití ne yi. Pǒl ághati nyaka bho menyin éti Yesu andeme noko bé chõn bawú mámpetnsem ndũ nepém. Ékũ mbok eyap bãré way Pǒl mandeme noko bé, “Echintí enyin ene nkwó ãrém nó mbõn yi?” Báchák be, “Échí mbo be yi ághàti bho chí éti bõmandem abhen sébhíkí rinji fá etok ene.” ¹⁹ Básot Pǒl barok Ariyopagõs, nebhuet ane bõbatí báchèm noko nyaka, bãrém ntá yi be, “Sékõn bérinji éti menyin beko ebhén ótõn. ²⁰ Menyin ebhén órém bechi maknãkã ntá yesé ne séyãn bérinji mbõn enyin ene órém.” ²¹ Bãre rem enyu eyo mbonyune bo Atens ne manko mankem abhen báchí aré bákõn nyaka béchókõ begbok ne béfyẽ mbok éti barak akõ.

²² Pǒl afate ye ate néntí bõ echemé Areopagõs yõ abho bérem be, “Bõ Atens, ngõ bé bãfyé nti ndũ baraká bõmandem tontó. ²³ Ené nchí kõ etok mfyé noko amík ndũ menyin ebhen bãchye kenókó mbo bõmandem, ndok ngaka nebhuét amõt ane efeme akap echi, ngõ ndu básin aré be, ‘Ntá mandem ane bo bábhiki rinji.’ Mandem ane nõ bé bãchye kenókó yéndu bãbhiki rinji yí ke méghàti bhe menyin éti yi. ²⁴ Mandem mmu ághókó mmik nkem ne yéntiki enyin ene échí aré, yí ke áchí Acha ane ábhõjõ betañ menkem amfay ne fá amik. Apú chõkõ amem beket ebhén bakwãñwanã bághókó. ²⁵ Ne nkwanãwanã apú kwáy békũ yényin ányché yí mbonyune yi apu chéy yényin. Yímbõn ke áchye nepém ne éyú ne yéntiki enyin échák ntá yéntiki mmu. ²⁶ Ayãmbi aghókó nyaka mmũ amõt ne amuet mmu wu ké manerékeré bho ankem fá amik áfú. Ápére ghoko yéntiki nneréket, ayambi abhure nebhuét ane bõneréket wu bábhak ne mpok ane bõ bábhõjõ bébhak aré. ²⁷ Mandem akũ enyu yõ bé bõ mánjãn yi ne ndu báyan yi mbo mmũ ane amõ

† Bo Epikuros chi bõ abhen bakaysi nyaka be nném enyin ndũ nepém chi menyin ebhen bãchye mmu manjãk.

ne amõ beyan enyin amem ejuri, mánkway berinji yi. Ke sayri sayri, Mandem abhíkí sap nekõ ne yé mmu ywese amõt. ²⁸ Échi nkúbhé mbo enyũ mmũ yweka amõt árémé nyaka be, ‘Nepém enesé néfũ chi ntá yi, ne yí ke áchye bhesé betañ sékõ, ne yí ke ákú be sembõn nepém.’ Échí mbo enyũ mbok batemé bakay bheka bãrémé be, ‘Besé nkwó séchí bõ abhen Mandem.’ ²⁹ Tẽndu séchí yé bõ Mandem, séké kaysi bé Mandem achí mbo enyin ené mmu ákwáy besot gol ne yé chí silbha ne yé chí ntáy angoko ne kebonj eki ne eka eyi nkwo. ³⁰ Mandem aféré nti ndu menyin ebhen bo bákũ ndũ mpok ane bo babhikire rinji nkaysi yi. Ke néne, ághàti bo mankem mbankem be yéntiki mmu antiknsem ndũ bebú ebhi, ³¹ mbonyune abhuré nywõp enen yi átãn bõ mankem enyu ene echi chak. Anãñ ayap mmu ane átãn manyé yõ, ne atõn erin beko bõ mmik mankem mándinji mmu wu, ndu ákú yi ápérõnsem ndũ nepém.” ³² Mpok bághoko ndu Pǒl árémé éti nepérõnsem ndũ nepém, mbok eyap bare yõkõ yi, ke bachak barem be, “Sékõn be ómpet ómfuét ongati bhesé éti nepérõnsem ndũ nepém.” ³³ Pǒl arõ ye bõ afú arõk. ³⁴ Ke mbok bákõnõ yí. Bõbho mánóko. Dionisios, mmũ echemé Ariyopagõs, ne ngoré ane áká nnyén bé Damaris ne bo báchák babhak ndũ nkwo bho abhen bakojo Pǒl.

Pǒl aghati Mbok Ndíndí amem etok Korint

18 Pǒl afa Atens arõk etok Korint. ² Atemeri mmu Israel amõt aré ane aka nnyén be Akwila, mmũ atú Põntõs. Ebhikire tat nyaka, ené Akwila ne ngoré ywi Prisila bárõ etok Ítali mbonyune Klaudios Mfõ Rom, achye nyaka eyon bé bo Ju mankem mámfá Rom. Pǒl arõk begbo bho. ³ Babhõn nyaka awõ-betik amót ne Pǒl, nõ chí betik béghókó bétem ne nden. Pǒl achõkõ ne bho mángoko noko bétem. ⁴ Pǒl are rõn ekeré nenikímuetí bo Israel ndũ yéntiki nywõbhé neywõmuet enap ankem noko epuiti ne bho ne anu noko be bo Israel ne abhen Grik mánóko menyin ebhen yi ághàti bho éti Yesu.

⁵ Mpok Sáilas ne Tímoti báfú atú Masidónia báchwõbhé Atens, Pǒl arõ betik beghoko bétem arõbhe kũ chí betik beghati bo Mbok Ndíndí ndu mpok nkem ane yi ábhõjõ, anu noko beko bo Israel mángõ kponorõn be Yesu ke achí Mpeme Mandem afyé nyaka bariet be átõ. ⁶ Ke bõ keka ne yi. Mánsõkõti noko yi. Akwet nden éne echi yi amuet, arem be, “Ntũ bebú bheka arõp ne bhe. Amõya achi pépép. Nebho echõn ntõknsem ntá yeka ne ndõbhe rõn chí ntá bo abhen bápú bo Israel.” ⁷ Afa ye aré, arõk achõkõ eket mmu amõt ane aka nnyén be Títios Jõstõs. Jõstõs abhak mmũ ane áchye Mandem kenókó. Ekeré yi ébhák kekwo ne ekeré nenikímuetí bo Israel. ⁸ Mmũ amõt abhak aré ane aka nnyén be Kripõs. Abhak mũnti ekeré nenikímuet. Yi anoko Yesu Acha ne efo eyi enkem. Beyã bõ Korint bachak abhén bághõk nyaka menyin ebhen Pǒl árém mánóko nkwo, ne bájwiti bho.

⁹ Beti mémõt, Yesu Acha aghati Pǒl ndũ kenõ amik anti fúú be, “Óké cháý. Dók ambi béghàti bo éti ya. Kéchõkõ kpak. ¹⁰ Nchí ne wõ ne yé mmu apú kway beko wõ enyin. Beyã bo bachi etok ene abhen babhak chõn

böbha." ¹¹ Pšl arək ye ambi béchók etək eyo ndu mmíe ne batəŋ átándát, antəŋ nəkə Eyəŋ Mandem.

¹² Bö Rom bákú nók Galío góbhanə atú Gris, bo Israel abhen bachi are bágwót nnet ne bákém Pšl bārək ndu acha manyé ne yi. ¹³ Aré, bágħati Galío be, "Mmüne ánu bekə bo mánchyé nók Mandem kenókó enyu ené ebhé yesé épú yaŋ mmu ankə."

¹⁴ Ke mpok Pšl áyàŋ berem enyiŋ bé ántáná mmuet, Galío arem ntá bo Israel be, "Bě bo Israel, mbo yí akə chi ebéptí enyiŋ ne yě ndak abúabə, mbə nkáá ne bhe.

¹⁵ Ke tēndu ndak ane achi chi ěti menyiŋ ebhen bo bārēm ne manyén bo ne bebhé ebheka, be babhəŋ mändíŋí enyū bátəŋ wu. Mpú kwáy betəŋ ayo barak."

¹⁶ Galío árém nók n, abók bhó be mámfú amem acha manyé. ¹⁷ Bafu nəkə, bakem Sosténes mmu ane achi nyaka mūnti ekeré nenikímuet eyo bádén nefí acha manyé. Yě n, Galío aké fyé ntí aré.

Pšl afú Kərint arək Antik

¹⁸ Pšl apət atat ne bönkə Yesu abhen Kərint ndū beyā manywəp. Arə ye bhə, asət achwínyén arək atú Síria ne Prisíla ne Akwíla. Báchwóbhé nók etək Kenkreyə, Pšl amu ntí betəŋ be äbhúré bariəp amen yi afyé besí Mandem. ¹⁹ Bächwé achwi bārək Éfesəs. Pšl arə Prisíla ne Akwíla angəkənyén arək achwe amem ekeré nenikímuet, are kém epúítí ne bo Israel. ²⁰ Nkwó wap abhen mánóko bárem be Pšl ántát ne bhə ke yi keka. ²¹ Pšl arem chi be, "Mbák chí nkaysi Mandem chəŋ mpetnsem fá ntá yeka." Arem nəkə n, arə bhə achwe áchwí bare rəŋ.

²² Ágháká nók Seséria akó etək, arək akaka nkwó Yesu abhen bachi aré, asep arək Antik. ²³ Átát nók aré mpäy manywəp, afa are kə betək ne betək atú Galéshia ne Fríjia, amfyə nəkə bakoŋo Yesu mankem ntí ndū nesikánti enap.

Apólos atəŋ Eyəŋ Mandem etək Éfesəs ne etək Kərint

²⁴ Mmu Israel amət ane áká nnyén be Apólos atwó Éfesəs. Etək nebhe eyi ébhák Aleksándriya. Yi achí nyaka mmu ane áríŋí berem kepí ne aríŋi Eyəŋ Mandem sayri. ²⁵ Mánəŋ bátəŋ nyaka yí mbi Yesu Acha ne ághàti nyaka bo menyiŋ abhen bédū yi anti beghati bo ěti Yesu nkúbhé mbo enyu bə bechi. Ke aríŋi chí nejwiti enen Jšn atəŋə bo. ²⁶ Amem etək Éfesəs, Apólos abho béghàti bo menyiŋ ěti Yesu amem ekeré nenikímuet kebħəŋ becháy. Prisíla ne Akwíla bágħókó nók Eyəŋ Mandem ene yi ághàti bho ěti Yesu, básót yí eket eyap, mánánə batəŋ yi menyiŋ ebhen béyíŋí mbi Mandem nkúbhé mbo enyū bechi. ²⁷ Apólos ákə ntí bérəŋ Akáiya. Bəbati bakoŋo Yesu abhen Éfesəs báfyé yi ntí ne básíŋ ekáti ntá bakoŋo Yesu abhen Akáiya bekə be mánsyepi yi sayri. Aghaka nəkə aré, akwak tontó bo abhen Mandem atəŋ bə berəndu ne mánóko. ²⁸ Aré, are kem epúítí ne bo Israel besí bo mankem. Adəbhe nəkə bə amik ndu epúítí eyo ne are sət menyiŋ ebhen bechi amem Ekáti Mandem betəŋ kpoŋoroŋ be Yesu ke achí Mpepe ane Mandem afyé nyaka bariəp be ätò.

Pšl aghati mbok Yesu etək Éfesəs

¹⁹ Ené Apólos áchí Kərint, Pšl are kə atú Esia. Akə kpát aghaka Éfesəs. Atemeri mpay bakoŋo Yesu aré. ² Abhép bhó be, "Éfóŋó Bedyere atwə ntá yeka mpok mánókó Yesu?" Bákéme yi bé "Áe! Yě chí beghok be Éfóŋó Bedyere achí sébhíkí re ghok." ³ Pšl abhép bhó be, "Ntí ane bájwítí ye nyaka bhe achi be yi?" Bákéme yi be, "Chí ěti menyiŋ ebhen Jšn ághàti bho ke bájwítí bhesə." ⁴ Pšl abho ye bekə bó mánjwímem. Arem be, "Jšn äjwiti nyaka bo betəŋ be bätiknsem ndū bebú bhəp angati nəkə bo Israel bé bábħəŋ ménóko mmu ane átwə yi ansem, nə chi Yesu." ⁵ Bö Éfesəs bhə bágħókó nók n, báka bájwítí bhə mbo bo abhen mánóko Yesu Acha. ⁶ Pšl anyəŋə ye bó amə anti. Éfóŋó Bedyere abhak ne bhə, bábħo berem beyəŋətək nyánə nyánə ebhén bó babhiki ghók, mándem nəkə menyiŋ ebhén Mandem afyé bhó anti. ⁷ Bə mankem babhak mbo batí byo ne apay.

⁸ Pšl abhak Éfesəs ndū batəŋ árát andək nəkə ekeré nenikímuet beghati bhə Eyəŋ Mandem kebħəŋ becháy ankem nəkə epúítí ne bhə ndu áyàŋ be bó mändíŋí, mánoko, enyū Mandem áyàŋ bə mambak ne yi mbo Mfə wap. ⁹ Ke mbək eyap báhók batú kenoko enyiŋ ene Pšl árəm. Béré rem chí bebéptí menyiŋ ěti mbi Acha besí bo mankem. Ndu bákə n Pšl asət bo abhen mánókó arək ne bhó, ankem nəkə epúítí ne bhə ěti Eyəŋ Mandem amem áchá Tiránəs yěntiki nywəp. ¹⁰ Arək ambí békə enyuəŋ ndū mamíe ápay. Ékə bo mankem abhen báchí atú Esia, bágħók Mbok Ndíndí ěti Yesu Acha, nə chi bo Israel ne abhen bápú bo Israel.

Bö Séva báre yán mbi bébhəŋ betəŋ amfáy befóŋó bebú

¹¹ Ndū Pšl átəŋ Eyəŋ Mandem, Mandem achye yí betəŋ békə menyiŋí maknkay ebhén bo bábħikire ghó. ¹² Ékú kpát bo babho besət bebħókó nden ebhen bétése besí ne nkú yi, mámbare nəkə amuet bömame, ne bó mántəŋ nəkə, ne befóŋó bebúbebə mémfu nəkə bo amuet.

¹³ Mpäy bo Israel babhak are abhen bákə mánkə nəkə befóŋó bebúbebə mémfú méndó bo abhen bə besəŋri. Báre mə bébok befóŋó bebúbebə ndu nnyén Yesu Acha nkwó. Babho ye berem ntá befóŋó bebúbebə be, "Ndu nnyén Yesu mmu Pšl ághàti bo ěti yi, fú ka yi amuet."

¹⁴ Bš Seva bati tándramət bare kə n. Seva achi nyaka mūŋgo bachiäkap Mandem amət. ¹⁵ Ewak émtó efóŋó ebúbə eghati bhə be, "Ndíŋí Yesu, ndiŋi Pšl, ke báchí ntiki bho?" ¹⁶ Mmū ane efóŋó ebúbə esəŋri yí akwén bó amuet arakati nden eyap ne aták bó mankem kpát bábúé báfú bebho bewə ne befuet amuet. ¹⁷ Bo abhen báchí Éfesəs mankem, bo Israel ne abhen bápú bo Israel bágħókó nók ndak ané áfákárí, becháy békém bó bábħó bechye nnyén Yesu Acha kenókó. ¹⁸ Beyā bo abhen mánókó babho befu kpoŋoroŋ mánsu nəkə bebéptí menyiŋ ebhen bə bákə. ¹⁹ Beyā bö abhen bákə baraká mandem nsé, bätwó ne bekátí-njə ebhəp

menkem básōj bho besí bo mankem. Ne mbo báti nyaka bho ti mbə bechye nkáp ane aghaka bebhok silbha nka besa bepay nsem byo (50.000).^{†20} Έκμ Εγρη Mandem ataka mbanj ne mbanj, endok noko chi ambi ne betanj.

Swat ené bo bákú etok Éfesos

²¹ Menyij ebhen befákári nókó, Pšl akə nti eni bé yí abhōj befét atú Masidónia ne atú Akáiya ampentsem Yerúsalem. Arem be, "Nnánj ngáká aré, mbōj berōj Rom nkwo." ²² Ató ye bakwak abhi batí ápay, Tímōti ne Erástos, bé mándók ambi atú Masidónia. Yímbōj arōj ansem atú Esia ndu mómbinjí mpok. ²³ Mpok yō, esōjri ébhō etok Éfesos eti Mbi Yesu Acha. ²⁴ Ntenáten achi nyaka aré ane áká nnyén be Demétrios. Ásot nyaka Silbha ankə noko bōbekeré mandem nsé ane bábhōj be Atémis. Awó-betik ebhi áre chyè yí ne bo báchák abhen bákú bho beyá nsay. ^{†25} Demétrios abhij bho báchém nebhet amot, arem be, "Botá, bārijí bé keném ekese kenkem kéfú chí ndū awó-betik ane. ²⁶ Bē babhōj bāghō ne bāghōk enyij ené Pšl ákə, puyé chí ndiere fá Éfesos, ke atú Esia ankem. Akə beyá bo báka ne yi ndu yi árem be, 'Bōmandem abhen bo bāghókó ne amo bápú bo mandem wáwák!' ²⁷ Ákway béchōjti ye betik ebhesé ebhen mbák sébhíkí sot mpok. Ákway bekə nkwo bé bo báképerē sot ekerákap mandem ngoré Atémis, mbo enyij. Mbák émfákári nō, Atémis mmu áchí mandem ngo ywese apú perē bhak yēnyij. Ne yí ké yēntiki mmu atú Esia ne bō mmik mankem báchyē kenókó!"

²⁸ Bō bāghók nókó enyij ne Demétrios areme, batí átáka bō amem, bábho bébik mandeme noko be, "Atémis, mandem bō Éfesos, chí mandem ngo!" ²⁹ Ebyok ékwén etok Éfesos enkem. Bo barok ayak bákém Gájos ne Arístakos báyá, bārōk amem acha etok ne bhó. Gájos ne Arístakos babhak bō Masidónia abhen bákó ne Pšl. ³⁰ Pšl are yánj berōj ndū nchemti-bō bho be ádem enyij, ke bakojo Yesu kechye yí mbi be ánkə nō. ³¹ Mbok bōbatí etok bábhák mamēere bhi. Bōbho bátó nkwo egōj menik yi mmuet be ake sá ekak amem áchá. ³² Ebyok ékwen amem áchá mbōnyune beyá bho bábhíkí rijí nyaka mbōj ndak ane achi amik. Ebhak ye be mbok bábik mándok noko eyap ebhe, báchák mántanj mandok noko eyap. ³³ Mbok eyap bāghó nókó ndū bo Israel bátó Aleksánda ambi, bákáysi bé yí ke átwó ne esōjri, ékú Aleksánda asá áwó amfay ndu áyàn bérém enyij ndu bétánja mmuet. ³⁴ Ke bārijí nókó bé achi mmu Israel, bápét bábho bewat mandeme noko be, "Atémis, mandem ane bō Éfesos, chí mandem ngo!" Barok ambi bekə enyuyō ndū manjókó nywōj apáy. ³⁵ Nsijí-bekati ane etok Éfesos anu kpát akə mbanj akwen. Abho ye berem be, "Bo Éfesos! Agha abhiki rijí be etok Éfesos ke ébhàbheri ekerákap ene Atémis ne ntay mandem enen néfú amfay nékwéné fá amik ntá yese?" ³⁶ Tēndu yē mmu apú kwáy bétánja menyij ebhen, bāb-

† Ebhok émot ékway nyaka ndu bechye akap ane nkubetik ndū nywōj nemot. †† Atémis achi nyaka mandem ngoré ntá bō Grik ane bō bakaysi be yi ke áchye nebhe.

hōj mbə béchókó chí kpák kechye esōjri. ³⁷ Bāsot bōbhen bātō fá ne bho ené bábhíkí ghep yēnyij amem ekerákap eyese ne yē ebépti enyij bábhíkí rem eti Mandem aywese ³⁸ Sébhōj bō batí ne manywōj ane bātanj manyé. Mbák Demétrios ne bō eka bábhōj ndak ne mmu, mántwó aré ne wú be mántánj. ³⁹ Ke mbák ndak áchá áchí ané bāyàn berijí, chōj mányure wú amem áchá etok ndu nywōj enen manyé. ⁴⁰ Nchí rem enyune ne nti be, bākway bechye bhese esōjri bé sétwó ne ebyok etok enyu ené, mbák mámbép bhese, sepu bhōj enyij ené sérēm." ⁴¹ Árémé nókó nō, aghati bhó bé mánguré. Echem étáka.

Pšl arok atú Masidónia ne etok Gris

20 Ebyok eyō émáy nókó Éfesos, Pšl abhijí bakojo Yesu. Arem kepí ne bhó ndu béfyé bō nti. Arō ye bhó abho berōj atú Masidónia. ² Ndū árdōj, are fyé bakojo Yesu nti amem betok Masidónia menkem, kpát achwōj etok Gris. ³ Abhak aré ndū batanj árát. Ndu átdōjti mmuet bésot áchwi andok Síria, aghók bé bo Israel bápà békem yi. Ayibhiri nti eni arōbhe sot chí mbi atú Masidónia békó amik ámpétnsem. ⁴ Bo abhen bákó ne yi babhak Sopáte mmō Píros mmu etok Béroa, ne bō Tesalónika bati apay, nō chí Arístakos ne Sekúndus, ne Gájos mmu etok Débe, ne Tímōti, ne bo atú Esia bati apay, nō chí Tíkíkos ne Trofímōs. ⁵ Étáré nókó, bō bārō bhese † bārók ambi menojo bhese etok Troas. ⁶ Séstō achwinyén etok Fílipi, séré kōjo bho, mpok epā bo Israel ené bret ane kebhoj yis éfúéré. Sékó anyén anyen ndū manywōj átáy sétémeri bho Troas, ne sébhák aré ndu manywōj tándrámot.

Pšl akə mmu ane ágú apentsem ndū nepém

⁷ Ndū nywōj enén mbi ndū sōnde, séchókó ne bōnkwo nebhet amot ndū Nenyie Eta. Pšl abhōj nyaka bérō betí. Ekú arem kepí ne bho kpáte nenti beti. ⁸ Beyá berōj bēbhak ndū móket ane áchí amfay ane bhese ne bhó séchémé aré. ⁹ Esakámú amot ane áká nnyén be Yútikōs abhak ndū echíkí ene nyéséket chókó. Móket ane séchí are abhak ndū nejoj eket enen nejwi arat. Ndū Pšl árdōj ambi bégháti bho menyij ndū erōjri mpok, Yútikōs abho memok kenó. Ákwén nókó kenó, amok akwén amik nefí. Bápére sep be mámpókó yi agú. ¹⁰ Pšl asepe ye amik akuri akém yí ne amó apáy abhene, arem be, "Báké cháy, achi nepém". ¹¹ Pšl apet ye nsem amfay. Mányie nókó Nenyie Acha, arem kepí ne bho ndū erōjri mpok tē nywōj néyí. Arō ye bō arōk. ¹² Bāsot esakámu wu bápentsem anywōj ne yí mbik ne beyá manják anti.

Pšl ako befú Troas bérōj Milétos

¹³ Séyámbi ndu áchwí senok berōj Asos. Yímbōj ananja ati nyaka békó amik. Séré rōj né nkaysi bé Pšl arōbhe temeri bhese etok Asos ne sénsot yí aré. ¹⁴ Átémerí nókó bhese Asos, achwe nkwo ndu áchwi ane sechi amem ne besé mankem sérók Mitilene. ¹⁵ Néyí

‡ Bese: "Bese" átdōj be bebho ndū ndōj ane, Lukas mmu ásinjé ekáti ene achem ne bōPšl.

νόκ, sérók séchwóp nechyěnyén Kios. Népet néyi nók, sénók séchwóp Sámɔs, ne ndũ ntinywɔp ségháka Milétɔs. ¹⁶ P̄l anánj atí nyaka be sémfuēt kete Éfesɔs, mbɔnyune abhíkí yánj nyaka be sénchónjti mpok atú Esia. Are wēne be mbák Mandem ánkwák, yi áchwóp Yerúsalem ndũ nywɔp Ep̄ Pentekɔs.

Menyij ebhen P̄l aghati bōbati nkwo Éfesɔs ke árò bho

¹⁷ Ségháká nók Milétɔs, P̄l ató Eyɔj be bōbatí nkwo Yesu abhen Éfesɔs mántémérí yi are. ¹⁸ Bátémérí nók yi, aghati bho be, “Bě babhɔj bāriji ndũ nepém ena néchí mpòknkem ane menchí atú Esia bébhó nywɔp enén mbi bégháka echɔj. ¹⁹ Nchí kɛ nyaka betik Yesu Acha ne nesep̄t̄imuet nenkem, ne babhesē amík ěti mamɔ ane ätwò ntá ya ndũ bo Israel bápà befye me ndũ esɔjɔri. ²⁰ Bāriji ndũ ntwó ntónj Eyɔj Mandem ntá beká bho ne nko nɔkɔ beket ne beket nke bhese yěnyij ené ékwáy bekwak bhe. ²¹ Nde ya batú bo Israel ne abhen bápú bo Israel bé mántiknsem ndũ bebú ebhap mánkónó Mandem ne bé mámbónj neka ne Acha ywese Yesu Kristo.

²² “Néne, mérɔj Yerúsalem nkúbhé mbo enyũ Efónó Bedyere ányiere me, yěndu mbíkí riñi enyij ené éfákari chɔj ne me aré. ²³ Ndíñj chí be Efónó Bedyere ághàti me bé yěntiki nebhuēt ane nchwóbbhé chɔj bo mámfyé me ekerékenɔj ne mánychye me esɔjɔri. ²⁴ Ke mpú sɔt nepém ena mbo enyij. Nchí yánj chí be njet tendũ ngwentí, nnánjá betik abhen Yesu Acha áchyé mé nkɛ. Betik ebho chí béghàti Mbok Ndíndí ěti berĩndu ebhen Mandem ábhónj ne bo.

²⁵ “Nnánj nko mbánj ne mbanj, ngátí bhe enyũ Mandem ábhàk ne bo mbo Mfɔ wap, ne néne ndíñj bé yě mmu yweka amɔt apú pere ghó me. ²⁶ Nchí ghati ye bhe echɔj bé mbák mmu yweka amɔt arɔp ansem aném ebhi amɔ aya apu are. ²⁷ Ngátí bhé yěntiki enyij ené éyíñj nkaysi Mandem ne yě émót mbíkí bhese. ²⁸ Kém ká mmuēt sayri, mánkem bōnkwo Mandem ankem nkwo sayri. Báké ghɔkɔntik be Mandem asɔt manɔj Mýwi akɛ bo mámbák bōbhi. Ne ěti yap ke Efónó Bedyere ákú mǎmbak bō batí bhap. ²⁹ Ndíñj bé mpok ndó bhe, chɔj nkwo échwē nenti eneka, ne épú rɔ bhe. ³⁰ Mpok ätwɔ ne mpok yɔ anánj ánkwáy, mbɔk bōnkwo báyibhiri tetep Mandem mándɔbhe rem chi barak ane ápòkɔ bho angure ebhi kpát mánja bakojo Yesu be mandɔbhe kojo chi bhɔ. ³¹ Sɔt ye ka mpok ne báké ghɔkɔntik be nchí ghati nyaka bhe menyij ne babhesē amík, njep nɔkɔ be batú bëti ne ngósí ndũ mamié arát. ³² Néne, nchí fyé bhé amɔ Mandem ne nchí rɔ bhe Eyɔj eyi ene étɔj be berĩndu ebhi. Eyɔj eyi ékwáy bekw mǎngó mǎnséné, ne ekway bechye bhe áfók ané Mandem ábhúré ntá bō abhen yí ákú mámbák abhi. ³³ Mpok nchí ne bhe, mbíkí fyé amík ndũ nkáp ane mmu ne yě chi nden ene mmú. ³⁴ Bě babhɔj bāriji bé nkɛ betik ne amóya ndu bebhɔj yěntiki enyij ené me ne bo abhen mǎkù betik Mandem ne bhɔ séchebhe. ³⁵ Ndũ menyij menkem, ntɔj be be sébhɔj bekw betik be sénkwák bo abhen mmuēt apu bhɔ, ne séké ghɔkɔntik

enyij ene Yesu Acha árémé be, ‘Éřĩ ntá mmu ane áchie echa mmu ane áswre sɔt.’”

³⁶ P̄l anánjá nók béré m enyij ene yi árēm, bó mankem bátep mánén amík, babho menikmuet.

³⁷ Mankem bábho bedi kebho mámbene nɔkɔ yi ne mándiebhe nɔkɔ yi neko be, “Ōnkɔ sayri.” ³⁸ Enyij ene ékpík ékú bo bádí kebho tontó chi ndũ yi ághátí bhɔ be bápú pere ghɔ yi.

P̄l āròj Yerúsalem

21 Besé ne P̄l séró bōbatí nkwo Éfesɔs. Achwi ápókɔ bhese sépé serɔk téé ségháká ndũ etɔk ene nnyén nekabhe ene bábhñi be Kós. Néyi nɔkɔ sérók séchwóp Ródes. Séfú nók áré sérók ségháka Patara. ² Aré séghó áchwi áchák ané árɔj atú Foníshia. Séchwé séré rɔj. ³ Ségháká nók nebhuēt ane séghó Sáyprɔs, séró ye Sáyprɔs ebhe awóghɔ, séfuēt bérɔj ndũ mmik Síria. Sérók séchwóp Táya, nebhuēt ane bábhónj nyaka béfere batu. ⁴ Séfú amem áchwí sékó sérók etɔk. Séghó mpay bakojo Yesu are, séchókɔ ne bhó ndũ manywɔp tándramɔt. Efónó Bedyere akɛ bo baghati P̄l be áké mɔ berɔj Yerúsalem. ⁵ Ke ndũ ngwentí mpok ane sechɔkɔ ne bhɔ, serɔ bhɔ berɔj. Bó mankem, baghɔré ne babhakanem ne bo bárók betik bhese kpát bāgháka angɔkɔnyén. Besé mankem setep manén amík sénikmuet, sékáká batí. ⁶ Sérók ye séchwé amem áchwí, bo bápētnsem beket ebhap.

⁷ Séró ye Táya, áchwí ápókɔ bhese kpát ségháka Tolemays. Séró áchwí sékó etɔk sékáká bakojo Yesu abhen bachi are, ne sebhak ne bhó ndũ nywɔp nemɔt. ⁸ Néyi nók, serɔ, serɔk Seséria. Ngati Eyɔj Mandem amɔt abhak aré ane aka nnyén be Fílip. Abhak mmu amɔt ndũ nkwo bo batí tándramɔt abhen báyábhé nyaka Yerúsalem be mánkwak nɔkɔ bōnto. Sérók sechɔkɔ eket eyi. ⁹ Fílip abhónj bōbghɔsónj batí ánwi. Bó kebháy manem. Mandem áchyé nyaka bhɔ akap berem menyij ebhén yí afyé bó anti. ¹⁰ Ené sénánj séchí are ndu mpáy manywɔp, ndemekep̄nti Mandem amɔt ane aka nnyén be Ágábɔs afú atú Judéya atwɔ aré. ¹¹ Atwó ntá yese asɔt mgbat ane P̄l agwót amɔ ne bekak ebhi yimbɔj arem be, Efónó Bedyere arem be, “Enyuné ké bo Israel bágwɔt chɔj mmu ane ábhónj mgbat ane awu Yerúsalem mámfye yi amɔ bo abhen bápú bo Israel.”

¹² Séghókó nók ndak wu, besé bho sékò nyaka ne yi ne bōnkwo abhen bachi Seséria séník P̄l mmuēt bé áké rɔj Yerúsalem. ¹³ Ke P̄l akeme chi be, “Ndaká yí bādí enyune? Bāyēm nti ena amem! Menká be mámfye me ekerékenɔj, ne yě chí newú nká begu ěti Yesu Acha.” ¹⁴ Ne ndu sébhíkí kwáy bekw yi anjibhiri ntě eni, sérɔ, sérem be, “Émbák mbo enyũ mbɔj Mandem Acha áyàn.”

¹⁵ Manywɔp ayɔ áfúéré nók, sétónjti menyij ebhesē, séfá sebho berɔj Yerúsalem. ¹⁶ Mbɔk bakojo Yesu abhen Seséria barɔk ne bhese básót bhese eket Násɔn mmú Sáyprɔs ane sébhónj nyaka béchókɔ eket eyi. Násɔn áchi nyaka mmu amɔt ane áyámbi bebhak nkojo Yesu.

Pšl arək begho Jems

¹⁷ Mpok séchwóbhé Yerúsalem bati bōnkwo abhen bachi áré básót bhesé ne maṅák. ¹⁸ Néyí nōkō Pšl asot bhesé sércək begho Jems. Bōbati bōnkwo bachak abhen Yerúsalem mankem bábhák are. ¹⁹ Pšl akaka bhó aghati bhó yěntiki enyih ene Mandem ákú nénti bo abhen bápú bo Israel mpok yí ákù betik Mandem nenti nap. ²⁰ Bághókó nókó menyih ebhen yi areme báchye bakak ntá Mandem. Barem ye ntá Pšl be, “Manó, wombōṅ ɔgho ndũ beyá nká bo Israel mánókó Yesu, ne bábhuet befye betaṅ ndu bebħere bebħé Moses sayri. ²¹ Bo Israel abhen fá Yerúsalem bárem bé žkò ɔngati nōkō bo Israel mankem abhen báchí amem betək bechak be mámféré ntí ndũ bebħé Moses ne be mándo bésyép bōbhap, ne be mándó békóṅo bepiṅ ebhen bachiṁbi bhap. ²² Chōṅ sénku ye ná? Bo bábhōṅ chōṅ beghok be wɔ ɔtwɔ! ²³ Óbhōṅ ye beku chi enyih ene séghàti wɔ. Bō bati anwi mányie mgbá ne Mandem. ²⁴ Dók ye ne bhó amem ekerákap be mānsó besí ne Mandem, betōṅ be nku yap amay. Wombōṅ chyě nkáp ane bo bábhōṅ bechye ke māmu bati yap. Chōṅ eyo énkú yěntiki mmu andiṅi bé menyih ebhen bárēm ěti ye bépú tetep, ne bé žbhère bebħé Moses. ²⁵ Mbák chi bakoṅo Yesu abhen bápú bo Israel, séto bo bekáti ndu bégháti bhó bé báké nyié yěnyih ene báchyé ntá mandem nsé mbo akap. Ne bé bábhíkí bhōṅ ményie manōṅ ne nnya ane manōṅ ami ábhíkí rōṅ amik, ne bé báké fye amo ndũ barak epúsi.”

²⁶ Néyí nókó, Pšl asot ye bōbhō bati anwi, bó mankem básó besí ne Mandem. Arək ye amem ekerákap Mandem beku bō bati mándiṅi kponoroṅ nywɔp enen nesó-besí enap ne Mandem némay, ke máchye akap ěti yěntiki mmu wap ndũ nkwo bho bati anwi.

Bákém Pšl amem ekerákap Mandem

²⁷ Manywɔp tándrámɔt ane Pšl afyé áróp nókó kekɔt memay, mbo bo Israel abhen bafu atú Esia bághó Pšl amem ekerákap Mandem. Mányíkísi batĭ bo be mánkém Pšl, ne bákém yi, ²⁸ mámbik nōkō be, “Bo Israel, kwak ka bhesé! Ghó ká mmu ane ákò antōṅ nōkō bebéptí menyih ěti bo bhesé ne bebħé Moses ne ěti ekerákap Mandem ene. Akú kpát néne asot bō abhen bápú bo Israel achwe fá amem ekerákap ene ne bhó. Anyōp Ekēt Mandem ne épet epu ekeré bedyere!” ²⁹ Bárēm nyaka enyuyɔ mboṅnyune mánáṅ nyaka bághó Pšl ne Trofimɔs mmu ěfesɔs, amem etək. Ekú basot be Pšl achwe amem ekerákap ne yi.

³⁰ Ebyɔk ékwén ye etək enkem ne bo babho bejet mándɔk nōkō ndũ ekerákap. Bákém Pšl baya gbaka gbaka gbaka báfú ne yi batiṅ batiép babhinywɔp ekerákap. ³¹ Ne ndu báyaṅ beway Pšl, eyōṅ érók ntá mūngo batemé nenu Rom be, ebyɔk ékwen amem etək Yerúsalem enkem. ³² Témté wu, asot batemé nenu ne mbo bōbati bhap básép barək are. Bo bághó nókó yi

ndũ átwò ne batemé nenu, bábhót beṅen Pšl. ³³ Mūngo batemé nenu akém yi ne achye eyōṅ bé mámfé yi ne ngem epay. Abhép bhō be, “Mmũ-ne chi agha? Akú yi?” ³⁴ Bōbhō bábho bebik mandem nōkō menyih kekuri kekuri enyu ené mbok bárēm eyap enyu, báchák mándem nōkō eyap. Ebyɔk eyo ékú mūngo batemé nenu kékem ntí ne nnet ndũ ndak ane áfákári. Aghati bōbhi bé mansot Pšl mandək mamfye amem ebhá batemé nenu. ³⁵ Ágháká nókó ndu nkók ane béchwe anywɔp, batemé nenu bápókō yi ndũ bághó bé beyá bo abhen bachi are babho bétwɔ ne baraká betaṅ. ³⁶ Beyá bōbhō báre koṅo yi mándem nōkō be, “Wáy ka yi!”

Pšl átaṅa mmuet besí eká bho

³⁷ Ndu éróbhé kékwót be batemé nenu manchwe amem ebha, Pšl abhép mūngo wu be, “Ětá, chōṅ ɔnka bé ngátí wɔ, ndak-a?” Mūngo wu aghok nōkō ndũ yi árēm chi Griik, abhép yi be, “Óríṅi eyōṅ Griik-é? ³⁸ Pú wó úchí mmu Íjip? Pú wɔ ke ɔkú bo báguébhé esōṅri etək ne ɔkú bawáy bho nka enwi bárók ne wɔ amem baso?” ³⁹ Pšl akeme yi be, “Puyě me. Nchí mmu Israel, mmō etək Tásɔs, etək egho ene ebhōṅ menwɔp atú Silísha. Nnikmuet, chye me epok ndem kepí ntá bo abhen.” ⁴⁰ Mūngo wu akaa. Pšl ate ye ndũ nkók ane bechwe anywɔp asá awɔ amfay be bo mánkwen kpák. Bákwen nókó kpák, abho ye berem kepí ne bhó ndũ Híbru, eyōṅtək eyap.

22 Pšl arem be, “Bɔtá ne bɔmá, Tá ká batú māngok enyih ené mbóṅó berem ndu bétáṅa mmuet besí ebheka.”

² Bó bághók ndũ yi árēm chí eyōṅ bo Israel. Mbāṅ akwen chák. Pšl arək ye ambi berem be,

³ “Me, nchí mmu Israel. Nchí mmó Tásɔs atú Silísha, ke ngo chí fá Yerúsalem amo ntōṅ ngo ywese, Gamáliel. Ngok ekáti chi anten eyi. Atōṅ me bekoṅo bebħé bachiṁbi bhesé mbo enyū ébhōṅó bebħak ne nchye mmuet bekoṅo Mandem mbo be mankem abhen báchí fá echōṅ. ⁴ Nchí chye nyaka nenyok ntá bo abhen bákōṅo Mbi Yesu wu kpát mbok mángu nōkō, ne nkémti nōkō baghóré ne babhakanem mámfye nōkō bhó ekerékenōṅ. ⁵ Mūngo bachiäkap ne bō echémé bō bati etək bákway béte me ntísie bé nchí kú nyaka enyu yɔ. Ntá yap ke nchi nsot nyaka bekáti ndu beṅōṅ ntá batĭ bo Israel abhen Damáskɔs. Mbōṅ betaṅ békémti bakoṅo Yesu aré be mpétnsem Yerúsalem ne bhó máchye bó ntémsí.

Pšl aghati enyū éfákári ke yi ayibhiri abhak nkoṅo Yesu (Bk 9.1-19, 26.12-18)

⁶ “Ndũ nchí rōṅ, ngáká nókó kékwót etək Damáskɔs, mbo nkárénká byó ne epay ne ngósí, etaṅtí bediéré bífú amfay témchok békwen bekap me, mbaṅ agho tontó. ⁷ Ékú nkwen amik ngók eyōṅ ndũ érēm ntá ya be, ‘Sš! Sš! Óchyé me nenyok ndaká yi?’ ⁸ Nkeme be, ‘Acha chí wɔ agha?’ Eyōṅ ékéme be, ‘Chí me Yesu Mmu Násáret ke óchyé nenyok.’ ⁹ Bō abhen nkó ne bhó bághó nkwo bediéré ebho ke báké ghók eyōṅó mmu ane árēm kepí ne me. ¹⁰ Ngók nókó enyih ené eyōṅ eyo éghàti me,

† Éghaka nyaka manywɔp tándrámɔt ke mmu ane ányú nku ne Mandem amu ntí ndu básó besí ne Mandem.

ndem be, 'Acha, žyàŋ me nkɛ yi?' Acha arem ntá yá be, 'Faté dók Damáskɔs. Aré, chɔŋ mángátí wɔ yěntiki enyih ené Mandem áyábhe be ɔbhɔŋ bekwɛ.' ¹¹ Etaŋtí bediéré ebhɔ békú nkeperɛ kwáy beghɔ mbaŋ. Bó nkó ne bhó báróbhé kem me chí ndũ awó kpáte ségháka Damáskɔs.

¹² "Mmu amɔt abhak Damáskɔs ane áká nnyén bé Ananías. Abhak mmu ane ákòŋo Mandem sayri, mmu ane ábhùre bebhé ebhesé bo Israel, ne mmu bo Israel mankem abhen báchí aré báchyè kenókó. ¹³ Ananías atwó ntá ya, ate me nékú mmæet arem be, 'Manó wa Sŏl, pet bo beghɔ mbaŋ.' Témté wu amík ánéné me mpet mbo béghɔ mbaŋ. Ngó yé yi. ¹⁴ Arem ntá ya be, 'Mandem bachiĩmbi bhésé ayap wɔ bé ɔndíŋí enyih ene yi ati bekwɛ. Ayap wɔ be ɔngó ane babhiŋi be Mmu Chak. Ayap wɔ be ɔngók enyih ene éfú yi anyu. ¹⁵ Ayap wɔ ne ntí bé chɔŋ ɔmbak ntísie aywi ndu béghátí yěntiki mmu menyih ebhén ɔghó ne ebhen ɔghoko. ¹⁶ Ǔképerɛ chɔŋti ye mpok. Faté mánjwítí wɔ, ɔndo Mandem anso bebú bhe, ɔmbiŋi nɔkɔ nnyén Acha.'

Pŏl árèm ndũ Yesu átó yi ntá abhen bápú bo Israel

¹⁷ "Mpet nókó nsem Yerúsalem, ewak émót ndũ nchí nikmæet amem ekerákap, ngó kenó amík antifu. ¹⁸ Ngó Yesu Acha téé ndũ ághàti me be, 'Kɛ ayak dŏ Yerúsalem. Bó abhen fá bápú noko chɔŋ enyih ene ɔghàti bhó éti ya.' ¹⁹ Nkeme yi be, 'Acha, bó babhɔŋ báriŋi sayri be nchí rɔŋ nyaka yěntiki ekeré nenikímæeti bo Israel nkɛ nɔkɔ be mánkémítí bo abhen mánóko wɔ, ne manden, mámfye nɔkɔ mbɔk yap ekerékenɔŋ. ²⁰ Ne mpok báwáy Stífin ntísie aywe, mbak aré nkwo téé, mbabheri nɔkɔ nden bo abhen bátémtí yí ne batay baway. Nka bé mángwáy yi.' ²¹ Ke Acha aghati me be, 'Fá Yerúsalem dók mbo enyũ ngátí wɔ. Dók mbɔnyune nchí tó wɔ nekɔ nesie ntá bo abhen bápú bo Israel.'"

²² Ndũ Pŏl árèm menyih ebhen beyá bo abhen bachi aré bátá batú mángoko nɔkɔ sayri. Ke netaka yí átáká bo Israel beyá bóbho bábho bebik ne eyɔŋ etaŋataŋ be, "Nanjá ká yí, apú mmú ábhák nepém."

²³ Ndũ bábik, bábho befok nden eyap nkwo ne báre toko mfok mántak nɔkɔ amfay. ²⁴ Mmũ ntí batemé nenu Rom ághó nókɔ nɔ achye eyɔŋ be batemé nenu mansɔt Pŏl manchwe ne yí amem ebhá eyap. Aghati bo manden yi ne ékpá bekwɛ yí ángátí bhó enyih ene yí akú ke bo Israel béré bé nti ne yí kpát mámbiki nɔkɔ enyuyɔ. ²⁵ Bágwót nókó yí ndu beden, Pŏl abhép mũnti batemé nenu amɔt ane achi are tee be, "Ebhé échyé wɔ betaŋ bé ɔndém mándén mmu Rom ene bábhiki re yiŋi mbɔŋ manyé ayi mángó bé akɛ enyihí?"

²⁶ Mũnti batemé nenu wu ághókó nókó nɔ afa arɔk ntá mungo batemé nenu arem be, "Žyàŋ bekwɛ nɔ yi? Mmũ-ne abhɔŋ betaŋ mbo mmu Rom. Ǔbhé mándén yi?" ²⁷ Mungo batemé nenu ághókó nókó nɔ, arɔk abhep Pŏl be, "Ghatí mé, ɔchí mmu Rom tetebhe?" Pŏl aka be, "Nchí mmu Rom." ²⁸ Mũnti batemé nenu wu arem ntá Pŏl be, "Nchɔŋtí beyá nkáp ke báchyé me betaŋ mbo mmu Rom", Pŏl akeme yí be, "Ke me Pŏl nchí mmu Rom te nebhe éna." ²⁹ Ékú batemé nenu abhen bábhɔŋ beb-

hep yí menyih báfere yi amɔ témté, bó keperɛ bhép yi yěnyih. Becháy békém mungo batemé nenu nkwo mpok yí áríŋí bé Pŏl mmu yí ákú bákémé báfyé ngem amɔ chí mmu Rom.

Pŏl ate besí echemé bōbatí etɔk

³⁰ Mungo batemé nenu are yáŋ bériŋi mbɔŋ enyih ene bo Israel bárèm bé Pŏl akɛ. Néyi nókó, arem ye be mámféré Pŏl ngem amɔ. Achye eyɔŋ bé bōbatí bachiákap ne bōbatí etɔk mankem márchókó mánjíŋí ndaká Pŏl. Báchókó nókó achye eyɔŋ básɔt Pŏl bakɛ yi ate besí bhap.

23 Pŏl atep bó amík amæet arem be, "Bōma, mpoknkem ane nchí besí Mandem ne kpaté eɔŋ nti ena nechi amem pépép." ² Mpok yi areme nɔ, Ananías mungo bachiákap Mandem, achye eyɔŋ be bo abhen bachi kekwoɔt ne Pŏl mándep nnyu yi. ³ Pŏl arem be, "Wɔ ebhókórí nkok ane bawati ne mbi pépép be bo báké riŋi! Chɔŋ Mandem andep wɔ. Ǔchókó afo básɔt ebhé ɔntaŋ me, ne žrèm be mándep me ené ebhé ebhiki chye wɔ betaŋ ebhɔ? ." ⁴ Bo abhen báté kékwoɔt ne Pŏl bábhep yi be, "Ǔsɔkɔti mungo bachiákap Mandem-ε?" ⁵ Pŏl akeme be, "Bōma, mbíkí riŋi mbɛ be chi mungo bachiákap. Ekáti Mandem érèm be, "Ǔkérem ebúbɛ éti mũnti bōbhe.'"

⁶ Pŏl aghɔ nɔkɔ be mbɔk bō bati bhɔ bachi chí bōnkwo Sádusi ne be báchak babhak bōnkwo Fárisi, abik besí bō echeme arem be, "Bōma, nchí mũnkwo Fárisi ne mmó bōnkwo Fárisi. Nté fá acha manyé chí ndu nnókó bé chɔŋ Mandem ankɛ bawú mámpetnsem ndu nepém." ⁷ Arem nɔkɔ nɔ, epúítí ékwén nénti bōnkwo Fárisi ne bōnkwo Sádusi ne echeme ékóre. ⁸ Éfákári nya-ka enyu yɔ mbɔnyune bōnkwo Sádusi bárèm be bawú bápú kway bepetnsem ndũ nepém, ne be bɔángel bápú, ne yěnyih epu ene bábhiŋi be befoŋ. Ke bōnkwo Fárisi mánoko be chɔŋ bawú mámpetnsem ndũ nepém, ne be bɔángel bachi ne befóŋó nkwo bechi. ⁹ Éremé ebyɔk ékwén, mbɔk batɔŋ ebhé Mandem abhen báchí bōnkwo Fárisi báfate báre rem ne eyɔŋ etaŋataŋ be, "Sébhíkí ghó yé ebéptí enyih ene mmũ-ne ákú. Ngufú efóŋó ke éghátí yi enyih ne ngufu ángel ke árémé kepí ne yi!" ¹⁰ Bétáná béyá béchá, erɔp chi békem bati ne amɔ. Ekɛ mungo batemé nenu abhóŋ becháy be bákway bedakati Pŏl. Achye ye eyɔŋ be batemé nenu bhi mánsɛp mámfóŋ Pŏl ntá bōbhɔ mándɔk amem ebhá batemé nenu ne yi.

¹¹ Égháká nókó ne beti Yesu Acha atwó ate ne-pakámæet Pŏl arem ntá yi be, "Ǔké chay! Nkúbhé mbo enyu žrémé éti eya fá Yerúsalem, ɔbhɔŋ békɛ enyuyɔ amem etɔk Rom nkwo."

Bō Ju bate eyu beway Pŏl

¹² Néyi nókó, mbɔk bo Israel bákém echeme bate eyu beway Pŏl. Mányú nku be bapu nyie nenyie ne yěnyih bápú nyu kpáte mangway yi. ¹³ Mpáŋ bo abhen mányú nku yɔ báchá besa bépay. ¹⁴ Barɔk ntá bōbatí bachiákap Mandem ne bōbati etɔk baghati bhɔ be, "Sényú

nku, séyíki mmuet bé sépú nyié ne sépú nyú yěnyih te séngway Pšl. ¹⁵ Bě ne nkwo Echémé bō batí etok tó ye ka eyoh ntá mūngo batemé nenu bé ántó Pšl ntá yeka mbo be bāyàh begbok eyohj manyé eyi sayri. Mbák ém-fákári nō, choh séngway yi ambi."

¹⁶ Mmūfu aghók ěti nekatinet eno. Abhak mmō manō Pšl. Afa arok amem ebhā batemé nenu aghati Pšl. ¹⁷ Pšl abhij mūnti batemé nenu amot aghati yí be, "Sot esakámu ané dók ntá mūngo ne yí. Abhoh enyih bégháti yi." ¹⁸ Mūnti wu asot yí arok ntá mūngo wap arem be, "Pšl mūkenoh abhíhí me arem bé nsot esakámu ané ntwō ntá ye ne yí mbo nyune abhoh enyih bégháti wa." ¹⁹ Mūngo batemé nenu akém yí ndu awó aya bárók ansem, abhép yí ansem ansem be, "Ntiki ndak ýàh beghati me?" ²⁰ Akeme yí be, "Bōbatí bo Israel báte eyu be mángáti wō ýnsot Pšl onsep ne yí ndu echémé batanā manyé egbo mbure mbo be bāyàh chí béríhí ndaka ywi sayri. ²¹ Ke kéka ne bhó. Bō bhap báb-hésé ambi mánòh be mankem yí mangway. Bácha batí besa bepay. Ne mányū nku bé yěnyih bápú nyie ne yěnyih bápú nyú kráte mángwáy yí. Mánah batonji mmuet, barobhe noh chí bé ýntó Pšl antwō." ²² Mūngo batemé nenu aya yí batú be, "Dók, ke kéku yě mmu andíhí bé ygháti me ndak ane."

Bátó Pšl Seséria ntá góbhano Féliks

²³ Mūngo batemé nenu abhij ye bō batí batemé nenu bhi bapay aghati bhō be, "Sot ka batemé nenu batí besa byo, bō batí besa bérát nsem byo abhen bákō ne mpoýndík, ne batemé bakoh besa byó. Tonjí ká mmuet bésot Pšl ndu nkarenka nénenamot beti ebhen echoh, mándók Seséria ne yi. ²⁴ Chiě mpoýndík ene Pšl ákō ne yó. Ne kē Pšl áchwóp dok ntá góbhano Féliks ené yěnyih ebhiki fakari ne yi." ²⁵ Árém nókó nō, asíh ekáti ené érém be,

²⁶ "Me Klaudios Lísias ke nchí síh ekáti ene ntá Eta yese góbhano Féliks. Eta, nchí to wō bakak. ²⁷ Bo Israel bakem mmu wu báre yáh beway yi. Ngók nókó bé yi abhōh betan etok Rom mbo mōmik, nsot batemé nenu bha ndok mféré yi amó yap. ²⁸ Nsot yí ndok ndu áchá manyé agho wap béríhí ndak ane yí akē. ²⁹ Aré, ngó bé abhiki kē yěnyih ené ýàh be mángwáy yí, ne yě chí ene ékū mámfye yi amem ekerékenoh. Báre rem chi barak ane ayíhí bebhé bhap. ³⁰ Ne mmūfu ágháti nókó me ansem ansem bé bo Israel báte eyu beway yi, témté wu ndem bé mboh beto yi ntá ye. Ngátí bo abhen bábharé yí ndak amuet be mántwó ntá ye mangati wō ndak ane yi ákú."

³¹ Batemé nenu bákū mbo enyu mūngo wap ágháti bhó. Básót Pšl betí bhō bárók ne yi kpát bāgháka Antipatris. ³² Néyí nókó, batemé nenu abhen bákó chi ne bekak bapetnsem amem ebhá. Báró abhen bákō amfay mpoýndík mándók Seséria ne Pšl. ³³ Bāgháká nókó Seséria, bāchye ekáti ntá góbhano, báró Pšl amō yi. ³⁴ Ápáy nókó ekáti yo, abhep Pšl be, "Ayé atú etok chi ane?" Pšl akeme yí be, "Silísha." Ághókó nókó nō, ³⁵ arem ntá Pšl be, "Bo abhen bábhōhō ndak ne wō mánah mántwó, choh ngók nnyé ene." Achye ye eyoh bé mām-

fyé yi anywóp amem áchá ane góbhano, mámbaheri nōko yi. Áchá wu chi ane Hérod áté nyaka.

Básót nnyé Pšl ntá Féliks

24 Éfueré nókó manywōp átay, mūngo bachiākap Mandem ane áká nnyén bé Ananías asep arok Siséria ne mbo bōbatí etok, ne ntananyu amot ane áká nnyén bé Tetúls. Bāchwōbhé nókó besí góbhano Féliks, babho bebhat Pšl barak amuet. ² Bábhíhí Pšl, achwe anywóp. Tetúls abho bérém ěti yi ntá góbhano be, "Eta! ěti ye kpák achi fá etok eyese ndū eróri mpok, ne ěti nekū ywe ane ndíndí, egúpsí échí etok. ³ Enyu ené ýkū menyih ebhen ne yěntiki ebhak ené ýkū bhó, séka bhō ne sékàka wō. ⁴ Mbíki yah béchōhōi mpok aye ton-tó, nchí nik chi mmuet be ýnsébhé nti ené amik ýngók mbiñí ndak ané sébhōhō beghati wō. ⁵ Ségho bé mmū-ne chí nchye esohōri ane tōh séngó ne nyoh-ndak ndū nkwo bo Israel mban enkem. Achí nkwo mūnti ndū eká bho abhen bábhij be bo Násáret. ⁶ Akē kpát are yáh beguer ebyok amem ekerákap awu Yerúsalem, ke sékém nō yi. [Mbú sétan yi bekooh ebhé, ⁷ ke Lísias mūngo batemé nenu atwó afohō yí amō yese ne betan, ⁸ yí bé bo abhen bábhōhō ndak ne yi mántwó ntá ye.] Mbák womboh ýndém kepí ne yi, choh ýndij be yěntiki enyih ene sérém be yi ákú echí tetep." ⁹ Tetúls árém nókó nō, bo Israel bāchéme ne yí báká be yěntiki enyih ene yi árémé bé Pšl ákú echi tetep.

Pšl atanja mmuet besí Féliks

¹⁰ Góbhano atōh ye ne awō be Pšl andem kepí. Pšl abho berem be, "Ngō bé onáh ota manyé amem etok ene ndū beyā mamie, ne mbōh manák bétána mmuet besí bhe. ¹¹ Mbák ýmbép, choh womboh ýndij be ebhíki cha manywōp byo ne apay ené ndōhō Yerúsalem ndu bechye Mandem kenókó. ¹² Ne bo Israel bábhiki ghó me ndū nchí kem epúti ne yě mmu amem ekerákap Mandem, bábhíki ghō me ndū nchí nyikisi batí-bho be mánchye esohōri amem ekeré nenikímmuetí ne yě chí ndū nebhuet achak amem etok. ¹³ Ne bápú kwáy betoh krohoroh bé nkū menyih ebhén bábhat né me amuet. ¹⁴ Ke nká enyih émót besí bhe krohoroh. Nchí kooh Mbi ané bo Israel bārém be abhoh bekwéné ndu nchí nik-muet nchye nōko kenókó ntá Mandem bachímbi abhesē. Ne nnókó yěntiki enyih ene bebhé Moses béyàh senkū ne yě chí ebhen bechi amem basijh baremé kepñti. ¹⁵ Mbákánti ne Mandem enyumót mbo bhó, bé ewak émot choh yí ankū bawú mankem abhen bāchí chak besí bhi ne abhen bapu mámpetnsem ndū nepém. ¹⁶ ěti yo ke nchí kē yěntiki enyih bé nti ena némbák pépép ne Mandem, némbak pépép ne bo. ¹⁷ "Nnāh ntat nyaka mpāy mamié kerōh Yerúsalem. Ndok ye aré ne nkáp béchyé nekwak ntá bāchébhébo etok eya, ne béchyé akap ntá Mandem. ¹⁸ Ené nchí Yerúsalem ndu batí barak ayo apáy kē bāghó me amem ekerákap. Bāghó me ndū nchí nanā beku mbo enyu ebhé Moses érém bé mmu ankū beso besí ne Mandem.

Εκά bho épú nyaka are ne me, ne yě chi εbyok. ¹⁹ Ke mbok bo Israel abhen báfú atú Esia bábhak aré. Bó babhohj bétwo fá mántebhe me besí bhe mbák bágbo be nkε ebéptí enyihj. ²⁰ Mbák épú nó, bép bo abhen bachi fá téé, be bo babhohj mandem bekwéné ebhen bagho ebhe eya mpok ntée amem echemé bōbati etok. ²¹ Bábhiki bhohj enyihj ene bárém be nkε, ebhiki fæet chi enyihj émot ene mbíki ndem mpok ntée nenti enap be, 'Chohj bawú mámpetnsem ndū nepém.'"

²² Féliks arihj nyaka sayri éti Mbi Yesu Acha. Ékú ághókó nókó enyihj Pšl areme, ábhúré manyé, arem ntá bo Israel bé Lísias mūngo batemé nenu ántwó chohj mkpót nnyé eneká enen. ²³ Achye ye eyohj ntá mūnti batemé nenu bé ámfyé Pšl anywóp, mambabheri noko yi, ke ámbóhj nganganj mandú. Ne be báké kanj mamæere bhi berohj begho yi ne bechye yi nekwak.

Féliks abhære nyé Pšl ndū mamié ápáy

²⁴ Éfæéré nókó mpây manywop, Féliks ne ngoré aywi Drusíla batwo. Drusíla abhak mmu Israel. Báto mmu be ambihj Pšl. Atwo noko, bátá batu bare ghok ndu yi árém enyū mmu ákway bebhohj neka ne Yesu Kristo. ²⁵ Ndū Pšl ákém epúítí andeme noko enyū mmu ákwáy bebhak chak besí Mandem ne enyū mmu ákwáy békém mmæet be áké kε bebú, ne éti nywop enen Mandem ábhohj betan jéntiki mmu, becháy békém Féliks, arem be, "Dók kpiík, nnaohj mbōhj épók chohj mpet mbihj wo." ²⁶ Árém nókó n, abhaka nti be ngufú chohj Pšl anchye yi besohj. Ekε are bhihj yí mpok ne mpok andem noko kepí ne yi. ²⁷ Are kε enyu eyo ndū mamié ápáy kpátē Pšsís Seséris ásté épók eyi mbo góbhano. Ndu Féliks ayanj bo Israel mámbohj manják ne yi, arō Pšl ekerékenehohj.

Pšl arem be mánten nyé eni ambi ntá Mfo Rom

25 Festos arok Seséria bébhó betik mbo góbhano atú Judéya. Efæere noko manywop arat, afa akó Yerúsalem. ² Aré, bōbati bachiākap ne maném bo Israel barok batemeri Festos babho bebhohj Pšl barak amæet. Ne manik Festos mmæet be, ³ ankwak bo bekε manto Pšl Yerúsalem. Mānaohj batí nyaka be bo mámbésé ambi mankem yi mangway. ⁴ Festos aghati bhō be, "Pšl achí ekerékenehohj amem etok Seséria ne mbōhj nkaysi berohj aré mandú mpok. ⁵ Bōbatí bhēka mánkóhō me Seséria ne mbák yi abhohj bekwéné chohj māndem besí ebha aré."

⁶ Festos abhak ne bhó mbo manywop ánèn ne byó. Apet ye nsem Seséria. Néyi nókó, achokō ndū enokó manyé eyi, achye eyohj bé mánsót Pšl mántwó ne yí. ⁷ Bátwó nókó ne yí bo Israel abhen báfú Yerúsalem bákáp yí báfyé néntí mándeme noko bé Pšl ákú beyā bebéptí menyihj. Yě n, bó kekway betohj kponorohj menyihj ebhen bō bárém bé yí akú. ⁸ Pšl abho bétāna mmæet andem noko be, "Bekwéné bépú ne me wawák beyihj ebhé bo Israel ne ebhé ekerākap ne yěchi ebhé Mfo Rom." ⁹ Festos áyāh nyaka bo Israel mankohj yi. Ékú abhep Pšl be, "Okohj béko Yerúsalem bé ntāh ndak ane are?" ¹⁰ Pšl akeme be, "Nchí fá amem acha manyé Mfo

Rom, ne fá ke bábhohj bétāh nyé enen. Wōmbohj orihj be mbíki kε bo Israel bebú. ¹¹ Mbák nkwen ebhé ne nkε enyihj ené éyāh be mángwáy me nká newú. Ke tēndu barak ané bō bábhat me amæet apú tetep, yě mmú apú kwáy befyε me amó yap. Nyé ena nébhohj bérōhj ntá Mfo Rom." ¹² Festos ághókó nókó enyihj Pšl árémé, abhihj batanā manyé abhi bárém kepí. Aghati ye Pšl be, "Drem bé nyé ene néndók ntá Mfo Rom, ne chohj óndok ntá Mfo Rom."

Pšl ate besí Agripa ne Benis

¹³ Éfæéré nókó mpây manywop, Mfo Agripa ne mómayi ane ngoré Benis bárók Seséria ndu békaka Festos. ¹⁴ Bātāt nókó aré mpây manywop, Festos aghati Mfo Agripa éti nyé Pšl be, "Mmūfú achí fá ane Féliks arō ekerékenehohj. ¹⁵ Ne mpok nchí Yerúsalem, bō batí bachiākap ne bō batí etok bārē bhat yí barak amæet ne bārē yāh be menchyé eyohj mángwáy yi. ¹⁶ Ke nkeme bhó be epihj bō Rom ébhíki ka be mángwáy mmu ené babhikire tan yi. Mmu abhohj bété besí ne besí ne bo abhen bátí yí anchye eyi eyohj manyé. ¹⁷ Bātōwó nókó ye fá, mbíki chohjti mpok. Néyí, nchyé eyohj be mánsót mmū wu mantwo ndu acha manyé ne yi. ¹⁸ Mpok bo abhen bábharé yi barak amæet báfáté, bóke rem yě ndak abúabε mbo ane nkaysi be bo bakway berem be yi akε. ¹⁹ Bārē kém chi epúítí ne yí éti baraká Mandem ayap ne éti mmu ane ákà nnyén bé Yesu ane ánāh ágú, ke Pšl ārém bé achi nepém. ²⁰ Ngó nókó bé mbíki rihj enyū mēkwáy bekε be mbohj nejmimem ndu barak ane, mbép Pšl mbák yi akohj berohj Yerúsalem be mántan nnyé eni aré. ²¹ Ke Pšl kekε. Ate chí bé mambabheri noko yi kpate Mfo Rom antāh nyé eni. Nchyé eyohj be mambabheri noko yi kpate mpok ane métō yi ntá Mfo Rom." ²² Mfo Agripa arem ntá yi be, "Chohj membohj nkohj beghok ne batú enyihj ene yi árém." Festos akeme yi be, "Chohj óngok yi mbúré."

²³ Néyí nókó ye, Mfo Agripa ne mómayi Benis bárók amem áchá-etok ne beyā kenókó, bāchwé ne bōbati batemé nenu ne manem bō etok. Festos achye ye eyohj bé batemé nenu mánsót Pšl mántwó ne yí. ²⁴ Bātōwó nókó ne yí, Festos arem be, "Mfo Agripa ne be mankem abhen bāchí fá ne bhese, ghó mmūré. Bo Israel mankem abhen Yerúsalem ne abhen fá Seséria bátwo ntá ya mpoknkem, mámbik noko be, 'Apú mmu ane bárō be ámbák nepém.' ²⁵ Ke mbíki ghó nyaka enyihj ené yi ákú be mangway yi, ne tēndu yimbohj árémé be manyé ayi abhohj bérōhj ntá Mfo Rom, nka ne yí. ²⁶ Yě n, mbíki bhohj esáyri enyihj besihj ntá Mfo Rom éti yi. Étiyo ke ntōw ne yí besí ebheka, ne sayri sayri, besí ebhe, Mfo Agripa! Ntōw ne yi be sēnjihj nyé eni enyu ené nchí kway bebhohj enyihj ene mésihj. ²⁷ Mbíki kaysi bé échí sayri bétó mūkenehohj ntá Mfo Rom nkerem mbōhj enyihj ene yi ákú."

Pšl ātāna mmæet besí Mfo Agripa

26 Festos ánāhā nókó enyihj ene yi árém, Agripa arem be, "Pšl, mbák obohj enyihj bérém ndu

bétáná mmuet, dem séngók." Pǎl abho ye bétána mmuet, antɔŋ nɔkɔ ne awó be,

² "Mfo Agripa, nkáysí bé eri echa be nté besí ebhe echɔŋ ndu bétána mmuet ndũ barak ané bo Israel báb-hàt me amuet. ³ Éri sayri be mbɔŋ mfo arínjé bepiñjé bo Israel menkem ne menyũ menyin ebhen bétwó bho ne ákóré. Nchí ník ye wɔ mmuet bé ónképti óngók enyih ene mérèm.

⁴ "Bo Israel mankem bárinjé me te kěmbó eka. Ngo chí ne bóbha ne amem etɔk Yerúsalem. ⁵ Bó bárinjé sayri ndũ eróri mpok bé nchí nyaka ndũ nkwo bõ Farisi abhen báfyè betan tontó ndũ baraká Mandem. Mbák ɔm-bép bho chɔŋ mángati bhe enyúmɔt mbák báyan berem tetep ane bárinjé. ⁶ Nté fá echɔŋ bātàn me chí mbɔnyune mbákánti ndũ bariep amen Mandem afyé nyaka ntá bachímbi abhesé. ⁷ Chí nkúbhé bariep amen manérékét yesé byo ne apay babhaka nti aré bé chɔŋ amfú kponɔŋ ndũ mánikmuet máncyé nɔkɔ Mandem kenókó beti ne ngósí. Mfo, mbɔŋ esɔŋɔri ne bo Israel echɔŋ chí éti mbákánti ndũ bariep amɔ. ⁸ Ndaká yí ébemuet ntá yéchi mmũ yweka amɔt menoko be Mandem ákway bekɔ bawú mampetnsem ndũ nepém?"

⁹ "Membɔŋ ngo nyaka be, échí epók eya bekɔ yéntiki enyih ndu menu ne bo abhen mánókó nnyén Yesu mmu Násáret. ¹⁰ Ne nkú nɔ amem etɔk Yerúsalem. Bõ-batí bachiákap báchyé me betan bэфыé bo Mandem amem ekerékɛnɔŋ. Ne mpok ane bárémé be mángwáy bhó, nka be mángwáy. ¹¹ Mpok ne mpok, nchí rɔŋ nyaka ndũ bekeré nenikímuet menkem nchyé nɔkɔ bho ntémsi bekɔ bo mandem ebúbɔ éti Yesu. Mbɔŋ beyá bebenti ne bhó kpát ndɔk nɔkɔ betɔk bo báchák ndu béchyé bho nenyok aré.

Pǎl aghati enyũ éfákári ke yí ábhák nkoŋo Yesu
(Bk 9.1-19, 22.6-16)

¹² "Ewak émɔt, nde rɔŋ Damáskɔs ne bekáti ebhén nsóré nta bõ batí bachiákap bechyé me betan be ndók nkémfí bho. ¹³ Mfo, ndu nchí rɔŋ, bégháka néntí ngósí, bediéré ebhen béchá ebhen nnyómok béfú amfay békwén bekap me ne bo abhen mékɔ ne bho. ¹⁴ Besé mankem sékwénti amik. Témté wu, ngók eyɔŋ ené érèm ndũ eyɔŋɔtɔk Híbru be, 'Sǎl, Sǎl, ndaká yí ýchyé me nenyok? ɔkáysí bé ýkwáy ménú ne me? Mbák ónsót ekak ɔndep setárebhé wɔ ke óghòk bebe.' ¹⁵ Mbép bé, 'Acha chí wó agha?' Acha akeme me be, 'Me Yesu ké ýchyé nó nenyok. ¹⁶ Ke faté. Mbésí wɔ besí ndu beyap wɔ ómbák mũbetok awa. Chɔŋ ómbak ntísie wa, óngati nɔkɔ bo menyih ebhen óghó fá ambi echɔŋ, ne ebhén métdɔŋ chɔŋ wɔ ansem mpok. ¹⁷ Chɔŋ mbak ekuti eye mpoknkem, ne bóbhe bápú kway bekɔ wɔ yényih, ne yé chí bo abhen bápú bo Israel. Nchí to wɔ ntá yap néne. ¹⁸ Métó wɔ ɔndɔk ónéne bó amík be mándó ejuri mankoŋo bediéré, ne be mamfu ndu betan Satan, mánkoŋo Mandem enyu ene Mandem áfoŋɔri bho bebú ebhap, ankɔ mámbak ndu nkwo bo abhen yi ákú bachi nyánjé mbɔnyune babhɔŋ neka ne me.'

Pǎl árèm éti betik ebhi

¹⁹ "Mfo Agripa, ndũ Yesu áfú amfay atwɔ ntá ya ndu kenó amík antifú, mbɔŋ ye nyaka békóŋo eyɔŋ eyi. ²⁰ Ékú mbo bégháti Eyɔŋ Mandem etɔk Damáskɔs, ne nɔkɔ ndɔk nɔkɔ Yerúsalem, ne atú Judéya ankem, ke nde rɔŋ ntá abhen bápú bo Israel nkwo, bé bó mántiknsem ndũ bebú bhap mámpetnsem ntá Mandem ne mámba bekɔ menyih ebhén bétɔŋ bé bó bátiknsem ndũ bebú bhap. ²¹ Éyɔ ke ékú bo Israel bákém me amem ekerákap Mandem, ne béré yan beway me. ²² Kpáté echɔŋ Mandem ke ákwák me, ne ákú bé nté fá ndém ntá bõ mankem, maném bho ne ndéndémé bho, nkúbhé enyih ene baremé kepinti bárémé nyaka ne Moses árèm bé chɔŋ émfakari. ²³ Nɔ chí enyih bárémé be Mpepe Mandem afyé nyaka bariep be áto abhɔŋ begho esɔŋɔri angú, ne ambak mmũ mbi bépétnsem ndũ nepém angati bo Israel ne abhen bápú bo Israel éti eróŋɔ ene échyé nepém."

²⁴ Ené Pǎl ábhúét bétána mmuet enyu yɔ, Festɔs abik arem be, "Pǎl, ebhókóri ékem wɔ! Beyá ekáti bekɔ ebhókóri ékem wɔ!" ²⁵ Ke Pǎl akeme be, "Eta, wɔ mmu kenókó eke keya kecha, mpú bhokori! Menyih ebhén mérèm bechi tetep. ²⁶ Mfo árínjé menyih ebhen menkem, éti yɔ ké nchí ghati wɔ menyih ebhen nkebhóŋ bechá. Ndínjé bé ndu menyih ebhen menkem ené ébhésé wɔ épú, mbɔnyune yényih ébhiki fakari bhésé bhésé. ²⁷ Mfo Agripa, pú ɔnókó enyih baremé kepinti básínjé? Ndínjé bé ɔnókó!" ²⁸ Mfo Agripa akeme be, "Pǎl, ɔkáysí bé ndũ mómɔŋi mpok ane ké ýkwáy bekɔ me mbak mũnkwo Kristo?"

²⁹ Pǎl akeme yi be, "Yé chí ndũ mandú mpok yé ndũ eróri mpok, nenikímuet ena ntá Mandem chí be ékébhak chí ndiere wɔ, ke be yéntiki mmu achák ane áchí fá echɔŋ ághòk me, ámbák mbo me ebhikífuet chí bebhak ne ngem amó mbo me."

³⁰ Afí ke Mfo Agripa, ne góbhanɔ Festɔs, ne Benis manɔ Mfo Agripa, ne bõ mankem abhen báchí chókó ne bhó báfáté. ³¹ Báfú nókó, béré rem ne batí be, "Mmũ-ne abhíkí kɔ yényih ené éyan be mángwáy yí ne yé chí befyé yi ekerékɛnɔŋ." ³² Ne Mfo Agripa arem ntá Festɔs be, "Mbo abhíkí rem be mánten manyé yi ntá Mfo Rom, mbe séró yi arɔŋ."

Batemé nenu bário Rom ne Pǎl

27 Barem be sensɔt † áchwí sendɔk Itali. Básɔt ye Pǎl ne mbɔk bõkenɔŋ báchyé ntá Julíɔs mũnti eká batemé nenu ene babhɔŋ be eká batemé nenu Mfo Rom. ² Sérók séchwé áchwí ane áfú Adramatium. Abhóŋ nyaka bétème ndũ yéntiki nechyényén atú Esia. Séfá séré rɔŋ. Arístakɔs mmu Masidónia wu áfú Tesalónika abhak ne bhesé. ³ Néyí nókó, sétème ndũ nechyé Sídnɔ. Júliɔs atɔŋ Pǎl berinti. Arɔ Pǎl ánkó etɔk, ángó mamæere bhi be mánkwák yí ne menyih ebhén bekway békwak yi. ⁴ Etaɔe nɔkɔ sépét séchwé áchwí séré

† "Sensɔt", "Sendɔk": Beyɔŋ ebhen bétɔŋ be Lukas apet achi ne Pǎl.

rón. Mbúép atañatan ábhó béfú bhesé ambi. Ékú, ségháká nók kékwót Sáypros, etok ené échí néntí nnyén, séróbhe nók sémfæet noko chí ebhë ené échí tíi. ⁵ Sénók sépé manyu ndũ ebhe ene éyñj atú Silísha ne Pamfília sétéme etok Míra ndũ atú Lúcia. ⁶ Aré ndũ nechye Míra, mũnti batemé nenu aghó áchwí ane áfú Aleksándriya, etok Íjip, áròn Itali. Afere bhesé ndũ ayesé áchwí afyé amem awu. ⁷ Séré nók séndok noko petii ndũ mpäy manywop. Sébhón beyä esonjri ke séchwop kékwót ne Kinídos. Mbúép atañatan keka séndók ámbi. Sémókri séróbhe nók sémfæere noko chí ebhë Kret ené nnyén néchí tíí, kékwót ne njie Salmón. ⁸ Babhúép áchyé bhesé beyä esonjri, séré rón peti peti, sémfæere noko ebhë Kret eyo kpát séchwop ndũ nebhet ane bábhñj bÉ Erítí Nechyényén, kékwót ne etok Lásea. ⁹ Sénañ séchónjti nyaka beyä mpok ne beko ndu achwinyén erop chí ndak ané nepém ne newú mbonyune Epã Nefonorí Bebé enañ efæet nyaka ne mpok babhúép atañatan akwáy. Éti yo, Pñl achye bho manie be, ¹⁰ “Bota, ngo bé mbák séndók ambi ne neko enen chonj esonjri émfú, beyä ménémé mémbak, puyé ndiere ne áchwí ne batu, ke ne bapém ayese nkwo.” ¹¹ Ke mũnti batemé nenu afyé ntí ndũ enyñj ene mungo bakũ betik amem áchwí ne mmũ ane ábhón áchwí bárém echa ené Pñl árém. ¹² Nechyé nyén enén bábhñj bÉ Erítí Nechyényén néchí nyaka ranáranja kebhak sayri bé sénchók aré sénónj mpok ane mbúép atañatan ane anu mpok mbanj ákwèn ámay. Ékú beyä bo abhen bákũ betik amem áchwí báré yán mbi bérónj Foiniks. Foiniks abhak nechyényen Kret enen áchwí ate aré becháy ti, ye chí ndũ mpok yo.

Mbúép atañatan átéméri bho anyén

¹³ Ébhíkí tat, mandú mbúép abho béfók béfú ebhe manyu ne bo bakaysi be chonj menyñj mémbak sayri. Báya ye ndo báfère anyén, babho menok beronj ambi mámfæere noko nekũ nnyén. ¹⁴ Ke ébhíkí tat, mbúép atañatan ane átwò ne beyä mpérényen abho menu, béfú atú etok ane mmok, áfú are. Bábhñj nyaka mbúép wu be Mbúép Nót-Is bekonjo atú ane wu áfú. ¹⁵ Ne mpok mbúép äðep áchwí, sékepere kway ménok beronj tebhe tebhe ne mbúép. Sékpík séró be wu ámpók áchwí. ¹⁶ Sérók séré fæet chí ansem mókpók mmik ane ate nnyén. Aka nnyén be Kaúda. Mmiki yo achét mbúép mandú. Eyo ékwák bhesé, sénú seya áchwí niñiniñj ane achi anet áchwí be áké rakati ansem áchwí. ¹⁷ Sést manik ségwót áchwí wu amfay ane sechi amem ndonj ne ndonj enyú ené ápú kwáy bédákáti áyák. Bakũ-betik amem áchwí báré cháý be chonj áchwí ándok ampanj ndũ ésiép ene échí ndũ ebhók manyu ene etok Sitis. Ékú báfère ndo mámése anyén, bé, ndũ áchwí áyà wu, mbúép áképere pók wu tontó. Bákú nók nó, báró mbúép áróbhe wu pók áchwí. ¹⁸ Ndu mbúép atañatan äðep áchwí ywese, are janari mbo be äyanj bebét. Néyí nók, bábhó mémése batu anyén. ¹⁹ Égháká nók manywop árát, bõ betik babho báfère mbok menyñj áchwí mbo manik ne bechak mánto noko anyén.

† No chí, mbúép ané bábhñj ndũ eyonjndik bé: North-easter.

²⁰ Mbúép atañatan ándok noko chí ambi ndũ beyä manywop. Ne ngósí mmok ketyé, ne beti bó kegñó mambe. Enyuyó enyuyó, kpáte séfère nti sérém bé ndak ywese ámay. ²¹ Bo mánanj bátat nyaka kenyié nenyié, ékú Pñl afate ate néntí enap arem be, “Bota, mbo bághók eyonj eya mbú sébhíkí fá Kret sembonj nchonjti ne mbú ménémé ebhen bépú. ²² Ke néne, nchí ghati bhe be, yéntiki mmũ yweka ámbónj netañántí! Chonj áchwí ánem ke yé mmu apu gu. ²³ Ndíñj noko mbonyune ndũ nkubhe beti ebhen Mandem ane ábhónj mé, Mandem ane méchye kenókó, ató ángel aywi átwó áté me nepak mmæet, ²⁴ árém be, ‘Pñl, kebónj becháý. Óbhonj bété besí Mfó Rom. Ne éti berñdu Mandem ne wo, äpémé yéntiki mmu ane ókó ne yi.’ ²⁵ Bota, yéntiki mmu yweka ámbónj yé netañánti. Mbónj neka ne Mandem, ne ndíñj bé chonj émbak mbonyũ yí árémé. ²⁶ Ke mbúép ábhonj bépók chonj bhesé kpát áchwí ándok ántu mmæet ndũ etokofú chonj nnyén nékábhé.”

²⁷ Égháká nók néntí bÉti, ndũ nywop enen nékú manywop byó ne ánwi, ndũ mbúép ápók bhesé bekinj manyu Adriya beti bho, bõ abhen bákũ betik amem áchwí bákáysi be nékú nnyén nénánj néchí kékwót. ²⁸ Ékú básót nnik ane básere ndo aré, mámése ndo anyén be mándñj enyũ nnyén nechwe amik. Bághó be mmiki nyén arop mbo meta besa bepáy. Bérónj ambi mandú, bápét bákũ noko, bághó be mmiki nyén arop bo meta esã nsem byo. ²⁹ Báré cháý be chonj mbúép ámpók áchwí wu ándok ántem ndũ setárebhé, nékú nnyén. Báfère ye baro ánwi ansem áchwí mámése anyén bé ándóp téé, báré níkmæet bé nywop nénj ní nkwsé bho. ³⁰ Bakũ-betik amem áchwí báré yán mbi bepeme mmæet eyap. Básót áchwí niñiniñj ané báséré amfay básébhé anyén be manok manko abhi ke bákot ngepti mbo be bárónj beferé chí baro áchákwí ambi áchwí mánsébhé anyén. ³¹ Ke Pñl ághó nók noko, aghati mũnti batemé nenu ne bõbhi be, “Mbák bakũ betik abhen áchwí mámfú, yé mmú yweka apú pémm.” ³² Ékú batemé nenu bákpóti manik ane ákém áchwí báró be nnyén néndobhe wu pók wú.

³³ Ndũ mbanj ábhó békanjari, Pñl anik bó mankem mmæet be mányie nenyié. Arem be, “Échonj chí manywop byó ne anwi ené bábhiki tok awo anyu ndũ bábhonj becháý anti. ³⁴ Nchí ghati ye bhe be manyié nenyié be nenchye bhe betañ. Yé ekak emenénti mmũ yeke epu nem.” ³⁵ Pñl árém nók nó, asot bret anikmæet achye bakak ntá Mandem besí bhap mankem, abók abho ményie. ³⁶ Eyo éfyé yé bó nti, básót nenyié mányie. ³⁷ Besé mankem abhen séchí nyaka amem áchwí sébhák bo besa byó ne bérát nsem nekú ne amot. (276) ³⁸ Yéntiki mmu anyié nenyié ajwi, báfère ye batũ amem nchwi ankem mamese anyén be áchwí amfæep.

Achwi yese ádákatí anyén

³⁹ Mbanj ákánjari nók, bághó ngokonyén ke bakũ betik kerñj mmik eyo. Ke bághó éfabhé nyén ne ésiép are, bákáysi be ngufú bákway bétéme aré mámfu mánkó ebhi. ⁴⁰ Bákpóti manik ané baro báró yo ankem anyén. Bákánjari manik ane bagwõre menyũ nsom ne yo,

básébhε nsom anyén be mánók áchwí. Bátén nden ene ékēm mbúép amfay be ampok áchwí ank, babho beron angokonyén. ⁴¹ Áchwí arok achwe ndu ntó ésiép ene babhiki re ghaka angokonyén. Ntí áchwí ápan are. Betaη ebhen mbúép békε mpérényen érákátí nnet áchwí. ⁴² Batemé nenu bábhón nkaysi beway bökenon mankem be yé amot áké bhón mbi beghok nnyén ámbwé. ⁴³ Ke münti batemé nenu áyán nyaka bépéme Pól. Ékú ake chye batemé nenu mbi béwáy bökenon. Achye eyon chí be yé agha ane áríní beghok nnyén ánjámbi ángók ánkó ebhi. ⁴⁴ Yí bé bö abhen bábhíkí riní beghok nnyén mánkém bebhók enok ne bebhók áchwí ane ádákatí mánkwák mmuet mánkó ebhi. Enyu eyo ke éfákári ke bhesé mankem sékó ebhi nyóréé.

Pól abhak amem etok Malta

28 Sébúε nók sékó ebhi. Bákú ye sériní be ekpok mmik ené nnyén nékábhe chi ene bábhiní be Málta. ² Bo abhen bachi are báton bhesε beyá berinti ne básot bhesε mankem sayri. Manyiep ábhó nók menie, ne ndü mban ákwen, bábháyti ngo be séngwák. ³ Pól anyokoti mónεkók kebhe. Ené yi afyé ko ango, besonó ngó beka efé éfú ndü kebhe ekó éné yi ndu awó éróp aré. ⁴ Bö etok eyo bágghó nók ndü nnyó yo áchí yi awo jéjijjéjé, bábho berem ne bati be, "Tetep, mmü-ne chí ngwayti bho! Yéndu ábúε newú anyén, Mandem mmu ákeme kémbé abhíkí ro yi ambak nepém." ⁵ Ke Pól amyák awó, nnyó yo akwén ango, yényin kekε yi. ⁶ Báre non mánkaysi nok be chon Pól amwot ne be mbák abhíkí mwot abhon bekwen amik angú. Mánón ndü eróri mpok. Ke yényin kekε yi. Báyíbhiri nkaysi yap, bábho berem ne bati be, "Pól chí enyü mandem efú."

⁷ Müngo amot ane áchí ndü ekpok ebhi eyo aka nnyén be Poblis. Abhón baki kékwót ne ngokonyén. Asot bhesε sayri. Ane bhesε ndü manywop arat. ⁸ Éfákári be chí Poblis achí amik bhεre ndü ámè. Abhón mbúép ne móném kebi. Pól arok agho yi. Ányáná nók amo yi amuet, anikmuet éti yi. Atan. ⁹ Eyo éfákári nók, bö-mame báchák etok eyo enkem bátwó ntá Pól mankem abú bo nkwo. ¹⁰ Báchyé bhesé beyá akap. Ne mpok séfá béron bachye bhesε yéntiki enyin ene ekway bekwak bhesε ndu nekó eno.

Pól aron Malta bérón Rom

¹¹ Sétaré nók Malta ndu batan arát, sésót áchwí achak ané bábhiní be, Bōmandem Befak. Áfú nyaka Aleksándriya ke átat Malta ndu mban akwen tontó. ¹² Séchwóbhé nók ndü nechyényén enen etok Sírakos, sétát are ndu manywop arát. ¹³ Séfá Sírakos, séghabheri sechwop ndü nechyényén enen etok Rejom. Néyí nók, mbúép ane bábhiní be mbúép saut abho menu, ne ndü ntinywop, séchwóp ndü nechyényén enen etok Putioli, atú Itali. Séfú ndu áchwí séchwe etok. ¹⁴ Aré, sétéméri mbok bönkwo Yesu. Barem bé senchok ne bhó ndu manywop tándramot. Séchók nók ne bhó, séfá ye serok Rom. ¹⁵ Baté bönkwo abhen Rom bágghókó nók be sétwó, bábho bétwo betemeri bhesε. Mbok eyap

bátéméri bhesε ndü Eseye Apius, bachak ndü ebhak ené bábhiní be, "Bekeré Mank Berat." Pól ághó nók bhó, eyo éfyé yi nti ne akaka Mandem.

Pól are ghati baté bo Israel Mbok Ndíndí éti Yesu

¹⁶ Séchwóbhé nók Rom, bárov Pól árchók ndu mmuet eyi, ntemé nenu amot ámbábhéri nók yí. ¹⁷ Éfúéé nók manywop arát, Pól abhiní bö batí bo Israel abhen bachi aré. Bátwó nók arem ntá yap be, "Bōma, mbíkí ke yényin ntá bo bhesé ne mbíkí ke yényin bébyak beriní etok ebhen bachimbi baro ntá yese. Yé no, bö bhesé bákém me Yerúsalem báfyé amo bö Rom. ¹⁸ Mpok mánan bábhebe me enyin ene nkε, bágghó bé mbíkí ke yényin ené éyàn be mángwáy me. Bati beron me. ¹⁹ Ke ndü bo Israel bábhiki ka, nkebhon enyin echak beka, ebhiki fuet chi berem bé mánten nyé ena ntá Mfo Rom, yéndu mbíkí bhon mbón manyé ne böbha." ²⁰ Étiyo ke mbíní bhe be mántwó ndém kepí ne bhe téndu nchí fá mbo mükenon éti mmu ane bo Israel mankem babhaka nti bé átwó bépéme bhesε. ²¹ Bö-batí bo Israel bho bákéme yi be, "Sébhíkí bhon yé ekátí ene éfú Judéya éti ye ne yé mmu ywesé abhíkí fu aré ántwó ne eyon ntá yese be okε ebépti enyin. ²² Ke sékon beghok aye nkaysi mbonyune sériní bé yéntiki ebhak bo mankem bārém chí ebúbe éti nkwo bho abhen wo chí mmü wap."

²³ Bó ne Pól báfyé nywop néchák enén bébhón bétémeri. Nywop eno nékwáy nók, beyá bhap barok eket ene Pól áchók. Bébhó bétí kpát bégháka beku. Pól are ghati bhó enyü Mandem ábhak ne bo mbo Mfo wap. Ne are tón bó menyin éti Yesu mbo enyu béchí amem basíní Moses ne amen baremé kepinti, anu nok beka bó mánókó menyin ebhen yí ághati bhó. ²⁴ Mbok bagho be enyin ene yi árém echi tetep, ke báchák kenókó. ²⁵ Bákwen ye beyon beyon. Bápére taka, Pól aghati bhó ndak achak amot be, "Éfónó Bedyere arem nyaka tetep mpok yi akε ndemeképti Aisáya angati bachimbi bheka be:

²⁶ 'Dók ntá böbhen ghati bhó be chon mángok ndon ne ndon, ke bápú jwimem wáwák. Chon mánjini ndon ne ndon ke bápú ghó, ²⁷ mbonyune böbhen bágwot bati yap amem, ne báchók batú, mánémámík bé báké gho yényin. Ekε amík ayap apú kway begho mban, batú yap apú kway beghok mban ne baté yap apu kway bejwimem be mantwo ntá ya, me mbú bhó."

²⁸ Pól arem nok no, apet arem be, "Diní ye ka bé bápók Mbok Ndíndí ane árém enyü Mandem ápeme bho báron ntá bo abhen bápú bo Israel nkwo ne yo. Ne chon mántá batú mangok!" ²⁹ [Pól arem nok no bo Israel bátáka ne bágúre mankem nok beyá epúti ne bati.]

³⁰ Ndu mamié apay gbók, Pól abhak ndu eket ené yi ásóré áchok are, yimbón anchye nok nkábhé eket. Ansyépti nok yéntiki mmu ane aron begho yi. ³¹ Ne are ghati bo enyü Mandem ábhak ne mmu mbo Mfo ywi, anton nok nkwo bo menyin kponoron éti Yesu Kristo Acha, ne yé mmu kemε bechet yi mbi be ake ke no.

Rom

Pŕl àtò bakak ntá bõnkwo abhen Rom

1 Με Pŕl κε nchí siη εκάτι ενε. Nchí m̄betok Yesu Kristo. † Mandem abhíñí με be mbak mũnto, abh̄ere με nyáñá be ngati bhó Mbok Ndíndí. ² Mbok Ndíndí ne κε Mandem afyé nyaka bariεp bechye te mpok Yesu ábhíkire two fá amik. Afuét ntá baremé kep̄inti bhi bekε nɔ, ne bɔ básíη έti bariεp amɔ amem Ekáti Mandem. ³ Mbok Ndíndí ne achí έti Móywi. Yí achi nyaka ebhárémɔ Mfɔ Debhít ndũ netwɔ ane yi átwɔ fá amik mbo nkwa. ⁴ Mandem atóη ne betaη be Acha ywese Yesu Kristo achi Mmɔ Mandem mmu ábhóηđ Efóηđ ene echi nyáñá mpok ákú Acha ápétnsem ndu nepém. ⁵ Έti Yesu Kristo κε Mandem atɔη με berĩndu, akε με mbák mũnto. Akε nó be nkú bõ betɔk menkem mámbɔη neka ne Yesu, mángoko nɔkɔ chi yi ne mánychye nɔkɔ nnyén eni kenókó. ⁶ Bẽ bõ Rom nkwo bãchi ndũ mpáy bo abhen Mandem ábhíñí be mǎmbak bõ Yesu Kristo. ⁷ Nchí ghati bhe mankem, be Mandem akɔη be tontó ne abhíñí be be mǎmbak bõbhi.

Mandem Etayese ne Yesu Kristo Acha mántóη be berĩndu, mánychye be kpák.

Pŕl àkàka Mandem έti bõnkwo abhen Rom

⁸ Enyíñí mbi chi be nchí kaka Mandem. Chi Yesu Kristo κε ákù be embak nɔ mbɔnyune mmik nkem aghok έti enyũ neka enen bãbhóηđ ne Yesu. ⁹ Mandem mmu m̄kù betik ebhi ne nti ena nenkem ndu nchí ghati bo Mbok Ndíndí έti Móywi achi ntísie wa be yěntiki mpok ane m̄ñikm̄et, mpú ɔ befye bhe ndũ nenikim̄et ene. ¹⁰ Nchí nikm̄et be mbák chí nkaysi Mandem, yi ánkwak με mbõη mbi bétwɔ awu néne ndu beghɔ bhe. Nnán ηjambi nnu bétwɔ awu ndɔη echak. ¹¹ Mbõη beyá ekwak beghɔ bhe ndu bekε mǎmbɔη ákóre ndu áfók ane Efóηđ Bedyere áchye chɔη be be mǎntán ndũ mbi Mandem. ¹² Enyíη ene mér̄em nɔ chi be, sémbóη mbi befye bati nti, nɔ chí be, mǎnsɔt neka eneka ne Yesu mǎmfye με nti, με nkwo nsɔt neka ená ne Yesu mfyé bhe nti. ¹³ Bõma, nnán nti bétwɔ awu beyá mpok, κε yěntiki mpok enyíη éch̄et με mbi. Nnán nte bétwɔ awu be betik ebha menyu kepem ndũ nkwo yweka mbo enyu békù ntá bo abhen bápú bo Israel amem betɔk bechak. ¹⁴ Mbõη barem bekwo ntá bo abhen amík anene bhɔ ne ntá bõbhi, ne ntá bariñi ekáti ne abhen babhiki riñi ekáti. ¹⁵ Έti yɔ, mbɔη ye beyá ekwak ndu beghati be nkwo bõ bãchi Rom Mbok Ndíndí.

Mbok Ndíndí abhɔη betaη

¹⁶ Mbíkí bhɔη ntíanwɔp έti Mbok Ndíndí mbɔnyune yɔ achi betaη Mandem ndũ bepeme yěntiki mmu ane ánókó yɔ bebho ne bo Israel, ne beghaka ntá abhen bapɔ bo Israel nkwo. ¹⁷ Mbok Ndíndí κε ákù mándíñí enyu Mandem ákù bo mambak chak besí bhi. Enyíη ene éyàn chi be bo mámbóη neka ne Yesu, mándɔk ambɔ bekε nɔ te ndũ ngwenti. Echi mbo enyũ Ekáti Mandem ér̄em be, “Mmu ane ábhóηđ neka ne Mandem, Mandem ákù yi ambak chak besí bhi ne chɔη ambóη nepém.”

Nkwãηwãη nkem achi mmu bebú

¹⁸ Mandem ákε bebenti bhi mémfú amfay ménsep amik ndũ bebú ne bebéptí menyíη ebhen bo abhen bápú koηo mbi ywi bákù. Bebéptí menyíη ebhɔ béchȳet bo báchák mbi beriñi tetep Mandem. ¹⁹ Menyíη ebhen mmu ákway beriñi έti Mandem béchí kpoηoroη ntá bõ abhen bákù bebéptí menyíη ebhɔ mbɔnyune Mandem atɔη bó ntá yap be mandíñi bhɔ. ²⁰ Bebho ndũ mpok ane Mandem aghoko mmik, menyíη ebhen yi aghoko bétòη kpoηoroη betaη ebhi ne enyũ mmu yi achi mbo Mandem. Ndu echi be, bápú ghɔ yi ne amík ntí apu ane bɔ bār̄em be bekwéné bepɔ ne bhɔ ndu bábhíkí riñi Mandem.

²¹ Yěndu bɔ báriñí nyaka be Mandem achi, babhiki chye yi kenókó mbo Mandem, ne yě chi bakak bábhiki chye yi. Ke báróbhé kaysi chi bechõη menyíη ne bɔ kekway bejwimen ndũ enyíη ene Mandem áyàn bɔ mandíñi. ²² Yěndu bār̄em be babhɔη keboη barɔp chi bechiñtí bhɔ. ²³ Báró bechye kenókó ntá Mandem mmu apu gu, báróbhé chye kenókó chi ntá menyíη ebhen bɔ bágħókó ne amɔ. Menyíη ebhɔ bechi mbo nkwaηwãη ne bechak bechi mbo kenen ne béchák mbo nnya ene bekak menwi, ne ebhénéfú mbo nnya ene ésu menie amik. Bɔ menkem bégùgu.

²⁴ Έti yɔ, Mandem aféré amɔ ne bhɔ be mámkpik mánkε bep̄ menyíη ebhen bati yap áηwaka be mánkε, enyu ene bás̄t mm̄et eyap bekε ne bati menyíη ebhen béchȳe bhɔ ntíanwɔp. ²⁵ Mandem aféré amɔ ne bhɔ mbɔnyune barɔ menoko menyíη ebhen bechi tetep έti yi bārɔbhé koηo chi nsé. Ne menyíη ebhen Mandem ághókó κε bɔ báróbhé chye kenókó, puyé mmu ane ághókó yěntiki enyíη. Yi κε bábhóηđ bechye bakak mpoknkem. Amen. ²⁶ Ndu bákù enyu yɔ κε Mandem aféré amɔ ne bhɔ be máηwáká nókó bekε menyíη ebhen béchȳe bhɔ ntíanwɔp. Bagħóre bhap bārɔ babhakanem

† “Kristo” fá chi enyíη ém̄t ne “Mpeme Mandem átó”.

bárcbhe bhære chi ne bati baghóré, enyij ene ebhíki kway wawak. ²⁷ Enyumot ke echi nkwo ne babhakanem. Báró baghóré bárcbhe ñwaka bebhære chi ne batĩ babhakanem, enyij ene ebhíki kway. Bákù baraka ntíánwóp ne batĩ babhakanem. Bákù nò mámbwòj nòko ntemsi ane akway ne bho.

²⁸ Tëndu bõbhen bábhíki yañ bekaysi ãti enyij ene bo báriñí be echi tetep ãti Mandem, Mandem aféré amò ne bho. Aró bhó ndũ bepõ nkaysi yap, ne ndũ menyij ebhen bebhíki kway be bo mankũ. ²⁹ Bati yap ájwí ne yéntiki enyũ ndak abúabũ mbo bekũ bebú ne befyẽ amík ndũ menyij bo bachak, ne epij beyañ bekũ bati bebú, ne mpabhamík, ne beway bho, ne betañja ebhen mmu ábhòj ne bati ndu áyènti mmæt ne bho, ne berwo bho, ne epij bekũ bati bebú, ne enáñtí. ³⁰ Ne berem ebúbũ ãti bo ndũ bechõjti manyén ayap, ne bepap Mandem, ne nesan, ne neyõmæt, ne mpányu, ne bekaysi babi ako ane bekũ bebú, ne betañ ntí ne bõtáyap ne bõmá yap. ³¹ Ne bebhak echĩntĩmu, ne epij ene mmu apu bhæere bariẽp, ne bebhõj ntĩ enen mmu abhiki bhõj ekõj ne bati, ne bebhõj epij ene mmu apu ghõ bati ntĩso. ³² Bõbhen bákù menyũ menyij ebhen báriñi be Mandem arem be bo abhen bákù menyũ menyij ebho bábhõj begu. Yẽ nò, bákù menyij ebho ne bárbõj te ambi beka ne bo bachak abhen bákù bho be eri bekũ bho.

Mandem átañ bo enyu ene echi chak

2 Yẽ wchí agha, mpok ótàn bo ne ónkũ nòko nkúbhé menyij ebhen bo bákù, wóp kway betañja mmæt besí Mandem. Bétañ mmu ke ónkũ nòko nkúbhé menyij ebhen yi ákù chi berem be wõmbwõj ókwẽn manyé besí Mandem. ² Sérĩñi be Mandem achi chak ndũ netáñ ane yi átàn bo abhen bákù menyũ menyij ebho. ³ Yẽ wchí agha, mpok ótàn bo abhen bákù menyũ menyij ebho, ke wõmbwõj ónkũ nòko bho, wõkaysi be ókway bebũe enyu ene Mandem apu chyẽ wõ ntemsi ke? ⁴ Ke chi be ósõt beyã berĩnti ebhen Mandem átbõj bhese, ne neghó ane yi ághò menyij ebhen sékù mbo be apú ghõ, ne ekébhéntí eyi mbo eráká ndak? Óbhíki ghõ be ntí ane Mandem átbõj bhese berĩnti chi bekwak bhese sentiknsem ndũ bebú ebhese? ⁵ Ke ãti ógwõt nti ene amem wke ka betiknsem ndũ bebú ebhe, ókù bebènti Mandem ne wõ menja mendõk nòko chi ambi. Ne chõj mémfú kponõronõ ndũ nywõp enen Mandem átbõj bebènti ebhi, antáñ bo enyu ene echi chak. ⁶ Chõj Mandem ankap yéntiki mmu bekoñõ menyij ebhen yi ákù. ⁷ Bo abhen bákèk ekíkí ndũ berĩ ebhen bo bákù, báfyè betañ bekũ be Mandem anchyẽ bho keném ne kenókó ne nepém enen mmu apú gu. Mandem áchyè bho nepém enen nebhiki bhõj ngwenti. ⁸ Ke bo abhen babhiki bhõj mpok ne bati ndu báyiñi chi mmæt eyap, ne bápu koñõ tetep ndu nepém enap ke bákoñõ chi bebú, chõj Mandem antõj bo bebènti ebhi, anchyẽ bho ntemsi. ⁹ Chõj Mandem ankw yéntiki mmu ane ákù bebú ámbák ndũ beyã ekwet ne angók beyã bebe. Ákù nò bebho ne bo Israel ne beghaka amæt bo abhen bapũ bo Israel nkwo. ¹⁰ Ke bo abhen bákù berĩ bábhõj

keném ne kenókó ne kpák. Ébhàk enyu eyõ bebho ne bo Israel beghaka amæt bo abhen bápũ bo Israel nkwo.

¹¹ Mandem apu tõj kéréñámík.

¹² Chõj bo mankem abhen bákù bebú ene bábhíki riñi ebhé Moses máném yéñdu bátàn bho kekoñõ bebhé Mandem. Ne chõj Mandem amkpót manyé bo mankem abhen bákù bebú mpok báriñi bebhé Moses bekoñõ bebhé Moses. ¹³ Puyẽ bo abhen bághòk enyij ene ebhé éghàti bho ke bábhàk chak besí Mandem, chi bo abhen bákù mbo enyũ ebhé érem ke bábhàk chak besí bhi. ¹⁴ Mpok ane bo abhen bápũ bo Israel bákù menyij ebhen ebhé érem mbo enyũ bati yap aghati bho, yéñdu babhiki bhõj bebhé ebhen béfyèré ntá Moses, bátõj ndu menyij ebhen bo bákù, be báriñi enyij ene babhõj bekũ ne ene babhiki bhõj bekũ. ¹⁵ Bo bátõj ndũ menyij ebhen bákù be Mandem asij bebhé amem bati yap. Bati yap átè ntísiẽ be eyõ échí tetep, tẽndu mpokófu bati yap ághàti bho be babhõj bekwéné ne mpok achak be báchi chak. ¹⁶ Ndũ nywõp enen Mandem áfyæt ntá Yesu Kristo betañ bo mbo enyũ Mbok Ndíndí ane méghàti bo árem, chõj antáñ bo bekoñõ nkaysi ane achi bho antí ne menyij ebhen bo bákù bhésé bhésé.

Bo Israel bápu bhæere bebhé Moses

¹⁷ Mbák chi be, bábhõj mmæt eyeka be báchi bo Israel ne bághòk mmæt ndũ ebhé ene bábhõj ne bápà be báchi bo Mandem. ¹⁸ Báriñi enyij ene echi chak bekũ mbo nyune bághòk bebhé. ¹⁹ Báriñi sayri be báya bo abhen bachi mbo manémámík mbi ne be báchi mbo erõj ntá bo abhen bachi amem ejuri. ²⁰ Ne báriñi sayri be mányure bechõjti bho ne be bátõj bo abhen báchi mãmbo ndũ mbi Mandem mbo nyune bákaysi be ebhé ékũ báriñi yéntiki enyij ne étbõj be tetep nkem. ²¹ É, be bho bátõj bo bachak, ndaká yí bápũ tõj mmæt eyeka? Bãghàti bo be báké ghép aghẽp, ke bẽ babhõj bápũ ghép aghébhé? ²² Bẽ bo bårèm be, “Mmu abhíki bhõj bekwen berwõp,” Bẽ babhõj bápũ kwen berwõbhe? Bẽ bo bãre pap baraká bõmandem nsé, bápũ ghẽp menyij ebhen bechi amem bekeré bõmandem nsé? ²³ Bẽ bo bápà be báriñi ebhé Mandem, bápũ chyẽ nò Mandem ntíánwóp ndũ bápũ bhæere ebhé eyi? ²⁴ Ekáti Mandem érem be, “Bẽ bo Israel bákù bo abhen bápũ bo Israel bårèm ebúbũ ãti Mandem.”

²⁵ Nsyép ane bãsièp bo betõj be báchi bo Mandem chi erítĩ enyij mbák bábhæere bebhé, ke mbák bápũ bhæere bebhé Mandem nsyép ane bãsièp bo achi chi ndéñdem. ²⁶ Ndu echi nò, mbák mmu ane bábhíki syep yi ákù menyij mbo enyũ ebhé éyàn, Mandem apu sõt yi mbo mmu ane basyephẽ? ²⁷ Eyõ ékù be bo abhen bábhíki syep bho ndũ nkwo mmæt ke bábhæere ebhé mándem chõj be bekwéné bechi ne be bo Israel mbo nyune bápũ bhæere ebhé yéñdu Mandem achyẽ nyaka bhe bebhé ebhen básíñi amik, apet achyẽ bhe epij besyep bho. ²⁸ Puyẽ besyep mmu ke ákù yi ambak mbõj mmu Israel téme téme, ne nsyép ane tetep puyẽ ane nkwo mmæt. ²⁹ Mmu ábhák mmu Israel tetep chí ndũ nti eni ne nsyép ane tetep ábhak chí antí. Chí betik

Εφόγό Mandem, puyë ebhen nkwõmæet. Mmu ane áb-hóhó enyũ nsyep eyo Mandem ke ábiti yi, puyë nkwañwan.

3 Bēbhak mmu Israel ákù mmu árchá bo abhen bapū bo Israel ke? Ne nsyép ákwak mmu ndũ ntiki mbi? ² Menkem békwak ndũ beyã babhi. Enyĩñí mbi ene ekwak mmu ane achi mmu Israel chi be Mandem afyé eyo eyi amɔ ayap. ³ Ke mbɔk yap bábhíkí kɔ enyĩñí ene báfyē nyaka bariēp ne Mandem be babhɔñ bekwé chi be Mandem apu pere bhure bariēp ami ke? ⁴ Wáwák! Yēndu yēntiki mmu achi nsēse, Mandem ákù chi enyĩñí ene yi árémé. Echi mbɔ enyũ Ekáti Mandem éřem řti yi be,

“Ůtōñ kponoroñ ndũ yēntiki enyĩñí ene řřem be ɔchí chak, ne mpok bákpɔt manyé ye, bekwéñé bepu bhak ne wɔ.”

⁵ Ke mbák bebú ebhen sékù békù bo mangɔ kponoroñ be Mandem achi chak, chɔñ séngati bhɔ be Mandem apu chak ndu bébenti anchye bhese ntemsi? [Nchí řem nɔ chi ne nerĩñĩndak enen bakwañwan.]

⁶ Épú enyu eyo wáwák! Mbɔ Mandem apu chak mbɔ ná yi ákway betañ bo? ⁷ Ke mpok mmu ářem be, “Nsé ene mřšé ékwak bo mángɔ kponoroñ be Mandem achi mmu tetep, ne eyo ékɔ mánychye yi kenókó. Mbák echi nɔ, ná Mandem akway betañ me andem be nchí mmu bebú ndu nchí sense.” ⁸ Ndaká yí bãpú řem be, “Séndɔk ambi bekwé bebú be Mandem antɔñ bhese beri,” mbɔ enyũ mbɔk bo báchɔñti manyén ayese be sérēm enyu yɔ. Chɔñ mámbɔñ ntemsi ane akway ne bhɔ.

Yë mmu apu chak besí Mandem

⁹ Chɔñ séndem ye be yi? Bé nté ayese bo Israel acha ane bo bachak ke? Wáwák! Nnán ntɔñ be bebú bebhɔñ betañ amfay bo mankem, yë chi bo Israel ne yë chi abhen bapū bo Israel. ¹⁰ Echi mbɔ enyũ Ekáti Mandem éřem be,

“Yë mmu apu chak besí Mandem, ye amɔt apu,

¹¹ yë mmu apu yañ beriñ Mandem, yë mmu apu yañ mbi Mandem.

¹² Mankem bátiknsem ntá Mandem, bɔ mankem barɔp bō bekwene, yë amɔt apú kɔ beri, wáwák! Yë amɔt apu.”

¹³ “Eyɔñónyu yap éñem

mbɔ eriep ene éfú ndũ nnem enén enén mánéné, bárɔ fúú.

Básɔt bári yap berwɔ bho.”

“Beyɔñónyu bhap béwày mmu way mbɔ efé mpok éném mmu.”

¹⁴ “Eyak ne bebéptí beyɔñ ke befù bɔ anyu mpoknkem.”

¹⁵ “Bekak ebhap béwàkari beɔkɔ bɔ be mandɔk mangway bo.

¹⁶ Yēntiki ebhak ene bɔ báróñ, bátwɔ chi ne meneme ne nedí kebɔ.

¹⁷ Bábhíkí riñi bekwé bo mámbɔñ kpák

ne bati.”

¹⁸ “Bápu chye Mandem kenókó wáwák!”

¹⁹ Sérĩñi be yēntiki enyĩñí ene echi amem bekáti ebhé Moses béyĩñi chi bo abhen Mandem achye bhɔ ebhé eyo. Éyɔ échòk manyu bo abhen báyàn betañ mmæet be bapū bo bebú. Yēntiki mmu abhɔñ bete besí Mandem ndũ manyé. ²⁰ Ébhàk enyu eyo mbɔnyune, yë mmu apu kway bebhak chak besí Mandem ne ntí be ákù menyĩñ ebhen ebhé éyàn yi ankɔ. Ebhé ékù mmu andĩñi be yi achi mmu bebú.

Enyũ Mandem ákù bo mámbák chak besí bhi

²¹ Néne, Mandem ákù bo mandĩñi kponoroñ enyũ mmu ákway bebhak chak besí bhi. Eyo ebhiki bhɔñ yēnyĩñ bekwé ne ebhé yēndu bebhé Moses ne baremé kepřnti menán báté ntísie enyũ Mandem ákù bo mámbák chak. ²² Mandem ákù bo mámbák chak mpok babhɔñ neka ne Yesu Kristo. Ákù nɔ ne ye agha ane áb-hóhó neka ne Yesu Kristo. Mandem apu tɔñ kéréñámík. ²³ Yēntiki mmu ákù bebú ne abhíkí pere ghaka ndũ nte ane Mandem ághókó nyaka yi ambak. ²⁴ Ke néne, Mandem átɔñ bo berĩndu ebhi ndu ákù mámbák chak besí bhi. Eyo chi akap Mandem ne ářřet chi ntá Yesu Kristo bekwé nɔ řti enyĩñí ene Yesu ákù ndu beferē bhese ndũ kesemé bebú. ²⁵ Mandem achyé nyaka Yesu mbɔ akap, be řti manɔñ mi amen ářóñ amik, Mandem amfonori bebú bo abhen mánóko Yesu. Mandem ákù nɔ betɔñ be yi achi chak. Řti ekébhéntí eyi, asó nyaka bebú ebhen bo bákú. Ághò nyaka bebú ebhen bo bákú ndu mpok ane ářřéřé ansem mbɔ be apu ghɔ. ²⁶ Ke néne, átɔñ bo be yi achi chak ne ákù yēntiki mmu ane abhɔñ neka ne Yesu ambak chak besí bhi.

²⁷ Ndu echi yë nɔ, yi ékway bekwé sémpányu? Yēnyĩñí! Ne ntí achi be yi? Chi be sékù berřtí menyĩñ ke? Wáwák! Chi be sénoko. ²⁸ Séghò ye be Mandem ářɔt be mmu achi chak chi mbák abhɔñ neka ne Yesu. Eyo ebhiki bhɔñ yēnyĩñ bekwé ne menyĩñ ebhen mmu ákù bekoño ebhé. ²⁹ Mandem achi Mandem chi ndiere ntá bo Israel? Apu Mandem bo abhen bápú bo Israel? Achi Mandem bo abhen bápú bo Israel nkwo. ³⁰ Mandem amɔt ke achi ne ákù bo abhen básiep bo ne abhen bapú syep bo mámbák chak chi mbák bábhɔñ neka ne Yesu. ³¹ Eyo ékù sénsɔt be ebhé epu yēnyĩñ ke? Wáwák! Mbák sémbóñ neka ne Yesu, sékēm bebhé sayri.

Mandem ákù Ábraham ambak chak besí bhi

4 Chɔñ séndem ye be yi řti Ábraham mmu achí chimbí ywese? ² Mbɔ Ábraham achi nyaka chak besí Mandem řti berřtí betik ebhen yi ákù, mbɔ ntí achi ane yi ápanyu. Ke ápu kway nyaka bekwé nɔ besí Mandem. ³ Ekáti Mandem éřem be, “Mpok Ábraham abhɔñ neka ne Mandem, Mandem asɔt be yi achi chak besí bhi.” ⁴ Nkáp ane báchyè mmu ndũ betik ebhen yi ákù chi enyĩñí ene yi ábhóñó bebhɔñ řti betik ebhɔ. Nkáp wu puyë akap. ⁵ Ke mmu ane ábhíkí fyē ntí chi ndũ betik ke abhɔñ neka ne Mandem mmu ákù bé bō bebú mambak chak, chɔñ ansɔt yi be achi chak řti neka enen yi ábhóñó

ne yi. ⁶ Nkúbhé enyu yɔ ké Debhít areme nyaka be áfók áchí ne mmũ ane Mandem ásóré be achi chak, yěndu abhíkí kɔ yěnyíɛ ene ekɔ be Mandem anchye yi áfók wu. ⁷ “Éri echa ntá bo abhen Mandem áfónjóri epíɛ yɛap ene bápú bhæere bebhé, antese bebú ebhap nkɔ, ⁸ Éri echa ntá mmu ane Acha ápú sɔt be abhɔɛ bekwéné éti bebú bhi.” ⁹ Áfók wu achí ye chi ntá bo abhen básíɛp bhɔ, ke ntá bo abhen bapu syep bhɔ nkɔ? Sérém mbo enyũ Ekáti Mandem érém be, “Mandem asɔt nyaka be Ábraham achi chak besí bhi mpok yi ábhónjɔ neka ne yi.” ¹⁰ Mpok Mandem ásóré Ábraham be achi chak, mánaɛ basyep nyaka yi ke? Chi mpok bábhíkí re syep yi, puyé mpok manaɛ basyephe yi. ¹¹ Nsyép ane básíébhé Abraham ke achi nyaka epíɛ ene Mandem afyé yi amæet betɔɛ be yi abhɔɛ neka ne yi te mpok ane bábhíkí re syep yi. Mandem ákú nyaka nɔ be Ábraham ambak chi-mbi ntá bo mankem abhen mánóko Mandem mpok bábhíkí re syep bhɔ, ne nta abhen neka enap ne Mandem nékú yi ásóré be bɔ bachí chak besí bhi. ¹² Abraham achi nkɔ chi-mbi ntá bɔ abhen basyep bhɔ mbák bákónjo ba-yarékak yi ndu babhɔɛ neka ne Mandem, nkúbhé mbo enyũ yi áchi nyaka yé chi ndu mpok ane babhíkí re syep yi.

Bariep Mandem achi nta bo abhen bábhɔɛ neka ne yi

¹³ Mandem afyé nyaka bariep be chɔɛ Ábraham ne bebhárébhɔ bhi mányie mmik. Epú nyaka chi éti Ábraham abhæere bebhé. Befæet ndũ neka Ábraham ke Mandem ásóré yi be achi chak. ¹⁴ Mbo bo abhen bábhæere bebhé ke babhɔɛ nyaka menyie mmik mbɔ neka eneka ne Mandem nechí chi ndéndem, ne mbɔ bariep ami nkɔ abhíkí bhɔɛ ntí. ¹⁵ Ebhé étwɔ ne ntemsi Mandem ntá bo ndu bápú bhæere yɔ, ke nebhet ane ebhé epú, mmu apu kway bekwen ebhé.

¹⁶ Étiyɔ ke echi be bariep Mandem achi chi ntá bo abhen babhɔɛ neka ne yi, betɔɛ be chi éti berĩndu ebhi ke yi ábhónjɔ nyaka bekɔ menyie ebhen yi afyé bariep bekɔ ntá yěntíkí ebhárémɔ Ábraham. Bariep ami apú chi ndiere ntá bo abhen bákónjo bebhé, ke ntá bo bachak mankem nkɔ abhen babhɔɛ neka ne Mandem mbo Ábraham, těndu bese mankem sechi bebhárébhɔ bhi. ¹⁷ Echi mbo enyũ Ekáti Mandem érém be, “Nkɔ wɔ ómbák chi ntá bo beyá betɔɛ. Yi achi besí Mandem mmu yi ánókó, Mandem mmu ákú bawú mámpétnsem ndũ nepém. Yí áchye eyɔɛ be enyie ene épú embak, émbak.” ¹⁸ Ábraham arɔɛ nyaka ambi menoko bariep Mandem. Are noɛ ambaka nkɔ nti yěndu ébe nyaka mmæet menoko be bariep Mandem abhɔɛ befɔ tetep. Éti yɔ, achí chi ntá bo beyá betɔɛ bekonjo menyie ebhen Mandem aghati yi be, “Chɔɛ bebhárébhɔ bhe mánja máncha.” ¹⁹ Ábraham anaɛ aghaka nyaka mbo mamié besa betay (100) ne arɔɛ sɔt mmæet chi mbo ngú, ne áríɛ be ngwé ywi Sará achi nkongwé. Yé nɔ, ate kpírí ndũ neka eni ne Mandem, anoɛ nkɔ be Mandem ankɔ mbo enyũ yi árémé. ²⁰ Áríɛ nyaka be bariep Mandem abhɔɛ befɔ tetep. Yi kemakati ye enyie ene Mandem

árémé, ke abhɔɛ neka ne Mandem andɔɛ nkɔ chi ambi ne anchye nkɔ yi kenókó. ²¹ Áríɛ nyaka be Mandem abhɔɛ betay bekɔ enyie ene yi afyé bariep bekɔ. ²² Ne befæet ndũ neka eni, “Mandem asɔt be Ábraham achi chak besí bhi.” ²³ Enyie ene básíɛp be Mandem asɔt yi be achi chak besí bhi ebhíkí yieɛ nyaka chi yi aywĩntí. ²⁴ Echi nyaka éti yese nkɔ ndu sénókó Mandem mmu ákú nyaka Yesu Acha ywese apétnsem ndũ nepém. ²⁵ Yi, Yesu, ke Mandem arɔɛ be angu éti bebú ebhese, akɔ yi apétnsem ndũ nepém ndu bekɔ bese sémbak chak besí Mandem.

Séchí sayri ne Mandem néne éti Yesu

5 Těndu séchí ye chak besí Mandem néne ndu sébhɔɛ neka ne Yesu, séchí ndu kpák ne Mandem éti enyie ene Acha ywese Yesu Kristo ákú ntá yese. ² Kristo akɔ sébhɔɛ mbi bebhak enyu ene berĩndu Mandem bebhak ne bhese befæet ndu neka enen sébhɔɛ ne yi. Ne sebhɔɛ maɛák mbɔnyune sebha nti ndũ keném eken sébhɔɛ chɔɛ ne Mandem. ³ Ke mbɔɛ enyie ene echa eyɔ chi be sebhɔɛ maɛák ndu besɔɛri ebhese mbɔnyune serieɛ be esɔɛri ekwak bhese sengɔk bete kpírí. ⁴ Ne béte kpírí ákwak bhese sémbónjo epíɛ ene étɔɛ be séfæet nemɔ. Ne epíɛ eyɔ ékɔ sémbaka nti be chɔɛ Mandem ankɔ mbɔnyu yi areme. ⁵ Ne mbák sébhɔɛ nebhaánti, eyɔ épú twɔ bhese ne bekwéné. Séríɛ be Mandem akɔɛ bhese tontó, mbɔnyune akɔ be Éfónjo Bedyere mmu yi achye bhese ánkɔ ekɔɛ eyi enjwi bhese anti.

⁶ Mpok ane séchí nyaka kebɔɛ betay bekwak mmæet eyese, Kristo agũ ndũ nywɔɛ enen Mandem ayabhe, be ákwak bhese bɔ bebú. ⁷ Étaɛ bé mmu áká begu éti mmu ane achi chak, yěndu mmu akway beka newú éti erítí mmu. ⁸ Ke Mandem atɔɛ kponoroɛ be yi akɔɛ bhese ndu Kristo ágú éti yese mpok sebhet nyaka bɔ bebú. ⁹ Těndu manaɛ Kristo árónjo amik éti yese, Mandem ásɔt be séchí chak besí bhi néne. Echi mbɔɛ tetep echa be Kristo apeme chɔɛ bhese be beběnti Mandem béké bhak ne bhese. ¹⁰ Mpok sébhæet nyaka bõmpap Mandem, yi akɔ sémpétnsem ntá yi, befæet ndũ newú Mýwi. Ná ne néne, ené sépétnsem ntá Mandem? Echi mbɔɛ tetep echa be Mýwi apu nók beɛeme bhese, těndu yi achi nepém. ¹¹ Ke mbɔɛ ene echa eyɔ chi be sébhɔɛ maɛák éti menyie ebhen Mandem afæere ntá Yesu Kristo Acha akɔ ntá yese. Yi Kristo ke ákú sépétnsem ntá Mandem.

Adam atwɔ ne newú, Kristo atwɔ ne nepém

¹² Bebú befæet ntá mmu amɔt ke bétwɔ fá amik, ne bebú ebhi bétwɔ ne newú. Nɔ ke echi be newú nepɔk bo mankem mbɔnyune yěntiki mmu ákɔ bebú. ¹³ Bebú ménaɛ bechi nyaka fá amik ke Mandem ákɔ bebhé befæet ntá Moses bétwɔ. Ke nebhet ane ebhé epu bápú kwáy berem be mmu akwen ebhé. ¹⁴ Yé nɔ, bebú sébhɔɛ betay amfäy bo mankem bebho mpok Adam kpát beghaka mpok Moses, ne yé chi bo abhen bebú bhap bepu nyaka mbo ebhen Adam mmu ákwéné ebhé

Mandem abhak mbo ane ábhónj nyaka bétwə. Ke apet abhak kekúrí ne mmu ane ábhónj bétwə. ¹⁵ Ke enyu ené Mandem átónj bhese berĩndu ěti Kristo echí kekúrí ne enyu ene Adam ákú bebú. Beyă bo bágu nyaka ěti bebú mmu amɔt, ke berĩndu Mandem beyă mboj becha. Enyu ene ke Mandem áchyè áfók ntá beyă bho ndéndem bekoŋo enyũ mmu amɔt, Yesu Kristo, átónj berĩndu. ¹⁶ Ne akap ane Mandem áchyè bho ndéndem achi kekúrí tontó ne akap ane bebú mmu wu amɔt bétwə ne wu. Bekoŋo bebú bho memɔt Mandem atãj bo mankem ne bákwen manyé. Ke akap ane Mandem áchyè ndéndem bekoŋo bebú beyă bho ákú bo mámbák chak besí bhi. ¹⁷ Těndu bebú mmu amɔt bekwə newú nébhɔj betanj amfãj bo mankem, echí mbɔj tetep echa, be bo mankem abhen Mandem átónj bo beyă berĩndu ne áchyè bho akap ndéndem ndu bekwə bo mambak chak besí bhi, mámbɔj betanj ndũ nepém enap ndu besɔt awónem amfãj yěntiki enyĩj ěti enyĩj ene mmu amɔt, Yesu Kristo ákú.

¹⁸ Nɔ ke échí be, nkúbhé mbo enyũ bo mankem babhɔj nyaka bekwéné ěti bebú mmu amɔt, enyu eyɔ nkwo ke echí be mbɔnyune mmu amɔt ákú enyĩj émɔt eyɔ ene echí chak, bo mankem babhíkí bhɔj békwéné, ke babhɔj nepém enen nebhíkí bhɔj ngwenti. ¹⁹ Ne nkúbhé mbo enyũ netaŋánti mmũ amɔt nékú bo mankem mámbák bɔ bebú, mmu amɔt ane ákú mbo enyu Mandem aghati yi, akwə bo mankem mámbák chak.

²⁰ Mandem ákú nyaka ebhé entwə be bo mángó sayri be bebú bhap beyă tontó. Ke mpok bo bákú nyaka beyă bebú mandɔk nɔkɔ chi ambi, Mandem atónj berĩndu ebhi enyu ené éyá mboj échá, ²¹ be mbo enyũ bebú bétɔj betanj ebhi amfay bho ndu bétwə ne newú, berĩndu Mandem nkwo bebhɔj betanj amfay bho ndu békú bo mámbák chak besí bhi. Ne eyɔ ékú bo mámbɔj nepém enen nebhíkí bhɔj ngwenti ěti enyĩj ene Acha ywese Yesu Kristo ákú.

Mmũ ane ábháré mmuet ne Kristo arɔp chi mbo ngú

6 Chɔj séndem ye be yi? Séndók ambi bekwə bebú be berĩndu Mandem menja mencha ke? ² Wáwák! Bese bho serɔbhe chi mbo bawú ndũ nté ye se ne bebú, séndók ambi bekwə bebú? ³ Băbhíkí rinj be bese mankem abhen bájwítí be Mandem achem bhese ne Yesu Kristo, bájwiti nyaka bhese chi be sembak mbo be ségu nyaka ne yi mpok yi agu? ⁴ Echí ye mbo be manaŋ babheme nyaka bhese ne yi mpok bajwiti bhese, be nkúbhé mbo enyu Mandem Etayese ákú nyaka Kristo apetnsem ndu nepém ndu betanj ebhi ebhen beyă becha, bese nkwo sénkway bebhɔj nepém nekɔ. ⁵ Těndu Mandem áchémé bhese ne Kristo ndu newú eni, chɔj sémbak ne yi mpok sépérensem ndu nepém nkwo mbo yi. ⁶ Sérinji be echí néne mbo be bágo nyaka nepém nesí enese ndu ekotákátí ne yi, be Mandem anchɔŋti mmuet bebú ayese be seke pere bhak ndu kesemé bebú. ⁷ Echí nɔ mbɔnyune bebú bepú pere bhɔj betanj amfay mmu ane ánánj ágú. ⁸ Těndu ségú ne Kristo, sénoko be chɔj sémbak nkwo ne yi. ⁹ Sérinji be těndu Mandem akwə Kristo apetnsem ndu nepém, yi apú pere gu wáwák. Newú

nebhíkí pere bhɔj betanj ndũ nepém eni. ¹⁰ Newú enen yi agu, agú bechɔŋti betanj newú. Agú ndɔj amɔt ndak amay. Ke nepém enen yi ábhónj nechí chi ndu bechye Mandem kenókó. ¹¹ Bě nkwo băbhɔj besɔt mmuet eyeka mbo be bágu, ne be băbhíkí pere bhɔj yěnyĩj bekwə ne bebú, ne be băchi nepém ndu bétok Mandem ndu yi áchémé bhe ne Yesu Kristo.

¹² Băké pere rɔ ye bebú mémbɔj betanj ndũ mmuet eyeka ene égúgu bekwə be mánkɔŋo nɔkɔ chi menyĩj ebhen yɔ eŋwaka be mánkú. ¹³ Yě mmu yweka áke chye ye epókómuet eyi mbo enyĩj ene básɔt bekwə bebéptí menyĩj ne yɔ. Ke chyě ka mmuet ntá Mandem mbo bo abhen mánánj bágú ke yi ákú băpetnsem ndũ nepém. Ne chye ká bepókómuet ebheka ntá Mandem mbo menyĩj betik ebhen básɔt bekwə chí menyĩj ebhen bechi chak besí Mandem. ¹⁴ Mbák mánkú nɔ nkaysi bekwə bebú apu pere bhɔj chɔj betanj amfãj yeka, těndu ebhé ebhíkí pere bhɔj betanj ndu nepém eneka, ne ndiere berĩndu Mandem ke bébhónj betanj ndu nepém eneka.

Bɔ Kristo băbhɔj bebhak chak besí Mandem

¹⁵ Chɔj séndem ye be yi? Séndók ambi bekwə bebú mbɔnyune ebhé ébhíkí bhɔj betanj ndũ nepém enese, ne berĩndu Mandem ke béróhé bhɔj betanj ndũ nepém enese ke? Wáwák! ¹⁶ Băbhíkí rinj be mbák mánchye mmuet ntá mmu bekwə chí menyĩj ebhen yi áyãj mánkú, nɔ băchi basem ntá mmu wu? Mmu ákway bekoŋo bebú, ne bebú mentwə yi ne newú. Mbák epu nɔ, mmu ákway bekoŋo Mandem, ne Mandem ankə yí ambak chak besí bhi. ¹⁷ Ke sebhɔj bekaka Mandem be yěndu băchi nyaka ndu kesemé bebú, néne, băkòŋo ne bati ayeka ankem, menyĩj ebhen bátónj nyaka bhe. Menyĩj ebhɔ ke bárɔ amɔ yeka. ¹⁸ Mandem aféré be ndũ kesemé bebú ne băɔɔp chí basem abhi be mánkú nɔkɔ chí menyĩj ebhen béchí chak besí bhi. ¹⁹ Nchí sɔt erin ndũ nepém ne ntí be méyãŋ mǎnjwimem ndũ menyĩj ebhen méréem, mbɔnyune ébemuet be bakwãŋwanj mámbɔj nejwimem ndũ menyĩj ébhen. Nkúbhé mbo enyũ băchyé nyaka bepókómuet ebheka ndũ kesem eken bekwə barak epúsí ne bebéptí menyĩj bechak ebhen beyă mendɔk nɔkɔ chí ambi, chye ká bepókómuet ebheka néne mbo basem ntá Mandem be yi ankə mámbák chak besí bhi enyu ene babhak nyánjá.

²⁰ Ndũ mpok ane băchí ndu kesemé bebú, băbhíkí bhɔj nyaka yěnyĩj bekwə ne menyĩj ebhen bechi chak. ²¹ Mpok eyɔ, băbhɔj nyaka ntíkí nsáy ndũ menyĩj ebhen bákú, ebhen-ne băbhɔj ntíanwɔp bekwə néne? Menyĩj ebhɔ bétwə chí ne newú. ²² Ke néne, ené Mandem ánánj aféré be ndũ bebú, băɔɔp chí basem abhi, ne nsáy ane băbhónj chí nepém enen nechí nyánjá, ne ndũ ngwenti, băbhɔj chí nepém enen nebhíkí bhɔj ngwenti. ²³ Nsáy bebú chí newú, ke akap ane Mandem áchyè ndéndem chí nepém enen nebhíkí bhɔj ngwenti ntá yěntiki mmu ane abháré mmuet ne Yesu Kristo Acha ywese.

Pšl ʒsɔt erih ndũ ebhé ene éyíñí nebhay

7 Bšma, bāriñi ebhe. Bāriñi ye be ebhé ebhɔñ betañ ndũ nepém mmu chi ndiere mpok yi achi nepém?
² Nchí sɔt erih ené ngɔré nebhay. Mpoknkem ane nném achi nepém ebhé égwɔt yi ne nném eyi. Ke mbák nném agu, ebhé yɔ épu pere gwɔt yi. ³ Mbák ngɔré achi ne mmu achak mpok nném ábhúét nepém, nɔ achi nkwené berwɔp. Ke mbák nném agu, ebhé ené égwóré yi ne nném epu pere bhɔñ betañ amfay yi. Ne mbák abhay mmũ chak, apú bhak nkwené berwɔp.
⁴ Bšma, enyu eyɔ ke echi ne bhe. Ebhé ébhíki pere bhóñ betañ ndũ nepém eneka mbɔnyune, beyiñi ebhé, bāgú nyaka ne Kristo mpok yi agu ndũ ekotákátí. Néne, bābhat mmuet ne mmu ane Mandem ákú yi apetnsem ndũ nepém be anku bhese sémbák bo abhen sékù beri ndũ betok Mandem. ⁵ Mpok ane sékòño nyaka menyih ebhen bakwāñwan bayàn senku, ebhé ékú séré ñwaka beku bebéptí menyih ne mmuet eyese be menyih ebho mentwɔ bhese ne newú. ⁶ Ke néne, ebhé ébhíki pere bhɔñ yēnyih beku ne bhese mbɔnyune, beyiñi menyih ebhen bégwóré nyaka bhese, sérɔp chi mbo bawú. Néne, sépet sépú ndũ kesem bekoño mbi bebhé ebhen basiñi mbɔnyune sérɔbhe koño chi mbi akɔ ane Efóño Mandem átòñ bhese.

Ebhé Mandem ékù séngɔ bebú bhese

⁷ Séndém ye be yi? Bebhæere ebhé chi beku bebú ke? Wáwák! Ebhé ke ékù bo mándiñi enyih ene bebú bechi. Mbo ebhé ébhíki rem be, “Ōké fye ngoño ndũ enyihí mmu” mbu mbíki riñi bebú ebhen bechi ndu befye ngoño ndu enyihí mmu. ⁸ Ke ebhé eyɔ ékú nyaka mfyé ngoño ndũ menyihí bho menyu ne menyu. Mbák ebhé épú, bebú bébhàk chi mbo enyih ene égú. ⁹ Mpok achi ane mbíki riñi nyaka enyih ene ebhé éyàn bo manku. Ke ndíñí nókó ebhé, ngó be nnán nkwen nyaka ebhé, ne ngú. ¹⁰ Nkúbhé ebhé ene Mandem áyàn nyaka be enku me mbɔñ nepém étwɔ me chi ne newú. ¹¹ Ebhé ene echi me anti éróbhe twɔ me chi ne newú. ¹² Séghò ye be bebhé menkem bechi nyáná. Yēntiki enyih ene ebhé érem echi nyáná, échí chak, ne eri.

¹³ Ke ebhé ené echi erítí enyih étwɔ nyaka me chi ne newú ke? Wáwák! Bebú ke béfúéré ndũ erítí enyih eyɔ étwɔ me ne newú. Ndu echi nɔ, séghò ye kroñoroñ be bebú chi enyih ene ébébhé échá. Béfúét ndu erítí ebhé Mandem, bebú bétwɔ bho ne menyih ebhen bébébhé becha.

Nenu enen sénù ne bebú

¹⁴ Sérini be ebhé chí enyih ene éyíñí befóño ebhese. Ke nchí chí nkwāñwan ane achi ndũ kesemé bebú. ¹⁵ Mbíki riñi menyih ebhen mēkù. Mpú ku menyih ebhen méyàn beku. Nchí ku chi nkúbhé menyih ebhen mpábhé. ¹⁶ Tēndu menyih ebhen mēkù chi ebhen mbíki kɔñ beku, eyɔ étòñ be nká be ebhé chí erítí enyih. ¹⁷ Sayri sayri, puyé chi me ke nchí ku ye bebéptí menyih. Chi bebú ebhen bechi me anti. ¹⁸ Ndíñí ye be yé erítí enyih

epu ndũ nepém ena mbo nkwāñwan. Yé beri bepu fu me anti. Yēndu mbóño nti beku beri, mmuet apu me. ¹⁹ Mpú ku beri ebhen mbóño nti beku. Ke nchí ku bebéptí menyih ebhen mpu yan beku. ²⁰ Ke mbák nchí ku chi bebéptí menyih ebhen mpu yan beku, eyɔ étòñ be, sayri sayri, puyé chi me ke nchí ku bɔ, chí bebú ebhen bechi me anti. ²¹ Echi ye chi mbo ebhé ndũ nepém ena be mpok méyàn beku erítí enyih, ebéptí enyih ke nchí ku. ²² Nkɔñ ebhé Mandem ne nti ena nenkem. ²³ Ke ngɔ be ebhé echak échí ndũ amuet eya ené énù ne nkaysi aya, énkɔ nɔkɔ be mbak ndũ kesemé bebú ebhen bebhæet ndũ nepém ena. ²⁴ Eyá enyu ené éber echa! Chɔñ agha ámfere me ndũ betañá nkaysi beku bebú ane átwɔ me ne newú? ²⁵ Bakak ámbák ne Mandem mmu ákù nɔ befúet ndũ enyih ene Yesu Kristo Acha ywese ákù.

Echi ye be ndũ nkaysi aya, nchí ndũ kesemé ebhé Mandem, ke ndũ nepém ena mbo nkwāñwan, nchí ndũ kesem ebhé bebú.

Enyũ bo bákway bebhak ndu bákono Efóño Bedyere

8 Néne, yé mbi apu ane Mandem árem be bo abhen bábharé mmuet ne Yesu Kristo bákwen manyé. ² Nti achi be, ebhé Efóño Mandem mmu áchye me nepém ndu ncheme mmuet ne Yesu Kristo, éfére me ndũ ebhé ené echye betañ beku bebú ebhen bétwɔ chi ne newú. ³ Bebhé ebhen Mandem áchye ntá Moses bébhíki kway nyaka bereme bhese ndũ bebú ne ntí be ndũ nepém enese mbo bakwāñwan, sébhíki bhɔñ nyaka betañ bebhæere bhɔ. Mandem ke ápémé bhese ndũ átó mbɔñ Móywi, ne yí atwɔ fá amik ne nepemé nkwāñwan mmu ákù bebú. Ne ndu atwɔ enyu yɔ, akɔ be bebú bekepere bhɔñ betañ amfay bho. ⁴ Mandem ákù nɔ be bese bo sépú pere kɔ chí ndũ betañ ebhese babhɔñ mbo enyũ bakwāñwan bákù, ke sérɔbhe kɔ chí ndu betañ abhen Efóño Mandem, sémbóñ mbi bebhak chak besí bhi mbo enyũ bebhé Moses béyan sémbak.

⁵ Bo abhen bákù chi bebéptí menyih bekoño nepém bakwāñwan, bábhæere nti chí ndũ bebéptí menyih ebhen nepém bakwāñwan néyàn. Ke bo abhen bákù chí berítí menyih bekoño enyih ene Efóño Bedyere árem, bábhæere nti chí ndũ menyih ebhen Efóño Bedyere ákóñ. ⁶ Mbák mmu abhúré nti ndũ menyih ebhen bakwāñwan báyan, eyɔ étwɔ yi chí ne newú. Ke mbák mmu abhúré nti ndũ menyih ebhen Efóño Bedyere áyan, Mandem áchye yi nepém ne kpák. ⁷ Mmu ane akaysi chí menyih ebhen bakwāñwan bayàn beku achí mūmpap Mandem. Apú septimuet bekoño bebhé Mandem, ne apú kway beku nɔ wáwák. ⁸ Ne bo abhen bákòño chí nepém bakwāñwan, bápú kway beku menyih ebhen béchye Mandem manák.

⁹ Ke be bápú koño nepém bakwāñwan. Bákòño chí Efóño Mandem tēndu yi achi ne bhe. Mmu ane Efóño Kristo apu ne yi apú mmu Kristo. ¹⁰ Ke tēndu Kristo achi ne bhe, yé mmuet eyeka agúgú éti bebú, befóño ebheka bechi nepém, mbɔnyune Mandem ákù bāchi chak besí bhi. ¹¹ Tēndu Efóño Mandem mmu ákù Yesu Kristo áfú ndũ newú achi ne bhe, chɔñ Mandem anku mmuet

eyeKa ene égù nkwa émpet émbak nepém ndũ betan Efójó Bedyere mmu achi ne bhe.

¹² Bõma, enyih echi ene sébhójó beka, ke puyé be seb-hon bekonjo menyih ebhen bakwãhwan báyan beka.

¹³ Mbák mmu yweka ánkójo menyih ebhen bak-wãhwan báyan beka, ágú. Ke mbák mãnkonjo menyih ebhen Efójó áyan mãnka chon mãmbon nepém. ¹⁴ Yéntiki mmu ane ákòjo Efójó Mandem achí mmó Mandem. ¹⁵ Efójó Mandem áchyé bhe apú ka mãmbak basem be mãmpet mãmbon béchay. Efójó Mandem áka mãmbak bo Mandem. Ne ndũ betan Efójó yéntiki mmu yweka ábhíji yi be, “Eta, Etaya!” ¹⁶ Eyo étòn be mbõn Efójó Mandem áchem ne bati yese ne áka sendih be sechi bo Mandem. ¹⁷ Ne tẽndu séchí bo Mandem, chon sémbon áfók ane yi ábhúré ntá bõbhi, ne menyih ebhen Mandem ábhúre ntá Kristo. Mbák sénká béchem mmuet ne Kristo ndũ esonjri eyi, chon sénchem ne yi ndũ keném eki.

Mandem ábhúre keném ntá yese

¹⁸ Beyih besonjri ebhen séghó néne, bépú yényih ene mmu ákway beyenti ne keném eken Mandem áka chon sémbon. ¹⁹ Menyih ebhen Mandem ághókó menkem ménòn ne beyá ekwak nywar enen yi áton kponoron bo abhen bachi bõbhi. ²⁰ Echi no mbonyune Mandem áka be menyih ebhen yi aghoko mémbák chí ndéndem. Puyé bho ke béyan bebhak enyu yo. Mandem mmu ághókó bho ke áka be émbák no. Ke beri béchí ambi. ²¹ Ne échí be chon Mandem amfere menyih ebhen yi ághókó ndũ kesem anten menyih ebhen béka bo mém-pó be bo nkwa mémbon mbi bebhon keném mbo enyũ bõ Mandem bábhon keném. ²² Séríji be menyih menkem ebhen Mandem ághókó bétòn mbo ngoré ane ághòk bebe mpok ándõsi. ²³ Ne puyé chi ndiere menyih ebhen Mandem ághókó ke béghòk bebe, ménton noko. Besé babhon bo Mandem achyé Efójó Bedyere mbo akap ane mbi ané áton be chon sémbon keném eken kebhet ambi, sétòn nkwa, senon noko be Mandem ansot bese amuet mbo bõbhi. No chi be anchye bhese mmuet nko. ²⁴ Mandem apémé bhese, mpok sébhàka nti ne yi. Mpok séghò menyih ebhen sébhàka nti aré sépú pere ron ambi bebhaka nti are. Agha ákway bebhaka nti ndu enyih ene yi ánán ábhójó? ²⁵ Ke mbák sébháká nti ndũ enyih ene sebhihire ghó, séron ambi menon yo ne ekébhéntí.

²⁶ Echi enyumot be ndu sébhíki bhon betan menik-muet mbo enyu sébhójó beka, Efójó Bedyere ákwak bhese. Yímbon ánikmuet éti yese ansok noko nsók enyu ene échá enyũ mmu ánikmuet ne yonjnyu. ²⁷ Ne Mandem mmu aríji menyih ebhen bechi bhese anti aríji nkwa nkaysi Efójó Bedyere, mbonyune Efójó Bedyere ánikmuet éti bo Mandem ke ákonjo chi nkaysi Mandem.

²⁸ Séríji be yéntiki enyih ene éfákári ne bhese, Mandem asot yo anka bé éntwó ne beri ntá bo abhen bákon yi, bo abhen yi ábhíji bekonjo nkaysi yi. ²⁹ Echí no mbonyune Mandem anán aríji nyaka bõbhi ambi ambi. Ndu echi no, áyap bó nkwa beka be mándop chi

mbo Mýwi. ³⁰ Ne bo abhen yi áyábhé, ábhíji bho nkwa. Ne aka bo abhen yi ábhíji mámbák chak besí bhi, ne bo abhen yi aka mámbák chak, aka mámbon mbi bebhak ndũ nebhet kenókó yi ne yi.

Ekon Mandem ne bo abhen bábháre mmuet ne Yesu Kristo

³¹ Chon sémpet séndem ntiki enyih echak? Mbák Mandem achi ne bhese, agha ákway menu ne bhese ansot awónem? ³² Mandem abhíki kem nyaka Mýwi be ake bhon esonjri. Aró yi be ankwak bhese mankem. Tẽndu yi áchyé nyaka yi éti yese, sébhíki ghó be chon anchye bhese menyih menkem ebhen Efójó Bedyere áchyé? ³³ Agha akway berem be bo abhen Mandem ayabhe be mambak abhi bákwen manyé? Mandem ke áka bho mámbák chak. ³⁴ Agha ákway berem be mántémsí bhese? Chí Yesu Kristo mmu ágú nyaka ke Mandem aka yi apetnsem ndũ nepém ne achi ebhe awónem eywi, ne sayri sayri, ánikmuet éti yese ke?

³⁵ Agha ákway beferé bhese ndũ ekon ene Kristo ábhójó ne bhese? Chi nepém enen nétáná ke chi esonjri? Chi nenyok enen báchyé bhese ke chi nsay? Chi nchébhé nden ke nepá ane bo bápá bhese ke chi newáy ane bo báyan beway bhese? ³⁶ Echí mbo enyũ Ekáti Mandem érem be,

“Éti ye,

bo báyan beway bhese mpoknkem.

Básot bhese chi mbo ághónemén

ane báya beron beway.”

³⁷ Wáwák! Ndũ menyih ebhen menkem ebhen bé-fakari ne bhese, Kristo mmu ákójó bhese áchyé bhese awónem tontó. ³⁸ Ndíji be yényih épú kway beferé bhese ndũ ekon eyi. Newú nepu kway beka no. Séchí chi nepém, ne nepém népú kway beka no. Bóangel Mandem bápú kway beka no. Menyih ebhen bébhójó betan amfay bépú kway beka no. Menyih ebhen bechi néne, ne ebhen bétwó ambi bépú kway beka no. ³⁹ Betantí menyih bépú kway beka no. Yé chí mfay, yé chi mmik apú kway beka no. Ne ndũ menyih ebhen Mandem ághókó menkem ye émot epu kway beferé bhese ndũ ekon ene Mandem ábhójó ne bhese éti enyih ene Acha ywese Yesu Kristo áka ndu bekwak bhese.

Mandem ayap nyaka bo Israel be mámbák bõbhi

9 Me mmũ Kristo nchí rem chi tetep, mpú sèse. Ntí ena nkwo nérém be nchí rem chi tetep, ne Efójó Bedyere árém chi enyumot. ² Basémé aya me anti tontó ne nti nésònjri me amem mpoknkem éti bõmaya, bo Israel, bo etok eya. ³ Yé chí béká newú ka be ntemsi Mandem ambak ne me, ne be yi amfap me ne Kristo mbák eyo ékway bekwak bo mánókó Kristo. ⁴ Báchí bo Israel. Bó ke Mandem ásóré be mámbák bõbhi. Ntá yap ké yi átonjó bediéré bhi. Anyũ nku chi ne bho. Ntá yap ké yi achye bebhé. Bó ké yi atonjó enyũ bo babhon bechye yi kenókó ne, ne bó ké yi afyé bariép. ⁵ Bó ke báchi bebharébhó Ábraham ne Aisek ne Jekóp. Ne bábhé Mpepe Mandem afyé nyaka bariép be áto chi etok eyap. Bábhé

yi chi ndũ nnerékere wu. Yí Kristo, achí Mandem ne abhɔŋ betan amfay menyin menkem. Sémbítí yi mpoknkem. Amen. ⁶ Mpu rem be Mandem áńk bebhure bariet amen yi afyé nyaka ne bo Israel. Puyé yéńtíkí mmu Israel ke achi mmũ Mandem. ⁷ Ne puyé bebhárébhɔ Ábraham mankem ke bachi bõbhi tetep. Mandem arem nyaka be, “Befuet ntá Áisek kè 3bɔŋ chɔŋ bebhárébhɔ abhen mfyé bariet bechye wa.” ⁸ Ene étɔŋ be puyé chi bɔ abhen bábhé mbo yéńtíkí mmũ achak ke bachi bõ Mandem. Chi bõ abhen bábhé bekoŋo bariet ami ke Mandem ásré be báchí bebhárébhɔ Ábraham tetep. ⁹ Bariet Mandem amɔ ntá Ábraham achí nyaka be, “Nkúbhé mpok ane mmíé mbure, chɔŋ mpetnsem, ne Sará ambé móbakanem.” ¹⁰ Mandem abhíkí fye bariet chi ndiere ne Ábraham, ke ne Rebéka nkwa mpok yi achi nyaka ne menié befa ebhen chi mbi ywese Áisek afyé, ¹¹ yéńdu bɔ bábhé nyaka amem menie, kekɔ yé bebhé ne yé berí, ndu betɔŋ be Mandem áyap mmu chi bekoŋo nkaysi ane yi ábhɔŋ. Mandem apu yap mmu bekoŋo berítí menyin ebhi. Áyap mmu chi bekoŋo nebhiní ane yi ábhɔŋ yi. ¹² Mandem ághátí Rebéka be, “Chɔŋ mɔmbi ántók ane mɔńkwen.” ¹³ Echi mbo enyũ Ekátí Mandem érem be Mandem arem nyaka be, “Nkɔŋ Jekóp, ke mpap Isau.” ¹⁴ Ndu echi nɔ, chɔŋ séńdem be yi? Bé Mandem apu chak ndũ menyin ebhen yi ákù ke? Wáwák! ¹⁵ Arem nyaka ntá Moses be, “Nchí ghɔ ntínso ne mmu ane mɔyan begɔ yi ntínso, ntɔŋ berínti ntá ane méyan betɔŋ berínti.” ¹⁶ Échí ye be Mandem apu yap mmu chi bekoŋo nkaysi bakwáŋwan, ne puyé chi bekoŋo betan ebhen mmu afyé bekwɔ betik. Áyap mmu chi ndu ághɔ yi ntínso. ¹⁷ Ekátí Mandem érem be Mandem árem nyaka ntá Mfɔ Íjip be, “Nkɔ wa 3mbák Mfɔ be ntɔŋ betan ebha wa amuet enyu ene mmik nkem ághok chɔŋ éti ya.” ¹⁸ Eyo étɔŋ ye be, Mandem ághɔ ntínso ne yé agha ane yi áyàn begɔ yi ntínso, angwót nté ne mu ane yi áyàn begwót ntí eni.

Mpokófu Mandem ábenti ne mpokófu ághɔ ntínso

¹⁹ Mmũ ákway ye bebhɛp be, “Téńdu Mandem áyap mbo enyũ nchí rem ne, ndaká yí yi áji ye bho? Neyap ane yi áyap bho apu tɔŋ be mmu ákù chi enyin ene Mandem ástɔ betan ebhi bekwɔ mmu ankɔ?” ²⁰ Ke wa nkwa, ɔchí agha bekem epúítí ne Mandem? Enyin ene ngoko-bete ásré ntɔp aní ékway berem ntá ngoko beté ntɔp be, “Ndaká yí 3ghókó me chi enyu ene ke?” ²¹ Ngoko beté ntɔp ábhíkí bhɔŋ betan amfay ntɔp ndu bekwɔ mbo enyũ yi akɔŋ ne ntɔp ane yi aghoko? Apú kway menyibheri ntɔp ansɔt mbo aní ete ene bábhure nyáná ndũ bepa, ansɔt ntɔp áchák aní ete ene bákwɔ menyin ne yɔ manywɔp ankem-é? ²² Echi enyumɔt ne enyin ene Mandem ákú. Áyàn nyaka be bɔ máńdíŋ be yi ábè ntí mpok bo bákwɔ bebhé ne be ábhɔŋ betan bétémsi bõ bebhé. Ke abhɔŋ beyá ekébhéntí ne bo abhen yi aghoko. ²³ Mandem ákù nyaka nɔ betɔŋ enyũ yi ábhɔŋ beyá keném ne enyũ áchye bhese mbo keném eki. Atóŋtí nyaka bhese ambi ambi be sémbɔŋ mbi bechwe ndũ nebhet kenókó yi. ²⁴ Ne séchí bo abhen Mandem

ábhɔŋ. Abhɔŋ bho, puyé chi ndiere bo Israel ke abhen bápú bo Israel nkwa. ²⁵ Echi mbo enyu ekátí ndemekerínti Hoseya érem be Mandem arem nyaka be, “Bo abhen bapú nyaka ‘Bõbha’ chɔŋ mbiní bho be bõbha. Ne abhen mbíkí kɔŋ nyaka, chɔŋ mbiní bho be ‘Abhen ekɔŋ.’” ²⁶ Ne nkúbhé nebhet ane ngati nyaka bho be, ‘Bé bápú bõbha’, aré chɔŋ Me Mandem mmu nchí nerém ndem be, ‘Báchi bõbha.’” ²⁷ Aisáya ndemekerínti Mandem arem nyaka éti bo Israel be, “Yéńdu bo Israel baya mbo ésiép ene echi angɔkɔ manyu, Mandem ápeme chɔŋ chi báru bhap. ²⁸ Chɔŋ Mandem antwó, antán bo fá amik, yi ke chɔŋti mpok, ndak amay.” ²⁹ Ne mbo enyu Aisáya arem nyaka be chɔŋ emfakari, “Mbo Mandem Acha betan menkem abhíkí naná rɔ nyaka mbo bho amem maneréket ayese mbɔ sémay mankem mbo bõ Sódóm ne abhen Gomóra.”

Bo Israel bábhíkí noko nyaka Mbok Ndéndí

³⁰ Chɔŋ séńdem be yi éti barak ane? Enyin ene sérém chi be bo abhen bápú bo Israel, bábhíkí fye nyaka betan ndu beyan mbi bebhak chak besí Mandem. Yé nɔ, bábhak chak besí Mandem befuet ndũ neka enen bábhɔŋ ne Yesu. ³¹ Ke bo Israel, bo báfyé nyaka betan ndu bebhure bebhé, be mámbák chak besí Mandem, bekwɔ nɔ eyɔ ébhak chi ndéndem. ³² Eyo ébhak chi ndéndem ndaká yí? Nti achi nyaka be bɔ bákwɔ nyaka berítí menyin ndu menu bebhak chak besí Mandem, ekɔ bɔ kebɔŋ neka ne Mandem be yi ankɔ bɔ mambak chak. Echi nyaka mbo be bo Israel báchɔŋtí nekwén ndũ ntay enen nekwá bekwɔ mmu ankwen. ³³ Echi mbo enyũ Ekátí Mandem érem be Mandem arem nyaka be, “Ghó ká, nchí bhure ntay etɔk Síŋ enen nékù chɔŋ bo máńchɔŋtí nekwén. Ntay enɔ chi setarébhé esen sékù bo máńkwen éti yi. Ke mmu ane ánókó yi, apú bhɔŋ chɔŋ ntíanwóp.”

10 Bõma, enyin ene mɔyan ne nti ena nenkem, nník nɔkɔ mmuet éti bo etɔk Israel chi be Mandem ampeme bhɔ. ² Nchí kway bete bhɔ ntísie be bɔ báfyé betan bekoŋo Mandem, ke bábhíkí riní mbo mbi ane tetep. ³ Bábhíkí riní enyu Mandem ákù bo mámbák chak besí bhi. Mánù chi bekwɔ wap mbi ane bɔ babhak chak besí bhi. Ékwɔ bábhíkí ka mbi ane yi ákù bo mambak chak besí bhi. ⁴ Kristo ákwɔ be bebhé ebhen Mandem áchye nyaka ntá Moses bekerere bhɔŋ betan, bé yéńtíkí mmu ane ánókó enyin ene Kristo akɔ ntá yi ámbák chak besí Mandem.

Mandem ápeme yéńtíkí mmu ane ánókó Yesu

⁵ Moses asin nyaka be mmu ane áyàn bebhure bebhé Mandem be ambak chak abhɔŋ bebhure bebhé menkem ke ambɔŋ nerém. ⁶ Ke enyin ene Ekátí Mandem érem éti enyũ mmu ane ábhak chak besí Mandem ndũ yi ásíki nti ne Yesu chi be, “Ké bhép mmuet be, ‘Chɔŋ agha ankó amfay?’” [Nɔ chi be mmu abhɔŋ chɔŋ beko amfay, ansɔt Kristo, ansep fá amik ne yi.] ⁷ Ké bhép ye mmuet be, “Chɔŋ agha ansep amik ndu etɔkɔ bawú?” [Nɔ chi be, “Mmu abhɔŋ chɔŋ besep

andɔk amik ndũ etɔkɔ bawú beka Kristo ampɛtnsem ndũ nepém.”⁸ Ekáti Mandem érèm chi be Eyoŋ Mandem chi enyiŋ ene bákway berinji. Chi enyiŋ ene mánán bǎrémé ne echi amem bati yeka. Bákway menoko yo ndu yó echí amem manyu yeka ne chi nkúbhé Eyoŋ ére ke séghàti bho. ⁹ Mbɔnyune mbák mmu andem kponɔronɔ be Yesu achi Acha, ne anoko amem nti eni be Mandem akɛ nyaka yi áfú ndũ newú apɛtnsem ndũ nepém, Mandem ápeme yi. ¹⁰ Echi nɔ mbɔnyune, mmu ane ánókó Yesu Kristo ne nti eni, Mandem ákù yi ámbák chak besí bhi. Ne mbák ándem kponɔronɔ be Yesu Kristo achi Acha, Mandem ápeme yi. ¹¹ Echi mbɔ enyu Ekáti Mandem érèm be, “Apú rɔ yé mmu ane ánókó yi ambɔŋ ntíanwɔp.” ¹² Yé mmu achi chi mmu Israel, ye apú mmu Israel, ewupsi épú aré. Nkúbhé Acha áre amɔt ke achi Acha bɔ mankem. Ne yi áchyé beyá áfók ntá yéntiki mmu ane ánikmɛet ntá yi. ¹³ Echí mbɔ enyu Ekáti Mandem érèm be, “Yé agha ane ánikmɛet ntá Mandem Acha be ankwak yi, Mandem ápeme yi.”

¹⁴ Ke ná bo bákway menikmɛet ntá mmu ane bó báb-híkí noko? Ne ná bákway menoko mmũ ane babhikire ghók éti yi? Ne ná bo bákway begbok éti mmu wu mbák yé mmu abhíkí ghati bho menyiŋ éti yi? ¹⁵ Ne ná bo bákway beghati Mbok Ndíndí mbák báb-híkí to bho? Echi mbɔ enyu Ekáti Mandem érèm be, “Manák áya éti bo abhen bekak ebhap bépɔkɔ bo be mándɔk mángati bho Mbok Ndíndí!” ¹⁶ Ke puyé bɔ mankem abhen bágghókó Mbok Ndíndí ke báká yó. Echí mbɔ enyu Aisáya areme be, “Acha, agha ánókó enyiŋ ene séghátí bho?” ¹⁷ Echi ye be mmu ághok ke anoko, ne mpok bágghàti bho éti Kristo, bo bágghòk Mbok Ndíndí.

¹⁸ Ke mbɔŋ enyiŋ bebhep. Bo Israel, báb-híkí re ghók Mbok Ndíndí éti Kristo ke? Bǎghok. Echi mbɔ enyu Ekáti Mandem érèm be, “Eyoŋ ene básóré béghátí bho mbok, éko eghaka yéntiki nebhuet fá amik, yé chí ndũ bebhak ebhen básábhé neko tontó.” ¹⁹ Ke nchí bhep be, bo Israel báb-híkí jwi nyaka mmem ke? Bájwimem mbɔnyune Mandem árèm mbɔ enyu Moses ásíŋí be, “Chɔŋ nkɛ mǎmbɔŋ mpabhamík ne bo abhen báb-híkí bhoŋ etɔk. Chɔŋ nkɛ bati ámbé be amem éti bɔ betɔk bechak abhen bachi bechiŋtí bho.” ²⁰ Ne Aisáya arem nyaka nkwo kebɔŋ becháy be, Mandem arem be, “Bo abhen bápú yaŋ nyaka me bágghó me. Ntɔŋ mmɛet ntá bo abhen bápú bhep me.” ²¹ Ke éti bo Israel, Mandem arem be, “Nywɔp nenkem, nsá amɔ, nník nɔkɔ mmɛet be mámpɛtnsem ntá ya, ke bo bátɔŋ chi netanánti. Bɔbhen bákù chi eyap enyu.”

Mandem ághò bo Israel ntínso

11 Nchí bhep ye be Mandem aguer bo Israel ebhi ke? Wáwák! Membɔŋ nchí mmu Israel ne eb-hárémɔ Abraham ne mfũ ndũ nneréket amɔt ane Benjamin achí chi-mbi. ² Mandem abhíkí gɛp bɔbhi abhen yi áyábhé te ndũ nebhònet ebhi. Báb-híkí rinji enyiŋ ene Ekáti Mandem érèm éti ndemekɛpɛnti Elájija ndu yi ághàti nyaka Mandem menyiŋ, anji nɔkɔ bo Israel? Yi árèm nyaka be, ³ “Acha, bo abhen báwáy baremé kɛpɛn-

ti bhe ne mámokoti bebhak ebhen séchyé wɔ akap. Me awánti ke ndóbhé ne báyaŋ beway me nkwo.”

⁴ Mandem akémé nyaka yi be yi? Akeme yi be, “Mbúrè bo nka tándrámɔt (7000) abhen báb-híkí níkmɛet ntá mandem nsé ane báb-hinji be Bál.” ⁵ Echi enyumɔt echɔŋ. Bǎru bo bachi ndũ nkwo bo Israel abhen Mandem áyábhé éti berĩndu ebhi. ⁶ Ne mbák ayap bho chi éti berĩndu ebhi, nɔ chi be, abhíkí yap bho éti enyiŋ ene bo bákú. Mbɔ ayap bho chi éti enyiŋ ene bákú, mbɔ épú be ákù bo berí ndéndem.

⁷ Eyo éghàti bhese be yi? Chí bé bo Israel báb-híkí gho nyaka enyiŋ ene bo báyaŋ. Bǎru bho abhen Mandem áyábhé ke bágghó nyaka yo. Mbák chí báhák, bágwɔt nyaka bati yap amem ⁸ mbɔ enyu Ekáti Mandem érèm be, “Mandem ákɛ bo báké rinji enyiŋ, áchyé bho amík ane ápú gho mban, ne batú ane apu ghok mban, ne nɔ ke bo bachi kpatɛ echɔŋ.” ⁹ Dehít nkwo árem nyaka be, “Menyiŋnyie bhap mémbák nta ene ékèmm bo, mémbak enyiŋ ene ékù mándinji nekwén enen bákwené, be Mandem ántémsí bho. ¹⁰ Eri be amík ágiri bho be báké gho mban, ne bé esɔŋɔri ényírè bho amik mpoknkem.”

¹¹ Mpet nchí bhep ye be, mpok bo Israel báb-hínjí nekwén, bákwené ndak ámay ke? Wáwák! Ke éti bebú bhap, bo abhen bápú bo Israel, báb-hɔŋ mbi ane Mandem ápeme bho. Mandem akɛ nɔ be bo Israel mámbɔŋ mpabhamík ne bo abhen bápú bo Israel, bé Mandem ampeme bho bo Israel nkwo. ¹² Těndu bebú bo Israel békú Mandem áyééré bo abhen bápú bo Israel, ne těndu bo Israel bákwené beka enyiŋ ene Mandem áyaŋ nyaka be mánkɛ, eyo ékú Mandem ayet bo bachak tontó. Chɔŋ Mandem apú chye mbɔŋ beyá áfók ane áyá áchá ntá bo bachak mpok ane bo Israel mankem bápɛtnsem ntá yi ke?

Enyu Mandem ápémé bo abhen bápú bo Israel

¹³ Néne, nchí rem ntá yeka bo bápú bo Israel, těndu nchí munto ntá yeka, bé mpú sɔt betik ebha mbɔ ndaká ntok, ¹⁴ ndu nchí yaŋ be bɔ etɔk eya mámbɔŋ mpabhamík, mánjaŋ bebhak mbɔ bhe. Eyo ékwáy beka be mbɔk eyap mántíknssem ndũ bebú bhap be Mandem ápémé bhó. ¹⁵ Těndu negúép ane Mandem ágúebhé bo Israel ebhi ákú be bo abhen bápú bo Israel mámbɔŋ mbi bebhak ndũ kemere ne Mandem, mpok Mandem apɛt asɔre bo Israel amɛet, chɔŋ eyo énkɛ ná? Chɔŋ énkɛ be bawú mámpɛtnsem ndũ nepém ke? ¹⁶ Mbák mánkú bret, mánchyé ane báyaŋmbi bákú ntá Mandem, nɔ bret achak nkem achi bret Mandem nkwo. Ne mbák bakanánɔk achi ntá Mandem, nɔ batábhénɔk eyo nkwo achi chi ayi.

¹⁷ Mbák mámkpót mbɔk batap enɔk ólif mámfere ndũ enɔk ene bápí, mánsɔt ye batap enɔk ólif ene báb-híkí pi mambat ambi-enɔk ene bápí, nɔ nenyíé batap ane báb-háré néfù chi ndũ enɔk ene bápí. Bo Israel abhen bápú bo Israel báchí mbɔ batap enɔk ene báb-híkí pi. ¹⁸ Báké yoŋ ye mmɛét ne bo abhen bachi mbɔ batábhénɔk ane bákpót báguébhé ebhi. Mbák báyoŋ mmɛet, báké ghɔkɔntik be puyé be ke bákémé bakan enɔk. Bakan énkɛ ke ákémé bhe těndu bachi chi batábhé enɔk.

¹⁹ Bǎkway berem be, "Mandem aféré nyaka mbok batábhénok be ambat bhese ndu enok." ²⁰ Échí tetep. Mandem aféré nyaka batap enok mbonyune bábhíkí noko Mbok Ndíndí éti Yesu Kristo. Mbák chí be bho bǎpu bo Israel, bǎchi batábhénok chí éti bǎbhónó neka ne Yesu Kristo. Bǎké yon ye mmúét. Cháy ká Mandem. ²¹ Bák ká nɔ mbonyune tǎndu Mandem aféré nyaka mbón bǎbhénok ene bapí, chɔn amferé be bho báb-hárébhat nkwo mbák bǎbhíkí noko.

²² Ghɔ yeka ndú Mandem are bhɔn berǐnti ne ndú yi achi kíkírík nkwo ne bo. Achí kíkírík ne bo abhen bák-wéné ndú bebú. Ke ntá yeka, áɔn berǐnti mbák mándok ambi bekɔ mbɔ enyú yi áyàn. Mbák épú nɔ, ákpɔt be nkwo amferé ndú enok. ²³ Ne mbák bo Israel mángúpsí batí yap mánoko Mbok Ndíndí éti Yesu, Mandem ášɔt bhɔ ankɔ be mámpet mambak batábhénok ene bapí. Yi abhɔn betan bekɔ nɔ. ²⁴ Mbák Mandem aféré be bo abhen bápú bo Israel ndú enok ólif ene bábhíkí pí abhat ndú ene bápí, mbák yi ákway bekɔ enyí mbɔ eyɔ, nɔ echi mandú enyí ntá yi bekeme bo Israel ndú nebhet ane achi nyaka awap, tǎndu bɔ ke bachi mbón batap enok ólif ene bapí.

Mandem ághò bǔ mankem ntínso

²⁵ Bǔma, mǎyan mándiní enyí ene echi bhésé bhésé keka mánkaysi be bǎbhɔn beyá kebon. Echi be bo Israel abhen bágwóré nyaka batí yap bápú gwɔt chɔn yɔ mpoknkem. Ébhak chɔn chí kpate beghaka mpok ane mpǎy bo abhen bápú bo Israel, abhen Mandem áyáb-hé, mánoko. ²⁶ Énán émfákárí enyu eyɔ, Mandem ápeme bo Israel mankem. Echi mbɔ enyú Ekátí Mandem érem be,

"Chɔn mmu amfú etɔk Síon ane áfere bo Mandem ndú esɔnɔri.

Chɔn yi amferé epin bébyak Mandem ammet bebhárébhɔ Jekóp."

²⁷ "Mpok mféré bebú bhap, chɔn ene embak mbɔ enyú nyú nyaka nku ne bhɔ."

²⁸ Bo Israel bachi bǔmpap Mandem mbonyune bábhíkí noko Mbok Ndíndí éti Yesu Kristo. Éfakari nɔ éti yeka bo bápú bo Israel be mbi ámbák Mandem ámpémé bhe. Ke bo Israel bǎchí mamtere Mandem mbonyune yi anán ayap nyaka bhɔ éti bachímbi bhap. ²⁹ Échí nɔ mbonyune mbák Mandem ayap mmu ne ayet yi, apú pere wupsi ntí eni ne mmu wu. ³⁰ Ndú mpok ane áféré ansem, be bho bápú bo Israel bǎtàn nyaka ntí ne Mandem, ke néne, Mandem ághò bhe ntínso éti netanjánti bo Israel. ³¹ Enyumɔt ke echi be néne, bo Israel bǎtàn ntí ne Mandem be nkúbhé mbɔ enyú yi ághò bhe ntínso, ángó bǔ nkwo ntínso. ³² Mandem arɔ bo mankem mánhwe ndú kenɔn éti netanjánti enap be yi angɔ bhɔ mankem ntínso.

Sémbítí Mandem

³³ Ghó ká, Mandem achik achá! Nerínɔndak eni neyá néchá, ne aríní yǎntiki enyí. Yé mmu apu kway beríní

enyú nkaysi ayi áchí Yé mmu apu riní enyú yi ákú menyín.

³⁴ "Agha aríní enyí ene Acha ákàysi? Agha anán áchí nchye maníé ntá yi?" †

³⁵ "Agha anán áchyé Mandem enyí ene yi áyàn Mandem ankeme yi yɔ?"

³⁶ Yi ke aghoko menyín menkem ne menyín menkem bechi chí ndú betan ebhi, ne menyín menkem bechi chí ndú bechye yi kenókó. Sénchíe yi kenókó mpoknkem. Amen.

Mǔnkwo abhɔn bechye mmuet ntá Mandem

12 Bǔma, ndu echí mbɔ enyú nchí rem nɔkɔ, ne éti ntínso Mandem ne bhese, nchí kwen be bekak berem be mánhwe mmuet eyeka enkem ntá yi mbɔ akap ane achi nepém, ne nyáná, ne ane yi akɔnɔ. Eyɔ ke echi esayri mbi bechye Mandem kenókó. ² Bǎké kɔnɔ ekakáneko ene bǔ mmik. Dó ká Mandem ángúpsí nepém eneka. Ákú nɔ ndu áchyé bhe nkaysi nkɔ. Eyɔ ékú mándiní enyí ene Mandem áyàn. Yó éri, yó ke échyé yi manák, ne yó ke érí échá ndú yǎntiki mbi.

³ Éti berǐndu ebhen Mandem átónó me, nchí rem ntá yeka mankem be yé mmu ake sɔt mmuet yi mbɔ be achá enyú mmu yi achi. Ke ámbón chí nkaysi ane achi chak éti enyu ene yi achi, békónó ení neka enen Mandem áchyé yi. ⁴ Echi nkúbhé mbɔ mmuet nkwa ane achi amɔt, yé nɔ, abhón beyá bepókómuet ne yǎntiki epókómuet ebhɔn ebhi betik. ⁵ Enyu eyɔ ke echi ne bhese. Yǎndu séyá, séchí mbɔ mmuet amɔt mbonyune séchem mmuet ne Kristo. Yǎntiki mmu achi ne batí nkúbhé mbɔ enyú yǎntiki epókómuet echi ne bechak. ⁶ Mandem achyé yǎntiki mmu yese ayi akap bekonɔ berǐndu ebhi ne bhese. Yǎntiki mmu ánkɔ ye ebhi betik ne aywi akap. Mbák Mandem achyé mmu akap berem kepǐnti mmu wu abhɔn bekɔ nɔ bekonɔ enyu ene yi anoko Mandem. ⁷ Mbák Mandem achyé mmu akap bekwak bho, ánkwák bho. Mbák chí akap betɔn bho, ántón bho. ⁸ Mbák mmu abhɔn chí akap befyé bo ntí, eri yi ankɔ nɔ. Mbák mmu ábhón akap bechye bo menyín, ánkɔ nɔ ne awó fúú. Ne mmú ane ábhón akap bebhak mǔnti, ánkém bo abhen bachi anten yi sayri. Ne mmú ane ábhón akap betɔn bo berǐnti, ánkú nɔ ne manák.

⁹ Kón ka batí ne ekɔn ene tetep. Pap ka barak abúabɔ. Kém ká sayri yǎntiki erítí enyí. ¹⁰ Kɔn ka batí mbɔ bǔ nnereket Mandem. Bón ká beyá ekwak ndu bechye batí kenókó. ¹¹ Fíé ká betan ndu bekɔ betik, bǎké bhak bab-hɔt. Kɔ ka betik Yesu Acha ne batí ayeka ankem. ¹² Bón ká manák ndú menyín ebhen bǎbháká ntí aré be Mandem ankɔ ntá yeka. Bón ká ekébhéntí ndú mpok esɔnɔri. Nik nókó ká mmuet mpoknkem. ¹³ Kwak nókó ká bo Mandem abhen eyap épú, mánsyepi nɔkɔ manko amem beket ebheka sayri.

¹⁴ Mbák bo báchyé wɔ esɔnɔri éti ɔchí nkonɔ Yesu, níkmuet be Mandem anjet bhɔ. Ké rem be eyak embak ne bhɔ. Ník chí mmuet be Mandem anjet bhɔ. ¹⁵ Nják ka

† Echi mbɔ enyu básíní amem ekátí Aisáya 40.13 ne amem Job 41.3.

ne bo abhen bábhónj mañák. Dí ká ne abhén bachi ndũ nedí kebho. ¹⁶ Bák ká eyon émot ne bati. Báké yon mmæet, fyé ka mmæet ne yé chí bo abhen bápú yényij. Báké kaysi be bárijij yéntiki enyij.

¹⁷ Báké kemε bebú amfay bebú. Káysí nókó ká bekε chi menyij ebhen beri besí bo mankem. ¹⁸ Yéntiki mmu yweka abhōj bekε yéntiki enyij ene yi ákway bekε be ambak kpák ne bo mankem mpoknkem. ¹⁹ Abhen ekōj, yé mmu yweka áké kemε kémbé. Dō ká Mandem antemsi mmu ane ákú nti bebú mbōnyune Ekáti Mandem éřem be Mandem arem be, “Me ke mbōnj békémε kémbé. Me ke nchí kap mmu ndũ enyij ene yi ákú.” ²⁰ Enyij ene bábhōnj bekε chi bekojo enyij ene Ekáti Mandem éřem be, “Mbák nsay ānũ mūmpap aywe, chye yi nenyíé. Mbák manyier ākwāk yi, chye yi manyier ányú. Mbák bākũ nō, ébhak mbō be bātō kefikisí ngó anti mūmpap aywe, ne eyo ékũ mūmpap ámbōj ntíánwōp.” ²¹ Báké nō barak abúabε ambōj betaj amfāy yeka. Kε nókó ká chi beri be, māmbōj betaj amfāy barak abúabε.

Yéntiki mūnkwo abhōj beghok bōbati bhi

13 Yéntiki mmu yeka abhōj beghok bōbati mbōnyune Mandem ke áyāp mmu ane ákēm etōk ne yi ke afyé abhen bachi néne. ² Ndũ échí nō, mmũ ane átānti ne bōbati átānti ne bo abhen Mandem afyé be mankem etōk. Bo abhen bākũ nō bábhōjij chi ntemsi amæet. ³ Mmu ane ákũ beri ábhíkí bhōj becháy bōbati. Bo abhen bākũ bebéptí menyij bábhōj becháy. Mbák žyān be óké bhōj becháy ne bōbati, bák mmũ ane ákũ menyij ebhen bechi chak. Mbák žkũ nō, bōbati bábhōj mañák ne wā. ⁴ Mūnti etōk ákũ chi betik Mandem ndu bekwak bhe. Ke mbák žkũ bebéptí menyij, cōbhōj béchay yi mbōnyune betaj ebhen yi ábhōj bépú ndéndem. Mandem achyé yi betaj chi be antemsi nōkō bo abhen bākũ bebéptí menyij. ⁵ Mmu abhōj ye besēpti mmæet ntá bōbati. Ne mmu áké kε nō chi ndu áchāy be Mandem ake kε bo mántemsi yi. Ntí achak achi be ntē mmu néghāti yi be eri bekε nō.

⁶ Chi éti yō ke bāchyé nkwo nkábhénti. Bōbati bākũ chi betik Mandem ndũ yéntiki enyij ene bō bábhōnj bekε. ⁷ Chié yé ka yéntiki mūnti enyij ene bábhōnj bechye yi. Mbák chi nkábhénti ke mmu ábhōnj bechye, ányché. Mbák chí nkáp ane mmu ábhōnj bechye ndũ menyij ebhen yi ábhōnj, ánkũ nō. Mbák mmu abhōj besēpti mmæet ntá achak, ánséptí mmæet ntá yi. Ne mbák mmu abhōj bechye kenókó ntá achak, ányché yi kenókó.

Bōnkwo bākōj bati

⁸ Báké kem mmu barem ke kwā. Barēm amen bābhōnj berōj ambī bekem bo chi amen bekōj bō. Mmu ane ákōj bo ábhēre bebhé Mandem menkem. ⁹ Bebhé Mandem bérēm be, “Óké kwen berwōp” ne, “Óké way mmu” ne, “Óké ghēp aghēp” ne, “Óké fyε amík ndũ enyijij mmu achak.” Ebhé émōt épókó ebhen menkem ne bechak nkwo. Ne ebhé eyō éřem be, “Kōj nti nkwa

mbō mmæet eyε.” ¹⁰ Mmũ ane ákōj bo apú kε bhō bebé. Enyu eyō ke echi be bekōj bo chi bebhēre bebhé menkem.

¹¹ Ndu berōj ambī, bárijij mpok ane sechi aré néne. Mpok ménémε ndũ kenó akway mbōnyune mpok ane Mandem ánaja bereme bhese achí kekōt néne achá mpok ane sébho nyaka menoko Yesu Kristo. ¹² Beti ménañ bēfūēt, ne nywōp nebho beyi. Séndó ye menyij ebhen bo bākũ amem ejuri, sénsōt menyijij nenu ebhen sébhōnj menu ne bhō ne nywōp ámfay mbō bo abhen mánañ báfú ndũ ejuri. ¹³ Sémbōj erítí ekakáneko mbō bo abhen bākō ne nywōp ámfay. Séké chwe ndũ bepā ebhen bo mányũ mmém mánkwen, ne mámbō barak épúsí. Ne séké fyε mmæet ndũ baraká kebhēre ne barak épusi achak. Séké chwe ndũ bétānjā, ne mpabhamík. ¹⁴ Ke dō ká Yesu Kristo Acha ámbōj betaj ndũ nepém eneka enyu ené bo bárijij bhe mándijij enyu mmu yi achi mbōnyu bayijij mmu mandijij nden ane yi afyé amæet. Ne báké chye mbi ntá bepō menyij ebhen nepém nkwañwaj nēñwāka be bo mānkε.

Bōnkwo báké byak ne báké ji bati

14 Sōt ka bōnkwo abhen bábhíkíre sene ndũ baraká Mandem amæet. Ke báké kém epúití ne bhō éti ayap nkaysi. ² Sénsōt ndaká nenyie menyie. Mmũ amōt ákway menoko be yéntiki enyij éri menyie. Achák ane ábhíkí sene ndũ baraká Mandem andem be yi ānyie chi nenyíé enen bákwanjá. ³ Mmu ane ányie yéntiki enyij áké byak ane apu nyie mbōk menyij. Ne mmũ ane apu nyie mbōk menyij áké ji ane ányie yéntiki enyij mbōnyune Mandem aka yi. ⁴ Ōchí agha beji mmōbetok mūchak? Mmu ane akway berem be mmōbetok akε sayri, ne yé chi ebúbe, chí chi-betik aywi. Mmō betok apú kwen mbōnyune Acha abhōj betaj bekε yi ánté sené.

⁵ Mbōk bo básōt mbōk manywōp be acha achak. Bachak básōt manywōp ankem be achi enyumót. Eri mbōj mmu angō be enyij ene yi ákāysi amem nti eni echi chak. ⁶ Bo abhen básōt mbōk manywōp be acha achak bākũ nō chi bechye Acha kenókó. Mmũ ane ányie yéntiki enyij ákũ nō chi bechye Acha kenókó, tēndu áchyé Mandem bakak ke anyie yō. Ne mmu ane apu nyie yéntiki enyij ákũ nō chi ndu áyān bechye Acha kenókó nkwo ne áchyé bakak ntá Mandem. ⁷ Yé mmu apú nepém be achi ndũ mmæet yi. Ne yé mmu apú gu be achi ndũ mmæet yi. ⁸ Mbák séchí nepém, chi be sēnchíe Mandem kenókó. Ne mbák ségũ, ségũ chi be sēnchíe Mandem kenókó. Ndũ echi nō, ye séchí chí nepém, ye ségũ gu, séchí chí awō Mandem. ⁹ Étiyō ké Kristo ágú, ápétnsem ndũ nepém be ambak Acha ntá bo abhen bāchí nepém ne abhen bágú. ¹⁰ Ndu echi nō, ndaká yí žij nti mūnkwo éti menyij ebhen yi ákũ? Yé chí wā nkwo, ndaká yí žbyāk nti mūnkwo ndũ yi ábhíkí ka bekε yéntiki enyij ene žkũ? Chōj bese mankem sēnte ndũ manyé besí Mandem. ¹¹ Échí mbō enyũ Ekáti Mandem éřem be, “Acha ářem be, ‘Nkúbhé mbō enyu echi tetep be nchí nepém, enyu eyō ke echi tetep

be yěntiki mmu abhōj betep mánén besí bha.
Ne yěntiki mmu abhōj berem
ne nnyu ywi be, Me Nchí Mandem.”
12 Echi ye be yěntiki mmu abhōj bete besí Mandem
andem yěntiki
enyiη ene yi ákú.

Mũnkwa ake kə nti ankwen ndũ bebú

13 Séké pəre ji ye batš bönkwa, ke enyiη ene eri chi be
bāke kə yěnyiη ene ekway beke nti mũnkwa ankwen
ndũ bebú. 14 Ndũ bāchémé mmuet ne Yesu Acha, mem-
bōj ndíjé sayri be yě nenyíé nérú enen nepu pérép besí
Mandem. Ke mbák mmu ánkáysí be mbok nenyíé nepu
pérép, nō nérú bhak pérép ntá yi. 15 Mbák enyũ enyiη
ene wā ónyie échyè nti mũnkwa esōjri, nō jpu pəre kə
menyiη ne ekōj. Óké rō enyũ nenyíé enen ónyie néntwō
ne ménémé ntá nti mũnkwa mbōnyune Kristo agu nya-
ka ěti yi nkwa. 16 Óké rō be enyiη ene ókásí be eri éndóp
chi enyiη ene bo básōt berem ebúbə ěti ye. 17 Nném
enyiη ntá bo abhen Mandem achi Mfō wap puyě chi
nenyíé menyie ne mmem menyu. Nném enyiη chi beb-
hak chak besí Mandem, ne bebhak kpák ne bati, ne
bebhōj mañák amen Efójó Bedyere áchyè. 18 Mbák
mmu ákú betikí Kristo enyũ eyō, Mandem ábhōj
mañák ne yi, ne bo bārēm be yi ákú sayri. 19 ěri ye be
sémfyé betarj ndu beke menyiη ebhen békú sémbák
kpák ne bati, ne be sémfyé betarj beke menyiη ebhen
békwa batš bönkwa mango ndu neka enen bābhōj
ne Mandem. 20 Óké chōjti betik Mandem ěti nenyíé. Yě-
ntiki nenyíé chi enyiη ene bo bákway menyie. Ke epu
chak mbák ónyie menyiη ebhen békú bati bönkwa
mānkwen ndũ bebú. 21 Echi chak be óké nyie nnya, ne
be óndó menyu mmém, ne be óndō beke yěntiki enyũ
enyiη ene ekway beke nti mũnkwa ánkwén ndũ bebú.
22 Enyiη ene ókásí ěti barak ane, dš yō énjíjé chí wā ne
Mandem. ěri echa ntá mmu ane áríjé be enyiη ene yi
ákú echi chak, ne nti eni nepu sōjri yi amem ěti enyiη
eyō. 23 Mbák mmu āmākati nenyíé enen yi áyāη menyie,
yě nō, andōk ambi anyíé nō, nō abhōj bekwéné besí
Mandem ne nti be ānyie nenyíé enen yi ábhíkí noko be
echi chak be yi anyíé. Mbák mmu ákú enyiη ene yi
anoko be epu chak, nō ákú bebú.

Bōnkwa mánkə menyiη ebhen bedi sayri nta bō bachak

15 Bese bho séséné ndũ neka enese, sébhōj bekwak
nōkō bo abhen bābhíkire sene ndũ neka enap ne
Mandem. Séké kə nōkō chi ndiere menyiη ebhen béchyē
mmuet eyese mañák. 2 Yěntiki mmũ ywese abhōj beke
enyiη ene ékú bönkwa mámbōj mañák ndũ bekwak
bhō be mángó ndũ neka enen bābhōj ne Mandem.
3 Kristo abhíkí kə nyaka chi menyiη ebhen béchyē yím-
bōj mañák. Ke éfákári ne yi mbō enyũ Ekáti Mandem
érēm be, “Nsōk ene bo abhen básōkti nyaka wā ékwen
me amuet.” 4 Yěntiki enyiη ene echi amem Ekáti
Mandem básij yō chí ndũ betōj bese menyiη ěti
Mandem be sémbōj ekébhéntí ne be mémfyé † bhese

† 15.3, ghō Ekáti Bakway 69.9.

nti. Eyo enkə ye sémbaka nti be chōj bariep Mandem
amfú tetep. 5 Měñikmuet be Mandem mmu áchyè ekéb-
héntí ne afyé bho nti, ánkwák be mámbak eyōj émtō
ne bati bekojō eriη ené Yesu Kristo árō, 6 bé bé
mankem mānchyé nókó kenókó ne eyōj émtō ntá
Mandem mmu áchí chi Yesu Kristo Acha ywese.

Mbok Ndíndí achi ntá bō mankem

7 Sot nókó yé ka yěntiki nti mũnkwa nkúbhé mbō enyũ
Kristo ásóré bhe. Eyo ékú bo mānchyé Mandem
kenókó. 8 Nchí ghati bhe be Kristo ákú nyaka mmuet
eyi mǔbetok ntá bo Israel ndu betōj bhō be Mandem
ābhəre bariep ami amen yi afyé nyaka ne bachímbi
bhap. 9 Akə mmuet yi mmǔbetok be bo abhen bápú bo
Israel mānchyē nōkō Mandem kenókó mbōnyune yi
ághō bhō ntínsō. Echi mbō enyu Ekáti Mandem érēm
be,

“Ndu échí nō, chōj ndem ye
néntí bo abhen bápú bo Israel be, wā jchí Mandem.
Chōj nkway nōkō bakwáy ndu bébíti wā.”
10 Ekáti Mandem epet érēm ndũ nebhuet achak be,
“Bé bho bápú bo Israel, nják ka ne bo Mandem”,
11 ne ndũ nebhuet achak amem Ekáti Mandem yó épét
érēm be,

“Bé mankem abhén bápú bo Israel, bšti
nókó ka Acha.

Bo mankem, bšti nókó ká yi.”

12 Ne Ekáti Mandem epet érēm be ndemekepřnti

Aisáya arem nyaka be,

“Chōj ebhárémō Jése antwō.

Ātwō bebhak Mfō ntá bo abhen bápú bo Israel,
ne chōj mámbaka nti be yi ampeme bhō.”

13 Měñikmuet be Mandem mmu ákú be bo mámbáká
nti ndũ menyiη ebhen yi afyé bariep bechyē bhese,
ánkú be bati yeka ánjwí ne mañák ne kpák ndũ
mānókó yi. Enyu eyō, bākway berōj ambi bebhaka nti
ne yi ndũ betarj Efójó Bedyere tontó tonto.

Pšl arem ěti betik ebhi

14 Bšma, membōj ndíjé be beri ebhen bākú beyā ne
be bārřiη menyiη ěti Mandem sayri enyu ené bākway
betōj bati bönkwa. 15 Ke, amem ekáti ene, nsřj ntá yeka
nkebhōj becháy ěti mbok menyiη mbōnyune nchí yarj
bétik be bhō. Nsřj enyu eyō ěti beyā berřndu Mandem
ntá ya. 16 Akə mēmbák mmũ betok Yesu Kristo ntá bo
abhen bápú bo Israel mbō nchiakap ane áfú ntá
Mandem. Nchí ghati bhō Mbok Ndíndí ěti Mandem bé
mánókó yi, ne be mámbák mbō akap ane yi áká bésōt
ne ané Efójó Bedyere ábhúré nyájá ntá yi. 17 Ndu echi
nō, ne ndũ mbát mmuet ne Yesu Kristo nchí kwáy
bedep awó anti ěti betik ebhen mēkè ntá Mandem.

18 Ndiere ěti enyiη ene Kristo áfúéré ntá ya ákú ke nchí
rem ndũ beyā menyu ntá bo abhen bápú bo Israel be
mángúpsí berij ebhap, mankə nōkō mbō enyũ
Mandem áyāη. 19 Akə nō ndu áchyé me betarj betōj
berij ebhen bétōj betarj Mandem ne ndu beke menyiη
maknkay ndũ betarj Efójó Bedyere be nnāη nnájá

beḡhati bho Mbok Ndíndí ěti Kristo, bebho Yerúsalem kpráte Ilirikóm. ²⁰ Enyíñ échí ene nnán nchí yañ nkwò bekwè, ne enyíñ eyò chi beḡhati bo Mbok Ndíndí ěti Kristo mbāñ enkem ené bo bábhíkíre ghok yò. Ke mbíkí yañ bekwè betík ndũ nebhuéréket enen mmu achak.

²¹ ěchí ye mbò enyu Ekáti Mandem érem be, “Chòñ bo abhen bábhíkíre ghati bho ěti yi mángò yi, ne chòñ bo abhen bábhíkíre ghok ěti yi, mánjwimem.”

PŠI áti beròñ Rom

²² Beyä ndòñ ené nti bétwò beḡhò bhe mbíkí kway bekwè nò. ²³ Ke néne, ené nnán nnáná betík ndũ mban ene enkem, mbññ nti beḡhò bhe mbò enyũ nnán nchí yáñ bekwè ndũ beyä mamíé ane áfuéré ansem. ²⁴ Néne, mbákánti be chòñ ndòk Spen. Mpok nchí ròñ chòñ mbññ mañák beḡhat be mbak ne bhe ndu mómbiñí mpok ke ndòk nkwò ambi. Ne mpok berò be akway nkwò, nkaysi be chòñ mánkwa me ne enyíñ ndũ neko ena. ²⁵ Ke nchí ròñ kpik Yerúsalem be nchyé nekep enén batš bönkwo bátò ntá bo Mandem abhen bachi are. ²⁶ Bönkwo abhen atú Masidónia ne abhen atú Akáiya bábhòñ mañák bechye mbòk nkáp awap ntá bachébhébo ndũ nkwò bo Mandem abhen Yerúsalem. ²⁷ Bš babhòñ ke bághó be eri bekwè nò, ne sayri sayri, bábhòñ bekwè nò tēndu echi be, ěti bo Israel bo báchí bo Mandem ke bš abhen bápú bo Israel bághókó Mbok Ndíndí ěti Yesu. Ne báchí nkwò bo Mandem néne, ne Mandem äyèt bho ne beyä menyíñ. Bábhòñ ye bekwak bo Israel abhen bachi bachébhébo ne mbòk menyíñ ebhen bò bábhòñ. ²⁸ Nnán ngáká ye aré nchyé bho yēntíkí enyíñ ene bāto ntá yap, chòñ ndòk Spen. Ke chòñ njambi ntee awu ngò bhe. ²⁹ Ne ndíñí bé mpok ntwó awu, chòñ Kristo anjet bhese tontó. ³⁰ Bšma, ěti séchi bo Yesu Kristo Acha ne ndũ Efóñó Bedyere ákú sénkòñ batí, nchí ník be mmæt be mānu menikmæt ntá Mandem ěti ya ne nti nenkem mbò enyũ membòñ nchí kwè. ³¹ Ník ka mmæt be Mandem ankè bš Judeya abhen bábhíkí noko yi báké kwè me yēnyíñ ebúbè. Ník ka mmæt be bš Mandem abhen Yerúsalem mánsót nekep enén méròñ ntá yap ne nò ne mañák. ³² Eyò ékú be me nkway bétwò beḡhò bhe ne mañák mbák Mandem aká, ne bé nkway bebhòñ ntywēmæt nenti eneka. ³³ Mandem mmu áchyè bho kpák ambak ne bhe mankem. Amen.

PŠI ätò bakak ntá bönto abhen etòk Rom

16 Nchí yañ māndiñí mómayese Foibe mmu ákú betík ntá Nkwò Kristo ane etòk Kenkrea. ² Ánán ántwó awu, syeptí ká yi mbò enyũ bš Mandem bábhòñ besyepti nti múnkwò, ne mánkwa bechye yi yēntíkí enyíñ ene échébhé yi. Yímbòñ anán akwak beyä bho, ne yē chi membññ nkwò.

³ Kaká ká Príska ne nném ayi Akwíla. Bákè nyaka betík Yesu Kristo ne me. ⁴ Báchí bo abhen bákway nyaka beka yē chí newú ndu bepeme me nké gu. Puyě chi

ndiere me ke nchí kaka bho. Bakwó bho abhen bapu bo Israel bákaka bho nkwò. ⁵ Kaká ká bönkwo abhen bácheme nkwò eket eyap, ne mánkaka mæerekwò awa Epainétos. Yí achi nyaka mmũ mbi bebhak nkoño Kristo atú Esia. ⁶ Kaká ká María mmu ákú beyä betík ndũ nkwò yweka. ⁷ Kaká ká nkwò batš bo Israel bha, Androníkòs ne Júnias bo báchí nyaka ekerékewòñ ne me. Báchí maném bo ndũ nkwò bönto Yesu Kristo ne báyambi bebhak bakoño Kristo ke mētwa ansem. ⁸ Kaká ká Ampliátos. Achí mmæerekwòñ awa ne abhat mmæt ne Acha mbò me. ⁹ Kaká ká Ubános mmu ákú betík Kristo ne me. Kaká ká nkwò mmæerekwòñ awa Stákis. ¹⁰ Kaká ká Apélis mmu ábhòñó beyä esòñri ěti Kristo ne atòñ be achi mmu ywi tetep. Kaká ka bo efo ene Aristobulos mankem. ¹¹ Kaká ká Heródion nti mmu Israel wa. Kaká ká nkwò bo efo Nasíos abhen bábháré mmæt ne Acha. ¹² Kaká ká nkwò bakú betík Yesu Acha abhen baghré, Trifína ne Trifósa. Kaká ká mmæerekwòñ awa Pésis mmu ákú beyä betík ntá Acha. ¹³ Kaká ká Rúfos mmu achi nném mmú ndũ nkwò bakú betík abhen Acha. Kaká ká máyi nkwò mmu ásré me mbò móywi. ¹⁴ Kaká ká Asínkritos ne Flégon ne Hémis ne Patróbos ne Hémas ne batš bönkwo bachak abhen bachi ne bho. ¹⁵ Kaká ká Filológos ne Júlia ne Nérics ne mómáyi ane ngóré, ne Olímpas ne bo Mandem abhen bachi ne bho. ¹⁶ Kaká ká batí sayri ne ekòñ Mandem. Bakwó bho Kristo mankem bátò bhe bakak.

Manié PŠI amen ngwénti

¹⁷ Bšma, nchí ník be mmæt be mānsòt mpok ne bo abhen bātò ne ákóré nenti eneka ne bákè bo mántíknsem ntá Mandem ndũ bātòñ menyíñ ebhen bechi kekúri ne ebhen bāghókó. Bák ká neko nesie ne bhó. ¹⁸ Menyũ böbhò bapu kwè chi betík Acha Kristo. Bákè chi menyíñ ebhen bò babhòñ bakòñ. Ne básòt chi sérwórenyu ne erítí eyòñnyu berwò bo abhen amík ayap ábhíkíre néne. ¹⁹ Ke bo mankem bághók enyũ bāghòk Mandem, ne eyò échyè me mañák ěti yeka. Nchí yañ māmák bariñndak be mánkwa nkwò chi berítí menyíñ, ke bo abhen amík ábhíkíre néne bho be báké kwè bebéptí menyíñ. ²⁰ Mandu mpok, chòñ Mandem mmu áchyè kpák anchye bhe awónem amfay Satan mpok báyátí yi amík. Nchí níkmæt be beríndu Yesu Kristo Acha mémbak ne bhe.

²¹ Tímòti mmu ákú betík Kristo ne me ätò be bakak. Batš bo Israel bha, Lusios ne Jáson ne Sosipate bátò nkwò be bakak.

²² Mme, Tétios mmu PŠI ághátí me menyíñ ebhen nsíñí amem ekáti ene nchí to nkwò be bakak mbò nti nkoño Acha.

²³ Gáyos mmu méchòk eket eyi, ne nkúbhé aré ké bönkwo báchèm, ätò be bakak. Erástos, mbære nkáp etòk ne máyese Kwátos bátò bhe bakak.

Ménikmæt ndu bebíti Mandem

²⁴ Áfók Yesu Kristo Acha ambak ne bhe mankem. Amen. ^{†25} Sémbítí Mandem. Yi ákway bekwè be mántán

ndũ neka eneka bekoŋo Mbok Ndĩndĩ ane męghàti bo
 ęti Yesu Kristo ne bekoŋo tetep ane nchĩ ghati bho. Ys
 achĩ nyaka bhésé bhésé ndũ erɔri mpok ke Mandem
 ákú sérĩŋi yɔ. ²⁶ Néne, akɛ bõ betɔk menkem mándĩŋĩ
yɔ kroŋoroŋ mbo enyũ baremé kepĩnti básĩŋĩ nyaka

† Mbok bekáti ebhen básĩŋĩ nyaka ne amɔ bébhĩkĩ bhɔŋ ndóŋ
 ane.

menyĩŋ ebhen Mandem mmu achi nepém mpoknkem
 ághátĩ bhɔ. Aghati bhɔ mánsĩŋ bɔ amik be bo abhen
 bápú bo Israel mánkoroŋ enyĩŋ ene yi árèm be mánoko
 yi ne mangók nɔkɔ yi. ²⁷ Kenókó kémbák ntá Mandem
 mmu árĩŋĩ wu menyĩŋ menkem mpoknkem. Séchyè yi
 kenókó ęti enyĩŋ ene Yesu Kristo ákú. Amen.

1 Kōrint

PŖl ātō bakak ntā bakoŋo Yesu abhen Kōrint

1 Με PŖl mmu Mandem āyābhé bé mbák mūnto Yesu Kristo ké nchí nsíŋ ekāti ene. Mandem abhíŋí mé békoŋo nkaysi ayi yímbōŋ. Nchí fá ne manó ywesé Sōsténes. ² Sésìŋ ntā yeká bō nkwo Mandem awu etok Kōrint. Sésìŋ ntā yeká bo Mandem ábhíŋí, akw māmbák nyáŋá bé māmbak bōbhi. Akw māmbák bōbhi mpoknkem ndū bābháré mmuet ne Yesu Kristo. Ne nkúbhé enyu eyo ké yí ákú ne yěntiki mmu ane ábháré mmuet ne Yesu mbānkem. Nó chí yěntiki mmu ane ápú rō ménìkmuet ntā Yesu Kristo anchye nkwó yí kenókó. Yí Yesu ké achí Acha ywese ne abhak Acha ntā yěntiki enyū mmu wu ane ághòk chí ne yí. ³ Mandem Eta yesé ne Yesu Kristo Acha mántōŋ bé berīndu, mánchye bhe kpák.

PŖl ākàka Mandem ēti Bō nkwo Kōrint

⁴ Mpú rō béchye bakak ntā Mandem mpoknkem ēti berīndu ebhen yi átōŋó bé ndū bābhāt mmuet ne Yesu Kristo. ⁵ Ayet béká bō nkwo abhen Kōrint ndū babhi ankem. Sayri sayri, akw māndíŋí menyīŋ ebhen bo abhen bābháré mmuet ne Yesu bābhóŋ bérīŋí. Ne achyé bhé akap béghāti bho menyīŋ ebhén yí ákú māndíŋí. ⁶ Échí enyuyō mbōnyune akap ané Mandem áchyé bhé átōŋó bé mbok ane séghàti bhé ēti Yesu Kristo achwe amem bati yeka sayri. ⁷ Ne eyo ékw bé ndū bāchi ne amík ambi mānōŋ Yesu Kristo Acha ámpétntsem, bābhōŋ yěntiki akap ané Efóŋó Bedyere áchyé. ⁸ Chōŋ Eta Mandem anké bé mānte kpirí te ndū ngwenti, kebhōŋ bekwéné ndū nywōp enen Yesu Kristo Acha ápétntsem. ⁹ Mandem apú rō bekw nó ntā yeká mbōnyune yí ākú yěntiki enyīŋ ené yí árémé bé yí ākw. Ne yímbōŋ ké ábhíŋí bhé be māmbat mmuet ne Yesu Kristo Acha ywese.

Ákóré áchí nénté Bōnkwo abhen Kōrint

¹⁰ Bōma, ndū nnyén Yesu Kristo Acha, nchí ník be mmuet bé māndó békem kefē ne bati, māmbák eyōŋ émtōt. Ébhíki rí be ákóré ámbák nénté eneká. Nchí ník be mmuet, bák ká nti némót, mānkōŋo nkwó chi nkaysi amōt. ¹¹ Bōma, nchí rem nó mbōnyune mbok bo abhen báfú eket Klóe bāghátí mé kponoroŋ, bé bātāŋ ne bati. ¹² Enyīŋ ene mēyāŋ bekw māndíŋí chí be bāchí ndū bakwó, bābhák beyōŋ beyōŋ. Mbok ayeká bárēm be, “Bákōŋo chí PŖl”, bāchák be, “Mēkōŋo chí Apólos”, abhénéfú be, “Mēkōŋo chí Píta”, ne nkwo áchák be, “Mēkōŋo chí Kristo”. ¹³ Mbép kpík be, mmū ākwáy

békóre Kristo ndū bakwó? Ghatí ka me. Me PŖl ké bágó ndū ekotákátí ēti yeká ké? Yē mmū yweka achí ane bājwítí yí ndū nnyén PŖl? ¹⁴ Nkáká Mandem bé mbíki jwiti yē mmū yweka ébhíki fūét chí Kríspos ne Gáyos. ¹⁵ Yē mmu yweka apú kwáy ye berem bé menjwítí bhé ndū nnyén ena bé māmbák bakoŋo bha. ¹⁶ Mhm, njwítí nyaka nkwo Stéfánas ne eket eyi enkem. Mbíki rīŋí bé njwítí yē mmu achák. ¹⁷ Kristo abhíki tó mé bejwiti bho. Ató mé chí bé ngátí nókó bo Mbok Ndíndí. Ne mpú sōt chí nerīŋíndak enen bō mmik ne sérwōrényu béghāti bho Mbok Ndíndí mbōnyune mbíki yāŋ bé betanā newú enén Yesu ndū ekotákátí mémbák ndéndem.

Yesu chí betan Mandem ne nerīŋíndak Mandem

¹⁸ Ndíŋí sayri bé mbok newú Yesu ndū ekotákátí chí echīŋti ntā bō abhen bāchí ndū mbi newú. Ke ntā yesé bō Mandem āpēme, séghō betan Mandem ndū newú Yesu. ¹⁹ Ekāti Mandem éghàti bhese be Mandem ārem be, “Chōŋ nchōnti nerīŋíndak enen bariŋíndak ne kebon eken bō abhen bāchi mbō mmu ane ághō menyīŋ chi ndu ékírísú.”

²⁰ Ndū échí nó, nerīŋíkepi enen bariŋíndak néchí fá? Batōŋó bebhé Moses bārīŋí yí? Bō mmik abhen bákōŋó békem epúití bāchí kpík bo agha? Mandem atōŋó bé nerīŋíndak enen bō mmik néchí ndéndemé ndak.

²¹ Mandem mmu árīŋí yěntiki enyīŋ abhíki ka bé bō mmik mánsót chí ndyere kebon ekap māndíŋí yí. Yí arem bé āpēme chí bō abhen mánóko Mbok Ndíndí ané bhese séghàti bho, yěndu mbok bho básōt Mbok Ndíndí chí mbō echīŋti. ²² Mbok Mandem áchí mbō epōndak ntā bo Israel ndū báyāŋ béghō eriŋ ené éfū amfay ke mánoko bé Mbok Ndíndí achí tetep. Bō GriK mánoko chí enyīŋ ené ékō ndōŋ ámót ne nerīŋíndak enap. ²³ Ke séghàti bho chí bé baway Kristo ndū ekotákátí. Ne mbok yó ákú bati bo Israel átáká amem. Ne bo abhen bápú bo Israel básōt yó chí mbō echīŋti.

²⁴ Ke bō abhen Mandem āyābhé be māmábák abhi mpoknkem, yē chí bo Israel, yē chí bo abhen bápú bo Israel, bārīŋí bé amuet Yesu Kristo ké bo bāghō betan Mandem ne nerīŋíndak Mandem. ²⁵ Nkaysi Mandem ane bakwāŋwāŋ básōt bé chí epōndak, chí nerīŋíndak enén néyá tontó néchá nerīŋíndak enen bō mmik. Ne betik Mandem ebhén bo básōt bé bépú yěnyīŋ, bébhōŋ betan ebhén béyā béchá betanā bō mmik.

²⁶ Bōma, bāké ghōkōntik menyū bo be bāchí nyaka mpok Mandem ábhíŋí bhe. Puyē beyā bheka ké bachí bariŋíndak ndū neyīŋ ane bō mmik. Puyē beyā bheka ké bāchí nyaka maném bo, ne puyē beyā bheka ké báfú

nyaka ndũ besáyíri maneréket. ²⁷ Mbɔŋ Mandem ké áyábhé bo abhen bápú bariŋíndak besí bõ mmik bé mámbák bõbhi. Akɛ nɔ́ bé ntíánwɔ́p ámbák ne bõ abhen básòt mmɛet eyap mbo bariŋíndak. Ayap nkwó bõ abhen bábhíki bhóŋ betanɔ́ besí bõ mmik bé ntíánwɔ́p ámbák ne bõ abhen bábhóŋ betanɔ́. ²⁸ Mandem ayap nkwó ndéndémé bho abhen bõ mmik bábyák mbo be bápú yényiŋ. Akɛ nɔ́ bé menyinɔ́ ebhén bõ mmik bákáysí bé bɔ́ ké bébhóŋ menwɔ́p béké pere bhák yényiŋ. ²⁹ Ndũ échi nɔ́, yé mmu apú kwáy bépanyu besí Mandem. ³⁰ Mandem aywíntí ké ákú bé mǎnkway bébhát mmɛet ne Yesu Kristo. Yí ké apɛt ákú be Yesu ányé bhe nerinɔ́ndak enén tetep, ne éti Yesu ké Mandem ásré be mbo bõ abhen báchi chák besí bhi. Akɛ besé sémbák pépép, bakwap tí. Yesu ré ké ákú bé séndɔ́p chí bo Mandem ne achye nepém eni békú besé séké pere bhák ndũ kesémé bebú. ³¹ Éti eyo, ké échi mbo besí básinɔ́ amem Ekáti Mandem be, “Mmũ ane áyanɔ́ bépanyu, ámpányu chí éti enyiŋ ene Mandem Acha ákú.”

Pɔ́l ághati bho éti Kristo mmu ágú ndũ ekotákátí

2 Bõma, mpok ntwó awu ntá yeka, mbíki twó bégháti bhe Eyɔŋ Mandem mbo mmu ane ábhóŋ sérwɔ́rényu, ne mbíki twó mbo mmũ ane achí ndinɔ́ndak. ² Mpok nchi awu, nkɛ nti ena bé mpú yán ndinɔ́ enyiŋ echak, ébhíkiɛt chi berem éti Yesu Kristo ne, sayri sayri éti newú enen yí ágú amfay ekotákátí. ³ Ntwɔ́ nyaka awu ené yé betanɔ́ bérú ne me ne mbóŋ beyá becháy, ngwet nɔ́kɔ́ gbagbǎgbak. ⁴ Ne mpú sɔ́t nyaka chí nerinɔ́ndak enen bõ mmik ndu betɔ́ŋ, ngati nɔ́kɔ́ bhe Mbok Ndíní ndu nchi nu bekɛ mǎnókó. Efóŋó Bedyere ké ásré betanɔ́ ebhi ákú mǎngó bé enyiŋ ené séghàti bhe échi tetep. ⁵ Eyɔ́ étɔ́ŋ bé puyé nerinɔ́ndak enen bõ mmik ke nékú bábhóŋ nɛka ne Yesu. Chi betanɔ́ Mandem.

Nerinɔ́ndak Mandem

⁶ Yé nɔ́, mpok séchi ne bo abhen mǎnán báséné ndũ mbi Mandem, séghàti bhó chí menyinɔ́ ebhén béchye bhó nerinɔ́ndak, ke puyé nerinɔ́ndak eken bõ mmik. Ne épú bhák enyũ nerinɔ́ndak enén bõ abhen bábhóŋ betanɔ́ fá amik, betanɔ́ ebhen béfɛ̀ere fɛ̀et. ⁷ Nerinɔ́ndak enén né séghàti bho chí enén néfũ ntá Mandem. Néchi bhésé bhésé enyu ené bo bábhíki rinɔ́ nyaka nɔ́. Te ndũ mpok ane mmik ábhíki re bho, Mandem anán aghókó nyaka nɔ́ abhɛ̀re ntá yesé ndu békwók besé sémbóŋ kenókó. ⁸ Bõ abhen bábhóŋ betanɔ́ fá amik bábhíki rinɔ́ nyaka yényiŋ éti nerinɔ́ndak Mandem enen. Mbo bárinɔ́ nyaka éti nerinɔ́ndak Mandem enen mbú bábhíki gó Acha ywese mmu ábhóŋ kenókó kenkem ndũ ekotákátí. ⁹ Éti eyo ké básinɔ́ amem Ekáti Mandem be, “Menyinɔ́ ebhen yé mmu ábhíki kaysi bé chɔ́ŋ mém-fakari wáwák, bɔ́ ké Mandem átóŋtí ábhúré ntá bõ abhen bákɔ́ŋ yi.”

¹⁰ Mandem ákú séndinɔ́ menyinɔ́ ebhen. Efóŋó Bedyere mmu yí átó ké ákú séndinɔ́ bhó. Efóŋó Bedyere arinɔ́

yéntiki enyiŋ, arinɔ́ yé chí menyinɔ́ ebhén béchi te amem ntí Mandem. ¹¹ Ndiere efóŋó mmu ke ékwáy bérinɔ́ nkaysi ane áchi yí anti, mmu achák apú kwáy bérinɔ́ yó. Enyu eyo ké échi ne Mandem, ndiere Efóŋó Bedyere ké arinɔ́ nkaysi ane áchi Mandem anti. ¹² Ne Mandem áchyé bhese chí Efóŋó yi yimbɔ́ŋ, puyé chí efóŋó ene éfú fá amik. Mandem ato bhese Efóŋó yi be Efóŋó yi ankwak sendinɔ́ berítí menyinɔ́ ebhen yi áchyé bhese éti berítí ebhi. ¹³ Échi yé be mpok séghàti bho menyinɔ́ ebhen Mandem áchyé bhese, sépú kɛ nɔ́ chi ne nerinɔ́ndak enen néfũ ntá bakwǎŋwanɔ́. Efóŋó Mandem ké ákú sendinɔ́ menyinɔ́ ebhen sérém. Ne séghàti menyinɔ́ ebhen béyinɔ́ Efóŋó Mandem chí ntá bo abhen Efóŋó Mandem achi ne bhɔ́. ¹⁴ Mmu ane Efóŋó Mandem apu ne yi, apú kway bebhɔ́ŋ akabhé menyinɔ́ ebhen béfũ ntá Efóŋó Mandem. Apú kway berinɔ́ bhɔ́, ne bebhak chí epɔ́ndak ntá yi, mbɔ́nyune ndiere Efóŋó Mandem ké ákú mmu andinɔ́ bhɔ́. ¹⁵ Mmu ane Efóŋó Mandem achi ne yi, ákwáy berinɔ́ menyinɔ́ ebhen menkem, ke bõ abhen Efóŋó Mandem apu ne bhɔ́, bápú kwáy berinɔ́ menyinɔ́ ebhen mmu ane Efóŋó Mandem achi ne yi ákú. ¹⁶ Échi mbo enyũ básinɔ́ amem Ekáti Mandem be, “Agha ákwáy bérinɔ́ enyiŋ ené échi anti Mandem Acha? Agha ákwáy béchyé yí maníé?” Ke mbák chí bhese bo bho Efóŋó Mandem áchi ne bhese, sébhóŋ enyũ nti enén Yesu Kristo áchyé bhese.

Ákóré áchi néntí bakoŋo Yesu

3 Bõma, mpok nchi awu ne bhe, mpú kwáy nyaka beghati bhe menyinɔ́ mbo mmu ane árém kepí ntá bo abhen Efóŋó Mandem achi ne bhɔ́. Mbóŋ nyaka beghati bhe menyinɔ́ chí mbo mmu ane árém kepí ntá bo abhen mánóko Eyɔŋ Mandem, ke bakoŋo chí nepém enen fá amik mbɔ́nyune báchi nyaka mbo bo abhen bábhɛ̀t amɔ́ ndũ nepém eneka mbo bakoŋo Kristo. ² Mbɔ́ŋ yé bédik nyaka be chí ne nébhi, puyé ne nenyié mbɔ́ŋ mbɔ́nyune bábhíki re kwáy nyaka bo abhen mǎnyie nenyié mbɔ́ŋ. Kpáté echɔ́ŋ bábhíki re kwáy bo abhen mǎnyie nenyié mbɔ́ŋ. ³ Bábhɛ̀t chí mǎmbo mbɔ́nyune nkaysi yeká abhɛ̀t chí ndũ menyinɔ́ mmik. Bábhɔ́ŋ mpabhamík ne bati. Bǎgwà ne bati. Eyɔ́ épú tóŋ nɔ́ bé nkaysi yeká abhɛ̀t chí ndũ menyinɔ́ mmiki ne? Chí enyu eyo. ⁴ Mbák mbo ayeká bárém chí bé bákòŋo chí mé Pɔ́l, báchák mándeme nɔ́kɔ́ chí bé bákòŋo Apólos, nɔ́ étɔ́ŋ bé báchi chí mbo bõ mmiki ne.

⁵ Apólos achí kpík agha? Me Pɔ́l nchi agha? Besé séchi chí bõ betok abhen Mandem átó be sénkú mǎnókó Yesu. Yéntiki mmu ywese ákú chí ebhi betik ebhén Mandem áchyé yí ánkú. ⁶ Mpi erítí mbwót amem bati yeka, Apólos amíákátí manyiep aré. Ke Mandem ké ákú mbwót ángó. ⁷ Mmu ane ápi mbwót ne mmu ane ámyàkati manyiep aré bápú yényiŋ, Mandem mmu ákú mbwót ángó ké ákú yéntiki enyiŋ. ⁸ Mmu ane ápi mbwót ne mmu ane ámyàkati manyiep aré báchi enyu émót, mbɔ́nyune bákú chí enyiŋ éré émót. Mandem ákap yéntiki mmu wap békòŋo ebhi betik ebhén yí ákú. ⁹ Séchém amɔ́ ndũ betik Mandem. Ne báchi mbo nkí

Mandem, ane sékù betik amem, bãpét bãbhak mbo eket ene Mandem átè.

¹⁰ Mandem achyé mé akap, mbo betik awu ntá yeká mbo esáyri nte beket, ngoko nebhúérémik bétée eket sayri, ne néne, mmu achák áte eket aré. Ke yě agha ane átè eket ndũ nebhúéréket eno, abhōj bésót mpok, ante yo sáyri. ¹¹ Yesu Kristo ké áchí nebhúéréket enén báb-hōj bétée eket aré. Ne yí ké áchí nebhúéréket enén báhókó bábhúré. Yě nebhúéréket néchák népú enen mmu ákway béghóko. ¹² Mbok bho básót pú ne silbha ne batay ŋaŋaŋ bétée eket ndũ nebhúéréket eno.

Báchák básót menok ne táko ane nnya ényie ne táko ane nnya ébhúre aré ndu bétée eket ndũ nebhúéréket eno.

¹³ Ke ewak ene Yesu ápètnsem fá amik, betik ebhen yěntiki nte-beket ákú befú kponoroŋ. Ewak eyo, Mandem ákú ngó ántōj enyũ betik ebhen yěntiki mmu béchí.

¹⁴ Mbák ngó ábhíkí sōj betik ebhen mmu ákú ndũ nebhúéréket eno, chōj Mandem ankap yí ndũ betik ebhi.

¹⁵ Ke mmu ane ngó áśōj betik ebhen yí ákú ndũ nebhúéréket eno, ábhōj chí ménémé. Mandem āpeme enyũ nte-beket wu, ke ábhák chí mbo mmu ane árōbhé chí mandú bésōj amem eket, ke anōne, afú, eket éśōj kurokotok.

¹⁶ Bě bakoŋo Yesu bāřĩŋĩ sayri bé bāchí mbo ekerákap Mandem ne bé Efōjō Mandem achí ne bhe. ¹⁷ Mbák mmu ánhōjĩ ekerákap Mandem, chōj Mandem ānaŋa yí. Mandem ānaŋa yí mbōnyune ekeré Mandem ébhōj bebhak chí ntá yí aywĩntí, ne be bakoŋo Yesu bachí ekerákap Mandem eyo.

¹⁸ Dš ká bérwō mm̄et yeká! Mbák ye mmũ yweka akáysí bé achí ndiŋindak békōŋo nkaysi bō mmik, éří yí áŋjĩbhíri ámbák mbo mmu ane ábhíkí řiŋi yěnyĩ ntá bō mmik. Chōj eyo énkwaŋ yí ambak ndiŋindak, békōŋo nkaysi Mandem. ¹⁹ Nchí ghati bhe nó ne ntí be enyĩ ené bō mmik básōt mbo nerĩŋindak chí echĩnti besí Mandem. Échí nkúbhé mbo enyũ básĩŋĩ amem Ekāti Mandem be, "Mbok bo bákáysí bé bāchí bariŋĩndak. Ke nkúbhé nerĩŋĩndak enap ké Mandem ásōt bédép bō amik." ²⁰ Ndũ nebh̄et achák amem Ekāti Mandem, básĩj be, "Enyĩ ené bō mmik bákáysí bé chí nerĩŋĩndak, épú yěnyĩ besí Mandem." ²¹ Yě mmũ yweka áké pá yé nnyu ěti bō abhen Mandem átó mankwák yí. Bābhōj bérĩŋĩ bé yěntiki mmu ane Mandem áchyé bhe, achyé ntá yeká mankem, ne yěntiki enyĩ ené Mandem áchyé bhe, échí chí ntá yěntiki mmũ yweka. ²² Mandem ato bhe batōj mbo me Pšl, ne Apólos ne Píta bé sėnkwaŋ bhe. Mandem aghókó mmik be ánkwaŋ bhe. Yěntiki enyĩ ené éfākari ne bhe ndũ nepém enen, ne yě chí ndũ mpok ane mmu ágú ékwāk be. Yěntiki enyĩ ené echí néne ne yě chí ene étwō ambi étwō be chí ne berí. Menkem chí ebheka. ²³ Ke Kristo ke abhōj bhe. Ne Mandem ke abhōj Kristo.

Bōnto Kristo

4 Měyāŋ māsōt me ne Apólos mbo bō betok Yesu Kristo. Mandem achyé bhesē tetep ywi ane áchí bhésé bhésé bé sėnk̄ bo mánjwimem. ² Enyĩ ené échí aré chí be mūbetik ane báfyé yí enyĩ awō bé ánkém

sayri, abhōj betōj chi-betik aywi bé yí achí mmũ tetep.

³ Ke mbák chí mé, yěntiki enyĩ ené bārēm ěti ya, eyo épú chyē me esōjri anti, yě chí bé bo bāchák ké bāyāŋ bērem enyũ mmũ betok menchí. Membōj mpú kwáy bērem bé nchí esáyri mūbetok, ne mpú kwáy bērem be nchí ebéptí mūbetok. ⁴ Mpú gho yě bekwéné ebhén béchí ne membōj. Ke eyo ébhíkí tōj bé mbíkí bhōj bekwéné, Acha aywĩntí ké átāŋ mé, puyé chí membōj. ⁵ Ébhíkí ří yé bé mmu ántāŋ nti ené mpok ábhíkí re kwáy. Nywōp Yesu ápètnsem, chōj ank̄ yěntiki enyĩ ené échí amem ejuri néne émfú kponoroŋ. Mpok yo, chōj ank̄ yěntiki nkaysi ane áchí mmu anti amfú kponoroŋ. Mpok eyo chōj Mandem ambiti yěntiki mmu békōŋo ebhi betik ebhen yí ákú.

⁶ Bōma, menyĩ ebhen né měghati bhe bėyĩŋi me ne Apólos. Ntí achí be mǎngók enyĩ aré, ndu békōj chí enyĩ ené básĩŋĩ amem Ekāti Mandem. Ébhíkí ří bé mǎmpānyu ěti mbok bōbatí, mǎmbyaka nōko bāchák.

⁷ Wō mmu ŋpānyu, agha ághátí wō bé ŋchā bo bāchák? Mmu yweká ane ábhōj enyĩ ené puyé Mandem ké áchyé yí yó, chí agha? Mbák Mandem ke áchyé yěntiki enyĩ ene yěntiki mmu yweká ábhōj, ndáká yí bāpānyu mbo bé menyĩ ebhen bābhōj, bābhōj bo chí ndũ betāŋ ebheka?

⁸ Pú bārēm be mǎnāŋ bābhōj yěntiki enyĩ? Mǎnāŋ bājwí ne akap ane Efōjō Bedyere áchyé bhó! Bākwen bafō, yěndu sėpú bafō. Ke enyĩ ene měyāŋ chí be mǎmbák bafō tetep ndũ baraka Mandem be besē bōnto Yesu nkwo sėmbák bafō ne bhe. ⁹ Échí mbo be Mandem ákú besē bōnto Yesu sėmbák bō abhen bāchókó nnet nenti bōnkwa mankem. Séchí mbo bō abhen bārē kú ebéptí ndak, manyé ákwén bhó, bápoko ye bho bérōj bėwáy besí bo mankem, besí bō mmik ne besí bōāngel. ¹⁰ Besē bōnto séchí bechĩntí bho ndũ séchíe bapém yesé ntá Kristo, ke be bachí bariŋĩndak ndũ bābhárē mm̄et ne Yesu. Séchí mbo bō abhen Mandem ábhíkí chyē bhó betāŋ, ke be bābhōj betāŋ. Bo bāchyē be kenókó, ke bāwáy bhesé wáy. ¹¹ Kpátē echōj, séchí bo nsay ne nchebhe manyier menyũ ne nden befye am̄et. Séchí bō mantem, ne eket ené mmu ywese ábhĩŋi bé eyi épú.

¹² Sėperé bhōj nenyíé sėnāŋ sékpōt nsōjĩ ndu bek̄ betik ne amó. Mpok bo básōkōti bhesé, sėn̄k chí mm̄et bé Mandem ánjét bhó. Ne mpok bo bāchyē bhesé esōjri, sékēp chí nti. ¹³ Mpok bo bārēm bebéptí menyĩ ěti yesé, sékēme bhó chí ne eyōj ekōj. Sėrōp chí kebí besí bō mmik. Kpát tē echōj, sėrōp chí mbo ményĩŋĩ ebhen mányó beto ndũ ebhwórē menyĩŋĩ.

¹⁴ Mpú sĩŋ be menyĩ ebhen chí ndu bek̄ ntíānwōp ánkém bé ěti menyĩ ebhen bāk̄. Nchí sĩŋ chí béchyé be maníe mbōnyune bachí bōbha abhen nkōj tontó. ¹⁵ Yě bābhōj chí beyā bo bāchák abhen bātōj be menyĩ ěti Kristo, bābhōj chí chí amōt. Bābhōj chí chí amōt mbōnyune be bho bābhárē mm̄et ne Yesu Kristo néne, me ké ntwó ngátí nyaka bhé Mbok Ndĩndĩ ke mǎnókó. ¹⁶ Měnik̄mm̄et ntá yeká bé mǎnkōj epĩ eyá mbo enyũ mmó ákōŋo epĩŋĩ étáyí. ¹⁷ ěti eyo ké nchí tó bé Tímōti mmu áchí mōwa ndũ ábhárē mm̄et ne Acha mbo me. Nkōj yí tontó, ne achí mmú tetep. Nchí tó yí

be antwō antik be enyū nepém ena, mbo mmũ Yesu Kristo nēchi, nkúbhé mbo enyū mētōn bōnkwo yēntiki ebhak.

¹⁸ Ndíñí be mbok eyeka bāpānyu mbōnyune bākaysi be mpú pere kway bétwō begho bhe. ¹⁹ Ke mbák chí nkaysi Mandem, chōn ntwō awu mandú mpok. Ne nnān nchwōp awu, chōn membōn ndíñí mbák bō abhen bápā nō nyu báchí chí bō nyu wúwú, ne mbák betan Mandem béchí ne bhó tetep. chōn ndíñí. ²⁰ Nchí rem nō ne ntí be bāññi bé Mandem achí ne mmu mbo Mfō aywi chí mbák betan Mandem béchí ne yí ndũ nepém eni. Épú wenti chí ndũ erítí eyōñnyu yóyó. ²¹ Enyīn ene bāyān chi ene? Bāyān ntwō awu chí ne ékpá awó, ke chi ne eyōn petii betōn be nkoñ be tetep?

Báké ka mmu ane ábhōñ epō epīn ámbák ne bhe

5 Cháá! Bághátí mé epúsí ené échí nénté eneká. Ne enyū epúsí ene, yé chí bō abhen bábhíkí noko Mandem bápú kwáy béká be émbák ndũ nkwo wap. Mmu áre bhēre ne ngōré étáyi ná? ² Ne māmpa noko chí nyu? Pú enyīn ene bābhōñ bēbhak chí ndũ nedí-kebhō? Bābhōn bēfēre mmu ane ákú eyō enyū epōndak ndũ nkwo yweka. ³ Yēndu mpú awu ne bhe besí ne besí, nchí ne bhe mbōnyune ntí ena néchí awu ne bhe. Ne nnān mkpōt nnyé mmu ane ákú awu ndak, ⁴ ndũ nnyén Yesu Kristo Acha, ne nchi bhák ne bhe ndũ nkaysi ya mpok bāchem ndu bechye Mandem kenókó. Chōn betan Yesu Acha ywese mémbak nkwo ne bhe. ⁵ Fíé ká mmu ane ákú awu ndak awó Satan, bé árchōñtí mmuēt yi. Ánān ambak awó Satan, chōn Satan anchōñtí mmuēt eyi. Kē ka enyu eyō ne manō yweka, be Mandem ampeme efōjó eyi ndũ nywōp enen Yesu Acha ápētnsem.

⁶ Ndaká yí bāpānyu? Bābhíkí rīñi bé mandú yís ane báfyé ndu fláwa ane bábáy ndu béghan pōpōf, ákē fláwa amwōt ke? ⁷ Feré yé ka bebú bho amuēt, bé béké go mentaka ndũ nkwo yweka. Feré ká bebú ebho bé yēntiki mmũ yweka ambak pépép ne ntí nemōt. Dīñí ká be newú Yesu ndũ ekotákátí nékē bakoñ Yesu bārcp chí pépép besí Mandem. Yí Kristo, achí mbo mōnkwo men ane bo Israel básōt nyaka manchye mbo akap ntá Mandem ndũ mpok ane mányie Epā Nekīñi. ⁸ Séndó ye yēntiki enyū bebú, bé bebú béké gó ménjwí ndũ nkwo aywesé. Sénkú nókó chí berí, sénkoñ noko mbi Mandem ne ntí némōt. Chōn eyō énkē sémbak mbo bret ane kebhoñ yís ane bo mányie nyaka mpok Epā Nekīñi. Enyu eyō ké besé nkwo sébhōñ ményie Epā Nekīñi mbo bō tetep abhen bapu apú ne bhó.

⁹ Ndũ ekátí ene njāmbi ntō bhe, ngátí bhé be báké bhōn yēnyīn bekē ne bo abhen bākū barak epúsí.

¹⁰ Mpú rem chí eti bō abhen bápú bakoñ Yesu, yé bachi chí bo epusí, yé chí bō abhen báfyé amík ndũ menyīn bo báchák, yé bāghēp, yé chí bo abhen báb- hōñ bōmandem béchák. Mpú rem eti bō mmik mbōnyune mbák mmu ándém bé apú chem mmuēt ne bhó, abhoñ bérō mmiki ne. ¹¹ Enyīn ene nsíñí nyaka bekē be māndíñí chí bé báké bhōn yēnyīn bekē ne mmu ane árēm be yí achi nkoñ Yesu, yé nō, ankē noko

menyīn mbo barak epúsí, ne bēfyé amík ndũ menyīn bo báchák, ne bebhoñ bōmandem báchák, ne berem bebéptí menyīn eti bo báchák, ne yé chí bebhak nyūmém, ne beghep aghēp. Yé chí menyīé, báké nyie ne enyū mmu wu. ¹² Mbíkí bhōn betan bétán bō abhen bápú bakoñ Yesu. Bābhōn bétán chí batí bō nkwo abhen bākū bebéptí menyīn mbo ebhen. ¹³ Mandem ké áb- hōñ betan bétán bo nefí, ne chōn yí antán bō. Ke ém- bák chí bhe bō nkwo Yesu, mankú mbo enyū Ekátí Mandem érēm be, “Bābhōn bēfēre mmu ane ákū bebú ndũ nkwo yweká.”

Ébhíkí rí bekē manyé ne ntí mmũ nkwo

6 Ékō ná ke mmu yweká ansōt ndak andōk besí batanā manyé abhen bápú bakoñ Yesu mpok yí ábhōn ndak ne ntí mmũ Mandem, ené yi ábhōñ berōn ntá batí bo Mandem? ² Bē bābhíkí rīñi be ewak émōt, chōn bo Mandem mántán bō mmik ke? Mbák bābhōn betán bō mmik ewak émōt, bōbekpíkíri abhen báchí nénté eneká ké bapú kwáy bétán ké? ³ Bābhíkí rīñi bé ewak émōt, chōn bese bo Mandem séntān bōāngel? Bārú bekpíkíri abhen bābhōn ne batí ndũ nepém enén fá amik ké báchá be bétán? ⁴ Mbák yé mmũ yweka ab- hōn menyū bekpíkíri ebho, áké sōt bo besí bo abhen bābhíkí bhōn kenókó besí bōnkwo Yesu bé mántán bō. ⁵ Nchí rem nō bé ntíānwōp ánkém bé. Yé ndīñindak apú ndũ nkwo yweká ane ákwāy ményūre bo nkwo abhen bābhōñ ekpíkíri ne batí ke? ⁶ Cháá! Mmu Mandem ánkú manyé ne ntí, bé bo Mandem mándōk mánte besí bo abhen bābhíkí noko Yesu Kristo mántán bō?

⁷ Mbōn bekē manyé ne ntí, étōn bé mānān bākwen ndũ mbi Mandem. Mmu ánká bekwéné ebhén ntí ákú yí, nō éber ke? Mmu ányie wō nsem amōt, eyō énkē yi? ⁸ Ne be babhoñ bākū batí bekwéné, mānyie noko batí bō nkwo nsem amōt.

⁹ Bābhíkí rīñi be yé ewak, Mandem apú bhák Mfō ntá bō abhen bápú chak ke? Mmu áké rwo mmuēt. Yé agha ane ákū barak epusí, yé agha ane ákōn bōmandem bachak, ne bakwené berwōp, ne yēntiki mbakanem ane ákū kebhuéré ne ntí mbakanem ne yēntiki ngōré ane ákū kebhuéré ne ntí ngōré, ¹⁰ ne yé agha ane ághēp aghēp, ne yé agha ane áchí nyūmém, ne yé agha ane árēm bebéptí menyīn eti bo báchák, ne yé agha ane áchí ngép ntāntan, menyū bo bho mankem bápú kway beb- hak ndũ nkwo bho abhen Mandem achi Mfō wap. ¹¹ Ne nkúbhé enyu eyō ké mbok yeká báchí nyaka. Ke néne, Efōjó Bedyere anān asó bebú bheka aféré, akē bé māmbák bo Mandem. Ne eti enyīn ené Yesu Kristo Acha ákú, Efōjó Bedyere akē nkwo bé be māmbák chak besí Mandem.

Mandem achyé bhesé mmuēt bé sēnchíe yí kenókó ne yō

¹² Mmu ákwāy bérēm be, “Mbōn ngāngan bekē yēntiki enyīn ené nkōñ.” Échí tetep, ke échí nkwo tetep bé puyé yēntiki enyīn ké ékwāy békwak bhe. Mbōn ngāngan bekē yēntiki enyīn. Ke enyīn ené mēbhák nsem an-

ten eyi épú. ¹³ Mmu achák äkwáy béréme be, “Mandem aghókó nenyíé chí bé mányíé mámfyé menie, aghoko menie be nenyíé nemfæet are ke nénchwe mmu amæet.” Échí tetep, ke ewak émot, Mandem äkæ be menie béképerere bhak, nenyíé nkwo keperere bhák. Mandem abhíkí ghoko mmæet nkwa chí ndũ barak epúsí. Aghókó mmæet yesé chí bé sénkónó Yesu Acha ne yó. Ne yí Yesu Acha ké áchyè bhésé menyin ebhen békwàk mmæet eyese embak sayri. ¹⁴ Mandem ákú nyaka Yesu apetnsem ndũ nepém, ne ndũ betan ebhi, chon ankæ besé nkwo sémpetnsem ndũ nepém ne mmæet ekæ.

¹⁵ Bābhíkí rinji bé nkwo Kristo mankem chí mmæet Kristo? Éri yé bé mmu ánsót mmæet ane áchí epókómæet Kristo anchye ntá ngwé-nekæ? Wáwák! ¹⁶ Bābhíkí rinji bé mmu ane áchéme mmæet ne ngwé-nekæ, arɔp chí mmæet amot ne yí? Échí enyu eyo mbonyune Ekáti Mandem eghati bhese be, “Bõ bati apay, báɔp chí mmũ amot.” ¹⁷ Ke mmu ane ábháre mmæet ne Yesu Acha, ábhón nkaysi amot ne yí.

¹⁸ Báké bhón yényin bekæ ne barak epúsí! Bebé béchák menkem ebhén mmu ákæ bébhíkí bhón ndak ne mmæet mmu. Ke mmu ane ákæ barak epúsí, áchón chí mmæet eyi yimbón. ¹⁹ Bābhíkí rinji bé mmæet eyeka chí ekerákap Mandem ené Efónó Bedyere áchón aré? Mandem achyé bé Efónó Bedyere be ámbák ne bhe, néne, báɔp chí bo Mandem. Bāpet bāpu ndũ mmæet eyeka. ²⁰ Mandem aku be ne beyä nkáp, bābhón yé bechye yi kenókó ne mmæet eyeka.

Menyin ebhen sébhón bérinji éti nebhay

7 Nchí yán bégháti be éti menyin ebhen bābhébé me ndũ ekáti ené bāsíní. Nká ne bhe bé érí mmu áchón kébháy ngwé. ² Ke tēndu beyä bo abhen bābhíkí bhón nebhay bābhón mamæ bekæ epúsí, yéntiki mbakanem abhón bebhay ngwé anchón ne yí, ne yéntiki ngwé ámbón aywi nném anchón ne yí. ³ Nném abhón béchye mmæet nta ngwé ywi, ne ngwé abhón bechye mmæet nta nném, mbo enyu éyàn. ⁴ Ebhón bebhak nɔ mbonyune puyé ngwé ké ábhón mmæet eyi, chí nném. Ne puyé nném ke ábhón mmæet eyi, chí ngwé. ⁵ Ngwé ne nném báké kan ye bati kebhéré, ebhikifæet ndũ mpok ane báká eyon emot be báyan béchwé ndũ nenikímæet ntá Mandem. Mpok yo ánán ámfæét, bābhón bepet bechem mmæet, be Satan áké rwo bhe mánkwén ndũ nemæ ndũ bāpú kway bekem mmæet.

⁶ Mpú rem nó chí béfyé bé ebhé bé bābhón bekæ nó, nchí chye be chí maníé, ⁷ be yéntiki mmu ámbák ndũ mmæet eyi kebón ngwé mbo me, ke yéntiki mmu abhón aywi akap ané Mandem áchyé yi. Achyé mbok akap bébhón nebhay, achyé bāchák chí akap béchón ndũ mmæet eyap kebáy nebhay.

⁸ Ntá bõ abhen bābhíkí bhón nebhay, ne mánkwésé, nchí rem be mándp mméremæet ayap mbo me. ⁹ Ke mbák mbok bho bāchí ndũ nkwo yweká abhen bāpú kwáy békém mmæet, éri bé mámbón nebhay. Éri bé bõ mámbón nebhay echa bechón nɔ, ekwaká kebhéré éndu nɔkɔ bhɔ anti.

¹⁰ Néne, nchí fyé ebhé ntá yéntiki mmu ane ábhón nebhay, ne ebhé ene éfú chí ntá mbón Yesu Acha. Ngwé abhíkí bhón béró nném ndũ nebhay. ¹¹ Ke mbák ngwé aró nném, abhón béchón ndũ mmæet eyi, kebáy mmu achák. Mbák épú nó, ámpétnsem ntá nném aywi. Mbakanem nkwo abhíkí bhón béró ngwé ywi ndũ nebhay.

¹² Enyin ené méghati bhe néne éyíní yéntiki mmu ane ábháy ngwé ane ápú nkonjo Yesu, ne membón ké nchí ghati bhe yó, ébhíkí fú chí ntá Yesu Acha. Yéntiki múnkwæ ane ábhón ngwé ane ábhíkí noko Yesu, ke ngwé wu akon béchón ne yí, nném áké rɔ yí ndũ nebhay. ¹³ Ne mbák ngwé ane ásíki nti ne Yesu abhón nném ane ápú nkonjo Yesu, ke nném akon béchón ne yí, ngwé wu áké rɔ yí ndũ nebhay. ¹⁴ Ntí achí bé nepém ngwé ane achí nkonjo Kristo nekway bekæ nném ambak mmũ Mandem. Ne nepém nném ane achí nkonjo Kristo nekway bekæ ngwé ywi ambak mmũ Mandem. Mbo épú nó, mbú bõ bheka bāpú kwáy bebhak bo Mandem. Ke ndũ échí nó, Mandem ánsót bõbhap mambak bõbhi.

¹⁵ Ke mbák mmu ane ápú nkonjo Yesu, yé chí mbakanem, yé chí ngwé, áyán béró nti, mándó yí ándón. Émbák nó, ebhé Mandem épú kém yé chí ngwé, yé chí mbakanem, mbonyune Mandem apú yán yényin ene énsónnó nti móywi amem. ¹⁶ Bõ bagwé abhen bachí bakonjo Yesu, baríní ná mbák éti eyeká ke Mandem ákwáy béréme maném abheka abhen bābhíkí noko Mandem? Ne be babhakanem abhen bachí bakonjo Yesu, baríní ná bé éti yeká Mandem ákwáy béréme bagwé bheka abhen bābhíkí noko Mandem?

Yéntiki mmu abhón bébhære nepém eni mbo mmu Mandem

¹⁷ Enyin ene bābhón berinji chí be yéntiki mmu abhón bébhære nepém eni mbo enyũ Mandem áyàn yí ambak. Ené ké échí ebhé ené nchí chye bõnkwo mankem yéntiki ebhak. ¹⁸ Mbák mánán básyer nyaka mmu ke Mandem ábhíní yí, áké nu bebhak mbo mmu ane bābhíkí syer yí. Ne mbák mmu achí ane Mandem ábhíní yí ene bābhíkí re syer yí, áké nu bé mánsíer yí bekonjo epin ene bo Israel. ¹⁹ Nchí rem nó mbonyune yé básyer mmu yé bābhíkí syer, eyo épú kwak ndũ yé mbi. Nném enyin chí bébhære bebhé Mandem. ²⁰ Yéntiki mmu yweká ándp enyũ yí áchí nyaka mpok Mandem ábhíní yí ámbák nkonjo Yesu. ²¹ Mbák chí nyaka chí nsem mpok Mandem ábhíní wó, eyo éké sɔnri nti ene amem. Mbák çbhón mbi bekæ bé óké pere bhák nsem, dón ambi.

²² Báké ghókóntik be nsem ane Mandem ábhíní apet apú nsem besí Mandem. Mbonyune abhat mmæet ne Yesu Acha, ne apet apú ndũ kesemé bebú. Ne mmu ane ápú nsem fá amik, ndũ Mandem ábhíní yí, arɔp chí nsem Yesu Kristo. ²³ Mandem aku bhe ne beyä nkáp aféré ndũ kesem. Báɔp chí basem Yesu Kristo. Báképerere kæ ye mmæet eyeka basem ntá bõ mmik.

²⁴ Bõma, éri ye bé yéntiki mmu yweká ándón ambi bebhak ndu nte ane yí áchí nyaka mpok Mandem ábhíní yí.

Bakwāy bho ne mánkwésé

²⁵ Enyīn ené mēghati bhe néne éyíjǐ bakwāy bho ne mánkwésé. Puyě chí enyīn ené éfú ntá Yesu Acha. Nchí ghati bhe chí enyīn ené nkáysí. Ke bābhōn begbok mé mbōnyune nchí mmu ane nchí rem ndak mángók, ne ntí bé Yesu Acha achí ne me. ²⁶ Bényíjǐ esōnri ené échí ndū mpok ane, nchí rem bé mmu ane áchí ndū mmuet mmuet eyi, ámbák mbo enyū áchí. ²⁷ Mmu yweka ane ábhōn ngóré, áké ro yí. Ane ábhíki bhōn ngóré, áké nu bébháy ngóré. ²⁸ Ke mbák mmu yweká abhay ngóré, abhíki kú bebú. Ne mbák mónkwen ngóré abhay nném, abhíki kú bebú. Ke diñjǐ ká bé bō abhen bābhāy nebhay bābhōn beyā esōnri fá amík, ne nchí yán chí bekú be bāké chwe ndū esōnri. ²⁹ Bōma, enyīn ené mēyán mǎndíjǐ chí be manywōp ané Mandem áchyé bhesé ábhíki pere yá. Éyàn ye bé bébhó néne, yěntiki mmu ane ábháy ngóré ámbák mbo mmu ane ábhíki bhōn ngóré. ³⁰ Ne bō abhen bāchí ndū nedí kebho babhōn bebhák mbo bō abhen bápú ndū nedí kebho. Ne yěntiki mmu ane mañák áchí ne yí, ámbák mbo mmu ane mañák ápú ne yí. Ne yěntiki mmu ane ákú menyīn, ámbák mbo mmu ane ábhíki bhōn menyīn. ³¹ Ne bo abhen bābhōn enyīn bekú ne menyīn mmik, báké noko menyīn ebho, mbōnyune mmiki ne áfuerē fuet ne menyīn ebhi menkem.

³² Mbíki yán be mǎmbōn menyīn ebhen besōnri bati yeka amem. Mmū ane ábhíki bháy ngóré, afyé ntí ndu bekú betik Acha Yesu, ne ákaysi bekú chí menyīn ebhen bekú Mandem ambōn mañák ne yi. ³³ Ke nkaysi mmu ane ábháy ngóré ábhák chí ndū menyīn mmik. Áyan bekú chí menyīn ebhen bekú ngóré ywi ámbōn mañák ne yi. ³⁴ Mmu wu ábhōn ye chí bati ápáy. Mónkwen ngóré ne baghóré bachak abhen bābhíki bhōn manem bafyé ntí chí ndū betik Acha Yesu. Yěntiki mmu wap áyan béchyé ntí ne mmuet nkem chí ntá Mandem. Ke nkaysi ngóré ane ábháy nném, ábhák chí ndū menyīn mmik, ne áyán bekú chí menyīn ebhen bekú nném aywi ambōn mañák ne yi. ³⁵ Nchí rem menyīn ebhen ndu bekwak bhe, puyě chí ndu bechet bhé mbi. Nchí yan chí bekwak mǎnkó ndū mbi ané achi chak ne be yěntiki mmū yweka ankú betik Acha ne ntí nemot.

³⁶ Bényíjǐ mmū ane átí bebhay ngóré, mbák agho be abhōn bebhay ngóré ndū beyā ekwak béchí yi antí ne apu kway bekem mmuet, ne mpok áfuet, éri bé ámbáy ngóré. Bebú bepu are. ³⁷ Ke mbák mbōn mbakanem akú ntí eni bé yí apú pere bháy ngóré ane yí átí, ne ákwáy békém mmuet, nó akú sayri ndū ábhíki bháy ngóré. ³⁸ Échí yé bé mmu ane ábháy ngóré ane yí átí, akú sayri. Ke mmu ane áchókó kebhay ngóré, akú enyīn ené éri échá. ³⁹ Ngóré abhōn bebhák ne nném aywi te ndiere newú. Ke mbák nném agu, abhōn ngāngan bébháy yěntiki mmu achák ane yí ákōn. Ke mmu wu abhōn bebhak chí mmu ane áchí nkoño Yesu Acha. ⁴⁰ Ke ndū nkáysí ya, eri echa be ngóré ane nném éywi ágú an-chōkō enyu eyo, yi ke bhay nném. Ne me nnókó bé Éfōnó Mandem ké áchyé mé nkaysi ane.

Nenyíe mandem nsé

8 Néne, bényíjǐ enyīn ené bāsínjǐ éti nenyíe bo-mandem nse, enyīn ené mbōnō bēghátí bhe chí be échí tetep mbo enyū bǎrémé be, “Besé mankem séríjǐ enyīn.” Ke enyū neríjǐ eno nékú mmu anjoñ noko mmuet. Enyīn ené échyé bō nkwo Yesu bétán chí ekōñ. ² Mmu ane ákáysí bé aríjǐ, áñōn chí bé abhíki riñi menyīn ebhen Mandem áyàn yí ándíjǐ. ³ Ke mmū ane akōñ Mandem ke Mandem áriñi mbo aywí mmu.

⁴ Bényíjǐ nenyíe enen bāchye ntá bōmandem nse, besé mankem séríjǐ bé mandem nsé apu yěnyīn ne abhíki bhōn nepém. Mandem amot ke achi, achák ápú.

⁵ Menyīn béchí amfay, béchák béchí fá amík ebhén bo bāsōt mbo bōmándém. Beyā menyīn béchí enyuyō ne mbok bho bāsōt bo mbo bafō bhap. ⁶ Ke ntá yese, séríjǐ be Mandem amot ke áchí. Yí chí Eta ne yi ke ághókó yěntiki enyīn. Aghókó bhesé be sémbák bōbhi. Yesu Kristo Acha achí nkwo chi amot. Mandem afueré ntá yi ke ághoko yěntiki enyīn, ne nepém enese néfú chí ntá yi. ⁷ Ke yěndu séríjǐ bé mandem nsé abhíki bhōn nepém, mbok bho bāchí ndū nkwo ywesé abhen bābhíki riñi nō. Mpok mányíe nenyíe mandem nsé, ébhak amem bati yap chí mbo be bōmandem nsé chí bōmándém abhen bābhōn nepém tetep. Ne ndū bābhíki re sene ndū mbi Mandem, bákàysi bé nenyíe mandem nsé néchōnti bó besí Mandem.

⁸ Échí tetep bé nenyíe népú kwáy bekú besé sembák kékwót ne Mandem. Mbák sényie nenyíe, eyo épú kwak bhesé. Ne mbák sébhíki nyíe nenyíe, eyo épú kú bhesé yěnyīn.

⁹ Bābhōn ngāngan ményíe yěntiki enyīn ené bākōn. Ke sot ka mpok bé bāké kú mmu ane ábhíki re sene ndū mbi Mandem ánkwén ndū bebú éti enyīn ene mányie.

¹⁰ Sénsót bé mmu ane ábhíki re sene ndū Eyōñ Mandem agho wō mmu óríjǐ menyīn ebhen ndū óchí amem eket mandem nsé ónyie nenyíe. Wō óríjǐ bé eyo épú kú yěnyīn. Ke ókáysí bé épú kú yi ánkwén ndū ntá ane menyie nenyíe enen bachye ntá mandem nsé? Mbák émfákári nō, épú chōnti ntí eni amem besí Mandem?

¹¹ Ne enyīn ené wō mmu óríjǐ enyīn ókú, énochōnti nepém mmu ane ábhíki re sene ndū mbi Mandem. Ke óké ghōkōntik bé yí wu chí ntí manō ane Kristo ágú éti yi nkwo. ¹² Diñjǐ yeka bé, mbák mmu ákú ntí mmu nkwo bebú, anchōnti ntí eni enen nebhi ki re tan amem, nó ákú Kristo nkwo bebú. ¹³ Éti yo, mbák nenyíe enen ményie nebhōn bekú ntí mmu nkwo ánkwen, chōñ mkpík ndo menyie nnya ndu nepém ena, tēndu mpu yan bekú ntí mmu nkwo ánkwen.

Betikí munto Yesu ne enyū bābhōn békém yi

9 Mbíki bhōn betan bekú yěntiki enyīn ené méyàn bekú ke? Mpú munto Yesu Kristo? Mbíki ghó Yesu Kristo Acha ywese ne amík ke? Pú betik ebhá ke bekú bāchí bakoño Acha? ² Yé émbak chí bé bo bāchák bābhíki ka bé nchí munto Yesu Kristo, be bāríjǐ be nchí munto Yesu. Nebhat ane bābháré mmuet ne Yesu Acha, áñōn bé nchí munto ywi tetep. ³ Menyīn ebhen

mbóŋǵ béghati bō abhen bārēm be mēmpú mūnto Yesu chí be ⁴ besé bōnto sepú bo abhen sekway menyie, senyu menyih ebhen bāchyè wu bhese éti betik ebhén sékè ké? ⁵ Besé sébhíké bhōŋ ngāngan ebhay baghōré be yēntiki mmū ywese ánkó nókó ne ngōré ane achi ntí mmu nkwo, mbo bōnno Yesu Acha ne mbo Sēfas ne bōnto bachak? ⁶ Ke chí ndiere Banábas ne me ke séchí bōnto abhen sébhōŋǵ bekū betik ne amó yesé ke sém-bōŋ nenyíé ménýié? ⁷ Ntiki mmu ábhák ntemé nenu ke kechye yí nkáp ne menyih béchák? Ntiki mmu ábhōŋ nkí ke yí kebhōŋ betan bésot nenyíé enen yí áféré aré anyie? Ntiki nchiki mpōŋ abhíké bhōŋ betan ménýú nébhí mpōŋ?

⁸ Enyih ene ndémé puyé chí nkaysi bō mmik. Pú enyih éré émot ke ebhé Mandem éréme? ⁹ Ne básih ndū bebhé Moses be, “Mpok ane mpōŋ ákū betik ebhi, bābhíké bhōŋ bégwót nnyu ywi bé áké nyié mbwot ane yo áyati be amfu ndu bekwo.” Mandem arem enyih ene chí éti mpōŋ ké? ¹⁰ Pú Mandem arem enyih ene chí éti yesé? Teter, básih yó amem Ekáti Mandem chí éti yesé mbonyune éri bé mmu ane ákwáná nkí ne mmu ane áféré nenyíé ebhi mámbáká ntí bé bāchyé bō enap nenyíé, ndū enen bō báféré ebhi. ¹¹ Séghátí bhe Eyōŋ Mandem mbo mmu āpī mbwot ebhi. Éber be bé bho bābhōŋ nsáy ndū betik ebhese mánchye bhese nenyíé ne menyih bechak ké? ¹² Mbák bāchyè bo bāchák nenyíé, pú besé sébhōŋ betan bébhēp be menyih écha bo bachak abho?

Yé nō, sébhíké bhēp be menyih mbo enyu sébhōŋǵ bebhep. Séká yēntiki enyū esōŋŋri. Eyō éri ntá yesé échá bekū enyih ené ékwày bechet be mbi beyihī Mbok Ndíndí Kristo. ¹³ Bābhíké riŋi bé bō abhen bākū betik amem ekerákap Mandem, nenyíé enap néfū chí aré? Ne bō abhen báwày nnya ené bo bátwō ne yó mbo akap, bābhōŋ nenyíé ndu nnya ené bō báwày? ¹⁴ Échí enyu émot mbonyu Yesu Acha areme be, “Nenyíé mmu ane ághati Mbok Ndíndí nébhōŋ bēfú ntá bo abhen Mbok Ndíndí ane yi aghati bho áyèt bho.”

¹⁵ Yēndu échí nō, mbíké rem bé mánkwák me ne yēnyih. Ne mpú síŋ ekáti ene ndu bekū mántó me menyih. Échí sayri be ngú esōŋŋri échá me bebhep bé menyih. Mbíké yāŋ yé mmu ankū nképerē dep awó anti be méghati bho Mbok Ndíndí nkebhēp bō mánkwák me. ¹⁶ Puyé béghati bho Mbok Ndíndí, ke ákū me mpányu, mbonyune eyō chí betik ebhén Mandem areme be membōŋ bekū. Ne mbák mbíké ghati bho Mbok Ndíndí, ébèp ntá ya écha! ¹⁷ Mbo membōŋ ké njábhé betik ebhen, mbú éri bé bo mánchýé mé akap ndū betik ebhá. Ke mékū chí betik ebhén Mandem ayabhe me, afyé bhó amōya, ne mbōŋ bekū bho. ¹⁸ Nsáy ya achí yé bé yi ndū betik ebhen? Nsáy ya achí chí maŋák amen mbōŋǵ béghati bho Mbok Ndíndí ndéndem, nke yāŋ nsáy ane ngati Eyōŋ Mandem ábhōŋǵ bébhōŋ.

¹⁹ Mmu ane nchí nsem nta yi apú. Yé nō, membōŋ nkū mmuét eya nsem ntá yēntiki mmu ndū nchí yaŋ bék-wák beyā bo mántwō ntá Yesu Acha. ²⁰ Mpok nchí ne bo Israel, nchí bhák mbo mmu Israel ndū nchí nu bék-

wák bhó mánsíkínti ne Yesu. Mpok nchí bhák ne bō abhen bākōŋo bebhé Moses, nchí bhák mbo bhō yēndu mpú anten bebhé Moses, ndū nchí nu bekū bō mántwō ntá Yesu Acha. ²¹ Mpok nchí bhak ne bō abhen bápú bo Israel nchí kē menyih chí mbo mmu ane ápú koŋo bebhé Moses, ndū nchí nu bék-wák bō mántwō ntá Yesu Acha. Ene ébhíké tōŋ bé mpú bhūere bebhé Mandem. Ebhé Yesu Kristo achye ké nchí koŋo. ²² Mpok nchí bhák ne bō abhen bābhíké re sene ndū mbi Mandem, nchí bhak mbo bhó ndū nchí nu bék-wák bō mántwō ntá Yesu Acha. Nká bebhak yēntiki enyih ntá bō mankem, ndū nchí nu bébhōŋ yēntiki mbi bék-wák bō mántwō ntá Yesu Acha, yi ámpémé bhó. ²³ Nchí kē menyih ebhen menkem chí bé Mbok Ndíndí éti Yesu Kristo ántáká mbānkem, ne bé Mandem ánjét mé nkwo ne berí ebhen bo abhen bākōŋo Mbok Ndíndí bābhōŋ.

²⁴ Bāké ghōkōntik be mpok bejet ntiet, beyā bo bājèt, ke ndiere mmu ane ájéré áchá bati ké ábhōŋ akap. Nchí ghati ye bhe bé mamfyé betan bejet ntiet enyu ene bāk-way bébhōŋ akap. ²⁵ Yēntiki mmu ane átoŋti mmuēt ndu bejet ntiet ane bebhōŋ akap, ákem mmuēt ndū yēntiki enyih. Bākū nō ndu bebhōŋ akap ane átāt ánhōŋti. Ke akap ané sēnū bebhōŋ, chí akap ane ábhak mpoknkem. ²⁶ Éti yo ké nchí jet téé bérōŋ ndū ngwenti. Mpú mbo mmu ane áté bédép ékwót ne ntí, ke and yí, andep nōkó chí mbúép. ²⁷ Ke nchí den mmuēt ne yēntiki enyū esōŋŋri be mbōŋ mbi bekem mmuēt ndū yēntiki enyih. Nchí yaŋ be ndū ngwenti, Mandem ake rō me ansem, me mmu ngati bho Mbok Ndíndí, an-sot bo bāchák.

Sot ka mpok ne enyih ené éfákári nyaka ne bo Israel

10 Bōma, mbíké yaŋ māngókōntik enyih ene éfákári nyaka ne bachímbi bhese mpok bākō ne Moses amem baso. Mandem akū ekpōkō nebhan ékúti bhō, Manyu Chu akōre bebhe bēpáy bākó amik bápé bārók ebhe échá. ² Ébhák chí mbo bājwítí bhó amem nebhan ne amem Manyu, bé mámbat mmuēt ne Moses mūnti wap. ³ Bō mankem bāré nyié nkúbhé nenyíé maknkay enén néfū ntá Mandem. ⁴ Ne bō mankem mányú nkúbhé manyiep maknkay amen áfū ntá Mandem. Nkúbhé manyiep méré ké bō mányú mbonyune manyiep amen áfū ndū setárebhé esén sékō nyaka ne bhō ké mányú. Ne setárebhé esō sébhák Kristo. ⁵ Yēndu bāghó menyih ebhō nō Mandem ákū ntá yap, beyā ebhap bāré kē chí menyih ebhén bekū Mandem ámbé ntí ne bhó. Éti yo, beyā bhap bágú amem baso, berene bhap béróp aré, mbāŋ ne mban.

⁶ Menyih ebhen bēfákári nyaka ne bachímbi bhese chí bé ménsémtí nókó bhese be séké ŋwaka bekū bebéptí menyih mbo bō. ⁷ Ne bāké koŋo bōmandem nsé mbo enyū mbok eyap bākū nyaka, nkúbhé mbo enyu básíŋí amem Ekáti Mandem be, “Bo bāchōkō ndū epa mányie, mányú, báfate bābhen bepō babhen épúsi.” ⁸ Sébhíké bhōŋ béchwé ndū barak épúsi mbo enyū mbok eyap bākū nyaka, ékú nká bo esa nsem érat (23000) ndū nkwo wap bágú ndū nywōp némót. ⁹ Sébhíké bhōŋ mémó Acha mbo enyū mbok eyap bākū nyaka, ékú

Mandem ató nnyó, ne nnyó ere waytí bó. ¹⁰ Ne séké bhak bō enywintí mbo enyū mbok eyap báchí nyaka, ékú ángel newú anaŋa bho. ¹¹ Menyih ebhen menkem, ebhén béfákárí nyaka ntá bo Israel, béchí chí berih ntá bo báchák. Ke ntá yese, básih menyih ebhen be mén-sémtí nókó bhese bé yěntiki mmu ánsót mpok néne, ené ngwenti mmik arɔbhe kekwt. ¹² Yěntiki mmu ane ákáyí bé atée sayri, ánsót ye mpok bé áké kwén. ¹³ Ke diŋí ká be yěntiki nemɔ enen nétémérí mmu yweka, chí enyū nemɔ enén nénáŋ nétémérí bo báchák nkwo. Mandem apú nók bebhære bariɛp ami, ne apú kwáy berɔ yě nemɔ néntwó ntá mmu yweka enen netana necha yi. Mpok nemɔ nétwó ntá mmu yweka, Mandem áton yi mbi bé yi ántan ancha nemɔ enɔ, ante kpirí ke kwen.

¹⁴ Abhen ekɔŋ, ndū échí nó, báké fyé yé amɔ ndū barak mandem nsé. ¹⁵ Báchí bō abhen bábhónj kebonj. Bē bábhɔŋ mǎnjíŋj beghɔ mbák enyih ené méréŋ épú tetep. ¹⁶ Mpok sényie nenyié Acha, sést nkóp mmem sényie bakak ntá Mandem, besé mankem sényú. Nekɔ ane sékù nó, pú séchém mmuet ne batí ndū manonj Kristo? Ne mpok sébɔkɔti brét sényie, pú séchém mmuet ne batí ndū mmuet Kristo? ¹⁷ Ekpɔkɔ brét émtɔ ke echí. Yěndu besé séyá, séchí mmuet amɔt, mbɔnyune besé mankem sényie chi brét ére amɔt. ¹⁸ Yiŋí ká bo Israel, báway nnya mányie mbo akap ntá Mandem. Pú bo mankem abhen mányie nnya yo báchém mmuet ne Mandem amfay efeme akap ndū akabhe wu? ¹⁹ Mbɔŋ enyih ené mēyán beku mǎndíŋj chí yí? Chí bé mandem nsé ané bō abhen bábhíkí riŋj Mandem báchyè akap nta yi abhɔŋ betan ke? Ke chí bé nnya ené báchyè mbo akap ntá mandem nsé echa nnya échá? ²⁰ Wáwák! Enyih ene mēyàn beku mǎndíŋj chí be akap ané bō abhen bábhíkí riŋj Mandem báchyè, báchyè chí ntá befónj bebúbebu, puyé chí ntá Mandem. Ne mpú yán mǎnchéŋ mmuet ne befónj bebúbebu. ²¹ Bǎpú kwáy besɔt nkóp Acha mǎnjibhiri mmuet mǎnyú nɔkɔ mmém befónj bebúbebu. Ne bǎb-hiki bhɔŋ ményie nenyié Acha, mǎnjibhiri mmuet mányie nɔkɔ nenyié befónj bebúbebu. ²² Kwáé! Bǎyàn beku bebéntí Mandem mémbák ne bhese mbo enyū bo Israel bákú nyaka? Bákáyí bé sétan séchá Mandem ké?

²³ Bǎrém bé bábhɔŋ ngǎngan beku yěntiki enyih. Ke puyé yěntiki enyih ké ékwàk mmu. Ne bǎrém bé bábhɔŋ ngǎngan beku yěntiki enyih, ke puyé yěntiki enyih ké ékwàk mmu ántán ndū barak Mandem. ²⁴ Yě mmū yweka áké kɔ enyih ené ékwák yí aywintí. Mmu yweká aperé kú enyih, ánkú chí enyih ené ékwàk bo báchák nkwo.

²⁵ Bǎkwáy ményie yěntiki nnya ane bati esié, kebhép mbák chí nnya ane báchyé mbo akap ntá njó fú. Ébhíkí ri be mǎnkú enyih ené échɔŋti bati yeka amem. ²⁶ Nchí rem nó mbɔnyune básih amem Ekáti Mandem be, "Mandem ké ábhónj mmik, ne menyih menkem ebhén béchí aré." ²⁷ Mbák mmu ane apú nkonjo Yesu ámbíŋj mmu yweká eket eyi ndū nenyié, ne mmu wu anka bérónj, ánán ándók, ányie yěntiki enyih ené bábhúré yí besí. Áké bhep mbák chí nenyié enen báchyé mbo akap ntá njófú. Ébhíkí ri be yi ankɔ enyih ene ekway bechɔŋti

nti eni amem. ²⁸ Ke mbák bág hátí wó be, "Nenyie enen chí nenyie mandem nsé", kényie nó. Nékway béchɔŋti nti mmu wu amem. ²⁹ Mpú rem nɔ chí éti nti mmu yweká. Nchí rem chí éti nti mmu achák wu. Mmu ákwáy béréŋ be, "Ndaká yí enyih ené échɔŋti nti mmu achák amem ébhónj békanj me beku enyih ené mboŋ ngǎngan ndū mmúét eya?" ³⁰ Mbák mēchyè Mandem bakak ke nnyie nenyie ndaká yí mmu ábhónj béchɔŋti nnyén ena? ³¹ Nchí ghati ye bhe be yě mmū yweka ányie chí nenyie, yě enyih ké yí ányū, abhɔŋ beku yó enyu ené bo bág hō mányie Mandem kenókó. ³² Yěntiki mmū yweka abhɔŋ bébhære nepém eni enyu ené népú chye mmu áchák esɔŋri ndū eni nepém, Yě chí mmu Israel, yě chí mmu ane apú mmu Israel, ne yě chí bō nkwo Mandem. ³³ Membɔŋ nchí kɔ enyu yo. Nchí nu chí bé yěntiki mmu ámbónj maŋák ne yěntiki enyih ené mékù. Mpú kɔ chí enyih ene membɔŋ nkónj ne ené érí ntá ya. Menyih ebhen bérí ntá bo bachak ké mékù, mbɔnyune nchí yan bo mántwɔ ntá Mandem be yi ampeme bho.

11 Njók ká epih eya, mbo enyū mēŋjɔk epihí Kristo. Enyū bo bábhónj bebhak ndū mpok nenikímmuet

² Nchí bítí bhe tontó bé bákaysi me ndū yěntiki enyih ne bákɔŋo sayri menyih ebhen ntónj bhe. ³ Ke enyih échí ené mēyán mǎndíŋj. Kristo achí mūnti yěntiki mbakanem, mbakanem achí mūnti ngɔré aywi, ne Mandem achí mūnti Kristo. ⁴ Mbakanem ane yě áñik chí mmuet yě ághati chí bho menyih ebhen bífú ntá Mandem, mbák ákù nɔ ntí kúti, nɔ apú chye Kristo mūnti ywi kenókó. ⁵ Ne ngɔré ane, yě áñik chí mmuet yě ághati chí bho menyih ebhen bífú ntá Mandem, mbák ákù nɔ kekuti ntí, nó apu chye mūnti ywi kenókó, ne achí enyumɔt mbo ngɔré ane ámu ntí. ⁶ Mbák ngɔré apú yan bekuti ntí, ámkpik andɔk mamu wu. Ke tēndu mému ntí chí enyihí ntíanwɔp ntá ngɔré abhɔŋ yé beku-ti ntí. ⁷ Mbakanem ábhíkí bhónj békúti ntí ndū mpok nenikímmuet tēndu Mandem ághókó mbakanem be ámbák mbo yimbɔŋ ndū beyá babhi. Mbakanem abhɔŋ bekú bo mangó menwɔp Mandem, ke ngɔré átonj chí menwɔp ebhen nném ywi. ⁸ Bē bǎríŋj bé mbakanem abhíkí fú ntá ngɔré, ngɔré ké áfú ntá mbakanem. ⁹ Ne Mandem abhíkí ghoko mbakanem éti ngɔré, ke ághókó ngɔré éti mbakanem. ¹⁰ Ndu échí nó, ngɔré abhɔŋ beku-ti ntí ywi mbo erih betɔŋ be yí achi anten nném ywi, mbɔnyune bɔángel báyiŋj. ¹¹ Yěndu echí nɔ, besé bo sébháre muet ne Acha séríŋj bé ngɔré apú ndū muet eyi, achí anten mbakanem. Ne mbakanem apú ndū muet eyi, achí anten ngɔré. ¹² Échí enyu eyɔ mbɔnyune, ngɔré afú chí amuet mbakanem. Ke néne, ngɔré ke ábhe mbakanem. Ne báké ghɔkɔntik be menyih menkem bífú chí ntá Mandem. ¹³ Bē babhɔŋ mǎngati me ndak ane: échí sayri be ngɔré ánikmmuet ntá Mandem nenti bōnkwo kekuti ntí? ¹⁴ Bekonjo enyu ené Mandem ághókó menyih, be babhɔŋ bábhíkí riŋj bé eróri emene chí enyih ntíanwɔp nta mbakanem? ¹⁵ Ke ngɔré, eróri emene ékwáy ne yí tontó. Ékwáy ne yí mbɔnyune Mandem achyé yí emenéntí be émbák mbo nden ane ngɔré ákúti ntí ne yo. ¹⁶ Yěntiki mmu ane áyàn bekem

ερούτι ndũ ndak ane, ándíñí bé besé bõnto Yesu ne batɔɔ Eyoɔ Mandem ne bõnkwo Mandem bachak, séb-híkí pere bhɔɔ yẽnyin̄ écháκ berem.

Enyũ sébhòɔ ményíe nenyíe Acha
(Mt 26.26-29; Mk 14.22-25; Lk 22.14-20)

¹⁷ Ke béyíñi menyin̄ ebhen mëyàɔ beghati bhe néne, mpú biti bhe mbɔnyune mpok ane bãchem nebhet amɔt ndu menikmuet ntá Mandem bãpú kɛ nɔ chí ndu béghóko, bãchònti chònti. ¹⁸ Enyíñi mbi ené mbòɔ bérem echi be: Bághátí me be mpok bãchemti mbo bõ nkwo, bãkòre mmuet ndũ bakwó, mãnkem nɔkɔ epúti ne bati. Ne nnókó bé tetep achí ndũ enyin̄ ené bághátí mé. ¹⁹ Eri mbɔɔ be ákóre ámbák néntí eneká ndu beke mãngó bõ abhen bákòɔ Yesu ne ntí némót. ²⁰ Mpok ane bãchem nebhet amɔt, puyé chí nenyíe Acha ké mãnyie. ²¹ Nchí rem nó mbɔnyune mpok bãchem ebhak émót, yẽntiki mmu áwene chi ményie eni nenyíe, kenɔɔ batĩ bõnkwo. Eyo énkɛ be mbɔk yeka manchɔkɔ nsay, ené bácháκ mãnyie, mányu, mánkwen. ²² Kwáé! Bãbhíkí bhòɔ beket ebhen mãnyíe mãnyú aré ke? Bãyàɔ bébyak chí bõ nkwo Mandem mãnchye bõ abhen eyap épú ntíánwɔ ke? Bãyàɔ ngátí bhe be yi éti ndak ane? Bãyán be mbítí bhe ké? Nse. Mpú kwáy bébiti bhe wáwák!

²³ Mpú kwáy bébiti bhe mbɔnyune enyin̄ ené Acha ághátí mé ké ngátí bhé nkwo. Échí bé ndũ nkúbhé beti ebhén bátí yi, asɔt ekpɔkɔ bret, ²⁴ achye bakak ntá Mandem, abho bébókóti ekpɔkɔ bret eyɔ anchye nɔkɔ ntá bakoɔ bhi andeme nɔkɔ be, “Né chí mmuet eya ane mëchyè éti yeká. Kɛ nókó ká enyu ené ndu bétik me.” ²⁵ Mánáná nókó ményíe nenyíe, asɔt nkóp ne mmëm amem, achye bakak ntá Mandem nkúbhé mbo enyũ yí ákú ne nenyíe, abho béchyé yẽntiki mmu wap andeme nɔkɔ be, “Né chí nku nko ane Mandem ányú ne bõ mmik éti newú ena. Yẽntiki mpok ane mãnyu mmem ndu nkóp ane kɛ ka nó ndu bétik me.” ²⁶ Ene étòɔ bé kpaté mpok ane Acha ápètnsem, yẽntiki mpok ane mãnyie bret ane, mãnyu mmëm amen, bãghati bo bé yi agu nyaka ndu bépéme bhesé. ²⁷ Ndu echi nɔ, yé agha ane ányie nenyíe Acha, ansɔt nkóp ayi anyu ené ápú chyé yí kenókó, enyũ mmu wu ákú bebú mbɔnyune yí ástɔt mmuet Acha ne manɔɔ ami mbo eráká ndak. ²⁸ Yẽntiki mmu abhɔɔ yé bécháκ nti eni ke ansɔt bret ne nkóp Acha. ²⁹ Yé agha ane ányie nenyíe Acha, ansɔt nkóp ayi ené yí ábhíkí kaysi béchyé mmuet Acha kenókó, chɔɔ Mandem antemsi yí. ³⁰ Éti eyɔ ké beyá bheka máme, bácháκ kepere bhòɔ betan̄, ne abhénéfú bágu. ³¹ Ke mbák besé babhɔɔ sécháκ mmuet, Mandem apú tán̄ bhesé. ³² Ke mbák Acha àtàn̄ bhesé, áchyé bhesé ntém̄si ndu ményúre bhesé bé ewak ene Mandem átàn̄ bõ mmik, áké temsi bhesé nkwo. ³³ Bõma, mpok ane bãchemti be mãnyie nenyíe ekɔɔ ke mãnyie nenyíe Acha, bo abhen báyámbi, bãbhɔɔ menɔɔ bati. ³⁴ Mbák nsay ánu mmũ, ánjámbi ányíe nenyíe eket eyi, bé mpok bãchéme nebhet amɔt, bãké kɛ Mandem ámbé nti. Béyíñi barak ácháκ, chɔɔ membɔɔ ntwó awu nchyé bhe maníe enyũ babhòɔ beke.

Menyũ akap ane Efóɔ Bedyere áchyè

12 Bõma, néne, beyin̄i menyũ akap ane Efóɔ Bedyere áchyè, mbíkí yan̄ mãmbák ndũ ejuri. ² Bãrín̄i be mpok ane bãbhíkí re bho bérín̄i baraká Mandem, bo bákú nyaka mãném ebhi ndũ beyá menyũ, mãnchye nɔkɔ kenókó ntá bɔmandem abhen bãpú rem kepí. ³ Nchí yán̄ yé be mãndíñí be mbák Efóɔ Mandem achí ne mmu, apú kway bérem ebúbɛ éti Yesu Kristo. Ne yé mmu apú kway bérem be Yesu chí Acha mbák Efóɔ Bedyere apú ne yi. ⁴ Akap ane bõ Mandem bãbhòɔ áchí menyũ ne menyũ, ke Efóɔ Mandem éré amɔt ké áchyè akap ankem. ⁵ Betik Yesu Acha ebhén bo Mandem bákway beke béchí menyũ ne menyũ ke Acha ere amɔt ke sékú betik ebhi. ⁶ Babhi áchí menyũ ne menyũ ané Mandem ákú betik ndũ bapém ayesé, ke Mandem ére amɔt ké áchyè betan̄ ntá yẽntiki mmu ndu beke menyin̄. ⁷ Chi bekwak bõnkwo ké Mandem áchyè akap ane átòɔ bé Efóɔ Bedyere achí ne mmu. ⁸ Ntá mmu amɔt, Efóɔ Bedyere áchyé akap bechyé maníe. Ntá mmu achak Efóɔ Bedyere anchye akap berem menyin̄ ebhen yi ákú yi andíñí. ⁹ Ntá mmu amɔt Efóɔ Bedyere áchyé neka, ntá mmu achák anchye akap bébú bo mame. ¹⁰ Ntá mmu amɔt Efóɔ Bedyere áchyé akap beke menyin̄i maknkay, ntá achák anchye akap beghati bho menyin̄ ebhen befu ntá Mandem. Ntá mmu amɔt áchyé akap berin̄i Efóɔ Bedyere ne befóɔ bebúbɛbɛ, ntá achák anchye akap berem beyòɔtɔk ebhen yi abhíkí rin̄i, ne ntá anufú anchye akap ménéne enyin̄ ene mmu areme ndũ eyɔɔ etɔk ene yi abhíkí rin̄i. ¹¹ Nkúbhé Efóɔ Mandem amɔt ke áchyé akap ane ankem. Yí áchyé akap ntá yẽntiki mmu mbo enyu yí áyàn̄.

Mmuet nkwa abhɔɔ bépókómuet nyáná nyáná

¹² Sérín̄i be nkwaɔwan̄ abhɔɔ chí mmuet amɔt, ke bépókómuet bechi nyáná nyáná. Yẽndu bépókómuet beyá, ndiere mmuet amɔt ke áchí. Enyu eyɔ ke échí ne Kristo. ¹³ Mbɔk yesé séchí bo Israel, bácháκ bãpú bo Israel. Mbɔk yesé séchí basem, bácháκ bãpú basem. Ke bájwítí bhesé mankem chí ndũ betan̄ Efóɔ Bedyere éré amɔt, ne sérɔɔ chí mmuet amɔt mbo mmu amɔt. [†] ¹⁴ Échí tetep bé mmuet nkwaɔwan̄ abhíkí bhɔɔ chí épókómuet émɔt. Abhòɔ beyá bépókómuet. ¹⁵ Mbák ekak éndém be, “Tẽndu mpú awɔ, mpú épókómuet.” Eyo énkɛ be ekak éké bhak épókómuet ké? ¹⁶ Ne mbák atú ándem be, “Tẽndu mpú nyésé, mpú épókómuet”, eyɔ épú kɛ bé atú áke bhák épókómuet. ¹⁷ Mbák mmuet nkem achí chí nyésé, mmu ákwáy béghok mban̄ ná? Ne mbák mmuet nkem áchí chí átú, mmu ákwáy béghok eriɛp ná? ¹⁸ Ke mbo enyu échi, Mandem aghókó bépókómuet menkem, akɛ be bɔ mémbak mmu amuet mbo enyũ yi áyáná nyaka be mémbak. ¹⁹ Mbo bépókómuet menkem béchí chí épókómuet émót, mbú mmuet nkwaɔwan̄ áfu fá? ²⁰ Ke mbo enyu échi, bépókómuet béyá, ke ndiere mmuet amɔt ke achi.

† Nkúbhé Efóɔ Bedyere éré ke Mandem achye bhesé.

²¹ Nyésé mmu népú kwáy bégháti awó be, “Mbíki bhɔɔ enyiɔ békɛ ne wɔ?” Ne ntí apu kway bégháti beka be, “Mbíki bhɔɔ yéniɔ békɛ ne wɔ.” ²² Enyiɔ ene serinɔ chí be mmu apú kway bebháak nepém mbák mámféré bépókómuet ebhén bo bákáysi bé bébhíki bhɔɔ men-wɔɔ yi amuet. ²³ Ne bépókómuet ebhén sékàysi bé bépú yéniɔ, bó ké sere sɔt mpok békém. Ne bépókómuet ebhén sébhése bé bo báké ghó ne amík, bó ke sékém sayri encha, ²⁴ bépókómuet ebhen bépú chye mmu ntíánwóp. Ke Mandem aghókó mmuet yesé enyu ene séchyè bépókómuet ebhén bo bábhɔɔ ntíánwóp ne bhɔ kenókó éncha bépókómuet béchák. ²⁵ Mandem aghókó mmuet nkwaɔɔ enyu eyɔ be yéntiki épókómuet embak sayri ne bépókómuet béchák. ²⁶ Mbák épókómuet émót éghòk bebe, béchák menkem béghòk bebe, ne mbák báchyè épókómuet émót kenókó, béchák bébhɔɔ maɔák ne yó.

²⁷ Bè bõnkwa mankem báchi mmuet Kristo ne yéntiki mmú yweka achi épókómuet Yesu. ²⁸ Ne Mandem afyé bo abhen babhɔɔ akap menyú ne menyú ndú nkwa bakoɔ Yesu. Bõ mbi chí abhen yi áchyé akap bebhak bõnto Yesu. Abhen bákòɔ chí bo abhen Mandem achye akap bégháti bho menyin ebhén befu ntá yi. Abhen bapet bákòɔ chí abhen yi áchyé akap bétɔɔ bo Eyɔɔ Mandem. Áchyè báchák akap békɛ menyiní maknkay, abhénéfú anchye akap bébu bõmame, báchák akap békwak bho. Áchyè abhenefu akap bérinɔ bekem bo sayri. Achye bachak akap berem beyɔɔtɔk ebhén bábhíki rinɔ. ²⁹ Bo mankem báchi bõnto ké? Bo mankem báchi baremé kepinti ke? Bo mankem báchi batɔɔ Eyɔɔ Mandem ke? Bo mankem bákè menyiní maknkay ke? ³⁰ Bo mankem babhɔɔ akap bébu bõmame ke? Bo mankem bábhɔɔ akap berem beyɔɔtɔk ebhén bábhíki rinɔ ke? Bo mankem babhɔɔ akap menene menyin ebhen baramé ndú beyɔɔtɔk ebhen babhiki rinɔ ke? ³¹ Ke fyé ká nti ndú bebhɔɔ akap ane acha achak.

Néne, chɔɔ ntɔɔ be mbi ane ári áchá áchák ankem, be mánkoɔ chí wu.

Ekɔɔ echa menyin menkem

13 Yé ndiní berem chi beyɔɔtɔk menkem ne beyɔɔtɔk bɔángel nkwa, mbák mbíki kɔɔ bo, nó nchi chí mbo akánkán ne njáné ené éyɔɔ. ² Ne yé mbɔɔ chí akap bégháti bho menyin ebhén bífú ntá Mandem ne mbák ndiní menyin menkem, † yé chí menyin Mandem ebhén bechi bhésé bhésé, ne mbák mboɔ neka ne Mandem enyu ené mékwáy bégháti njie ngo be, “Fá fá”, amfa, ke nke kɔɔ bo, nɔ mpú yéniɔ. ³ Mbák nchyé menyin ebhá menkem ntá bho, nchyé yé chí mmuet eya be mánsɔɔ, ke nke kɔɔ bo, eyɔ epu kwák me ndú yé mbi. ⁴ Mbák mmu akɔɔ bo, ábhɔɔ ekébhéntí ne bhɔ, áɔɔ bó berinti, apú bhɔɔ mpabhamík ne bhɔ, ne apu pányu ne bhɔ. ⁵ Mbák mmu akɔɔ bo apú yɔɔ mmuet, apú kɛ barak ntíánwóp, apú yinɔ chí ndiere mmuet yi. Apú kaysi chí ndiere menyin ebhén bekwak yimbɔɔ, apú wakari beent, apú fyé bo anti mbák bákɛ yi bebú. ⁶ Mmu ane

akɔɔ bo apú bhɔɔ maɔák mpok bákú bebépti menyin, ábhɔɔ maɔák mpok bo bákú menyin ebhén bechi chak. ⁷ Mmu ane akɔɔ bo, apú fere nti ne bo abhen bakú bebú, apú rɔ bífye nti ne bo mpoknkem, apú rɔ bebha-ka nti be chɔɔ Mandem ankɛ yéntiki enyiɔ embak sayri, ne áte kpírí ndú yéntiki enyiɔ.

⁸ Ekɔɔ ebhiki bhɔɔ ngwenti. Ke mbák chi akap beghati bho menyin ebhen bífú nta Mandem, chɔɔ wu ámfuet. Chɔɔ akap berem beyɔɔtɔk ebhen mmu abhiki rinɔ ámay ne ané berinɔ menyin ndú betan Efóɔ Bedyere áfue fuet nkwa. ⁹ Néne, sérinɔ menyin chí mboɔ mboɔ. Ne ségháti bho menyin ebhen Mandem afyé bhese anti chí mboɔ mboɔ. ¹⁰ Ke mpok ane menyin ebhen béjwí rɔɔt bétwó, chɔɔ ebhen bechi mboɔ néne mémay. ¹¹ Mpok mbuet mandu mmu, nchi rem nyaka kepi mbo mámbɔ, nkaysi nɔkɔ barak mbo mámbɔ, ngo nɔkɔ menyin mbo mámbɔ. Ke mpok nnán nchíki, ndo baraká kémbó. ¹² Néne, séghɔ menyin chí beheri bébheri mbo be séyini chí ékirísú ene echí beheri bébheri. Ke mpok yɔ ánkway, chɔɔ séngó yéntiki enyiɔ sayri ne amík. Néne, ndiní menyin chí mboɔ mboɔ, ke mpok yɔ ánkway, chɔɔ ndiní yéntiki enyiɔ sayri nkúbhé mbo enyú Mandem árinɔ me sayri.

¹³ Menyin bechi berat ebhen bebhak mpoknkem. Menyin ébhere chi neka, nebhakanti, ne ekɔɔ. Ke ndú menyin ebhen berat, ene echa bechak menkem chi ekɔɔ.

Akap berem kepinti ne ane beyɔɔtɔk

14 Fié ká nti ndú bébhɔɔ ekɔɔ ne bho, mámbɔɔ beyá ekwak be Efóɔ Bedyere áchyé be akap, sayri sayri, akap bégháti bho menyin ebhen bífú ntá Mandem. ² Nchi rem nɔ mboɔnyune mmu ane árèm beyɔɔtɔk ebhen yi abhiki rinɔ, apú rem menyin ntá bho, árèm chí ntá Mandem mboɔnyune yé mmu apu jwimem ndú enyiɔ ene yi árèm. Árèm chí menyin ebhen beyin Mandem ne bechi bhésé bhésé, ndú betan Efóɔ Mandem. ³ Ke mmu ane ágháti bo menyin ebhen bífú nta Mandem áchyé bhɔ betan, afyé bho nti, ne áchyé bhɔ nepɔtinti. ⁴ Mmú ane árèm beyɔɔtɔk ebhen yi ábhíki rinɔ, áchyé chí mmuet yi betan. Ke mmu ane ágháti bho Eyɔɔ Mandem áchyé bati bõnkwa betan Mandem. ⁵ Nchi yan be be mánkem mándem beyɔɔtɔk ebhen bábhíki rinɔ, ke sayri sayri, nchi yan mángati bho menyin ebhen Mandem afyé be anti. Mmu ane árèm menyin ebhen Mandem afyé yi anti achá ane árèm beyɔɔtɔk ebhen yi abhiki rinɔ mbák mbɔɔ mmu akabhé beyɔɔtɔk abhíki néne enyiɔ ene yi áramé be enchye bo betan.

⁶ Bõma, mbák ntwó ntá yeka ndeme nɔkɔ chí beyɔɔtɔk ebhen mbíki rinɔ, chɔɔ nkwa be ná? Mboɔ beka mándinɔ enyiɔ ene Mandem ákú mendiní, ne menyin ebhen ndiní éti Mandem, ne ebhén yi afyé me anti be ngati bho, ne mboɔ betɔɔ Eyɔɔ eyi. ⁷ Mbák menyin ebhen bébhíki bhɔɔ nepém mbo mban béré ne nekín bébhíki chye erítí eyɔɔ, ná mmu ákway berinɔ nekway enen báfè ne mban, ne enén bákwtè? ⁸ Ne mbák mmbá nenu ábhíki chye eyɔɔ sayri, agha ákway

† Fá, sénkóɔ enyu ene echí amem Today's English Version.

berijñi be chi mmbá nenu, antonñi mmuet bé ándók ebhñenu? ⁹ Échí enyumot ne bhe. Mbák mändem enyij ndũ eyonjótok ene bábñíkí riñi, bo bápú kway bejwimem. Ná bo bákway ye berijñi enyij ene bárèm? Ébhak ntá yap chi mbo be bārèm kepi ne mbúép, né épú bhonñi ntí. ¹⁰ Beyonjótok beyä fá amik, ne béchí kekúri kekúri. Ne ye émot epu ene bo abhen bárèm yo bápú ghok. ¹¹ Ke mbák mbíkí riñi eyonjótok ene mmu árèm, nchí bhak chi kenko ntá yi, yí nkwa ambak chí kenko ntá ya. ¹² Nchí ghati ye bhe be, tëndu bábñónj beyä ekwak bebhonñi akap ane Efónjó Mandem áchyè, fyé ká ntí ton-tó ndũ akap ané ákwak bñnkwa mántañ mandokoko chi ambi.

¹³ Mmu ane árèm eyonjótok ene yi ábhíkí riñi, anñk-muet be Mandem ányé yi akap ménéné nta bho enyij ene yi árèm ndũ eyonjótok ene yi abñiki riñi. ¹⁴ Nchí rem no mbonyune mbák nchí nñkmuet ndũ eyonjótok ene mbíkí riñi, efónjó eya ke éññkmuet ené, ndũ nkaysi ya, mpú jwimem ndũ enyij ene mérèm. ¹⁵ Chonñi nkwa ye yi? Chonñi nñkoko mmuet ne efónjó eya ne nñkmuet ne nkaysi ya nkwa. Chonñi nkway nkoko bakway ne efónjó eya ne nkway nkoko ne nkaysi ya nkwa. ¹⁶ Mbák épú no, mbák mmu yweka áññkmuet bechye bakak ntá Mandem ndu efónjó, ná mmu ane ábhíkí riñi eyonjótok ene yi árèm ákway beka be, “Amen” ené yi ábhíkí jwimem? ¹⁷ Yé mmu ányé chyé erítí bakak ntá Mandem, nenikimuet eno népú chye mmu achak betañ. ¹⁸ Nkáká Mandem be, ndũ betañ Efónjó Bedyere, ndem beyonjótok ebhen mbíkí riñi ncha bhe mankem. ¹⁹ Yé no, ndũ nchemti bñnkwa, eri ntá ya, beghati bho menyij ne beyonñi betañ ebhen bo bágñòk máñjwimem, echa berem menyij ne beyonñi ebhen beya becha nka byo ndũ eyonjótok ene mbíkí riñi.

²⁰ Bñma báké bhak māmbo ndũ nkaysi yeka. Bák ká mbo bo abhen babñuet amot ndu barak bebú, ke ndũ nkaysi ayeka bák ká beséné bho. ²¹ Básijñi amem Ekáti Mandem be Acha arem be,

“Chonñi nsot bñ betok bechak abhen bárèm beyonjótok ebhen bñbha bábñíkí riñi ndem kepi ntá yap. Yé no, bñbha bápú tá chonñi batú beghok enyij ene mérèm.”

²² Eyo étññi bhese be berem kepi ndũ beyonjótok ebhen bo bábñíkí riñi, chí erijñi ntá bo abhen babñiki noko Yesu Kristo, puyé ntá bo abhen mánóko. Ke akap beghati bho menyij ebhen béfú ntá Mandem, chí erijñi ntá bo abhen mánóko. ²³ Mbák Nkwa Kristo ankem achem ndũ nebñuet amot ne yéñtiki mmu ane achi amem árèm eyonjótok ene yi ábhíkí riñi, ke émfakari be bo abhen bábñíkí bhonñi akap wu ne bo abhen bábñíkí noko manchwe amem, bó bhoko bapu rem be ebhokori ékem be? ²⁴ Ke mbák bo mankem bárèm chi menyij ebhen béfú ntá Mandem, ne mmu ane ábhíkí noko Yesu Kristo, ne yé chí ane ábhíkí riñi menyij ebhen antwó anchwe, ághok enyij ene bārèm anjwimem anka be yi achi mmũ bebú, ne menyij ebhen yi ághókó mémbo betañ yi. ²⁵ Enyij ene yi ághókó éghati yi kponororj menyij bhésé bhésé ebhen bechi yi antí, éñkwa yi ankwen besí Mandem anchye yi kenókó, andem be, “Mandem achi ne be tetep!”

Enyũ bebñak ndũ nchemti yweka

²⁶ Bñma, enyij ene bábñónj ye bekwé chi be, mpok bábñémé nebñuet amot ndu menikimuet, mbák mmu amot achyé nekway, achak antónñi Eyonñi Mandem, anefu andem enyij ene Mandem akwa yi andijñi, ne mbák achak andem kepi ndũ eyonjótok ene yi abñiki riñi, anefú áñéné yo ndũ eyonjómboñi. Ke ká yéñtiki enyij embak ane echye bo mankem betañ ndũ baraka Mandem.

²⁷ Mbák bo bábñi abhen bárèm beyonjótok ebhen bábñíkí riñi, eri bati apay, ne yé bati arat mandem. Ne bábñonñi berem menyij mmũ amot amot, ne mmũ achak ambak ane áñene menyij ebhen bárèm. ²⁸ Ke mbák yé mmu apú menene ndũ eyonjómboñi, yéñtiki mmu ane ábhónj akap wu áñchókó kpák amem echeme Nkwa Kristo, andem nkoko beyonjótok ebhen yi ábhíkí riñi ne mmuet yi ne ntá Mandem. ²⁹ Bñbati apay, mbák epu no, batí arat, mándem menyij ebhen Mandem aghati bhoko, bachak mánde chak menyij ebhen bo bárèm. ³⁰ Ne mbák Mandem ákwa mmu ane achi choko andijñi enyij ane bárèm, ánkúsí kpák. ³¹ Bo abhen bárèm menyij ebhen béfú ntá Mandem bákway bekwé no amot amot be bñ mankem mángók enyij ene Eyonñi Mandem érèm be émfyé bhoko ntí. ³² Bñ abhen bábñónj akap berem menyij ebhen béfú ntá Mandem bákway bekwé mmuet manchoko kpák, be máññijñi mpok ane bákway berem kepi. ³³ Mandem apu Mandem ebyok, áyànñi semboñi chi eyonñi emot ne kpák ndũ nkwa yesé.

Mbo enyu echí amem bakwó bho Mandem ankem, ³⁴ bagñoré bábñonñi becheko kpák amem becheme bñnkwa. Bábñíkí bhonñi berem kepi. Bábñonñi besepñimuet mbo enyu ebhé Moses érèm. ³⁵ Mbák enyij echi ene bo báyanñi berijñi, mámbép maném abhap anywóp. Echi enyij ntíánwóp ntá ngoré berem kepi amem echémé bñnkwa. ³⁶ Kwae! Eyonñi Mandem ébho chi ntá yeka ke? Ke chí be ndiere ntá yeka ke yo échwóbñé?

³⁷ Mbák mmu akáysí be yi achi ndemekerññti, ne ye bé abñonñi akap ane Efónjó Mandem achye yi, áñññi bé enyij ene méññi-ne ntá yeka chi enyij ene Yesu Acha ághátí me nsijñi. ³⁸ Mbák mmu abñíkí ka be echi enyu eyo, báké ka yi nkwa.

³⁹ Bñma, bññi ye ka beyä ekwak be Efónjó Mandem ányé bhe akap beghati bho menyij ebhen béfú ntá Mandem, ne báké kánñi bo be báké rem beyonjótok ebhen bábñíkí riñi. ⁴⁰ Bábñonñi bekwé yéñtiki enyij sayri ne ebyok ti.

Yesu apetnsem ndũ nepém

15 Bñma, nchí yanñi betik bhe éti Mbok Ndíndí ane ngátí nyaka bhe, bábñure yo antí ne bñté kpíri ndu yo. ² Mbok Ndíndí-ne ke Mandem ástot bepepe bhe, mbák mändók ambi bekem yo ne betañ. Mbák épú enyu eyo, no mánókó chi ndéndem.

³ Nném enyij ene méghati bhe mbo enyũ bágñatí nyaka me nkwa chí be: Kristo agú nyaka éti bebú bhese mbo enyũ Ekáti Mandem éréme nyaka be chonñi émfakari. ⁴ Bábñémé yi ne égháká nókó manywop arat,

Mandem akwá yí apetnsem ndũ nepém mbɔ enyũ Ekáti Mandem éréme nyaka be chɔŋ émfakari. ⁵ Atóŋ ye mm̄æt ntá Píta ne, ansem mpok, ntá bõnto bhi batí byo ne apay. ⁶ Atóŋ ye mm̄æt ntá mp̄ay bakoŋo bhi mpok amɔt. Báya bácha bati hɔndret etay (500). Yẽndu mbɔk eyap mánán̄ bágú, beyã bhap bábhuét nepém. ⁷ Abhesi ye ntá Jems ne, ansem mpok, ntá bõnto mankem. ⁸ Ndũ ngwenti, abhesi ntá ya nkwa, mme mmu nchí mbɔ mm̄ ane bábhe ndu mpok ane bábhíkí bhakanti be chɔŋ mámbé yi. ⁹ Ndũ nkwo bõnto Yesu, mme ke nchí ansem mankem, nke kwáy mmu ane bo bábhɔŋi be mũnto mbɔnyune mēchyè nyaka bõnkwa Mandem beyã esɔŋri. ¹⁰ Ke ẽti berĩndu Mandem, nchí mmu ane nchí echɔŋ, ne berĩndu bhi ne me bépú nyaka ndéndem. Bépú nyaka ndéndem mbɔnyune nkú betik nchá yěntikí mũnto achak, yẽndu epu chi ne betan̄ ebha ke ndũ betan̄ Mandem ndũ berĩndu ebhi bechi ne me. ¹¹ Ndu echi nɔ, yẽ chí mme ke ngátí nyaka bhe Mbok Ndĩndí, yẽ chí bõnto báchák, bese mankem séghàti bho chí nkúbhé Mbok Ndĩndí ére ẽti Yesu Kristo, ne yɔ ké be mánókó.

Bawú bábhɔŋ bepetnsem ndũ nepém

¹² Mbák Mbok Ndĩndí ane séghàti bho achí be Kristo ápetnsem ndũ nepém, ná ye mbɔk yeka bákway berem be bawú bapu petnsem ndũ nepém? ¹³ Mbák échí tetep be bawú bapu petnsem ndũ nepém, nɔ Kristo abhíkí petnsem ndũ nepém. ¹⁴ Ne mbák Kristo abhíkí petnsem ndũ nepém, nɔ menyin̄ ebhen séghàti bhe ẽti yi bechi chí ndéndem ne neka eneka ne yi nechi chí ndéndem. ¹⁵ Mbák échí tetep be bawú bapu petnsem ndũ nepém, nɔ sésè chí nsé ẽti Mandem, ndu séghàti bho be Mandem akwá Kristo apetnsem ndũ nepém. Mbák echí tetep be bawú bapu petnsem ndũ nepém, nɔ Mandem abhíkí kwá Kristo ampentsem ndũ nepém ne nɔ neka enese nechi chí ndéndem. ¹⁶ Échí enyu yɔ mbɔnyune mbák bawú bapu petnsem ndũ nepém, nɔ Mandem abhíkí kwá nyaka Kristo ampentsem ndũ nepém. ¹⁷ Ne mbák Kristo abhíkí petnsem ndũ nepém, nɔ neka enese nechi chí ndéndem, ne nɔ bebú ebheka bebhuet be anti. ¹⁸ Mbɔ enyu yɔ ke echi, mbɔ bo abhen mánókó Kristo bāgu máném. ¹⁹ Mbák ndiere ẽti nepém enen fá amik ke sébháká nti ne Kristo, nɔ ndũ bõ mmik mankem ebep ebhe yesé echa. ²⁰ Ke echí tetep be Mandem akwá Kristo apetnsem ndũ nepém ndu betɔŋ be chɔŋ yí ankɔ bawú mámpentsem ndũ nepém. ²¹ Mbɔ enyũ newú néfueré ntá mmu amɔt, ke nétwó fá mmik, nɔ ke neperénsem ndũ nepém nkwa nefuere ntá mmu amɔt ke nétwó. ²² Nkúbhé mbɔ enyũ bõ bágú mbɔnyune bachi bebharébhɔ Adam, nɔ ke Mandem akwá chɔŋ bõ mankem abhen bábharé mm̄æt ne Kristo mámpentsem ndũ nepém. ²³ Ke yěntikí mmu abhɔŋ bepetnsem ndũ nepém ndũ mpok ane Mandem afyé. Kristo ke áyambi áperénsem ndũ nepém. Mpok yi apēt átwó ké bõbhi bápēt chɔŋ nsem ndũ nepém. ²⁴ Mmik amay ye, Yesu Kristo ansɔt awónem amfãý befóŋó ebhen bébhɔŋó betan̄ amfãý bho, ansɔt kefɔ eki anchye ntá Mandem mmu achi Etayi. ²⁵ Yesu abhɔŋ

be kem kefɔ kpáte Mandem ankɔ bõmpap abhi mámdɔp mbɔ enɔk ene yi anyan̄a be kak amfay. ²⁶ Mũmpap ane Mandem ánan̄a chɔŋ ndũ ngwenti chí newú. ²⁷ Échi mbɔ enyũ Ekáti Mandem érem be, “Mandem afyé yěntikí enyin̄ anten yi.” Ke berem be, “Menyin̄ menkem béchí anten yi” abhíkí tɔŋ be Mandem mmu afyé menyin̄ menkem anten Kristo ábhák nkwa anten yi. ²⁸ Ke mpok ane Mandem ákú menyin̄ menkem mémbak anten Kristo ké mbɔŋ Móywi afyé mm̄æt anten Mandem, mmu afyé yěntikí enyin̄ anten yi, be Mandem aywíntí ambak Mfɔ, ne yẽ mmu achak áké bhak mbɔ Mandem.

²⁹ Mbák bawú bápú petnsem chɔŋ ndũ nepém, ntí ane bájwiti bho ndũ ntí bo abhen bawú achi be yi? ³⁰ Mbák bawú bápú petnsem ndũ nepém, ntí ane sékà newú mpoknkem achi be yi? ³¹ Bõma, nchí anyũ newú mpoknkem. Nchí rem nɔ ntá yeka mbɔnyune mēp̄anyu ẽti yeka ne ntí be betik Yesu Kristo Acha yesé ebhen mékú békú báchi bõbhi. ³² Mpok nchí etɔk Éfesɔs, mbõŋ beyã esɔŋri ne bo abhen báchí are. Ntikí nsáy mébhɔŋ ndũ nenu enén ménũ enén nnũ ne nnyãbhi eyɔ mbák bawú bapu petnsem ndũ nepém? Mbák bapu petnsem ndũ nepém, “Sényié, sényú, mbɔnyune mandú mpok ségu.” ³³ Báké ɔ bo mándwɔ bhe. “Źkò ne ngép, ɔngép agher.” ³⁴ Bõŋ nkaysi ane achi chak, mándɔ bebú. Mbɔk ayeka bábhíkí rin̄i Mandem wáwák. Nchí rem nɔ be ntíanwóp ankem be.

Enyũ mm̄æt ane bawú bápentsem ne yɔ

³⁵ Mmu akwáy bebher be, “Chɔŋ Mandem ankɔ bawú mámpentsem ndũ nepém ná? Bápentsem ne ntiki enyũ mm̄æt?” ³⁶ Mbák mmu ámbép nɔ, nɔ achí echɔŋt̄imu! Bábhíkí rin̄i be, mmu ámpí mbwɔt, mbák yɔ abhíkí yambi angu, apú chak ángó? ³⁷ Ne enyin̄ ene mmu ápi, puyé chí nneré nchwi ne puyé nneré mbwɔt achak, chí mónyese nchwi, mbák épú nɔ, mónyese mbwɔt achák. ³⁸ Ke Mandem áchyé nyésé mbwɔt enen bápí aywi mm̄æt ane nɔ néchak, néngo, nembɔŋ mbɔ enyu yi átí bé émbák. Yěntikí enyũ mbwɔt áfu amik ambóŋ chí ayi enyũ mm̄æt. ³⁹ Menyin̄ ebhen bébhɔŋó nepém bebhɔŋ mm̄æt kekúrí kekúrí. Bakwãŋwan̄ bábhɔŋ ayap enyũ mm̄æt, nnya ébhɔŋ eyap enyũ mm̄æt, ken̄en kebhɔŋ eyap enyũ mm̄æt, ne nsi ébhɔŋ eyap enyu mm̄æt. ⁴⁰ Mm̄æt menyin̄ ebhen bechi amfãý échí kekúrí ne mm̄æt menyin̄ ebhen bechi fá amik. Ne berí menyin̄ ebhen amfay béchí kekúrí ne berí menyin̄ ebhen fá amik. ⁴¹ Mmok abhɔŋ ebhi berí, ntaŋ ábhɔŋ ebhi berí, mambe ábhɔŋ ebhap berí, ne mambe ábhɔŋ berí kekúrí kekúrí. ⁴² Enyu yɔ ke ebhak mpok Mandem akwá bawú mámpentsem ndũ nepém. Mm̄æt ngú ane bábhémé, ápɔpɔ. Ke mpok yi ákú bawú mámpentsem ndũ nepém, mm̄æt nkwa ábhák chí ane apú gu wáwák. ⁴³ Mpok bábhème mmu, erene yi ébep ne apú bhɔŋ betan̄. Mpok Mandem áku bawú mámpentsem ndũ nepém, mm̄æt eyɔ ári, ambóŋ betan̄. ⁴⁴ Mpok bábhémé mmu, bábhème mm̄æt bõ mmik. Mpok Mandem akwá bawú mámpentsem ndũ nepém, mmu ábhɔŋ chí enyũ mm̄æt ene amfay. Mbák mm̄æt bõ mmik achi, nɔ

mm̄et ene amfay ebhɔŋ bebhak nkwa. ⁴⁵ Ekāti Mandem éghàti bhese be, “Adam, mmu Mandem áyám-bi aghoko, achí nyaka nkwañwan ane achi nepém.” Ke Adam ane áfú ansem chí Efóŋó ne yi áchyè nepém.

⁴⁶ Puyě mm̄et ane Efóŋó Mandem áchyè ke ayambi. Ane bõ mmik ke áyámbi, ke ane Efóŋó Mandem áchyè antwɔ chɔŋ ansem mpok. ⁴⁷ Mandem aghókó mmũ mbi chí ne ntɔp, ane átwɔ ansem afú chi amfay. ⁴⁸ Bõ mmik mankem báchí mbo mmu ane Mandem ághókó ne ntɔp, ne bõ mfay mankem báchi mbo mmu ane áfú amfay. ⁴⁹ Nkúbhé mbo enyũ séchí mbo mmu ane báhókó ne ntɔp néne, mpok átwɔ ane sébhak mbo mmu ane áfú amfay.

⁵⁰ Bõma, nchí ghati bhe be enyũ mm̄et ene sébhɔŋɔ épú kway bebhak ndũ nebhuet ane Mandem achi Mfɔ are, ne enyĩŋ ene égugu épú kway bechɔkɔ ndũ nebhuet amɔt ne enyĩŋ ene epu kway begu wáwák. ⁵¹ Ghók ká, nchí ghati bhe enyĩŋ ene échí bhésé bhésé ntá yeke. Besé mankem sépú gu chɔŋ, ke báyibhiri mm̄et eyese. ⁵² Chɔŋ sémbɔŋ mm̄et ekɔ témchók, ndũ móm̄biri mpok ane mmu ákiep amík, ndũ mpok ane mmbá ane ngwenti ákwéné. Mpok eyɔ, bawú bápetnsem ndũ nepém ne mm̄et ene épú gu wawak; ke mánjibhiri bhese abhen sechi pè témte, sémbɔŋ mm̄et ekɔ. ⁵³ Éb-hak enyu eyɔ mbɔnyune mm̄et eyese ene épɔpɔ eb-hɔŋ beyibhiri endɔp mm̄et ekɔ ene épú gu wáwák. Ne enyĩŋ ene égugu ebhɔŋ beyibhiri endɔp chi ene épú gu wáwák. ⁵⁴ Mpok eyɔ, chɔŋ émfakari be mm̄et eyese enjibhiri enyu yɔ, be enyĩŋ ene Ekāti Mandem éghati bhese émfú tetep. Nɔ chi be, “Mámen newú. Básɔt awónem amfay newú ndak amay.” ⁵⁵ Newú, betan ebhe amfay nepém bechi fá? Betan ebhen ósɔt besak bho béchí fá? ⁵⁶ Bébú ke béchyè newú betan. Bébhé Mandem ke béchyè bebú betan. ⁵⁷ Ke sénkáká Mandem be achyé bhese awónem amfay bebú éti enyĩŋ ene Yesu Kristo Acha ywese ákú. ⁵⁸ Bõma, abhen ekɔŋ, ndũ échí nɔ, tẽ ye ka kpirí, ké fere amó. Dók ká ambi bekɔ betik Acha ne bati yeke ankem mpoknkem, tẽndu bǎríŋi be betik Yesu Kristo Acha ebhen bákè bepu nem ndéndem.

Nkáp ane bǎchwɔp ndu bekwak bati bo Mandem

16 Béyĩŋi nkáp ane bǎchwɔp ndu bekwak bo Mandem, bǎbhɔŋ bekɔ mbo enyu ngátí bõnkwa abhen atú Galéshia mánkɔ. ² Ndũ yěntiki nywɔbhé ney-wém̄et, yěntiki mmũ yweka ámbúré enyĩŋ, bekoŋo nkáp ane yi ákú betik ábhɔŋɔ, be báké chwɔp bakap chi ndiere mpok ane ntwɔ awu. ³ Nnán ngáká awu, chɔŋ

nsiŋ ekāti nchyé ntá bo abhen bǎyábhé beto Yerúsalem ne akap ayweka. ⁴ Ne mbák eri be menkwa ndók, chɔŋ ndɔk ne bhɔ.

Enyũ P̄ŋI ati beko ne bo abhen yi ati begho

⁵ Chɔŋ ntwɔ begho bhe mpok nnán mfééré atú Masidónia mbɔnyune mbɔŋ nti befet are. ⁶ Ngufú chɔŋ ntat ne be mandú, ne ékway bebhak ndũ eso enkem. Mpok ánkway ye ane mǎrɔŋ ebhak ene mǎrɔŋ, mǎnkwak me ndók aré. ⁷ Mpú yan be ntwɔ ngó bhe mfere fet. Mbɔŋ nti bétwɔ betat ne bhe, mbák Mandem ankwak. ⁸ Ke mbɔŋ bebhak fá Éfesɔs kpatɛ mpok Epǎ Pentekɔs ankwáy. ⁹ Mbɔŋ erítí mbi bekɔ esayri betik fá yěndu beyá bo mánũ bechyet me mbi.

¹⁰ Tímɔti ánán ántwɔ awu, kém ká yi sayri, enyu ene yi ábhɔŋ maŋák bebhak ne bhe. Yi chí mmũ ane ákè betik Mandem mbo me. ¹¹ Ndu echi nɔ, báké rɔ yě mmu ám-byák yi. Tík ká yi sayri be ámpetnsem ntá ya. Batí bõnkwa ne mme sénɔŋ yi.

¹² Mbák chí manɔ ywese Apólos, ngátí yi beyá mpok be ántwɔ awu ne bõnkwa bachak mángɔ bhe, ke abhíkí ka bétwɔ néne. Chɔŋ antwɔ mpok yi ábhɔŋɔ epok.

Beyɔŋɔ ngwenti

¹³ Bák ká pè, mǎnte kpirí ndũ neka eneka ne Yesu. Bɔŋ ká netaŋánti, mánte sené. ¹⁴ Yěntiki enyĩŋ ene bákè, kú ka yɔ ne ekɔŋ.

¹⁵ Bõma, bǎriŋi be ndũ bo Akáiya mankem, efo ene Stéfanas ke éyámbi bekoŋo Yesu Kristo, ne báchie nepém enap ndu bekũ betik be mánkwak bo Mandem. ¹⁶ Septí ká mm̄et ntá bõ mbo abhɔ ne ntá yěntiki mmu achak ane áchémmé mm̄et ne bhɔ ndũ betik. ¹⁷ Mbɔŋ beyá maŋák be Stéfanas ne Fɔtunátɔs ne Akaiɔs bátwɔ fá, mbɔnyune netwɔ wap achi mbo bhe bẽ nkwa bátwɔ. ¹⁸ Báfyɛ me nti nkúbhé mbo enyu báfyé bhe nti. Chíé nók ká menyũ bo bhɔ kenókó. ¹⁹ Bakwɔ bho Kristo abhen Ésia bátó be bakak. Akwíla ne Príska ne bõnkwa abhen bácheme nɔkɔ eket eyi bátó be beyá bakak ndũ nnyén Acha. ²⁰ Bómayese abhen fá mankem bátó bakak. Kaká ká bati nkwa sayri mbo bõ Kristo. ²¹ Mme P̄ŋI, ke nchí siŋ bakak amen ne awó wa. ²² Mbák mmũ achi ane ábhíkí kɔŋ Yesu Kristo Acha, eyak émbák ne yi. Acha ywese, twó! ²³ Berĩndu Yesu Acha mémbák ne bhe. ²⁴ Nkɔŋ bẽ mankem. Sérɔp chi ndũ nsoŋ amɔt ndu séb-háré mm̄et ne Yesu Kristo.

2 Kōrint

1 Με Πῶλ, μῦντο Yesu Kristo bekoŋo nkaysi Mandem, ke nchí siŋ ekáti ene. Nchí fá ne Tímwti, mɔmáyeŋe amɔt. Nchí siŋ ntá yeka bōnkwa Mandem abhen etɔk Kōrint ne bo Mandem mankem abhen báchi atú Akáiya ankem.

² Mandem Etayese ne Yesu Kristo Acha mántɔŋ be berɛndu, mánychye be kpák.

Πῶλ áchyè bakak ntá Mandem ndũ yi afyé bho nti

³ Sémbítí Mandem ne Chi Yesu Kristo Acha ywese. Achí Mandem ntínso ne áchyè bhese nepɔptíntí. ⁴ Áchyè bhese nepɔptíntí ndũ besɔŋri ebhesé menkem be sénkwáy bechye bo abhen báchi ndũ yéntiki enyũ esɔŋri nepɔptíntí. Nkúbhé nepɔptíntí enen Mandem áchyè bhese mpok esɔŋri, ke nékũ sénkwáy bechye bo abhen bachi ndũ esɔŋri nepɔptíntí. ⁵ Ndu séghò beyá esɔŋri éti sébháre mmæet ne Kristo nɔ ke Mandem áfæet ntá Kristo bechye bhese nepɔptíntí. ⁶ Sébhòŋ esɔŋri chí bé Mandem anchye bhe nepɔptíntí, ampeme bhe. Ne Mandem áchyè bhese nepɔptíntí chi be sénkwáy bechye bhe nepɔptíntí. Enkũ mánkway ye bebhɔŋ ekébhénti ndu bete kákátí ndũ nkúbhé besɔŋri ebhen sébhòŋ. ⁷ Sébhàka nti ne bhe, ne sebhiki bhɔŋ becháy mbɔnyune seríŋi be ndũ bãká bebhɔŋ esɔŋri mbo bhese, Mandem áchyè bhe nkwa nepɔptíntí mbo enyũ yi ákũ ne bhese.

⁸ Bõma, séyàn mändiŋi beyá besɔŋri ebhen sébhòŋ awu atú Esia. Báchye bhese nenyok enen néyá necha. Ekũ séfére ntí ndũ sékàysi be ndak ywese ámay.

⁹ Esɔŋri éyá kpát séróbhe noŋ chi newú. Ke efakari nyaka nɔ chi bekũ séndiŋi be sépú kwáy bekwak mmæet eyese. Séghò bé sébhɔŋ besiki nti ne Mandem mmu ákwáy bekũ bawú mampetnsem ndũ nepém. ¹⁰ Mandem áfére bhese ndũ newú, ne chɔŋ andɔk ambi bepeme bhese. Sébhàka nti chi ne yi be chɔŋ ampet ampeme bhese. ¹¹ Be nkwa bãbhɔŋ bekwak bese ndũ nenikímæet. Ne chɔŋ beyá bo mánychye nɔkɔ Mandem bakak éti yeŋe, beyiŋi berɛnti ebhen yi áttòŋ bhese éti beyá nenikímæet.

Ntí ane Πῶλ awupsi nkaysi berɔŋ Kōrint

¹² Enyiŋ ene ékú sédèp awɔ anti chi be batɔ yeŋe ághàti bhese be nepém enese nechi sayri ne bõ mmik, sayri sayri ne bhe. Sékũ menyiŋ mbo bo Mandem ne nti nemɔt ne tetep ndu sébhíkí koŋo neríŋiŋdak enen bõ mmik. Sékũ nɔ chi ndũ berɛndu Mandem bechi ne bhese. ¹³ Enyiŋ ene bãpày ndũ bekátí ebhese chi enyiŋ ene echi bhese anti, sebhiki bhese yényiŋ. Yé bãbhiki

jwimem néne beyiŋi enyũ bo sechi, nókó ká be chɔŋ mǎnjwimem sayri ewak émɔt, be nywɔp Yesu Acha átwò, mánkway bedep awɔ anti éti yeŋe nkúbhé mbo enyũ besé sédèp mbure awɔ anti éti yeka.

¹⁵ Tèndu mpú makati nyaka wáwák be chɔŋ mǎnsiki nti ne me, mbõŋ nkaysi beyambi bétwɔ awu ntá yeka be maŋák beghɔ me ámbák ne bhe ndɔŋ epay. ¹⁶ Mbõŋ nyaka nkaysi béte awu ntá yeka ke mfæet ndɔk atú Masidónia, mpét nté béghɔ bhe mpok mfú atú Masidónia nchí petnsem, be eyɔ énkũ mámbɔŋ mbi béchye me nekwa ndũ nekɔ enen mǎrɔŋ Judéya. ¹⁷ Nchí kũ nyaka mbo bõ mmik ke? Mmũ mmik ke árèm enyiŋ émɔt ankũ chi échák. ¹⁸ Tèndu Mandem achi tetep, enyiŋ ene ngátí bhe puyé eyɔŋ ene nkwa mmu ákà enyiŋ émɔt ankũ chi echak. ¹⁹ Yesu Kristo Mmɔ Mandem ane Silvánɔs ne Tímwti ne me séghàti nyaka bhe éti yi ndũ nkwa ayeka apú mmu beyɔŋ beyɔŋ. Enyiŋ ene yi árémé, yó ke yi ákũ. ²⁰ Chi befæet ntá Yesu ké bariep Mandem mankem áfũ tetep. Éti yɔ ke sérèm ndu nnyén Yesu Kristo bé “Amen” † ndu bechye Mandem kenókó. ²¹ Mandem ke áchyè bhese ne be betaŋ be sénté kpírí ne Kristo. Yi ke afyé bhese bé sémbák bõbhi, ²² afyé bhese eriŋ amæet, betɔŋ be sechi bõbhi. Akũ nɔ ndu áchyé bhese Éfóŋó Bedyere mmu achi amem bati yeŋe ndu betɔŋ be chɔŋ anchye bhese yéntiki enyiŋ echak.

²³ Mandem achi ntísie wa be mpú sèŋse. Ntí ane mbíkí petnsem Kōrint chi be mbíkí yaŋ mpet nchye bhe esɔŋri échák. ²⁴ Sébhíkí yaŋ besɔt chi betaŋ beghati bhe menyiŋ ebhen bãbhòŋ ménóko. Séríŋi bé bãbhɔŋ bãte kpírí ndũ neka eneka ne Yesu. Séyàn chi be sénchem amó ne bhe senkũ betik be maŋák ameka anja.

2 Éti eyɔ ké nkũ nti be mpú pere twɔ awu ntá yeka ndɔŋ achák ndu mbíkí yaŋ bechɔŋti bati ayeka amem. ² Mbák nkú bati árchòŋ be amem, agha achák áchi awu ane ákway bekũ me mbõŋ maŋák? Pú nkúbhé be mbák nkũ bati árchòŋ be amem? ³ Éti eyɔ ke nsíŋí bhe ekáti ene. Nsiŋ yó enyu eyɔ be nnán ntwó awu, be bho bãbhɔŋ bechye me maŋák, bãké kũ nti nenchòŋ me amem. Ndíŋí sayri be mbák nchí maŋák, be nkwa bãbhak maŋák. ⁴ Nsiŋ be ne beyá bebe anti, ne basémé, ne babhese amík. Mbíkí siŋ béchɔŋti bati aye-ka amem. Nsiŋ chi bekũ mändiŋi be nkɔŋ be tontó.

Eri befoŋori mmũ ane áchyé esɔŋri

⁵ Ke mmũ ane átwó ne esɔŋri, abhíkí kũ chi me. Mbíkí yaŋ berem tontó, ke ngɔ be ákú chi be mankem.

† Amen: Chi “Embák nɔ” ndũ eyɔŋɔtɔk ene bo Israel.

⁶ Ntémsí ane beyã bheka bãká be mánchye mmu wu akway nɔ. ⁷ Foŋorí yé ka yi, mánchye yi nepɔptintí be menyíŋ beke taŋ mencha yi enyu ené yi ákpíkí fere amɔ. ⁸ Nchí ník ye be mmuet be mǎmpet mǎnkɛ yi angɔ be bãkɔŋ yi tetep. ⁹ Nti ane nsíŋí bhe ekáti eyɔ chi be mmó be ngó mbák chɔŋ mǎnkɛ yéntíkí enyíŋ ene ngátí bhe. ¹⁰ Yéntíkí mmu ane bãfoŋori bebú bhi, me nkwo nchí foŋori yi. Ne mǎfoŋori mbák enyíŋ echi mbɔŋ ene éyàŋ be mǎmfoŋori yi. Nchí foŋori yi éti yeka ndu nnyén Kristo mmu átó me. ¹¹ Ébhɔŋ bebhak enyu eyɔ be Satan áké bhɔŋ betañ amfay yeɛ. Besé babhɔŋ seríŋí nkaysi yi.

Betikí Kristo ebhen sékù bechi mbɔ erítí eriep ntá Mandem

¹² Mpok nchwóbhé Troas ndu beghati bho Mbok Ndíndí éti Yesu Kristo, Acha ánéné mbi ntá ya. ¹³ Yé nɔ, ntí nébhíkí pɔp me amem ndu mbíkí ghɔ mmuere wa Táyɔs aré. † Ngati ye bho be, “Mǎnchɔkɔ sayri.” Mfa ndɔk atú Masidónia.

Befuet ntá Kristo, sénù sénsɔt chi awónem

¹⁴ Bakak ámbák ne Mandem mmu ánù ansɔt chi awónem. Asɔt bhesé mbɔ batemé nenu abhen bákémé ebhínenu ne áya bese mbi mpoknkem ndu séróbhé nu chi ebhe Yesu néne. Yéntíkí ebhak ene sérɔŋ, Mandem áfuet ntá yeɛ bekɛ bo mándíŋí Kristo ndu sékù Mbok Ndíndí ántáká nókó mbɔ erítí eriep mbǎnkem ¹⁵ Bapém ayese achi mbɔ bawet erítí eriep amen Kristo áchyé ntá Mandem. Eriep eyɔ étáka ndú nkwo bo abhen Mandem ápème ne ndú nkwo bo abhen bákò chi ndú mbi newú. ¹⁶ Ntá bo abhen bákò ndú mbi newú, eriep ene echi chi mbɔ ebéptí eriep ené éwày bho way. Ke ntá bo abhen Mandem ápème, séchi erítí eriep ene échyé nepém. Ntíkí mmu ákway bekɛ ené enyù betík? ¹⁷ Beyã bo básɔt Mbok Ndíndí ane bághàti bho mbɔ mbi beyañ nkáp. Besé sépú nɔ, séghàti bho Mbok Ndíndí chí ne ntí nemɔt, ndú betañ Kristo, ne seríŋí be amík Mandem achi bhese amuet.

Pǎl ákù betik mbɔ mmù Nku Nkɔ

3 Enyíŋ ene sérèm éti mmuet eyese éké kɛ mǎnkaysi be sépet séyàŋ chi be mǎndíŋí enyu bho séchi. Bo báchí abhen bábhóŋj bétwɔ be ne bekáti ebhen bérèm erírí éti eya. Menyù bo bho, bápét báyàŋ nɔ chi be mánchye bho bekáti be mántɔŋ ntá bo bachak? Bese sépu nɔ. ² Bě bãbhɔŋ ke bachí ekáti ené érèm erírí éti betík ebhese. Básíŋ ekáti eyɔ chi amem batí ayese, † be yéntíkí mmu ampay andíŋí enyù bo séchi. ³ Ne bãtòŋ kponɔroŋ bé Kristo ke ásíŋí ekáti ene ató bhese ne yó. Abhíkí síŋ yɔ ne enɔkékati. Asíŋ yɔ chi ne Efóŋó Mandem mmu áchyé nepém. Abhíkí síŋ yɔ ndú bég-báká batay. Asíŋ yɔ chi amem batí bakwǎŋwan.

⁴ Sékway berem menyíŋ ebhen mbɔnyune sésíki ntí ne Mandem ndú nnyén Yesu Kristo. ⁵ Ébhíkí tɔŋ be bese

babhɔŋ sérèm be sékway bô abhen bákù betík ebhen. Mandem ke ákù sénkwáy beku bhɔ. ⁶ Nkúbhé Mandem ke ákù sénkwáy bebhak bakù betík, ndu béghàti bho éti Nku Nkɔ. Nku Nkɔ ane áyàŋ be, nebho néne, bo báké koŋo chi ebhé mbɔ enyu básíŋí nyaka, ke sébhɔŋ beghok chi Efóŋó Bedyere. Ebhé étwò mmu chi ne newú ke Efóŋó Bedyere átwò chi ne nepém.

⁷ Bǎriŋí be yéndu nku nsí ane átwò ne newú, ákù nya-ka bo mángɔ betañ Mandem kponɔroŋ. Mandem asíŋ bebhé ndú bégbáká batay achye ntá Moses. Ené Moses ásèp bérɔŋ ntá bo Israel ne batay yɔ, bediéré Mamdem bére ghɔ yi besí. Ndu ásèp bediéré Mandem ebho mé-may nɔkɔ. Yé nɔ, yé mmu wap kekway beyíŋí yi besí tebhe tebhé. ⁸ Mbák ékway bebhak nyaka enyu yɔ ndú mpok nku nsí, ná ne echɔŋ, ndú mpok nku nɔkɔ? Betík Efóŋó Bedyere mmu áchyé nepém bebhɔŋ betɔŋ bediéré Mandem tontó encha mpok nku nsí. ⁹ Nku nsí átwò nyaka ne ntémsí. Yé nɔ, abhak chi enyíŋ ené étòŋ betañ Mandem. Néne, Nku Nkɔ, yó ane ákù sémbák chak besí Mandem, abhɔŋ bétɔŋ betañ Mandem ancha Nku Nsí. ¹⁰ Tetep, ndú ndak ane, nku nsí abhíkí bhɔŋ betañ mbɔnyune sérɔbhe koŋo chi Nku Nkɔ ane áchá nku nsí ndú átòŋ bediéré Mandem tontó. ¹¹ Tetep, mbák nku nsí ane abhíkí tat ákway nyaka betɔŋ bediéré Mandem, Nku Nkɔ ane abhíkí bhɔŋ ngwenti abhɔŋ betɔŋ bediéré ebhi ancha ane nsí.

¹² Těndu sébhóŋj nebhakántí, sébhɔŋ ngàngaŋ ne sékù menyíŋ ne netaŋántí. ¹³ Moses ákùti nyaka besí bhi ne nden mpoknkem ane bediéré Mandem ebhen béghò besí bhi bébhó memay mandú mandú, be bo Israel báké ghɔ ndú ménèmsi. Sépú bhese yényíŋ. ¹⁴ Bo Israel bághò nyaka bediéré Mandem, yé nɔ, bágwót batí yap amem. Enyu eyɔ ke echi ne bebhárébhɔ bhap kpáte echɔŋ. Yéntíkí mpok ane bápày bekáti Mandem ebhen nku nsí, ébhak chi mbɔ be nden eyɔ akútí bati yap, ne ékɛ bo báké jwimem ndú enyíŋ ene bápày. Ndiere Kristo ke ákway beferé ekúti eyɔ ndú batí yap. ¹⁵ Nkúbhé enyu yɔ ke échi kpáte echɔŋ. Yéntíkí mpok ane bápày basiŋ amen Moses, bápú jwimem, mbɔnyune ébhak ntá yap chi mbɔ be básɔt enyíŋ bákuti batí ayap. ¹⁶ Ke mpok mmu átíkínsem ndú esí nepém eni, átwò ntá Acha be amferé enyíŋ ene ékúti ntí eni. ¹⁷ Néne, Acha ane sérèm nɔ éti yi ákù menyíŋ chi ne Efóŋó Mandem, ne yéntíkí ebhak ené Efóŋó Acha achi ne bho, bábhɔŋ ngangaŋ. ¹⁸ Néne, bese bo sébhíkí pere bhɔŋ nden ane akútí batí yeɛ, séghò bediéré Acha, ne séyibhiri bebhak mbɔ yi. Ne ndú séyibhiri neŋɔk ne neŋɔk, bediéré ebhi béghò bhese amuet ménja mendɔkɔ nɔkɔ chi ambi. Acha mmu ákù menyíŋ ne Efóŋó Mandem ke ákɛ embak nɔ.

Mandem chi Mandem bediéré

4 Těndu seríŋí be Mandem ntínso ke áchyé bhese betík ebhen-ne sékù, sepú fere amɔ. ² Séféré ntí ndú menyíŋ ebhen bétwò ne ntíanwɔp ne ndú bebéptí menyíŋ ebhen bo bákù ansem ansem. Sépú kɛ betábhá ne mmu wáwák ne sepu mɔ beyibhiri Eyɔŋ Mandem. Enyíŋ ene sékù chi beghati bho tetep Mandem enyu ené yéntíkí mmu ákway beríŋí be sechi bô tetep besí

† “Mmuere” fá, chi “Nti mübetok Yesu”. †† Mbɔk bekáti ebhén te nebhònet bérèm be, “Amem batí yeka”.

Mandem. ³ Mbák Mbok Ndíndí ane séghàti bho achi chi mbo enyìḡ ene echi bhésé bhésé, àbhák enyu eyo chi ntá bo abhen bachi ndu mbi newú. ⁴ Bõ bho bápú jwimem ndũ Mbok Ndíndí mbonyune Satan mmu achi mandem mmik anémé bo amik be báke noko Mbok Ndíndí. Yi apu yan bõ mangú bediéré ebhen béghò. Nò chi, bediéré ebhen befù ndũ Mbok Ndíndí èti Kristo. Apu yan bo mandinḡ enyũ Kristo achi, Kristo mmu achi enyu émot ne Mandem. ⁵ Sépú kò beghati bho èti mmuet ayesé. Séghàti bho chi èti Yesu Kristo ne be yi achi Acha. Mbák chi bhese babhòḡ, enyìḡ ene séghàti bhe chi be sechi chi bõ betok bheka èti Yesu. ⁶ Ndũ neb-hònet, ené Mandem ághòko mmik, arem be bediéré méngóḡ ndũ ejuri, ne ebhak nò. Nkúbhé Mandem ke ákú bediéré ebhi béghò amem batì yese. Ne séghò bediéré Mandem ndũ béghò besí Kristo ne sérinḡ néne enyũ bediéré Mandem bechi.

Sechi mbo betè ntɔp ebhen keném kechi aré

⁷ Bediéré ebhen béghò bese anti chi nném enyìḡ. Yě nò, bese babhòḡ sechi chi mbo betè ntɔp, betan ti. Eyo étòḡ be, beyà betan ebhen sébhòḡ bekè betik Mandem befù chi ntá yi, puyě ntá yese. ⁸ Mpok ne mpok, báchyè bhese besòḡri menyu ne menyu, ke besòḡri bho bepu bokoti betè ntɔp ebhen bhese sechi. Echa bhese enyũ sébhòḡ bekè ke sepu fere amó. ⁹ Mányòk bhese, ke Mandem apú rò bebhak ne bhese. Bádep bhese amik, ke bápú kway beway bhese. ¹⁰ Yěntiki ebhak ene séròḡ, besòḡri ebhen séghò bechi mbo be sépókó newú Yesu amuet sékò ne nò. Èti yo, bo bágghò nepém Yesu ndu nékè betik amuet yese. ¹¹ Tetep, sechi anyũ newú mpoknkem èti Yesu, ne eyo ékè Mandem ántòḡ enyũ nepém enen mbòḡ Yesu Acha nékè betik ndũ mmuet eyesé ene épú tat fá amik. ¹² Séká ye newú, bé mǎnkway bébhòḡ nepém enén nébhiki bhòḡ ngwénti.

¹³ Těndu sébhòḡ nkúbhé efóḡ noka mbo mmũ ane areme mbo enyu echi amem Ekáti Mandem be, “Nnókó, ne èti yo ndem”. Bese nkwo sénoko, ne èti yo séghàti bo Mbok Ndíndí. ¹⁴ Sérinḡ be Mandem mmu ákú Yesu Acha áperénsem ndũ nepém, àkè chòḡ besé nkwo sém-pretense ndũ nepém ne yi, ne ansot bhese ne bhe sém-bak ne Yesu ndũ nebhuét bechòko bhi. ¹⁵ Besòḡri ebhen menkem bechi chi ndũ berì ebheka, be ndũ berĩndu Mandem bégháká ntá beyà bho, ménké bo abhen báchyè Mandem bakak mánjá mándòk nòko chi ambi, be bo mánchye nókó Mandem kenókó.

Nkoḡo Yesu chi mmũ ekébhénti

¹⁶ Těndu sérinḡ menyìḡ ebhen, sépu fere amò. Yěndu betan ebhen nkwo mmuet mémàḡ méndòk nòko chi ambi, Mandem àkè sembòḡ nòko betan beko amem batì ayesé yěntiki nywòp. ¹⁷ Ne besòḡri ebhen séghò fá amik béchi mandú tontó, ne bépu tat. Békwaḡ bhese kwak be sénkway bo abhen séchwè ndũ beyà maḡák Mandem ewak émot. Maḡák amò acha yěntiki enyìḡ ne abhiki bhòḡ ngwenti. ¹⁸ Sépú yinḡ ye menyìḡ ebhen bo bágghò ne amík. Séyḡḡ chi ebhen bápú ghò, mbonyune menyìḡ

ebhen bo baghò befũere fũet. Ebhen bápú ghò ke bebhak mpoknkem.

Chòḡ mmuet ane apu gu amen ane agu

5 Sérinḡ be mmuet ayesé ane fá amik achi mbo bétem. Mbák bétem ebhen ménkwén, Mandem àchyè bhese eket ekò awu amfay. Puyě chi bakwāḡwan ke bágghókó yo, mbòḡ Mandem ke áchyè mmuet nkò yo, ne yo abhíkí bhòḡ ngwenti. ² Tetep, séchi ndũ nedí keb-hò fá amik ne sénòḡ ne beyà ekwak be Mandem anchye bhese mmuet ekò ene echi amfay, ³ be ndu afyé yo bhese amuet, séké bhak bebho bewò. ⁴ Ndũ bétem ebhen sechi aré néne, sébhòḡ esòḡri ne séchí ndũ nedí kebho. Ébhíkí tòḡ be séyàn Mandem ámféré mmuet ane ágù. Séyàn chi be yi anchye bhese mmuet nkò, be enyìḡ ene epu gu émen ene égù. ⁵ Mbòḡ Mandem ké ákú sém-bák bo abhen sékwàḡ bébhòḡ mmuet nkò yo. Achyé bhese Éfóḡ eyi mbo nkem bé chòḡ anchye bhese mmuet nkò yo nkwo tetep.

⁶ Sébhòḡ ye ntí netan netan mpoknkem ndu sérinḡ be, ené sébhúét ndũ mmuet ene, sépú kway bebhak amfay ne Yesu Acha. ⁷ Ndũ nepém enese fá amik sébhòḡ noka ne yi. Sépú ghò yi ne amík. ⁸ Sébhòḡ ntí ne éri ntá yese be séndó mmuet ene sendòk sembak anywòp ne Acha. ⁹ Ndu echi ye nò, yě sébhúét chi fá amik, yě séchí chí awu ne yí, nném enyìḡ chi bé sénkè menyìḡ ebhen bekè yi ámbòḡ maḡák ne bhese mpoknkem. ¹⁰ Ntí achi be yěntiki mmu abhòḡ béte besí Kristo mmu átàn bo mankem. Chòḡ yěntiki mmu ámbòḡ nsáy ane ákwáy ne yi békòḡo nepém eni fá amik. Mbák sékè berì, chòḡ sémbòḡ erítí akap, ne mbák sékè bebú, sémbòḡ ntémsi.

Yěntiki mmu ákway bebhòḡ mbi bebhak sayri ne Mandem

¹¹ Ndu sérinḡ be átàn chòḡ bo mankem, sebhòḡ becháy ne Yesu Acha. Bechay ebhen bekè séfyè ye betan ndu bekè be bo mánòko be menyìḡ ebhen séghàti bho bechi tetep. Mbòḡ Mandem arinḡ bhese sayri, ne nkáysí be be nkwo bārinḡ enyũ bo séchi. ¹² Ébhíkí tòḡ be sépet séyàn bekè mǎndinḡ menyu bo sechi. Séyàn chi bekè mǎndinḡ ntí ane bābhòḡ bépanyu èti eyesé bé mǎndinḡ enyũ bābhòḡ bekéme bo abhen bārèm ebúbè èti yese. Mpányu yap apu yinḡ enyũ ntí mmu nechi amem ne Mandem. Báyinḡ bho chi ndũ nté yap achi. ¹³ Mbák sechi bechinḡtí bho mbo enyũ mbòk bo bārèm, sébhák nò chí ndu sénù bechyè Mandem kenókó. Ke mbák bāká be sépú bechinḡtí bho, dinḡ yé ka be sékè betik chi èti yeka. ¹⁴ Betik ebhen sékè, sékè bhò chi mbonyune ekòḡ ené Kristo épuri bhese. Sénoko be ndu Kristo ágù èti yěntiki mmu, besé mankem sénánḡ segu. ¹⁵ Agú èti yěntiki mmu be bo abhen básóré nepém noko enen yi áchyè ne maḡák báké pere bhak chi ndũ mmuet eyap. Bapém ayap ándòp chí mbo enyũ yi áyàn mbonyune èti yap ke yi ágù ne èti yap ke Mandem ákú yi áperénsem ndũ nepém.

¹⁶ Bebho néne, sépú pere yinḡ ye bho chí bekoḡo nkaysi bõ mmik. Enyu eyo ke séyḡḡ nyaka Kristo, ke

νένε, σερίηι μβῶη ενυῦ μμου yi áchí. ¹⁷ Ενε έτῶη be μμου ανε ábháré μμῆετ νε Κριστο αρῶρ ye chi μμῦ νκῶ. Μενυίη besí béfῆετ, ebhen bekῶ ke béróbhé.

¹⁸ Mandem ke ákú be menyíη ebhen menkem mém-bák enyu εγῶ. Yí ke átó Kριστο ánkῶ sémpétnsem ntá yi, ne achyé bhese betik bekῶ bo mámpétnsem mámbῶη krák ne Mandem. ¹⁹ Εγῶ έτῶη be Mandem áfῆετ nyaka ntá Kριστο bekῶ yéntiki μμου ámpétnsem ambῶη krák ne yi. Abhíkí perε yiηi nyaka ndῦ bῶ bapυ bhεερε bebhé. Ne afyé ntó amῶ yese enén nékῦ bo mámpétnsem mámbῶη krák ne yi. ²⁰ Séchí ye bo abhen Kριστο afyé ntó enen bhese amῶ. Mbῶη Mandem ke áfῆετ ye ntá yese, ndu ábhíηi be ne ekῶη. Ndῦ nnyén Kριστο, sénik be μμῆετ, pet ka nsem ntá Mandem. ²¹ Έti yese, Mandem akῶ Kριστο μμου ábhíkí kῶ ye bebú ámbák mbámbῶ be sémfῆéτ ntá yi sémbák chak besí Mandem.

Pῶl ághḥ esῶηri mbῶ mῦnto Kριστο

6 Bese bo sékῦ betik ne Mandem, sénik be μμῆετ be báké ρῶ beríndu ebhen yi atῶη bhe mémbák ndéndem. ² Yi árēm mbῶ enyῦ básíηi be, "Mpok ákwáy nókῶ betῶη be beríndu, ngók nenikímῆετ eneka, nywῶp béréme bho nekway nῶkῶ, nkwaκ bhe." Ghók ká, néne chi mpok ανε Mandem áyàn betῶη be beríndu, néne chi mpok ανε Mandem áyàn bereme bhe.

³ Sépú kῶ yényíη ene échét μμου mbi ne Mandem be bekwéné béké bhak ndῦ betik ebhese. ⁴ Enyíη ene séyàn chi be ndῦ yéntiki enyíη ene sékῦ, séntῶη be séchí bῶ betok Mandem tetep. Sébhῶη maηák mpoknkem. Sébhḥḥ esῶηri menyu ne menyu, yé nῶ sébhῶη maηák mpoknkem. ⁵ Mánáη baden bhese, mánáη báfyé bhese ekerékenῶη. Mánáη bágῆér ebyῶk be bῶ mánchyé bhese esῶηri. Séyáηá gu betik. Mpok ne mpok, séke bhῶη mbi bebῆερε kenῶ ne énebhε nῶkῶ bhese te nenyíé menyie. ⁶ Batῆ yese achi amem pépér, ne sériηi tetep ανε Mandem. Sébhῶη ekébhéntí ne bho, ne sébhῶη berínti. Éfónῶ Bedyere achi ne bhese, ne sékῶη bo tetep. ⁷ Séghàti bo chi menyíη ebhen bechi tetep. Betaη Mandem béchi ne bhese. Séchí chak besí Mandem ne εγῶ echi mbῶ menyíηi nenu ebhen békwaκ bhese sénu ne bῶmpap abhese, sénchet bῶ mbi bebῶη bhese. ⁸ Mbῶk bho báchyé bhese kenókῶ ke bachak bábyak bhese byak. Mbῶk bho bárēm eríηi έti eyese, ke bácháκ bárēm chi ebúbῶ έti eyese. Bo básῶt bhese mbῶ bῶ bapυ, ené sérēm chi tetep. ⁹ Bo bárēm be agha aríηi krík bhese, yé nῶ bo báríηi bhese sayri. Échí mbῶ be ségúgu, yé nῶ, séchí nepém. Báchyé bhese esῶηri, ke sépú gú. ¹⁰ Séchí ndῦ esῶηri, yé nῶ, sebῶη maηák mpoknkem. Séchí amῶ apay, yé nῶ sékῦ beyá bo bábhḥḥ beyá áfók. Echi mbῶ be sébhiki bhῶη yényíη, yé nῶ, sébhῶη yéntiki enyíη.

¹¹ Bῆ bo Κορινθ, séghati bhe yéntiki enyíη kponῶron ne sénene bati yese ntá yeκa. ¹² Bábhiki fu bese anti, be ke bábhíkí perε kῶη bhese. ¹³ Nchí ghati bhe menyíη mbῶ μμου ανε árēm enyíη ntá bῶbhi. Nené ká bati ntá yese, nkúbhé mbῶ enyῦ sékῶη bhe.

Báké nyῶp μμῆετ νε bo abhen babhiki noko Yesu

¹⁴ Báké nyῶp μμῆετ νε bo abhen bábhiki noko Yesu. Enyíη ene echi chak besí Mandem, ébhῶη yi bekῶ ne ené épú chak. Bediéré bekway bébhak nebῆετ amῶt ne ejuri ke? ¹⁵ Kριστο abῶη yi bekῶ ne Satan? Mmu ανε ánókῶ Yesu abῶη yi bekῶ ne μμου ανε ábhíkí noko? ¹⁶ Ekerákap Mandem ebῶη yi bekῶ ne bῶmandem nsé? Bese bo sénókῶ Yesu ke séchí ekerákap Mandem μμου achi nepém.

"Chῶη nnte eket eya nenti enap, mbak ne bhῶ.

Chῶη mbak Mandem wap, bῶ mámbak bῶbha."

¹⁷ Eta Mandem árēm ye be,

"Fú ká nenti nap

fap ka μmuét ne bhῶ.

Báké nyῶp μμῆετ νε yényíη ene ébhḥḥḥ bakwap, ne chῶη mpet nsῶt be amῆετ."

¹⁸ Mandem Acha Betaη Menkem árēm mbῶ enyῦ echi nebῆετ achak amem Ekáti eyi be, "Chῶη mbak Etaηeka, mámbak bῶbha."

7 Abhen ekῶη, tēndu Mandem áchyé bhese bariεp amen, sῶ ká amῶ feré ndῦ yéntiki enyíη ene ékwáy menyῶp μμῆετ eyese ne batῆ ywese. Séncháy Mandem, sénu bebhak nyáηá besí bhi ndῦ yéntiki mbi.

Maηák Pῶl έti bakoηo Yesu abhen Κορινθ

² Nené ká bati ntá yese. Sébhíkí kῶ yé μμου ebépti enyíη, sébhíkí chῶηti ntí μμου amem, ne sébhíkí nyié μμου ebḥḥḥ. ³ Mpú rem nῶ chi ndu betaη be be bákῶ bebú. Nnáη njámbi ngátí bhe bé sékῶη be ne bati yesé ankem, ne yé chi newú yé chi nepém, yényíη épú kῶre bhese ne bhe. ⁴ Mbákánti ne bhe tontó. Médēp awῶ anti tontó έti yeκa. Bächyē me nepῶptíntí tontó, ne yéndu sébhḥḥ beyá esῶηri, maηák ama aya acha.

⁵ Yé chi mpok ανε ségháká atú Masidónia sébhíkí bhḥḥ neywēmῆετ. Besῶηri bere twῶ bebῆε menkem. ⁶ Ke Mandem μμου áchyε bo abhen bati apet apυ bῶ amem nepῶptíntí, achyé bhese nepῶptíntí ndu Táytῶs átwῶ. ⁷ Puyé ndiere netwῶ Táytῶs ke Mandem ásré bechyε bese nepῶptíntí. Enyíη echak échí be bächyé Táytῶs nepῶptíntí mpok yi achi awu ne bhe. Ágháti me enyῦ bábḥḥḥ ekwak be ntwῶ awu, ne enyῦ bati ábè bhe amem ne áyῶme. Apet aghati me ndῦ bábḥḥḥ ntí tontó bete ne me. Ékú maηák ama apet aya acha. ⁸ Yé embak chi be ekáti ené nsíηi bhe ékú bábḥḥḥ basémé, áyῶme apú ne me be nsíη yῶ. Ndῦ nebḥḥḥ mbῶη áyῶme mbῶnyune ndíηi be yῶ échyé bhe basémé, yéndu basémé mῶ áchí chí ndῦ mῶmbiηi mpok. ⁹ Tetep, mbῶη maηák be nsíη be ekáti ke puyé chí έti yῶ échyé bhe basémé. Enyíη ene ékú mbῶηḥḥ maηák chi be basémé amen ekáti εγῶ échyé bhe akῶ bātíknsēm ndῦ bebú ebheka. Bebēnti ebheká bechi enyῦ bebēnti ebhén Mandem áyàn bῶbhi mámbῶη. Ékῶ be ekáti εγῶ ébhíkí twῶ ne ménémé ntá yé μμου yweka. ¹⁰ Basémé amen Mandem ákῶηḥḥ ákῦ μμου ántíknsēm ndῦ bebú bhi,

antwó ntá yi bé yí ámpémé yi, ne apu two ne áyómē. Ke basémé bō mmik átwó chi ne newú. ¹¹ Bě babhōj māngó enyīj ene basémé amen Mandem akōj akú ntá yeka. Néne, bābhōj beyā ekwak bēyíbhiri menyīj. Ékē bāso amō ndū ndak ane ne bābhōj beyā bebēntí ēti ndak ané mmu wu ákú ne bābhōj becháy ēti ndak ane áfákáři. Bābhōj beyā ekwak begho me ne bāyān tontó be mántémsí mmū ane átwó ne ndak. ¹² Yēndu nsīj yē be ekáti, mbíké sīj chi bekē māndíjī mmu ane ákú nefwōp ne mmu ane bākú yi nefwōp. Nsīj chi ēti bāghó besí Mandem, be bābhōj ntí ne bhese tontó.

¹³ Eyo échyé ye bese nepōtíntí.

Bāfyé bhese ntí, ne berōj ambí, sechi mañák ēti mañák amen Táytos ábhōjō ndū be mankem bāsóré yi awu sayri, bākú ntí eni nepōp amem. ¹⁴ Mēghàti nyaka bhe chí menyīj ebhen bechi tetep mpoknkem. Ne bābhíké chye me ntíánwōp ēti enyīj ené ngátí Táytos ndebhe nōko awó antí ēti yeka, ne éfú nkwo tetep. ¹⁵ Néne, Táytos apet akōj be áchá, sayri sayri, mpok yi átik enyū bāsíéptí yi ne becháy, māngwēre nōko, ne enyū bākú yēntíkí enyīj ene yi ághátí bhe. ¹⁶ Néne, nchí nják, mbōnyune mbákánti ne bhe ndu yēntíkí mbi.

Enyū bō Mandem bābhōjō bechye akap ndū bekwak bho

8 Bōma, séyān māndíjī ēti berīndu Mandem ebhen bakwó bho Kristo abhen atú Masidónia bātōjō. ² Beyā besōjōri ebhen bó bāghó, békē bābhōj mamō tontó. Yē nō, bābhōj beyā mañák. Ékē bābhōj beyā ekōj béchye akap keyījī nsem ndu békwak bo, yēndu bāchí ndū beyā kechép. ³ Nchí ghati bhe be bāchye mbō enyū amō yap átōj. Ne mpok bāchyé, bāchyé mbōj echa enyū amō ayap átōjō, mbō enyū éfú bho antí. ⁴ Bāchyé, mánik nōko bhese mmūet ndōj ne ndōj ne ntí nenkem bé sēnchíe bó mbi mánkwák bo Mandem abhen bachi Yerúsalem. ⁵ Nkwó bho Masidónia bākú bacha enyu ene sékàysi nyaka be bākway bekē. Nném enyīj ane bō bāyāmbi bākú chí be bāchyé nepém enap nenkem ntá Mandem Acha. Bāchyé ye mmūet ntá yese nkwo ndu bekojō nkaysi Mandem. ⁶ Táytos anāj abho besōt bakap ntá yeka ndū bekwak bachébhé bho. Ékē séghátí ye yi be ampetnsem awu ankwak be māndōk ambí menaŋa betíkí berīndu ebhen bābhó. ⁷ Bābhōj yēntíkí enyīj ndu mbi Mandem bācha. Bābhōj neka ne Yesu eríří. Bāghàti bho Mbok Ndíndí ēti Yesu sayri. Bāřījī tetep Mandem. Bāchyé nepém eneka nenkem ndu bekē betíkí Mandem ne bākōj bhese tontó. Kē yeka nkwo betíkí ndu bechye ne berīndu ebhen beya becha.

⁸ Mpu řem nō chí be bābhōj bekē mbō enyū ngátí bhe. Nchí kē chí be māndíjī enyū bō bāchák bābhōjō ekōj ndu békwak. Nkē chí be māmboj mbi betōj be bākōj bo bachak tetep. ⁹ Bě bābhōj bāřījī enyū berīndu ebhen Yesu Kristo Acha átōjō bhese. Yēndu yi ábhōjōj nyaka yēntíkí enyīj, ayibhiri arōp nchébhé mmu ēti yeka be kechep ekí kénkē māmábak bo abhen bābhōjōj yēntíkí enyīj besí Mandem.

¹⁰ Maníé ama ndū ndak ane chí be: Mmíé éyú, bē ké bāyāmbi bechye akap, ne mbōj be ké bāyāmbi bebhōj

ekwak bekē nō. ¹¹ Naŋá ye ká betíkí ebhen bābhō mbō enyū amō ayeka átōj, be nekē ywēka ánko enyumōt ne ekwak bekē mbō enyū bātí. ¹² Mbák mmu abhōj ntí béchye akap, Mandem ásoj enyīj ene yi áchyé mbō enyū amō yi átōj. Apú bhep mmu ánchyé enyīj ene yi ábhíké bhōj. ¹³ Mpu řem nō chí be mámféré ntu amūet bō bachak mámbay be anti. ¹⁴ Nchí yaŋ chí be ndū bābhōjōj tontó néne, mānkwak bo abhen bābhíké bhōj, be mpok bō nkwo bābhōjō, mánkwak be ndū mpok ane bābhíké bhōj. Enyu eyo be mankem bābhak sayri enyumōt. ¹⁵ Echi mbō enyū Ekáti Mandem éghàti bhese be,

“Mmū ane ápókó beyā nenyíe enen néfú amfay ntá Mandem,

ānyie nyaka yēnyīj kerōp,

ane ápókó chí mandú abhōj enen nekway yi gbák.” †

Bátó Táytos ne mamūere bhi ntá bōnkwo abhen Kōrint

¹⁶ Nchí kaka Mandem be akē Táytos ámbōj nkúbhé enyū ntí enen me mbōjō ndu bekwak bhe. ¹⁷ Puyé chí be aká bekē enyīj ene séghátí yi. Yímbōj anāj abhōj ekwak bepet bétwō awu begho be mankem. Éti yō, átwō ye nkwo ndū mmūet eyi. ¹⁸ Sétō manō achak nkwo ne Táytos. Nkwó bo Kristo mbaŋ enkem bāřījī yi sayri ēti betíkí ebhen yi ákē ndu béghátí bho Mbok Ndíndí. ¹⁹ Ne ndu berōj ambí, yi ke bakwó bho Kristo mbankem bāyābhé bé anko nōko ne bhese ndū betíkí berīndu ebhen sékē. Sékē bho ndu nkwo enyu eyo bé sēnchye Mandem kenókó ne bétōj be sebhōj ntí békwak bho. ²⁰ Ndū sékō ndu nkwo, eyo epu chye mbi be mmu ánkáysi be sébhōj bati apay. Sésōt mpok be yē mmu áké ji bhese beyīj enyū sékē ne beyā akabhé nkáp ane. ²¹ Séyān chí bekē enyīj ene echi chak, puyé chí ndiere besí Mandem Acha, ke besí bho nkwo.

²² Sétō nkwo mómayese achák ne bho. Sénaŋ semō yi ndōj ne ndōj, ndu beyā babhi, ne séghó be abhōj ntí békē betíkí Mandem. Néne, áchyé mmūet ndu bekē bho achá mbōj enyu esí mbōnyune abháká ntí ne be tontó. ²³ Mbák chí Táytos, chí ntí nkūbetíkí awa. Ákē betíkí ne me ndu bekwak be. Mbák chí bōmayese bachak abhō, yēntíkí mmu wap achi mūnto ndū ntí bakwó bho Kristo abhen bátó yi, bō bho bāchyé Kristo kenókó. ²⁴ Kē yeka bakwó bho Kristo mángō kpořorōj be bābhōj ekōj ne bho, ne be ntí achi ane sédēp awo antí ēti eyeka besí bhap.

Mmu ane ápí tontó āghēm tontó

9 Ntí apu ane mēsīj be ēti nekwa enen bābhōjōj bechye nkwo Kristo abhen Yerúsalem. ² Ndíjī be bābhōj ekwak bekwak ne ngátí nkwo Kristo abhen atú Masidónia ēti yeka ndep nōko awo antí be bēka bōmayese mankem abhen atú Akáiya mānaŋ bātōjī mmūet ndu bechye nekwa te mmíé eyu. Ne betāŋ ebhen bāfyé ndū ndak ane ndu ményíkísi batí beyā bhap be mántōjī awap akabhé nkáp nkwo. ³ Ke nchí to bōmayese abhen ntá yeka ndu bekē be nepá ane sēpānyu

† Yījī Esōdōs 6.18.

ἔτι eyeka ndũ menyīñ ebhen áké bhak ndéndem. Ene, chi bekə be mānkway bétōñti mm̄uet ne ayweka akap mbɔ enyũ ngátí bhɔ be chɔñ mānkə. ⁴ Mbák ntwɔ awu ne mbɔk bōnkwa Masidónia ené bābhiki re toñti mm̄uet sayri, chɔñ mbɔñ beyā ntíanwɔp mbɔnyune ngátí bhɔ enyũ nsíkí nti ne bhe. Mbák émfákári nɔ, ntíanwɔp eneka néya mbɔñ néncha. ⁵ Ἐtiyo ke nkaysi ye be eri mfyé betañ be bōmayese mánjāmbi mántwɔ awu māntoñti akap ane bāfyē bariēp bechye ke mēntwɔ. Eri bekə be akap wu ámbák chi ane áfũ be anti, puyé chi enyīñ ene mányiere be nyiere mānkə.

⁶ Báké ghɔkɔntik be mmũ ane apí mbwɔt ane ábhíkí ya, āghem mbwɔt ane abhiki ya. Ke mmũ ane apí beyā, āghem beyā. ⁷ Yéñtikí mmu abhɔñ bechye akap chi mbɔ enyũ yi akə nti bechye, puyé chi ne basémé anti, ne ékébhak chi mbɔ be bápuri yi puri, mbɔnyune Mandem akɔñ mmu ane áchyé akap ne mañák. ⁸ Ne Mandem abhɔñ betañ bechye bhe áfɔk ane aya acha be māmboñ yéñtikí enyīñ ene échébhé be enyu ene éya encha krát mānkway bekwak bo abhen menyīñ bechebhe bhɔ.

⁹ Echi mbɔ enyũ Ekátí Mandem érēm be,

“Mmu Mandem achi awó fúú. Áchyē bo abhen eyap epu keyīñi nsem. Berítí betik ebhi bépú nem.” ¹⁰ Chɔñ Mandem mmu áchyé mbwɔt ntá nkwananki ne áchyé nenyíé menyīē anchyē be nkwa mbwɔt, ankə yo anjá ancha, ne ankə berítí betik ebheka ménchyé beyā mbwɔt. ¹¹ Chɔñ Mandem anchyē bhe keném ndũ yéñtikí mbi be mānkway bechye tontó ne awó fúú. Ne akap ayweka wu ámfuēt ntá yese angaka ntá bo abhen bātò wu ntá yap, ne ánkə bó máncyé Mandem bakak.

¹² Betik ebhen-ne bākə békwa k nkwa bo Kristo ndu menyū bepāy. Békwa k bó mámbɔñ menyīñ ebhen bechebhe bhɔ ne békwa k bó máncyé Mandem beyā bakak. ¹³ Ndũ bāchémé nkáp ne bāchyé bo bhɔ, bātɔñ be bākoño tetep ane Mbok Ndíndí ane bārem be mānókó. Ndũ bāchyē enyu yo ne awó fuu ndu bekwak bhɔ ne bo bachak, bo bāghɔ ne bāchyē Mandem kenókó. ¹⁴ Ndu berɔñ ambi, chɔñ bó mánik nɔkɔ mm̄uet ntá Mandem ἔti yeka. Bābhɔñ ekɔñ begħɔ bhe mbɔnyune bāghɔ beyā berīndu Mandem am̄uet yeka.

¹⁵ Sénkáká nókó Mandem ndũ akap ane yi áchyé ane mmu apú kway berem enyũ wu achí.

Pſl ákú mándíñí be yi achi mũnto tetep

10 Mēmbɔñ Pſl ke nchí nik be mm̄uet ndũ nnyén Kristo mmu ábhɔñ ékébhéñti ne nesep̄t̄m̄uet. Chi me mmu mbɔk bho bārēm be mpok nchí ne bhe besí ne besi nchí rem kepí ne becháy, ke mpok mpu ne bhe nchí siñ be bekátí ne betañtí beyɔñ. ² Nchí nik be mm̄uet be báké puri me be mbák bebēbebe ne bhe mpok ntwɔ awu. Ndíñí be mbɔñ bēbhak bebēbebe chi ne bo abhen bākāysi be sékə menyīñ mbɔ bō mmik. ³ Yéñdu séchí ndũ mmiki ne sēpú nu mbɔ bō mmik. ⁴ Menyīñi nenu ebhese puyé chi ebhen bakwāñwanj. Mandem ke áchyé bhese bhɔ, ne bēbhɔñ betañ bechɔñti bepok ebhen bōmpap abhese bābhése. ⁵ Séchɔñti ne-tañanyu ne yéñtikí enyīñ ene été bechet bo mbi be báké riñi baraka Mandem. Sékēm yéñtikí enyũ nkaysi mbɔ

mũkenɔñ ane bákémé ebhīñenu, ne sékə yo ándóbhe ghok chi Kristo. ⁶ Mpok mānanj bāchyē mm̄uet enkem ntá Mandem, chɔñ sēntoñti mm̄uet bétémsi yéñtikí mmũ ane átañtí ne Kristo.

⁷ Bārīñi menyīñ ebhen beyīñi me chi amfay amfay. Mbák ye mmu arīñi sayri be yi achi nkoño Kristo, áñdīñi be bese nkwa sechi bakoño Kristo mbɔ yi. ⁸ Yé embak chi be nchí dep awó anti tontó mandú ncha enyũ mbɔñj bekə ἔti betañ ebhen Yesu Acha áchyé bhese, eyɔ epu kə mbɔñ ntíanwɔp. Achyé me betañ ebhɔ chi bekə māngo, puyé bekə mānkwen. ⁹ Mbíkí yanj embak mbɔ be mēsɔt bekátí ebhen mēsīñ bekə māmboñ becháy. ¹⁰ Mbɔk bho bārēm be, “Bekati Pſl ásiñ betañ becha ne beyɔñ ebhi bétɔk mmu te anti, ke mpok yi achi ne bhese, apú bhɔñ betañ ne apú rem yéñyīñ ené échwē bo anti.” ¹¹ Menyũ bōbhɔ bābhɔñ berīñi be menyīñ ebhen sēsīñ ndũ bekátí mpok sēpú awu, bó ke sékə chɔñ mpok sébhak awu ne bhe.

¹² Puyé be sém̄ɔ beyenti mm̄uet ne bo abhen bākək mm̄uet. Ke neyenti mm̄uet enap ne bati ndu betɔñ be bācha bhɔ, nētɔñ chi be bābhíkí bhɔñ mbɔñ keboñ.

¹³ Mbák chi bhese, sēpú pányu encha enyu sébhɔñj bekə. Sétí bewenti chi ndũ ndiere ane Mandem afyé be sénkə séngwenti aré, ne be nkwa bāchí ebhe eyese.

¹⁴ Sébhíkí kiñi ndiere ane Mandem afyé mpok séyambi sétwɔ ntá yeka. Bese babhɔñ ke séyambi sétwɔ bhe ne Mbok Ndíndí ἔti Yesu Kristo. ¹⁵ Sēpú kiñi ndiere ane Mandem afyé ndu ebhese betik. Sébhaka nti chi be ndũ neka eneka ne Kristo négò néndɔk nɔkɔ chi ambi, chɔñ betik ebhese nkwa nenti eneka méngo mendɔk nɔkɔ chí ambi. ¹⁶ Mbák echi nɔ, chɔñ sénkway berɔñ begħati Mbok Ndíndí amem betɔk bechak ebhen yé mmu abhiki re kə betik aré, kepányu ἔti betik ebhen bó bákú ndũ ebhe mmu achak. ¹⁷ Ke Ekátí Mandem érēm be, “Yé agha ane áyanj bépanyu, ámpányu ἔti enyīñ ene Mandem Acha ákú.” ¹⁸ Puyé mmu ane árēm eríñí ἔti mm̄uet eyi ke Mandem Acha ástɔt ne mañák, chi mmu ane Mandem árēm eriri ἔti yi.

Pſl ārem be betik ebhi bechi kekúrí ne ebhen bōnto nsé

11 Nchí nikm̄uet be mānkepnti ne me ndu nchí rem kepí mbɔ echīñt̄mu. Kép ká nti ne me. ² Diñí ká be nkɔñ be ne mpabhamík ane Mandem. Nstɔt be mbɔ ngɔsɔñ ane ábhíkí riñi mbakanen ne nnánj mfyé bariēp ne mmũ amɔt ane ábháy bhe. Mmũ wu chi Kristo. ³ Ke mbɔñ becháy be bōfú bākway berwɔ bhe mbɔ enyũ Sattan ásré nyaka bapu mi arwó Ifa, énkə nkaysi ayeka ampɔkɔ bhe māngure ebhi, keperē koño mbi Kristo ne nti nemɔt enen nechi pépép. ⁴ Nchí rem nɔ mbɔnyune echi mbɔ bhe mbák mmu atwɔ ntá yeka aghati bhe enyīñ, yé yi árēm chi ἔti Yesu achak ane achi kekúrí ne ane séghāti bhe menyīñ ἔti yi, mānoko nóko. Ne yé árēm chi ἔti efóñó ene echi kekúrí ne Efóñó Mandem mmu mānene bati ntá yi bākaka, ne yé árēm chi ἔti Mbok Ndíndí ane achi kekúrí ne ane mānókó, mānsɔre sɔt amɔt apay. ⁵ Mbíkí kaysi be bo abhen básɔt be bachi manem bōnto bacha me. ⁶ Ngufú mbíkí riñi berem kepí, ke ndíñí enyīñ ene nchí rem, ne sénanj sékə be

māndiņi nó kponoroŋ ndoŋ ne ndoŋ, ne ndũ beyã babhi.

⁷ Mpok ngátí bhe Mbok Ndíndí Mandem, mbíki bhep be nkáp. Nséptíméét ntá yeke ndu bekwak māmbak maném bo. Nkũ nyaka nɔ chi bebú ke? ⁸ Nchí sɔt nyaka nkáp ntá bakwó bho achak ndũ bekwak bhe. ⁹ Ne mpok nchí awu ne bhe nke bhɔŋ nkáp mbíki chyé yé mmu yweka esɔŋɔri mbɔnyune bati bɔmayese abhen báfú atú Masidónia ke báchyè nyaka me nekwak. Mbíki chyé bhe ntu wa be māmpɔko wáwák. Ne enyu eyɔ ke nchí bhak. ¹⁰ Ndũ tetep Kristo achi ne me, nchí rem be yé mmu apú kway bekɔ me mbɔt bedep awɔ anti ndũ atú Akáiya ankem. ¹¹ Nchí kɔ nɔ ndak yi? Chi be mbíki kɔŋ be ke? Wáwák! Mandem aríŋí be nkɔŋ be!

¹² Ne enyiŋ ene nchí kɔ, chɔŋ ndɔk ambi bekɔ yɔ, bé mkpɔt bekak bo abhen bárɛm be bákũ betik ebhap nkúbhé mbɔ enyũ mékũ ebha. ¹³ Menyũ bɔbho puyé bɔnto abhen tetep. Chi bo abhen báyiɓhírí mkpá, ne bárwɔ bho ndũ betik ebhen bɔ bákũ be báchi bɔnto Kristo. ¹⁴ Ndak ane apu ané maknkay. Yé chí mbɔŋ Satan áyibhiri mkpá ankɔ mbɔ be achi ángel ane bediéré Mandem béghɔ yi amɛt. ¹⁵ Épú yé enyiŋí maknkay mbák bakũ betik Satan bákũ nkɔ mbɔ be báchi bo abhen bákũ menyíŋ ebhen bechi chak besí Mandem. Ndũ ngwenti yap bábhɔŋ chi nsáy betik ebhen bɔ bákũ.

Pŏl ádèp awɔ anti éti besɔŋɔri ebhi mbɔ mũnto Kristo

¹⁶ Mpet nchí rem be, yé mmu áké kaysi be ntí ábhíki kway me amem. Mbák bákaysi nɔ, sɔt ká me enyu ene bákway beghok enyiŋ ene mmu ane ntí abhíki kway yi amem árɛm, bé menkwɔ ndep awɔ anti mandú. ¹⁷ Enyiŋ ené méréem puyé enyiŋ ene Acha aghati me. Nchí rem chí mbɔ echíntímu. ¹⁸ Těndu beyã bo bápànyu éti menyíŋ ebhen bakwãŋwãŋ básɔt be bebhɔŋ menwɔp be māngok nɔkɔ nsé yap, bábhɔŋ ye beghok menyíŋí tetep ebhen mbɔŋ bégħátí bhe éti mmɛt eya. ¹⁹ Bě bho báchi bariŋíndak, báhɔkɔ māngoko nɔkɔ menyíŋ ebhen bechiŋtí bho bárɛm ne maŋák. ²⁰ Bákà bo abhen bábhùre bhe mbɔ basem ne mányie bhe nsem amɔt, ne mányiere be amik, ne báyiŋi be fúú kpát bádén be. ²¹ É! Mbíki bhɔŋ nɔ chí betan-é! Fɔŋɔrí ká me be mpú kɔ menyíŋ ebhɔ ntá yeke.

Chɔŋ ndɔk ambi berem mbɔ echíntímu. Yéntiki enyiŋ ene ékɔ mmu ándep awɔ anti, me nkɔw mǝkwáy bedep awɔ anti éti enyiŋ eyɔ. ²² Mbák bádèp awɔ anti bé báchi bo Hibru, me nkɔw nchí mmu Hibru. Mbák báchi bo Israel, me nkɔw nchí mmu Israel. Mbák báchi bebhárébhɔ Ábraham, me nkɔw nchí ebhárémɔ Ábraham.

²³ Mbák báchi bɔ betok Kristo, me nchá bhó. [Nchí rem mbɔ ebhokori mmu.] Nkɔ betik nchá bɔ mankem. Nchwe kenɔŋ ndoŋ ne ndoŋ ncha yéntiki mmu, māntem áyá acha, ne ndɔp kékwót begu ndoŋ ne ndoŋ. ²⁴ Bo Israel mánaŋ bádèp me nnet ne ékpá ndoŋ esá nsem nekú ne enwi. Bákɔ nɔ ndoŋ etay. ²⁵ Bɔ Rom bádén me ne ékpa kenɔŋ ndoŋ érat. Bo bátémti me ne batay ndu beway ndoŋ amɔt. Achwi abet anyén ne me ndoŋ érat. Achwi árákátí amem manyu ekɔ ngókɔnyen ndũ beti mémɔt ne nywɔp némɔt. ²⁶ Mfóri newú beyã mpok ené

mérɔŋ nekɔ. Mfóri newú amem manyén ane ájwí ág-bóko, mfori newú amɔ betanťi baghép ne amó batĩ bo Israel ne abhen bápú bo Israel. Mfóri newú amem betɔk begho, ne amem baso, ne amem manyu ne amó bɔnkɔw abhen betábhá. ²⁷ Nnán nkɔ betik, nsɔŋɔri mmɛt beyã mpok nke kway bebhure kenó, ne nchókɔ nsay nke kwáy bebhɔŋ yé manyier menyú ne menyíé enen nékwáy me, ne mbúép ákók me ndu mbíki bhɔŋ nden bekuti mmɛt. ²⁸ Besɔŋɔri bechak béchí ke mbíki pere yaŋ berem éti besɔŋɔri yéntiki ewak. Puyé chí ndiere menyíŋ ebhen. Mbɔŋ beyã basémé beyiŋi enyu ené bėka bakwó Kristo báci. ²⁹ Agha ákway bebhɔŋ békwené ke ékebhak ntá ya mbɔ be me ke mbɔŋ békwené ebhɔ? Agha bákway bekɔ yi ankwen ndu bebú ke ntĩ kedu me amem ne bebénti?

³⁰ Mbák mbɔŋ bedep awɔ anti chɔŋ nkɔ nɔ chí ndu menyíŋ ebhen bétɔŋ be mbíki bhɔŋ betan. ³¹ Mandem Mmu achí Chi ntá Yesu Acha aríŋí be mpú sémse.

Bakak ámbak ne yi ngwenti ti. ³² Mpok nchí etɔk Damáskɔs, Góbhano ane mfo ngo Aretas afyé, áchyé eyɔŋ be batémé nenu mambabheri nɔkɔ nyũbha ané etɔk enyu ene bɔ bákway bekem me. ³³ Ke bɔnkɔw bákũ nchwe amem ekay ene báséré nnik are bátɔ ndu mbok ane achi ankok, básébbe me amik, mbɛ.

Pŏl ádèp awɔ anti mbɔnyune abhɔŋ ntí ne bɔnkɔw Kōrint

12 Mbɔŋ berɔŋ ambi bedep awɔ anti yěndu nsáy apú aré. Ke dš ká ngati bhe éti kenó amík anti fúú, eken ngó ne menyíŋ ebhen Yesu Acha ákú me ndiŋi. ² Ndíŋí mmũ ane achi nyaka nkoŋo Kristo. Égháká mamié byo ne anwi echɔŋ ene Mandem ásóré yi te amfay. ³ Mpet nchí rem be ndíŋí be Mandem asɔt nyaka mmu wu áɔk Paradays* ne yi, ke chí ndu efóŋó ke chí ndu nkɔwmmɛt a, mbíki riŋi. Mbɔŋ Mandem ke aríŋí. ⁴ Aré, aghók menyíŋ ebhen mmu ábhíki bhɔŋ beghati bho enyũ bɔ bechi, ne mmu apú kway mbɔŋ berem enyũ bechi. ⁵ Mbɔŋ bedep awɔ anti éti mmu wu, ke mpú kɔ nɔ éti mmɛt eya. Nchi dep awɔ anti chí éti menyíŋ ebhen bétɔŋ be mbíki bhɔŋ betan. ⁶ Yé embak chí be nchí yaŋ bedep awɔ anti mpú bhak echíntímu mbɔnyune nchí rem chí tetep. Ke mpú kɔ nɔ ndũ mpú yáŋ be yé mmu ánkáysí be ncha enyũ mmu ene yi ághò ne ené yi ághòk méréem be nchí.

⁷ Ndu bekɔ be nké pányu éti beyã menyíŋí maknkay ebhen yi ákú mendíŋí, áchyé me esɔŋɔri. Mbák mbɔ mmu ane báfyé yi nsé amɛt. Esɔŋɔri eyɔ ebhak enyiŋ ene Satan átó be ényíéré me amik, ékaŋ me nke pányu. ⁸ Nnik Yesu Acha mmɛt ndoŋ érat be yi amfere me esɔŋɔri ene amɛt. ⁹ Ke akeme me be, “Berĩndu ebha békway ne wɔ mbɔnyune betan ebha bétɔŋ kponoroŋ chí amɛt bo abhen mmɛt apú bhɔ.” Ndu echi yé nɔ, chɔŋ ndɔk ambi bedep awɔ anti ne maŋák éti mbíki bhɔŋ betan, be betan Kristo mémbak ne me. ¹⁰ Éti Kristo, nchí ye maŋák be mbíki bhɔŋ betan, yé básɔkɔti me sɔkɔti, yé menyíŋ bétanɔ taŋ ntá ya, ne yé nchí bhɔŋ nenyok menyú ne menyú, ne yé báchyé me chí besɔŋɔri.

Εχι νω μβωνυνε μποκ ανε μβίκι βηνη βεταν κε νχί ταη sayri.

Πῶι αβηνη ντι νε βῶνκω αβηεν ετωκ Κορινθ

¹¹ Νδεμ κεπι μβω εχρητίμου. Βε κέ βῆπύρι με νκω νω μβωνυνε, βε κε βῆβηνη βεghati βho ενυῦ μμου με νχί. Υἔνδου μπύ γῆνυνη, βῶντο αβηεν βῆγῶνη νω manyén ayap amfay bábhiki cha με. ¹² Μποκ νχί αυω νε βhe νκω μενυνη βετων βε νχί μῦντο tetep. Μβῶη εκέβηέντι νε νκω μενυνηί μακνκαυ μενυυ νε μενυυ. ¹³ Νδιερε ενυνη ενε μβίκι κω ντά γεκα ενέ νκω ντά βακῶ Κριστο βαχак ncha chi βε μβίκι βhep βhe νεkwak? Φορηό κά με νδῦ νεφῶρη ενω!

¹⁴ Διηί κά βε ννάη ντόνηί βέτω βεgho βhe νδου νδῶη ενε έγιώ έράτ. Μπύ βhak χῶη ντου ντά γεκα μβωνυνε βε κε μεῖαη, πuy῔ βακαρ ayeka. Εχι νω μβωνυνε πuy῔ μῆμβω κε βαβῶη βεbhερε μενυνη ντά βαχί νε μανω βhap, χί βαχί νε μανω κε βῆβῶη βεbhερε μενυνη ντά βῆβhap. ¹⁵ Χῶη μβῶη βeyῆ μαηάκ βεchye γῆντικι ενυνη ενε μβῶη, γ῔ χί μμῶετ eya, νδου βεkwak βhe. Νδῦ εκῶη eya νε βhe έγῶ ένδῶκ νῶκω χί αμβι, eyeka νε με έmay νῶκω may κε?

¹⁶ Sayri sayri, báka νε με βε μποκ ντωῶ αυω, μπύ sot nyaka μενυνη ντά γεκα, γ῔ νω μβῶκ βάρεμ βε νχί μμου βετῆβῆ, νε βε νχί sot μενυνη εβheκα νδου νγwáy. ¹⁷ Νδῦ νκω βho αβηεν ντό ντά γεκα, γ῔ αμῶτ ἄβῆίκι sot νnyén ena βerwο βhe. Έπύ νω κε? ¹⁸ Ννικ νyάka Táytwc νε μῶmáyece βε μῆντωῶ αυω ντά γεκα. Ἄτωῶ νῶκῶ asot μενυνη εβheκα νδῦ νγwáy κε? Με νε Táytwc sébhῶη χί nkaysi αμῶτ. Πύ νῶ? Βεσε νε γι sébhῶη χί ekakáneko έmῶτ. Πύ νῶ?

¹⁹ Αβηεν εκῶη, βῆkáyσι βε νδου μποκ ανε νkem sérēm μενυνη εβheν χί νδου βετῆγῆ μμῶετ ντά γεκα κε? Wáwák! Sérēm χί ενυῦ Κριστο άγῶη βε séndem νε βεσί Mandem. Sékῶ γῆντικι ενυνη χί βε μῆnséné νδῦ μβι Mandem. ²⁰ Μβῶη βecháγ βε νγufú μποκ ντωῶ αυω βεgho βhe νχί kway βεtemeri βhe νδου νte ανε μβίκι káysi βεtemeri βhe, νε βε νκω mǎngwο βε μπύ νδου νte ανε βῆkaysi βegho με. Νγufú, νχί kway βεtemeri βhe νδῦ bǎgwà, νε νδῦ βῆβῶη mpabhamík νε batì, νε νδῦ echókónti, νε νδῦ mǎηem μεηέμέ, νε νδῦ βῆχῶηti manyén batì, νε νδῦ enaηti, νε νδῦ epìη βeκάysi βε bǎcha batì, νε νδῦ βῆkῶ μενυνη τῆkῶ τῆkῶ. ²¹ Μβῶη βecháγ βε ννάη μpet ντωῶ αυω χῶη Eta Mandem ἄνκω μβῶη ντίανῶp βεσί εβheκα, νε μβak νδῦ nedí kebho έti βeyῆ βῶ αβηεν βῆkῶ nyaka βebú νε

βῆβῶετ βεkῶ βepῶ μενυνη, νε epúσι, νε mányie βepῶ epusi.

Νδῦ νγwenti, Πῶι ἄγῆp βῶνκω Κορινθ batú

13 Νδῶη ανε ἄkῶ έράτ ενε νχί τῶω βegho βε βῆké ghókóntik βε Ekáti Mandem έρέμ βε μβῆk bo mándem βε μμῦ ἄkῶ ndak, βῆβῶη βέτω νε batísie βαpay, μβῆk apu νω, barat. ² Μποκ ντωῶ αυω νδῦ νεko ενεν νέjwí νδῶη epay, νjeρ batú bo αβηεν βῆkῶ βebú νε βῶνκω βαχак mankem. Νένε, μpet νχί semti βho ενέ μπύ αυω νkúbhé μβω ενυῦ νκω nyaka μποκ ντωῶ αυω βε, μβῆk μpet ντωῶ, μπύ ρω βho ενυυ eyo. ³ Χῶη νκω mǎngwο βerìη μεnkem εβheν βέτῶη κpouporoη βε νχί rem χί μενυνη εβheν βέfú ντά Κριστο. Απύ kem βε μβω μμῦ ανε ἄβῆίκι βῶη βεταν. Ἄτῶη βεταν εβhi μποκ ἄχί nenti ενεκα. ⁴ Υἔνδου βῆgó γι νδῦ εκotákáti μβω μμου ανε αβῆiki βῶη βεταν, Mandem ἄkῶ γι apetnsem νδῦ nepém. Βεσε νκω sebhiki βῶη βεταν νδου sébháρέ μμῶετ νε γι. Κε νδου sétok βhe, χῶη sémbῶη nepém νε Κριστο νδῦ βεταν Mandem.

⁵ Χάk κά μμῶετ βegho μβῆk, νδῦ ekakáneko eyeka, βῆkῶη μενυνη εβheν mǎnókó. Υιηί κά μμῶετ. Μβῆk epu νω, νῶ βῆkwen νεmῶ. ⁶ Νókó κά βε χῶη mǎngwο βε sebhiki kwen νεmῶ. ⁷ Sénikmῶετ ντά Mandem βε βῆké κω νεfῶp. Sépú κω νω χί βeκῶ bo mángwο βε séchí chak. Séyáη χί βε mǎmbák chak, γ῔νδου βῆkway βeyìη βhece μβω bo αβηεν βαβῶη βekwéné. ⁸ Υ῔ εμβak γι, sepú kway βeκῶ ενυνη ενε έchet tetep mbi. Sékῶ χί ενυνη ενε εκῶ tetep ανε Mbok Ndíndí ἄndókῶ νῶκῶ αμβι. ⁹ Sébhῶη μαηάκ μβῆk bǎtaη, γε έmbak χί βε sebhiki ταη. Sénikmῶετ ντά Mandem βε νεκα ενεκα νέngó nenjwi pῶct. ¹⁰ Νti ανε νχί siη ekáti ενε ντά γεκα αμβι αμβι χί βε μποκ ανε μεῖτωῶ χῶη αυω, νκέscot βεταν εβheν Mandem áchyé με μbak βebéβεbe νε βhe. Mandem achyé με βho χί βeκῶ mǎnte νδῦ νεκα ενεκα, πuy῔ χί βeκῶ mǎnkwen.

¹¹ Βῶma, βerῶη νδῦ νγwenti, ghók κά maníé ma, mǎnchῶk sayri. Nyuré κά ekakáneko eyeka, mǎmbak eyῶη έmῶτ νε batì. Bák κά sayri νε bo bǎcháκ. Μβῆk mǎnkῶ νω, χῶη Mandem μμου ἄκῶ βhece νε ἄchyè βhece kpák, ambak νε βhece, ambak νε βhe. ¹² Kaká ka batì sayri μβω bo Mandem. ¹³ Βῶνκω mankem αβηεν βῆchí fá bátò νκω βhe βαkak. ¹⁴ Yesu Κριστο Acha ántῶη βε βerῆndu, νε εκῶη Mandem εμβak amem batì γεκα, νε eyῶη έmῶτ ενε Efónó Bedyere áchyè εμβak νε βε mankem.

Galéshia

1 Με Πῶι μῦντο Yesu Kristo κε nchí síη εκάτι ενε. Puyě bakwāηwan κε báýábhé με, νε puyě nkwa κε áto με. Chi Yesu Kristo νε Mandem Etayese mmu akw Yesu ampetnsem ndu nepém. ² Nchí síη ntá yeke bōnkwa abhen atú Galéshia, νε bati bōnkwa abhen báchí fá νε με bachem νε με béto be bakak. ³ Mandem Etayese νε Yesu Kristo Acha mántwη be berĩndu, mánychē bhe kpák. ⁴ Yesu Kristo achyé nyaka mmuet eti bebú bhese ndũ mkpáká mmik bebú ane echwη. Akw nw békōηw nkaysi Mandem mmu achi Etayese. ⁵ Yi κε bo mankem bábhōj bēchyé kenókó ng-wenti ti. Amen.

Mbok Ndĩndĩ amwt κε achi

⁶ Echí με maknkay bé bātiη bārō Mandem mmu ábhĩη be eti berĩndu Kristo be mambák bōbhi, νε bárōb-hé koηo chí Mbok Ndĩndĩ achak. ⁷ Puyě chi mbwη be Mbok Ndĩndĩ achak achi, κε mbwk bo báfyē bhe ebywk anti νε báýāη chí béyibhiri Mbok Ndĩndĩ eti Kristo ndũ enyīη echak. ⁸ Ke yě embák chi bese, yě chí ángel κε ághátí bhe mbok ane áchí kekúrí νε ane séghátí bhe, eyak embak νε yi. ⁹ Mbw enyũ sēnāη séghátí bhe, mpet nchí ghati bhe be yě agha ane ághàti bhe mbok ane achí kekúrí νε ane séghàti nyaka bhe, mānókó, eyak embak νε yi.

¹⁰ Nchí yan νε chí be bo mankak με κε? Wáwák! Mandem ké mēyan ánkáκ με. Nchí yan chí bé bo mam-bwη mañák νε με κε? Mbw mbuet chí mmu ane nchí yan be bo mambwη mañák νε με, mbw mpú mmōbe-tok Kristo.

Mbok Pῶi afu nyaka chí ntá Kristo

¹¹ Bōma, diηĩ ká be Mbok Ndĩndĩ ane ngátí bhe abhiki fu ndũ nkaysi bakwāηwan, ¹² abhĩkĩ fu ntá nkwa, νε yě nkwaηwan abhiki twη με. Mbwη Yesu Kristo κε ákú mendĩηĩ yw. ¹³ Bāghok enyũ nepém ena nechi nyaka mpok mékōηo bepiηĩ bo Israel, bāghók ndu nchí chye nyaka bōnkwa Mandem beyā eswōri, nnu nwkw be nnāηá nkwa wap. ¹⁴ Nchí nu nyaka tontó békōηo bepiη abhen bachĩmbi bha. Ne nchí koηo nyaka mbi Mandem bo Israel νε ntĩ ena nenkem, kpát ncha bo Israel báchák abhen ekaká nebhe eya.

¹⁵ Ke Mandem anāη ayap nyaka με τε ndũ mpok ane bábhĩkĩ re bhe με. Ayap με eti berĩndu ebhi, abhiηĩ με be mbak mmōbetok ayi. ¹⁶ Abhōη mañák bekw mendĩηĩ Mōywi, be mbōη mbi beghati bho Mbok Ndĩndĩ eti Yesu ntá bo abhen bápú bo Israel. Ákú nókó nw, mbĩkĩ rwη ntá yě mmu be anchye με manie. ¹⁷ Yě

chí Yerúsalem mbĩkĩ ko ndwk beghw bo abhen báýāmbi bebhak bōnto κε mētwa ansem. Ndwkōrōη téē atú Arébia, κε étaré nókó, mpetnsem Damáskos.

¹⁸ Éfueré nókó mamié arat, ndwk Yerúsalem beghw Pí-ta. Mbak νε yí ndu manywōp nekú. ¹⁹ Nke ghw yě mūn-to achak are, ébhĩkĩ fwēt Jems, manw Yesu Acha. ²⁰ Enyīη ene mēsīη ntá yeke echi tetep. Mandem arĩηĩ be mpw sēnse. ²¹ Mfá nókó Yerúsalem, ndwk nkó atú Síria νε atú Silísha nkwa. ²² Bē bōnkwa Kristo atú Judéya bābhiki re ghw nyaka με νε amík. ²³ Bāghók nyaka ghok menyīη ebhen bo bárēm eti ya be, “Mmũ nyaka áchyē bhese eswōri, arwbhe ghati chí bo be mbák mmu ásikĩnti νε Yesu Kristo, Mandem āpeme yi, ené nkúbhé nesikĩnti νε Kristo κε yi ánũ nyaka bēchōηti.” ²⁴ Ekú bo bare biti Mandem eti ya.

Pῶi atemeri bōnto abhen Yerúsalem

2 Éfueré nókó mamié byo νε anwi, mpet nkó ndwk Yerúsalem νε Banábas. Nswt Táytos sérók νε yi. ² Ndwk mbw enyũ Mandem akw nyaka mendĩηĩ be mbwη bērwη aré. Ngáká nókó are, με νε bōbati séchókó ansem ansem, nkw bw mándĩηĩ Mbok Ndĩndĩ ane méghàti bo abhen bápú bo Israel. Nkw nw be betik ebhen mēkũ νε ebhen mbuet bekw beke bhak ndéndem. ³ Táytos mmu ákò νε με abhak mmu Grik. Yě nw, báke te mbwη kákati be mánsiép yi. ⁴ Ke bō nse bachwe ndu nkwa bakōηo Yesu ansem ansem mánjaηa nwkw be mansyep yi. Mánōne báchwē ndu nkwa ywese ndu beghw enyu sébhōjō ngangan amfāy bebhé bo Israel, ndu sebhare mmuet νε Yesu Kristo. Báýāη nyaka be sémpétnsem ndu kesem antene bebhé bo Israel. ⁵ Séke chye bhw mbi ye mandú. Séke yāη be bw manchōηti tetep ane Mbok Ndĩndĩ, tēndu bābhōjō berwη ambi menoko yw. ⁶ Mbák chí bo abhen báýábhé bé mambák bōbati ntá bōnkwa, betan ebhap bebhiki bhw yēnyīη bekw νε με. Mandem ápú twη kériηámík. Bó bábhĩkĩ tōη με yēnyīη ekw mémáka ndũ Mbok Ndĩndĩ ane mēghàti bho. ⁷ Bāghó be tetep, Mandem κε afyé Mbok Ndĩndĩ amōya be ngati bo abhen bápú bo Israel, nkúbhé mbw enyũ yi akw νε Píta be yi angati Mbok Ndĩndĩ ntá bo Israel. ⁸ Nkúbhé mmu ane áchyé Píta betan bekw betik ebhen ntá bo Israel, κε áchyé με nkwa betan, bekw bw ntá abhen bápú bo Israel. ⁹ Jems νε Píta νε Jōn báchí nyaka mbw bek-wap nenti bōnkwa. Bāghó nwkw bé Mandem afyé betik ebhen amōya tetep, bákáka με νε Banábas νε amó ndu bētwη bé besé νε bhw sechi eywη émwt. Séka νε bhw bé με νε Banábas sebhwη bērwη ntá bo abhen bápú bo Israel νε Mbok Ndĩndĩ, bw mándwk ntá bo Israel. ¹⁰ Enyīη

эмт ке baghati bese, нч chi бе, секе ghokontik bechye нчк nekwa ntá bachébhébo abhen Yerúsalem, nkúbhé enyih ene echi nyaka ме anti béku.

Pšl aji Píta amem etok Antiock

¹¹ Píta átwó nókó Antiock, nji yi besí bhi mbonyune akú nyaka enyih ene epu chak. ¹² Mpok yí áyámbi átwó, are nyíé nenyíé ne bo abhen bápú bo Israel. Ke bo abhen Jems áto bátwó nókó, abho beya mmæet ansem, akepere nyíé nenyíé ne bo abhen bapu bo Israel, ndu áchay nkwo bo abhen bárém be babhōj besyep yěntiki nkoŋo Yesu ane apu mmu Israel. ¹³ Bo Israel bachak abhen bachi bakoŋo Yesu babho bekú betábhá mbo Píta, enyu ené, yě chi Banábas nkwo akú enyumot mbo bho. ¹⁴ Ke ngó nókó be bápú kó ndōj amot ne tetep ane achi ndu Mbok Ndíndí, mfate ngati Píta besí bhap mankem be, “Mbák wə mmu Israel žkú mbo mmu ane apu mmu Israel, ndaká yi žnú bekú bo abhen bápú bo Israel mámbák mbo bo Israel?”

Neka enen mmu abhōj ne Yesu ke néku mámpeme yi

¹⁵ Besé babhōj séchí bo Israel, botayese nkwo bo Israel. Sépú bo abhen bápú bo Israel, bó bhō bo bárém be báchi bō bebú. ¹⁶ Yě nč, bese bo Israel sériŋi be puyě bebhūre bebhé bo Israel ke áku mmu ambak chak besí Mandem, chi besiki ntí ne Yesu Kristo. Yě chi bese sénókó Yesu Kristo be Mandem ansot bese mbo bo abhen bachi chak éti neka enese ne Kristo, puyě chi éti sébhūre bebhé. Echi enyu epu mbonyune, bebhūre bebhé apú kú yě mmu ambak chak besí Mandem. ¹⁷ Mbák ndu séyaŋ bebhak chak besí Mandem ke sébháré mmæet ne Kristo, ke émfakari be bese babhōj sékú bebú, nč Kristo áto bhese ndú bebú ke? Wáwák! ¹⁸ Ke mbák mpétnsem ndú menyih ebhen nnánj ndó, nč nchí mbōj mmu bebú. ¹⁹ Mbák chi me, beyih bebhé Moses ndōj chi ngú, mbonyune bebhíki pere bhōj yěnyih bekú ne me. Éfákari enyu epu bé mbák nepém besí Mandem. ²⁰ Bágó me ndú ekotákátí ne Kristo. Néne, nepém ena fá amik puyě ena, chi éné Kristo mmu achi ne me. Ne nepém ena néne chi enen Mmō Mandem mmu akōj me, achye nepém eni éti ya ndu mbōj neka ne yi. ²¹ Mpu sot berīndu Mandem mbo be bépú yěnyih, mbonyune mbák mmu ábhák chak besí Mandem chi ndu yi ákoŋo bebhé, nč newú Kristo agu néchí ndéndem!

Bě bo Galéshia, bechiŋti bho

3 Bě bo Galéshia, bechiŋti bho! Agha ányíé bhe ne epem akú máném ebhi? Pú nkú bāriŋi Yesu Kristo mbo be ntōj be kpoŋoroŋ ndu yi ágú amfay ekotákátí? ² Dš ká mber be enyih ene émōt. Mandem achye bhe Efóŋó Bedyere chi éti bābhūre bebhé ke chi ndu bāghókó Mbok Ndíndí éti Yesu Kristo ne mánókó? ³ Ndu bāre chiŋti nč? Bābho bekoŋo Kristo ndu betaŋ Efóŋó Bedyere, néne, barōbhe yaŋ béwénti chi ndú betaŋ ebheka babhōj ⁴ Beyā besōjri ebhen bāghō éti Mbok Ndíndí mémbák ndéndemé? Mbíki ka be bechi

nyaka chi ndéndem. ⁵ Mandem mmu áchyé Efóŋó Bedyere ne ákú menyihí maknkay nenti eneka, ákú nč chi éti bābhūre bebhé Moses ke? Ke chi ndú bāghókó Mbok Ndíndí ne mánókó? ⁶ Echí mbo enyū Ekáti Mandem érém be Ábraham anókó nyaka Mandem, ne éti epu, Mandem asot yi be achi chak besí bhi. ⁷ Séghó ye be bo abhen bābhōj neka ne Mandem ke báchí bebhárébo Ábraham. ⁸ Ne Ekáti Mandem enaŋ erem nyaka tesáy bé chōj Mandem ankú bo abhen bápú bo Israel mámbak chak besí ebhi mbonyune bābhōj neka ne yi. Ekáti Mandem épet érém be Mandem aghati nyaka Mbok Ndíndí ntá Ábraham be, “Éti ye, chōj njet manérékere bhō mmik ankem.” ⁹ Nč ke echi be Mandem áyet yěntiki mmu ane ábhōj neka ne Kristo, nkúbhé mbo enyū yi áyére nyaka Ábraham ndu yi ábhōj neka ne yi.

¹⁰ Mbák chi bo abhen bākāysi be bebhūre bebhé bo Israel ke ákú bo mámbák chak besí Mandem, epu echi ne bhō, nkúbhé mbo enyū Ekáti Mandem érém be, “Epuk echi ne yěntiki mmu ane apú bhūere bebhé menkem ebhen béchí amem Ekáti Mandem.” ¹¹ Néne, echí kpoŋoroŋ be yě mmu apú kway bebhak chak besí Mandem éti yi ábhūre bebhé. Ekáti Mandem érém be, “Mmu ane achi chak besí Mandem éti yi ábhōj neka ne Kristo, ábhōj nepém.” ¹² Bebhé bebhíki bhōj yě enyih bekú ne neka enen mmu ábhōj ne Kristo. Ebhé Moses érém mbo enyū basiŋi be, “Mmu ane ábhūre bebhé, ábhōj nepém éti ya.” ¹³ Kristo aku bhese aféré ndú epu ene echi ne bo abhen bápú bhūere bebhé menkem. Akú nč ndu ásóre ntemsi bebú ebhese. Ébhak mbo enyū Ekáti Mandem érém be, “Epuk echi ne mmu ane ágú ndú ekotákátí.” ¹⁴ Yesu Kristo akú nč be áfók ane Mandem afyé nyaka bariep bechye Ábraham, ámbák ne bo abhen bápú bo Israel, ndu bābháré mmæet ne yi, ne bé Mandem anchye bese Efóŋó Bedyere nyaka yi afyé bariep béchyé éti neka enese.

Ebhé épú yibhiri bariep Mandem

¹⁵ Bšma, sénsot eriŋ ndu nepém enen bo abhen fá amik. Mbák bo bati apay manka bekú enyih, mányu nku, yě mmu apú kway beway nku ya, ne mmu apú kway memaka enyih echak aré, tēndu manyu nku. ¹⁶ Nč ke échí ne nku ane Mandem anyū nyaka ne Ábraham. Mandem afyé Ábraham ne ebháré mōywi bariep. Ekáti Mandem epú rem be Mandem afyé nyaka yi ne bebháré bšbhi bariep, betaŋ be báya, ke ntá yi ne ebháré mōywi, betaŋ be chi amōt. Ebhárémō wu chí Kristo. ¹⁷ Enyih ene méyāŋ mājwimem chi be Mandem anaŋ anyu nyaka nku ne Ábraham, ke éfúéré nókó mamié besa esa nsem amōt nsem byo, achye bo Israel ebhé. Bebhé bhō bebhíki bhōj yě betaŋ ndu beway nku ane Mandem anyu ne Ábraham, be bariep amen yi afyé nyaka ake pere téé. ¹⁸ Mbo Mandem áchyé bo akap chi éti bābhūre bebhé, mbū apú koŋo chi bariep ami ndu akap ane yi áchyé bo. Ke chi éti bariep ami ntá Ábraham ke yi áchyé nyaka akap wu. ¹⁹ Ndu echi nč, ndaká yi Mandem achye ye bebhé? Achyé bebhé be ménkú bese sendih enyū bebú bechi. Ne bebhé bebhōj nyaka bebhak chi ndu

mandú mpok, menoŋ netwó ane ebháremó Ábraham. Ntá yi ke Mandem afyé nyaka bariép bechye akap wu. Mandem achye nyaka bebhé ntá bǎngel be mansot mantwǎ ne bho, nkwaŋwaŋ abhak nenti Mandem ne bǎ mmik. ²⁰ Berem be mmu achi nenti bho, ätǎn be bakwó bho achi apay ane yi áté nenti enap. Ke mpok Mandem afyé bariép ntá Ábraham, abhak chi aywínti.

Nti ane Mandem achye Bebhé

²¹ Eyo étǎn be esǎŋcri échí nenti bebhé Mandem ne bariép Mandem ke? Wáwák! Mbo bachye bo ebhé ené éku mmu ámbǎn nepém mbák ábhǎre yo, mbu beb- hǎere bebhé áku mmu ambak chak besí Mandem. ²² Ke Ekáti Mandem érém be mmik nkem achi antene kesemé bebú. Echi ye be, ndiere bo abhen babhǎŋ neka ne Yesu Kristo ke bákway bebhǎn menyǎn ebhen Mandem afyé nyaka bariép bechye ntá bo abhen mánókó Yesu Kristo.

²³ Mpok apéré ghaka ane bákú sérǎŋ be mmu abhǎn besiki nti ne Kristo ke ambak chak besí Mandem, sechi nyaka antené bebhé, sébhak mbo bo abhen báfyé ekerékǎŋ. ²⁴ Bebhé ke béchí yé nyaka mbo mmú ane ábhǎbheri, ányure nǎko bhese, kpate mpok ane Kristo átwó, be sénkwáy bebhak chak besí Mandem éti sésíki nti ne yi. ²⁵ Néne, ené sésíki nti ne Kristo bebhé bépú mbo mmu ane ábhǎbheri, anyure nǎko bhese. ²⁶ Éti bǎsiki nti ne Yesu Kristo, be mankem bǎrǎp chí bǎ Mandem. ²⁷ Yéntiki mmu ane bájwítí yi be ambat mmu ne Kristo arǎp chí mbo Kristo, ndu asǎre epǎŋ Kristo. ²⁸ Yé mmu achí chi mmu Israel ye ápú, yé mmu achí chí nsem ye mǎmik, ye chí ngǎré ye mbakanem, be mankem abhen babháre mmu ne Yesu Kristo bǎrǎp chí enyu émt. ²⁹ Ne ndu bǎchi bo Kristo, bǎchí ye beb- hárebho Ábraham, ne chǎn mǎnyíe menyǎn ebhen Mandem afyé bariép béchyé bebhárebho Ábraham.

4 Enyǎn ene méyǎn be mǎndǎŋ chí be mmó ane áb- hǎŋ ményíe menyǎn étáyi achi enyu émt ne nsem mpok yi abhéé chí mǎnkwen, yéndu menyǎn étáyi menkem chí ebhi. ² Mpok yo, bo bǎchák ke mǎnè yi, mambabheri nǎko menyǎn ebhi, kpate mpok étáyi afyé ankwáy. ³ Nǎ ke echi ne bese nkwa. Mpok sébhǎkǎ rǎŋ nyaka baraka Mandem, sébhák basem antené befǎŋó ebhen bebhǎŋ betǎn fá mmik. ⁴ Ke mpok ane Mandem afyé bariép ákwáy nókó, ató Mýwi be antwǎ fá amik. Ngǎré abhé yi, ne abhak antené bebhé bo Israel. ⁵ Atwó enyu eyǎ bekǎ bo abhen bachi nyaka antené bebhé, be Mandem ansot bese mbo bǎbhi. ⁶ Ne ndu bǎrǎbhe chi bǎbhi, Mandem ató Efǎŋó Mýwi be ambak amem bati yese, ne yi Ákwák bhese sembǎŋí nókó Mandem be, “Éta, Étaya!” ⁷ Mandem akǎ ye be bǎpet bǎpu basem, bǎrǎp chí bǎ. Ne téndu yi asǎre bhe be mǎmbák bǎbhi, chǎn anchye bhe menyǎn ebhen yi afyé nyaka bariép bechye bǎbhi.

Pǎl ábhǎn nti ne bo Galéshia

⁸ Mpok bǎbhǎkǎ re rǎŋ Mandem, bǎbhak ndú kesemé menyǎn ebhen bechi chí bǎmandem nsé. ⁹ Ke néne, ené

mǎnanǎ bǎrǎŋ Mandem, ne mbǎŋ enyǎn ené mbǎŋó berem chi be, néne, ené Mandem árǎŋí bhe, ná bǎkway bepet bebhak basem ntá befǎŋó ebhen bebhǎŋ betǎn fá amik, ené mbǎŋ betǎn ebhap bépú yényǎn, ne bépú kway bekwak bhe? ¹⁰ Bǎyǎŋ eno nywǎp, mǎnsot be ny- wǎbhé negho. Mǎŋŋŋ awú ntaŋ, mǎnsot be ntaŋ agho. Mǎŋŋŋ ayǎ mpok, mǎnsot be mpok epǎ egho. Ne enǎ mmíe, mǎnsot be mmíe negho. ¹¹ Ndu bǎkú nǎ, mbǎŋ becháy mbǎnyune echi mbo be betik ebhen nkǎ bekwak bhe bechi chí ndéndem. ¹² Bǎma, nchí ník be mmu ne be mǎmbák mbo me mbǎnyune ndǎp chí mbo bhe. Bǎb- hǎki kǎ me bebú. ¹³ Bǎrǎŋí bé ndú ndǎn ane mbi, neme ke nekǎ ngati bhe Mbok Ndǎndí. ¹⁴ Ne yéndu neme ena nechye nyaka bhe beyǎ esǎŋcri, bǎbhǎki byak me. Bǎsyepi me mbo ángel Mandem, mbo be nchí chí Yesu Kristo. ¹⁵ Ndú manywǎp ayǎ, bǎbhǎn nyaka beyǎ manǎk. Yi éfákárí ne manǎk amen bǎbhǎŋó nyaka? Ndǎŋí sayri be yé ngati nyaka bhe chí be mǎmpǎŋórí amík ayéka mǎnchye me bǎkǎ nǎ. ¹⁶ Ndǎp ye chí mǎm- pap ayweka ndu ngátí bhe menyǎn ebhen bechi tetep ke? ¹⁷ Bǎbho bákú yéntiki enyǎn ndu beyibhiri bati yeke be mǎnkǎŋó bhǎ, ke bǎbhǎkǎ bhǎn erítí nkaysi. Bǎyǎn chí bekǎ mǎndǎ bhese mǎnkǎŋo bhǎ. ¹⁸ Mbák bǎtǎn ekǎn ne bati ane bebú bepu aré, mbák bǎkú nǎ ne erítí nkaysi, kǎ ka nǎ mpoknkem, puyé chí ndyere ndú mpok ane nchi ne bhe. ¹⁹ Bǎbha, mpet nchí mbo ngǎré ane ándǎŋsi, ne mpu rǎ begnok bebe kpáte mǎmbǎŋ epǎŋí Kristo. ²⁰ Mbǎŋ nti bebhak awu ne bhe néne be ndǎŋí enyu nchí ghati bhe menyǎn ebhen, mbǎnyune mbǎkǎ rǎŋ mbǎŋ enyǎn berem.

Mmǎ Sará achi nyaka kekúrí ne ane Hága

²¹ Ghatí ká me, be bo bǎyǎn be bebhé membǎŋ betǎn amfay yeke, bǎpú ghok enyǎn ene ebhé érém-é? ²² Ekáti Mandem érém be Ábraham abhǎŋ nyaka bǎbab- hakanem bati apay. Amǎt abhak mmǎ nsem, achak ab- hak mmǎ ngǎré ane ápú nsem. ²³ Bǎbhé mmó ngǎré nsem mbo yéntiki mmu achak. Mmǎ ngǎré ane ápú nsem, bǎbhé yi chí bekoŋo bariép Mandem afyé nyaka ne Ábraham. ²⁴ Enyǎn ene efakari nyaka étǎn bhese be baghǎré abho bati apay bate ndú nku epay. Amǎt afú amfay njie Sináy. Nku yo ate ndu ntí Hága, mmu abhé bo abhen bǎchí ndú kesem. ²⁵ Hága chí njie Sináy amem etǎk Arébia. Ne Hága até mbo Yerúsalem ane manywǎp ane echǎn, mbǎnyune achi nyaka ndú kesem ne bǎbhi. ²⁶ Ke Yerúsalem ane amfay apú ndu kesem ne yi ke achi máyese. ²⁷ Echi mbo enyú Ekáti Mandem érém be, “Wǎ, nkongǎré, wǎ mmu wǎpú bhe, bǎŋ manǎk. Nno ane ápú bhǎn bebé nebhe, kway ne manǎk, mbǎnyune ngǎré ane bǎrǎ ndu nebhay, bǎbhi baya bacha. Abhen ngǎré ane abhay nném.”

²⁸ Bǎma, bǎchi ye bo Mandem chí mbǎnyune Mandem afyé nyaka bariép be chǎn mǎmbak bǎbhi. Échí nkúbhé mbo enyú yi afyé nyaka bariép be chǎn Ábraham am- bǎŋ Áisek. ²⁹ Nkúbhé mbo enyú echi nyaka mpok eyǎ,

mmō ane bábhé mbo yěntiki mmu achak áchyè nyaka mmō ane bábhé ndū betan Efóhó Mandem esohjri. Enyu eyo ke echi néne. ³⁰ Ke Ekáti Mandem érēm be yi? Érēm be, “Bók ngoré ane achi nsem ne móywi, mbonyune mmō nsem ápú kwáy menyie menyih étayi ne mmō ngoré ane ápú nsem.” ³¹ Bōma, bese sépú ye bō ngoré ane achí nsem, sechi chi bō ngoré ane apu nsem.

Bakojo Yesu báképerε bhak basem

5 Kristo aféré bese ndū kesem be séképerε bhak basem. Tě ye ka kpiri ne bákercō yě mmu ankε māmpetnsem ndū kesem. ² Ghók ká, me Pōl nchí ghati bhe be mbák mānka be mansyep bhe ne nkaysi be eyo ékε māmbak chak besí Mandem, nō enyih ene Kristo ákú ntá yeka epu yěnyih. ³ Mpet nchí semti be ye yě agha ane aka be mansyep yi abhōj bebħureε bebħé menkem. ⁴ Nkwō ywεka ane bákàysi be bebħureε bebħé bo Israel ke ákε bō mambak chak besí Mandem babhōj berihj be báfap mmuet ne Kristo. Báferε mmuet ndū berħndu Mandem. ⁵ Mbák chi bese, sébhaka nti be chōj Mandem ankε bese sembak chak besí bhi ěti sésíki nti ne Kristo. Enyih eyo ke sėndōn ndu betan Efóhó Bedyere. ⁶ Mmu ane ábhárε mmuet ne Kristo, ye basyep yi syep, ye bábhiki syep, eyo ebhiki bhōj yěnyih bekwε. Nném enyih chí be mmu ántōj be yi asíkí nti ne Yesu Kristo ndu yi ákōj bo. ⁷ Bākε nyaka sayri. Agha áchéré bhe mbi be báképerε kojo menyih ebhen bechi tetep? ⁸ Puyě mmu ane ábhíhí bhe ke afyé betan be mānkε nō. ⁹ Mandu yís ákε fláwa ane bábáy ndū ete ánkō nkem. ¹⁰ Ndu sebħare mmuet ne Yesu Kristo Acha, dihí ká sayri be bābhōj bekojo chí nkaysi aya, puyě achak. Mmu ane afyé be ebyok anti, ntemsi Mandem ábhák ne yi, ye yi achi agha! ¹¹ Bōma, mbák chi me, mbo mbuét beghati bho be babhōj besyep mmu ke yi ambak chak besí Mandem, mbε bo Israel báchyε me esohjri ndaká yi? Mbú mbok newú Yesu ndu ekotákátí apu chyε bo Israel esohjri. ¹² Ntá bo abhen báchyε nō bhe esohjri ndu báté be bābhōj besyep mmu ke ambak chak besí Mandem, mēyàn be mámkpík mángak mmuet eyap. ¹³ Bōma, mbák chi bhe, Mandem abhíhí be be báképerε bhak basem anten bebħé, ke nefere ane baferε bhe ndū kesem áké bhak enyih ene ékε mānkáysi be bákway bekwε menyih ebhen mmuet nkwa áyàn mmu ankε. Enyih ene bābhōj bekwε chi bekwak batí ndū ekōj. ¹⁴ Bebħé menkem bechem ndu ebhé émōt ene epōkō bō, ne yo erem be, “Kōj yěntiki mmu mbo mmuet ye.” ¹⁵ Ke mbák bākε chi mbo nyābhí ené énemti, endakati nōkō batí, sōt ka mpok be báké bho beway batí.

Nkaysi nkwa apú enyumōt ne ane Efóhó Bedyere

¹⁶ Enyih ene nchí ghati ye bhe chi be dō ká Efóhó Bedyere anja nōkō bhe mbi, ne báké kε chi menyih ebhen mmuet nkwa áhōwaka be yi ankε. ¹⁷ Menyih ebhen mmuet nkwa áhōwaka be bo mankε bépú kō ndōj amōt ne menyih ebhen Efóhó Bedyere áyàn bo mankε, ne enyumōt ke echi be menyih ebhen Efóhó Bedyere áyàn

bo mankε bépú kō ndōj amōt ne bebépti menyih ebhen mmuet nkwa áhōwaka be mmu ankε. Menyih ebhen bepap bepu kō ekak émōt, ne ěti yo ke bāpú kway bekwε menyih ebhen bābhōj nti bekwε. ¹⁸ Ke mbák Efóhó Bedyere áyà bhe mbi, nō bāpu antené bebħé.

¹⁹ Menyih ebhen mmuet nkwa átō mmu ankε bépú bhese. Bechi chí bebú kebħuré, ne bepō nkaysi ndu baraká kebħureε ne méhōwaka ndū baraká kebħureε. ²⁰ Menyih bechak chí bekojo bōmandem nsé, ne baraká babú, ne bepap batí, ne bétānjá, ne mpabhamík, ne bebenti, ne nkaysi ane mmu abhōj chí ndyere ěti mmuet eyi, ne békōreε mmuet ndū bakwō, ne epih ákōré, ²¹ ne bebhōj amík abúabε ne batí, ne bekwen mmém, ne bepā ebhen bétō bo ndū epúsi, ne menyih bechak mbo ebhō. Nchí ya be batú mbo enyu esí bé, bo abhen bákε menyih menyih ebhen bāpú kway bebhōj nepém enen nebħiki bhōj ngwenti ne Mandem.

²² Ke epih ené Efóhó Bedyere áchyé mmu chí epih ené ékε yi ambōj ekōj ne batí, ne ambōj mañák, ne kpák, ne ekébhénti, ne berħnti, ne ambōj erħtí nti, ne ambak mmu tetep, ²³ ne yi kebħak gum gum, ne nekémémuet. Yě ebhé epu ené ékan bo báké kε menyih ebhen. ²⁴ Ne bo Yesu Kristo mánanj báferε ntí ndū bebépti menyih ebhen bō máhōwaka nyaka bekwε. Echi mbo be bágo mmuet nkwa ne menyih ebhen yo áyàn mmu ankε ndu ekotákátí. ²⁵ Těndu Efóhó Bedyere ke áchyé bese nepém enen sébhōj néne, sebhōj berō yi ámbōj betan ndū nepém enese. ²⁶ Bōma, yě mmu ake yohj mmuet. Mmu áké yōkō nti, ne mmu ake yihj nti ne amík abúabε.

Enyih ene mmu apí ke yi ághem

6 Bōma, be bho Efóhó Bedyere achi ne bhe, mbák māngō ndū mmu ákε bebú, kwák ká yí petii be ampetnsem ndū mbi Mandem. Ne ndū bākε nō, sōt ká mpok be be babhōj bāke kwen ndū nemō. ² Pōkō nōkō ká batu batí. Mbák mānkε nō, nō bābhūreε ebhé Kristo. ³ Mbák mmu akaysi be achi mūngo, ené yi apú yěnyih, ārōw chí mmuet. ⁴ Yěntiki mmu áhíhí menyih ebhen yi ákε, ne mmu ane ákε sayri áhák ne mmuet eyi, kebħak be áyenti mmuet ne mmū achak. ⁵ Yěntiki mmu abhōj békε chí ebhi betik ebhen Mandem achyε yi ankε.

⁶ Mmu ane bātōj yi Eyōj Mandem abhōj bechyε mmu ane átōj yi aywi ákōré berħtí menyih ebhen yi ábhōj. ⁷ Mmu áké rwō mmuet, yě mmu ápú kwáy berwō Mandem. Enyih ené mmu apí, yó ke yi ághem. ⁸ Mmu ane apí chí menyih ebhen bechyε mmuet yi mañák, ághem chí newú. Ke mmu ane ákε menyih ebhen Efóhó Mandem áyàn yi ankε ághem nepém enen nebħiki bhōj ngwenti. ⁹ Séké pōp ye bekwε beri mbonyune, mbák sebħiki fere amó, mpok ánkway, chōj séngem erħtí mbwōt. ¹⁰ Ndu echi nō, yěntiki mpok ane sébhōj mbi, senkε yěntiki mmu beri, sayri sayri, batí bōnkwa.

Bakak ne ngwenti manie

¹¹ Ghó ká beremé basih amen nsóré besih ekáti ene ntá yeka ne awó awa membōj. ¹² Bo abhen báyàn bekwε be yěntiki mmu ambōj mañák ne bhō ke báfyé betan

be mansyep bhe. Bákù nɔ ndu bápú yaŋ be bo Israel mánchye bhɔ esɔŋɔri bé bághàti bo bé newú Kristo ndũ ekotákátí ke nérpeme mmu. ¹³ Bo abhen basyephe bhɔ bápú bhɛere mbɔŋ bebhé menkem. Ke báyaŋ besyep bhe be mámpányu bé bãchi bakoŋo bhap. ¹⁴ Ke Mandem akeka bé mpányu ěti enyiŋ echak ébhíkífuɛt chi ěti newú Yesu Kristo Acha ndu ekotákátí. ěti newú Yesu ndu ekotákátí. Menyiŋí mmik berɔp ntá ya chi mbɔ begú menyiŋ, ne me ndɔp chi mbɔ ngú ntá

menyiŋí mmik. ¹⁵ Yě básyep mmu syep, yě babhiki syep, ebhiki bhɔŋ yěnyiŋ bekw. Nném enyiŋ chi bé sembak bõ bakɔ. ¹⁶ Kpák ambak ne bhe, ntínso Mandem némbak ne bõ Mandem mankem abhen bákòŋo ebhé ekɔ ene. ¹⁷ Bebhɔ echɔŋ, yě mmu áképere chyɛ me esɔŋɔri mbɔnyune beriy ebhen bechi me amɛet bétɔŋ be nchí mmu Yesu. ¹⁸ Bõma, berĩndu Yesu Kristo Acha mémbak amem batí ayeka. Amen.

Εφεσος

Εκάτι ενε Πῶι ασήϊ ντά bönkwo abhen Έφεσος

1 Με Πῶι, müntó Yesu Kristo bekoño nkaysi Mandem, ke nchí siñ ekáti ene.

Nchí siñ ntá yeka bo Mandem abhen bãbhüre bariεp ndũ Mandem áchémé bhe ne Yesu Kristo. 2 Mandem Etayese ne Acha yese Yesu Kristo mántónη be berĩndu, mánychε be kpák.

Enyu Mandem áyèt bese ndũ sébhárémuet ne Yesu

3 Sémbítí Mandem Mmu achi Chi Yesu Kristo Acha ywese. Yi achyé bhese yěntiki áfók ané áfù amfay ndũ nebhuεt ane yi achi Mfó aré, mbonyune ábhat bhese ne Kristo. 4 Mandem ápéré ghoko mmik, anán ayap nyaka bhese ndu áchémé bhese ne Kristo, be sémbák nyáná, kebhónη bekwéné besí bhi. 5 Ndu ákónη bhese, anán atí nyaka be sémfúét ntá Yesu Kristo sembak böbhi. Akε no bekoño enyih ene yi átí nyaka beku, 6 be sémbítí yi éti beyá berĩndu ebhen yi átónη bhese ndéndem, ndu ábháré bhese ne Móywi mmu yi akónη tontó. 7 Mandem aku bhese ne manonη Kristo aféré ndũ kesem ndu ábháré bhese ne Kristo. Ne afónórí bhese ndũ sépú bhεere bebhé. Akε no bekoño enyũ yi átónη bhese beyá berĩndu 8 ebhen yi áre tñη bhese, akε nkwo be sémbónη nerihĩndak nenkem ne nejwĩmem nenkem. 9 Enyih ene yi átí nyaka beku ené sébhíkire riñi nyaka, atĩ beku yo befuet ndu menyih ebhen Kristo ákú. 10 Enyih eyo no Mandem atĩ beku echi nyaka be mpok anán ánkway, yi áchem menyih menkem, ebhen amfay ne ebhen fá amik, amfyé amo Kristo. 11 Mandem ákú yěntiki enyih mbo enyũ yi átí beku. Ayap bhese tentep ndu ákónη nyaka beku no, bé sémbák böbhi ndũ yi ábháré bhese ne Kristo mbonyune yi ákú menyih ebhen yi átí nyaka beku bekoño menyih ebhen yi áyànη beku. 12 Besé bho séyámbi bebhaka nti ne Kristo sebhonη beku bo mámbítí yi éti keném eki. 13 Echi enyumot ne bhe nkwo. Mánán bāghok eyon ene echi tetep, ne chí Mbok Ndĩndí be Mandem āpeme chon bhe, ne mánókó Kristo. Mpok ane mánókó, Mandem achye bhe Efónó Bedyere mbo sebhonη ndu betonη be bãchi böbhi nkúbhé mbo enyu yi afyé nyaka bariεp be áku. 14 Achyé bhese Efónó Bedyere mmu yi áchyè böbhi. Éti yo, sériñi be Mandem áfere chon bese mankem bo séchí böbhi ndũ kesem. Ene ékú bo báre bití Mandem ndũ betanη ebhi beyá becha.

Πῶι añikmuet éti bönkwo abhen Έφεσος

15 Te mpok ane njámbi ngoko be bãsíki nti ne Yesu Acha ne bé bãkonη bo Mandem mankem, 16 mbíki ro

bekaka Mandem éti yeka ndũ mpok ane mēñikmuet.

17 Mēñikmuet ntá Mandem mmu ábhónη betanη menkem. Achi Mandem Yesu Kristo Acha ywese. Achi nkwo Etayi. Mēñikmuet be yi anchye bhe Efónó yi mmu ákú mändihñi Mandem mändok noko chi ambi. 18 Mēñikmuet be yi anéné batĩ yeka sayri enyu ené bãriñi maném menyih ebhen bãbháká nti are be chon yi ankε ntá bo abhen yi ábhíñí. Nchí yanη be mändihñi beyá áfók ane yi afyé bariεp ndu beku maném menyih ntá bo abhen bachi abhi. 19 Mēñikmuet be mändihñi enyũ betanη ebhi beyá enyũ ené sepu kway beyenti bhó. Beyá ndu bekwak bhese bho sénókó yi. Betanη ebhi bhó beyá tontó. 20 Ne nkúbhé betanη ebhen ke Mandem ákú nyaka Yesu ápérénssem ndũ nepém achoko ebhē awónem ywi awu amfay ndũ nebhuεt ane Kristo achi are mbo Mfó. 21 Aré, abhónη betanη amfay boángel mankem ne bafó bhap, ne amfay yěntiki enyih ene ébhónη betanη awu amfay ne fá amik. Abhonη betanη amfay bafó mankem, abhen bakwāñwanη ne abhen bachi befónó nkwo amfay bo abhen báchí ndũ nerokómik enen mfay enen nétwò. 22 Afyé menyih menkem amó yi be ndũ ákú yi mmu abhonη betanη amfay yěntiki enyih, ámbák münti ntá bönkwo. 23 Ne bönkwo mankem báchí mmuet Yesu. Amuet bönkwo ke bāgho berĩ Kristo menkem ne mbák chi Kristo, amεere-yi ke bo bāgho beri Mandem.

Mandem áchyè nepém nekó ntá bo Kristo

2 Ndũ mpok ane afuéré ansem, bãchi nyaka mbo bawú besí Mandem mbonyune bãpú bhεere nyaka bebhé Mandem éti beyá bebú ebheka. 2 Mpok yo, beriñ ebheka bebhak chi ebhen bö mmik ne mánkonη noko chi mfo befónó bebúbebe ane, néne, abhónη betanη ndũ beriñi bho. Mfo befónó wu ákém batĩ bo abhen bátanη ne Mandem. 3 Bese mankem nkwo sékú nyaka mbo bhó, sénkonη noko chi bebéptí menyih ebhen mmuet eyese ne batĩ yese áñwàka be senku. Ndũ ntee ayese yo, Mandem abhónη nyaka bechye bhese ntémsí mbo yěntiki mmu achak ndu ábé nyaka nti tontó éti bebú. 4 Ke ntínso Mandem neya tontó. Atónη ye bhese chi ekonη eyi ene éyá échá. 5 Ne yé chi mpok ane séchí nyaka mbo bawú éti sepu bhεere bebhé Mandem, yí akε sébhak nepém chéchem ne Kristo mmu ápérénssem ndũ nepém. Bekonη berĩndu ebhi ké yi ápémé bhé. 6 Ndu Mandem ábháré bhese ne Yesu Kristo, yí akε sépetnsem ndũ nepém ne yi. Ne akε séchókó ne Kristo amfay ndũ nebhuεt ane yi achi Mfó. 7 Ákú bhese beyá beri enyu yo befuet ndũ enyih ene Yesu Kristo ákú ndu bekwak bhese be séntónη bo abhen mpok ane átwò ansem enyũ

berĩndu ebhi beyă tontó enyu ene sépú kway beyenti bhó. ⁸ Mandem ápémé bhe ěti berĩndu bhi ne ndũ bãbhóhó neka ne yi. Abhíkí peme bhe ěti berítí menyĩn ebhen bãkù, chi akap ane yi áchyé bhe ndéndem. ⁹ Mandem abhíkí peme be be bãkù nyaka berítí betik. Yě mmu áké pá ye nnyu. ¹⁰ Séchí ye chí awó-betik Mandem. Aghókó bhese, abhat ne Yesu Kristo, bé sénkú nókó chí berítí menyĩn. Ne Mandem anán átóhĩtĩ nyaka berítí menyĩn ebho ábhúré ntá yese, be sénkù noko bhó.

Yesu Kristo akw serɔp chi mmu amɔt

¹¹ Bě bho bãpú bo Israel, bãke ghokontik enyũ bãchĩ nyaka ndũ mpok ane áfúéré ansem. Bo Israel básyep bho, ne ěti yo bãbhĩnĩ mmuet yap be, “Bo abhen básyephe bho ne bãbhĩnĩ bo abhen bãpú bo Israel be, bo abhen babhiki syep bhó.” ¹² Bãké ghokontik be mpok eyo bãbhiki bhon nyaka yěnyĩn bekw ne Kristo. Bě kebhon enyĩn ne bãbhak mankw ndu nkwo bo abhen Mandem áyábhé afyé bariep ěti menyĩn ebhen yi áyàn bekw ntá yap, ke eyo ebhiki yĩn nyaka bhe. Bãbhíkĩ bhon nyaka yěnyĩn ené bãbhaka nti aré mǎnòh noko fá ndũ mmiki ne, ne be kerĩnĩ Mandem. ¹³ Bãsap nyaka nekó ne Mandem, ke néne, Mandem abhat be ne Yesu Kristo, ákw mǎmbák kekwo ne yi befúet ndũ manon Kristo amen áróhĩ amik. ¹⁴ Kristo yĩmbon ákw bhésé bo Israel ne be bho bãpú bo Israel be sémbák kpák ne bati. Mpap achĩ nyaka nenti enese mbo nkók ane ákóré bhese. Aféré mpap ayo mpok yi ágú, akw sérɔp chi mmu amɔt. ¹⁵ Achóhĩtĩ betan ebhen bebhé Moses menkem. Mbok bebhé bebhak ěti menyĩn ebhen bo babhohon bekw. Bechak bekóho berĩhĩtók. Akw enyuyó be bakw bho apay andon chi nkwo amɔt, nɔ chi, nkwo bo bakw abhen Mandem ábháré ne yi. Enyu eyo kě yi akw kpák ámbák nenti bo Israel ne abhen bapu bo Israel. ¹⁶ Aféré mpap nenti bakw bho bhó apay befúet ndũ newú eni ndũ ekotákátĩ. Akw bé bakw bho apay mándon chi nkwo amɔt, ne be bo Israel ne abhen bapu bo Israel, mambak eriri ne Mandem. ¹⁷ Atwó ye aghati Mbok Ndĩndĩ ane árēm be kpák achi ne bě bho bãchĩ nyaka nekó nesie ne abhen bachi kekwo. ¹⁸ Chi befúet ntá Yesu Kristo ke Efóhó Mandem ákwàk bhese ne be be sémbón mbi beron ntá Eta.

¹⁹ Bě bho bãpú bo Israel bãpet bãpú ye mankw, ne bãpú bo abhen báfú nekó nesie. Bãrɔp chí bõ etok mbo bo Mandem bachak, ne bõ nnereket Mandem ane áchĩ mbo efo émɔt. ²⁰ Bě ne bhó bãchĩ bekwók nɔp ebhen básóré báté eket eyo. Baremé kepĩnti ne bõnto Yesu bãchĩ nebhuéréket enen bǎghókó báté eket eyo are, ne Yesu Kristo yĩmbon achi ekwap ene ékēm eket. ²¹ Yi akw bese bho sechi maɔkókke nyánjá nyánjá sébhàt mmuet ne bati sayri enyu ene ekerákap été sene ne égò bebhak nyánjá ndũ echi ntá Acha. ²² Ne ndũ Mandem áchémé bhe ne Kristo, yí ákw bãbhàt mmuet ne bõnkwo bachak mankem be be ne bhó mǎmbák eket ene Mandem áhókó are befúet ntá betan Efóhó Bedyere.

† “Bo abhen bãbhíkĩ syep bhó”: Nnyén enen chi nnyén keyókó ndu beton be bo abhen babhiki syep bhó bapu pépé besĩ Mandem.

Betik ebhen Pšl ákw ntá bo abhen bãpú bo Israel

3 Me Pšl, mēñikmuet ntá Mandem ěti yeka bo abhen bãpú bo Israel. Nchĩ mūkenon mbonyune nchĩ ghati bho Mbok Ndĩndĩ ěti Yesu Kristo ndu bekwak bhe. ² Nkásĩ be mǎnan bǎghok ěti betik ebhen Mandem áchyé me ěti berĩndu ebhi be nkwo ndũ bekwak bhe. ³ Atón me menyĩn ebhen béchĩ nyaka bhésé bhésé, ákw ndĩnĩ bhó, mbo enyũ nsĩnĩ mandú ngátĩ bhe ěti mbok menyĩn ebho. ⁴ Mpok bãpà ekátĩ ene, chon mǎnkway begho be njwímem sayri ndũ nkaysi Mandem ane achi nyaka bhésé bhésé ěti Kristo. ⁵ Ndũ mkpáká bho ane éfúéré ansem, Mandem abhíkĩ kw bho mándĩnĩ nkaysi yo, mbo enyũ yi ákw néne be Efóhó Bedyere ántón yo ntá bõnto ne baremé kepĩnti bhi, bó bho bãchĩ nyánjá ntá yi. ⁶ Nkaysi bhésé bhésé yo achi be bo abhen bãpú bo Israel bãbhon nkwo áfók ane bo Israel bãbhon, be bo bǎrɔp chi mmu amɔt ne bo Israel ne be chon mámbon menyĩn ebhen Mandem afyé bariep be ákw ntá bõbhi ndũ yi ábháré bhó ne Kristo. Befúet ndũ Mbok Ndĩndĩ ěti Yesu Kristo ke bãbhóhó menyĩn ebho.

⁷ Mandem aton me berĩndu, asot me be nkú betik ebhi ndu beghati bho Mbok Ndĩndĩ-ne. Akw nɔ ndũ áchyé me betan ebhi. ⁸ Těndu mbíkĩ ghaka mbo yě mmu Mandem achak, yi aton me berĩndu, áchyé me betik beghati bo abhen bãpú bo Israel áfók ane áfú ntá Kristo. Áfók wu áya enyu ené mmu apu kway bejwímem ndũ wu ankem achi. ⁹ Betik bechak ebhen yi áchyé me chi be nkú bõ mankem mángó menyĩn ebhen Mandem mmu ághókó menyĩn menkem ábhúré nyaka bhésé bhésé ndũ mpoknkem ane áfúéré ansem. ¹⁰ Mandem akw nɔ be néne, befúet ntá nkwo Kristo, ántón befóhó bebúbebe ne bafó bhap nɔ bãbhóhó betan amfay ndu nebhuet ane Yesu achi Mfó are enyũ yi ábhóhó nerĩhĩndak ndũ yěntiki enyĩn ene yi ákw. ¹¹ Mandem ákw mbo enyũ yi átĩ nyaka te mpok yi ábhíkĩ re fúet ntá Acha ywese Yesu Kristo. ¹² Ndu Mandem ábháré bhese ne Kristo ne sésikĩ nti ne yi, sékwáy beron ntá Mandem ndu berem kepĩ ne yi, kebhon becháy ne kemakati be yi ághókó bhese. ¹³ Ndu echi nɔ, nchĩ ghati bhe be bãké fere amɔ ěti besonri ebhen mēghó ěti yeka ndu bekwak bhe.

Pšl āñikmuet ěti nkwo Yesu abhen ěfešovs

¹⁴ Ndu Mandem ákw beyă menyĩn, nchĩ kwen besĩ Mandem Etayese ndũ mēñikmuet ěti yeka. ¹⁵ Yi afyé nnyén eni ndũ maneréket ankem, awu amfay ne fá amik. ¹⁶ Yĩ atan acha ne abhon beyă áfók. Mēñikmuet be yi ankwo batĩ yeka antan amem ndu betan Efóhó Bedyere, ¹⁷ be Kristo ámbák amem bati yeka mpoknkem ndũ bãsíki nti ne yi, ne be mǎmbak mbo enok ene bakan eyi áchwé amik sayri ne mbo eket ene été sené ndũ ekon Mandem. ¹⁸ Enyu eyo, be ne bo Mandem báchák mankem bãkwáy bejwímem be Kristo akon bhese tontó enyu ene mmu apu kway beyenti yo. ¹⁹ Mēñikmuet be mándĩnĩ ekon ene Kristo, yěndu sépú

kway berinj yɔ enkem, bé mǎnkway berɔp chi mbo Mandem ndũ epinj eyeka.

²⁰ Mandem ákway bekɔ encha menyinj menkem ebhen sékwáy menikmuet be yi ankɔ ndũ bekwak bhese, ne encha enyũ ene sékway bekaysi be chɔŋ yi ankɔ. Ákɔ nɔ ne betaŋ ebhi ebhen békɔ betik amem nepém enese.

²¹ Bese bho sechi ndu Nkwɔ Kristo, bo Mandem ábháré ne Yesu Kristo, sénchíe Mandem kenókó. Ndũ mkpáká bho enkem, mpoknkem. Amen.

Nkwɔ Yesu báchí mbo mmu amɔt

4 Ndu echi nɔ, me Pǒl mǔkenɔŋ éti Yesu Acha, nchí semti bhe be ekakáneko eyeka émbák ene ékway ne bo abhen Mandem ábhíŋí be mambak abhi. ² Bón ká neseptímuet nenkem. Báké bhak gum gum ne bho. Bón ká ekébhénti. Tón nók ká bati ekɔŋ, mǎnsɔt bho mbo enyũ bachi. ³ Bón ká beyǎ ekwak ndu bekem nechemémuet enen Efóŋó Bedyere ákú mǎmbɔŋ befuét ndũ kpák ane ágwɔt bhe ne batĩ bǒ Kristo. ⁴ Bese mankem sechi ndu mmuet amɔt, sebhɔŋ chi Efóŋó Bedyere amɔt. Ne echi enyu émɔt nkúbhé mbo enyũ enyinj émɔt ke echi ene sébháká nti are, be Mandem abhij bese be sembɔŋ chɔŋ yɔ. ⁵ Acha amɔt ke sétòk. Bese mankem sénoko chi enyinj émɔt. Sébhɔŋ chi nejwiti nemɔt. ⁶ Mandem amɔt ke achi, ne yi achi Etayese mankem. Achí Mfɔ bǒbhi mankem, áfúet ntá yese bekɔ betik ebhi ne Efóŋó Bedyere achi ne bǒbhi mankem. ⁷ Ke yéntiki mmu abhɔŋ ayi njenti akap kekúri ane Kristo áchyé yi ndu bekɔ betik ne wu. ⁸ Éti yɔ ké Ekáti Mandem érèm be, “Mpok yi ákó te amfay, ásút ngémtáy bo abhen yi ákémé bé mankoŋo yi, akɔre berítí menyinj ntá bho.” ⁹ Ke enyinj ene Ekáti Mandem érèm be, “Yi ákó amfay”, eghati bhese be yi? Eɔ étɔŋ bhese be anájá aseŋ nyaka ndũ etók bawú. ¹⁰ Nkúbhé mmu ane ásébhé amík ke ákó kpát afúet nebu, be menyinj menkem mémbak mbo enyu bebhɔŋ bebhak. ¹¹ Ne yi ke ákóré akap ntá bho. Ntá mbɔk, achyé akap bebhak bǒnto. Ntá bachak, achyé akap bebhak baremé kepínti. Ne ntá abhenefu, ane beghati bho Mbok Ndíndí, ne achyé mbɔk akap bebhak babhabheri. ¹² Kristo ákú nɔ be bo mankem abhen yi áchyé bati betik ayɔ, mánkwak bo Mandem be mánkway bekɔ betik ebhi enyu ene mmuet Kristo átan andɔk nɔkɔ chi ambi. ¹³ Ndu echi nɔ, chɔŋ bese mankem sendɔk ambi menoko Mmɔ Mandem, ne ndu berinj yi enyu émɔt. Mbák séchí enyu eɔ, chɔŋ séngo sénsene, ne sénaŋa bebhak mbo Kristo. ¹⁴ Séképere bhák bo abhen bachi mbo mǎáchwi ane mpérényen édèp énten ebhé émɔt, éndep énten ebhé echak mpok batɔŋ nse bárwɔ bhɔ ne nsé yap. Batɔŋ nse bhɔ bákú bo manem ebhi ndu bákòŋo baraká nse ane bǐ batɔŋ. ¹⁵ Enyinj ene sébhɔŋ bekɔ chi bekɔŋ bati, ne berem chi menyinj ebhen bechi tetep éti Mandem be séngo nɔkɔ ndũ yéntiki mbi kpáte séndɔp chi mbo Kristo mmu achi ntí ntá Nkwɔ Kristo. ¹⁶ Yí ke áchém bǒbhi mankem ndũ nkwɔ amɔt be mámbák mbo mmu amɔt nkúbhé mbo enyũ mmuet nkwá achi ne maŋɔk ane áfáná by-oyómmuet menkem bé mmuet ambak amɔt. Ne ndũ mmuet nkwá, mpok yéntiki nebhúérémuet ákú ebhi

betik sayri, mmuet ágò eriri. Enyu eɔ ke echi ne bǒnkwo Kristo. Mpok bǐ bákɔŋ bati ne yéntiki mmu ákú ebhi betik sayri, bákwak bati mánséné ndũ neka enen babhɔŋ ne Yesu.

Bo abhen Mandem áchémé ne Kristo bábhɔŋ nepém nekɔ

¹⁷ Nchí ghati ye bhe ne nchí semti bhe ndũ nnyén Acha be bábhiki pere bhɔŋ bébhak mbo bo abhen bápú bo Israel. Bǐ bákɔŋ chi bepǒ nkaysi yap. ¹⁸ Báchí amem ejuri ne báfap nyaka bhɔ ne nepém enen Mandem áchyé, mbɔnyune bachi amík néménémé ndũ nejwímem enap ne bágwót bati ayap amem. ¹⁹ Bábhíkí bhɔŋ yé mandú ntíanwɔp. Báchyé ye mmuet ndũ bekɔ baraká ntianwɔp ane mmuet eyap éyàŋ bo mankɔ. Bákú barak épusi ankem, ne bápú rɔ bekɔ yɔ. ²⁰ Ke be, puyé enyũ eɔ ke bátɔŋ bhe éti Kristo. ²¹ Ne mánaŋ batɔŋ be menyinj tetep éti Mbok Ndíndí éti Yesu. ²² Feré yé ka esí mkpá ayeka ane áchyé nyaka be ebéptí ekakáneko. Bebéptí menyinj ebhen máŋwaka nyaka bekɔ bérwɔ nyaka bhe ne ménchɔŋti nɔkɔ batĩ yeka amem. ²³ Dǐ ká Mandem ankɔ mǎmbak bǒ bakɔ ndũ bati yeka be nkaysi yweka ámbák nɔ. ²⁴ Ne yéntiki mmu yweka abhɔŋ béfyé mkpá nɔ ane Mandem aghoko, be ámbák mbo yímbɔŋ. Mkpá nɔ yɔ chi epinj ekɔ ene echi chak tetep besí Mandem, ne echi nyáná tetep. ²⁵ Ndu echi nɔ, dǐ ká baraká nse. Besé mankem séndem nɔkɔ chi tetep ne bati, mbɔnyune sechi mbo bepókómuet nyáná nyáná ndũ mmuet amɔt. ²⁶ Mbák mmu yweka abénti, áké rɔ bebénti bhi mento yi ndũ bebé, ne áké bhúere bebénti anti ndũ nywɔp nenkem. ²⁷ Kéchyé ka Satan mbi bé ándwɔ mmu ankɔ bebé. ²⁸ Mmu ane áchi ngép áképere ghép aghép. Mmu abhɔŋ bekɔ betik sayri ndũ bekem nepém eni ne ndũ bekwak bachébhébhɔ. ²⁹ Yé ebéptí eɔŋ éké fu be anyu. Dem nók ká chi menyinj ebhen békwák bo mántaŋ ndũ mbi Mandem mbo enyũ yéntiki mmu ábhɔŋ bego. Mmu abhɔŋ berem chi enyinj ene ékwak abhen bághòk yi. ³⁰ Ne báké kɔ Efóŋó Bedyere Mandem ambɔŋ kesóti. Mandem achyé bhe Efóŋó Bedyere mbo erinj ene étɔŋ be báchi bǒbhi ne be chɔŋ anaŋa beferé bhe ndũ kesem ewak émɔt. ³¹ Dǐ ká nkaysi beyǎ mpap, ne bebénti, ne echoko-nti, ne bétáná, ne bechɔŋti manyén bati, ne yéntiki nkaysi bekɔ bati bebé. ³² Tón ká bati berí, mángo bhɔ ntínso. Ne foŋorí nók ká bati mbo enyũ Mandem áfúéré ntá Kristo afoŋori bhe.

Epinj ene ékway ne nkwɔ Kristo

5 Těndu báchi bǐ Mandem ne yi akɔŋ be tontó, ŋkók yeka epinj eyi. ² Bábhɔŋ bekɔŋ bo ndũ nepém eneka nenkem nkúbhé mbo enyũ Kristo ákɔŋ bhese ne áchyé nepém eni éti yese. Áchyé mmuet mbo akabhénya ane áchyé Mandem beyǎ maŋák. ³ Báchi bo Mandem. Báké bhɔŋ yényinj bekɔ ne epúsí, ne bebéptí nkaysi. Báké fyé amík ndũ menyinj bo bachak. Báké rɔ mbɔŋ be mántáká menyinj ebhɔ ndu nkwɔ yweka. ⁴ Báké rem yé bepǒ-kepí ne bebhokori kepí, ne báké kɔ bechɔŋo ntok. Ke

chyé nókó ká bakak ntá Mandem. ⁵ Diñí ká be yé nkoño baghóré, ne yé chi mmu ane nti eni népú amem pépép, ne mmu ane afyé amík ndũ menyih bo bachak apú bhōñ ákóré ndũ nebhuet kefo Kristo ne Mandem. Mmu ane afyé amík ndũ menyih bo bachak achi mbo mmu ane ábhōñ bōmandem bachak mbōnyune akōñ menyih ebho acha Mandem. ⁶ Bǎké ka ye be mmu ánsót beyōñ ebhen bechi fuu andwō bhe. Diñí ká be menyũ menyih ebho ke békũ Mandem ambenti, ne chōñ antemsi bo abhen bapu ghok yi. ⁷ Bǎké bhak ndũ nsoñ amot ne menyũ bōbhō. ⁸ Bě bǎchi nyaka ndũ ejuri. Nēne, ené Mandem áchéme bhe ne Yesu Acha, bōñ ká ekakáneko ene ékwáy ne bo abhen bachi amem bediéré. ⁹ Bediéré békũ bo mámbōñ erítí epih, mámbak chak, ne mámbak bo abhen bachi tetep. ¹⁰ Yéntiki mmu yweka ánũ berihñ menyih ebhen béchye Acha beyǎ mañák. ¹¹ Bǎké fyé mmuet ndũ bekũ menyih ebhen bo abhen bachi amem ejuri bǎkũ. Menyih ebho béchi ndéndem. Bǎbhōñ bekũ bo mandihñ kroñoroñ be menyih ebho béber. ¹² Mbōñ bérēm éti menyih ebhen bo bǎkũ bhésé bhésé chi enyihñ ntíánwōp. ¹³ Mpok bediéré béghō ndũ enyihñ, bétōñ enyu yo echi, ¹⁴ mbōnyune bediéré ke békũ mángō enyihñ. Ndu echi no ke bǎrēm be, “Mbueré kenó, ημεέ! Fú ndũ newú, ne chōñ bediéré Kristo méngō wō amuet.”

¹⁵ Yéntiki mmu yweka ánsot ye mpok ne ekakáneko eyi. Bǎké bhak mbo bechiñti bho. Bák ká chi mbo bariñndak. ¹⁶ Kε ka beri yéntiki mpok ane bǎbhōñ mbi bekũ no, mbōnyune beyǎ bo bǎkũ bebépti menyih nēne. ¹⁷ Ndu echi no, bǎké bhak bechiñti bho. Nu ka bérinhñ enyihñ ene Acha áyàn mǎnkε. ¹⁸ Bǎké bhak bakwené mmém. Eyo ékũ mmu áké kway bekem mmuet, éntwo ye yi ne ménémé. Ke dš ká Efóñó Mandem ambak ne bhe, ambōñ betarñ ndũ nepém yéntiki mmu yweka. ¹⁹ Kwáy nókó ka menyũ bakwáy Nku Nsí, ne bakwáy Mandem, ne bakwáy ane Efóñó Bedyere áchyè ndu bé-fyé bati nti. Kwáy nókó ka bakway ndu bebiti Acha ne bati yeka ankem. ²⁰ Kaká ká Etayese Mandem mpoknkem éti yéntiki enyihñ ndũ nnyén Yesu Kristo Acha.

Enyũ baghóré ne maném abhap bǎbhōñ bébhak

²¹ Septí nókó ka mmuet ntá bati. Epih eyo émfú ndũ kenókó eken bǎchyè Kristo. ²² Baghóré nebhay, septí nókó ká mmuet ntá maném abheka mbo enyũ bǎsepti mmuet ntá Acha. ²³ Nném achi mũnti ntá ngóré ywi mbo enyũ Kristo achi mũnti ntá bōnkwo. Bōnkwo chi mmuet yi ne yimbōñ ke ápeme bhō. ²⁴ Yéntiki ngóré abhōñ ye besépti mmuet ntá nném aywi ndũ yéntiki enyihñ, mbo enyũ bōnkwo básépti mmuet ntá Kristo. ²⁵ Bě maném, yéntiki mmu yweka abhōñ bekōñ ngóré ywi nkúbhé mbo enyũ Kristo ákōñ bōnkwo ne agú éti yap. ²⁶ Agú békε bo mámbák pépép besí Mandem ndu áso bhō ne manyier ne Eyoñ Mandem. ²⁷ Kristo akε nó be ankway bekε nkwo Kristo mantwo ntá yi ne beyǎ berí, kebhōñ yényihñ ene ékũ Mandem ne yé chi bo mánji bhō. ²⁸ Enyu eyo nkwo ke echi be yéntiki nném abhōñ

bekōñ ngóré ywi mbo mmuet yi. Mmu ane ákōñ ngóré ywi ákōñ chi mmuet yi. ²⁹ Mmũ ane ápábhé mmuet yi apú. Yéntiki mmu áyihñ mmuet yi sayri ankém yo eriri mbo enyũ Kristo áyihñ bōnkwo, ³⁰ ne bese mankem sechi bepókómuet ebhi. ³¹ Ekáti Mandem érēm be, “Mbakanem abhōñ berō máyi ne etayi anchem mmuet ne ngóré ywi, bo bati apay mándōp mmũ amot.”

³² Beyōñ ebhen bérēm enyihñ ene echi bhésé bhésé. Ndíñí be bérēm chi enyũ Kristo achi ne Nkwo Kristo. ³³ Ke échí enyu eyo ne bhe nkwo. Yéntiki mmu abhōñ bekōñ ngóré ywi mbōnyu ákōñ mmuet eyi yimbōñ, ne yéntiki ngóré abhōñ bechye nném ywi kenókó.

Enyũ bó bǎbhōñ bebhak ne bōmáyo ne bachi bhap

6 Bo, yéntiki mmu yweka abhōñ begbok máyi ne etayi, mbōnyune bǎchi bakoño Acha ne echi chak bekũ no. ² “Nokó ka manō ne bachi bhεka.” Ene, chí ebhé mbi ené Mandem afyé bariep amen abhak ne mmu ane ábhūre yo. ³ Bariep amō achi be, “Mmũ ane ábhūere ebhé ene, yéntiki enyihñ ebhak sayri ne yi, ne ábhōñ erōri nepém fá amík.” ⁴ Bě bachihō, bǎké bhōñ epih bekε bati ambe bš bhεka. Enyihñ ene bǎbhōñ bekε chi ményúre ne betōñ bhō mbo enyũ Acha áyàn.

Enyũ basem ne bachi bhap bǎbhōñ bebhak

⁵ Basem, yéntiki mmu yweka abhōñ béghok mmu ane ábhōñ yi fá amík sayri. Chié nókó ka bhō kenókó ne bechǎy ne newerémuet ne mǎnkε nókó betik ebheka ne nti nemōt nkúbhé mbo enyũ bǎghōk Kristo. ⁶ Bǎké ghok bhō chi ndiere besí bhap ne ndũ bekε bo mambōñ mañák. Ke kε ka enyihñ ene Mandem áyàn mǎnkε ne nti nenkem mbo basem Kristo. ⁷ Kε nókó ka betik ne mañák mbo be bǎtōk chi Acha, puyé nkwo. ⁸ Diñí ká be yi ákap yéntiki mmu bekoño beri ebhen yi ákũ, yé achi nsem, ye apu.

⁹ Bě nkwo bhō bǎbhōñ basem, kém ká bhō sayri. Bǎké pá bechye bhō ntemsi. Diñí ká be Eta mmu achi amfay ke ábhōñ be ne bhō, ne yi apú tōñ kérinhámik.

Menyihñ nenu ebhen bo Mandem

¹⁰ Enyihñ ngwenti ene nchí ghati bhe chi ene: Kém ká nebharémuet eneka ne Acha be mántarñ ne betarñ ebhi ebhen beyǎ becha. ¹¹ Kém ká menyihñ nenu menkem ebhen Mandem áchyè, bé mǎnkwoy menu ne Satan, mánte kpirí mpok yi áyàn berwo bhe. ¹² Diñí ká be sépú nu chi ne bakwāñwan. Sénũ chi ne bebépti befóñó, ne bafō bhap, ne menyũ betarñ bechak. Sénũ nkwo ne befóñó ebhen bebhōñō betarñ ndũ mmik ejuri ne, ne sénũ ne ngémtáy befóñó bebúbebe ebhen bebhōñō betarñ amfay ndũ mbúép. ¹³ Yéntiki mmu yweka ánsot ye menyihñ nenu menkem ebhen Mandem áchyè, be mpok esōñōri ántwō, mánu te ndũ ngwenti, ne mándōk ambi bete kpirí. ¹⁴ Ndu echi no, dók ká ambi bete kpirí. Tetep ane bǎrinhñ ámbák mbo mgbat ane ákém menyihñ nenu ebheka. Kε nókó ká chi ndiere menyihñ ebhen bechi chak

mbɔnyune menyij ebhɔ bechi mbɔ nkú besé ane ntemé nenu afyé ndu bekuti mbeápak eyi. ¹⁵ Ghatí nókó ka bo Mbok Ndíndí ane ákè bɔ mambɔɔn kpák besí Mandem. Ndũ bãkè nɔ, ebhak mbɔ mpok ntemé nenu afyé be-taɔtí nkɔɔbhénya bé áké kwen amik mpok ájèt ntyet. ¹⁶ Enyij écháak chi be mǎndók ambi bebhɔɔn neka ne Kristo, be némbák ekuti eyeka mbɔ ene ntemé nenu ákèm awó be anchyet bakɔɔn ane ádù ne ngó ané mbúmbu átò. ¹⁷ Bǎriɔi be Mandem apémé bhe. Beriɔi nɔ ábhák ndũ nkaysi ayeka mbɔ kendén ane ntemé nenu ákùti ntí ywi ne yɔ. Sɔt ka nkɔ́ Eɔɔn Mandem ené Efóɔó Bedyere áchyé bhe mbɔ akparenja nsem epay ane ntemé nenu. ¹⁸ Ník nókó ká mmuet mpoknkem ne éti yěntíkí enyij mbɔ enyũ Efóɔó Bedyere áyà bhe mbi. Bǎk ká pè. Kém nókó ká ekíkí ndũ neníkímmuet éti bõ Mandem mankem be yi ankwak bhɔ. ¹⁹ Ník nókó ká mmuet éti ya nkɔɔ be Mandem anchye me enyij ene mbóɔɔn beghati bo éti Mbok Ndíndí ane achi nyaka bhésé bhésé nkebhɔɔn becháɔ. ²⁰ Éti Mbok Ndíndí kě

Kristo ásóré me, akɔ me nté ndũ ntí ywi, ne nchí mǔkenɔɔn néne. Ník nókó ká mmuet be Mandem anchye me netaɔnti be ngátí nɔkɔ bho Mbok Ndíndí mbɔnyu mbóɔɔn bekɔ.

Pšl ānīkmuet be Mandem anjet bakonjo Yesu

²¹ Chɔɔn Tíkíkɔs antwó awu angati bhe ndũ menyij ebchi fá ne me ne éti menyij ebhen mékè. Achi manɔ ywese ane sékóɔɔ. Achi nkɔbetik ane Acha ne yí achi mmu ane abhɔre bariɔp ami. ²² Éti yɔ, ke nchí to yi ntá yeka be anku mǎndiɔi enyu bese sechi, ne bé ámfyé bhe ntí. ²³ Mandem Etayese ne Yesu Kristo Acha mánchyé bēka bōnkɔɔ kpák, mánkwak be be mǎnkɔɔn bati, ne be mǎndók ambi bebhɔɔn neka ne Yesu Kristo. ²⁴ Nchí níkmuet be Mandem ántóɔn berɔndu ebhi ntá bõ mankem abhen bákóɔɔn Yesu Kristo Acha ne ekɔɔn ene epu gu manyiɔp.

Fílipi

Ekáti P̄lI ntá Nkwɔ Fílipi

1 Με P̄lI νε Tímwti, bese bakǔ betik Yesu Kristo ke sésìŋ ekáti ene. Sésìŋ ntá yeka bo Mandem mankem, bë bhó bãbháré mmuet ne Yesu awu etɔk Fílipi. Sayri sayri, sésìŋ ntá yeká bö batí ne be bho bãk-wàk bö batí bekɔ betik Mandem ndũ nkwɔ bakoŋo Yesu abhen Fílipi. ² Mandem Etayese ne Yesu Kristo Acha mántɔŋ be berĩndu, mánychye bhe kpák.

Nenikímuet ne bakak ɛti nkwɔ Fílipi

³ Yěntiki mpok ane nti ena nékwén be amuet, nchí nikmuet nkaka Mandem ɛti yeká! ⁴ Ne yěntiki mpok ane mēñikmuet ɛti yeka mankem, nchí kɔ nɔ chí ne beyã maŋák. ⁵ Nchí kɔ nɔ ne beyã maŋák mbɔnyune bãchem mmuet ne me te nebhōnet beghaka echɔŋ, ndũ betik ebhen mēkè bëgháti bho Mbok Ndíndí ɛti Yesu. ⁶ Ndíŋí bé chɔŋ Mandem mmu ábhó erítí betik amem bati yeka andɔk ambi bekɔ bho kpáte mpok ane yi ánaŋa bho ndu nywɔp enen Yesu Kristo ápetnsem. ⁷ Échí erítí bé mbɔŋ enyũ bakaysi amen ákè nikmuet ɛti yeka ne beyã maŋák. Échí enyu ɛɔ mbɔnyune nkɔŋ be tontó ne ntí be be mankem bãchem mmuet ne me ndũ betik ebhen. Mandem atɔŋ me berĩndu ebhi ndũ áchyé me betik ebhi nkú. Bãchem mmuet ne me néne, ené nchí mŭkenɔŋ, ne mpok ane nchí nyaka ndũ mmuet eya nte nɔkɔ ndu áchá manyé betɔŋ be Mbok Ndíndí achí tetep, ne bekɔ bo mánóko ɔɔ sayri. ⁸ Ekɔŋ ené mbɔŋ ne bhe éfũ ntá Yesu Kristo. Mbɔŋ Mandem aríŋí nɔ.

⁹ Mēñikmuet ntá Mandem bé ekɔŋ ené bãbhóŋó ne bati éngó éndók nókó chí ambi. Ne be mǎndíŋí Mbok Ndíndí mǎndók nókó chí ambi, mǎndíŋi nɔkɔ menyíŋ ebhen béchí chak besí Mandem. ¹⁰ ɛɔ ékè be mǎnkóŋó chí epíŋ ené érí échá bé bãké kɔ yěnyíŋ bakwap ne bé bãké kɔ enyíŋ ené bo bákway beji bhe. Bák ká chí enyu ɔɔ kpate ndũ nywɔp enen Kristo átwò. ¹¹ Mǎnán mǎmbák enyu ɛɔ, Yesu Kristo ákɔ mǎmbóŋ erítí epíŋ. Kɔ nókó ká chí beyã beri bé bo mángó berítí menyíŋ ebhen bãkɔ mánychye nɔkɔ Mandem kenókó ne mándem nɔkɔ bé, “Mandem abhɔŋ betan achá.”

P̄lI abhɔŋ maŋák be Mbok Ndíndí ǎròŋ chí ambi

¹² Bõma, mēyán mǎndíŋí bé yěntiki enyíŋ ené éfákári ne me fá, ékwak Mbok Ndíndí ɛti Yesu ándók chí ambi. ¹³ Ékɔ kpát batemé nenu mankem abhen bãbhàbheri ékírí Mfɔ Rom ne bo bãchák mankem, báríŋí bé ɛti nchí nkoŋo Kristo ké báfyé me fá amem eket ene, “Mbɔ mŭkenɔŋ.” ^{†14} Ne nefyé báfyé me fá mbɔ mŭkenɔŋ ákú

beyã bönkwo básikinti ne Yesu Acha sayri, kpate bãghàti bho bãchák ɛɔŋ Mandem kebhóŋ becháy.

¹⁵ Échí tetep bé neyíŋi ane mbɔk ɛɔp báýŋi me ne amík abúabɔ ne neyenti bó báýenti mmuet ne me ké ákú bó bãghàti Mbok Ndíndí ɛti Kristo, ke mbɔk báchi abhen bãghàti Mbok Ndíndí ne erítí nkaysi. ¹⁶ Bó bho bãghàti Mbok Ndíndí ne erítí nkaysi ndu bákóŋ me. Bákɔŋ me mbɔnyune bó báríŋí be Mandem ayap me ne ákú be mbák fá amem eket ene mbɔ mŭkenɔŋ chí ndu bekɔ bo mándíŋí bé Mbok Ndíndí achí tetep. ¹⁷ Ke mbák chí bö abhen báýŋi me ne amík abúabɔ, mǎnjenti nɔkɔ mmuet ne me, bó bãghàti Mbok Ndíndí ɛti Kristo chí mbɔnyune mǎnũ béchá me. Bábhíkí bhóŋ erítí nkaysi. Báýàŋ bebay me chí batú áchák antí néne, fá amem ekerékenɔŋ. ¹⁸ Ke yě esɔŋri épú aré. Yě báb-hɔŋ chí erítí nkaysi yě bábhɔŋ chí nkaysi mbúbmbɔ, nném enyíŋ chí bé bo bãghòk Mbok Ndíndí ɛti Yesu Kristo. ɛɔ échyé me maŋák.

¹⁹ Mpú ɔɔ bébhɔŋ maŋák mbɔnyune ndíŋí bé be mǎnik Mandem mmuet ɛti ya ne bé ndũ betan éfóŋó Yesu Kristo, chɔŋ mámfere me ndũ esɔŋri ene. ²⁰ Enyíŋ ené mēyàŋ ndũ nepém ena ne nti ena nenkem ne ené mbákánti aré chí be nké kɔ yěnyíŋ ene ékè ntíánwɔp ánkem me. Mēyàŋ chí be mbóŋ netaŋánti mpoknkem be néne, ne yě chí ndũ mpok ane átwò ambi, netaŋánti ena nénchyé Kristo kenókó, yě ngũgú, yě nchí chí nepém.

²¹ Ntá ya, bebhak nepém chí béchyé Kristo kenókó, ke bégu arí mbɔŋ achá. ²² Ke mbák ndók ambi bebhak nepém fá amík, ɛɔ échyé me mbi bekɔ betik Kristo ndu bekwak bo. Chɔŋ nsɔt ye chí nepém ke newú-e? Ndũ menyíŋ ebhen bépáy, échá me ené mbóŋó besɔt. ²³ Menyíŋ bépáy béchí me anti ne nchí mbɔ mmu ane áchí ndũ manyé mbi keríŋi mbi ane yí ábhóŋó bekoŋo. Mpok ne mpok, nchí bhóŋ nkaysi be éri be mbák nepém, ke mbɔŋ nti béɔŋ bebhak ne Kristo, ne ɛɔ ké érí ntá ya échá. ²⁴ Ke ɛti yeká, éri bé mbák nepém. ²⁵ Ne tēndu ndíŋí be éri be manywɔp eya ándók ambi ɛti yeká, ndíŋí bé chɔŋ mbak nepém, ndɔk ambi bebhak ne bhe ndu békwák mǎmbɔŋ neka ne Yesu érchá enyu esí, bé maŋák ameká anjá ancha. ²⁶ ɛɔ ékè ye bé mpok mpét nchí petnsem ntá yeká, ntí ámbák ane be bãbhóŋ beyã maŋák ɛti enyíŋ ené Yesu Kristo ákú ntá ya.

²⁷ Nném enyíŋ achí be bapem ayeka ámbák mbɔ enyũ Mbok Ndíndí ɛti Yesu Kristo ághàti bhe. ɛɔ ékè be yě ntwó awu ntá yeká, yě mbíkí twó, mēyán ngók chí bé bǎté kpírí ndũ nkaysi amɔt, ne bé mǎnu ne nti eneká

† P̄lI apú nyaka chí ekerékenɔŋ, báfyé yi chí amem eket, ne báréme bé yí ábhíkí bhɔŋ befa aré kpate mántán manyé yi.

némót bé Mbok Ndíndí ěti Yesu Kristo ándók ambi.
²⁸ Bǎké cháý bǒ abhen bápábhé bhe. Mánáj mángó be bǎpú chay bhó bǎrēm be, “Óe! Bácha bhese. Mandem átemsi chonj bhese.” Eyo étōj be Mandem āpeme chonj bhe. ²⁹ Échí enyu eyo mbonyune Mandem ákú mǎmbák bakojo Yesu Kristo puyé chí ndiere ndu menoko yí, ke ndu begho esonjri ěti yi nkwa. ³⁰ Néne, bǎkwáy bechem mmuet ne me ndu menu nkúbhé nenu enen mēnū nyaka ěti Yesu Kristo, ne bǎriji be mbuét ndū nenu enen fá amem eket ené nchí aré mbo múkenonj.

Bebhonj neseptimuet mbo Yesu

2 Me, ndíjǎ sayri bé tēndu bǎbháré mmuet ne Kristo, yí afyé bhe nti ndū ekonj ené yí ábhónj ne bhe. Ne tēndu bǎbháré mmuet ne Efónó Mandem, Efónó Bedyere, ákú bé mǎnkónj bati, mǎntonj bó berindu.
² Nchí ghati ye bhe be mǎmbónj nkaysi amot, mǎmbónj ekonj ne bati, mǎmbak eyonj émot ndū menyij ebhen bǎkú ne nti némót. Mbák mǎnkú nó, manják ama áyá ancha. ³ Bǎké kú yēnyij ndu betonj mmuet bé bǎchá bati, ke yēntiki mmū yweka abhonj besseptimuet ntá bati mbo be bó bǎchá yi. ⁴ Mmu yweka áké yij chi ndiere mmuet yi. Abhonj béfyé ntí ne bati nkwa.
⁵ Bepij ebheka bebhonj bebhak enyu émot mbo ene Yesu Kristo ábhónj nyaka. ⁶ Yēndu yi achi nyaka enyu émot mbo mbonj éta Mandem ndū babhi ankem, abhíkí kém kíkírík bé yi achi Mandem. ⁷ Akú mmuet mbo be apu yēnyij. Asot mmuet mbo nsem, atwó fá amik mbo nkwañwanj. ⁸ Ne átwó nókó fá amik mbo nkwañwanj, arok ambi bésépti mmuet amik anchye noko Mandem kenókó, kpate agú newú ntíánwóp ndū ekotákátí. ⁹ ěti yonj, Mandem akósí yí áchyé yí betan amfay menyij menkem, achye yi nnyén kenókó enén néchá manyén ankem. ¹⁰ Mandem akú enyu eyo ndu bechye nnyén Yesu kenókó be bǒ abhen bǎchi amfay ne abhen bǎchí fá amik, ne abhen bǎchí ndū etokó bawú, yēntiki mmu wap abhonj bétép mánén besí Yesu anchye yí kenókó. ¹¹ Ne yēntiki mmu abhonj berem kponoronj be chi Yesu Kristo ke achi Mfó bo mankem. Chonj eyo énkú be bo mánchyé Mandem Etayesé bakak ne kenókó.

Pǎl yi bakojo Yesu mándiéré mbo berónj

¹² Abhen ekonj, Mandem apémé bhe. Bǎghók ye enyū Kristo áséptimuet besí Mandem. Bǎghók nyaka me mpok nchí ne bhe. Néne, ndū mpét mpú ne bhe, bǎké gupér eyonj eyá ebhi. Ghók ká me érchá enyu esí. Nu ká beku yēntiki enyij ene bǎkwáy beku ndu béchyé Mandem kenókó ne bati ayeká ankem. Eyo ékú bé Mandem ámbónj mbi beku bapem ayeka ambak mbo enyū yi áyàn. ¹³ Nchí rem no mbonyune Mandem achi ne bhe mpoknkem ne ákwak bhe be mǎmbónj nti béghok yi, anchye noko be betan beku menyij ebhen yi áyàn mǎnkú.
¹⁴ Kú ka yēntiki enyij kenywinti ansem ne bati, ne bǎke bhak beyonj beyonj. ¹⁵ Eyo ékú be yē mmu ake ji bhe ne be bǎké bhonj bakwap besí Mandem. Ékú nkwa be be bǒ Mandem abhen bǎbhíkí bhónj bekwéné néntí bǒ ab-

hen bǎbhónj bepǒ bepíj, mǎmbák mbo berónj ntá yap. ¹⁶ Eyonj Mandem ékwak bo mámbónj nepém. Ghati nókó ká yonj ntá bho. Bǎbhonj beku no be mbónj manják ndū nywop enen Kristo ápētnsem, ne be ntiet ané njéré néntí eneka ne betik ebhen nkú, béké bhak ndéndem.
¹⁷ Berítí menyij ebhen bǎkú ndū bǎbhonj neka ne Yesu béchí mbo nnya ane básóré bechye akap ntá Mandem mbo akap. Yē embak chi be nepém ena nérōn mbo mmém amen bátò amfay nnya yonj, mēbhák chi manják, ne nchí nják ne bhe mankem. ¹⁸ Bǐ nkwo bǎbhonj bebhak manják. Nják ká ne me.

Pǎl ati beto Tímoti ne Epafrodáyots

¹⁹ Mbák chí nkaysi Yesu Kristo Acha bé ntó Tímoti awu ntá yeká, chonj ntó yi mandú mpok. Chonj eyo énychye nkwa me manják mpok yi áfú awu ápérēnsem ntá ya, ághátí me enyū bǎchí awu. ²⁰ Me, mbíkí bhónj yē mmu mbo yi ane ákway bekwak be ndū menyij ebhen béyíj njepém eneka, be mǎmfyé me nti ndū menyij ebhen béyíj Yesu Kristo. ²¹ Nchí rem no mbonyune bo bǎchák mankem bákàysi chi ěti menyij ebhen beyij enap nepém, kefyé ntí ndū menyij ebhen beyij Yesu Kristo. ²² Ke be babhonj bǎriji be Tímoti átōj be achi erítí nkubetik Yesu Kristo Acha ne múbetok bo bachak ne nti eni nenkem. Akwak me béghátí Mbok Ndíndí ěti Yesu mbo mmó ane ákōjo étáyí ansem beku betik.
²³ Nnáj ngó ndū menyij béchí ebhe eya, chonj mbonj nkaysi beto yi awu ntá yeka. ²⁴ Ne nsiki nti bé chonj Yesu Acha ankú be me nkwa ntwa awu mandú mpok.
²⁵ Nnáj nkú nti be échí sayri beto Epafrodáyots ámpētnsem awu ntá yeka. Epafrodáyots mmu bátó be ántwó ankwak me menu mbo ntemé nenu ndu betik Yesu chí nkojo Yesu nkwo mbo me. ²⁶ Métō yi ampētnsem ntá yeka, mbonyune abhonj ékwak begho bhe mankem ndu bǎghókó nyaka be yi ámè. ²⁷ Berem tetep, áme nyaka, kpát éróp chí newú, ke Mandem aghó yi ntínso. Ne abhíkí ghó chí yi aywinti ntínso, agho me nkwa ntínso. Mbo abhíkí kú no, mbú basémé ma aya acha. ²⁸ Mbonj ye ekwak néne ncha enyu esí beto yi ampētnsem antemeri bhe awu be mǎngonj yi bati ámpóp be amem ne be basémé ma nkwa ámay. ²⁹ Sot yeka yí ne beyá manják mbo enyū bǎbhónj besyepi nti nkojo Yesu. Chié ká yi kenókó, mǎnchyé kenókó ntá yēntiki mmu achák ane áchí mbo yi. ³⁰ Chié ká yi kenókó mbonyune ntí ywi áyaná rōj ěti betik Kristo. Chié ká yi kenókó ne ntí bé be ke bátó yi antwa te fá ankwak me tēndu be babhonj bǎpú kway nyaka bétwó.

Neka ne Yesu ke nékú mmu ámbák chak besí Mandem

3 Bǒma, ndu beronj ambi, yē yí yē yi, bónj ká manják ěti enyij ene Yesu Acha ákú. Yēndu nchí ghati bhe chí nkúbhé menyij ebhen njámbi ngati bhe, eyo épú chyé me esonjri tēndu ékú be bǒmpap báké bhonj mbi ne bhe.
² Sot ka mpok ne bo abhen bǎkú bebéptí menyij, mmu eyo no érēm be bǎbhonj bekpōt mmuet mbakanem ke ambak mmu Mandem, ené eyo étwó chi

ne esɔŋɔri. ³ Besé ke séchí bo Mandem tetep, yěndu bábhíkí syep bhese. Séchí bo Mandem mbɔnyune Efónó Bedyere ke ákwák bhese sénékmuet ntá Mandem. Sébhíkí fyé nti ndũ menyin ebhen mmũ mmik ághókó mmuet aré mbo epin besyep babhakanem. Sépànyu chi éti enyin ené Yesu Kristo ákú ndu bépéme bhese.

⁴ Echi tetep be mbɔŋ beyä menyin ebhen mēkwáy béghókɔmuet aré. Mbo echi be mmu abhɔŋ beghókɔ mmuet chi ndũ menyin ebhen yi ákú, mbɛ mbɔŋ bedep awó anti be eya enyu echa ene bati. ⁵ Békóŋo bepín ebhese bo Israel, básyep me mpok bábhe me. Nchí mmũ etɔk Israel, ndũ nneréket Benjamin. Bachĩmbi bha chí bo Israel. Bárinji bepín bo Israel ne eyɔŋɔtɔk bo Israel nkwó. Ne nchí mmu nkwo Fárisi, bɔ bho báte kpírí bé yěntiki mmu abhɔŋ bebhuere bebhé bɔtayese. ⁶ Nchí fyé nyaka beyä betan ndu bekɔ menyin ebhen nkáysí be Mandem ke áyàn nkɛ bho kpát, nchyé nɔkɔ Nkwɔ Kristo beyä esɔŋɔri. Ne bekwéné kebhak ne me mbɔnyune nchi bhũere nyaka bebhé bo Israel mbo enyũ éyàn.

⁷ Ke menyin ebho menkem nyaka nkáysí bé bɔ ke békè mémbak mmu Mandem, bérɔp chí bepɔ menyin ntá ya éti enyin ene Yesu Kristo akɛ ntá ya. ⁸ Bérémtetep, yěntiki enyin échák éɔp chí mbo menyin ebhen mféré ndu áchwí nto anyén be ntí wa ándɔp mémbát mmuet ne Kristo. Bérinji Yesu Kristo Acha wa achá yěntiki enyin échák ndũ nepém ena néne. Éti méyàn berɔp ne Yesu, mféré ntí ndũ menyin menkem ebhén nkáysí nyaka be békè Mandem ámpémé me. Ne bérɔp ntá ya chí mbo ményin ebhen bátó ndũ ebhwóré menyin. ⁹ Nchí yan be mbát mmuet ne Yesu sayri. Puyě chí éti mēbhũere bebhé bo Israel ke Mandem ákú be mbák chak besí bhi. Éti neka ene ne Kristo ke Mandem ákú bé mbák chák besí bhi. ¹⁰ Nchí yan ndíní Kristo ndók nókó chí ambi, ne nchí yan ndíní betan ebhen Mandem ásré nyaka ákú Yesu ápétnsem ndũ nepém. Nchí yan mbat mmuet ne Yesu, nka esɔŋɔri mbo yi, nchem mmuet ne yi ndũ newú eni. Ne mbɔŋ nesep̄tmuet besí Mandem, nkúbhé mbo enyũ yi ábhɔŋɔ nyaka kpát aka newú ¹¹ bé mbák Mandem ánkwák, me nkwó, mpétnsem ndũ nepém mbo Yesu.

P̄l arem be yi äjèt ntiet andɔkɔ nɔkɔ chí ambi

¹² Mpú rem nó chí be nnán ngaka enyu mmu ane méyàn bebhak, ne mpú rem nɔ chí be nnán nséné ndũ mbi Mandem. Ke nchí nu ndɔk nɔkɔ chí ambi, bé eyɔ énkwak me mbak enyu mmu Yesu Kristo áyàn nyaka be mbak mpok yi ayabhe me bé mbák mmũ ywi. ¹³ Bɔma, mpú yinji mmuét eya bé nnán nnu kpát nsɔt awónem, mbɔŋ akap. Ke enyin émtɔ ene mēkè chí be njet ntiet, mféré ntí ndũ menyin ebhen befũere ansem, ndɔbhe jet ndɔk nɔkɔ chí ambi. ¹⁴ Mpú rɔ béfyé betan bé njet téé te ndũ ngwenti, mbɔŋ nsáy. Nsáy yɔ achí be Mandem abhíní me ntwo be mbak amfay ne yi éti Yesu Kristo mmu águ éti ya. ¹⁵ Éri be bese bakoŋo Yesu bho sánán séséné ndũ mbi Mandem, sémbɔŋ nkaysi amɔt ndũ menyin ebhen. Ne mbák mmu achí ane ayi nkaysi achi nyáná, chɔŋ Mandem ankɛ yí angɔ be nkaysi ya ndũ menyin

ebhen achi erítí nkaysi. ¹⁶ Yěyi yěyi, sébhɔŋ berɔŋ ambi berinji tetep ane Mandem ákú séríní.

¹⁷ Bɔma, Koŋó nókó ká ekakáneko eya ne fyé ká amík amuet bo abhen bákòŋo beakaká nekɔ ebhese. Bárinji ndũ bepín ebhese bechi nyaka mpok séchí awu ne bhe. ¹⁸ Nchí ghati bhe bé báké rɔ bekoŋo beakaká nekɔ ebhese mbɔnyune beyä bho bachi abhen bepín ebhap bétɔŋ be bɔ bábhíkí kɔŋ Mbok Ndéndí ane árèm bé Kristo agu ndũ ekotákátí éti yese. Nnán nchí ghati nɔkɔ bhe enyin ene mpok ne mpok, ne néne, mpet nchí ghati bhe nkúbhé enyin éré ne babhese amík. ¹⁹ Ngwenti yap chí ménémé. Mandem awap chí enyin ené éfũet bɔ anyu échwe bɔ menie ne menyin béchák ebhen bɔ báfyé ngoŋo aré. Bákú menyin ebhen bo bágħò mámbɔŋ chí ntíánwɔp, yé nɔ, bɔ babhɔŋ bápànyu éti menyin ebho. Ne bábhũere bati yap ndũ menyin mmik. ²⁰ Ke mbák chí bhese, eyesé etɔk échí amfay, ebhak ené Yesu Kristo Acha achi. Ne sébhaka ntí be yí mmu áchí Mpeme ywesé ámfú aré ámpetnsem. ²¹ Yí ánán ántwó, ástɔ nkúbhé betan ebhen yi ábhɔŋɔ bekɛ yěntiki enyin émbák anten yi, anjibhiri mmuéré nɔp eyese-ne, ankɛ yó éndɔp chí mbo mmuet ane yi ábhɔŋɔ nyaka mpok Mandem ákú yí apetnsem ndũ nepém.

Menyin ebhen P̄l aghati Nkwɔ Fílipi mankɛ

4 Bɔma, nkɔŋ be tontó ne mbɔŋ beyä ekwak beghɔ bhe mbɔnyune be ké bächí maŋák ama, ne be ké bächí nsáy betik ebha. Tě yeka kpírí, mánkɛ nɔkɔ mbo enyu ngátí be bho bábháre mmuet ne Yesu.

² Mēnĩkmuet ntá Eyódia ne Sintíke bé mándó begwá ebhap mámbák eyɔŋ émtɔ, tēndu bɔ bati apay bächí bɔ Yesu Kristo Acha. ³ Ne wɔ erítí nti nkɛbetik wa, nchí yán nkwó be énkwák ményúré bágħɔré abhen bati apay bé mámbák eyɔŋ émtɔ. Bákú beyä betik ne me ndu ménu béghátí bho Mbok Ndéndí. Bákú betik ne Klémen, ne batĩ bakũ betik abha báchák. Bɔ mankem bächí bo Mandem ásiní manyén ayap amem ekátí manyén bɔ abhen bábhɔŋ nepém enen nébhíkí bhɔŋ ngwenti.

⁴ Bák ká maŋák mpoknkem be bächí bɔ Yesu Acha. Mbuet bésémti bhe, bák ká maŋák mpoknkem. ⁵ Kɛ ka yěntiki mmu ángó bé bápú mmuet gum gum ndũ nepém eneka. Báké ghɔkɔntik be Yesu Acha ápétnsem mandú mpok. ⁶ Mmu áké rɔ yěnyin énsɔŋɔrí nti eni amem. Yěyi yěyi, enyin ene bábhɔŋɔ bekɛ chí menik nókó mmuet ntá Mandem éti menyin ebhen báyàn yi áchyé bhe. Ník nókó ká mmuet, mánkaka nɔkɔ yí éti menyin ebhen yi ákú. ⁷ Ník nókó ká mmuet ntá Mandem ne chɔŋ yi anchye bhe kpák. Ne enyu kpák ane Mandem áchyé, bɔ mmik bápú kwáy bérinji wáwák. Ne chɔŋ Mandem ankɛ kpák ámbák amem bati yeka, ankɛ be kpák ámbák nkwó ndũ nkaysi yeká, be yěyi yěyi, báké bhɔŋ becháy. Enyin ene échí tetep mbɔnyune bábhat mmuet ne Yesu Kristo.

⁸ Néne, bɔma, bũré ká nkaysi ndũ menyin ebhen bérí, ne ebhén béchyé mmu kenókó, ne menyin ebhen béchí chak besí Mandem, ne menyin ebhén bébhíkí bhɔŋ bakwap, ne menyin ebhén bo bágħò mánkɔŋ, ne menyin ebhén bo bábhɔŋ ekwak beghɔ, ne menyin eb-

hén bérí béchá, ne ndũ menyih ebhén békù bo mámbiti bhe. ⁹ Báké rɔ beka yěntiki enyih ené bāghókó ntá ya, ne ndu békóno yěntiki nkaysi ane áfú ndũ Eyo Mandem ené bāsɔre ntá ya, ne yěntiki enyih ené bāghókó ntá ya, ne yěntiki enyih ene bāghó mé nkɛ. Ne chɔŋ kpák ane Mandem áchyè ambak ne bhe.

Pɔl áto bakak ntá bõ Fílipi ɛti akap ane bó bátó ntá yi

¹⁰ Me mmũ Yesu Kristo Acha, mbɔŋ beyã maŋák be yěndu énáŋ étaré, bāpet bātɔŋ ndũ akap ane bátó me be bābhiki ghɔkɔntik me. Ndíŋí be bākaysi me mpoknkem, ke bābhíkí bhɔŋ nyaka chi mbi bekwak me.

¹¹ Mpú rem nó chi ɛti nchébhé menyih. Yě mbɔŋ enyih, yě mbíkí bhɔŋ, ngɔk bebhak mbo mmu ane ábhíkí chep yěnyih. ¹² Ndíŋí enyũ měkwáy bebhak mbo mmu ane yěnyih épú sɔŋɔri yí mpok menyih béchébhé mé ne yě chí mpok mbóŋó yěntiki enyih. Yě émbak bé yi, ngɔk bebhak mbo mmu ane ábhóŋó yěntiki enyih mpóknekem, yě chí mpok nnyié njwí, ne mpok ane nchɔkɔ nsay, ne yě mbóŋ, yě mbíkí bhóŋ. ¹³ Yě émbak be yi, mētee kpírí ɛti betan ebhen Yesu áchyè me.

¹⁴ Ke nkáká bhé tontó bé bāchem amɔ ne me ndũ nek-wak enén bāchyé mé mpok menyih bétájá me amɛet.

¹⁵ Ne be bakoŋo Yesu abhen etɔk Fílipi, be babhɔŋ bārɪŋi sayri be mpok njámbi ntwó awu ne Mbok Ndíndí ndo etɔk eyeka atú Masidónia ndɔk atú etɔk echak, ndiere be ké bátó nyaka me nkáp ndu béchyé me nek-wak. Yě bõnkwo báchák bābhíkí chem amɔ ne me ndũ

betik ebhen mékù. ¹⁶ Nchí rem nó mbɔnyune yě chí mpok ane nchí etɔk Tesalónika ené mbíkíre rɔ atú etɔk eyeká Masidónia, be bátó me nkáp, puyě chí ndɔŋ amɔt, ke ndɔŋ épáy, mpok menyih betan me amɛet.

¹⁷ Mpú rem nó chí be méyàŋ mǎntó mé akap áchák. Enyih méyáŋ chí bé mǎndók ambi beka beri, mémáka ndũ ebhén mǎnáŋ bákú ansem mbo mmũ ane ámàka nkáp ndũ ané yí ánán áyámbi afyé amem ekerénkap be nsáy yi ánja.

¹⁸ Be bākap me ndũ betik ebha kpát yěnyih ébhíkí rɔp. Néne, bakáp ane bátó Epafrodáytɔs ántwó áchyé me ákú mbo yěntiki enyih ené nchébhé. Ne akap aywe-ka áchí mbo akap erítí eriep ané bāchíe ntá Mandem, ne Mandem ábhóŋ maŋák ne wu. ¹⁹ Mandem mmu nchí mmɔbetok ywi abhóŋ betan ebhen béyá béchá. Ne chɔŋ anchyé bhe yěntiki enyih ené échébhé bhé ɛti enyih ene Yesu Kristo ákú ntá yesɛ. ²⁰ Kenókó kémbák ne Mandem mmu áchí Étáyésé mpoknkem. Amen.

Ngwéntí bakak

²¹ Kaká ká bo Mandem báchák abhen báchí bakoŋo Yesu Kristo awu mankem ntá ya. Batɛ bakoŋo Yesu abhen báchí fá Rom ne me bátó nkwo bhe bakak. ²² Bõ Mandem báchák mankem abhen báchí fá Rom ne me, sayri sayri, abhen báchi bakũ betik ntá mfo-ngo ane Rom, bátó nkwo bhe bakak. ²³ Nchí nikmɛet bé berɛndu Yesu Kristo Acha mémbak amem bati ayeka. Amen.

Κολοσε

Εκάτι Πῶλι ντά Νκω Κολοσε

1 Με Πῶλι μῦντο Yesu Kristo bekoŋo nkaysi Mandem, ke nchí siŋ ekáti ene. Nchí fá ne nti mŭnkwa ywese Tímoti. ² Sétò yo ntá yeka bo Mandem, be batš bŏnkwa abhen bábhère bariep awu etok Kŏlŏse ne Mandem abhat be ne Kristo.

Mandem Etayese ántŏŋ be berĩndu anchye bhe kpák.

Πῶλι ákàka Mandem ne ànìkmuet èti bo Κολοσε

³ Sékàka Mandem mmu Yesu Kristo Acha ywese achi Mŏywi, ne sénìkmuet èti yeka, ⁴ mbonyune séghok be bábhŏŋ neka ne Yesu Kristo ne bákŏŋ bo Mandem mankem. ⁵ Bākù nŏ mbonyune bábháká nti ndŭ berítí menyih ebhen Mandem ábhéré amfay ntá yeka. Mpok bāghókó Mbok Ndíndí ke bāriŋí èti menyih ebhen, ne Mbok Ndíndí achi tetep. ⁶ Mbok yo atwa ntá yeka mbo enyŭ átwó ntá bo mmik nkem ne ànyù kepem ne ágò. Nŏ ke yo achi nyaka ndŭ nkwa yeka bebhŏ ndu nywŏp enen bāghókó èti berĩndu Mandem ne bājwimem enyu bo bechi tetep. ⁷ Bāghók Mbok Ndíndí ne ntá Epafraŋ. Yi achi nti mŭbetok Mandem ane sékŏŋ tontó. Achi nkubetik Kristo ane ábhère bariep ami. Achi awu ndŭ nnyén enese. ⁸ Yi aghati bhese enyŭ Efŏŋ Bedyere ákú be mánkŏŋ bati.

⁹ Sébhíkí bhŏt menìkmuet èti yeka bebhŏ nywŏp enen séghókó nŏ. Sénìkmuet be Mandem amfuet ntá Efŏŋ Bedyere ánkwa mändiŋi sayri enyih ene yi áyàŋ mánkŏ. Sénìkmuet be Mandem ánkŏ nŏ ndu ákŏ mām-bak bariŋíndak beyih baraká Efŏŋ ne ndu akwak māmboŋ nejwimem ndu bo bechi. Achyé bhe nerihndak be mändiŋi sayri yèntiki enyih ene yi atí nyaka bekŏ ne ákŏ ntá bŏbhi. ¹⁰ Sénìkmuet be nejwimem enŏ nénkwák māmboŋ nepém enen nékwáy ntá nkoŋo Yesu Acha. Enŏ nékŏ Mandem ambŏŋ maŋák, ne nékwák mánkŏ nŏkŏ menyih ebhen beri ndŭ yèntiki mbi, ne nékŏ mändiŋi Mandem mändŏkŏ nŏkŏ chi ambi. ¹¹ Ne sénìkmuet be Mandem ánsŏt betan ebhi ebhen beyá becha ánkŏ māmboŋ nŏkŏ betan, be yéyi yéyi, māmboŋ ekébhéntí, mǎnte sené, mändŏkŏ nŏkŏ chi ambi ne maŋák, ¹² mánkaka nŏkŏ Eta. Yi ke ákú mánkway bebhŏŋ menyih ebhen yi atonŋi ntá bŏbhi abhère nebhuet ane bediéré ebhi béghò. ¹³ Aféré bhese ndŭ betan ebhen ejuri, akŏ be Mŏywi mmu yi ákŏŋ tontó ámbák wu Mfŏ ywese. ¹⁴ Béfuet ntá Mŏywi wu sébhŏŋ mbi be mánku bhese māmferé ndŭ kesem eken bebú, nŏ chi, mām-fŏŋŏrí bebú ebhese.

Enyu mmu Kristo achi ne enyŭ betik ebhi bechi

¹⁵ Yé mmu apu kway beghŏ Mandem. Mŏywi ke ákú sénjwimem enyu Mandem achi. Ne nkúbhé mbo enyŭ mŏmbi ábhŏŋ betan ndŭ nneréket, nŏ ke Mŏywi ábhŏŋ betan amfay menyih menkem ebhen Mandem ághókó. ¹⁶ Echi nŏ mbonyune yi ke Mandem árémé be ángókó yèntiki enyih, ebhen bechi amfay ne ebhen bechi fá amik, ebhen bo bāghò ne ebhen bo bápú kway beghŏ, betanŋi befŏŋó, ebhen bebhŏŋ betan becha bafŏ bachak ne befŏŋó ebhen neŋŏk kŏfŏ ekap necha eken bachak, ne yé chí ebhen bébhŏŋ betan amfay bho mbo bafŏ. Béfuet ntá yi, ne ntá yi, ke bāghókó menyih menkem. ¹⁷ Bápére ghoko yènyih, yi achi. Ne yi ke ákŏ menyih menkem be mémbak mbo enyu bebhŏŋ beb-hak. ¹⁸ Yire ke achi mŭnti ane bŏnkwa, ne bŏnkwa chi mmuet yi. Yi ke ágháy nebhérémik ntá bŏnkwa. ¹⁹ Echi enyu eyŏ mbonyune Mandem abhŏŋ nyaka maŋák be yèntiki enyu mmu yi achi, Mŏywi nkwa achi. ²⁰ Ne yi ke Mandem ásré be ankŏ yèntiki enyih, yé chí ené fá amik ne yé chí ene amfay, be yèntiki enyih émbŏŋ mbi bepet bebhak eyŏŋ émot ne yi èti newú Mŏywi ndŭ ekotákátí. Néne, yèntiki enyih ékwáy bebhak ndu kpák ndu nté ane yŏ echi ne Mandem.

Bāchi eyŏŋ émot ne Mandem néne

²¹ Bē nkwa bāchi nyaka nekŏ nesie ne Mandem, bāb-hak bŏmpap abhi ndu nkaysi yeka èti bebéptí menyih ebhen bākŏ nyaka. ²² Ke Kristo asŏt nyaka mmuet nkwaŋwan, agú ndŭ ekotákátí èti bebú ebheka. Enyu yo ke Mandem ákú be māmpet mām-bak eyŏŋ émot ne yi, be mām-bak nyáŋá, kebŏŋ bekwéné besí bhi. ²³ Ke bāb-hŏŋ berŏŋ ambi bebhŏŋ neka ne Mbok Ndíndí, mǎnte sené ne kpirí. Bāké rŏ nebhakánti enen Mbok Ndíndí ákú bābhŏŋ mpok bāghókó yo. Bāghati Mbok ane ntá yèntiki mmu fá amik. Me Πῶλι nchí mŭbetok ane nchí kŏ bo mändiŋi Mbok Ndíndí-ne.

Betik Πῶλι bechi ntá bo abhen bapu bo Israel

²⁴ Néne, mbŏŋ maŋák ndu besŏŋri ebhen mébhŏŋ mbonyune békwák bhe. Nchí bhŏŋ besŏŋri ndŭ nkwa mmuet mbonyune nchí naŋa bebhŏŋ besŏŋri menkem ebhen berŏbhe nyaka be Kristo ámbŏŋ, èti bŏnkwa. Bŏnkwa Kristo bhŏ chi mmuet eyi. ²⁵ Èti bŏnkwa ke Mandem ákú be mbak mŭbetok ndu bekŏ mändiŋi Eyŏŋ Mandem sayri. ²⁶ Eyŏŋ ene echi nyaka bhésé bhésé ntá mkpaká bho ene éfueré ansem, ke néne, Mandem akŏ bŏbhi mändiŋi yo. ²⁷ Mandem áyàŋ

nyaka be bõbho mándíñí be enyíñ bhésé bhésé ene yi átóntí abhure chi nném enyíñ ene ebhɔɔ bekwak bo abhen bápú bo Israel. Kristo achí amem bati yeka, ne bákway bebhaka ntí be chɔɔ mǎnyie keném eki ne yi. ²⁸ Kristo ére ke séghàti bho menyíñ éti yi. Ndu sékè nɔ, séyà batú yéntiki mmu éti menyíñ ebhen bábhíkí bhɔɔ bekɔ ne sétɔɔ bo menyíñ ebhen bɔ bábhɔɔ bekɔ. Sésemti bhɔ, ne sétɔɔ ne neriñíndak nenkem bé sénkwáy bekɔ yéntiki mmu wap ánkway ndú yéntiki mbi, mbo mmu ane ábháré mmuet ne Kristo, ndú mpok ane séte besí Mandem ne yi. ²⁹ Éti yɔ ke nchí fye betan bekɔ betik, ndep nɔkɔ mmuet ne betan menkem ebhen Kristo áchyè me.

Pǒl ànù éti bakwó bho Kristo ankem

2 Nchí yan mǎndíñi enyú nchí nu tontó éti nkwo Kristo ane Laodísia ne éti bakwó bho bachak ankem, abhen bábhíkíre ghɔ me. ² Nchí yan befyè bhe ntí, ndú bǎgwóré mmuet ne bati ndu ekɔɔ. Nchí yan be be mankem ne bhɔ mǎnjwimem sayri ndú enyíñ ene Mandem ákú séríñí éti Kristo, be mǎndíñi menyíñ éti Kristo ebhen bechi bhésé bhésé ne békè mǎmbɔɔ beyá áfók ndú bákòɔ mbi ywi. ³ Yí ke ánène mbi be sémbák bariñíndak ne be séndíñí menyíñ. Neriñíndak enen néri necha. ⁴ Nchí ghati bhe menyíñ ebhen be yé mmu áké sɔt sérwórényu ándwɔ bhe éti menyíñ ebhen beyíñi Kristo, be mǎnem ebhí. ⁵ Yéndu mpú awu, ntí ena nechi ne bhe mpoknkem. Nkɔɔ beghok be bákè menyíñ mbo enyu éyàn ne be bǎte kpírí ndú neka eneka ne Kristo.

Mbák mmu abhat mmuet ne Kristo ájwi pɔɔt

⁶ Téndu bǎsóré be Yesu Kristo achi Acha, buré ká nepém eneka mbo enyú yi áyàn. ⁷ Dǒ ka bapém ayeka ambak ne Yesu mbo enɔk ene émúré bakan amik, mǎnsene ndú neka eneka ne yi nkúbhé mbo enyú bátɔɔ be, mǎnchye nókó Mandem beyá kenókó.

⁸ Sɔt ka mpok be yé mmu áké sɔt neriñíndak enen bõ mmik ne sérwórényu andwɔ be mǎmbák basem ntá menyíñ ebhen bɔ bátɔɔ be. Enyú neriñíndak enɔ néfù chi ndú nkaysi bakwǎnwan ne ntá befóɔ ebhen bebhɔɔ betan fá amik, népú fu ntá Kristo. ⁹ Díní ká be yéntiki enyú mmu Mandem achi, enyuyɔ ke Kristo achi. ¹⁰ Ndú bǎbháré mmuet ne yi, bǎjwi pɔɔt. Yi ke ábhɔɔ betan amfáy menyú befóɔ menkem. ¹¹ Ndú bǎchémé mmuet ne Kristo, aféré ebéptí epíñ amem bati yeka. Eyo chí eríñ betɔɔ be bǎchi bõbhi. Puyé chí eríñ ene mmu afyé amuet mpok báyan besyep yi mbo enyú bo Israel bákɔ mpoknkem. Chí Kristo ke afyé eríñ eyi amem bati ayeka. ¹² Mpok bájwítí bhe, bábhéme be ne Kristo. Bè nkwo bǎpetnsem ndú nepém ne yi mpok yi apetnsem ndú nepém. Éfákári nɔ mbɔnyune bǎsiki nyaka ntí ndú betan Mandem mmu ákú Kristo apetnsem ndu nepém. ¹³ Bǎchi nyaka chi bawú éti bebú ebheka mbɔnyune bábhíkíre fye nyaka be eríñ amuet betɔɔ be bǎchi bo Mandem. Ke achyé bhe nepém nekɔ ne Kristo ndu áfóɔróri bebú ebhese menkem. ¹⁴ Sékwen nyaka manyé besí Mandem ndu sébhíkí kɔ mbo enyú yi áyàn. Ke

adákátí ekati manyé bebú ebhese, ne ébhak mbo be ábáy nyaka bhɔ anti Yesu, ne bágó yi ndú ekotákátí ne bhɔ. ¹⁵ Afóɔ betan ntá befóɔ ebhen bebhɔɔ betan fá amik, akɔ be bõ béké bhɔ kenókó besí bho ndú ásu bhó amik. Atɔɔ bhɔ mbo batemé nenu abhen bákémé ebhínenenu. Ebhí nenu eyɔ ebhak newú Yesu ndú ekotákátí. Asɔt awónem amfáy befóɔ ebhɔ enyuyɔ befúet ndú newú Kristo ndú ekotákátí.

¹⁶ Ndu echi yé nɔ, báké rɔ be yé mmu áñji be be bek-wéné béchí ne bhe éti menyú menyíñ ebhen mǎnyie ne ebhen mǎnyú. Ne báké rɔ be mmu ampuri bhe mǎnkoɔ bebhé éti bepá mmyé, † ne epá ntañ akɔ, ne éti epá nywɔbhé neywémuet. ¹⁷ Bebhé ebhɔ menkem bechi chi mbo ndíkándi menyíñ ebhen Mandem ábhúré nyaka be bétwɔ chɔɔ. Mbɔɔ enyíñ ene echi ansem ndíkándi wu ankem chi Kristo yímbɔɔ. ¹⁸ Báké rɔ yé mmu ándém be bǎbhíkí kway, anset nkwere be bǎbhɔɔ bebhɔɔ enyú neseptímuet enen népú tetep, ne be bǎbhɔɔ bechye kenókó ntá bɔángel. Bõbho bápà be Mandem áɔɔ bhɔ menyíñ ndú kenó amík anti fúú, ne báyòɔ mmuet ndéndem. Nkaysi yap achí chí ane bõ mmik. ¹⁹ Ekɔ bɔ bábhíkí pere bhat mmuet ne Kristo, mǎnti wap. Yi ke achi mbo ntí ne bõnkwo bachi mbo mmuet eyi. Bǎsɔt betan ebhap menkem chi ntá yi ne ákè bɔ mǎnchem mmuet ndú nkwo amɔt mbo enyú bariñ ákem byoɔmuet. Bágò ye ndú mbi Mandem mbo enyú yi áyàn.

Bégu ne bebhak nepém ne Kristo

²⁰ Bǎgú ne Kristo, ne Mandem aféré bhe anten befóɔ ebhen bebhɔɔ betan fá amik. Ndu échí nɔ, ndaká yi bǎchi mbo bõ mmik? Ndaká yi bǎbhuet bekoɔ bebhé bõ mmik, mbo ebhen bérèm be, ²¹ “Báké kém enyíñ eyɔ ne awɔ. Yé chi beghokoti, báké ghokoti enyú nenyíé enɔ. Yé betɔk, báké tɔk enyú enyíñ eyɔ.” ²² Menyú bebhé ebhɔ befúere fúet. Menyú bebhé ebhɔ befú chi ntá bõ mmik ne ndú menyíñ ebhen bɔ bátɔɔ. ²³ Béyíñi bebhé ebhɔ, mmu ákway bekaysi be béchye neriñíndak mbɔnyune bo abhen báfyè bhɔ bátè kpírí be mmu abhɔɔ befyè mmuet ndú menyíñ Mandem ebhɔ, ne bǎrèm be mmu abhɔɔ besepi mmuet amik, ne be mmu abhɔɔ bechye mmuet yi beyá esɔɔri. Bebhe ebhen bechi chi ndéndem. Bépú kway bekwak mmu ambɔɔ betan ndu bekem mmuet be áké koɔ bebéptí menyíñ ebhen mmuet eyi áyàn yi ankɔ.

Nebhuet ane mmu abhɔɔ bebhure ntí eni

3 Téndu Mandem ákú bǎfú ndú newú bǎpetnsem ndú nepém nekɔ ne Kristo, buré ká ntí ndú menyíñ ebhen bechi amfay, ebhak ene Kristo áchók ndú nebhuet kenókó, ebhe awónem Mandem. ² Buré ka nkaysi chí ndú menyíñ ebhen bechi amfay, puyé ndú ebhen bechi fá amik. ³ Echi mbo be bǎgu mpok ane Yesu ágú. Néne, nepém nekɔ eneka nechi bhésé bhésé awó Kristo ndú nebhuet ane yi achi ne Mandem. ⁴ Ne mpok Kristo

† Bepá mmyé: Annual festivities.

mmu achi nepém enese ábhèsi, chɔŋ be nkwo mǎmbesi ne yi ne mǎmbɔŋ ákóré ndu keném eki.

Dǎ ká esí nepém eneka, mǎnsɔt enen nekɔ

⁵ Sǒ yé ka amó mǎmféré ndũ menyɪŋ ebhen béyɪŋɪ nepém nesí eneka. Nɔ chi epúsí, ne yé chí bepǎ baraká kebhuere, ne méŋwáka ndũ baraká kebhuere, ne nkaysi beku bebú, ne yéchi befye amík ndũ menyɪŋ bo bachak mbɔnyune befye amík ndũ menyɪŋ chi besɔt bho mbo bɔmandem mmik. ⁶ Ɛti barak abúabɔ yɔ ke Mandem ábè chɔŋ ntɪ, antemsi bho. ⁷ Ndũ mpok ane áfúéré ansem, bǎku nyaka menyɪŋ ebhen mpok bachi ndũ esí nepém eneka. ⁸ Ke néne, bǎké bhoŋ yényɪŋ beku ne menyɪŋ mbo bebenti, ne echoko-ntɪ, ne nkaysi beku bati bebú, ne bechɔŋti manyén bati, ne ɛyɔŋ ebúbu eke fu be anyu. ⁹ Bǎké sémse ntá bati tǎndu mǎnán bǎro esí nepém eneka ne menyɪŋ ebhen nɔ nétò nyaka be mǎnkɔ nɔkɔ, ¹⁰ ne bǎrɔbhe kɔŋo chi epɪŋ ekɔ. Bǎyíbhírí bǎrɔp bǔ bakɔ ne bǎyibhiri mǎndɔkɔ nɔkɔ chi ambi mǎndɔbhe nɔkɔ mbo Mandem. Yi ke ághókó bhe mbo bǔ bakɔ be mǎndɪŋi yéntiki enyɪŋ ɛti yi. ¹¹ Ndũ nepém nekɔ enen, yé mmu achi chi mmu Israel yé mmu etɔk echak, yé básyep mmu yé bǎbhíkí syep, yé chi mmu ane amík ánéne yi yé chi ane achi nyabhi, yé chi nsem ye chi mǎmík, mankem bǎchí enyumɔt. Nném enyɪŋ chi Kristo ne yi achi amem bati bǔbhi mankem. ¹² Mandem ayap be be mǎmbak bǔbhi, bǎchi nyáná, ne akɔŋ be tontó. Ndu echi nɔ, bǎbhɔŋ beghɔ bati ntínso, mǎntɔŋ bɔ berɪnti ne nesepɪmɔet, ne epɪŋ besɔt menyɪŋ petii, ne ekébhénti. ¹³ Bón ká ekébhénti ne bati, mǎndɔk ambi befoŋori bati, yé émbak chi be bákɔ mǎmbenti. Bǎbhɔŋ befoŋori bati nkúbhé mbo enyu Acha ywese áfónórí bhe. ¹⁴ Ne nném enyɪŋ ene echa ebhen menkem ene bǎbhónɔ betɔŋ bati chi beɔŋ bho. Ekɔŋ égwɔt menyɪŋ menkem ndũ nsoŋ amɔt. ¹⁵ Dǎ ká kpák ane Kristo áchyé ántón be enyũ bǎbhɔŋ beku menyɪŋ tǎndu Mandem ábhíŋ be be mǎmbak ndu mmɔet amɔt, ne be kpák ambak ne bhe. Ne bǎbhɔŋ bekaka Mandem ɛti menyɪŋ ebhen yi ákù. ¹⁶ Dǎ ká Ɛyɔŋ Kristo émbɔŋ betan amem bati ayeka. Tón nók ká bati ekɔŋ eyɔ, mǎnchye nɔkɔ bho manié, ne beyá nerɪŋɪndak. Kwáy nók ka bakwáy ane áfũ ndu Ekáti Bakway ene echi amem Ekáti Mandem, ne bakwáy Mandem achak, ne bakwáy ane Ɛfónó Bedyere afyé be anti. Kwáy nók ka yɔ ne bakak ntá Mandem amem bati yeka. ¹⁷ Ne yéntiki enyɪŋ ene bǎkù, ne ené bǎrém, mǎnkɔ yɔ ndu nnyén Yesu Acha, mǎmfɔet ntá yi mǎnchye nɔkɔ bakak ntá Ɛta Mandem.

Enyũ bo Kristo bǎbhónɔ bebhak ne bati

¹⁸ Bě baghɔré ne maném, septí nók ka mmɔet ntá maném abheka ndũ yéntiki enyɪŋ mbɔnyune eyɔ ke erí besí Yesu Kristo Acha.

¹⁹ Maném, kɔŋ ka baghɔré bheka, ne bǎké bhak bebebebe ne bho.

²⁰ Bɔ, ghók nók ka bachi ne manɔ bheka ndũ yéntiki enyɪŋ ene bághàti be mǎnkɔ, mbɔnyune eyɔ échyé Yesu Acha maŋák.

²¹ Bachí-bho, bǎké kɔ enyɪŋ ene ékù bǔbheka mambe ntɪ. Mbák mǎnkɔ nɔ, bákway beferé amɔ.

²² Basem, ghók nók ka bachi bheka abhen fá amík ndũ yéntiki enyɪŋ. Bǎké kɔ nɔ chi ndiere mpok ane amík ayap achi be amɔet, mbo bo abhen báyan chi bechye bho maŋák. Ghók ká bho ne bati ayeka ankem mbɔnyune bǎchyé Mandem kenókó. ²³ Yéntiki betik ebhen bǎchyé bhe, kɔ ka bho ne bati ayeka ankem tǎndu bǎriŋi be bátòk nɔ chi Yesu Acha, puyé nkwa. ²⁴ Bǎriŋi be chɔŋ mǎmbɔŋ akap ane Yesu Acha ábhúré ntá bǔbhi. Chi Kristo Acha ke bátòk nɔ! ²⁵ Dók ká ambi beku nɔ mbɔnyune yéagha ane ákù bebú ábhɔŋ nsáy ndũ bebú bhi, ne Mandem átan bo ketón kérɪŋámík.

4 Bě abhen bǎbhónɔ basem, kém ká bho eríŋ ne enyu ene echi chak. Bǎriŋi be be nkwo bǎbhɔŋ mmu ane ábhónɔ be amfay.

Menyɪŋ bechak ebhen bǎbhɔŋ beku

² Tě ka kákátí ndũ nenikímmɔet, mǎmbak pě, ne mǎnkaka nɔkɔ Mandem. ³ Ník nɔkɔ ka mmɔet ɛti yese nkwo be Mandem ánéne bhese mbi ndu beghati bho kponɔron Mbok Ndíndí ɛti Kristo ane achi bhésé bhésé. Chi ɛti méghàti bho yɔ ke nchí ekerékenɔŋ. ⁴ Ník nɔkɔ ka mmɔet be ngátí bho yɔ mbo enyũ mbónɔ beku, enyu ene bághòk mǎnjwimem.

⁵ Ekaká nekɔ eyeka ebhoŋ betɔŋ be bǎchi bariŋɪndak besí bo abhen bǎbhíkí riŋi Mandem, ne bǎké chɔŋti yéntiki mpok ane bǎbhɔŋ mbi beghati bɔ Mbok Ndíndí. ⁶ Ɛyɔŋnyu eyeka ebhoŋ bebhak ené échyé bo maŋák, émbak mbo ené mmu ane afyé ngaŋ anyu be mǎndíŋi enyũ bǎbhónɔ békéme bo abhen bǎbhèp be menyɪŋ.

Bakak amen ngwenti

⁷ Chɔŋ Tíkíkwɔs ángati bhe yéntiki enyɪŋ ɛti ya. Achí manɔ ne ntɪ múnkwɔ ane nkón tontó. Ákù betik ne ntɪ nemɔt ne átok Acha ne me. ⁸ Ɛti yɔ ke ntó yi ntá yeka be anku mǎndɪŋi enyu sechi, ne be ámfyé be ntɪ. ⁹ Átwò awu ne Dnésimɔs, mmũ yweka amɔt. Dnésimɔs achi mmu tetep ne manɔ ane sékón tontó. Chɔŋ bɔ mǎngati bhe yéntiki enyɪŋ ene éfákárí fá.

¹⁰ Arístakwɔs mmu achi fá ekerékenɔŋ ne me áto be bakak. Mbák Mák manɔ Banábas mmu ngátí bhe menyɪŋ ɛti yi ántwò awu, sɔt ka yí ne amó apay. ¹¹ Ne Jísɔs ane bǎbhiŋi be Jóstɔs áto bhe bakak nkwo. Ndiere bo Israel abhen bati arat ke bachi bati bakù betik ne me ndú beku bo mǎndíŋi enyu Mandem abhak ne bho mbo Mfɔ wap. Bó mankem bǎchyé me nepɔptɪntí tontó. ¹² Epáfras nkwo áto be bakak. Achi mmũ yweka amɔt ne mǔbetok Yesu Kristo. Ánikmɔet ɛti yeka ne ntɪ eni nenkem mpoknkem be mǎnsene ndũ mbi Mandem, ne be mǎndɪŋi sayri yéntiki enyɪŋ ene Mandem áyan mǎnkɔ. ¹³ Nchí ntísie Epáfras be ákù tontó ɛti yeka ne bǔnkwo Laodísia, ne abhen Hierapolis. ¹⁴ Lukas, ngaŋ ane sékón tontó, ne Démas bátò be bakak. ¹⁵ Kaká ká bǔnkwo abhen etɔk Laodísia, ne Nímfa, ne eka bǔnkwo abhen bǎchém eket eyi. ¹⁶ Mǎnán mǎmpay ekáti ene

ndũ nkwo ywaka, ka ka mampay yo nata nkwo Laodisia nkwo. Pay ka nkwo ekati ene nto nata nkwo etok Laodisia mpok ane bo bato yo nata ywaka. ¹⁷ Ne ghati ka Akips be,

“Gho be onaja betik ebhen Yesu Acha achye wo.” ¹⁸ Me Pɔl nchi siɲ bakak amen ne awo awa membɔɲ. Tik ka be nchi ekerɛkenɔɲ. Mandem antɔɲ be berɛndu.

1 Τσαλονικα

1 Με Π̄λι κ̄ε nchí síη ekáti ene ntá yeKa nkwa Yesu abhen Τσαλονικα. Nchí síη ntá yeKa bō Mandem mmu achi Etayese ne be bho bãbháré mmuet ne Yesu Kristo Acha. Nchí fá ne Sáilas ne Tímoti. Mandem antōη be berēndu, anchye bhe kpák.

Νεκα ενέν bo Τσαλονικα

² Séchyè bakak ntá Mandem mpoknkem žti yeKa mankem ne séfyè bhé ndū nenikímuet enesé mpoknkem. ³ Échí enyu eyo mbonyune besí Mandem Etayese, sépú ghokontik betik ebhen bãkù ndū bãbhōη neka ne Yesu, ne enyū bãdéné mmuet ndū betik ebheka žti ekōη, ne enyū bãte kpirí ndū nebhakántí eneka ne Yesu Kristo Acha. ⁴ Bōma, séríηí bé Mandem akōη be ne ayap be ⁵ tēndu Mbok Ndíndí ane séghàti bho abhiki two nyaka ntá yeKa chí ndū eyōηnyu yoy, ke ndū betan Efōjō Bedyere nkwa. Ne bãriηi nyaka be yo achi tetep. Mpok séchí awu ne bhe, bãriηi nyaka enyū ekakáneko eyese echi. Sébhēre nyaka mmuet eyese enyu eyo ndu bekwak bhe! ⁶ Ne bãkōηo ekakáneko eyese ne ekakáneko Yesu Kristo Acha. Yēndu bãghō nyaka beyā esōηri, bãsíēpti Eyōη Mandem ne maηák amen Efōjō Bedyere áchyè. ⁷ Ékú bãrōp eriη ené bakoηo Yesu mankem atú Masidōnia ne Akáiya máηōko. ⁸ Ne Eyōη Mandem étàka atú Masidōnia ne atú Akáiya žti menyīη ebhen bãkú, ke ébhíki may nō. Mbok neka eneka ne Mandem ako mbankem, enyu ene sebhiki bhōη yēnyīη berem ndu betōη enyū mānoko. ⁹ Bó babhōη bárēm enyū básóré bhese mpok sétwó awu ntá yeKa ne enyū bãtiknsem ntá bōmandem nsé bãrōbhe chyē kenókó chí ntá Mandem. Yí aywīnti ke achi Mandem ane tetep ne yi ke áchyè nepém. ¹⁰ Bō bho báríηí nkwa be mānōη Mmo Mandem ámfú amfay antwo. Nō chí, Yesu mmu Mandem ákú nyaka áfú ndū newú apetnsem ndū nepém. Yí wu ke ápēme bhese mpok Mandem átāη bo ndu ábè nti ne bho žti bebú bhap.

Βetikí Π̄li ákú etok Τσαλονικα

2 Bōma, bãbhōη beriηi be netwó ane sétwó awu begho bhe ápú nyaka ndéndem. ² Yēndu mánāη báchyé nyaka bhese beyā esōηri ne ntíanwōp etok Filipi mbo enyu bãriηi, Mandem ywese afyé bhese nti be séntwó séngátí bhe Mbok Ndíndí ane áfú ntá yi yēndu beyā bo mánū nyaka tontó bechyet bhese mbi. ³ Báké ghokontik bé enyīη ené séghàti bhe échí tetep ne yē bekwéné bepu aré. Sébhíki bhōη nkaysi bérwó yē mmu. ⁴ Enyīη ene sékù chí be, tēndu Mandem áyīηí ághó be sékwāy bo abhen yi afyé Mbok Ndíndí amó, nō ke

séghàti bho yo. Ne puyē chí be bo mámbōη maηák ne bhese, ke chí bé Mandem mmu áyīηi begho enyū bati ayese achi amem, ámbōη maηák ne bhese. ⁵ Bãriηi nkwa be mpok séchí ne bhe sébhíki sot sérwōrényu bekú mámbōη maηák. Ne mbōη Mandem achi ntísie be sépú ghati nyaka bhe Mbok Ndíndí chí ne nkaysi bebhōη nsáy ane áfú ntá yeKa. ⁶ Ne sépú kē nyaka yēnyīη bé yē chí be, ye chí bo báchak, mánkaka bhese. Sékwāy nyaka bebhep be menyīη mbo bōnto Kristo. ⁷ Ke sékōpti bhe mbo enyū nno ákēm bōbhi. ⁸ Sékōη be tontó, kpát ékú séká be sebhōη bechye be, puyē chí ndiere Mbok Ndíndí ane áfú ntá Mandem, ke ye chí mmuet eyese nkwa ndū bãchí bhese anti tontó. ⁹ Bōma, bãbhíki ghokontik ndu sére kē betik, sémkpōt nōko nsōηti beti ne ngósí mpok séchí awu ne bhe. Sékù nyaka betik enyu yo be sémbōη menyīη ebhen béchébhé bhese. Sébhíki yaη nyaka bebhak ntu ntá yeKa mpok séghàti bhe Mbok Ndíndí ane áfú ntá Mandem. ¹⁰ Bãchi batísie bhese. Mandem nkwa achi ntísie be nepém enesé nenti eneka bakoηo Yesu nechí nyáká nyāηá ne chak ne néke bhōη bekwéné besí Mandem. ¹¹ Bãriηi enyu sékēm nyaka yēntiki mmu yweka mbo enyū chí bhō ákēm bōbhi. ¹² Séfyè nyaka bhe nti ne sékpe me nyaka bhe be nepém eneka nēnchye Mandem maηák. Yí ke ábhíηí bhe be māmbak bo abhen yi achi Mfō wap ne be māmbák ndu keném eki ne yi.

¹³ Ne nkwa sékàka Mandem mpoknkem mbonyune mpok séghàti bhe Eyōη eyi, bãbhíki sot yó mbo eyōη ene nkwa. Bāsōt be tetep chí Eyōη Mandem ené ékù betik amem bati yeKa, be bho mánóko. ¹⁴ Bōma, bãrōp bo abhen māηōko ekakáneko ené bōnkwa Mandem abhen atú Judéya. Bãbháré mmuet ne Yesu Kristo mbonyune bãghō esōηri amo bati bo etok eyeka nkúbhé mbo enyū bo Israel báchyé nyaka bhō esōηri atú Judéya. ¹⁵ Bo Israel bhō ke bawāy nyaka Yesu Acha ne baremé kepīnti Mandem ne bó ke báboko bhese etok. Bákù nti némbé Mandem. Bachi bōmpap ntá yēntiki mmu. ¹⁶ Bo Israel bhō báchēt bhese mbi be seke ghati bo abhen bápú bo Israel Mbok Ndíndí Mandem ámpémé bhō. Bákú bebú kpát mánāηá. Ke bákú kpát bebēnti Mandem bechi ne bhō.

Π̄li abhōη nti berōη Τσαλονικα

¹⁷ Bōma, yēndu bákú séró nyaka bhe ndu mómbiηí mpok, bati yeSe ábhúét nyaka ne bhe, ne ékú ekwak bepet begho bhe besí ne besí ére yá éndok nōko chí ambi ne sere nu begho bhe. ¹⁸ Séyāη nyaka bétwo awu ntá yeKa. Membōη Π̄li, mmó bétwo awu ndōη ne ndōη, ke

Satan achét bhese mbi. ¹⁹ Pú sébháká nti chi ne bhe? Pú be ké báchyè bhese mañák-á? Pú be ké bákù séndep chɔɔ awó anti besí Yesu Acha ywese ndũ nywɔɔ enen yi apetnsem, be sékɔ betik ebhesé sayri? ²⁰ Tetep, be ke bákù sédèp awó anti, ne be ke báchyè bhese beyá mañák.

3 Séchókó kpát, séke pere kwáy bekernti, séka berɔɔ ansem ndu etɔk Atens, ² sétó mómayese Tímɔti ntá yeká. Yí achí nti nkɔbetik Mandem ndu bégháti bho Mbok Ndíndí éti Kristo. Sétó yi be ámfye bhe nti, ankɔ mánté kpirí ndũ neka eneka, ³ be yé mmu yweka amɔt áké kwen ansem éti besɔɔɔri ebhen. Bè babhɔɔɔ bāriɔɔ be, bekoɔo nkaysi Mandem, besɔɔɔri ebhen bébhɔɔɔj bétéméri bhese. ⁴ Mpok séchí nyaka ne bhe, ségháti nyaka be ambi ambi be chɔɔ sémbɔɔɔ besɔɔɔri, nkúbhé mbɔ enyũ éfákárí, ne bāriɔɔ enyu eyɔ. ⁵ Éti yɔ, mpok mbíki pere kway békernti, ntó Tímɔti be ántwó, ángó mbák babhúét bésíki nti ne Kristo. Mbɔɔ nyaka becháy be ngufú Satan mmu ámɔ bo ndu bekɔ bɔ báképere noko Yesu, abhɔɔ mbi ne bhe ne betik ebhesé menkem berɔɔ ndéndem.

⁶ Ke Tímɔti anán áfũ awu apetnsem fá, ne erítí ntó be bātan ndũ nesikínti eneka ne Kristo ne ndũ ekɔɔ ene bābhɔɔɔj ne bati. Ne agháti bhese be bákàysi bhese ne mañák mpoknkem ne bābhɔɔɔ ekwak begɔ bhese nkúbhé mbɔ enyũ sébhɔɔɔj ekwak begɔ bhe. ⁷ Bɔma, ekɔ ye be yéndu báchyè bhese nenyok ne beyá esɔɔɔri, bati apɔɔ bhese amem mbɔnyune bāte kpirí ndu nesikínti eneka ne Kristo. ⁸ Téndu bāte kpirí ndu mbi Yesu Acha, séchí sayri. ⁹ Ntiki enyu bakak sékway bechye Mandem éti mañák mankem amen sébhɔɔɔj besí bhi éti yeká? ¹⁰ Séñikmuet ne bati yese ankem beti ne ngósí bé Mandem ánkwak sempet sengɔ bhe besí ne besí, ne séntɔɔ be menyih ebhen bābhíkiɔɔ riɔɔ, ndu bekwak māmboɔ neka ne Kristo mbɔ enyũ éyáɔ.

¹¹ Séñikmuet be Mandem étayese yimbɔɔ ne Yesu Kristo Acha mánkɔ séntwɔ ntá yeká. ¹² Séñikmuet be Yesu Acha ánkɔ ekɔɔ eyeká ne bati ne yéntiki mmu achak éngó éndók nókó chí ambi, nkúbhé mbɔ ekɔɔ ene sébhɔɔɔj ntá yeká. ¹³ Séñikmuet enyu eyɔ be yi ankɔ bati ántáɔ be amem ne bé báké bhɔɔ bekwéné, ne bé mām-bák nyáná besí Mandem étayese, ke mpok ane Yesu Kristo Acha átwò ne bo Mandem ankway.

Nepém enen Mandem akɔɔ

4 Bɔma, ndu berɔɔ ambi, séghati bhe enyũ bābhɔɔɔj bebhɔɔɔ nepém eneka nkúbhé mbɔ enyũ bákù nɔ be Mandem ámbɔɔ mañák ne bhe. Séñik ye be mmuet sémkpeme nɔkɔ ndu nnyén Yesu Acha be mándɔk ambi bekɔ nɔ. ² Bè babhɔɔɔ bāriɔɔ menyih ebhen ségháti nyaka bhe ndũ nnyén Yesu Acha be bābhɔɔɔj békɔ. ³ Enyih Mandem áyàɔ chi be mām-bák nyáná, be báké bhɔɔ yényih bekɔ ne barak épusi. ⁴ Yéntiki mmu yweka ankém mmuet eyi, † enyu ene nepém eni nébhak pépép besí Mandem, ne bo mámbɔɔ kenókó ne yi. ⁵ Báké nyaka ndũ barak épusi, kekém mmuet mbɔ bo abhen bab-

† “Bekem mmuet.” Ékway nkɔ bebhak be, “Ándíɔɔ ndu áchɔkɔ ne ngɔré ywi”.

híki riɔɔ Mandem. ⁶ Yé mmu áké kɔ nti bebú ndũ ndaká kebɔɔɔ ané, ne yé mmu áké nyie nti ébhɔɔ! Dɔɔ ká be Yesu Acha ákeme kémbé ntá bo abhen bákù menyũ bebú ebhɔ menkem nkúbhé mbɔ enyũ sénáɔ ségháti bhe be mánsɔt mpok. ⁷ Mandem abhíki bhiɔ bhese chí be sembak bɔ épusi, abhíɔ bhese be sémbak nyáná besí bhi. ⁸ Yé agha ane ábyàk ye ndak ane apú byak chí nkɔwá, ábyàk chí Mandem mmu áchyè bhe Éfóɔj Bedyere yi.

⁹ Nti apú besih be be mām-bɔɔ ekɔɔ ne batí bakoɔo Yesu. Mandem yimbɔɔ anán áɔɔɔ be enyu bābhɔɔɔj bekɔɔ bati. ¹⁰ Ne tetep, bákɔɔ batí bɔnkɔwɔ atú Masidónia ankem. Ke bɔmá, ségháti bhe bé ekɔɔ ené bābhɔɔɔj ne bati éndók nókó chí ambi. ¹¹ Yéntiki mmu yweka ánkɔ yéntiki enyih be nepém eni néké chye bho esɔɔɔri. Mmu áké chwe ndũ ndaká nti. Ne yéntiki mmu yweka abhɔɔ bekɔ betik ne amó yi nkúbhé mbɔ enyũ ségháti nyaka bhe. ¹² Mām-bák enyu eyɔ bé bo abhen bābhíki noko máchye bhe kenókó ne bé báké kɔ besíki.

Enyih ene ébhɔɔɔj befakari ne bawú ke Yesu Acha antwó

¹³ Bɔma, néne, séyàɔ bekɔ be báké rɔɔ amem ejuri béyih bo abhen bágú be báké di bho mbɔ bo abhen bābhíki bhakanti be chɔɔ bawú mámpetnsem ndũ nepém. ¹⁴ Téndu sénókó bé Yesu ágú nyaka, apetnsem ndũ nepém, sénoko nkɔ be chɔɔ Mandem ankɔ bakoɔo Yesu abhen bágú mámpetnsem ndũ nepém mpok Yesu átwɔ. ¹⁵ Békóɔo enyih ene mbɔɔ Yesu Acha árémé, ségháti bhe be mpok Yesu Acha átwɔ, besé bho sechi nepém sépú yambi bétéméri yi ke abhen bágú mánteméri yi. ¹⁶ Dɔɔ ká be chɔɔ mbɔɔ Yesu Acha amfú amfay antwó anchye eyɔɔ ne betáɔ. Mfɔ bɔángel Mandem andem ne eyɔɔ etáɔɔɔɔɔ, ne mmbá Mandem ankwén. Émfakari ye bé bakoɔo Kristo abhen bágú mányambi mámpetnsem ndũ nepém, ¹⁷ ke besé bho sechi nepém ne sébhúét ansem, sénko ndũ nebháɔj témté ne bhɔ, sénteméri Yesu Acha ndũ yi ásèp. Ne bebho mpok eyɔ, sémbak ne yi mpoknkem. ¹⁸ Chié nókó ye-ka bati nepɔɔtíntí ne beyɔɔ ebhen.

Bák ká pè ndu menɔɔ Yesu Acha

5 Bɔma, ntí apú besih be éti mbɔɔ mpok ane menyih ebhen bébhɔɔɔj békákari. ² Bābhɔɔɔj bériɔɔ be nywɔɔ Yesu Acha átwò nébhak chɔɔ mbɔ ngép ane átwò ne beti. ³ Mpok ane bo bárèm be, “Mbāɔ achi kpák, ye esɔɔɔri épui.” Mpok eyɔ ké erém esɔɔɔri ékwen bɔ amuet témchok mbɔ bebe ngɔré ane ándɔɔsi. Ne mbi bébúe kebhá.

⁴ Bɔma, ke mbák chí bhe, bápú amem ejuri, bé nywɔɔ enɔ némfókóri bhe mbɔ ngép. ⁵ Bāchí bo abhen bákò ne ngósí, mpok mbaɔ ághɔ. Sépú bo ejuri, sépú bo beti. ⁶ Séké bhɔɔ ye kenó mbɔ mbɔk bho. Sémbák chí pè, sénkem nɔkɔ mmuet. ⁷ Bo abhen bābhɔɔɔ kenó, bābhɔɔɔ chi ne bétí, ne bo bákwen mmém chí ne beti. ⁸ Ke téndu séchí chí bɔ ngósí, sénkém mmuet. Séndók ambi ménoko Yesu ne bébhɔɔɔj ekɔɔ ne bo, be eyɔ embák mbɔ kendén ane ntemé nenu ákémé bechyet mmuet. Sé-

báká nti be chɔŋ Yesu ampeme bhese, ne be eyɔ émbák ntá yesé mbo ntá ntemé nenu ane ákuti ntí ywi. ⁹ Bǎřínĭ be Mandem abhíkí yap bhese chi be sémbák bo abhen yi átàn anchye ntemsi. Ayap bhese chi be ánkɛ Yesu Kristo Acha ámpeme bhese. ¹⁰ Yesu ágú ěti yesé be yi ánánĭ ántwó, yě sebhæet chí pě, yě ségũ gu, sénkwáy bébhak ne yi. ¹¹ Ndu échí nɔ, fyé nókó yéka bati nti mǎnkwak nɔɔ bati nkúbhé mbo enyũ bǎkù nɔ.

Βεγοῖό ngwenti

¹² Bǎma, séghàti bhe be mǎnchyé nɔɔ bǒ abhen bákù betik Acha ndũ nkwa yweka kenókó be mǎnchye nɔɔ bhe manie be bǎké kɛ bebú. ¹³ Bǎbhɔŋ bechye bhɔ beyǎ kenókó, mǎnɔŋ bó ěti betik ebhén bɔ bákù. Ne mǎmbák sayri ne bati. ¹⁴ Bǎma, semtí nókó bǎbhót, mǎmfye nɔɔ abhen bǎbhóŋ besháy nti. Kwak nókó ká abhen mmæet ápú bhɔ. Bónĭ ká ekébhénti ne yěntiki mmu. ¹⁵ Ghó ká be yě mmu áké keme bebú amfǎy bebú. Nu nókó ká beku chi berĩndu ntá bati bǔnkwa ne yěntiki

mmu achak. ¹⁶ Bák ká maŋák mpoknkem, ¹⁷ mǎnik nɔɔ mmæet mpoknkem. ¹⁸ Ne yě émbak be yi, chyé nókó ká Mandem bakak, těndu menyin ebhen menkem chi ebhen yi áyàn mǎnkú ndũ bǎchí bo Yesu Kristo. ¹⁹ Bǎké neme ngó Efóŋó Bedyere. ²⁰ Bǎké byák enyin ene Efóŋó Bedyere ákú nti mũnkwa ándem. ²¹ Bǎbhɔŋ bechak yěntiki enyin sayri, mǎnkem éne éří. ²² Bǎké bhɔŋ enyin beku ne barak abúabɛ.

²³ Mbǔŋ Mandem mmu áchĭe kpák ánkú mǎmbák nyáná ndũ yěntiki mbi. Yímɔŋ ámbúré nkaysi, ne efóŋó, ne mmæet yěntiki mmu yweka enyu ene ápú bhɔŋ bekwéné kpáte mpok Yesu Kristo Acha átwɔ. ²⁴ Mandem mmu ábhínĭ be be mǎmbák bǔbhi, ábhĕre bariɛp ami, ne chɔŋ anku nɔ. ²⁵ Bǎma, fyé ká bhese ndũ nenikímæet. ²⁶ Kaká ká bati ne ekɔŋ Mandem. ²⁷ Nchí ghati bhe ndũ nnyén Yesu Acha be mǎmpáy ekáti ene ntá bǔnkwa mankem. ²⁸ Berĩndu Yesu Kristo Acha mémbák ne bhe.

2 Τεσαλονικια

Εκάτι PǪI ἐνέ ejwi βεpay ntá Nkwɔ Τεσαλονικια

1 Με PǪI κε nchí siη εκάτι ἐνέ ntá yeka bǔnkwa Yesu abhen Τεσαλονικια. Nchí siη ntá yeká bo Mandem mmu achi Etayese, be bho bǔbháré mmæet ne Yesu Kristo Acha. Nchí fá ne bǔmayese Sáilas ne Tímwti.

² Mandem Etayese ne Yesu Kristo Acha mántwη be berǔndu, mánychye bhe kpák.

Chwη mántaw bo nywɔp Yesu átwɔ

³ Bǔma, sébhchwη béchyé bakak ntá Mandem mpoknkem eti yeka. Ékway be sénkú nw mbwnyune bǔbhòw neka ne Yesu Kristo mándwk nwkw chí ambi, ne ekwη ἐνέ yǔntiki mmu yweka ábhòw ne bati érwη chí ambi. ⁴ Besé babhwη sépànyu ntá bǔnkwa Mandem báchák eti yeka, ndú bǔté kpirí ndú neka eneka ne Yesu, yǔndu bo báchyè bhe nenyok ne beyǔ eswɔrwi.

⁵ Ndu echi nw, menyiw ebhen menkem bétwη enyú Mandem átaw chwη bo enyu ἐνέ echi chak. Chwη eyw enkε mǔnkway bebhak bo abhen Mandem ábhák Mfɔ wap. Tǔndu eti Kefɔ eki ke bǔbhòw eswɔrwi. ⁶ Mandem ákw chí enyiw ene echí chak. Ne chwη yi ankeme kémbé ntá bo abhen báchyè bhe eswɔrwi. ⁷ Chwη anchye bhe neywǔmæet ndú beswɔrwi ebheka, anchye bhesε nkwa neywǔmæet. Chwη Mandem ankε nǔ mpok Yesu Acha ábhési ne betawtí bwángel bhi amem ngó anε ákàp bho ne ádu gum gum gum. ⁸ Chwη yí antemsi bǔ abhen bǔbhíkí yaw beriw Mandem ne abhen bápú ka bekwɔw Mbok Ndíndí eti Yesu Kristo Acha ywese. ⁹ Chwη amfere bhó besí bhi ne ndú bedíéré bhi ne betaw ebhi, anchye bho ntemsi anε abhiki bhchwη ngwenti. ¹⁰ Mpok Yesu Acha átwɔ, bo Mandem mankem báchyè yi kenókó ne bǔ abhen mánókó mámbak maknkay be bǔghó yi. Bǔ nkwa bǔbhak chwη ne bho mbwnyune mǔnókó menyiw ebhen séghátí bhe. ¹¹ Eti eyw ke sénik Mandem mmæet mpoknkem eti yeka be yi ánkε mǔmbak bo abhen bǔkwáy bébhak bǔbhi. Sénikmæet bé yi anchye bhe betaw mǔnáná berítí menyiw ebhen bǔyaw bekw ne betik ebhen bǔkw eti neka eneka ne Yesu Kristo. ¹² Sénikmæet bo be bo mánychyε nyén Yesu Acha kenókó eti yeka ne be mǔmbów kenókó ne yi béków berǔndu abhen Mandem ywese ne Yesu Kristo Acha bátwη be.

Chwη mbúmbε antwɔ ke Yesu Acha ampentsem

2 Bǔma, béyiw netwɔ Yesu Kristo Acha ne nenyokoti anε bǔbhòw ményókóti bhesε be séntémérí yi, séghàti bhe be, ² bǔké rw bati yweka ángwákári betaka amem. Yǔ mmu andem chi be yi achi ndemεkerǔnti, yǔ

chi be achi ngati Eywη Mandem, ne yǔ chi be εκάτι éfú ntá yese be nywɔp Yesu Acha átwɔ négháká, bǔke fyé ntí. ³ Bǔké rw yǔ mmu andwɔ bhe ndu yǔ mbi, mbwnyune nywɔp enw néperé twɔ, beyǔ bo báte nesarw ne Mandem Acha mámbayaka nwkw bebhé bhi ke mbúmbε ambesi. Ngwenti yi chí ménémé. ⁴ Chwη yí andem be Mandem apú yǔnyiw ne be yǔntiki enyiw ene bo báchíε kenókó mw Mandem epú yǔnyiw. Yí árem mbúré be achá Mandem ne menyiw ebhw menkem, andwk kpát anchwk amem ekerákaw Mandem andem be yímbwη achi Mandem.

⁵ Bǔké ghókóntik be ngátí nyaka bhé menyiw ebhén mpok nchí ne bhe? ⁶ Ne bǔriw enyiw ene ékém yi ansem. Abhwη bébhési chí mbák mpok yi akway. ⁷ Enyu betaw ebhen mbúmbε abhwηw ménaη békw betik fá amik bhesé bhesé. Ke mmu anε áchet bo mbi be bǔké bhεre bebhé Mandem árw chwη ambi bekw nw kpate mpok anε Mandem áfere yi ambi. ⁸ Mpok yw ke mbyaká bebhé Mandem wu abhesi, ke Yesu Acha ánán ántwɔ, áfep chí eyu, eyi émay. Mbǔw netwɔ Yesu ánaηa betaw ebhi. ⁹ Mbyaká bebhé Mandem wu átwɔ bekw betik Satan. Ne chwη ansɔt betaw ebhi ankε baraká maknkay anε bapw menyw ne menyw ndu bérw bho. ¹⁰ Chwη ansɔt yǔntiki ebépti enyiw berw bo abhen bachi ndú mbi newú. Chwη ankε nw ndu bǔbhiki ka bekwη tetep anε áyiw Yesu Kristo be Mandem ampeme bhɔ. ¹¹ Eti yw, Mandem áto etati éjwi bw anti enyu ἐνέ bǔrbhe noko chí baraká nsé. ¹² Eyw enkε yi anchye ntémí ntá bo mankem abhen bǔbhiki noko tetep anε ayiw Yesu, ke bakwη bekw chí bebú.

Bǔbhchwη bété kpirí ndú mbi Mandem

¹³ Bǔma, be bo Yesu Acha áków, sebhwη bekaka Mandem eti yeka yǔntiki mpok mbwnyune ayap be bé ámpémé bhe te mpok anε yi ábhíkí re ghoko mmik. Ayap bepeme bhe befæet ndú betawá Éfówó Bedyere Mmu ákw mǔmbák nyáná ne eti mǔnókó tetep anε ayiw Yesu Kristo. ¹⁴ Mandem afæet ndú Mbok Ndíndí anε séghátí bhe abhíw be. Akε nw bé mǔmbów ákóré ndu keném Yesu Kristo Acha. ¹⁵ Bǔma, tǔ yeka kpirí, mándwk ambi menoko menyiw ebhen sétwη be mpok sechi ne bhe ne ebhen sésiw amem bekáti ebhen sétwη ntá yeka.

¹⁶ Mbchwη Yesu Kristo Acha ne Mandem Etayese mmu akwη bhesε mántwη bese berǔndu, mánychye bese nepɔtítí mpoknkem ne nebhakánti ndú berítí menyiw ebhen bebhwηw befakari. ¹⁷ Sénikmæet be Mandem

Εταγεσε νε Yesu Kristo mánychε bhe νερωπτίntί νε βε-
ταη βεκε νε βερεμ χι βερίτί menyιη.

Nik nókó ká mmuet žti yese

3 Bžma, enyιη échák χι βε mánik nókó mmuet žti
yese βε Mbok Ndíndí žti Yesu Acha antaka ayak νε
bé bo abhen bághòk γο mánsyεpti γο νε kenókó, mbo
enyu éfákári nyaka νε bhe. ² Nik ka mmuet βε Mandem
ámféré bhesε amó βebéptí bho. Puyž bo mankem ab-
hen bághòk Mbok Ndíndí κε mánóko. ³ Ke Yesu Acha
apú nók βebhεre bariεp ami. Chɔη ankε batι antaη βε
amem, ankuti bhe βε mbúmbε áké κε βε yěnyιη. ⁴ Yesu
Acha akε sésíkí nti νε bhe βε băkè menyιη ebhen
ség hátí bhe mánkε νε βε chɔη mándok ambi βεkε bho.
⁵ Sénikmuet βε Yesu Acha antóη βε enyū Mandem akɔη
bhe νε enyu βεκεpntι mbo Kristo.

Bžnkwo băké bhak babht

⁶ Bžma, séghàti bhe ndū nnyén Yesu Kristo Acha βε
băké chem mmuet νε yentiki nti mŭnkwo anε ábhòt ab-
hɔt kebháká koηo menyιη ebhen sétóη βε. ⁷ Bě babhɔη
bāriηι βε băbhɔη bekoηo bayarékak ayese. Sépú bhɔt
nyaka abhót mpok sechi νε bhe. ⁸ Sébhíkí nyie nyaka
nenyíé mmu yweka kechye nkáp. Ke sékè nyaka betik
beti νε ngósí, sémkpɔt nókó nsóηti bé séké chye bhe

εσωηρι. ⁹ Sépú κε nyaka nɔ χι βε sebhiki bhɔη βεταη
béghàti bhe βε mánychε bhesε nekwak. Séyàη nyaka
chí βε séntóη βε epιη ene băbhóηó békóηo. ¹⁰ Yě χι
mpok sechi νε bhe séghàti nyaka βε βε mbák mmu
apú κε betik băké chye yi nenyíé. ¹¹ Sérèm nɔ mbɔnyune
ség hok βε mbɔk yweka băbhòt abhɔt νε βε betik ebhap
chí béfyε nnyu ndū barak bo bachak. ¹² Ndū nnyén
Yesu Kristo Acha séghàti menyū bo bhɔ sénjεp nókó
bhɔ batú βε mánkε ebhap betik. Mándó béchye εσωηρι
mánkε betik ndu βebhɔη enap nenyíé. ¹³ Bžma, κε
mbák χι bhe, băké pɔp békε βεri. ¹⁴ Mbák mmu abhíkí
ka békóηo enyιη ene sésíηí amem ekáti ene, fyé ká yi
amík amuet νε băké bhɔη yěnyιη βεkε νε yí. Kú ká yí
enyu γο βε ntíanwóp ánkém yi. ¹⁵ Ke băké sɔt enyu mmu
wu mbo mŭmpap. Ke ya ká yí batú νε ekɔη mbo nti
mŭnkwo.

Ngwenti bakak

¹⁶ Mbɔη Yesu Acha mmu áchyè kpák ánychε βε kpák
ndū yěntiki mbi mpoknkem. Yesu Acha ámbák νε bhe
mankem.

¹⁷ Me Pžl κε nchí siη νε awó wa ndu βεkaka bhe.
Enyune κε nchí siη ndū ngwenti βεkáti bha menkem
βεkε bo mándíηí ekáti ene éfú ntá ya. ¹⁸ Bεřndu Yesu
Kristo Acha mémbák νε bhe mankem.

1 Timōti

Εκάτι P̄li ενέ mbi ntá Timōti

1 Με P̄li κε nchí siη εκάτι ene. Nchí nkubetik Mandem ne mūnto Yesu Kristo. Mandem mmú ápepe bhese ne Yesu Kristo mmu sébháká nti ne yi ndu nepém enen nétwò ambi κε bátó με.

² Tímōti, nchí síη ntá ye, wα mmu óchí mbo mówa tetep ndu óbhóηό neka ne Yesu mbo με.

Mandem Etayese ne Yesu Kristo Acha ywese mántōη wα berĩndu ne ntĩnso, mánychye wα kpák.

Sot ka mpok ne batōη abhen bápú tetep

³ Tímōti, dōp Éfesōs nkúbhé mbo enyu ngati nyaka wα ónkα. Mēřōη atú Masidónia. Dōp aré ghati bo abhen bátōη baraká nse be mándó bétōη menyīη ebhα. Mēřōη atú Masidónia ⁴ Ghatí bhó báképepe chōηti mpok yap ndū beróri mbok ēti bachĩmbi bhap. Beróri mbok ebhα bépú kwak bo mánkα enyīη ene Mandem áyαη bó mánkα. Mmu ákway békōηo nkaysi Mandem chí mbák abhōη neka ne yi. ⁵ Ntí ane ngátí wα óndem bōbhα mándó bétōη baraká nse chí be bo Mandem mámbōη ekōη ne bati. Ne chi enyū ekōη ene éfū ndū nti enén nechí amem pépép, nti enen nepú ka mmu ánkα enyīη ενέ έtwò yi ne áyōme, ekōη ενέ έtōη netōη enen tetep.

⁶ Mbok bho báro menyīη ebhen bágúpe ebhi ndu kémb-wóbhé ntí ti. ⁷ Báyàn bēbhak batōη ebhé ene Mandem áchyé nyaka Moses, κε bábhiki bhōη nejwĩmem ndū menyīη ebhen bēfū bo anyu, yēndu bátōη ne nti nenkem mánkaysi nōkα bé báriηi.

⁸ Besé mankem sériηi be bebhé Mandem áchyé nyaka ntá Moses béri mbák bo bábhūre bhó mbo enyū éyàn.

⁹ Sériηi nkwo be bábhíkí fyé bebhé ebhen ntá bo abhen báchi chak besí Mandem, nō chí bo abhen bábhūere bebhé. Báfyε bebhé chí ntá bo abhen bápu bhūere bebhé, ne abhen bátáηntí, ne ntá bo abhen bábhiki bhōη mpok ne Mandem, ne bo abhen bákū menyīη ebhen Mandem ápú yán sēnkα. Bebhé bēchí ntá bo abhen bákáysi be ntí apu ane mánikmūet ntá Mandem ne abhen bábyàk Mandem. Bebhé ebhen bēchi nkwo ntá bo abhen báway bachi ne manō bhap ne bo bachak.

¹⁰ Báchyε bebhé ēti bo abhen bákōηo baghōré ne babhakanem nefí. Bachyε bebhé ēti babhakanem abhen bábhūre ne batĩ babhakanem ne baghōré nkwo abhen bákū nō. Bachyε bebhé ēti bo abhen bágħèp batĩ bak-wāηwαη ndu beti bhō mbo basem. Báfyε bebhé ēti basēnse. Bachyε bebhé ēti bo abhen báté ntisie ákwáré, ne Mandem achyε bebhé ēti yēntiki mmu ane ákū enyīη ενέ épú ndōη ámōt ne netōη enén tetep. ¹¹ Netōη

enen tetep nékò ndōη amōt ne Mbok Ndíndí ane Mandem afyé με amó be ngati bho. Yí kē bo báchyε bakak ne áfōk ankem áfū chí ntá yi.

P̄li áchyε Yesu Kristo bakak

¹² Nchí kaka Yesu Kristo Acha ywese tontó. Yi κε áchyé με betaη bekα betik ebhen. Nchí chyε yí bakak mbōnyune agho bé nkway bēbhak mūbetok yi, ayap ye με bé nkα betik ebhi. ¹³ Akα nō ne με yēndu nchí rem nyaka ebúbα ēti yi nchyé nōkα yi esōηōri, nōkōti nōkα yi. Ke mbíkí riηi nyaka enyīη ενέ mēkū ne mbíkí re noko nyaka yi. Ékú agho με ntĩnso. ¹⁴ Mandem Acha akα berĩndu ebhi bējwi ne με tontó mbo nnyén enén néjwí, négbóko, netaka ebhi. Akα με mbōη neka ne Yesu, achyé με ekōη nkwó. Enyu eyo κε échí ne bo abhen bábháré mmūet ne Yesu Kristo. ¹⁵ Enyīη ενέ échí tetep ne chí enyīη ene yēntiki mmu ákwāy ménoko ne nti eni nenkem. Enyīη ére chí be Mandem ákα bo mándiηi be Yesu Kristo atwα nyaka fá amik ndu bépéme bō bebú. Ne με nchí mmu ane ebhá bebú bēyá bēchá ebhen yēntiki mmu achak. ¹⁶ Nchí mmū bebú, yē nō, Mandem agho με ntĩnso ndu áyαη betaη enyū Yesu Kristo ábhōη bēyá ekébhēnti ne με, με mmu nkú nyaka bebú ncha yēntiki mmu achak. Yesu akα nō, be eyo émbák eriη ntá bho ndu bēkwák bo mánkway menoko yi, mámbōη nepém enen nebhiki bhōη ngwenti. ¹⁷ Bakak ne kenóko ámbák ne Mandem ane betaη ebhi bēbhíkí bhōη ngwenti. Achi Mfō ane ápú gú ne bápú ghó yi ne amík ne ndiere yí κε achí Mandem. *Amen.

¹⁸ Mówa Tímōti, mēghati wα menyīη ebhen óbhōηό bekα. Békò ndōη ámōt ne menyīη ebhen Mandem afyé nyaka bo anti ne bárem ēti ye. Menyīη ebhen-ne mēghati wα bēbhōη bēbhák ntá ye mbo menyīηi nenu ndu bekα ónu sayri ne bo abhen bátōη menyīη ebhen bépú tetep. ¹⁹ Ndu ónū, kém neka enen óbhōηό ne Yesu sayri. Mbok bho bábyàk enyū nti enen nepu twα mmu ne áyōme, ne eyo ékα neka enen bábhōηō ne Yesu nérōp mbo áchwi ané árakátí anyén ndū batay. Kém yē nti ene be óké kα enyīη ene έtwò ne áyōme. ²⁰ Himéneōs ne Aleksánda báchi nkwo mbo bo abhen bábyàk enyū nti enen nepu twα ne áyōme. Ndó bhó bati apay amō Satan be mándó berem ebúbα ēti Mandem.

† Mbōnyune ábyàk nyaka Yesu Kristo kpát are chyε nenyok ntá bakoηo bhi. P̄li árem ye be Yesu atōη yi chí bēyá berĩndu, aghó yi ntĩnso, ndu abhiki temsi yi. Achyε yi chí nepém nekα.

Enyū bo bábhōj békə amem eket Mandem

2 Enyijí mbi ené nchí ghati ye wə chí be báké rə menikmuet éti bo mankem. Éri mánikmuet éti bo abhen menyij béchébhé bho ne éti bo báchák. Éri menikmuet béchye bakak ntá Mandem éti menyij ebhen yi ákú ntá bho mankem. ² Nik nók ká mmuet éti bafə ne bə mankem abhen bábhōj betan amfay bo bachak. Kə ka n, be sémbák sayri ne bati, kebhōj esəjri. Sénkojo nepém bo abhen bāghòk Mandem ne nepém bo abhen mánòko mmuet. ³ Éri ménikmuet enyu eyo mbonyune échye Mandem mmú ápémé bhese manják. ⁴ Yi áyan bepeme bo mankem ne áyan yéntiki mmu ándíj netōj enen tetep éti Yesu Kristo. ⁵ Yí aywínti ke áchí Mandem ntá bo mankem ne mmú amot ke ásət bo ntá yi. Mmu wu chí Yesu Kristo mmu ákú mmuet be ambak nkwaŋwan. ⁶ Achye nyaka mmuet bé anku bo mankem ámféré ndū kesemé bebú. Akə nō ndū mpok Mandem áyábhé bétōj kponoroj bé áyan bépeme yéntiki mmu. ⁷ Éti enyij ene Yesu ákú ke Mandem áyábhé me be mbak mūnto, bé ngátí nók bho Mbok Ndíndí éti Yesu Kristo ne be ntōj nōk bə betək menkem bé mánókó menyij ebhen bechi tetep. Nchí rəm chi tetep, mpú sése.

⁸ Nchi yan yé be yéntiki nebhuet ane bōnkwa báchémé, babhakanem abhen báchyé nepém enap ntá Mandem mánsá amə ane achi pépép amfay mánik nōk mmuet kebhoj bebenti ne bétáná ne bati. ⁹ Nchi yan nkó be baghóré mánsóbhéri nók mmuet ne kenókó, mándij ndu báyaŋ nden ne mámfye yə sayri enyu ene ékwáy. Báké ghoko bati ámbák yéntiki enyu ne menyij ŋwanwan aré kpanjí kpanjí ne báké fye nden beyá nkáp. ¹⁰ Berí ngóré ane áchye Mandem kenókó tetep bífú chí ndū berítí menyij abhen yi ákú. ¹¹ Ngóré abhoj béchóko kpák ámbōj nesepímuet, antá batu ndu beghok menyij ebhen bátōj amem eket Mandem. ¹² Mbíkí ka be ngóré ántōj Eyōj Mandem, ne mbíkí ka bé ngóré ámbōj betan amfay babhakanem. Abhoj béchóko chí kpák. ¹³ Sérinjí bé Mandem ayámbi aghókó Adam ke ághoko Ifa, ¹⁴ ne Satan abhíkí rwo nyaka Adam. Ifa ke ákójó nsé Satan akwén ndū bebú. ¹⁵ Yé n, chōj Mandem ampeme baghóré befuet ndū nebhé ane bó bábhə bə, ne mbák bapu tōj mmuet, ne mbák bábhíkí rə besiki ntí ne Kristo, ne mbák bárōj ambí bekoj betí bakwanwan, ne mbák báchi nyáná ndū nepém enap, kebhoj bekwene.

Enyij ene Pšl asinj éti bə bati Nkwə Kristo

3 Enyij ené mērəm né, échi tetep: Mbák mmu ámfyé ntí bəbhak mūnti Nkwə Kristo, nō áyan bekə erítí betik. ² Mmú ntí bōnkwa abhíkí bhōj bəbhōj bekwéné ne abhoj bəbhōj chí ngóré amot. Abhíkí bhōj méjwaka ndu yényij. Abhoj bebhak mmu ane ákəm mmuet, ne abhoj bəbhəere nepém eni enyu ené bo báchyé yi kenókó, ne abhoj bebhak mmu ane ásət manko sayri, ne abhoj bebhak erítí ntōj Eyōj Mandem. ³ Mmú ntí bōnkwa abhíkí bhōj bebhak nkwené-mém. Abhoj bəb-

hak mmu ane ápú tōj betan. Abhoj bəbhak sayri ne bho. Abhíkí bhōj bebhak ntan-bétáná ne mmú ane ábhōj ngonó nkáp. ⁴ Mmú ntí bo Mandem abhoj bebhak mmu ane ákəm efo yi sayri, ankə bōbhi mámbak bo abhen bāghòk yí mánychə nōk bo kenókó ndu yéntiki enyij. ⁵ Mbák mmu abhíkí rinj békem eket eyi sayri, ná yí ákway bebhak erítí mūnti ntá bōnkwa abhen bachi antené yi? ⁶ Mūnti abhíkí bhōj bebhak mōnkō ndū Nkwə Yesu mbonyune ákway beyōj mmuet ne eyo énkə Mandem antemsi yi mbə enyu átémí nyaka Satan. ⁷ Abhoj bebhak mmú ane bə nefí nkwə báchyé kenókó. Mbák épú n, bákway béchye yi ntánwōp ankwén ndū ntá Satan.

Bōnkwa abhen bákwa bekə betik Mandem

⁸ Bo abhen bákwa bekə betik Mandem, bábhoj bebhak bo abhen bápú kə ntok ne betik ebhap nkó. Bábhíkí bhōj bebhak bə beyōj beyōj, bábhiki bhōj bebhak manyū mmém, ne báké bhák bə ngonó nkáp. ⁹ Bábhoj békem ne betan menyij bhése bhése ebhen Mandem ákə bo mándij ne mánóko. Babhoj bekem bə ne ntí enen nechi chak. ¹⁰ Bo bábhoj béfye kpik amík bə amuet. Mbák mángó ye bé bekwéné bépú ne bhó, mánsot bhó mbə bo abhen bákwa bekə betik Mandem. ¹¹ Baghóré abhen bákwa bekə betik Mandem, bábhoj nkó bəbhōj erítí epij. Báké bhák bo abhen bārəm ebúbə éti bo báchak, bábhiki bhōj méjwaka ndū yé enyij ne bábhoj bəbhak bə tetep ndū yéntiki enyij. ¹² Yéntiki mmú ane ákwak bekə betik Mandem, abhoj bebhay chí ngóré amot. Yí ne ngóré ywi bábhoj békem bōbhap ne efo yap enkem sayri. ¹³ Mbák bə abhen bákwa bekə betik Mandem bákə bho sayri, bo báchye bho kenókó ne bákway bérem menyij éti Yesu Kristo kebhoj becháy.

Menyijí maknkay ebhen Mandem ákú

¹⁴ Mbōj ntí bétwa awu ntá ye mandú mpok. Yé n, nchí sij béghati wə menyij ebhen óbhōj bekə mbonyune enyij ékway bífákari nke wakari bétwa awu. ¹⁵ Mbák mbíkí wakari bétwa, ókwáy bérinj enyū bə bábhōj bebhak ndu nneréket Mandem, nō chí Nkwə Yesu. Mandem ywesé achí nepém, ne Nkwə Yesu bachi mbə bekwap ebhen békəm netōj enen tetep. ¹⁶ Enyij bhésé bhésé ene Mandem ákú sérinjí ne sénóko échí enyijí maknkay. Agha ákway mémákati yə? Enyij eyo échí be yi? Échí be:

Yí, Yesu Kristo akə mmuet be ámbák nkwa,
Atwó fá amík,
Éfójó Mandem átōj bo be yí achi chak besí Mandem.
Bəangel Mandem bāghó yi.
Bo bāghati bachak éti yi amem betəkó mmik,
bə mmik mánoko yi,
Mandem asot ye yi amfay ndū enókó kefə eyi.

Sot ka mpok ne batōj abhen bápú tetep

4 Éfójó Mandem ághati bhese sayri be mpok átwə ane mbək bho báro békojo netōj enen tetep,

mándobhe koŋo chí befónó ebhén bérwɔ bho ne menyīŋ ebhen befónó bebúbēbē bétōŋ. ² Bati bō-nsé ne bō bapu bho ájwi ne ejuri ne básōt menyīŋ ebhen befú ntá befónó bebúbēbē betōŋ bo. ³ Mpok yɔ, bō-nsé bho bárēm chōŋ be nebhay nebhiki ri, ne bé bo báké nyié mbɔk menyū menyīŋnyie, nenyíe enén Mandem ághókó bé bo abhen mánókó Yesu ne báriŋi netōŋ enén tetep mányíe, mánychē nɔkɔ Mandem bakak. ⁴ Tēndu yēntiki enyīŋ ene Mandem ághókó éri, bo bábhíkí bhōŋ bebyak yēnyīŋ. Sékway ményie yēntiki enyīŋ sénchye nɔkɔ bakak ntá Mandem, ⁵ mbɔnyune Eyōŋ Mandem ne nenikímuet békē yēntiki enyīŋ embak nyáná besí Mandem.

Bák erítí nkubetik Yesu

⁶ Mbák óntōŋ bōnkwa menyīŋ ebhen, chōŋ ómbak erítí nkubetik Yesu Kristo ane máné ne beyōŋ ebhen béchye neka ne netōŋ enén tetep enen ókónó. ⁷ Óké bhōŋ yēnyīŋ békē ne bechákári mbok éti bachímbi ené épú ka mmu ányché Mandem kenókó. Fíe betan ndu bekē nepém ene nembak mbɔ enyu Mandem áyan. ⁸ Kē nɔ, mbɔnyune neghɔkɔsī mmuet enén nkɔmmuet néchye mmu mandu nsáy, ke beghɔkɔsī mmuet ndu békē mmu ámbák ane ákē menyīŋ ebhen Mandem áyan, áchye mmu nsáy ndū yēntiki mbi. Echí enyu yɔ mbɔnyune nepém eno nébhōŋ bariēp amem nsáy ndū nepém enen fá amik ne enén nétwò ambí. ⁹ Beyōŋ ebhen bechi tetep ne eri yēntiki mmu anoko bhó sayri. ¹⁰ Éti yɔ ke séfyè betan békē betik ne sénù be bo mándiŋi netōŋ enén tetep mbɔnyune sébhaka nti ne Mandem ane ápème bō mankem, sayri sayri, abhen mánókó.

¹¹ Tōŋ menyīŋ ebhen ne fyé betan be bo mángók bhɔ. ¹² Óké rɔ mmu ámbyak wɔ bé wchí mónkwen. Bák eriŋ ntá abhen mánoko Yesu, ndū eyōŋnyu ye, ne ndū nekē ywe, ne ndū ekōŋ eye, ne ndū neka ene ne Yesu, ne ndū nepém ene enen nebhiki bhōŋ bakwap. ¹³ Ghó be bápàŋ Eyōŋ Mandem ntá bho, ne ghó bé báfyè bho nti ne be bátōŋ Eyōŋ Mandem. Kē nɔ, kpáte mpok ane mētōw awu. ¹⁴ Ké rɔ akap ané óbhōŋ myákámyáká, nɔ chí akap ané nyaka baremé kepñti bághati éti ye ne ékē bō batí mányáŋa wɔ amó antí bé ántwò ntá ye. ¹⁵ Kē menyīŋ ebhen. Fíe ntí aré bé bo mángó ndu ókē sayri. ¹⁶ Sot mpok ne mmuet eye ne menyīŋ ebhen ótōŋ. Kém bó ne betan mbɔnyune mbák ónkē enyu yɔ, chōŋ ómpeme mmuet eye ne bo abhen ótōŋ.

Sot bō nkɔw Yesu mankem mbɔ bō nneréket

5 Óké ji nsénsi ne eyōŋ etanatan. Chiē yi chi manié mbɔ be achi chi etaye. Sot babhakanem abhen bábhíkí ghaka ekaká nebhe eye mbɔ bōmáye. ² Sot basénsi baghɔré mbɔ bōmáye, ónsot baghɔré abhen bábhíkí ghaka ekaká nebhe eye mbɔ bōmáye. Nepém ene néké bhōŋ bakwap.

³ Tōŋ mánkwésé abhen bábhiki bhōŋ nekwa berñti be bó mámbōŋ menwɔp. ⁴ Mbák kénkwésé abhōŋ bɔ ne yēchi bebhárēbhɔ, bó bábhōŋ békwa nneréket wap

mbɔ enyu Mandem áyan. Bábhōŋ békwa bachi ne manɔ bhap ndū betik ebhen bó bákú mbɔnyune eyɔ échye Mandem manák. ⁵ Kénkwésé ane ábhíkí bhōŋ mmu ane ákwàk yi áro nepém eni nenkem ntá Mandem ne áñikmuet beti ne ngósi bé Mandem ánkwa yi. ⁶ Ké kénkwésé ane árɔ mmuet myáká myáká ndu epō nepém, achí ngú ndū efónó, yēndu abhēt nepém ndū nkɔmmuet. ⁷ Ghati bhó menyīŋ ebhen bé bekwéné béké bhak ne bhó. ⁸ Mbák mmu apú yiŋi bōbhi, sayri sayri bō nneréket ywi, nɔ apú pere koŋo netōŋ enen tetep. Enyu mmu wu abep achá mmu ane ábhíkí noko Yesu wáwák.

⁹ Bákway béfyé nnyén kénkwésé ndu nkɔw mánkwésé abhen báyan nekwa mbák arem agháká mamié besa bérát. Enyu kénkwésé wu abhōŋ bebhak chí ngɔré ane ábhōŋ nyaka ndiere nném amɔt. ¹⁰ Abhōŋ bebhak chí ngɔré ane bo bárēm be ákē nyaka erítí mbɔ méne bōbhi sayri, ne betok bo Mandem, ne békwa bo abhen báchí ndū esōŋri. Enyu kénkwésé wu abhōŋ bebhak ngɔré ane áchye nyaka nepém eni nenkem ndu békē yēntiki beri. ¹¹ Ké óké fyé manyén mánkwésé abhen bábhēt ne manɔ amuet ndū nkɔw mánkwésé abhen báyan nekwa mbɔnyune mbák ekwa bebhōŋ nném énkó bó antí, bágħɔntik Kristo, ¹² ne eyɔ énkē mánhōŋti besí bhap ne Yesu ndu bábhíkí bhūere nku mbi ane mányú ne yi. ¹³ Bákway bebhak babhót, mánko nɔkɔ beket ne beket. Bakway bebhak bo kémbwóbhé ne bō enánŋí, ne bo abhen báchwè ndū baraká bo báchák, mándeme nɔkɔ menyīŋ ebhen bábhíkí bhōŋ berem. ¹⁴ Nkōŋ ye bé mánkwésé abhen bábhēt ne manɔ amuet mámbáy maném, mámbē bɔ, mánkem beket ebhap sayri, be báké chye mūmpap ywese mbi berem ebúbē éti yese. ¹⁵ Ndem nɔ ne ntí be mbɔk yap bágúré ebhi ne bábobhe koŋo chí Satan. ¹⁶ Mbák ngɔré ane ánókó abhōŋ mánkwésé ndū nneréket ywi, ánkwa bhó. Áké rɔ ntū wap ntá bakoŋo Yesu báchák. Mbák mánkē nɔ, nkɔw Yesu bábhōŋ mbi békwa mánkwésé abhen kebhōŋ nekwa.

¹⁷ Bō nkɔw bábhōŋ béchye bō batí abhen bákē betik ebhap eriri kenókó ne erítí akap. Émbák enyu yɔ, sayri sayri ne abhen báfyè betan béghati ne bétōŋ Eyōŋ Mandem. ¹⁸ Ekáti Mandem éghàti bhésé be, “Óké gwɔt nnyū mpōŋ bé áké nyié nchwi mpok yɔ ákē betik amem nkē nchwi.” Épet érēm be, “Nkē betik abhōŋ ngāŋar be mánychē yi akap.” ¹⁹ Mbák bō nkɔw mándém bé mūnti akē ndak, kētiŋi ka, kpate batísie mámfú mbɔ batí ápay ne arat. ²⁰ Ji bo abhen bápú rɔ bebú besí bō mankem be bakoŋo Yesu bachak mámbōŋ becháy. ²¹ Besí Mandem ne Yesu Kristo ne bōángel Mandem, nchí ghati wɔ be ómbúré bebhé ebhen sayri, wké tōŋ kenkábhé ne kéríŋámik. ²² Ké wakari ményáŋa mmu amɔ antí ndu békē yi mūnti bō nkɔw kéka ómbōŋ mbát ndū bebú bo bachak. Kém mmuet eye be óké kwen ndū bebú.

²³ Oríŋí bé wɔp chi mame mame, képere nyú yē chí ndiere manyiēp. Sot nókó nkɔw mandú mmém be ánkwa bekē menie ebhe mémpɔp.

²⁴ Bebú mbɔk bho bechi kpóŋórōŋ ne bétōŋ be chōŋ mántán bó, ke bebú bo bachak bechi bhésé bhésé enyu

ene état ke bo mándijí bhɔ. ²⁵ Nó ke échí ne beri ebhen mmu ákè. Béghò kponorɔŋ. Ke yě chí ebhén béchí bhésé bhésé, bépú rɔp bhésé bhésé mpoknkem.

6 Bõ mankem abhen bachi basem bábhɔŋ bechye kenókó ntá bachi bhap be bo báké rem ebúbɛ éti nnyén Mandem ne éti menyíŋ ebhen sétòŋ. ² Abhén bachi bhap mánókó Yesu báké rɔ béchye bhɔ kenókó ekén kékwáy ne bhɔ ne báke rɔ beghok bhɔ yěndu báróbhé chí bõ mmu amɔt. Erí bé mántók bachi bhap sayri éntcha mbɔŋ enyu esi, mbɔnyune bachi abhén bó bákwa k mánoko Yesu Kristo ne Mandem akɔŋ bhó.

Εκτοῦ νκάπ

Tón bo menyíŋ ebhen, óngati bó mánkɛ bhó. ³ Mbák mmu áttòŋ enyíŋ échák ené épú ndón ámɔt ne menyíŋ ebhen ngátí wɔ, ansɔt beyɔŋ Yesu Kristo Acha mbo ndaká-nsé ne yí keka menyíŋ ebhen sétòŋ éti nepém bõ nkwo Yesu, ⁴ nɔ achí paka ne abhíkí ríŋi yěnyíŋ. Enyũ mmu wu abhɔŋ chí epɔ epíŋ békem epúítí, ne betan bétáná éti beyɔŋ, ené eyɔ étwò chí ne mpabhamík ne ékè bo mántán ne bati, mándem nɔkɔ ebúbɛ éti bati, ne mánkaysi nɔkɔ be mmu ákú enyíŋ ene ngufú abhíkí kɛ. ⁵ Enyũ mmu wu chí mmu epúítí mpoknkem ne bhɔ bákák. Batɛ menyũ bo bhɔ áber amem ne bábhíkí pere ríŋi mbɔŋ ndaká Mandem. Bákaysi be békɛ mbo enyu Mandem áyàn chí mbi beyan nkáp. ⁶ Eremé nsáy achí ne mmu ane ábhèere nepém eni mbo enyu Mandem áyàn ne ambón maŋák ne menyíŋ ebhen yi ábhónó. ⁷ Yěnyíŋ sébhíkí twɔ fá ammik ne yó, ne yěnyíŋ mmu apú rɔŋ ne yɔ. ⁸ Mbák sébhɔŋ ye nenyíé ne nden séndó ebhɔ ménkwáy ne bhese. ⁹ Bo abhen báyàn bebhɔŋ beyá nkáp bákakari bekwen ndũ nemɔ, mánkwen ndu ntá ne nkaysi ane átwò bhó ne ménémé ne newú. ¹⁰ Échí enyu yɔ mbɔnyune ekɔŋ nkáp étwò ne bebéptí menyíŋ menkem. Chí éti ngonó nkáp ké mbɔk bho báró mbi Mandem bárɔp ndũ neméti éti nedí kebho enen nechí ne bhɔ.

Ngwenti manie PŃI ntá Tímɔti

¹¹ Ke wɔ Tímɔti, mmũ Mandem, kéfyé amɔ ndũ menyíŋ ebhɔ. Kɛ nti ene bé ómbák chak besí Mandem, ne búré nepém ene mbɔnyu Mandem áyàn. Bón neka ne Yesu, kɔŋ bo, bón ekébhéti, ne bák ndu kpák ne bo bákák. ¹² Nu erítí nenu éti Yesu né bón neka ne yi, óngó bé ɔbhɔŋ nepém enen nebhíki bhɔŋ ngwenti. Mandem abhíŋí wɔ chí éti nepém enɔ mpok óréme kponorɔŋ besí beyá batísie bé ɔnókó Yesu. ¹³ Měghati wɔ besí Mandem mú áchye yěntiki enyíŋ nepém, ne besí Yesu Kristo mu áté ntísie ndũ tetep Mandem besí Póntics Páilet, ¹⁴ bé ónkɛ menyíŋ ebhen ngátí wɔ menkem. Ké kwen ndu yě émɔt enyu ené yě mmu apu kway béji wɔ. Émbák nó kpát bégháka ewak ene Acha ywese Yesu Kristo ábhèsi. ¹⁵ Mandem ane bo bábìti, yi mmu áchi Mfɔ ane ábhónó betan amfay yěntiki enyíŋ, Acha ne Mfɔ bafɔ, chɔŋ yí ankɛ Yesu ambesi ndũ mpok ane yi áyábhé. ¹⁶ Mandem apú gú. Bechókó bhi sébhɔŋ bediére ebhen mmu apú kwáy beyíŋi. Yě mmu abhíkí re ghɔ yi ne mmu apú kwáy béghɔ yi. Kenókó kenkem kechi ekí ne betaná kefɔ bechi ebhi mpoknkem. *Amen.

¹⁷ Ghatí bõ bakáp fá ammik be báké yon mmuet, ne be báké bhakanti ndũ kefɔ mmik, mbɔnyune kéfèere fuet. Ghatí bhó mánsíkínti ne Mandem mmu áchye bhese yěntiki enyíŋ be sébhɔŋ erítí nepém. ¹⁸ Ghatí bó mánkɛ nókó beri. Mánkú nɔkɔ beri ndũ beyá babhi. Báké tan awó. Mánkɔre nɔkɔ ne bati menyíŋ ebhen bábhónó ne maŋák. ¹⁹ Mbák mánkɛ enyɛ yɔ, nɔ bábhèere eremé kefɔ ekén kéchí ntá yap, kefɔ ekén bábhón amfay ndũ mpok ane átwò ambi. Mbák mánkɛ nɔ, chɔŋ mámbɔŋ nepém enen tetep.

²⁰ Tímɔti, kém betik ebhen báchye wɔ sayri. Óké chwe ndũ kepi eken kepu chye Mandem kenókó ne epúítí nti ti ene epu kɔ ndón ámɔt ne Eyɔŋ Mandem. Bo bákaysi be menyíŋ ebhɔ chí neríŋí, ené épú nɔ. ²¹ Nerem ane mbɔk bho bárém be báriŋi ákú bábhíkí pere noko netón enen tetep. Berĩndu Mandem mémbák ne bhe mankem.

2 Timōti

1 Με Π̄σι, κε nchi siη ekāti ene. Nchí mũnto Yesu Kristo, bekoηo nkaysi Mandem. Yí ayap me be ngati bho Mbok Ndíndí ěti Yesu Kristo ane achi ěti bariep amem yi afyé nyaka bechye nepém enen nebhīki bhōη ngwenti nta bo abhen manoko Yesu Kristo. ² Nchí siη ntá ye Tímōti, wα mú ōchí mbo mōwa ane nde kōη.

Mandem Etayese ne Yesu Kristo Acha ywese mántōη wα berĩndu, mángo wα ntĩnso ne mánychye wα kpák.

Π̄σι áchye bakak ntá Mandem ne afyé Tímōti nti

³ Tímōti, nchí kaka Mandem ěti ye. Nchí níkm̄et ntá yi ne nti enen nechí amem pépép mbo bachĩmbi bha bákũ nyaka. Nchí níkm̄et ndu békáka Mandem beti ne ngósí, yěntiki mpok, ane nti ena nékwén wα am̄et.

⁴ Mbíki ghōkontik babhese me ne eyo ékũ mboη ekwak beti ne ngósí bégho wα bé maηák án̄jwí me anti. ⁵ Ne mbíki ghōkontik enyu ōbhōη n̄ka ne Yesu tetep nkúbh̄é mbo enyũ nno máye Lóis ne máye Yúnis bábhōη nyaka. Nnókó tetep be enyũ n̄ka eno neb̄h̄et ne wα. ⁶ ěti yo ké m̄etik ye wα bé ōnkũ be akap ane Mandem áchye wα mpok nyáná wα am̄o anti ambak mbo ngó ané áyaη meneme ke báfok wu ádu. ⁷ ěfōηō Mandem áchye bhese abhíki chye bhese nti becháy. Áchye bhese chí netaηánti, ne ekōη, ne nekém̄em̄et.

⁸ ōké bhōη ye ntíanwōp beghati bho enyīη ene ōrīηĵ ěti Acha ywese Yesu. ōké bhōη ntíanwōp ěti ya, yěndu nchí mũkenōη ěti nsiki nti ne yi. Ke d̄β betaη ebhen Mandem áchye wα ménkwák wα ōnka esōηri mbo me ěti Mbok Ndíndí Yesu. ⁹ Mandem apémé bhese ndu áféré bhese ndũ bebú.

Ayap bhese be sémbák bōbhi.

Akũ no yěndu sépú berĩti bho.

Anáη abhōη nyaka nkaysi bépéme bhese, te mpok mmik ábhíkīre bho.

Mandem anáη abhōη nyaka nkaysi béf̄ēt ntá Yesu Kristo,

antōη bhese berĩndu bhi.

¹⁰ Mandem anáη atōη bhese berĩndu ebhi ndu áto Yesu Kristo mmu átwó.

Yí achi Mpeme ywese. Awāy betaηá newú ne achyé bhese Mbok Ndíndí.

Yó achi mbo erōηō ne áτōη bhese mbi nepém enen nebhīki bhōη ngwenti.

¹¹ Mandem ayap me be mbák mũnto Yesu, ayap me bé mbák mmú nchí ghati bho Mbok Ndíndí, ne ayap me mbák mmú ane nchí tōη bo Eyōη eyi. ¹² ěti yo ke nchí ghō esōηri ene enkem. Ke mbíki bhōη ntíanwōp mboηyune ndĩηĵ mmu ane nnókó. Ndĩηĵ bé yí abhōη

betaη bekem betik ebhen yi achye me sayri kpáte beghaka ewak ene yi átwó. ¹³ B̄r̄é beyōη ebha sayri be ménkwak wα ōntik enyũ netōη enen tetep nechí. Ke no dok dok chi ambi ndu bébhōη n̄ka ne Yesu, ne ōnkōη bo báchák. ōkway békũ no mboηyune ōbhat mm̄et ne Yesu Kristo. ¹⁴ Ndũ betaηá ěfōηō Bedyere mmú achi ne bhese, kém Mbok Ndíndí ane báfye wα am̄o sayri.

¹⁵ ōrīηĵ bé bōnkwo Yesu mankem abhen báfú atú Esia bátik̄nsem ntá ya. Fijél̄s ne Hemogénes nkwo bátik̄nsem ntá ya. ¹⁶ Yesu Acha ángó nneréket ōnesifō̄s ntĩnso. Akwéné me nti beyā mpok, kebōη ntíanwōp be nchí mũkenōη ne ngem am̄o. ¹⁷ Nchwōp yí áchwōbhé fá Rom, ayáη me mbānkem kpát aghó me. ¹⁸ Nchí níkm̄et be Acha ángó yi ntĩnso ndũ nywōbhé manyé. ōrīηĵ sayri nekwak enén yi áchye me amem etok ěfesō̄s.

Tímōti, erĩti nkoηo Yesu Kristo

2 Mōwa Tímōti, d̄β ye Mandem anchye wα betaη. Ákwáy békũ no ěti berĩndu ebhi ne wα ndu ōbháré mm̄et ne Yesu Kristo. ² Sot menyīη ebhen ōghókó ndũ m̄ētōη kpoηoroη besí beyā batisie tōη ntá bō tetep. Sot bō tōη ntá bo tetep abhen bákway betōη bhō ntá bo báchák nkwo. ³ Mbo erĩti ntemé nenu Yesu Kristo, ōbhōη béte kákati ndu enyũ esōηri ené bakoηo Yesu báchák bábhōη. ⁴ Ntemé nenu ane áchí ndũ betik ne ānũ be mũnti ywi ámbōη maηák ne yi, apú fye mm̄et ndũ baraká etok áchák. ⁵ Mmũ ane ájēt ntiet ne bati, apú kway bebōη nsáy mbák abhiki jet ankoηo beb̄h̄e ntiet. ⁶ Nkwaηa-nki ane afyé betaη ndũ betik ke áyāmbi bebōη mbwōt ane áfú ebhi. ⁷ Sot nókó nkaysi ndũ menyīη ebhen ngátí-né wα, mboηyune chōη mboη Mandem Acha ankwak wα ōmbōη nejwimem ndu bō menkem.

⁸ ōké ghōkontik Yesu Kristo, ebhárém̄o Mf̄o Debhit mmu Mandem ákú nyaka yi apetnsem ndũ nepém mbo enyu echi amem Mbok Ndíndí ane m̄ghati bho. ⁹ Ndu m̄ghati bho Mbok Ndíndí ne, ke nchí ghō esōηri, ne ngem am̄o mbo nkũ bebú. Ke mmu apú kwáy béfe Eyōη Mandem amem ekerékenōη. ¹⁰ Nká yěntiki esōηri ěti bō abhen Mandem ayabhe be mámbak abhi. Nká esōηri bé Yesu Kristo ámpémé bho nkwo mámbák ne Mandem mmú áchye bho kenókó ngwenti ti.

¹¹ Beyōη ebhen béchi tetep. Bér̄em be,

“Mbák ségu ne yi,

chōη sémbak nkwo nepém ne yi.

¹² Mbák sénképnti ndũ besōηri ebhese,

chōη sémbak baf̄o ne yi nkwo.

Mbák séndem bé sébhiki rīηĵ yi,

chōj yí nkwo andem bé abhiki riñi bhese.

¹³ Mbák sépu bhøre bariep amese,

yí ábhøre bariep ami mpoknkem.

Kristo apú kwáy bétáña be yí apú mmu ane yi achi.”

Nkə betik ane Mandem ábhōj manjāk ne yi

¹⁴ Tik noko bōnkwo menyij ebhen ngāti-né wə. Yep noko b́ batú ndũ nnyén Mandem bé mándó békem epítí éti beyōj ebhen bétwə chi ne bétáká. Eyō enyū epítí épú kwak yě mmu, étwə chí ne meneme ntá bo abhen bāghòk. ¹⁵ Nu bé Mandem anjij wə ambónj manjāk ne wə b́ chí nkəbetik ane apú kway bebhōj ntíanwóp, ne bé žtōj Mbok Ndíndí sayri. ¹⁶ Ké chwe ndũ kémbwóbhé ekén kékú chye Mandem kenókó. Ényu kémbwóbhé ekə kékə bo mánsap nekə ne Mandem. ¹⁷ Menyij ebhen bo abhen básábhé nekə ne Mandem bátōj béchí mbə nsak ntá bo abhen b́ bátōj, nə chí, mbə nsak ane ányie mmuet andək noko chi ambí. Himénejs ne Filéts báchi menyū bo bhə. ¹⁸ Batí yap ápay bārə netōj enén tetep bágure ebhi ndũ bátōj bé Mandem anán akə bo bápətnsem ndũ nepém. Bákə kpát mbək bho abhen mánókó Yesu bápú pere noko yi. ¹⁹ Ke Eyōj Mandem echí mbə nebhuéremik enen baghoko sayri enyu ené yēnyij épú kway menyikisi nó ke báte eket aré. Básiñ ndũ ntay enen bápí are be, “Éta Mandem aríñj bo abhen bachi abhi.” Básiñ nkwo be, “Yě agha ane árəm be achi mmu Acha ándó bebú.” ²⁰ Amem eket egħo puyě ndiere menyij ebhen bāghókó ne pú ne ebhen bāghókó ne *égírí ke bébhak are. Menyij ebhen baghoko ne menək ne ebhen bāghoko ne ntəp bébhak aré nkwo. Mbək menyij chí ebhen básət mánkə enyij are ne kenókó. Béchák chi ebhen bápú sət mankə enyij are ne kenókó. ²¹ Enyu yə ke échí ne Bō nkwo Yesu. Yě agha ane áró bebú akə ntí eni némbak amem pépép, Mandem áchye yí kenókó. Mandem ákə nə ne yi, mbənyune achyé nepém eni nenkem ntá Mandem mmu áchí mbəjókət. Enyū mmu wu abhōj ntí békə yěntiki enyū berí. ²² Ghó ye bé žfére ntí ndũ menyij ebhen besak báfyə ngojə aré. Kə ntí bébhak chak besí Mandem, ne ndu bebhōj neka ne Yesu, ne bekōj bo bāchák. Kə menyij ebhen, ómbak sayri ne bo abhen bābhñj nnyén Éta ne bati pépép bé ánkwak bhə. ²³ Óké chwe ndũ bepítí ebhen bebhiki bhōj ntí ne nnet. Menyū bepítí bhə bétwə chi ne bétáñá. ²⁴ Ne mübetok Acha abhiki bhōj bebhak ntañ-bétáñá. Abhōj bebhak chi mmū ane átōj yěntiki mmu berñntí ne, abhōj bebhak erítí ntōj Eyōj Mandem, ne ambak mmū ane ábhōj ekébhénti ne bō abhen bāchyé yi esōjri. ²⁵ Puyě ne eyōj etañatan ké mübetok Yesu ábhōj bétōj bo abhen bápú ka ne yi. Mandem ákwáy békə b́ mántiknsem ndũ bebú bhəp ne mánoko netōj enen tetep. ²⁶ Ne mbák mánókó netōj enen tetep, kebon ekap kékway bépətnsem ne mámfú ndũ ntá ane Satan. Bákwen nyaka ndũ ntá yi mankə noko chi enyij ene yi áyan b́ mánkə.

Enyū bepíñj bho bebhak ndũ manywəp ane ngwenti

3 Dínj bé ndũ manywəp ane ngwenti, beyá besōjri bébhak fá amik. ² Ntí achi be mpok eyə, bo bákōj mmuet eyap máncha, mánkōj nkáp máncha, mám-pányu, mámbōj neyōjómuet, mámbak basəkōtj bho, b́ keka begħok bachi ne manə bhəp. Ne yě mmú ankə bhó berí ná báke sət mbə enyij. Mpok eyə, bo bákaysi bé ntí apú ane b́ mánikmuet ntá Mandem ndu béchye yi kenókó. ³ Ndu bérōj ambi, mpok eyə bo bápú bhōj ekōj ne bati ne yě chí amem maneréket, bápú fojori bati. Bārem ebúbə éti bati ndu bechōjti manyén eyap. Ndũ mpok eyə, bo bápú kway bekem mmuet, ke bádú mbə nkwo kebhōj ntínso ne bati, ne bápú kōj erítí enyij. ⁴ Mpok eyə, chōj bo mánti bati ntá bōmpap abhəp, ne mámbak bo tákátáká, ne chōj mánkə noko menyij ke yambi mánsət nkaysi aré. Chōj bo mánde yōj mmuet ne mánkōj ményie chi nepém, kekōj Mandem. ⁵ Mpok eyə chōj bo mánde kət ngepti be báchi bo Mandem yěndu bábhiki noko bé Mandem abhōj betañ békə b́ mámbak bōbhi. Kéchem ekak ne menyū bo bhə. ⁶ Yě néne, mbək yap bāchwè ndũ maneréket mándwə nókó bagħórə abhen bápú ka bekem mmuet be mángwákári bekwen ndũ ntá bebú. ⁷ Enyū bagħórə bhə bábhōj ekwak ndu bégħok menyij beko mpoknkem ke bápú kwáy bebhōj néjwímem ndũ netōj enén tetep. ⁸ Batōj nse bhə bágueti mmuet mánchwe ndũ maneréket mánu noko bé bo báké noko tetep Mandem. Báchi mbə Jánēs ne Jambres bo mánú nyaka be bo báké noko menyij ebhen Mandem átó Moses ángati Mfó Íjip. Báchí bō bebéptí nkaysi ne báb-híkí bhōj neka ne Yesu tetep. ⁹ Ke yěntiki nkaysi yap abhōj békwenékwen mbənyune yěntiki mmu ághə chōj echñti yap. Enyu yə ke éfákári nyaka ne Jánēs ne mmuere yi Jambres.

Menyij ngwenti ebhen PŚI aghati Tímōti

¹⁰ Ke wə Tímōti, críñj menyij ebhen mětōj wə, críñj nepém ena, críñj enyij ene mēkay ndũ nepém ena, críñj ndu mbōj neka ne Yesu, críñj ndũ mēkəpntí, críñj ndu mbōj ekōj ne bho, ne críñj ndũ mětə kákáti mpok esōjri. ¹¹ Críñj nkwo ndũ bo bāre nyok me. Críñj besōjri ebhen nde bhōj. Críñj ndu bāre nyok me amem betək Antik, ne Ikóniəm ne Lístra. Críñj esōjri ene ndé bhōj ke Acha Yesu áfere me ndu b́ menkem. ¹² Tetep, yěntiki mmu ane ábhōj ntí bebhuére nepém eni mbə enyu Mandem áyàn éti yi ábháré mmuet ne Yesu Kristo, bo bāchyé yi nenyok. ¹³ Ke mbák chí bō bebú ne bō bapú bábèp mándə noko chí ambi, bārwo bho, bo mándwə noko bhó. ¹⁴ Ke mbák wə Tímōti, óké rə békójo menyij ebhen bátōj wə ne onoko bhó sayri. Críñj bo abhen bátōj wə bhə. ¹⁵ Óké ghəkōntik bé críñj basñj amen áchí amem Ekáti Mandem te kémbó eke. Basñj amen achi Nyáná ákwáy békwak wə ómbōj kebon bebhōj neka ne Yesu Kristo ne ómbōj nepém. ¹⁶ Mandem ke áchyé nkaysi basñj mankem amen áchí amem Ekáti yi. Basñj ákwak ndu betōj bhese menyij

ebhen bechi tetep ne āji bhese ndu menyin ebhen bepu sayri ndū bapem ayese. Basin ākwak menyure bhese ndū bekwéné ebhese ne ndu beton bhese enyu bebhak chak ndū bapem yese. ¹⁷ Eyo ékwak be mūbetok Mandem ánkway ndū yentiki mbi ne be ámbón yēntiki enyin ene éyàn ndu beku yēntiki erítí betik.

4 Tímoti, nchí semti ye wa besí Mandem ne besí Yesu Kristo mmú átañ mbure bo abhen báchi pē ne abhen bágu ewak émot mpok yi ábhèsi beku bo mángɔ be yi achi Mfo. ² Nchí semti wa bé ɔngátí nókó bho Eyon Mandem. Kéro béghati bhó. Mpok yēntiki enyin ékò sayri, ghati bho. Yé chí mpok ane menyin bépu kɔ sayri, ghati bhó. Kɛ bo mándɔ bebú bhap. Ji bhó mandó bebú bhap. Ke fyé nókó bó nti nkwo. Kɛ menyin ebhen ne ekébhénti ne nti beton Eyon Mandem. ³ Nchí semti wa, tñ bo Eyon Mandem mbonyune mpok átwɔ ane bo bápú pere kɔñ beghok neton enen tetep. Mpok yɔ, chɔñ bo mándɔbhe kono chí menyin ebhen bó babhɔñ bákɔñ, mánjañ baton abhen bátɔñ bɔ menyin ebhen ményin bho batú. ⁴ Mpok eyɔ, chɔñ bo mándɔ beghok tetep ane Mandem áyan bo mándin, mándɔbhe fyé ntí beghok chí menyin ebhen baton nse baton. ⁵ Ke wa Tímoti, yé émbak ná, kéro bebhak ne nti amem kprák. Yé ɔghɔ esonri ná, kéro nti. Kɛ betik ebhen ngati Mbok Ndíndí, ne ɔbhɔñ beku betik menkem ebhen Mandem achye wa ɔnkɛ.

⁶ Mbák chí me, nepém ena nénañ nérɔñ mbo nnya ane bárɔñ bechye akap ntá Mandem ne yɔ. Mandú mpok mɛro mmik. ⁷ Me, nnu sayri. Njet, nkónó barak Mandem te ndū ngwentí nke kemem mmɛet ansem. ⁸ Néne, nsáy ánoñ me. Nsáy yɔ, Yesu Acha mmu achí ntañ manyé ke áchye mbure me yó ndū ewak ene yi ápetnsem. Yi achi chak besí Mandem. Ne nsáy yɔ apu chí ntá ya me awánti. Achí ntá yēntiki mmū ane ánoñ neperénsem Yesu ne manjá.

Menyin ebhen béyíní mbɔñ Pšl

⁹ Nu bétwo, kéchɔnti mpok. ¹⁰ Démas achen me aró, arɔñ etok Tesalónika mbonyune akɔñ menyiní mmik. Krésens arɔñ Galésia, arɔñ Táytɔ, ne Damátia. ¹¹ Ndiere Lukas ke áchi ne me. Mpok ɔyan bétwo, sɔt Mák twó ne yi mbonyune ákwak chɔñ me fá. ¹² Ntó Tíkíɔs andɔk Éfesɔs. ¹³ Fɛét Troas sɔt nkú mbéep ya ane ndó ntá Kápɔs. Sɔt bekáti ebha nkwo, sayri sayri nkúbhé nnya nénep ene básíní Eyon Mandem aré. ¹⁴ Bebú ebhen Aleksánda ntenáten ákú me béyá becha. Ke chɔñ Acha Yesu anchye yi nsáy ndu bebú ebhi. ¹⁵ Yi abhiki yan nyaka beghok Eyon Mandem ene sēghàti bho wáwák. Wɔ mbɔñ ɔbhɔñ békem mmɛet ne yi. ¹⁶ Ndū nywɔbhé mbi enén nchwé amem áchá manyé be ntáñá mmɛet, yé mmu apú nyaka ne me. Yēntiki mmu abɛ me. Mandem ámfónóri bhó. ¹⁷ Bó mankem bábɛ me, ke Yesu Acha abhiki ro me. Achi ne me mpoknem ankwaka noko me ndu áchye me betan bégháti bho Mbok Ndíndí yi. Ngátí bho Mbok Ndíndí nkem bé bo abhen bápú bo Israel mángók. Yesu aféré me ndu newú nkwo, afere me anyū nkɛ. ¹⁸ Chɔñ Yesu Acha amfere me ndu yēntiki ebépti enyin, ampeme me bé mbák amfay ne yí mmu achí Mfo bo Mandem. Kenókó kém-bák ne yi mpoknem, Amen.

Bakak amen ngwenti

¹⁹ Kaká me Príska ne Akwíla. Kaká efo ene ɔnesifóɔs nkwo. ²⁰ Erástɔs arɔñ etok Kórint. Ndó Trofímɔs etok Milétɔs mbonyune áme. ²¹ Nu bétwo ndū mpok ane mban ábhíkí re bho békwen tontó. Nó chí ndū mpok nném nebhan. Ebúlɔs ne Púdens ne Láinɔs ne Kláúdia ne bo nkwo Yesu báchak fá Rom báto wa bakak.

²² Yesu Acha ámbák ne wa. Berindu Mandem mém-bák ne be mankem.

Táyɔts

Ekáti ene Pʒl asinj nta Táyɔts

1 Με Pʒl, nkɔbetik Mandem ne mũnto Yesu Kristo ke nchi nsinj ekáti ene. Betik ebha chí békɔwak bo abhen Mandem áyábhé bé mámbák abhi be mánsíkí nti ne Yesu sayri, ne békɔ bó mándinj Eɔɔɔ Mandem ene Yesu átɔɔ nyaka. Eɔɔɔ ene ékɔ bo mámbɔre bapém ayap mbo enyũ Mandem áyàɔ. ² Énkɔ mámba-ka nti ndũ nepém enen nebhiki bhɔɔ ngwentí. Mandem afyé nyaka bariɔp éti nepémé nɔ tendũ nebhɔnet, ne Mandem ápy sense. ³ Mpok Mandem ane ápeme bhesé afyé ákwáy nɔkɔ, akɔ bo mándinj éti nepém enén béfɔét ndu Mbok Ndíndí Yesu ane yi afyé amóya be ngati bho.

⁴ Táyɔts, ɔchí mɔwa mbɔnyune ɔbhɔɔ neka ne Yesu mbo me.

Mandem mmu achi Eta ne Yesu Kristo Mpeme ywese mántɔɔ wɔ berĩndu, manchye wɔ kpák.

Betik abhen Táyɔts ábhɔɔ békɔ Kret

⁵ Nti ane ndó wɔ Kret chí be ɔnyábhé menyij ebhén bérɔbhé ményábhé aré, ne be ɔmfyé bɔ batí bekeré Mandem ndu yéntiki etɔkɔ Kret. Kɔ nɔ nkúbhé mbɔnyu ngátí wɔ. ⁶ Mũnti chí mmu ane bekwéné bépu ne yi, abhɔɔ bébhɔɔ chi ngɔré amɔt, chí mmu ane bɔbhi mánókó ne mmu apú kwáy béji bhó bé bábhiki bhɔɔ kenókó ne máyap ne etayap. ⁷ Těndu mũnti bo Mandem chí mmu ane Mandem áchyé betik ebhi nta yi, bekwéné bébhíkí bhɔɔ bébhak ne yi, abhíkí bhɔɔ bébhak mmũ mpányu, abhíkí bhɔɔ bébhak mmu echókón-ti, abhíkí bhɔɔ bébhak nnyũmém, abhiki bhɔɔ bébhak mmu ane átɔɔ betaj, abhɔɔ bébhak chí sayri ne bho. Abhɔɔ nkɔwó bébhak mmu ane ábhíkí bhɔɔ ngoɔɔ nkáp ne apú kɔ bapɔ éti nkáp. ⁸ Mmũ ntí bo Mandem abhɔɔ bebhak mmu ane ástɔt mankɔ sayri, mmu ane ábhɔɔ maɔák bekwé berí, mmũ ane ákém mmɔet sayri, mmũ ane áchí chak besí Mandem béyíɔ nepém eni ne bo báchá. Abhɔɔ bebhak nyáɔá, ne mmũ nti enen nepu to yi ankɔ menyij ene étwɔ yi ne áyómé. ⁹ Ne bérɔɔ ndu ngwénti, mũnti bo Mandem abhɔɔ békém Mbok Ndíndí éti Yesu ne betaj mbo ndu sétɔɔ. Mbok yó achí tetep ne enyumɔt mpoknkem. Eɔɔ ékwák mũnti ámfyé bo nti ndu átɔɔ bhɔ, émpet énkɔwak yi ányúré bo abhen bátɔɔ menyij ebhén bépu ndɔɔ ámót ne Eɔɔɔ Mandem.

¹⁰ Nchí rem nɔ mbɔnyune, beyá bo bátɔɔ netajánti, sayri sayri mbo bo Israel abhen mánókó mbok Yesu Kristo. Bárém menyij ebhén bebhiki bhɔɔ ntí ne nnet ne bárwɔ bo be mánókó kémbwóbhé kap. ¹¹ ɔbhɔɔ

bekɔ bɔbhó mánehók manyu yap. Bátɔɔ menyij ebhen bábhiki bhɔɔ betaj, mánehɔɔti nɔkɔ batí bo mankem ndũ mbok maneréket be mándó Mbok Ndíndí éti Yesu. Bákɔ nɔ, chi besɔt bakáp nta bho, ene eɔɔ chí menyijé ntíanwɔp.

¹² Mbɔɔ mmu Kret wap amɔt, ane básóré mbo ndinjindak arem éti yap tentep be, “Bɔ Kret báchí basénsi mpoknkem! Báchi nyábhí, bábhɔt abhɔt, mányie nɔkɔ nenyíe ne ngoɔɔ.” ¹³ Enyij ene mmu wu árémé éti bɔ etɔk eyi Kret échí tetep. ɔbhɔɔ ye beghati bhɔ sayri be mándɔ bekwéné bhap. Kɔ nɔ be mankem Eɔɔɔ Mandem ne betaj, ¹⁴ mámfere ntí ndu bakáɔ bapɔ amen bo Israel ne ndũ bebhé ebhén bo abhen bápú koɔɔ Mbok Ndíndí Yesu báfyé. ¹⁵ Yéntiki menyij éri nta mmu ane nti eni néchi pépép, ke nta mmu ane nti eni népú pépép ne abhiki noko Yesu, menyij ériɔɔ epu. Bérem tetep, nkaysi yap ne batí yap ánáj áchɔɔ amem.

¹⁶ Bárém bé báriɔ Mandem, ke menyij ebhén bó bákɔ bétɔɔ kponɔroɔ bé bábhiki riɔɔ yi. Báber báchá, bátaj ntí ne Mandem, ne menyij ene bó bákɔwá békɔ épy.

Netɔɔ enén tetep néchyé berij ebhén Mandem ákɔɔ

2 Ke wɔ Táyɔts, ɔbhɔɔ betaj bo menyij ebhén békɔ ndɔɔ amɔt ne netɔɔ enén tetep. ² Ghatí baséansi abhen babhakanem be mándíɔɔ bekem mmɔet ne be mámbɔre nepém enap enyu ene bo báchyé bhɔ kenókó. Ghatí bhɔ be bábhɔɔ betaj be bábhɔɔ keboɔ, mánkem baraká Mandem enyu ene éyàɔ ne be bábhɔɔ bebhɔɔ ekɔɔ ne ekébhénti. ³ Ghatí baséansi baghɔré nkɔwɔ be mambɔre bapém yap enyu ene átɔɔ bé báchyé Mandem kenókó. Báké rem ebúbɔ éti bati ne báké bhak manyũmém. Tɔɔ bo báchá békɔ berítí menyij. ⁴ Tɔɔ yé neɔkɔ baghɔré abhen bákòɔ bhó ansem be mánkɔɔ maném abhap ne bɔbhap. ⁵ Kwak bo mámbak mbo bo abhen babhɔɔ keboɔ ne bákémɔet be báké fu nefí. Bábhɔɔ betaj bhɔ be mándíɔɔ enyu bákem beket ebhap mántɔɔ erítí epij nta bo abhen bachi are, ne be mámbɔɔ neseptimɔet ne maném abhap. Mámbák enyu yɔ be yé mmu áke kwáy berem ebúbɔ éti Eɔɔɔ Mandem.

⁶ Ghatí besakábho sayri be mántɔɔ be bábhɔɔ keboɔ ne be mándíɔɔ ndu bákém mmɔet. ⁷ Wɔmbɔɔ tɔɔ bó erítí epij. Kɔ nókɔ chí menyij ebhen beri. Mpok ɔtɔɔ bo, kɔ mándinj bé ɔchye chí Mandem kenókó ne be ɔkwák bo kwak. Kɔ bó mándinj be ɔkɔ sayri. ⁸ Beyɔɔ ebhe bebhɔɔ bebhák ebhen békɔ manyu ánehók bo ne ntíanwɔp ámbák ne bo abhén bápú ka ne wɔ ndu bábhiki bhɔɔ mbi berem ebúbɔ éti yesé. ⁹ Ghatí bo abhen báchí

basem be éri mángók nɔkɔ bachi bhap ndũ yěntiki enyih. Eri be mámbɔŋ nti bekɔ bachi bhap mámbɔŋ maŋák ne bho mpoknkem ne be báké kemε bho eyɔŋ anyu. ¹⁰ Báké sɔt menyihí bachi bhap ansem ansem. Bábhɔŋ betɔŋ bachi bhap be báchi bo besiki nti ne bho sayri. Epiŋ eyɔ ékù bɔ mántɔŋ ndu yěntiki enyih ene bákù be menyih ebhen bátɔŋ bɔ éti Mandem mmu ápeme bhesε berí, enyu ené bo bachak bákway bebɔŋ ekwak békóŋo bho.

¹¹ Ntí anε bo bábhɔŋ bėbhure bapem ayap enyu eyɔ chi be Mandem atɔŋ berĩndu ebhi ndu áchyε mbi anε bo mankem bákway befuet are, yi ampeme bho.

¹² Berĩndu Mandem ebhen bėtɔŋ bhesε be séndɔ bekɔ menyih ebhen bo abhen bábhiki riŋi Mandem bákù, bé séndɔ befye ngoŋo ndu menyihí mmik ebhen bėchyε bo maŋák fá amik. Bėtɔŋ nkɔ be ndũ nepém enese fá amik, sebɔŋ bėriŋi ndu sékemmuet bėkɔ chi menyih ebhen bėchí chak besí Mandem ne bebħere nepém enese mbɔ enyũ Mandem áyàŋ. ¹³ Ndu sékù menyih ebho, sébháká nti ndu enyih ene eri εcha. Sébhaka nti be keném ekε kebhesi chɔŋ ne betan Mandem ywese ne Yesu Kristo Mmu ápeme bhesε. ¹⁴ Yesu achyé nepém eni bėfére bhesε ndũ betaná bebú menkem ne ndu beso bati ywese. Akɔ nɔ, be sémbák bɔbhi yimbɔŋ, nɔ chi bo abhen bábhɔŋ beyá ekwak bekɔ chi berítí menyih.

¹⁵ Tɔŋ ye bo menyih ebhen. Fíε bhɔ nti ne ghatí bho bekwéné bhap. Kε menyih ebhen ne betan ebhen Mandem áchyε wɔ menkem. Óké rɔ yě mmu ámbyák wɔ.

Epĩŋ mmu Mandem

3 Táytwɔs, ghatí bakoŋo Yesu be mámbɔŋ nesep-timuet nta bo bati etɔk ne bo abhen bábhɔŋ betan amfay yap. Báké tɔŋ netanánti ne bé émbák wikirik nta yap bėkɔ betik ne nti nemɔt. ² Ghatí bhɔ be mmu áké rem ndak abúabú éti nti, ne be mánychók sayri ne bati, mámbak ndu kpak ne bati. Eri mámbɔŋ nesep-timuet besí bo mankem. ³ Ghatí bhɔ enyu yó mbɔnyune ndũ mpok anε áfúéré ansem, bese babɔŋ séchí nyaka amík némé némé ndũ baraka Mandem. Sétan nyaka ntí. Ne bo bárwɔ nyaka bhesε sénkú nɔkɔ bebú. Sébhák

ndũ kesemé menyih ebhen mmuet eyese éŋhwaka bé sénkɔ. Sékaysi nyaka be menyih ebho bėchyε bhesε maŋák. Sékù nyaka bebú ne sébhɔŋ mpap amík. Bo bápap nyaka bhesε, besé nkɔw sémpap nɔkɔ bati. ⁴ Ke Mandem Mpeme ywesé átɔŋ nɔkɔ bhesé berĩnti ebhi ne ekɔŋ eyi, ⁵ apeme bhesε. Épú nyaka chí be sékù berítí menyih, chi éti ntĩnso eni. Apémé bhesé ndu ákú Efóŋó Bedyere yi áfére bhesé bebú anti, akɔ séɔp chí bo bako abhen bábhɔŋ nepém nekɔ. ⁶ Mandem anε, aperé chyε mmu enyih, áchyε kerɔ mbɔk ansem, achyé bese Efóŋó Bedyere tontó befuet ntá Mýwi, Yesu Kristo Mpeme ywesé, ⁷ be ankɔ sembak chak besí Mandem éti berĩndu ebhi. Akɔ nɔ bé sembak bɔbhi, sémbáká nti be chɔŋ semɔŋ nepém enen nebħiki bɔŋ ngwenti.

⁸ Menyih ébhen ngátí né wɔ bėchí tetep. Nchi yan ye be óngátí bo abhen mánoko Mandem menyih ebhen sayri be mámfyé ntí bėkɔ berí. Menyih ebhen berí tontó ne bėkwák yěntiki mmu. ⁹ Ke ɔbhiki bhɔŋ bėkem kefě ne bo éti menyih ebhen bėbhiki bhɔŋ ntí ne nnet, ne éti manyén bachĩmbi. Ké tán ne bho éti bebħé ebhen Mandem áchyε nyaka Moses. Bekɔ menyih ebho apú kwak yě mmu, ne bėber tontó. ¹⁰ Ghatí mmu anε átwɔ ne ákóré ándɔ barak ákóré., Mbák óngátí yí ndɔŋ amɔt, ndɔŋ épay, abħiki ghók, feré nti ne yi. ¹¹ Orĩŋí be nkaysi enyũ mmu wu apú chak. Ákɔ bebú mpoknkem ne bebú ebhi bėtɔŋ bé bekwéné bėchí ne yi.

Beyɔŋ ngwenti ne bakak

¹² Mětò wɔ mmu awu. Mbák épú Atémas, chɔŋ émbak Tíkíkɔs. Neghó anε óghó mmu wap, óké nók bétwɔ ayak ndu betemeri me etɔk Nikópolis. Aré ké měbhák mpok manyiep áyá ne mbãŋ ákwen tontó. ¹³ Mpok Sénas ntaná manyé ne Apólos báté bėrɔŋ nekɔ, kε yěntiki enyih bėghɔ bé enyih ébhiki chep bó ndũ nekɔ enap. ¹⁴ Bɔ bhesε chi bɔ Mandem ne bábhɔŋ bėfyε ntí ndu bekɔ berí, bé éké be bho mmuet bėkwak bo abhen eyap épú. Báké bhák mbɔ mmu anε apú kε berí ndũ nepém eni.

¹⁵ Bo abhen báchi fá ne me bátó wɔ bakak. Kaká bɔ nkɔw abhen bákɔŋ bhesé ne manoko enyumɔt mbɔ bese. Mandem ántɔŋ bé berĩndu.

Filemɔn

Bakak

1 Με Πῶλ, μῦκενɔɔ ɛ̃ti Yesu Kristo ke nchi siɔ ɛkati ene. Nchi fa ne momayese Timoti. Filemɔn, nchi siɔ nta ye ane ekɔɔ, ne nti nkɔbetik ywese. ² Kaká mɔmáyese Afia, ne Akipɔs, nti ntemé nenu Yesu mbo bhese, ne ɔnkaka bɔnkwa abhen báchɛm nɔkɔ ɛket eye ndu menikmɛt nta Mandem.

³ Mandem ɛtayese ne Yesu Kristo Acha mántɔɔ be berɛndu mánychɛ be kpák.

Πῶλ ákàka Mandem ne ánikmɛt ɛti Filemɔn

⁴ Filemɔn, yɛntiki mpok ane mɛnikmɛt nchi kaka Mandem ɛti ye, ⁵ mɔɔnyune nchi ghok ɛti ekɔɔ ene ɔb-hɔɔɔ ne bo Mandem, ne enyu ɔbhɔɔɔ neka ne Yesu Acha. ⁶ Ne nchi nikmɛt nta Mandem be ɔnchém mmɛt ne batɛ bɔnkwa ɔndók nókɔ chi ambi, ne be eyɔ énkwak wa ɔndɛɔ berítí menyɔɔ menkem ebhen Mandem áchyè bhese ndu sebhare mmɛt ne Kristo. ⁷ Manó, enyu ene ɔbhɔɔɔ ekɔɔ ne batɛ bɔnkwa échyè me beyá manák ne nepɔptɛntɛ tontó mɔɔnyune ɔkú batɛ bo Mandem mankem atarɔ amem.

Πῶλ ánikmɛt nta Filemɔn ɛti Onésimɔs

⁸ Ndu mbáré mmɛt ne Kristo, nchi kway beghati wa ɔnkɔ enyɔɔ ene ɔbhɔɔɔ bekɔ. ⁹ Yɛ nɔ, ɛti ekɔɔ, me Πῶλ, mmɔ nsensi ne mɔkenɔɔ néne ɛti Yesu Kristo, nchi nik wa chi mmɛt. ¹⁰ Nchi nikmɛt nta ye ɛti mɔwa Onésimɔs mmu ndóbhé etayi fá amem ekerékɛnɔɔ. ¹¹ Ndú mpok ane áfúéré ansem, apú nyaka yɛnyɔɔ nta ye, ke néne achí mmu ane ákway bekwak wa, ne ákwáy bekwak me nkwa. ¹² Nchi to yi ampɛtnsem nta ye, ne echi mbo be nti ena ke mɛtò nɔ nta ye. ¹³ Mbú nkɔɔ be yi andɔɔ fá ánkwáká nókɔ me ndú kenɔɔ ɛkéne nchi are

ɛti Mbok Ndíndí. Mbɔ yi arɔɔ fá bekwak me ndú ntí ywe. ¹⁴ Ke mbíkí yarɔ bekɔ yɛnyɔɔ ene ɔbhíkí chyɛ me betarɔ be nkɔ. ɛ̃ri bé beri ebhen ɔkú mémfú chi wɔmbɔɔ anti, kebhak be mɛjire wa jire.

¹⁵ Ngufú, éfákári nyaka be Onésimɔs ándɔ wa ndu mɔmbɔɔɔ mpok chi be ámpɛtnsem nta ye ndu nté ane yi ákway bebhak ne wa mpoknkem. ¹⁶ Yi apɛt apu chi ndiere nsem. Acha nsem néne. Arɔɔ chi nti manó ane ɔkwáy bekɔɔ. Nkɔɔ yi tontó, ke ɔbhɔɔ mɔɔɔ bekɔɔ yi encha enyu ene nkɔɔɔ yi. Achí nsem aywe, apɛt abhak nti manó nta ye ndu ábháré mmɛt ne Yesu Acha mbo wa.

¹⁷ Ndu echi nɔ, mbák ɔɔɔt me mbo nti nkɔbetik Kristo, yi ánán ántwá awu, syɛpti yi ne manák nkúbhé mbo enyu ɔsyɛpti nɔkɔ me. ¹⁸ Yɛ ákú wa chi enyɔɔ, yɛ ákém wa chi barem, fyé mɔ ndú nnyén ena. ¹⁹ Membɔɔ Πῶλ ke nchi siɔ enyɔɔ ene ne awó wa bé chɔɔ ńkwa yɛntiki barem amen Onésimɔs ákém wa. Ne mbíkí yarɔ berem be ɔkém me barem nkwa, ne baremé mɔ chi nepém nekɔ ene. ²⁰ Manó, ke enyɔɔ ene nta ya ndu nnyén Yesu Acha. Ke mbo nti mmɔ Kristo be nti némpɔɔ me amem.

²¹ Ndu nchi siɔ ɛkati-ne, mbíkí bhɔɔ becháy ne wa mɔɔnyune ndɛɔɔ be chɔɔ ɔnkɔ enyɔɔ ene méyàn wa ɔnkɔ, ne ɔnkɔ mɔɔɔ encha enyu ene méyàn. ²² Mpet nchi yarɔ be ɔngoko móket ɔmbɔɔ nta ya. Nnókó bé chɔɔ Mandem angók nenikimɛt eneka, ankɔ ńtwa awu.

Ngwenti bakak

²³ ɛpáfras, nti mɔkenɔɔ ɛti Yesu Kristo áto wa bakak. ²⁴ Mák ne Arístakɔs ne Demas ne Lukas, batɛ bakú betik Mandem, bátò bhe bakak nkwa. ²⁵ Berɛndu Yesu Kristo Acha mémbak ne bhe.

† Onésimɔs chi "Menɔɔɔ" ndú eyɔɔɔ Grik.

Hibru

Yesu achá baremé kepřnti abhen nku nsř

1 Ndũ mpok ane áfueéré ansem, Mandem áfueet nya-ka ntá baremé kepřnti bhi ndu berem kepi ntá bachĩmbi bhese. Akú nɔ ndɔŋ ne ndɔŋ ne ndũ beyă babhi. ² Ke ndũ manywɔp ane echɔŋ, ané achí kekwoɔ ne ngwenti mmik, afueét chi ntá Móywi ke ārēm kepi ntá yesse. Yí ke Mandem ákú bé ámbák mmu ane menyih menkem bébhɔŋó bebhak ebhi. Ne afueét chí ntá yi ke ághoko yěntiki enyih. ³ Yí amúét ké keném Mandem kětɔŋ kponoroŋ ne enyũ mmu Mandem achi, nkúbhé enyu mmu wu ke yi achi. Eyɔŋ eyi ebhɔŋ betan ne yɔ ke yi ástɔ bekem mmik nkem. Mpok yi ánánjá bekw enyih ene ékú Mandem amfonori bebú bho be mámbák pépép besí bhi, akó amfay achɔkɔ ebhě awónem Mandem mmu ábhɔŋó betan menkem.

Mmɔ Mandem abhɔŋ betan menkem

⁴ Ndu echi nɔ, Mandem akú bé Móywi árchá bɔáŋgel nkúbhé mbɔ enyũ nnyén enen yi áchyé yi necha enen bɔáŋgel. ⁵ Yě áŋgel apú ane Mandem ághátí yi be, “Wɔ, ɔchí Mówá, ne echɔŋ nchí rem be ndɔp Etaye.” Ne yě chí béré m be, “Chɔŋ mbak Etayi ne ómbak Mówá”, abhíkí rem ntá bɔáŋgel. ⁶ Ne yě chí mpok Mandem átó Mmɔ mbi ywi fá amik, arem chí bé bɔáŋgel abhi mankem mánychyé Móywi kenókó. ⁷ Ęti bɔáŋgel, yi ārēm bé ákú bɔ mambak mbɔ mbúép, ákú bɔ betok abhi mámbák mbɔ bári-ngo. ⁸ Ke ntá Móywi arem chi be, “Ę Mandem, kefo eke kébhíkí bhɔŋ ngwenti. Mpok ókēm bɔbhe, ókú nɔ enyu ene echí chak. ⁹ ɔkɔŋ menyih ebhén bechí chak ne ɔpap epih ene bo bapɔ bhɔere bebhé. Me Mandem ywe nkú ye wɔ ómbóŋ maŋák mbɔnyune nchyé wɔ kenókó ekén kéchá eken mamɔere bhe mankem.” ¹⁰ Mandem apɛt arem ntá Móywi be, “Wɔ, Acha, ke óghókó mmik ndũ nebhɔnet. Ne yěntiki enyih ene echi amfay, chí awɔ-betik aywe. ¹¹ Menyih ebhen menkem béfueere fueet, ke wɔ ɔbhíkí bhɔŋ ngwenti. Chɔŋ bɔ menkem ménkɔk mɛndɔp mbɔ besí nden. ¹² Chɔŋ ómpɛt bhó ómferɛ mbɔ besí nden ebhen mmu áwũpsi, ke wɔ ɔchí enyumɔt mpoknkem, ne nepém ene nebhíkí bhɔŋ ngwenti.” ¹³ Ke ntíki áŋgel Mandem ánánjá ághátí yi be, “Chɔkó fá ebhě awónem awa kpatɛ nkú bɔmpap abhe mándɔp mbɔ enɔk ene ónyàŋa bekak are?” ¹⁴ Pú bɔ mankem bachi chi befóŋó ebhen békú betik ebhi ne Mandem átó bho be mankwak bɔ abhen yi ábhɔŋó bepeme?

Bo báké ɔ mbí nepém máném ebhi

2 Ndu echi yě nɔ, sébhɔŋ besɔt mpok sémbɔere menyih ebhen sɛnánjá séghókó be séké ɔ bhɔ senem ebhi. ² Těndu menyih ebhen bɔáŋgel bareme bechi nya-ka tetɛp, ne yě agha ane abhíkí bhɔere bhɔ ne mmu ane átàn ntí, abhɔŋ nyaka ntemsi ane ákwáy ne yi, ³ ná sékwáy bebɔe ntemsi ane átwò mbák sémbɔyak eremé nepeme ane Mandem áyàn béré m bebhé? Mbɔŋ Yesu Acha ke áyámbi berem kponoroŋ Ęti nepeme ane Mandem ápeme bho, ke bo abhen bághókó bákú bese sendih be echi tetɛp. ⁴ Mandem are tɔŋ berih, ankú nɔkɔ menyihí maknkay menyu ne menyu ndu betɔŋ nkwo bé bechí tetɛp. Are fueét nkwo ndũ akap ane Ęfóŋó Bedyere áchyé bho, békóŋo nkaysi yi.

Yesu ke atɔŋ bese mbi nepém

⁵ Puyě ntá bɔáŋgel ke Mandem áchyé betan amfay mmik ane sérēm né be átwò ansem. ⁶ Básiŋ nebhúéréfu amem Ekátí Mandem be, “Mandem Acha, nkwaŋwan chí agha ane óre kaysi yi? Mmu ane áfú ntá Mandem chí agha ane óre fye ntí ne yi? ⁷ Ndũ mómbihí mpok, ɔséptí yi be bɔáŋgel mántcha yi. ɔkú ye yí ámbóŋ keném ne kenókó mbɔ mfo. ⁸ ɔchyé yi betan amfay yěntiki enyih.”

Berem be báchyé yi betan amfay yěntiki enyih étɔŋ be yěnyih ébhíkí ɔp ene epu antené-yi. Ke sébhíkí re ghɔ be yěntiki enyih echi antené-yi. ⁹ Ke séghò Yesu mmu bákú bɔáŋgel mántcha yi ndũ mómbihí mpok. Báchyé yi keném ne kenókó mbɔ mfo Ęti esɔŋɔri newú. Chi Ęti berĩndu Mandem ke yi ágú Ęti bo mankem. ¹⁰ Mandem ke ághókó yěntiki enyih ne yěntiki enyih echi ntá yi. Ndu áyàn nyaka be beyă bho mámbóŋ mbi bebhak bɔbhi ne mámbɔŋ keném, eri nyaka be yi mmu ánéné bhɔ mbí wu ámfueét ndũ esɔŋɔri be ankwáy ndũ yěntiki mbi mbɔ mmũ ane ákú bɔ mámbɔŋ nepém. ¹¹ Yesu mmu ákú bɔ mambák pépép besí Mandem abhɔŋ chí amɔt ne bo abhen yi ákú be mambák pépép. Ęti yɔ, yi ábhíkí bhɔŋ ntíanwɔp ndu bebhihí bɔ be, “Bɔma.” ¹² Yi arem ntá Mandem be, “Chɔŋ ndem Ęti ye ntá bɔmáya mpok bɔbhe báchémé ndũ nebhɔet amɔt, nte besí bhap nchyé wɔ bakak.” ¹³ Apɛt arem be, “Chɔŋ nsiki ntí ne Mandem.” Ne be, “Ghó mé né, ne bɔ abhen Mandem achye me.”

¹⁴ Těndu bɔ abhen yi areme nɔ Ęti yap báchí bakwaŋwan, mbɔŋ Yesu ayíbhírí nyaka arɔp nkwa. Akú nɔ bé ámfueét ndũ newú anchɔŋti betan ebhen mmũ ane ábhɔŋó betaná newú, nɔ chí Satan. ¹⁵ Enyu eyɔ ke yi ákwáy nyaka beferɛ bho ndũ becháy newú. Báchí nyaka

basem ndũ becháy ebho ndũ nepém enap nenkem. ¹⁶ Sérinj be atwo nyaka bekwak chi bebhárebho Ábraham, puyé boángel. ¹⁷ Abhōj ye berōp nyaka mbo bhese bakwānwan ndu yěntiki mbi, bé ámbák mūngo bachiākap ane ábhūre bariēp ami besí Mandem ndu betik ebhi ne be ánkway bechye akap ēti bebú bō mankem. ¹⁸ Těndu yimbōj ánāj ábhōj nyaka esōjri ne mamō, abhōj mbi bekwak abhen mamō átwō ntá yap.

Yesu acha Moses

3 Bōma, be bho bāchi nyānjá, mmu ane achi amfay abhīnj be be māmbak bōbhi. Kaysi ye ka mmu ane Yesu achi. Yi ke Mandem átó mbo mūngo bachiākap ane menyij ebhen sénókó, mbōnyu séghàti bho kponorōj. ² Ábhūre nyaka bariēp ami besí Mandem mmu áyábhé yi be ambak mūngo bachiākap ne mūnto nkúbhé mbōnyu Moses nkwo achi nyaka mmu ane ábhūre bariēp ndũ betik ebhi amem ekere Mandem. ³ Yesu ke Mandem ásóré be abhōj bebhōj kenókó ancha Moses, nkúbhé mbo enyũ mmu ane áte eket ábhōj kenókó acha eket ene yi ate. ⁴ Mmu ke áte yěntiki eket, ke Mandem ke ághókó menyij menkem. ⁵ Moses achí nyaka mmũ tetep ndu betik ebhi mbo mūbetok amem ekere Mandem. Betik ebhi béte ndũ menyij ebhen Mandem ábhōj nyaka bekw bo mándinj ansempok. ⁶ Ke mbák chi Kristo, ākem eket Etayi ne nti nemōt mbo Mōywi. Ne bese bō Mandem séchí bo eket eyi enkem mbák sénté kpirí ndu menyij ebhen sésíki nti ne sébháka nti are ne sédēp awō anti be chōj sémbōj bō.

Bō Mandem ne neywēm̄et enen yi áchye

⁷ Bābhōj ye beghok enyij ene Efónó Bedyere árēm mbo enyũ echí amem Ekáti Mandem be, “Echōj, mbák māngok Eyōj eyi, ⁸ bāké gwōt bati amem mbōnyu bachimbí bhēka bāgwōré nyaka bati yap ne Mandem mpok bāghāp amem baso. Bātānti ne me ne, mamō me. ⁹ Mámō me amem baso enyu eyō, ne bāghō menyij ebhen nkú nénti enap ndũ mamié besa bepay. ¹⁰ Ēti yō nti nébé me ne mkpáká bobho, ndem be, ‘Batj yap āpōko bho ebhi mpoknkem, ne bābhíki rinji mbi wa.’ ¹¹ Njiki ndũ bebēnti be, ‘Bápú kway bechwe ndũ neywēm̄et ena wáwák.’”

¹² Bōma, sōt ka mpok be ndũ nkwo yweka, yě mmu áké bhak ane ábhōj ebépti nti, ne akeka bésiki nti ne Mandem, ényu ené yi arō mbi Mandem mmu achí nepém. ¹³ Semtí nókó ka bati yěntiki nywōp be bebú beke rwo mmũ yweka ántānti ne Mandem. Kē ka nō, yěntiki mpok, ené nywōp néchák nébhūet enén bābhij be, “Echōj.” ¹⁴ Sébhōj ákóré ndũ enyij ene Yesu Kristo ákú nta yese mbák séndók ambi bete kpirí ndũ nesikánti enen sébhōj nyaka ne yi ndũ nebhōnet. Sébhōj bekw nō te ndũ ngwenti. ¹⁵ Bāké ghōkōntik enyij ene bāréme nyaka be, “Echōj, mbák māngok Eyōj eyi bāké gwōt bati amem mbo enyũ bachimbí bhēka bātān nyaka ntí ne Mandem.” ¹⁶ Bō agha bāghókó nyaka Eyōj Mandem yě nō, bātān nti? Pú bo Moses abhen yi áfú nyaka etōk Ijip ne bho? ¹⁷ Bō agha bākú nyaka Mandem ambe nti

ndũ mamié besa bepay? Pú bo abhen bākú bebú, ne bágú amem baso? ¹⁸ Ne mpok Mandem áyíki arem be, “Bápú kway bechwe ndũ neywēm̄et ena wáwák”, ntiki bho yi árémé nyaka nō ēti yap? Pú bō abhen bápú ghok nyaka yi? ¹⁹ Séghō ye be bápú kway nyaka bechwe ndũ neywēm̄et Mandem mbōnyune bābhíki noko nyaka yi.

4 Bariēp amen Mandem afyé tesáy be chōj bōbhi mānchwe ndũ neywēm̄et eni abhūet. Sébhōj ye besōt mpok be yě mmu yweka ake bhak ane bárem ēti yi be abhiki kway mmu ane achwe ndũ neywēm̄et enō. ² Séghok nkwo Mbok Ndéndí nkúbhé mbo enyũ bo abhen tentep bāghókó nyaka. Ke enyij ene bō bāghōk éke kwak bho mbōnyune bati yap apu nyaka are. ³ Ndiere bese bho sénókó ke séchwē ndũ neywēm̄et enō, puyé bō abhen bābhíki noko. Ke Mandem árém nyaka ēti yap be, “Njiki ndũ bebēnti ebha be, ‘Bápú kway bechwe ndũ neywēm̄et ena wáwák.’” Mandem arem nō yěndu ánāj ánāj nyaka beghoko nebhūet neywēm̄et enō ne yěntiki enyij ene yi ati bekw te mpok ane yi ághókó mmik. ⁴ Sérinj be echi enyu eyō mbōnyune, ndũ nebhūréfu amem Ekáti Mandem, bárem ēti nywōp enen nejwi tándrāmōt be, “Mandem anaŋa nōkw bekw yěntiki enyij ene yi abhōj nyaka bekw, aywe mmūet ndũ nywōp enen nejwi tándrāmōt.” ⁵ Ndũ nebhūet achak amem ekáti eyi, Mandem apēt ārem nyaka be, “Bó bápú kway bechwe ndũ neywēm̄et ena wáwák.” ⁶ Mbi ane bāchwē ndũ neywēm̄et Mandem abhūet ye fúú. Ke bo abhen baghoko Mbok Ndéndí mpok eyō bābhíki chwe are ēti netaŋanti enap. ⁷ Ēti yō, Mandem afyé mpok achak ane bābhij be, “Echōj”. Debhít ke ákú sérinj nō mbōnyune Mandem afūet nyaka ntá yi tentep arem menyij ebhen mánāj bāréme be yi arem be, “Echōj, mpok bāghoko eyōj eyi, bāké gwōt nti.” †

⁸ Mbo bo abhen Jóshua ásóré achwe etōk Kánān ne bho bābhōj nyaka neywēm̄et tetep, mbē Mandem abhíki pere rem ēti mpok neywēm̄et achak. ⁹ Eyō étōj ye be nywōbhé neywēm̄et nechak nebhūet ambi ntá bo Mandem. ¹⁰ Yě agha ane áchwe ndu neywēm̄et Mandem, āywēm̄et ndũ betik ebhi mbo enyu Mandem ábhōj nyaka neywēm̄et mpok ánāj beghoko mmik. ¹¹ Sénú ye bechwe ndũ neywēm̄et enō be enyũ netaŋa nti bo Israel néké kw yě mmu ywese ankwen.

¹² Dinj ká be Eyōj Mandem echi nepém ne ebhōj betān. Échap echa yěntiki akparenja nsem epay. Échwē te ndũ nebhūet ane nepém nkwa néchem ne efónó eyi. Échwē mmu anti éntōj menyij ebhen yi átí bekw.

¹³ Yěnyij épú bhésé bhésé besí Mandem. Yěntiki enyij ene yi aghoko echi kponorōj besí bhi. Ntá yi ke yěntiki mmu ywese ábhōj berem ntí ane yi ákú yěntiki enyij ene yi ákú.

Yesu ke achi mūngo bachiākap ywese

¹⁴ Séghō be sebhōj mūngo bachiākap ane ákó áchí amfay ne Mandem. Yí chí Yesu, Mmō Mandem. Séndók ye ambi bekem sayri menyij ebhen sénókó ēti yi.

¹⁵ Mūngo bachiākap ywese chi mmu ane ághō bhese

† Bégwōt nti ndũ ndōj ane, chi ménisi bekw enyij ene Mandem árēm ndũ Eyōj Eyi.

ntínso ndu menyin ebhen bébè bhese mmuet mbonyune yimbwɔn abhɔn nyaka mamɔ menyu ne menyu, Yé nɔ, aké kɛ bebú. ¹⁶ Séndók ye kekwaɔ kebhwɔn becháy ntá Mandem mmu achi ndú enɔkɔ kéfɔ eyi. Achi Mandem berɛndu ne chwɔn angó bhese ntínso, antɔn bhese berɛndu ebhi ndu bekwak bhese ndú mpok ane séchébhé enyin.

5 Bo báɔp yéntiki mǔngo bachiákap ndú nkwa wap, mámbwɛ, yi ankɛ nɔkɔ betik Mandem ndú ntí wap. Yi ké ástɔ ye akap ane bho ne akabhénya nkwa ányé nɔkɔ ntá Mandem éti bebú bho. ² Arínjɛ ndu ákém sayri bo abhen bábhiki rinjɛ yényin ne abhen babhwɔn bekwéné tɛndu yimbwɔn ábhɔn nkwa beyá bekwene besí Mandem. ³ Abhwɔn ye bechye nɔkɔ akap éti bebú ebhi yimbwɔn, nkúbhé mbɔ enyu áchyé akap éti bebú bo abhen yi áté ndú ntí wap. ⁴ Yé mmu ápú chye mmuet kenókó andem be yi ákway bebhak mǔngo bachiákap. Mandem ké áɔap mmu, ankɛ yí ambak mǔngo bachiákap nkúbhé mbɔ enyu ákú nyaka ne Áɔn.

⁵ Nkúbhé enyú yɔ ké echi ne Kristo. Puyé yimbwɔn ké áyónó nyaka mmuet bé ámbák mǔngo bachiákap ambɔn kenókó nchiakap. Mandem ké ábhínjɛ yi, arem be, “Wɔ, ɔchí Mɔwa, ne echwɔn nchí rem be ndɔp chi Etaye”. ⁶ Apet árém nebhwet achak be, “Chwɔn ɔmbak nchiakap mpoknkem mbɔ enyu bárémé nyaka éti Melkísedek.”

⁷ Mpok Yesu achi fá amik, arínjɛ nyaka be Mandem abhwɔn betan bekɛ newú nemfuet yi ansem. Anikmuet ne ntí nenkem kpát eyɔn eyi ere ko amfay, babhese ansep nɔkɔ. Mandem aghok nenikmuet eni mbonyune aséptí nyaka mmuet, anchye nɔkɔ Mandem kenókó. ⁸ Yí achi nyaka Mmɔ Mandem tetep, yé nɔ, aghók beghok Mandem ndú besɔnɔri ebhen yi ághɔ. ⁹ Mandem ánánjɛ nókó bekɛ yi ankway ndú yéntiki mbi, ayibhiri arɔp mmu ane áchyé nepém enen nebhi ki bhɔn ngwenti ntá yéntiki mmu ane ághɔk yi. ¹⁰ Mandem afyé yi ambak enyú mǔngo bachiákap ane Melkísedek achi nyaka.

Sɔt ká mpok be yé mmu áké ɔ mbi Mandem

¹¹ Mbɔn beyá menyin bechak ebhen nchí kway berem éti Yesu mǔngo bachiákap ywese. Ké chi menyin ebhen bébè mmuet bekɛ be mǎnjwimem tɛndu bǎrɔbhé chi bo abhen bapɔ kem enyin ayak. ¹² Yéndu báchi bo abhen bábhɔn bebhak batɔn Eyɔn Mandem néne, nté yeka áɔn be bábhuet chi bo abhen mmu ábhɔn beɔn menyin mbi ebhen mmu ábhɔn beghɔk éti Eyɔn Mandem. Báchi mbɔ mǎmbɔ abhen bábhuet menyin chi nébhi. Bǎpú mbɔ bɔ abhen bákway menyie nenyié mbwɔn. ¹³ Mmu ane ányú chi ami, ábhíkí bhɔn eka ndu berinjɛ enyin ene echi chak besí Mandem mbonyune achi mmó. ¹⁴ Nenyié mbwɔn nechí chi ntá baseansi. Bó ké mánánjɛ bághókósi mmuet ne bárinjɛ ewupsi ene echi ndú enyin ene erí ne ené ébhébhé.

6 Séndó ye beyin nɔkɔ chi ndiere menyin mbi éti Yesu Kristo, séndók ambi ndu bechak be sénséné ndú nejwimem enese. Sébhíkí pɛɛ bhɔn besɔt mpok berem éti menyin ebhen békémé neka enese mbɔ ebhen berém be mmu abhwɔn betiknsem ndú bebú ebhi, andɔ

bekɛ bebéptí menyin ebhen bétwɔ yi chi ne newú, ne be mmu abhwɔn beka ne Mandem. ² Ne be bábhɔn besɔt mpok berem éti nejwiti, ne éti epin ménýánjɛ bho amó anti, ne enyú mbúré Mandem ákú bawú mámpétnsem ndú nepém, ne éti netán ane mbúré bátàn bo mámpɔt manyé yap ndɔn amɔt ndak amay. ³ Sébhíkí bhɔn bétinjɛ ndú menyin ebhwɔ. Chwɔn séndók chi ambi mbák échí enyin ene Mandem áɔan. ⁴ Sébhɔn berinjɛ be bápú kway bekɛ mmu ane arɔ mbi Mandem be ámpet antiknsem ndú bebú bhi. Nchí rem éti enyú mmu ane mánánjɛ bákú amík ánéné yi, aghó akap ane Mandem áchyé bɔ bhi, ne Efónó Bedyere abhak ne yi nkwa.

⁵ Ndú nepém eni, anánjɛ aghɔ nkwa berí ebhen béfú ndu Eyɔn Mandem, aghó betan ebhen bébhak chwɔn ndú nenɔkɔ mpok enen nétwɔ ansem. ⁶ Mbák mmu wu ántánjɛ ntí ne Kristo, bápú kway bekɛ yi ampét antiknsem ndú bebú ebhi, tɛndu yi achi mbɔ mmu ane apét ágò Mmɔ Mandem ndú ekotákátí, anchye nɔkɔ yi ntíanwɔp besí bho, ene eyɔ étwɔ yi chi ne ménémé.

⁷ Mandem áyet mmik ane ányú manyiep amen ákwèn are, ankɛ nenyié néngó, nenchye mbwɔt ntá mmu ane ákwánjɛ yɔ. ⁸ Ké mbák mmik ágò chi bɔmenɔk ne táko nsense, nɔ yɔ abhíkí rí, áɔp chi mmik ane báchɔnti chwɔnti, ne ndu ngwenti, mánsɔn yɔ sɔn.

⁹ Abhen ekɔn, yéndu mérém nɔ ne bhe, mbɔn ntí ne bhe bé bákú chi berítí menyin ebhen békɔ ndɔn amɔt ne nepeme ane Mandem ápeme bhe. ¹⁰ Mandem achi chak mpoknkem ne apu kway beghɔkɔntik betik ebheka ne ekɔn ene bǎtɔn yi ndú bákwaɔ bati bɔnkwa ne bǎɔn ambi bekɛ nɔ. ¹¹ Ne séyàn be yéntiki mmu yweka ándók ambi beɔn nkúbhé ntí enɔ tɛ ndú ngwenti, ne bǎpú nók chwɔn bebhɔn menyin ebhen bábhaka ntí be chwɔn mǎmbwɔn. ¹² Mpú yan mǎndɔ abhwɔt ánkém be. Nchí yan chi be mǎnkoɔn erin ene bo abhen mánókó, ne bábhɔn ekébhénti ne bághaka ndú nté ane bábhɔn menyin ebhen Mandem afyé bariep bechye.

Bariep Mandem apú kwén

¹³ Mpok Mandem afyé Ábraham bariep, ayiki ndú nnyén eni yimbwɔn, tɛndu yé mmu apu ane acha yi be yi ánkway beyiki ndu nnyén mmu wu. ¹⁴ Ayiki arem be, “Mpú nók béyet wɔ, ne chwɔn nchye wɔ beyá bebhárébhɔ.” ¹⁵ Ábraham ánoɔn ye ne ekébhénti kpát abhwɔn menyin ebhen Mandem afyé bariep bechye yi.

¹⁶ Nkwánjɛn ayiki chi ndú nnyén mmu ane acha yi, ne mpok bo bákém epúítí, mánánjɛ mányú nku, epúítí émay. ¹⁷ Enyin eyɔ ké ékú Mandem áyíkí nyaka ndu bétɔn bo abhen bariep ami achi ntá yap kponɔnɔn be bɔ báká enyin ene yi atí bekɛ. ¹⁸ Mandem akɛ menyin ebhen bepɔ ndu béfyé bhese ntí, bese bho sébwe séɔnɔ ntá yi be yi ampeme bhese. Menyin ebhwɔ bepɔ bepɔ wupsi mbonyune yí apú kway besense. Afyé bese ntí be seke ɔ bebhaka ntí menyin ebhen yi afyé bariep bechye bhese. ¹⁹ Enyin ené sebhaka ntí are ékém bese erírí ndú nepém enese mbɔ enyú ndo ákém áchwí nebhwet amɔt kpemm be nnyén néke ɔkɔ wu. Nebhakántí enese ne Yesu nékú séfuet ekat séchwe tɛ amem mókere kón, ndú nebhwet bediéré Mandem. ²⁰ Yesu anánjɛ ayám-

bi arɔŋ are ndũ ntí ayese mpok yi áróbhé chi mũnti bachiäkap ane mpoknkem mbo enyũ bārémé nyaka ěti Melkisedek.

Menyiy ebhen beyiyi Melkisedek nchiakap Mandem

7 Melkisedek-ne achi nyaka mfo etok Salem ne nchiakap Mandem Acha. Abraham anu nyaka ne beyä bafɔ awáy bho. Mpok yi áfú ebhñenu ápètnsem, Melkisedek atemeri yi, ayét yi. ² Abraham akɔre menyiy menkem ebhen yi áfú ebhñenu ne bho ndu baru byo, achye yi ndu amɔt. Nnyén Melkisedek enɔ néte ndũ “Mfo ane ákɛ menyiy ebhen bechi chak.” Achi nkwo Mfo Salem, nɔ chi “Mfo ane áchye kpák.” ¹³ Ekáti Mandem ébhíké rem yěnyiy ěti etayi ne máyi ne nneréket ywi ne mpok ane bábhé yi. Ne nepém eni nébhíké bhɔŋ ngwentí. Achí nchiakap Mandem ngwentí ti mbo Mmɔ Mandem.

⁴ Ghó ká enyũ nném mmu yi achi nyaka! Yěndu Abraham achi nyaka chi mbi ane bo Israel, akóré menyiy ebhen yi áfú ebhñenu ne bho ndũ baru byo, achye yi ndu amɔt. ⁵ Mbɔk bebhárébhɔ Lévi bachi bachiäkap Mandem. Ebhé Moses éghàti bho be mánsɔt ndũ menyiy amɔt ndũ ane byo ntá yěntiki mmu Israel, yěndu bɔ ne bo Israel mankem bachi bebhárébhɔ Abraham, nɔ chi bõ nneréket amɔt. ⁶ Ke Melkisedek mmu ápú nyaka mbõŋ mmũ nneréket Lévi asɔt nyaka enyũ akap wu nɔ Abraham áchyé yi, ayét yi mmu Mandem afyé nyaka bariɛp ne yi. ⁷ Yěntiki mmu aríŋí be mmu ane áyet ntí ke áchá mmu ane yi áyé. ⁸ Beyiyi bachiäkap abhen bachi bebhárébhɔ Lévi, bó mankem abhen básɔt akap ane ndu-amɔt ntá bho, bágù mbo yěntiki mmu achak. Ke béyiyi Melkisedek, mmu ásré nyaka nkwo akap wu, Ekáti Mandem étɔŋ bese be nepém eni nebhi ki bhɔŋ ngwentí. ⁹ Sékwáy mboŋ bérem be Lévi mmu bebhárébhɔ bhi básɔt enyũ akap wu ntá bho, achyé nyaka enyũ akap wu ntá Melkisedek těndu chimbí ywi Abraham áchyé nyaka wu ntá Melkisedek. ¹⁰ Echi enyuyɔ mbɔnyune bábhíké re bhe nyaka Lévi mpok Melkisedek atemeri Abraham. Yě nɔ, Lévi ánán achí nyaka ndũ manɔŋ Abraham.

¹¹ Mpok Mandem ákú bachiäkap abhen bebhárébhɔ Lévi manchye bebhé ebhen békwáy ne nkwo bachiäkap abho, mbo betik ebhap békway nyaka bekɛ be bo mámbák chak mbo enyũ Mandem áyàn, mbú ntí apu ane nchiakap achak átwɔ ane achi mbo Melkisedek, ne abhak kekúrí ne bachiäkap abhen nneréket Arɔn. ¹² Mpok nneréket ane bachiäkap áwúpsí, ewúpsí ebhak ndu ebhé nkwo. ¹³ Mmu ane bārém menyiy ebhen ěti yi afu chí ndũ nneréket ané achí kekúrí ne ané yě mmu abhíké re fu are, ne ané ákù betikí Mandem mbo nchiakap. ¹⁴ Echi kponɔron be Acha ywese Yesu afu nyaka ndũ nneréket Júda, ne Moses ábhíké rem yěnyiy ěti nneréket wu mpok yi árém eniyiy ěti bachiäkap.

Yesu achi nchiakap Mandem mbo Melkisedek achi nyaka

¹⁵ Enyiy ene epet ékù sengo kponɔron be ebhé éyíbhiri, chi netwɔ ane nchiakap achak átwɔ mbo Melkisedek. ¹⁶ Achí nchiakap, puyě chi bekoŋo ebhé ene éřem ěti nneréket ane nchiakap ábhóŋó befu are, ke chi bekoŋo betan ebhen nepém eni enen yě mmu apu kway bechɔŋti. ¹⁷ Echi mbo enyũ bārémé ěti Kristo be, “Wɔ, ɔchí nchiakap Mandem ngwentí ti mbo Melkisedek.” ¹⁸ Ndu berɔŋ ambi, bárɔ esí ebhé mbɔnyune ébhíké pere bhɔŋ nyaka betan, ékepere bhɔŋ yěnyiy bekɛ ne bhese. ¹⁹ Nti achi be ebhé yɔ épú kway bekwak mmu ankway ndu yěntiki mbi besí Mandem. Néne, bátwɔ ne enyiy echak ene echa bebhé. Yó ke sébháká ntí aré ne éyá bhese kekwoɔt ne Mandem.

²⁰ Enyiy echak ene séghò ěti nchiakap wu chi be Mandem anyu nyaka nku be Yesu ábhák nchiakap. Yě nchiakap achak apú, ane mányú nku ěti yi. ²¹ Ntá Yesu ke yi áyíké mbo enyũ Ekáti Mandem éghàti besí be, “Eta Mandem ayiki, ne ápú kway beyibhiri nkaysi yi. Ayíké, arem be, ‘ɔchí nchiakap ngwentí ti.’” ²² Nku ane Mandem ányú ěti Yesu enyuyɔ áɔŋ be, mpok séghò Yesu, sériŋi be yi achi sebhay esen Mandem achye ndu betɔŋ be nku yɔ atéé acha ane nsi.

²³ Ewupsi echak echi be, bachiäkap abhen mbi baya nyaka ne ntí be báchí nyaka bo abhen newú nékán bɔ báké ɔŋ ambi ne betik ebhap. ²⁴ Ke mbák chi Yesu, yi áŋŋ ambi bekɛ betik ebhi mbo nchiakap mpoknkem, mbɔnyune yi apu gu wáwák. ²⁵ Ndu echi nɔ, yi ákway bereme yěntiki mmu ane áfueré ntá yi atwɔ ntá Mandem ndɔŋ amɔt ndak amay, těndu yi achi nepém mpoknkem ndu menikmɛet ěti yap.

²⁶ Enyũ mũngo bachiäkap wu ke ákwáy ye bekwak bese, mbɔnyune yi achi nyáná, abhíké bhɔŋ békwéné, abhíké bhɔŋ bakwap, achí kekúrí ne bõ bebú, ne achí ndũ nebhuéré kenókó amfay. ²⁷ Nti apu ane yi ábhóŋó bechye akap yěntiki nywɔp mbo yěntiki mũngo bachiäkap ane mbi. Yěntiki mmu wap áyambi nyaka anchye akap ěti ebhi bebú, ke andɔk ye ambi bekɛ nɔ ěti bebú bo bachak. Yesu achyé akap ndɔŋ amɔt ndak ámay, mpok yi achye mmɛet be mango ndu ekotákátí. ²⁸ Ebhé Moses ékù nyaka bo abhen bekwéné béchí ne bho mámbák bõ bagho bachiäkap, ke Mandem anyu nku akɛ Móywi mmu ákwáy ndũ yěntiki mbi mpoknkem ámbák mũngo bachiäkap.

Yesu ke achi mũngo bachiäkap ane Nku Nko

8 Mbõŋ ntí-ndak ane sérém chi be sebhɔŋ enyũ mũngo bachiäkap ane áchókó ndũ nebhuéré kenókó ne Mandem mmu ábhóŋó betan menkem awu amfay. ² Mũngo bachiäkap wu ákù betik ebhi amem etem ene echi nyáná, ené mboŋ Mandem Acha áté, kebhak chi nkwanwan. ³ Báfyé yěntiki mũngo bachiäkap chi be anchye nɔkɔ akap ne akabhénya ntá Mandem. Ndu echi nɔ, nchiakap ywese nkwo abhɔŋ bébhɔŋ enyiy ene yi áchye ntá Mandem mbo akap. ⁴ Mbo yi achi chí fá

† Hibru: Mélék chi “Mfo”, tsedek chi “chak”, Salem chi “Kpák”.

amik, mbu apu bhak nchiakap wawak, tendu bachiakap bachak bachí fá amik abhen báchyè akap bekoŋo enyũ ené ebhé Moses érèm. ⁵ Betik ebhap bechi mbo ndikandi ane ákù séndíŋí mbõŋ enyíŋ ene éfákari amem etem ene amfay. Séríŋi be echi nɔ mbɔnyune mpok Moses ábhɔŋ nyaka bete étem akap, Mandem aghati yi be, “Dɔbhɔŋ beghɔ be ɔté etem eyɔ mbo enyu ntɔŋɔ wɔ amfay njie.” ⁶ Ke néne, betik ebhen Kristo béchá ebhen bachiakap abhen Nku Nsí, nkúbhé mbo enyũ nku ane ákú Yesu ate nenti Mandem ne bho áchá ane nsí, mbɔnyune akɔ ne nku ane árí áchá. ⁷ Mbo nku nsí yɔ ákway nyaka bekwak bo mambak chak besí Mandem, mbu nti apu bebɔŋ nku achák. ⁸ Ke Mandem Acha aghɔ nyaka be békwéné bechí ne bõbhi. Éti yɔ, arem be, “Mpok átwɔ ane nchí nyu nku achák ne bo Israel, ne bõ Júda nkwa. ⁹ Nku ane apu bhak mbo ane nsí nyaka nyu ne bachiambi bhap mpok nsóré bhɔ ne awɔ wa mferé etɔk Íjip. Bábhíkí rɔŋ nyaka ambi beku menyíŋ ebhen nku nsí áyan bɔ manku. Ékú Acha arem be, ‘Ndu échí nɔ, mbíkí pere bhɔŋ mpok ne bhɔ. Mme Mandem Acha ke nchí rem.’ ¹⁰ Né chi nku ane mēnyú chɔŋ ne bo Israel ndũ manywɔp ane átwɔ. Mme Acha nchí rem be chɔŋ mfyé bebhé ebha bɔ antí, nsíŋ bhɔ amem batí yap. Chɔŋ mbak Mandem awap, ne bɔ mámbak bõbha. ¹¹ Yé mmu apu bhɔŋ chɔŋ betɔŋ nti, ne yé chi nti manɔ be, ‘Díŋí Mandem’, mbɔnyune bo mankem báríŋi chɔŋ me, bebhɔ amuet ndéndeme bho beghaka amuet maném bho. ¹² Ne chɔŋ ngú bhɔ ntínsɔ, mfónórí bebú bhap nkepere tik bhɔ wawak.” ¹³ Nerem ane Mandem árem éti Nku Nkɔ átwɔ be ane mbi abhíkí pere bhɔŋ betan ne enyíŋ ene énáŋá éfúéré mpok, yɔ kepere bhɔŋ betan, énememem.

Enyũ báchyè nyaka Mandem Kenókó amem Etém

9 Nku mbi ane Mandem ányú ne bo Israel abhɔŋ nyaka bebhé ebhen bétɔŋ enyũ bo babhɔŋ bechye Mandem kenókó, ne etem ebhak fá amik ené bõ báchyè yi kenókó aré. ² Etém eyɔ ébhɔŋ bõbket bapay. Ane mbi abhak Nebhuet Bediere. Aré ke enyíŋ ene epɔkɔ berɔŋɔ mkpak echi nyaka, ne bret Mandem. ¹³ Nden akóré nyaka mókét ane mbi ne ane ansem. Bábhíŋi nyaka mókét wu be Nebhuet ane achi Nyáŋá Áchá. ⁴ Éfémé akap ene bágákó ne pú ebhak amem mókét wu. Amfay éfémé eyɔ ke básɔŋ nyaka enyíŋi eriep ene bábhíŋi be insens. Ekubhé Nku ébhak nkwa amem. Bákúti yɔ enkem ne pú. Môte ane mána achi amem abhak amem ekubhé yɔ. Ntém Arɔn enen nétémé beyé nébhák nkwa amem. Bégbáká batay apay ane Mandem ásíŋí nyaka bebhé are ke áchye ntá Moses bebhak nkwa amem ekuer eyɔ. ⁵ Befónó bepay ebhen bágókó mbo bɔángel bebhak amfay ekubhe yɔ. Bebhap ebhap ményábhe amfay nebhet ane Mandem áfoŋori nyaka bebú bho are. Ke sépú kway berem yéntíkí enyíŋ éti menyíŋ ebhen néne.

⁶ Mánáŋá nókó bebhúere yéntíkí enyíŋ ndũ ayi nebhet, bachiakap báre rɔŋ ndũ mókét ane mbi, mpok ne mpok, ndũ beku ebhap betik. ⁷ Ke mungo bachiakap aywínti ke áchwè amem mókét ane achi Nyáŋá Acha

ndɔŋ amɔt ndũ mmíé. Ne abhɔŋ nyaka bechwe aré chi ne manɔŋ amen yi áchyé éti bebú bhi ne bebú ebhen bo bákú keríŋi be chi bebú. ⁸ Efónó Bedyere ástɔ menyíŋ ebhen betɔŋ beše be mpoknkem ane mókét ane mbi abhuet téé, mbi bechwe are apu bhak. ⁹ Ene chí eríŋ ené étɔŋ bhese ndũ mkpáká mmík ane echɔŋ be akap ne akabhénya ane báchyé Mandem apu kway beku nti mmu nénkway ndũ yéntíkí mbi besí Mandem. ¹⁰ Besí menyíŋ ebhɔ menkem béyíŋi chi menyíŋ menyie ne ebhen menyú, ne menyú menyíŋ béchák ebhen bo básɔt mánsɔ mmuet be báke bhɔŋ bakwap besí Mandem. Menyíŋ ebhɔ béyíŋi chi bebhé éti mmuet ne mémay mpok Mandem átwɔ ne enyu ekɔ.

¹¹ Kristo atwɔ mbo mungo bachiakap ane ákú berítí menyíŋ ebhen bétwɔ mémfákári. Achwe amem ekeré Mandem ene ékwáy ndũ yéntíkí mbi écha ebhen bechí nyaka fá amik. Puyé bo ke báté yɔ, ne épú ndũ mpáy menyíŋ ebhen fá amik. ¹² Achwe ndũ mókét ane achi Nyáŋá Áchá ndɔŋ amɔt, ndak ámay. Puyé chi ne manɔŋ mmén ne amen bõmpɔŋ ké yí achwe aré ne mɔ. Manɔŋ mi yímbɔŋ ké yí áchyé, ne ndũ ákú nɔ aku bhese afere ndũ kesemé bebú mpoknkem. ¹³ Ndũ mpok ane áfúéré ansem, básɔt nyaka chi manɔŋ mmén ne amen nném mpɔŋ ne batwɔp amen mɔngɔ mpɔŋ ane básɔŋɔ, mányakati amuet mmu ane apu pépép besí Mandem, be ambak ye pépép. ¹⁴ Mbák manɔŋ nnya ákway nyaka beku mmu ambak pépép, ná ne manɔŋ Kristo, yi mmu achye mmuet ane yényíŋ ébhiki nyɔp ntá Mandem mbo akap ndũ betan Efónó mmu achi mpoknkem? Manɔŋ ami abhɔŋ bébhɔŋ beyá betan ndu beku be batí yese ambak pépép, ne bé séképere ku menyíŋ ebhen bétwɔ bhese ne newú. Akú nó bé séndóbhe tok chi Mandem mmu achi nepém.

¹⁵ Nchye ane yi áchyé mmuet mbo akap enyu eyɔ ke ákú yi ate nenti Mandem ne nkwa ndũ Nku Nkɔ ndu beku be bo abhen Mandem abhíŋi, mámbɔŋ berítí menyíŋ ebhen yi afyé bariep bechye bhɔ, tendu newú néféré bho ndũ bebú ebhen Nku Nsí. ¹⁶ Ekáti newú-bé-su echi mbo nku. Mbák séku enyíŋ ene mmu ásíŋí arem enyũ bábhɔŋ bekwere newú eni, bápú kway bekoŋo yɔ krate émbak kponɔrɔŋ be yi ánán ágú. ¹⁷ Ekáti newú mmu ébhɔŋ betan chi mpok yi ánán ágú, tendu épú bhɔŋ betan mpoknkem ane mmu ane ásíŋí ekáti yɔ achi nepém. Echi mbo nku. ¹⁸ Éti yɔ ké manɔŋ ábhɔŋɔ nyaka berɔŋ amik ndu beku be esí nku embɔŋ betan. ¹⁹ Mpok Moses ánáná ághátí bho bebhé Mandem menkem, asɔt ntábhénɔk hysɔp, anep babyɔk mmén amen achi chu are. Asɔt manɔŋ mɔmpɔŋ ne amen mmén, achɔpti ne manyier. Asɔt ye ntábhénɔk hysɔp wu, atap amem manɔŋ mɔ, amyakati ndũ ekáti bebhé ne amuet bo mankem. ²⁰ Ndu ákú nɔ, are rem be, “Manɔŋ amen ákem nku ane Mandem anyu ne bhe ne ághati bhe be mámbúré yɔ.” ²¹ Enyu émɔt ke Moses amyakati nyaka manɔŋ ndũ etem ne ndũ menyíŋ menkem ebhen básɔt nyaka bechye Mandem kenókó ne bhɔ. ²² Díŋí ká be békónó bebhé Moses, babhɔŋ nyaka besɔt manɔŋ ndu beku beyá menyíŋ mémbak

† Esé berɔŋɔ mkpak: enyíŋ bete berɔŋɔ mkpak are.

pépép. Mbák manoj abhiki rɔŋ amik, bápú fonjori bebú bho.

Kristo achye mm̄æet mbo akap ndu bépókó bebú bho

²³ Èti eyo ke bábhónj nyaka bekw̄ menyin ebhen bechi fá amik ebhen béchi ndikandi menyinjí mbɔŋ ebhen bechi amfay be mémbák pépép enyu eyo. Ke ndu bekw̄ menyinjí mfay mémbák pépép bábhɔŋ nyaka besɔt chi manoj amen acha manɔŋ nnya. ²⁴ Kristo abhíkí rɔŋ ndũ ekeré Mandem ene bághókó ne amɔ, ené échí ndíkándi ekerákarp ene mbɔŋ awu amfay. Achwe chi amem mbɔŋ etem ené amfay ne achí are néne besí Mandem, èti yese. ²⁵ Ne abhíkí rɔŋ amfay ndu bechye mm̄æet mbo akap ndɔŋ ne ndɔŋ mbo enyũ mũngo bachiákarp áchwe nyaka ndũ mókæt ane achi Nyánjá Acha yéntiki mmíé ne manoj amen apu ami. ²⁶ Sayri sayri, mbo yi áŋɔŋ nyaka amfay ndɔŋ ne ndɔŋ ndu bechye akap, mbú yi abhɔŋ bebɔŋ esɔŋjri te ndũ ngwentí mmik. Ke abhésí ndɔŋ amɔt ndak ámáy ndũ ngwentí mpok achye mm̄æet mbo akap ane ápókó bebú bo. ²⁷ Ne nkúbhé mbo enyũ Mandem árémé be mmu abhɔŋ bégu ndɔŋ amɔt, ne ánánj ángú, andɔbhe nonj chi manyé, ²⁸ enyu eyo ke echi ye be Kristo achyé nepém eni mbo akap ndɔŋ amɔt ndu bépókó bebú bo mankem, ne chɔŋ ampet antwó, puyě ndu beferé bebú, ke ndu bepereme bo abhen bachi ne amík ambi mánɔŋ yi.

10 Béyinjí bebhé Moses, bechi mbo ndíkándi berítí menyin ebhen bebɔŋj bétwɔ, puyě mbɔŋ menyin ebhɔ. Enyu esí ene érém be mánchyé nókó akap ndɔŋ ne ndɔŋ yéntiki mmíé épú kway nyaka bekw̄ bo abhen bátwɔ ntá Mandem ndu bechye yi kenókó mánkwáy besí bhi ndũ yéntiki mbi wáwák. ² Mbo akap wu ákù bo mambak pépép besí Mandem mbɔ bábhæet bechye wu? Mbɔ batĩ bho ápú pere tanj bɔ èti bebú bhap. ³ Ke akap ane báchye yéntiki mmíé, áchí nyaka chi enyinj ene ékù bo mántik bebú bhap. ⁴ Échí enyu eyo mbɔnyune manoj mpɔŋ ne manoj mmén ápú kway beferé mmu bebú anti wáwák.

⁵ Èti yo ke echi be mpok Kristo ábhónj nyaka bétwɔ fá amik, arem ntá Mandem be,

“Óbhíkí pere yanj be bo mánchyé akabhénja ne menyũ akap áchák. Ke ɔghókó chí mm̄æet nkwa ɔchyé me bé nchyé wɔ akap ne yo.

⁶ Akabhé nya besɔŋ bechye wɔ ápú chye wɔ manjá. Yě chí akap ane bo báchye be ampókó bebú ebhap apu chye wɔ manjá.”

⁷ Ndem ye be, “Èta Mandem, ghó mé ne.

Ntwɔ bekw̄ enyinj ene wɔ ɔyàn menkú nkúbhé mbo enyũ

basinjí èti ya amem ekátí eye.”

⁸ Kristo arem be,

“Ɔpú yanj, mánchyé wɔ akabhénja ne akabhé mbwɔt, ne yě chí enyũ akap achak, ne akabhénja ene básɔŋ angɔ ne ɔpú bhɔŋ manjá ne akap èti bebú.

Báchyé akap ané bekoŋo bebhé Moses.

Arem nɔ yéndu bo báchye nyaka akap

chi bekoŋo bebhé Moses.”

⁹ Kristo árém nókó nɔ, apet arem be, “Èta Mandem, ghó mé né. Ntwɔ bekw̄ enyinj ene ɔyàn menkú.” Kristo áŋɔŋ ndũ nerem ane yi árémé nɔ be Mandem aféré esí akap, afyé ane akɔ. ¹⁰ Ne èti Yesu Kristo ákú enyinj ene Mandem áyàn nyaka be yi ankɔ, achye mm̄æet yi mbo akap ndɔŋ amɔt ndak amay, séróp chi pépép besí Mandem.

¹¹ Ndũ nku nsí, yéntiki nchiakap áte nyaka ndũ betik, ndũ nebhuet ane báchye akap aré yéntiki nywɔp, ndu béchye nkúbhé akap ane apu kway bepókó bebú bho wáwák. ¹² Ke Kristo achye mm̄æet yi mbo akap èti bebú bho ndɔŋ amɔt ne akap wu ákwáy ndũ mpoknkem. Akó ye amfay achɔkɔ amem mókæt ane achi Nyánjá, ebhè awónem Mandem. ¹³ Aré, ánoŋ Mandem ankɔ bõmpap abhi mambák mbo enɔk ene yi ányanja bekak are. ¹⁴ Nó ke echi be Kristo asɔt akap amɔt akɔ bo abhen Mandem ákú mambák abhi mánkwáy ndũ yéntiki mbi besí Mandem mpoknkem.

¹⁵ Ne Efónj Bedyere nkwa áte ntísie be menyin ebhen bechi tetep. Ayámbi arem be, ¹⁶ Mandem Acha arem be, “Né chi nku nko ane mbónj menyin ne bõbha mpok ane manywɔp ayɔ áfueré. Chɔŋ mfyé bebhé bha amem bati yap, nsinj bho amem nkaysi yap.” ¹⁷ Apet arem be, “Mpú pere tik chɔŋ bebú ebhap ne bebéptí menyin ebhen bɔ bákú wáwák!” ¹⁸ Mánanj mámfónjóri bebú bho, ntí apu pere bhak ane bɔ báchye akap.

Séndók kekɔt ne Mandem

¹⁹ Bõma, tẽndu manoj Yesu árónj amik èti yese, sékway ye berem be sébhɔŋ ngãŋanj bechwe ndũ nebhuet ane achi Nyánjá. ²⁰ Yesu ánánj anene ekat, achye bhese mbí akɔ ane nepém bé sénkwáy béfæet aré sendɔk te amem. Ekat ene yi ánéné chi mm̄æet yi ane yi áchyé, ndu ágú èti yese. ²¹ Ne tẽndu sébhɔŋ Nném Nchiakap ne yi ke ákéme ekeré Mandem, ²² séndók kekɔt ne Mandem ne bati ane tetep ne sénsíkí ntí enyu ene sepu pere makati yényinj. Sénkɔ nɔ mbɔnyune Yesu anánj amyakati manoj ami ndũ bati yese ne áchí pépép, ne yo ápú pere tanj bhese ndũ yényinj. Asó mm̄æet eyese nkwa ne manyiep amen abhiki bhɔŋ bakwap. ²³ Sénkém sayri nebhakánti enen sébhónj ndũ menyin ebhen bétwɔ ambi ebhen sérém be sebhaka ntí aré. Séké makati mbɔnyune Mandem mmu afyé bariet bechye bhese menyinj ebhɔ ábhære bariet ami. ²⁴ Sémfyé ntí béghɔ enyũ sékwáy menyikisi bati ane batĩ bõnkwa enyu ene bákway bebɔŋ ekɔŋ ne bho ne mánkɔ nɔkɔ berítí menyinj. ²⁵ Séké fere ntí ndu bechem ne bati mbo enyũ mbɔk bo bábhónj epinj bekw̄. Enyinj sébhónj bekw̄ chí be sémfyé nɔkɔ bati ntí, sayri sayri, néne, ené nywɔp enen Yesu átwɔ nechi kekɔt.

²⁶ Mbák sénchók batú, séndók ambi bekw̄ bebú, ené sénánj sérínj tetep ane Mandem, séndínj bé yě akap achak apu ane ákway bekw̄ti bebú ebhese. ²⁷ Mmu ane ákù nɔ, abhíkí pere bhɔŋ yényinj echak ene yi ánoŋ, ebhiki fæet chí menoj ne becháy manyé ane átwɔ ambi ne ngó ané ádu gum gum gum ane ábhónj mémen bõmpap Mandem. ²⁸ Yě agha ane ábyak nyaka ebhé Moses

ne bo bati apay, yě bati arat, mánte ntísie be akw nɔ tetep, báway yi kebhɔŋ ntínso ne yi. ²⁹ Ná ne mmu ane ábyak Mmɔ Mandem? Bǎkaysi be ntiki ntémsí ane ábébhé áchá ákwáy ne yi? Enyũ mmu wu ǎsɔt manɔŋ nku ane ákú yi ambak pépép besí Mandem mbɔ enyiŋ ene epú nyánjá, ne ǎrem ebúbɛ ɛti ɛfóŋó Bedyere mmu ákú berĩndu Mandem mémbak ne bǔbhi. ³⁰ Sérĩŋi mmu ane árémé be, “Mɛ ke nchí Nkeme kémbé.” Apet arem be, “Chɔŋ Acha ántán bǔbhi.” ³¹ Békwen amó Mandem mmu achi nepém chi enyiŋ ene mmu ábhɔŋj bécháy.

³² Tik ka manywɔp ane áfúéré ansem, mpok bákú amík ánéné bhe. Mpok yɔ, bǎtɛ kpirí ndũ beyǎ besɔŋɔri ndũ mǎnũ ne bhɔ. ³³ Mpok achi nyaka ane básɔkɔti, manchye nɔkɔ bhe nenyok besí bho. Mpok achak bǎre té ansem bǔ abhen báchye bhɔ ɛsɔŋɔri enyu yɔ. ³⁴ Bǎbhɔŋ nyaka ntínso ne bǔkenɔŋ. Ne mpok bǎfɔŋ menyĩŋ ebheka, bǎka ne maŋák be mankɛ nɔ, ndũ bǎrĩŋj be bǎbhɔŋ menyĩŋ ebhen becha ebhɔ, ne be bɔ bǎbhak mpoknkem.

³⁵ Bǎké ɔ ye nesiki nti eneka. Nétwɔ ne beyǎ nsáy. ³⁶ Bǎbhɔŋ ye bete kpirí be mǎnkway bekoŋo nkaysi Mandem, mǎmbɔŋ menyĩŋ ebhen yí afyé bariɛp bechye be. ³⁷ Mandem arem be, “Mandú mpok, mmu ane ábhɔŋj bétwɔ, átwɔ, ne apú chɔŋti mpok. ³⁸ Ke mmũ wa ane achi chak ábhak chɔŋ nepém ndu ábhɔŋj neka ne mɛ. Ke mbák ánjá mmɛet ansem, mpú bhɔŋ maŋák ne yi. ³⁹ Ke mbák chi bese, sépú bo abhen báya mmɛet ansem mangu manem. Séchí chí bo abhen sébhɔŋ neka ne Mandem, ne yi ǎpeme bhese.”

Bǔ abhen babhɔŋ neka ne Mandem

11 Bɛbhɔŋ neka ne Mandem chi yi? Chí neka ane mmu ákà be enyiŋ ene yi abhaka nti be chɔŋ ambɔŋ ébhɔŋ bǎfákari, ne ménóko ne nti nenkem be menyĩŋ ebhen mmu apú ghó ne amík béchi tetep. ² Neka enen bo abhen te nyaka ke nékú nyaka Mandem arem be bɔ bákɛ sayri.

³ Neka ke nékú sérĩŋj be Mandem asɔt chi ɛyɔŋɔnyu ɛyi ke ághoko mmik. ɛyɔ étɔŋ be menyĩŋ ebhen séghɔ ne amík bǎfũ chi ndũ menyĩŋ ebhen mmu apu kway beghɔ ne amík.

⁴ Neka Ábel ke nekɛ yi achye nyaka Mandem akap ané ákwáy achá ane Ken. Nesɔt ane Mandem ǎsɔré akap Ábel atɔŋ be aká be Ábel achi chak besí bhi. Yǎndu Ábel ágú, neka eni nékɛ abhɛet berem kepɪ ntá yese té ɛchɔŋ.

⁵ Neka enen ɛnɔk ke nékú Mandem asɔre yi amfay ené yi abhiki ghó newú. ɛkɛ yě mmu keghó yi ndu Mandem anaŋ asɔre nyaka yi. Ke Mandem ǎpéré sɔt ɛnɔk, ánán atɔŋ nyaka be abhɔŋ maŋák ne yi. ⁶ Bǎghɔ ye be mbák mmu abhíkí bhɔŋ neka ne Mandem, épú kway befakari be Mandem ambɔŋ maŋák ne yi. Yě agha ane áɔŋj kek-wɔt ne Mandem abhɔŋ ménóko be Mandem achi, ne be áchyé ákap yǎntiki mmu ane áyàn yi ne nti eni nenkem.

⁷ Neka Nóa ke nékú be, mpok Mandem ǎsémtí yi ɛti menyĩŋ ebhen yě mmu abhiki re ghó nyaka ne amík, anoko, aghoko ɛrem áchwí, achwe amem ne ɛfo ɛyi enkem, Mandem apeme bhɔ. Nekɛ Nóa akɛ nɔ eghori

ékwén amɛet bǔ mmik ne. Mandem asɔt be Nóa achi chak ndu abhɔŋ nyaka neka.

⁸ Neka Ábraham ke nékú yi ákú enyiŋ ene Mandem aghati yi. Mpok Mandem ábhĩŋj yi bé ámfá, ándók neb-hɛt ane Mandem afyé bariɛp bechye yi, arɔ ɛtɔk ɛyi, are kɔ andɔk nɔkɔ, kerĩŋi atú ané yi áɔŋj. ⁹ Neka eni ke nékú yi achɔkɔ atú ane Mandem afyé bariɛp bechye yi. Abhak aré, achɔkɔ ndu bétém mbɔ be achi chi kenkɔ. Enyumɔt, móywi Áisek, ne ebháré móywi Jekóp, bo Mandem afyé nyaka bariɛp bechye bhɔ mmik yɔ nkwo, bǎchɔkɔ ndu bétém ne yi Ábraham. ¹⁰ Ábraham achɔkɔ nyáká ndu bétém mbɔnyune abháká nyaka nti ndũ ɛtɔk ene ébhak mpoknkem ene Mandem ábhɔŋj nkaysi enyu ebhɔŋj bɛbhak, yímbɔŋ ate yɔ.

¹¹ Neka enen Sará ngɔré Ábraham ke nékú yi ákway nyaka bǎpókɔ menie, yǎndu mamie yi ánán acha nyaka ané ngɔré ane akway bepɔkɔ menie. Ébhak enyu yɔ mbɔnyune anókó nyaka be Mandem achi Mmú tetep, ne ábhɛre bariɛp ami. ¹² Mpok yɔ, Ábraham anán akɔk nyaka tontó, enyu ené yi apu pere kway bebhɔŋ bɔ. Yě nɔ, bebhárébhɔ bhi báya kpat mbɔ mambé mfay ne mbɔ ɛsiéŋ ene echi angɔkɔnyén enyu ene yě mmu apu kway bepɔy bhɔ.

¹³ Bǔbhen mankem babhɔŋ nyaka neka ne Mandem te ndiere newú. Ne yě mmu wap abhíkí bhɔŋ nyaka menyĩŋ ebhen Mandem afyé bariɛp bechye bhɔ. Bághɔ nyaka bhɔ ghɔ te nekɔ nesie, bǎbhɔŋ beyǎ maŋák mándeme nɔkɔ be báchi chi mankɔ abhen bǎfúere fɛet fá amík. ¹⁴ Ne bo abhen bǎrém enyu ɛyɔ bátɔŋ kponɔroŋ bé báyaŋ ɛtɔk ene bɔ bǎbhĩŋj be ɛyap. ¹⁵ Mbɔ ɛtɔk ene bɔ bǎfú are ké bákàysi, mbú báyaŋ nyaka mbi bepɛtnsem aré. ¹⁶ Báyaŋ nyaka chi ɛtɔk ene érí échá, nɔ chí ene echí amfay. ɛti yɔ ké ntíanwɔp apu ne Mandem be bɔ bǎbhĩŋj yi be Mandem awap. Sérĩŋi nɔ mbɔnyune Mandem aghókó ɛtɔk abhɛre ntá yap.

¹⁷ Neka Ábraham ke nékú be mpok Mandem áchyé yi nɛmɔ ndu aghati yi be ándók ányhyé móywi Áisek mbɔ akap, Ábraham mmu Mandem afyé yi bariɛp, aka bechye njaŋa móywi mbɔ akap. ¹⁸ Aka bekɛ nɔ yǎndu Áisek ére ké Mandem afyé nyaka Ábraham bariɛp ɛti yi be,

“Áisek ke achi mmó ane ákɛ chɔŋ ómbɔŋ beyǎ beb-hárébhɔ.”

¹⁹ Ábraham anoko bé ye Áisek agũ gu, Mandem ákway bekɛ bawú mampɛtnsem ndũ nepém. Sékway ye berem be Áisek achí nyaka chi mbɔ mmu ane ánán ágú ke Mandem akɛ yi afú ndũ newú, apɛtnsem ntá ɛtayi.

²⁰ Neka Áisek ke nékú yi áyéŋé nyaka bǔbhi Jekóp ne Isau, aghati bhɔ ɛti áfók ane átwɔ ansem.

²¹ Ne neka enen Jekóp ne Mandem ke nékú yi áyéŋé bǔmóywi Joséf bati apay mpok yi arɔbhe kek-wɔt begu, aghɔkɔ mmɛet ndũ ntɛm eni, achye Mandem kenókó.

²² Neka enen Joséf ne Mandem ké nékú bé mpok yi arɔbhe chi bégu, arem ɛti nefú ane bo Israel bǎbhɔŋj nyaka befu ɛtɔk Íjip, ne aghati bhɔ be mpok bɔ bǎfũ, mánsɔt beghɛp ebhi mandɔk ne bhɔ.

²³ Neka enen chi ne nno Moses ke nékú bǎbhésé yi anywɔp ndũ batan arat mpok bǎbhé yi, bé báké way yi.

Bákə nɔ ndũ bǎghó be Moses ari acha, bɔ kechay bekwen ebhé Mfɔ Íjip.

²⁴ Neka Moses ne Mandem ke nékú be mpok yi ágó aghaka esakámu ake ka bo mámbíńjé yi be mmɔ̄ mɔ̄mfɔ̄ Íjip ane ngré. ²⁵ Arem be echi sayri bebhɔɔ esɔɔri ne bo Mandem echa ményie nepém enen bebú ndu móm-bińjé mpok. ²⁶ Aghɔ nyaka be éri mámbyak yi éti Mpeme Mandem afyé nyaka bariɛp be átò echa yi bebhɔɔ keném etɔk Íjip. Ébhak enyu eyɔ mbɔnyune yi ǎndɔ nyaka chi akap ane átwò ambi.

²⁷ Neka Moses ne Mandem ke nékú yi arɔ etɔk Íjip kecháy beběnti Mfɔ Íjip. Aképti, arɔk mbo be yi ǎghɔ nyaka Mandem mmũ bo bápú ghɔ ne amík. ²⁸ Neka Moses ne Mandem ké nékú yi ághátí bo Israel be mámbúré Epǎ Nekińjé. Arem be bɔ mámyákáti manɔɔ mómɛn amfay ndũ bechíkí mfay ebhen babhinywɔp ayap, be ángel Mandem ane ábhɔńjɔ nyaka beway yěntiki mɔ̄mbi bo Íjip, ǎnán ǎngáká ndũ eket ené mmu Israel, ankińjé, ketɔk yě mmɔ̄ wap.

²⁹ Neka ke nékú bo Israel bákú bápé manyu ane bábhińjé be Manyu Chu mpok ákóré mbińjé epay, éɔp mbo be bákú chi ndũ mmik ane nnyén népú fuet are. Ke mpok bo Íjip mámbú bekw enyumɔt, nnyén négbókó népókó bho mankem.

³⁰ Neka enén bo Israel ne Mandem ke nékú bákú bǎghábheri etɔk Jeriko ndũ manywɔp tándramɔt, nkok ané ákábhé etɔk, ámóko akwen. ³¹ Neka enen ngré-neko ane aka nnyén be Ráhab ke nékú yi ásré nyaka bɔ abhen bǎrɔńjɔ ndu beghokoti kepi abhese amem eket eyi, yí kegú mpok amɔt ne bo abhen bápú ghok nyaka Mandem.

³² Mbák ndɔk ambi bérem éti bo abhen bǎbhɔńjɔ nyaka neka ne Mandem, ne menyin ebhen bɔ bákú, nchi rem ngaka fá? Mpok apu berem éti Gidion, ne Bǎrak, ne Samsin, ne Jéfta, ne Debhit, ne Samuel ne baremé kepińti mankem bachak mankem nkwa. ³³ Neka enen bɔ bho bǎbhɔńjɔ nyaka ne Mandem ke nékú mbɔk ayap mánú ne betɔk bechak básɔt awónem. Báchák bákém etɔk enyu ene echi chak, ne bǎbhɔńjé menyin ebhen Mandem afyé nyaka bariɛp bechye bho. Neka enén abhénéfú nékú manyũ ané nkɔ áchók. ³⁴ Mbɔk yap mánéme ngó ane ádu gum gum gum, wu kesɔɔ bho. Mbɔk yap bábúe bɔ abhen báyan nyaka beway bho ne akparenja. Yěndu bǎbhíkí bhɔɔ nyaka betan, betan békó bɔ amɔet. Mbɔk bǎbhák betanńti batemé nenu abhen mánú básɔt awónem amfay nkwa batemé nenu abhen betɔk bechak, ne bákú nkwa wu bábúe. ³⁵ Neka nékú mbɔk baghoré bǎghó ndũ bɔbhap abhen bágú bápérensem ndũ nepém.

Bádén mbɔk kpát bágú, yě nɔ, bɔ keka béfere nti ne Mandem be mamfere bho amó. Báká be éri tontó be bɔ mángú bé Mandem ankɔ bɔ mampetnsem ndũ nepém enen néri necha. ³⁶ Bo básókóti mbɔk yap, ne bádákáti nsem eyap ne bekpá. Báfye báchák ngem amó ne mamese bho amem bekerékɛnɔɔ. ³⁷ Bátémti mbɔk ne batay baway, bákpót abhénéfú mbińjé epay ne nsɔ. Báwáy báchák ne bɔ akparenja. Mbɔk yap bǎré kɔ ne nkwaɔbhémén amɔet mbo eyap nden, ne babhak ndu

kechep. Bo bǎré chye bho nenyok ne besɔɔri menyin ne menyin. ³⁸ Bǎrɔbhe bɔńjɔbɔńjé amem ebhi ne ndũ mmik njie, mámbese nɔkɔ amem bɔbasem ne amem babhok. Mmiki ne abhíkí kway nyaka nebhet ane berítí bo mbo bho bǎbhak are.

³⁹ Éti neka enap, Mandem arem be bɔbhɔ mankem bákú sayri. Yě nɔ, yě mmu wap amɔt ake bhɔńjé menyin ebhen Mandem afyé bariɛp bechye bho. ⁴⁰ Mandem abhɔńjé nyaka menyin ebhen bérí béchá anti ntá yap, ne bɔ bechi ntá yese nkwa. Ne echi be besé ne bho séchem nebhet amɔt ke bese mankem sénkwáy ndũ yěntiki mbi besí Mandem.

Mandem ǎnyure besé mbɔnyune achi Etayese

12 Mbák chí bese, beyǎ batísie bakap bhese. Ndu echi nɔ, séndó ye yěntiki enyin ene énwɔp bhese, ne bebú ebhen bégwɔt bese, sénjet ntiet ane sébhɔńjé béjet ne ekíkí. ² Ndu séjèt, séntép amík amɔet Yesu. Yí ke ǎnéne mbi be sembɔɔ neka ne yi. Ne yíre ké neka enesé néjwi pɔɔt mbo enyu nebɔɔɔ bebhak. Aká nyaka begu ndũ ekotákáti, abyák ntíanwɔp ane achi ndu enyũ newú enɔ, mbɔnyune aríńjé nyaka be manák achi ambi amen Mandem abhúré ntá yi. Néne, achi ebhe awónem Mandem ndu enɔkó kefɔ eyi.

³ Kaysí ka Yesu mmu bɔ bebú bǎre kɔ yi bebépti menyin, yě nɔ ate kpírí ndũ menyin ebho menkem, be bati áké néme be amem, mámfere amɔ. ⁴ Ndú nenu enen mánú ne bebú, yě mmu yweka abhíkí re chye ntí éti nenu enɔ. ⁵ Bǎghókóntik eyɔɔ ene Mandem ághátí bhe mbo bɔbhi ndu béfye bhe ntí? Arem nyaka be “Mówa, óké sɔt mbo eráká ndak, nenyure ane Acha ǎnyure wɔ, ne óké ɔ nti nénéme wɔ amem, mpok yi áchye wɔ ntémsí.

⁶ Dínjé be Acha ǎnyure mmu ane yi akɔɔ, ne átemsi yěntiki mmũ ane yí ǎsré be móywi.”

⁷ Kép ye ka nti ndũ esɔɔri ene bǎghɔ. Chi mbi ane Mandem ǎnyure bhe. Eyɔ étɔɔ be Mandem asɔt be mbo bɔbhi. Ntiki mmó etayi apu nyure yi mbák ákú ebépti enyin? ⁸ Mbák Mandem apu nyure bhe mpok ane bákú ebépti enyin mbo enyũ yi ákú ne bɔbhi mankem, nɔ bǎpú bɔbhi tetep. Nɔ nɔ bǎchi chi mbo bɔ-enɔɔ. ⁹ Ne ndu bérɔɔ ambi, mpok bɔtáyese abhen fá amík báchyè bhese ntemsi ndũ bekwéné ebhen sékú, séchyè bho kenókó, ná ne Etayese ane amfay? Sébhɔɔ bechye yi mmu ábhɔńjé befóńjé ebhese kenókó encha, ne chɔɔ sémbɔɔ nepém.

¹⁰ Bɔtáyese mányure nyaka bhese ndu móm-bińjé mpok mbo enyũ bɔ bǎghó be éri ntá yese. Mbák chi Mandem, nenyure ane yi ǎnyure bese achi ndu bekwé bhese beri mbɔnyune eyɔ ékwak bhese sembak nyánjá mbo yím-bɔɔ. ¹¹ Yěntiki mpok ane mányure mmu ébhak ntá yi mbo enyin ene ebhiki ri, puyé mbo ene eri. Ke ansem mpok, bo abhen bǎghókó enyin ekɔ mpok ane mányure bho, bákú menyin ebhen bechi chak besí Mandem, ne kpák ábhak amem bati yap.

Enyũ bakoŋo Yesu babhɔŋɔ bebhak

¹² Tëndu bāriŋi enyu eyɔ, kú ka amɔ yweka ane áwèt ántāŋ ndu bekɛ betik. Tě ka sené be bekak ebheka béké pere wet gbagbāgbak. ¹³ Kɔ nók ká ndũ babhi ane achi chak. Bo abhen bekak ebhap bébhíki sene amik mánkónó babhi yó, ne chɔŋ maŋɔk ayap ane ábhíki taŋ, ántaŋ.

¹⁴ Yěntiki mmu yweka ánú bebhak kpák ne bo mankem, anu bebhak nyáná besí Mandem, mbɔnyune mmu ane apu nyáná apú kway beghɔ Acha. ¹⁵ Kɛ ká yěntiki enyiŋ be yě mmu áké ɔ berĩndu Mandem memfɛt yi. Kɛ ka yěntiki enyiŋ be yě mmu áké nen mbo kéngó-bechi. Menyũ bo bho bátwò ne esɔŋɔri mánchɔŋti bapém beyā bho. ¹⁶ Kɛ ka yěntiki enyiŋ be yě mmu yweka ake chwe ndũ barak epúsí ne be yě mmu áké bhák ane apu bhɔŋ mpok ne Mandem, mbo Isau mmu áti kesénsi eki ntá manɔ ane mónkwen ěti nchaŋ nenyié amɔt. ¹⁷ Bābhɔŋ berĩŋi be mpok ane yi ánán ákú nɔ, are yaŋ be etayap ánjét yi mmu achi nsensi, ke etayap anisi mbɔnyune ábhíki bhɔŋ nyaka mbi beyibhiri enyiŋ ene yi ákú yěndu mówu áyàn nyaka áfók ne babhese amík.

¹⁸ Tik ka nebhet ane bāté are ndu berɔŋ kekɔt ne Mandem. Bābhíki te chi ndu nebhet ane mmu ákway betɔk ne awó mbo enyũ bo Israel báté nyaka aneré-njie Sináy, mángó nɔkɔ ndũ ngó ádu amfāy njie gum gum gum, bāghó ejuri ene égiri pyɔɔ ndu échwé, mbaŋ keperere ghɔ, ne mbúep atañataŋ ánu nɔkɔ. ¹⁹ Ne bāghók etaŋti eyɔŋ mmba, ne bāghók Eyɔŋ Mandem nkɔ. Becháy békém bɔ, bābho menikmɛt be Mandem ando berem kepí ne bho, ²⁰ mbɔnyune enyiŋ ene yi ághátí bho chi enyiŋ ene echa betaŋ ebhap. Ághàti nyaka bho be “Mbák mmu antɔk njie-ne, temtí ká yi ne batay māngwáy, yě chi nnya, temtí ká wáy mbák atɔk njie ne.”

²¹ Enyiŋ ene bɔ bāghó ébhak enyiŋ béchay tontó, kpát Moses yimbɔŋ arem be, “Mmɛt áwet me gbagbāghak ne becháy.”

²² Ke mbák chí bhe, bātɔwò kekɔt ne njie Síɔn ne yɔ chi etɔk Mandem mmu achi nepém. Etɔk eyɔ chi Yerúsalem ane amfay. Ngémtay bɔángel Mandem báchí aré ndũ epā maŋák. ²³ Bātɔwò ndũ echeme bɔmbi Mandem abhen yi ásíŋí manyén ayap amem ekáti eyi amfay. Bātɔwò ntá Mandem mmu átāŋ bho mankem. Bātɔwò bāchem ne befónó bo abhen bayambi bátɔwò. Chí befónó bo abhen bachi chak, abhen Mandem ákú bákway ndũ yěntiki mbi besí bhi. ²⁴ Bātɔwò ntá Yesu mmu áte nenti Mandem ne bɔ mmik ke Mandem anyú nku nɔ ne bho. Bātɔwò ndũ manɔŋ Yesu amen yi amyakati be amɛt. † Manɔŋ mi atéé ndu enyiŋ ene érí echá ené manɔŋ Ábel atee ndu ntí ywi. ††

† Sékway berem be, Nebhònet 4.10: “Manɔŋ Yesu amen yi ámyákáti be amɛt” mbɔnyune Yesu agú nyaka be Mandem amfoŋori bebú bhese, ke newú Ábel nétɔw nyaka chi ne ntémsi. †† Ábel ádi nyaka be mfay ankeme kembe: Ke manɔŋ Yesu ádi be mfay angɔ bhese ntínsɔ.

²⁵ Sɔt ká mpok be bāke byak mmũ ane ághàti bhe menyin ebhen. Bo Israel báchòk nyaka batú ntá mmu ane áyèp bho batú fá amik. Mbák bɔ bápú kway nyaka bébɛ be báké chwe ndũ esɔŋɔri, nɔ chɔŋ entaŋ mbɔŋ encha be sémbúe mbák sébyàk mmu ane achi amfay, ne áyèp bhese batú? ²⁶ Ndu mpok eyɔ, Mandem ärem nyaka kepí, mmik anyikisi, ke néne afyé barièp be, “Chɔŋ nkɛ mmik anyikisi ndɔŋ achak gbogbògbok, ne puyé mmik yóyó, ke mfāy nkɔw.” ²⁷ Eyɔŋ ene be, “Ndɔŋ achak” étɔŋ bhese kponɔɔŋ be chɔŋ Mandem amfere menyin ebhen békway menyikisi, menyin menkem ebhen yi ághókó, be ebhen bepu nyikisi méndɔp.

²⁸ Sénkáká ye Mandem mbɔnyune ákú be sémbák bo abhen yi achi Mfɔ wap, ne kefɔ eki kérép eken mmu ákway menyikisi. Ndu échí nɔ, sénchié Mandem kenókó eken kéchyé yi maŋák, sénsepti mmɛt besí bhi, sémbɔŋ becháy besí bhi, ²⁹ mbɔnyune Mandem ayese achi ngó ane ásíŋ yěntiki enyiŋ.

Manyé amen ngwenti

13 Dók ká ambi beɔŋ bati ne ekɔŋ ene bakoŋó Kristo.

² Báké nók besyepti mankɔ, sayri mbɔnyune mbɔk bho básiepti nyaka mankɔ ne éfákári be básiepti bɔángel keriní be chi bɔángel. ³ Kaysí nók ka bo abhen báchí ekerékenɔŋ mbo be bāchi are ne bho. Kaysí nók ka bo abhen batɛ bakwāŋwaŋ bāchye bho esɔŋɔri, tēndu be nkɔ bākwáy bebhɔŋ esɔŋɔri bɔ bho. ⁴ Bo mankem bābhɔŋ bekem nebhay ne kenókó. Yěntiki ngɔré abhɔŋ bebhak tetep ne nném, yí kekwen berwɔp, nném nkɔ abhɔŋ bebhak enyumɔt, mbɔnyune Mandem apú ɔ bétāŋ mmu ane ákú epúsí ne nkwené berwɔp.

⁵ Báké nyie ekɔŋ ne nkáp. Yěntiki mmu abhɔŋ bebhak maŋák ne enyiŋ ene yi ábhóŋ mbɔnyune Mandem yimbɔŋ arem be, “Mpú kway berɔ wɔ, mpú kway beferé ntí ne wɔ.”

⁶ Ndu échí nɔ, sékway berem ne ntě nenkem be, “Mandem Acha achi nkɔw wa, mpú chay yěnyiŋ, mmu ákway bekɛ me yi?”

⁷ Kaysí ka bɔbati bhaka, bɔ bho bāghàti nyaka bhe Eyɔŋ Mandem. Kaysí ká beri ebhen bífú ndũ nepém enap, māmboŋ neka ne Mandem mbo bho. ⁸ Yesu Kristo achí enyumɔt eyu, ne echɔŋ, ne mpoknkem. ⁹ Mbɔk bho bátɔŋ menyin ebhen bechi beko ne kekúri. Báké ɔ ye menyin ebhen bɔ bátɔŋ mémpókó bhe māngúré ebhi. Eri be berĩndu Mandem ménkɛ bati yeŋe antaŋ, puyé chí bebhé ěti nenyié. Bebhé bho bépú kwak bo abhen bákòŋo bho.

¹⁰ Sébhɔŋ éfémé akap ene bachiákap abhen bákú nyaka betik amem etem bābhíki bhɔŋ ngāŋaŋ besɔt enyiŋ are manyié.

¹¹ Mũngo bachiákap ástɔ nyaka manɔŋ nnya ane bāwáy ndu bechye akap anchwe amem nebhet ane achí nyáná anchye akap be Mandem amfoŋori bebú

bho. Ke mbák chi mbõñ nnya ene báwáy, báfu nyaka etak ne yó ke mánsow. Bápú sóñ yó amem etak.

¹² Enyu yó nkwo ke échí nyaka ne Yesu. Aghõ nyaka esowri, agu chi nefí, puyé amem etak. Akw nò be manow mi ankw bo mámbák nyáñá.

¹³ Sémfú yeka amem etak sendak sentemeri yi nefí, sémbow ntíanwóp ané yi ábhóñ nyaka.

¹⁴ Séndók mbowune sebhiki bhow etak ene ebhak mpoknkem fá amik. Séyàn chi etak ene ebhwo bétw.

¹⁵ Ndũ nnyén Yesu, sénchíe nókó Mandem bakak mbo aywese akap. Akap wu chí nerem ane sérem ne manyu yese be yi ke achi Acha.

¹⁶ Báké ow bekw berí, ne bekwak batí ne menyíñ ebhen bábhow. Enyũ akap wu ke Mandem ábhow manák ne wu.

¹⁷ Ghók nókó ka böbati bheka, mámbóñ nesepímuet besí bhap, mbowune ow ke báyíñi bhe, mbo bo abhen bábhóñ béghátí Mandem enyu ow bákémé bhe. Ghók nókó ká bhó be mánkú betik ebhap ne manák, ne be ow báké bhow kesóti.

¹⁸ Ník nókó ká mmuet éti yese. Séríñi be batí yese achi pépép, ne séyàn bebhak chak ndũ yéntiki enyíñ ene sékú. ¹⁹ Nchí ghati bhe ne ntí ena nenkem be máník nókó mmuet éti ya be Mandem ankwak me mpet ntwó ntá yeka mandú mpok.

Nenikímuet enen mmu ane ásíñí ekáti ene

²⁰ Mandem mmu ákú be batí ayese ambak amem kpák, ámbák ne bhe. Yi ke ákú Acha yese Yesu Kristo áfú ndũ newú, apetnsem ndũ nepém. Yi, Yesu, chi Mbabheri bághóñmén ngo, ane ábhabheri bo Mandem mankem. Échí enyu yó mbowune manow emi arow nyaka amik ndu bekw be nku ane Mandem ányú ne bo ánté mpoknkem. ²¹ Mandem ányé bhe yéntiki erítí enyíñ, be mánkóñ nókó menyíñ ebhen yi áyàn mánkú. Mandem ankw Yesu Kristo ankwak be mánkú nókó menyíñ ebhen béchye yi manák. Sénchíe Yesu Kristo bakak mpoknkem éti keném eki. Amen.

Beyowó ngwenti

²² Bõma, mpet nchí ghati bhe be mánsot eyow eya ene nsíñí ndu béfyé bhe ntí ne ekébhénti. Mbíkí síñ erórí ekáti.

²³ Nchí yañ mändíñi be báféré mómáyese Tímwti ekerékenow. Mbák yi antwo ayak, chow ntwó ne yi ndu begho bhe.

²⁴ Kaká ká böbati bheka mankem, ne bo Mandem báchák mankem. Bõnkwo abhen báfú Itali bátó bhe bakak. ²⁵ Berĩndu Mandem mémbak ne bhe mankem.

Jems

1 Με Jems, mm̄betok Mandem ne Yesu Kristo Acha kě nchí síŋ ekáti ene. Nchí síŋ ntá yeká bō Mandem, bē bho bātaka ndū betokó mmik menkem. Nchí tó be mankem bakak.

Mmũ neka abhōŋ bété kpirí mpok esōŋŋri

² Bōma, yěntiki enyũ esōŋŋri ené étémérí mmu yweka ámbōŋ chi maŋák, ³ mbōnyune bāriŋi be mbák mamō ántwó, mǎndok noko chi ambi betōŋ be bābhōŋ neka ne Mandem tetep, eyo ékə mǎnté kpirí ne Mandem tendũ ngwénti éntcha enyu esí. ⁴ Bābhōŋ yé bété kpirí te ndũ ngwenti be eyo énkə mǎngó mǎnjwi pōot, mmũ yweka kebhák mbok beyiŋi bepiŋí bo Mandem. ⁵ Ke mbák mmũ yweka acherp keboŋ beriŋi enyũ yi abhōŋ bekə, ánikm̄et ntá Mandem ne chōŋ Mandem anchye yi keboŋ. Ne bǎké ghokōntik be Mandem aperé chye mmu enyĩŋ, āchye yi ne nti nemot, keyán beji mmu. ⁶ Ke mmu aperé níkm̄et ntá Mandem, ánókó bé Mandem āghok yi. Áké makati wawak, mbōnyune mmu ane ánikm̄et amakati noko achí mbo mpérényén ené échi amem manyu. Mpok ane mbúep áfok, ádèp yó ánten noko ebhak ené wú árōŋ. ⁷ Enyũ mmu wu, mmu bati ápáy, áké kaysi be ákwáy menikm̄et ntá Mandem ámbōŋ enyĩŋ ene yi áyàn. ⁸ Nó ke échí ne mmu bati ápáy mbōnyune apú te kákáti ndũ yěnyĩŋ ené yí ákə.

Mũnkáp ándiŋí be áfúéré fuet

⁹ Mmu Mandem ane áchí nchébhé mmu, ámbōŋ maŋák bé Mandem akósí yí ndũ ákú yí ámbák mmu ywi. ¹⁰ Ke mbák chí mũnkáp ámbōŋ maŋák chí bé Mandem aséptí yí, akə yi ángó bé áchí nchébhé mmu besí Mandem. Nchí rem no mbōnyune bō bakáp báf̄et mandú mpok mbo bōchuchu ndu táko. Bábhak sayri, ke mandú mpok mángu. ¹¹ Āgu mbōnyune mpok mmok áfú, átíé ne betan, ánku táko ansōŋŋ, bōchuchu mánkuri, berí bhap mémay menkem. Échí enyumot ne mũnkáp. Yě chí mpok ane yi áyàn nkáp, eyi ékwáy mémáy.

Enyũ sébhōŋ báyĩŋi mamō

¹² Éri echá ntá mmu ane apú ro bésíki nti ne Yesu Kristo ndũ átè kpirí mpok besōŋŋri bétwō ntá yi. Eri ntá yi mbōnyune ānu kpát ansot awónem, Mandem anchye yí akap ané yi afyé bariep béchyé bō abhen bákōŋ yi, no chi, nepém enen nebhihi bhōŋ ngwenti. ¹³ Ne diŋí ká be mmu ane nemō nétwō ntá yí, ne áyàn békə bebú, áké rem bé “Mandem kě átó mé nemō enen.” Yěnyĩŋ épú kway memō Mandem énten yi ndũ bebú. Ne yímbōŋ

Mandem apú kwáy memō yě mmu be ánkə bebú.

¹⁴ Nkaysi mbúbmbə ane áchí mmu anti ke áyà mmu ankwén ndũ nta ane nemō bekə bebú. ¹⁵ Nkaysi bekə bebú, ánánŋ ye ángó, ánjwi mmu anti, átó yí ndũ bebú, ne bebú ebho ménánŋ ménjwí ndũ nepém eni, nó newú nétwō.

¹⁶ Abhen ekōŋ, bǎké ro yě mmu ándwó bhé bé Mandem kě átó mmu nemō. ¹⁷ Yěntiki akap ané árí ndũ babhi ankem áfú chí amfay. Mandem mmu ághókó beróŋŋ mfáy kě áchyè yěntiki erítí akap, ne yí apú yibhiri enyu mbo ndíkándi. Mmok ákō amfay, besap ndíkándi méngupsi noko. ¹⁸ Ndũ nkaysi mbōŋ Mandem ke yi áyábhé besé bé sémbák bōbhi. Afúét ndũ eyōŋ eyi bekə besé bōbhi. Ne eyōŋ eyi échí tetep mpoknkem. Ayap besé be sémbák bōbhi bé sémbák ambi ndũ menyĩŋ menkem ebhén yí ághókó.

Mmũ Mandem āghok Eyōŋ Mandem ankoŋo yó

¹⁹ Abhen ekōŋ, diŋí ká be yěntiki mmũ yweka abhōŋ bēwákari beta batú ndu béghok menyĩŋ, ke áké wakari berem keri ne áké wakari bēbenti. ²⁰ Bebēnti nkwa bēchet yí mbi be áké kə menyĩŋ ebhen Mandem áyàn yí ánkú. ²¹ Yěntiki mmũ yweka abhōŋ yé berō berō bepiŋ menkem ne yěntiki bebú ebhen bégháná yi am̄et. Septí ká mm̄et ntá Mandem, mǎmfyé ntí ndũ Eyōŋ eyi ene yi ápi amem bati yeka. Eyōŋ eyi ene ébhōŋ betanŋ béréme bhe.

²² Diŋí ká be bābhōŋ bekə enyĩŋ ene Eyōŋ Mandem éghati bhese. Mbák bāghókó ghok, no bārwo chí mm̄et. ²³ No bārwo chí mm̄et mbōnyune mbák mmu āghok Eyōŋ Mandem ke yi kebháká kə ndiere yó éghati yí, ābhák chí mbo mmu ane ásóré mpok báyĩŋi mm̄et ndu ékírísú angó besí ebhi mbo enyu béchí. ²⁴ Ke netík yi atíkínsem ndũ ékírísú, antiŋ angokōntik enyũ yi achi. ²⁵ Ke mmu ane afyé ntí ndũ Eyōŋ Mandem, ankə noko mbōnyũ éghati yi, yí keghokōntik yo, éri ntá yi encha. Eyōŋ Mandem chí ebhé Mandem. Éri ndũ babhi ankem, ne ébhōŋ betanŋ bēfere bese ndũ bebú. ²⁶ Mbák mmu asot mm̄et yi mbo mmu Mandem ke yí kekém nérí eni, nó árwo chí mm̄et ne yěntiki enyĩŋ ené yí ákə mbo mmu Mandem āchōŋti chí mpok. ²⁷ Menyĩŋ ebhen mmu Mandem ábhōŋŋ bekə ebhen bérí besí Mandem chí bé yí ánkwák bōberā ne mánkwésé, ne ankém mm̄et bé menyĩŋi mmik béké chōŋti yi ménkú yi ánjibhíri ámbák mmũ bebú. Mmũ Mandem ane ábhōŋŋ enyũ epiŋ eyo ke ábhak pépép besí Mandem.

Kéríní-amik kebhihi ri

2 Bõma, tẽndu bãbhõjõ neka ne Yesu Kristo Acha ywese mmu ábhõjõ kenókó kenkem, bãké chye kenókó ntá bo abhen bãghõ bé báchí sayri, mãmbyak abhen eyap épú. ² Sénsót bé bõ bati apay bátwõ ndũ echeme eyeká. Amõt ansõbheri mmuet ne nden beyã nkáp ne menyijõ njawãnjawã amuet, nchébhe mu nkwó antwó ne besí nden amuet. ³ Mbák mãmfyé amík ntá ane áchí mũnkáp mãndem be, “Eta twó chókó fá”, ke ntá nchébhe mmu mãndem chí be, “Tẽ awu. Mbák õbhíkí te awu, twó sebheri fá”. ⁴ Mbák mãnkú nõ, pú kéréjámík nõ bãtõjõ nénti eneká? Éri nõ? Ne eyo étõjõ bé nkaysi yeká abhíkí ri.

⁵ Abhen ekõjõ, tá ká batú mãngók. Mandem ayap bo abhen báchí bachébhe bho besí bõ mmik bé mámbõjõ neka ne Yesu, mámbõjõ kefõ besí Mandem. Akw nkwó bé bõ mámbák bo abhen yí ábhak ne bhó mbõ Mfõ wap. Enyu yõ kẽ yí afyé nyaka bariẽp bekw ne bo abhen bákõjõ yi. ⁶ Ke mbák chí bhe, bãchye bachébhe bho ntíanwõp! Ntiki bo bãchyè bhe esõjõri mãnja nõ bhe ndũ báchá manyé? Pú bõ bakábhe? ⁷ Pú bõ bhõ ke bårẽm bebépti menyijõ ndu béchõjõ erĩtĩ nnyen Etaye-ka mmu ábhõjõ bhe?

⁸ Mbák tetẽp bãbhũere nnẽm ebhé Mandem Mfõ ywese mbõ enyu échí amem Ekáti Mandem be, “Kõjõ nti nkwa mbõ mmuet eye”, nõ bãkũ sayri. ⁹ Ke mbák bãchyè kenókó ntá mbõk bho, mãmbyaka nõ abhénéfú, nõ bãkw bebú ndũ bãkwẽn ebhé Mandem ne eyo étõjõ bé bãchí bo abhen bãpú bhũere bebhé Mandem. ¹⁰ Bãríní bé yẽ agha ane ábhũere bebhé Mandem menkem ke ankwen bébhũere ebhé émót, besí Mandem, achí enyumót mbõ mmu ane ákwéné bebhé menkem. ¹¹ Échí enyu eyo mbõnyune Mandem mmu árémé be, “Óké kwen berwõp”. Nkúbhé yí ke árémé be, “Óké wáy”. Eyo étõjõ ye bé mbák óngwáy mmu, nõ ókwẽn ebhé Mandem yẽndu óbhíkí kwẽn berwõp. ¹² Bãbhõjõ yé bẽghõ bé beyõjõnyu ebheká ne menyijõ ebhén bãkw, mãnkũ bhõ mbõ bo abhen bákõjõ ebhé Mandem ené ébhõjõ betajõ béfere besé ndũ bebú. Ebhé eyo kẽ Mandem ásõt bétãjõ besẽ ndũ ewak manyé. ¹³ Bãbhõjõ bekw nõ mbõnyune bo abhen bãpú bhõjõ ntĩnso ne bati, Mandem átãjõ bhõ ewak manyé kebõjõ ntĩnso. Ke mmu ane ábhõjõ ntĩnso ne bati, Mandem átõjõ yí ntĩnso ewak manyé.

Beriti betik ebhén bétõjõ bé mmu abhõjõ neka ne Mandem

¹⁴ Bõma, mbák mmu árem bé yí abhõjõ neka ne Mandem ke yí kekũ enyijõ ene Mandem áyãjõ yi ánkũ, eyo ékwak yi ná? Bérémi chí ne nyu be yi abhõjõ neka ne Mandem, apú kwáy bépẽme yi wáwák ndũ ewak ene Mandem átãjõ bo. ¹⁵ Sénsót bé mmu yweká amõt, yẽ ngõré, yẽ mbakanem, ane áchí nti mmu Mandem abhíkí bhõjõ nden ene yí afyé amuet ne nenyíe enen yi ányie. ¹⁶ Ne mmũ ywẽka amõt ághó nõkó yi, andõk antík yí nefí andem be, “Ónkõ sayri, Mandem anjet wõ ómbõjõ

beyã nden ne nenyíe”, ke yí kekũe yi menyijõ ebhen yi áchébhe, nõ akwak yi ndũ ntiki mbi? ¹⁷ Enyu yõ ke échí ne neka. Mbák mmu árem be ábhõjõ neka ne Mandem, ke yí kekũ enyijõ ene Mandem áyãjõ yi ánkũ, nõ nerem yí árem be abhõjõ neka ne Mandem achi chí ndẽndem.

¹⁸ Ngufú mmu ákwáy békem epúiti be, “Akap Mandem áchyé mbõk bho chí neka enén bõ bãbhõjõ ne yí, ené akap ane bo báchák chí bekw menyijõ ebhen Mandem áyãjõ bo mãnkũ”. Ke enyijõ ene mbõjõ bérémi ntá enyũ mmũ wu chí be, “Ghatí mé enyijõ ene étõjõ be õbhõjõ neka ne Mandem mbák õpú kũ menyijõ ebhen Mandem áyãjõ bo mãnkũ?” Mbák chí mé, mẽkwáy besót menyijõ ebhen mẽkũ ntõjõ wó bé nká ne Mandem tetep. ¹⁹ Ónókó bé Mandem amõt ke áchí, achák ápú? Éri! Ke óké ghõkõntik bé yẽ chí befõjõ bebúbewu ménókó nkwó bé Mandem amõt ke áchí ne eyo échyè bhó becháy, mãngwẽre nõkõ gbagbãgbak. ²⁰ Wõ echĩtĩ enyijõ ene, óyãjõ mãntõjõ wó be mbák mmu anókó be Mandem achi ke yi kebháká kũ menyijõ ebhen Mandem áyãjõ bo mãnkũ, nõ nenoko yi ánókó be Mandem achi, achí chí ndẽndem? ²¹ Óké ghõkõntik be Mandem arem nyaka be etayese Abraham achi chak besí bhi ěti enyijõ ene yi ákũ. Nõ chí ndũ ásõré mýwi Áisek arõk bechye mbõ akap ndũ mpok ane Mandem aghati yi ánkũ enyuyõ. ²² Eyo étõjõ bé Abraham abhõjõ neka ne Mandem tetep, aka bekw yẽntiki enyijõ ene Mandem ághátĩ yi ánkũ. Enyijõ ene yí ákũ, ke étõjõ bé yi aká ne Mandem tetep. ²³ Enyijõ ene ke básĩjõ amem Ekáti Mandem be, “Abraham anókó nyaka Mandem, ékũ Mandem arem bé Abraham achí chak besí bhi, ne bo båré bhĩjõ Abraham bé mmũere Mandem”. ²⁴ Bẽ babhõjõ bãkwáy yé bẽghõ bé beri ebhen mmu ákũ ke békũ Mandem ánsót yí mbõ mmu ane áchí chak besí bhi. Púye chí nerem yí árem ne nyu bé aká ne Mandem. ²⁵ Nkúbhé enyu yõ ke échí nyaka ne Ráhab, ngõré-nekõ. Enyijõ ene yí ákũ kẽ Mandem ághõ, asõt bé yí achí chak besí bhi. Nõ chí, Ráhab asõt baghokotĩ kepĩ abhen báfú Israel abhese amem eket eyi, achye bhó manié. Báfũet yé mbi áchák bápẽtnsem Israel kebõjõ esõjõri.

²⁶ Tẽndu yi ákũ enyu yõ ke Mandem ásõt be yi achi chak besí bhi, dĩjõ ká be, nkúbhé mbõnyũ mmu apu kway bebhak nepẽm mbák abhĩki pere bhõjõ eyú, nõ ke echi be mbák mmu apú kũ menyijõ ebhen Mandem áyãjõ bo mãnkũ, nerem yi árem be abhõjõ neka ne Mandem ábhak chí ndẽndem.

Sẽbhõjõ békém bári yesé sayri

3 Bõma, puyẽ be mankem kẽ babhõjõ bebhak batõjõ Eyõjõ Mandem. Bãríní bé ewak ene Mandem átãjõ bo, manyé ásõjõ besé bhó sétõjõ Eyõjõ Mandem amuet ěncha bo báchák. ² Yẽntiki mmu ákwẽn ndũ beyã babhi. Ke yẽ agha ane ábhíkí bhõjõ bekwéné ndũ eyõjõnyu eyi, achí mmu ane ájwĩ põtõ ne ákwáy nkwó bekem mmuet ndũ yẽntiki mbi. ³ Sénsót mpõjõndík. Mmu ásõt mõmbĩjõ senõjõ amfyé yõ anyu ndu bekw yõ angok yi, andõk yẽntiki ebhak ené yi áyãjõ yõ ándók. ⁴ Ná ne áchwĩnyen nkwo? Yẽndu áré chik, ne yẽ mbúẽp ané ádẽp wu ántãjõ ná, nsõm achí anet áchwĩ babhát ane mbák

mmu ánjá anjep, áchwi áròh chí ebhak ene yí áyàn wu andɔk. ⁵ Nérí nkwa nechi mbo nsom ane achi anet ách-wí. Yéndo néchí níhí níhí, népà beka berem menyih. Bě babhɔh mǎnkáysí ndũ mónembě ngó ákem ndũ eremé nchót ámbo bédu gum gum gum.

⁶ Nérí nkwa néchí mbo ngó. Eyojónyu ene mmu ék-wày bétwɔ ne yěntiki enyũ bebú fá amik. Bebú ebhen nérí nétwɔ ne bho béchòhnti nepém nkwañwan nenkem. Nékũ ngó ánkém ané áśòh nepém nkwañwan nenkem. Ne ngó wu áfũ chí ndũ nepingo ané ápú neme. ⁷ Nkwá ákwáy bébhéere yěntiki enyũ nyābhi, kenen, nnya ené ésù menie amik ne ene ányén, ankũ yó éngók yí, ne bo mánánh bákũ nɔ. ⁸ Ke yě mmu apú kwáy bekem nérí eni. Nérí néberp néchá. Néchí mbo babhé amen mmu ányie angú. ⁹ Ne nérí ke sébiti Mandem Etayese. Ne nkúbhé nerí ke séśt berem bebépti menyih ntá bo abhen Mandem ághókó, akũ mǎmbák mbo yímbɔh ndũ beyā babhi. ¹⁰ Bǎma, ébhíkí bhɔh bebhak enyu yɔ! Nnyu amɔt ámbiti Mandem, nkúbhé nnyu wu ámbik mmu eyak. ¹¹ Mbokónyén ámɔt ápú kwáy bechye erítí manyi-ep, ámpet áchye nɔkɔ manyi-ep amen áchí ngán ngan. ¹² Bǎma, nnet nsúkúru ápú kwáy ményú bakwa ne nnet nsíhí ápú kwáy ményú nsúkúru. Ényu yɔ ke échí be nnyén ngán ngan nepú kwáy béchyé manyi-ep menyu.

Nerihindak enén tetep nefũ chí ntá Mandem

¹³ Ná mbɔk yeká bátòh mmuet bé bárihí? Mbák bo báchí ndũ nkwa yweká abhen bábhóh kebon, bárihí enyih ené échí chak ne ené épú chak, yěntiki mmu wap ámbóh erítí epih ne nesepímuet ndũ nepém eni. Epih eyɔ ke étòh bé mmu achí ndihindak tetep. ¹⁴ Ke mbák bábhɔh bati ane ájwí ne beyā mpabhamík ne epih ené yěntiki mmu ánũ chí ndũ aywi ntí, bǎké pányu ndéndem be báchi barihindak mbɔnyune eyɔ ébhak chi nsé. ¹⁵ Enyũ nerihindak enɔ nepú fú ntá Mandem, nefũ chí ntá bǔ- mmik. Enyũ nerihindak enɔ nefũ chí ntá bo abhen Éfóhó Mandem épú ne bhó ne nefũ chí ntá mfo befóhó bebúbebe. ¹⁶ Échí enyu yɔ mbɔnyune yěntiki ebhak ené bo bábhòh mpabhamík ne bati ne epih ené mmu ánũ chí ndiere ndũ ayi mmuet, ebyɔk ébhàk are, ne yěntiki ebéptí epih ébhàk aré nkwa. ¹⁷ Ke nerihindak enen Mandem áchye nechí kekúrí. Enyihí mbi chi be nepú fye mmu bakwap anti. Menyih ebhen békòhó chí be nerihindak enén Mandem áchye nékũ mmu ámbák sayri ne bati, nékũ mmu áké bhɔh ntí gum gum, nékũ mmu ámbóh epih beghɔ bho ntínso, ne epih beka berí mpoknkem. Mmũ ane ábhóhó nerihindak enén nefũ ntá Mandem, ábhák mmu tetep, ápú kũ betábhá. ¹⁸ Chi bebhak sayri ne bati ke ákũ bo abhen bákũ kpák am-bak nenti bho mámpí mbwɔt, ne chɔh mángɔ mbwɔt menyih ebhen bo bákũ ebhen bechi chak besí Mandem.

Séndá Satan sénkóhó Mandem

4 Yí ékũ be bho bǎrem bé báchí bǔ Mandem mǎnũ mǎntánh nɔkɔ ne bati? Pú bebéptí menyih ebhen báfyé ngonh aré ke békũ mǎnũ mpoknkem-é? ² Bǎyánh bébhɔh menyih ke bǎpú bhóh bó. Ékũ bǎyàn béway

bho. Ne báfyé ámík ndũ menyih ebhen bo báchák ke bǎpú kwáy bébhɔh bó. Ékũ bátàn ne bati, mǎnũ nɔkɔ. Ntí ane bǎpú bhóh menyih ebhen chí bé bǎpú níkmuet be Mandem áchyé bhé bó. ³ Ne yě mǎnik chí mmuet bé Mandem áchyé bhe enyih, bǎpú bhóh yó. Bǎpú bhóh yó mbɔnyune bǎpú bhép ne nkaysi ndíndí. Bǎb-hép chí menyih ebhen báfyé ngonh aré. ⁴ Bě bho bǎpú kũ mbo enyu Mandem áyàn! Bǎbhíkí rihi bé mmu ane ányie ekɔh ne menyihí mmik chí mmu ane ákũ mmuet yi mǔmpap Mandem-é? Tetep, mmu ane ányie ekɔh ne menyihí mmik, chí mmu ane ákũ mmuet yi mǔmpap Mandem. ⁵ Bǎké kaysi bé enyih ene básíhí amem Ekáti Mandem échí ndéndem, nó chí enyih ené básíhí be, “Éfóhó ené Mandem áchyé nkwa, éfyé amík ndũ menyih bo báchák échá.” ⁶ Ke Mandem áthɔh beśe beyā beríndu, ne eyɔ échyé besé betan amfāy nkaysi béfyé amík ndũ menyih bo báchák. Échí mbɔnyũ básíhí amem Ekáti Mandem be, “Mandem apú ka ne mmu ane áyòh mmuet, ke áyet mmu ane áśepti mmuet mbo be yí ápú yěnyih.”

⁷ Septí yě ka mmuet ntá Mandem. Bǎké chye Satan mbi, ne chɔh eyɔ énkũ yi ambúé andɔ bhe. ⁸ Kokosí nók ká mmuet ne Mandem ne chɔh Mandem ankokosi mmuet ne bhe. Bě bakũ bebú, feré ká amó ndũ bebú. Bě bho báchí ekak nefí ekak ánywɔp, feré ká bebú anti bé bati yeka ambak pépép. ⁹ Bǎké ghɔkɔntik bebú ebhe-ka. Bák ká ndũ basémé ne nedí kebho, babhese ansebe-he nɔkɔ amík byaká byaká byaká. Dǔ ká neway-ámén eneká mǎmbák ndũ basémé. Dǔ ká mañák ameká mǎndɔp ndũ kebho. ¹⁰ Sɔt ká mmuet mbo bé bǎpú yěnyih besí Mandem, ne chɔh yi ankosi bhe.

Mmu áké rem ebúbu éti ntí

¹¹ Bǎma, mmu áké rem ebúbu éti ntí. Mbák mmu ándém ebúbu éti ntí, mbák épú nó, ansɔt mmuet mbo ntarjá manyé béréme bé ntí abep, nó ãrem ebúbu éti eb-hé Mandem ne átán ebhé Mandem. Ke dihi ká be mbák mmu ãrem bé ebhé Mandem éberp, nó yí ápú bhéere yó, ke áśt mmuet mbo ntarjá manyé berem bé ebhé éberp. ¹² Mandem aywínti ke ábhóhó betan béfyé bebhé, ne ndiere yí aywínti, ke ábhóhó betan ndu bétán bo. Mandem abhɔh betan béréme mmu, ne yí ke árem bé mmu ángú, ángú. Ke mbák chí wó, ɔkásí bé ɔchí agha beka mmuet eye ntarjá manyé, óndem bé ntí mmu Mandem abep.

Mmu áké pányu éti enyih ene yi áyàn beka

¹³ Bě bho bǎpà, mǎndeme nɔkɔ be, “Mbák épú echɔh nó mbúré, chɔh séndók etɔk egho fú, sénchɔk aré ndũ mmíé nemɔt sénko esié, sémbɔh beyā nkáp,” Ghók ká. ¹⁴ Bǎkwáy béríhí enyih ené éfàkari mbúré ná? Bapém ayeka achi mbo móngo. Žghó móngo néne ke mandú mpok anemsi. ¹⁵ Enyih ene bábhóhó berem chi be, “Mbák chí nkaysi Mandem, chɔh ambéere besé nepém, anchye besé betan sénkũ enyih ené séyàn beka.” ¹⁶ Ke bǎpú kũ enyu yɔ. Bǎpá chí nyu mǎnɔh nɔkɔ mmuet. Neyoñómuet eneka enɔ nenkem nébhiki ri. ¹⁷ Yě agha

ανε άριηι ερίτι ενυιη ενέ γί άβηόηό βεκα, κε γί κεκα γό, βεσί Mandem, ακα βεβύ.

Bö bakáp, sot ka mpok

5 Bě bö bakáp, tá ká batú mǎngók mǎncháp ři kebho, mǎmbak ndũ basémé řti beyă besohri ebhen bétwò ambi ntá yeká. ² Bakáp ayeká áchóhí, ne kengok anyie berítí nden eyeká. ³ Mfárékán anyie bakáp ayeká. Mfárékán ane ányíé nó wú, mpok Mandem átàn bé, kě yi ásòt mbo ntísie ndu béchyé bhe ntémsí. Ne mfárékán yo ke ányie mmuet eyeká mbo ngó ányie enyih. ⁴ Bo bákè betik ndũ baki yeka, be kechye bakáp ayap. Ngway yeká aká bó bádi kebho bé Mandem ánkwák bhó, ne Mandem Acha betan menkem āghok kebho ekap. ⁵ Mǎnyie nepém fá amik, mǎnká nkó menyih ebhen béchyé bhe manák. Mǎnyie, bǎchikiti bǎrop muri múrí mbo esené mpoh ené bábhóhó beroh beway. ⁶ Bö bakáp, bǎchyé besoh ntá bataná manyé ne bákú bachébbhó mǎnkwen manyé, no chi bo abhen bábhiki bhoh betan menu ne bhe mánchétt bhe mbi.

Nenikímuet enen mmu Mandem ne ekébhénti

⁷ Bõma, káp ye ká nti ndũ mǎnòh mpok ane Yesu Acha átwò. Yihí ká bakwaná baki. Bákèpnti ménoh manyiep nchyémie ne amen ákè nenyíé néngó. Ne bákèpnti menoh mpok ane báfère nenyíé ebhi. ⁸ Bě nkwo, bóh ká ekébhénti, mǎnte kpiri mbonyune mpok ane Yesu Acha ábhóhó bétwò aròp kekwt.

⁹ Bõma, mmu áké nywinti ámbíhí nnyén nti. Mmu ane ákè nó, ákwén manyé ewak Mandem átàn bo. Dihí ká be Ntaná-manyé achi ambínywòp téé, apu nekò nesie.

¹⁰ Bõma, bǎké ghokontik baremé kepinti Mandem, bo bárém nyaka menyih ebhen Mandem afyé bó anti be mándem. Báchi berítí berih ntá yesé. Bó bábhòh nyaka

beyă esohri, yě nó, mánkebhe nkò chí nti. ¹¹ Sérém bé eri ntá yap echa mbonyune báté nyaka kpiri. Bǎrih ndũ Job áté nyaka kpiri, ne ndũ ngwenti, Mandem aká esohri eyi émay enkem, éř ye ntá yi echa. Tetep, Mandem abhoh beyă ntínso ne besé. ¹² Bõma, ndak ane chí eremé ndak. Mbák wrem enyih, óké yiki. Óké yiki óm-bihí nnyén Mandem mmu áchí amfay. Kéyiki ómbíhí mmik, ne óké yiki ndũ nnyén yényih échák. Mbák óká enyih, dem be, "Ee", ne "É" ámbák chí Ee. Mbák óbhíké ká, dem be, "Cháo" ne "Cháo" ambak chí Cháo. Mbák óká enyih émot, ónká chí échák no ókwén ebhé Mandem.

¹³ Mbák mmũ yweka achí ndũ esohri, áník nókó mmuet be Mandem ánkwák yí. Mbák mmu achí sayri, áké ro béchyé bakak ntá Mandem. ¹⁴ Mbák mmu yweka áme, ámbíhí böbati Nkwo Kristo. Ámbíhí bhó be mánikmuet řti yi, mǎngwati yi bawet amuet ndũ nnyén Yesu Acha. ¹⁵ Ne mbák bápú makati be Mandem āghok nenikímuet enap, mmũ neme átan. Mandem Acha ákú mmu neme antan, amfohori yéntiki bebú ebhen yi ákú. ¹⁶ Su nókó ye ká bebú ebheká ntá bati, mǎnik nkò mmuet be Mandem ámbú bo abhen mǎmè.

Nenikímuet mmu ane áchí chak besí Mandem nébhoh beyă betan. ¹⁷ Yihí ká Eláija. Áchí nyaka nti nkwa mbo bhesé. Anikmuet ne nti eni nenkem bé manyiep áké kwen, ne yě nekoh nébhíké chí amik ndũ mamié arat ne ebhok. ¹⁸ Apet anik mmuet. Mandem aká ye nebu nénéne, manyiep asepe gbokórókórok achwe amik, mmik aròp, abho bechye nenyíé. ¹⁹ Bõma, mbák mmu yweká aró mbi Mandem aném ebhi, achák ánjá yí ámpetnsem. ²⁰ Dihí ká be yě agha ane ákwáká mmu bebú wu be ántíknsem ndũ bebú ebhi ámpétnsem ntá Mandem, mmũ wu aféré yí ndũ newú, ne Mandem āfohori beyă bebú ebhi.

1 Πίτα

ene mbi

1 Με Πίτα, mũnto Yesu Kristo ke nchí síj ekáti ene. Nchí síj ntá yeke bo Mandem, be bho bãchi mankw ne bãtáka mban ne mban, mbok atú Põntos, bãchák atú Galëshia, abhenefu atú Kapadóshiya, bãchák atú Esia, ne abhenefu atú Bitínia. ² Mandem Etayese ayap be tesáy bekoño nkaysi ane yi ánán abhõj nyaka ãti yeke. Efõjõ Bedyere ákú mãmbák nyáná be mãmbák bo abhen bãghòk Yesu Kristo ne be ansot manoj mi ánkũ mãmbák pépép.

Mandem ántõj be beyã berĩndu, anchye be kpák ton-tõnto.

Νεπέμ νεκω νε νεκα νε Yesu

³ Sénchíe bakak ntá Mandem Mmu achi Chi ntá Acha ywese Yesu Kristo! Ëti beyã ntĩnso eni, achyé bhese nepém nekõ ndu ákú Yesu Kristo áfú ndú newú apetnsem ndú nepém. Eyo ékũ sébhaka nti néne be chõj sembõj nepém ne yi. ⁴ Séchi ne amík ambi sémõj áfók ane Mandem ábhúré amfay ntá bõbhi. Abhúré wu ntá yeke. Áfók wu apu may ne yenyij épú kwáy bechõjti wu ne ápú gú manyier. ⁵ Ndú bãbhõj neka ne Mandem ábhãbheri bhe. Ákũ nõ be ámpémé bhe ndú ngwenti mpok. Mandú mpok yi ákũ be mãndij ndú yi ápeme bho. ⁶ Bãké rõ ye bebõj manák ãti menyij ebhen, yẽndu néne, bãkway bebõj beyã besõjri ne mamõ menyu ne menyu ndu mómberij mpok. ⁷ Mamõ ane átwõ chi bekũ bo mángõ mbák bãbhõj neka ne Mandem tetep. Yẽndu pú áchõjti, báfyẽ yi ango mánsõj sayri mámfere bakwap ndu berij mbák chi pú tetep. Neka eneka ne Mandem necha pú. Bãbhõj ye begõ esõjri ndu bekũ bo mandij mbák neka eneka ne Mandem néchí tetep nkúbhé mbo enyu básõj pú ndu begõ mbák chi pú tetep. Enyu eyõ ke echi be mbák mánte kpirí ndú neka eneka ne Mandem, chõj eyõ éntwõ bhe ne bakak, ne keném, ne kenókó ndú nywõp enen Yesu Kristo ápetnsem. ⁸ Bãkõj yi yẽndu bãbhíki re ghõ yi. Mãnoko yi yẽndu bápú ghõ yi néne, ne bãbhõj manák amen ábhíki bhõj njenti ne amen mmu apú kwáy berem enyu mõ achi. ⁹ Akap ane bãbhõj ãti neka eneká ne Yesu chi nepeme yí ápémé bhe.

¹⁰ Baremé kepĩnti abhen bárẽm nyaka ãti berĩndu ebhen Mandem afyé bariẽp betõj bhe, báyàn nyaka, mãmbebhe nkwõ ndu berij ãti nepém nekõ enen.

¹¹ Efõjõ Kristo ákũ nyaka baremé kepĩnti mángátí bho be Kristo abhõj bebõj beyã esõjri, ne ndú ngwenti, ambõj beyã kenókó. Bõ mánũ nyaka berij mpok ane menyij ebhen bébhõj bẽfákari, ne mbõj mmu ane

bébhõj befakari ne yi. ¹² Mandem akũ bõ mandij be bẽ ke bãbhõj nsáy ndú betik ebhap, puyẽ bõ babhõj. Nsáy yõ afũ ndú menyij ebhen bo abhen bãghàti Mbok Ndĩndĩ bãghátí bhe ndú betan Efõjõ Bedyere mmu Mandem átõ. Yẽ chi bõangel bãbhõj nyaka ekwak berij menyij ebhen tentep.

Èrij ene bakoño Mandem bãbhõj bebõj

¹³ Ndu echi nõ, tonjí ká mmuet ndu bekũ betik Mandem, mãmbõj nekémémuet, mãmbaka nti sayri ndú berĩndu ebhen bétwõ bhe ambi mpok Yesu Kristo ábhesi. ¹⁴ Tẽndu bãchi bo abhen bãghòk Mandem, bãké yibhiri mmuet mãnkõjõ bepõ berij ebhen bãbhõj nyaka mpok bãbhéet amem ejuri. ¹⁵ Tẽndu Mandem mmu abhíj bhe achi nyáná, be nkwo bãbhõj bebhak nyáná ndú menyij menkem ebhen bãkũ, ¹⁶ nkúbhé mbo enyũ básij amem Ekáti Mandem be, “Bãbhõj bebhak nyáná, mbo nyu menchí nyáná.” ¹⁷ Ne tẽndu bãbhõj Mandem be Eta mpok mãnikmuet ntá yi mmu átàn yẽntiki mmu bekoño menyij ebhen yi ákũ ketõj kéréjámik, bõj ká kenókó ne yi ndú ekakáneko eyeka fá amík mbo mankw. ¹⁸ Bãrij be Yesu Kristo aku bhe aféré ndú bepõ berij ebhen bãsóre nyaka ntá bachĩmbi bheka. Abhíki ku bhe chí ne menyij ebhen béchõjti nkáp. ¹⁹ Aku bhe chí ne manoj mi ne mó acha nkáp tontõ. Yí achi mbo mõnkwomén ane abhíki kũ nchõjti ne yõ kenyõp mmuet. ²⁰ Mandem ápere ghoko mmik, anán ayap nyaka yi. Ke ndú manywõp ngwenti ane ke yi abhesi ãti eyeka. ²¹ Akũ mãmbõj neka ne Mandem mmu akũ yi ápérésem ndú nepém ne akũ yi ambõj beyã kenókó, bé neka eneka némbák chi ne Mandem ne bé mãmbaka nti ne yi.

²² Néne, ené mãnán baféré bebú anti ndú bãkõjõ tetep Mandem, bõj ká ekõj ené tetep ne bati. Kõj ka bati ne bati yeke ankem. ²³ Nepém nekõ enen nebhíki fu chí ntá bachi ne manõ abheka bo bapem ayap áfũere fũet. Mandem asot chí Eyoj eyi ke áchye bhe nepém enen, ne nébhíki bhõj ngwenti mbo nyune néfũ ndú Eyoj eyi ené échye nepém, ne ébhíki bhõj ngwenti.

²⁴ Echi mbo enyũ Ekáti Mandem éghàti bhese be “Nkwãjwan nkem achi mbo tákõ,

berí bhí menkem mbo bõchuchu abhen tákõ.

Tákõ áwõsi,

bõchuchu mánkuri,

²⁵ ke Eyoj Acha ebhíki bhõj ngwenti.”

Eyoj eyõ chí Mbok Ndĩndĩ ane bãghátí nyaka bhe.

Mandem ayap be bé mǎmbák böbhi

2 Ndu Mandem achye no bhe nepém enen nekò, feré ká barak abúabú ankem anti. Bǎké péré séné, dš ká betábhá, dš ká mpabhamík, ne dš ká berem barak abúabú éti bho ndu bechònti manyén ayap. ² Bák ká mbo mǎnkò mmu áhwaka menyu ami mpoknkem. Bón ká ekwak nebhi enen mbòr, no chi, Eyòr Mandem. Yó ékù be mǎngo Mandem ápeme bhe. ³ Eri mǎmbón ekwak enyu yo mbònyune mǎnanj bǎriji néne ndü nepém eneka enyü berínti ebhen Acha Yesu Kristo átonj bhesé.

⁴ Twó ye ka ntá Acha. Yí achi mbo ntay enen nechí nepém, enén bö mmik bábyaka be nepu yényij, ke Mandem ayap no nebhoj menwop besí bhi. ⁵ Bě nkwo bǎchi nepém. Bák ye ka mbo batay ane básòt bete eket ene Efójó Mandem ábhàk aré. Bǎchi bo abhen yi ábhúré nyánjá be mǎmbák nneréket ané bachiäkap, ndu bechye mmuet eyeka nkem ntá yi enyu ené échyé Mandem manjá éti Yesu Kristo. ⁶ Echi mbo enyu básíj amem Ekáti Mandem be,

“Ghó ká! Nchí bhure ntay enen nékem eket fá amem etòk Síon,

chí ntay enen njábhé ne néri necha.

Mmu ane ánókó yi, bápú ke yi ámbón ntíanwóp wawak.”

⁷ Bě abhen mǎnókó yi, ntá yeke yi ari acha ke ntá bo abhen babhiki noko yi basiñ be, “Nkúbhé ntay enen batéket bábyáká, nó ke néyibhíri néróbhé ntay enen nékém eket.” ⁸ Basiñ nkwo amem ekáti be, “Ntay enén nékù choj bo mántem ekak mánkwén, nkúbhé nó ke nechí setárebhé esen sékù bo mánkwen.” Bátèm ekak aré mbònyune bápú bhure Eyòr Mandem nkúbhé mbo enyu Mandem atí nyaka be émbák.

⁹ Ke mbák chi bhe, Mandem ayap bhe be mǎmbak nneréket ane bachiäkap ntá Mfò ywese. Bǎchi nyánjá besí Mandem. Ayap be be mǎmbák böbhi mǎngátí nókò bho betikí maknkay ebhi, yi mmu áfére bhe ndü ejuri abhure amem erémé bediéré. ¹⁰ Mpok yo, bǎbhíkí rò ntínso Mandem nembak ne bhe ke néne, bǎrò ntínso Mandem nembak ne bhe.

Séchi Basem Mandem

¹¹ Abhén ekòr, bǎchi manko ne bǎfhure fhut fá amik. Ndu echi no, nnikmuet, feré ká amó ndü barak abúabú ane mmuet eyeka ékù mǎhwaka beke mbònyune menyü menyij ebho ménù ne befójó ebheka. ¹² Kém ká erítí ekakáneko yeke nenti bo abhen babhiki rinji Mandem be yé bǎrém chi ebúbu éti yeke, mánánj mǎngó berí ebhen bǎkù, mánchye kenókó ntá Mandem ndü nywop enen yi átwò betan bo.

¹³ Éti Acha Yesu, septí ká mmuet ntá yéntiki mǔnti yweka, ne yé chi mfò ngo mmu bo mankem bachi antene yi, ¹⁴ ne yé chi bógóbhano abhen yi áto be mántém-sí nókò bo abhen bákù bebéptí menyij, mánkaka no abhen bákù menyij ebhen bechi chak. ¹⁵ Mandem áyàn be mǎnkú nókó menyij ebhen bechi chak be manyu ánochòk bechijti bho abhen babhiki rinji yényij. ¹⁶ Bák

ká mbo bo abhen bǎbhòrò ngǎngan bebhak ndü mmuet eyap. Ke bǎké rem be éti bǎbhòrò ngǎngan, bǎkway beke bebú. Bák ká mbo bö betok Mandem.

¹⁷ Chié nókò ka bo mankem kenókó.

Bón ká ekòr ne bati bönkwo,

Bón ká becháy Mandem,

chyé nókò ká mfò-ngo kenókó.

Nókó ká epij Yesu Kristo

¹⁸ Bö betok, bón ká nesepímuet besí bachi abheka ne kenókó kenkem. Bǎké bhak enyu eyò ndiere ne abhen berínti ne abhen bákém be sayri. Bák ká enyu yo yé chi ne abhen bǎchí bebébebe. ¹⁹ Mmu ane ákernti ndü esòrri ene bǎchyé yi ndéndem ndu yi áríj be Mandem achi ne yi, Mandem ábhòrò manjá ne yi. ²⁰ Ke ntá mmu ane ákú ebéptí enyij, mbák mándén wò ónkernti, nsáy ane óbhòrò ábhák be yi? Ke mbák ókù enyij ené echi chak ke ómhòrò esòrri ne ónkernti ndü esòrri yo, Mandem ábhòrò manjá ne wò. ²¹ Chi ndu esòrri ne ekébhénti ke Mandem abhij bhe mbo enyü Yesu Kristo nkwo abhòrò nyaka esòrri éti yeke, arò be erij be mǎnkójó nókò bayat yi. ²² Abhíkí ke nyaka yé bebú, ne yé mmu yi abhiki rwo. ²³ Mpok básòkoti yi, abhíkí kemé yé nsòk. Mpok yi ághò esòrri, abhíkí pa yé mmu. Áró barak ankem ntá Mandem mmu átanj manyé enyu ene echi chak. ²⁴ Yímboj árókò bebú ebhese menkem amuet ndü ekotákátí. Aké no be séndo bebú ebhese sémbak chak. Befuet ebhén báfyé yi amuet bebú bhe. ²⁵ Bǎchí nyaka mbo bǎghòrómén ané ánémé ebhi, ke néne bǎpetnsem ntá Mbabheri bǎghòrómén, mmu achi Mbabheri bapém ayeka.

Enyu baghoré ne manem bǎbhòrò bebhak

3 Bě baghoré nkwo bǎbhòrò besepímuet ntá maném abheka. Mbák mǎnké no, bǎkway beke maném abheka abhen bǎbhíkí noko Eyòr Mandem mánoko yé bǎbhíkí rem chí enyij ntá yap. ² Bákway menoko mpok bǎghò kenókó eken bǎchyé Mandem ne ndü bǎchí chak besí bhi. ³ Beri ebheka beke fú chi ndü mmuet besòbheri ne bati béghòko ne menyijí pú ne ndu befye berítí nden. ⁴ Mémbák chí berí epij ebhen befú amem nti, ne bebhak krák, ne nesepímuet mbònyune enyü beri ebho bepu gu manyier, ne ebho ke Mandem ákòr tontó.

⁵ Baghoré abhen tesáy abhen bachi nyánjá ne básíkí nti ne Mandem bǎghòk nyaka maném abhap ne enyu eyò, báre fyé beri amuet. ⁶ Sará abhòrò nyaka enyu epij eyò, ambijí no nóm éywi Ábraham be acha. Ne bǎchi bö Sará néne, mbák bǎkòrò erítí epij eyi kebhoj becháy.

⁷ Bě maném nkwo, mǎnkém nókò baghoré bheka sayri, mánchye no bó kenókó mbo bo abhen bǎbhíkí bhòrò betan mbo bhe. Bě ne bho bǎbhòrò nepém enen Mandem achye éti beríndu ebhi. Ke nókò ká no be yényij eke chyet nenikímuet eneka.

Bo Mandem bǎbhòrò esòrri yéndo bákù chi beri

⁸ Ndü ngwenti, bón ká nkaysi amot, mǎmbòrò no ntínso ne bati, mánkòrò bati bönkwo, mǎmbòrò berínti

ne bati, ne mǎmbɔŋ neseptímæet. ⁹ Yě mmu ywɛka áké kemε bebú amfǎy bebú. Mbák mu asɔk wɔ, ɔké sɔk yi. Ke nɪkmæet be Mandem anku yi beri. Mandem abhíñí wɔ chi be ɔmbak nɔ bé yi anjet wɔ.

¹⁰ Echi mbo enyũ Ekáti Mandem érɛm be, “Mmu ane áyàŋ bebhɔŋ erítí nepém, ne áyàŋ bebhak maŋák, ánkém néri eni be áké rem ebéptí enyɪŋ, be eyɔŋ ebúbɛ éké fu yi anyu.

¹¹ Mmũ wu abhɔŋ betiknsem ndũ bebú, ándóbhe ku chi beri, ánú bebhak kpák ne bho, andɔk ambi bekɛ nɔ.

¹² Amík Mandem Acha áchí amæet bo abhen bachi chak,

ne yi ághòk yěntiki nenikímæet enap, ke átiknsem ntá bo abhen bákũ bebú.”

¹³ Mbák báyàŋ tontó béku beri, agha ákway meni bhe? ¹⁴ Ne yě embak chi be bãbhòŋ esɔŋɔri éti bãchí chak, eyeka éri encha. Bãke chay yě mmu, ne bati áké sɔŋɔri be amem. ¹⁵ Ke chye nɔkɔ ka Kristo kenókó mbo Acha amem bati yeka. Tè ká mpoknkem beghati yě agha ane ábhèp bhe ntí ane bãbháká ntí ne Yesu. Ku nókó ka nɔ ne erítí eyɔŋnyu, ne kenókó. ¹⁶ Bwéré ká bati yeka pépép, be mpok bo básɔkɔti bhe éti erítí ekakáneko eyeka mbo bakoŋó Kristo, ntíánwóp ánkem bo. ¹⁷ Échí sayri begɔ esɔŋɔri éti ɔkũ beri mbák nɔ ke Mandem áyàŋ, echa bebhɔŋ esɔŋɔri ne ntí be ɔkũ bebéptí menyɪŋ. ¹⁸ Kristo nkwa aghɔ nyaka esɔŋɔri, agú éti bebú bo mankem, ndɔŋ amɔt ndak ámay. Anaja betik ebhɔ, yi mmu achi chak, éti bo abhen bapu chak, bé ánsɔt bese ntá Mandem. Báváy yi, agú ndũ nkwaɔmæet, ke ndũ Efóŋó, Mandem akɛ yi apetnsem ndũ nepém. ¹⁹ Ne Yesu arɔk ndũ Efóŋó aghati Mbok Ndíndí ntá befóŋó bo abhen bãbhúéré ndũ etɔkɔ bawú menon manyé ane ngwenti mmik. ²⁰ Nɔ chí, befóŋó bo abhen bãbhíkí noko nyaka Mandem mpok Nóa. Mandem ándòŋ nyaka ne ekébhénti be bó mángúpsí bati yap mpok Nóa ághòko áchwí. Bãru bho bati anen abhen bachi amem áchwí ke bápém nyaka ndu áchwí ághòk amfányén. ²¹ Manyebhé mɔ até ndũ nejwiti enen népeme bhe eɔhɔŋ. Nejwiti puyé chi enyɪŋ ené éfère bo bakwap amæet. Chi nku ane mmu ányũ ne Mandem ne ntí enen pépép. Nejwiti népeme mmu éti neperénsem enen Yesu Kristo áperénsem ndũ nepém. ²² Mpok áperénsem ndũ nepém, ákó amfay, achɔkɔ ndu ebhe awónem Mandem. Aré, bɔángel, befóŋó, ne betanítí befóŋó, ne menyũ betan menkem béchí antene yi.

Néne, bapém ayeka ángúpsí ándóp ako

4 Těndu Kristo ábhóŋó ye esɔŋɔri fá amik, agú, bãbhɔŋ begwɔt mmæet ne enyũ nkaysi ane yi ábhóŋó nyaka mbɔnyune yě agha ane ábhóŋó esɔŋɔri mbo Kristo fá amik abhiki pere bhɔŋ enyɪŋ bekɛ ne bebú. ² Eyo ekɛ be te ndiere newú, bãké pere ŋwaka bekɛ bepɔ menyɪŋ ebhen bɔ mmik bãbhòŋ ekwak are. Bóŋ ká ekwak chí békóŋo nkaysi Mandem. ³ Ndũ mpok ane áfúéré ansem, bãkũ nyaka menyɪŋ ebhen bo abhen

bápú bo Israel bákóŋó bekɛ. Eyo ekway! Bãchyè nyaka nepém eneka ndu bepɔ baraka epúsi, bãbhóŋ beyá ekwak ndu bebéptí menyɪŋ, bãbhák manyũ mmém, mǎnkoŋo nɔkɔ bepá epusi ne bechemé manyũ mmém, mǎnchye nɔkɔ kenókó ntá bɔmandem nsé, ene ebhé Mandem epu ka nɔ. ⁴ Bo abhen bãbhíkí riŋi Mandem bachi maknkay be néne, bãpú pere chem mmæet ne bhɔ ndũ epɔ nepém enɔ. Ekɛ bo bápém bebéptí menyɪŋ éti yeka. ⁵ Ke mpok átwò ane bo bhɔ bátè besí Mandem ndũ manyé be mándem enyu bákú ndũ nepém enap. Mandem até bétaŋ bo abhen bachi pé ne bawú. ⁶ Éti yo ke bághàti nyaka Mbok Ndíndí yě chí ntá bawú bé yěndu bágú mbo enyũ yěntiki mmu, mánkwáy bebhak nepém ndu efóŋó mbo Mandem.

Berɪŋ abhen bakoŋo Yesu bãbhóŋó bébhɔŋ ne bati

⁷ Ngwenti menyɪŋ menkem achi kekwaɔ. Bãké bhak ye taka taka ndũ nkaysi yeka. Bák ká pé amem bati ayeka be mǎnkway menikmæet. ⁸ Enyɪŋ ene echa bechak menkem chi be mándɔk ambi bekɔŋ bati ne bati ayeka ankem těndu ekɔŋ ékũti beyá bebú. ⁹ Syerítí nókó ká bati bɔnkwa amem beket ebheka kebák be bákũ nɔ mǎnywinti nɔkɔ. ¹⁰ Mandem áchyè bhe akap menyɪŋ ne menyɪŋ. Yěntiki mmu abhɔŋ bekwak nti ne aywi akap mbo erítí nkubetik Mandem. ¹¹ Yě agha ane ághàti bho Eyɔŋ Mandem, abhɔŋ bekɛ nɔ mbo mmu ane árɛm nkúbhé enyɪŋ ené éfú ntá Mandem. Yě agha ane ákũ betik Mandem, abhɔŋ bekɛ bhɔ chi ne betan ebhen Mandem áchyè yi. Ébhɔŋ bebhak nɔ, be ndu yěntiki enyɪŋ, bo mányché nókó Mandem kenókó éti Yesu Kristo. Mandem ke ábhóŋó kenókó kenkem ne betan menkem béchí ebhi ngwenti tí. Amen.

Mmũ ane ábhòŋ esɔŋɔri éti yi akoŋo Yesu ábhòŋ áfɔk

¹² Abhen ekɔŋ, bãké bhak maknkay ndũ berem besɔŋɔri ebhen bétwò ntá yeka. Bétwò chi memɔ be mbák bāsiki nti ne Mandem tetep. Bãké sɔt bhɔ mbo be menyɪŋ ebhen bo bãbhíkí re ghɔ ke befákari ne bhe. ¹³ Bóŋ nókó ká chi maŋák těndu bãbhòŋ esɔŋɔri mbo Kristo ndũ bãchémé mmæet ne yi, bé be nkwa mǎnjwi ne maŋák mpok yi átwò ne keném eki. ¹⁴ Éri ntá yeka echa mbák bɔ básɔkɔti bhe éti bãchi bakoŋo Kristo mbɔnyune eyɔ étòŋ be Efóŋó betan menkem, nɔ chi Efóŋó Mandem, achi ne bhe. ¹⁵ Ke yě mmu ywɛka áké bhɔŋ esɔŋɔri éti yi achi ngwayti bho, yě chí éti yi achi ngep, yě chí éti yi achi nkɛ bebéptí menyɪŋ, ne éké bhak chí éti yi ákóŋó bechwe ndũ baraka bo bachak. ¹⁶ Ke mbák mmu ábhòŋ esɔŋɔri éti yi achi mmu Kristo, ntíánwóp áké kem yi. Ánkáká nókó kaka Mandem be yi aká nnyén be mmũ Kristo. ¹⁷ Émbák chí nó mbɔnyune mpok manyé akway, ne ábho chi ndũ nneréket Mandem. Ne mbák ámbó ne bhese, chɔŋ émbak ná ne bo abhen bápú koŋo Mbok Ndíndí ane áfú ntá Mandem? ¹⁸ Ne Ekáti Mandem érɛm be, “Mbák bo ábhen báchí chak bãbhɔŋ beyá esɔŋɔri ke mámpeme bhɔ, chɔŋ émbak ná ne bo abhen bãbhíkí riŋi Mandem, ne bãkũ bebú?” ¹⁹ Bo abhen bãbhòŋ esɔŋɔri mbɔnyune

enyu eyo ke nkaysi Mandem achi, bábhɔŋ berɔŋ ambi békɛ beri, mándo bapem ayap ntá Mandem mmu aghoko bho. Yi apú rɔ bebɛre bariɛp ami.

Bɔbati bábhɔŋ bekem batɛ bɔnkwo sayri

5 Nchí ghati ye bɔbati abhen bachi ndũ nkwo yweka menyin ebhen bo bábhɔŋ békɛ. Me nkwo nchí mñti mbo bhe. Ngɔ nyaka enyu Kristo ághò esɔŋri ne nchí ndũ mpɔy bo abhen Mandem ákè chɔŋ mǎngɔ keném Kristo mpok yi átwò. ² Babherí nókó ká bɔnkwo abhen Mandem afyé amó yeka mbo mmu ane ábhàbheri nkwo bághɔŋmén. Kú nókó ká mbo bo abhen bábhɔŋ ntí bekɛ enyin ene Mandem áyàn mankɛ. Éké bhak chi mbo be mányiere bhe nyire. Kɛ nókó ká nɔ ne ntí nenkem kefyé ngoŋo ndũ bebɔŋ nsáy. ³ Bǎké bhak mbo bafɔ amfáy bo abhen báfyé amó yeka. Bák ká chí berítí berin ebhen bo bábhɔŋ méŋkɔ. ⁴ Ne mpok Mbabheri bághɔŋmén ane ngo abhesi, chɔŋ anchye bhe akap ané árí achá, akap ane apu yibhiri enyu.

⁵ Bě besakábho ne baghɔŋ, bóŋ ká nesepɛmɛt ntá bɔ batí bheka. Bóŋ ká nesepɛmɛt ne bati. Nesepɛmɛt némbák ntá yeka mbo nkú ane mmu afyé amɛt. Ekáti Mandem érè m be, "Mandem apú chye mbi ntá mmu ane áyòŋmɛt, ke á̀tòŋ berɛndu ntá bo abhen básepɛmɛt amik."

⁶ Sepɛmɛt ye ka mmɛt ntá Mandem mmu ábhɔŋ betan menkem bé mpok yi ankway, yí ankosi bhe. ⁷ Dɔ ká besɔŋri ebheka menkem ntá yi. Yí ke áyìn bhe. ⁸ Kém ká mmɛt. Bák ká pè. Satan mǔmpap yweka ághàp, amkpe nɔkɔ mbo nkɛ, ndu áyàn mmu ane yi akem anyie. ⁹ Bǎké chye yi mbi. Tè ka kpírí ndũ neka eneka. Bǎrin bɛ bati bɔnkwo mban nkem fá amik, bághò nkúbhé menyin besɔŋri ebhen bǎghò. ¹⁰ Mǎnán mǎngɔ esɔŋri, ne épú bhak chɔŋ ndu erɔri mpok, chɔŋ mboŋ Mandem mmu ábhɔŋ berɛndu menkem ankɛ mǎnte sené, enyin kechep bhe, ambɛre bhe ndu nté ane mǎnán bǎchi nyaka are, anchye bhe betan. Yi ke ábhín bɛ be mǎmbɔŋ ákóré ndũ keném ekɛ kebhiki bhɔŋ ngwenti ndũ bǎchéme mmɛt ne Kristo. ¹¹ Betan menkem chi ebhi mpoknkem. Amen.

Ngwenti bakak

¹² Sáilas akwak me besin ekáti ene. Nsɔt yí mbo ntí manɔ ane mǎkwáy besikintí ne yi. Ntí ane nsín bhe mómbiní ekáti ene chi ndu béfyé bhe ntí ne beghati bhe enyu Mandem áyèt bho. Tè ká kpírí aré. ¹³ Eka bɔnkwo abhen bachi fá etɔk Bábilon, bátò be bakak. Mandem ayap bó nkwo mbo bhe. Mɔwa Mák nkwo á̀tò be bakak. ¹⁴ Kaká ká bati sayri ne ekɔŋ ene Yesu.

Kpák ámbák ne be mankem abhen bǎchéme mmɛt ne Kristo.

2 Píta

ene njwi bebay

1 Με Símun Píta, mǔbetok, ne mǔnto Yesu Kristo ke nchí siŋ ekáti ene. Nchí siŋ ntá bo abhen mánoko Yesu Kristo mbo bhese. Yi mmu achi Mandem ywese ne Mpepe ywese ke akw besé mankem sébhɔŋ neka ne yi. Yi achi chak ndũ menyin yi ákw.

² Mandem ántɔŋ be berĩndu andɔk nɔkɔ chi ambi, an-chye be kpák ane ájwi amem bati yeka ndũ bǎriŋi yi ne Acha ywese Yesu Kristo.

Tɔŋ ká be Mandem ayap bhe

³ Yesu Kristo áchyé bhese betan bekw séndiŋi Mandem mmu ábhíŋi bhese be sémbónŋ keném ne yi, ne be sénkono epin eyi ene eri echa. Ndu sérinŋi yi, áchye bhese yěntiki enyin ene échébhé bhese. Ne áchye bhese betan ebhi be sémbónŋ nepém nekɔ ne epin ene bo Mandem bábhɔŋ bebhɔŋ. ⁴ Béfúét ndũ keném eki ne erítí epin eyi, Mandem áchye bhese menyin ebhen beri becha, ebhen yi afyé nyaka bariap bechye bhese. Akw ne be mǎmbúé berɔ menyin ebhen bo máŋwaka bekw fá amík, mǎndɔbhe bhɔŋ chi epin ene Mandem.

⁵ Ndu echi nɔ, nu ká mémáka epin ene eri echa ndũ neka eneka ne Yesu, mǎnu nkwo berinŋi menyin. ⁶ Ndu mémáka ndũ nerinŋimenyin bóŋ ká nkwo nekemémuet. Ne mémáka ndũ nekemémuet, tē ká kpirí. Ne mémáka ndũ nete kpirí, bóŋ ká epin ene bo Mandem bábhɔŋ bebhɔŋ. ⁷ Ne mémáka ndũ epin ene échyè Mandem maŋák, bóŋ ká ekɔŋ ne bati mbo böneréket amɔt ne mǎnkɔŋ bó mankem. ⁸ Mbák mǎndɔk ambi bekw menyin ebhen ndɔŋ ne ndɔŋ, nerinŋi ane bǎriŋi Acha ywese Yesu Kristo apú bhak ndéndem, ke beri befú ndũ yěntiki enyin ene bǎkù. ⁹ Ke yé agha ane menyin ebhen beru ndũ nepém eni achí nnémámík. Mbák épú nɔ, apú ghɔ menyin ebhen bechi nekɔ nesie, ne ághókóntik be Mandem asó bebú bhese aferé. ¹⁰ Bɔma, fyé yé ka betan ndu bekw menyin ebhen bétɔŋ be Mandem abhíŋi bhe ne ayap bhe tetep mboŋnyune mbák bákù nɔ bǎpú kwen wáwák. ¹¹ Ne Mandem apú rɔ ménéne mbĩnywɔp fúú, be mǎnchwe ndũ kefɔ eken Acha ne Mpepe ywese Yesu Kristo. Kefɔ ekɔ kebhi bhɔŋ ng-wenti.

Ntí ane Píta asinŋi ekáti ene

¹² Mbɔŋ ye nkaysi betik bhe menyin ebhen menkem, mpoknkem, yěndu bǎriŋi bhɔ ne bǎte kpirí ndũ menyin tetep ebhen bátɔŋ be. ¹³ Nkáysi be echi chak be ntík nókó bhe menyin ebhen ndu mbuét fá amík be báké bhɔre kenɔ, ¹⁴ tēndu ndíŋi mbo enyũ Acha ywese Yesu

Kristo ántɔŋ me be manywɔp aya fá amík ábhíki pere yá. ¹⁵ Ne mbɔŋ beghɔ be mpok nnán ndó mmik, mǎntik nókó menyin ebhen mpoknkem.

Enyu mmu ákwày berinŋi be menyin ebhen bechi tetep

¹⁶ Menyin ebhen séghàti nyaka bhe éti netwɔ Acha ywese Yesu Kristo ne betan ebhi bépú bakay. Besé babhɔŋ séghɔ kefɔ eki ne amík. ¹⁷ Mpok Mandem mmu achi Eta ántɔŋ keném eki ne betan ebhi, sebhak are ne Yesu. Séghók ndu Mandem mmu acha mankem árèm be, “Né chi Mɔwa. Nkɔŋ yi tontó. Áchyè me beyá kenókó.”

¹⁸ Besé babhɔŋ séghók eyɔŋ ene éfũ amfay mboŋnyune séchí nyaka ne yi amfay njie Mandem.

¹⁹ Éti yɔ, sérinŋi mboŋ néne echa enyu esí bé menyin ebhen baremé kepĩnti bǎrémé nyaka béchí tetep. Fíé yé ka ntí ndũ beyɔŋ ebhap, mboŋnyune béchí mbo eróŋŋ ene éghɔ amem ejuri. Dók ká ambi beghok beyɔŋ ebho krate mpok ane nywɔp néyi. Ndũ nywɔp enɔ, nembe [†] enen beti néghɔ amem bati yeka. ²⁰ Enyini mbi ene bǎbhɔŋ berinŋi chi be, menyin ebhen baremé kepĩnti bareme nyaka, ebhen bechi amem Ekáti Mandem, yé mmu apú kway besɔt kebon eki ánéne bhɔ ntá bho, ²¹ mboŋnyune yé ndemekepĩnti amɔt abhiki rem nyaka menyin ebhen befu ndu nkaysi nkwaŋwan. ^{††} Efóŋó Mandem ke áchwé nyaka bho anti, akw bó mándem menyin ebhen befu ntá Mandem.

Sɔt ka mpok ne batɔŋ nse

2 Baremé kepĩnti nsé báchi nyaka nenti bó Mandem. Nkúbhé enyu yɔ ke echi echɔŋ be batɔŋ nsé bábhɔŋ bebhesi nenti eneka mántɔŋ nɔkɔ be baraká nsé éti Mandem ne bapu ene eyɔ étwɔ bhɔ chi ne ménémé. Bátɔŋ ne mánisi be bábhíki rinŋi etayap mmu ákú bhɔ áféré ndũ kesem. Ne ndu bákù nɔ, ng-wenti yap ábep ancha. ² Chɔŋ beyá bho mánkono berɔ barak epúsí yap ne eyɔ enkɔ bo bachak mándem bebépti menyin éti mbi ane tetep. ³ Ne chɔŋ batɔŋ nse bhɔ mánsɔt beyɔŋ nse ndu berwɔ bhe be mányie menyin ebheka ne ngwáy yap. Mandem ánán àtàn bo te mpok ane afɔere ansem ne erɔp chi be mǎmbónŋ ntɔmsi yap.

⁴ Mandem abhíki rɔ nyaka bɔángel mándɔk ndéndem mpok bákú bebú, ke amese bhɔ amem nepi, ndũ neb-hɔet ane ágiri pyóó, afe bo aré ne ngem be mǎmbák are

[†] Nembe enen beti chi Kristo. ^{††} Mbɔk bo bákaysi be ene ebhɔŋ bebhak chi bé “Menyin baremé kepĩnti bǎrémé bébhíki fu chi ndũ nkaysi nkwaŋwan”.

te mpok manyé ankway. ⁵ Abhíkí rɔ nkwo bo abhen bábhíkí bhɔɔ mpok ne yi, ndu mpok Nóa. Ató eghorí manyier éwáy bõbhɔ mankem. Apeme chí ndiere Nóa mmu ághàti bho be mámbák chak besí Mandem. Ne apeme bo bachak bati tándrámɔt. ⁶ Bãriɔi nkwo be Mandem anánjá nyaka bo Sódóm ne Gomóra mpok yi átó ngo are. Ásɔɔ bhɔ krokotok, be eyɔ émbák mbɔ eriɔ ntá bo abhen bábhíkí bhɔɔ mpok ne yi. ⁷ Mpok yɔ, apémé Lɔt mmu achí chak, yi mmu bepɔ barak épúsi ane bõ bebú bhɔ bákù, áchye nyaka yi esɔɔɔri anti. ⁸ Áchɔkɔ nyaka ne bebéptí bõbhɔ, angɔ nɔkɔ bebéptí barak ane bo bákù yéntiki nywɔp ne angok nɔkɔ bepɔ menyin ebhen bo bárèm. Bebepti menyin ebho béchɔɔti nyaka ntí eni amem tontó mbɔnyune yímbɔɔ achi nyaka mmu chak. ⁹ Menyin ebhen bétɔɔ bhese be Mandem Acha aríɔi ndu áfere bo abhen bákù menyin mbɔ enyú bo Mandem bábhɔɔ bekɔ, ne ndu átémsi bo abhen bápù chak, be ntemsi yap ambak ne bhɔ te ndú nywɔp enen manyé. ¹⁰ Aríɔi nkwo bákáká ntianywɔp ane mmuet eyap éɔwaka be mánkɔ ne bo abhen bábyak befóɔ ebhen bébhɔɔ betan.

¹¹ Yéndu bɔángel bacha bhɔ ndú betan bápú rem bebéptí menyin. Bápú sɔkɔti bhɔ ne bápú rem ebubɔ éti yap besí Eta Mandem. ¹² Ke batɔɔ nse bhɔ bárèm menyin mbɔ enyú mmuet eyap étɔɔ, mbɔ nyábhí ené bábhɔ chi be mankem mangway. Bábhɔɔ béway bhɔ mbɔ nyábhí. ¹³ Bábhɔɔ béchye bhɔ esɔɔɔri mbɔnyune bo báchye bo bachak esɔɔɔri. Bo abhen báyan menyie nepém, Manjá amap chi bekɔ nɔ yé chi ne ngósi chu-u. Beriɔ ebhap bétwɔ ne ntíanwɔp ntá yeka. Báchɔkɔ ne bhe manyié nenyié ke bákù chi bebéptí menyin ebhen béchye bo manjá. ¹⁴ Ne bákù barak épusi ne amik, ne ekwak bekɔ bebú epu may bo anti. Bárwɔ bo abhen bábhíkí noko Yesu. Bati yap achi chi bati bõ ngwáy. Ntémsi Mandem anán achi ne bhɔ. ¹⁵ Bárɔ mbi ane achi chak, máném ebhi. Bákù chi mbɔ Bálam, † Mmɔ Boas ákɔɔ nyaka békɔ bebú be ámbɔɔ nsáy-nkáp, ¹⁶ ke báji yi éti bebú ebhi. Ekɔ mpɔɔɔ batu ane apu rem kepi arem kepi ntá yi ne eyɔɔ nkwaɔwan, akɔ yi andɔ ebhokori enyin ene yi ákù nyaka.

¹⁷ Batɔɔ nse bhɔ báchi chi babhok manyier ane manyier ápú nyáy are. Báchi mbɔ nebhan enen mbúéɔ ápɔkɔ ne manyier kefú are ánkwen. Mandem aghókó ebhak ene égiri pɔɔ abhure ntá yap. ¹⁸ Bápányu, mándeme nɔkɔ menyin ebhen bechi chi echinɔti. Mánù nkwo berwɔ bo abhen báyan befap mmuet ne nkwo bhɔ abhen bekwené bechi ne bhɔ. Mánù méɔkɔti bhɔ bé mánkɔ nókɔ bepɔ barak épusi ane mmuet eyap éɔwaka be bo mánkɔ mbɔ enyú bõ babhɔɔ bákù. ¹⁹ Báfyé bhɔ barier bekɔ mánkáysí be chɔɔ bõ mámbɔɔ ngángan bekoɔo netɔɔ enese, ené bõ babhɔɔ bachi basémé bebú. Yéntiki enyin ené ebhɔɔ betan amfay mmu, mmu wu ábhák chi nsem ntá enyin eyɔ. ²⁰ Mbák bo mándíɔi Yesu Kristo mmu achí Acha ne Mpeme ywese, ne mámbue menyiní mmik ebhen bégwɔt bhɔ

† Bálam abhɔɔ nyaka beyá ekwak bebhɔɔ akap ane mfɔ Bálak áyan bechye yi, kpát aka bekɔ bebú ntá bo Israel. Nɔmba 11.22-24, 22.16.

gwɔt, ke mámpet mándɔ menyin ebho mængwɔt bhɔ ne betan ndú nepém enap, nte ane bo bábhák aré áber ancha ane bõ bachi nyaka are mpok bábhíkí re riɔi Yesu Kristo. ²¹ Eri nyaka mbɔɔ be báké riɔi enyú mmu abhak chak écha bo beriɔi, ke mámpet mánjibhiri mmuet, mándɔ bebhé Mandem áchye, kepere koɔo bhɔ. ²² Enyin ené éfakari ne menyú bo bhɔ étɔɔ be bakay ané árém be, “Mmú ágwɔ enyin ampetsnem anyie yɔ”, ne be, “Báso akók ampetsnem anyɔp mmuet ndú batɔɔ”, achi tetep.

Enyin Píta areme éti netwɔ Yesu

3 Bõma, né chi ekáti ené ejwi bepáy ndu bekáti ebhen nsiɔi bhe. Ndu bo bepáy menkem, nchi tik be menyin ebhen mánanã bãriɔi, ndu bekwak mámbɔɔ nkaysi ane achi chak. ² Nsiɔi bekɔ mántik nɔkɔ menyin ebhen baremé kepinti Mandem bákémé tétetep be bébhɔ befakari, ne be mántik nkwo menyin ebhen Acha mmu achi Mpeme ywese afere ntá bõnto aghati bhe be mánkɔ nɔkɔ. ³ Enyiní mbi ene bábhɔɔ beriɔi chi be mpok ane netwɔ Yesu Kristo áróbhé kekɔt, bo bátwɔ chɔɔ abhen báway bhe éti menyin ebhen mánokó, mánkɔ nɔkɔ chi bebéptí menyin ebhen bífú bo anti. ⁴ Chɔɔ mámbebhe nɔkɔ bhe be, “Yí afyé nyaka barier be ápetnsem, atwɔ ké? Tesáy bɔtayese bágú, menyin bébhúét chi enyumót mbɔ mpok ane Mandem ághókó mmik.” ⁵ Bágɔkɔntik bé Mandem aghókó mfay tétetep chi ne eyɔɔnyu eyi, akɔ mmik afú ndú manyier amen achi nyaka mbánekem. Ne manyier ke yi ásré ághókó mmik. ⁶ Ne nkúbhé manyier ke Mandem áchɔɔti mmik. ⁷ Ne nkúbhé eyɔɔnyu ke Mandem abhure mfay ne mmik ane echɔɔ menon ngó ansɔɔ mfay ne mmik, ke anaɔa bo abhen bápú mbɔ enyú bo Mandem bábhɔɔ bébhak, ndú nywɔp manyé.

⁸ Ke abhén ekɔɔ, bábhíkí bhɔɔ beghɔkɔntik enyin ené émɔt! Ne Eta Mandem, nywɔp nemɔt nechí mbɔ nká mamié, ne nká mamié achi mbɔ nywɔp nemɔt. ⁹ Mbɔk bhɔ bákaysi be Mandem áchɔɔti mpok tontó ndu bébhúere barier ami. Ápú chɔɔti mpok mbɔ enyu bõ bákáysí. Áker chi ntí ne bhe, ndu ápú yan be yé mmu angu anem. Áyan chi be yéntiki mmu ántíknsem ndú bebú bhi. ¹⁰ Ke nywɔp enen Yesu Acha ápétnsem nétwɔ chɔɔ mbɔ ngéɔ. Mpok yɔ, chɔɔ nebu néngwat wóó ne eyɔɔ etanatan, nénémsi. Yéntiki enyin ené echi amfay énsayri amem ngó, enemsi. Ne mmik ansɔɔ ne yéntiki enyin ene echi aré.

¹¹ Téndu menyin ebhen menkem bebhɔɔ chɔɔ besayri, ménemsi enyu eyɔ, ébhíkí ri nɔ be yéntiki mmú ywaka ámbúéré nepém eni pépép, ambak mbɔ enyú mmu Mandem ábhɔɔ bebhaka? ¹² Ne ndú mánon ne nebhakántí nywɔp enen Mandem átwɔ, kɔ nókɔ ká yéntiki enyin be néntwɔ ayak. Ndú nywɔp enɔ, ngó ásrɔɔ mmik nkem, ne besɔɔ ngó ménkɔ yéntiki enyin ene echi amfay ensayri. ¹³ Ke békoɔo barier Mandem, sénon mfay nko ne mmik nko. Yéntiki mmu ane ábhákánti aré, ábhak chak besí Mandem.

¹⁴ Abhén ekɔɔ, téndu mánon ye be menyin ebhen memfakari, fyé ká betan ndu bekɔ Mandem angɔ be

băchi pépép, kebhóŋ bekwéné, ne be besí Mandem kprák achi ne bhe. ¹⁵ Ne sɔt ká ekébhénti Acha mbɔ mbi ané yi áchyè bho be mándó yi ámpémé bhɔ. Echi nkúb-hé mbɔ enyũ mómáyese Pɔl mmu sékòŋ ásíní nyaka nkwa ntá yeka ne neríŋndak enen Mandem achye yi. ¹⁶ Asíní, andeme nɔko amem bekáti bhi menkem éti menyíŋ ebhen. Mbɔk menyíŋ bechi amem bekáti ébhen yi asíní ebhen bébèmuet bejwimem. Ne bo abhen bábhíki ríŋi menyíŋ ebhɔ, ne bábhíki te kpirí, báyibhiri menyíŋ yi asíní, mángati nɔko bho chi menyíŋ bechak

ebhen bepú ndón amɔt ne menyíŋ ébhen yi ásíní. Ndu bákè nɔ, bábhíŋi chi ménémé amuet. ¹⁷ Abhen ekɔŋ, tɛndu bǎríní menyíŋ ebhen ambi ambi, sɔt ka mpok bé bekwéné bo abhen bápú bhɛere bebhé béké pɔkó bhe mándɔp chi bo abhen bábhíki te kpirí. ¹⁸ Ke dók ká ambí bego ndũ neríŋi ane bǎríní Yesu Kristo mmu achi Acha ne Mpepe ywese, mándɔk ambi bégó ndu bébhak enyuné berɛndu bhi bébhák ne bhe. Kenókó kémbak ne yi néne, ne mpoknkem.

1 Jñn

ene mbi

Ντί ανε Jñn ásíñí ekáti ene

1 Ekáti ene érèm ðti Eywñ ene echi te mpok ane báb-híkié ghoko mmik. Séghók ðti yi, séghó yi ne amík, séyíñí yi, ne sétok yi ne amw. Eywñ áchye Nepém. ² Nepém abhési nyaka ne ségho yi, ne sérèm ðti yi. Séghàti bhe ðti Nepém. Abhíki bhwñ ngwenti ne achi nyaka ne Eta ke ábhesi ntá yesé. ³ Séghàti bho ðti mmũ ane séghó, ne séghók menyíñ ebhen yi átóñó, bé be nkwo mǎmbwñ nechemémuet ne bhese. Ne, sayri sayri, nechemémuet enese enw nechi ne Eta ne Móywi Yesu Kristo. ⁴ Nchí siñ be menyíñ ebhen be mañák amese anjwi pwt.

Mandem achi Bediere

⁵ Mbok ane Móywi áchyé bhese be séngátí bhe achi be, “Mandem achi Bediere, ne ejuri epu ne yi wawak.” ⁶ Mbák sérèm be sébhwñ nebharémuet ne Mandem, ke sénkw nkwo amem ejuri, no sésé chi nsé, ne sepu korjo tetep ane Mandem ákú séríñí. ⁷ Ke mbák sékò ndũ bediéré mbo enyu yímbwñ áhí Bediere sébhwñ nechemémuet ne bati. Ne manwñ Móywi Yesu anso bhese amfere ndũ bebú menkem. ⁸ Mbák séndém be sepu bõ bebú, nó sérwò chi mmuet ne tetep apú amem bati yesé. ⁹ Mbák sénsu bebú bhese ntá Mandem, á-fonjori bhese, ne amfere besé bebú anti, ankú sémbak pépép besí bhi. Yí apú nók bebhure bariép ami, ne ndiere enyíñ ene echi chak ké yi ákú. ¹⁰ Mbák séndem be sébhíkié kú bebú wáwák, nó sést Mandem mbo nsense, ne nó Eywñ eyi épú amem bati yesé.

Kristo até besí Eta ðti yesé

2 Bõbha, ntí ane mésíñ be menyíñ ebhen chi be ménkwák bhe bǎké kú bebú. Ke mbák mmu akú bebú, sébhñ mmu amwt ane até besí Etayese ðti yesé ne ãñikmuet be yi amfonjori bhese. Mmũ wu chi Yesu Kristo mmu achi chak besí Mandem. ² Yí ke achí akap ané ápòk bebú bhese. Ne ðti yi, Mandem áfõñori bebú bhese, ne puyé ndiere bebú ebhese, ke bebú bo mankem.

³ Ne enyíñ ene ékú séndíñ be serwñ chi bo abhen báriñ Mandem chi nekú ane sékú menyíñ ebhen yi áyàñ sénkú. ⁴ Mmu ane árèm be, “Ndíñí Mandem” ke yi kebháká kú menyíñ ebhen Mandem áyàñ bo mankú achí nsense ne tetep apu ne yi. ⁵ Ke yé agha ane ábhure Eywñ Mandem, ekwñ Mandem ejwi yi anti pwt. Eywñ ke ékú séndíñ be sebhare mmuet ne yi. ⁶ Mmu ane

árèm bé abhat mmuet ne Mandem, abhwñ bebhure nepém eni mbo enyú Yesu ákú nyaka.

Ebhé esí ene echi ekw

⁷ Abhen ekwñ, ebhé ene mésíñ ntá yeka néne épú ebhé ekw. Chí nkúbhé ebhé ene báriñ te mpok ane bábho bekorjo Yesu. Ebhé éré chi enyíñ ene mãnan bǎghókó ne batú. ⁸ Yé nw, nchí siñ be ðti ebhé ekw ene étñ kponjorwñ ndũ nepém Yesu ne ndũ nepém eneka, mbwñyune ejuri éfæt, ne bediéré ebhen tetep ménáñ bégñ.

⁹ Mmũ ane árèm be, “Nchí kw amem bediéré” ke ampap nkwo ntí manó, abhét amem ejuri. ¹⁰ Mmũ ane ákóñ bati, ákò amem bediéré. Ne yéñyíñ épú bhak ndũ nepém eni ene ékway bekú yi ankwen ndũ bebú. ¹¹ Ke mmũ ane ápábhé mómayi, achí amem ejuri ne ákò amem ejuri, keríñ ebhak ené yi árñ mbwñyune ejuri ene yi achi amem ékú yi achi mbo nnémámík

Ebhíki ri menyíñ ekwñ ne mmik

¹² Bõbha, nchí siñ ntá yeka mbwñyune Mandem afõñorí bebú ebheka ðti Yesu Kristo. ¹³ Bwtá, nchí siñ ntá yeka mbwñyune báriñ yi Mmu ánáñ achi nyaka te mpok bábhíkié ghoko mmik. Besak, nchí siñ ntá yeka mbwñyune mãnu ne mbúmbú, krate bǎst awónem.

¹⁴ Bõbha, nchí siñ ntá yeka mbwñyune bárcwñ chi bo abhen báriñ Eta. Bwtá, nchí siñ ntá yeka mbwñyune báriñ mmu ane ánáñ achi nyaka te mpok mmik ábhíkié bho. Besak, nchí siñ ntá yeka mbwñyune bábhwñ betañ ne Eywñ Mandem echi amem bati ayeka, ne mãnú ne mbúmbú bǎst awónem

¹⁵ Bǎké nyíñ ekwñ ne mmik, ne yé chí menyíñí mmik. Ekwñ Eta epu amem ntí mmu ane ányíñ ekwñ ne mmik.

¹⁶ Menyíñ ebhen bo báfyè ngoñw aré ndũ béchyè bh mañák, ne menyíñ ebhen amík ayese ákwèn are enkú sémbwñ ekwak bebhwñ bh, ne beyá menyíñ ebhen békú bo abhen bábhwñ bh báyõñmuet, bó menkem bífú chi ndũ mmik bebú-ne. Bépú fu ná Eta. ¹⁷ Ne mmiki ne áfure fuet ne menyíñ ebhi ebhen bo máñwaka bebhwñ. Ke mmu ane ákú menyíñ ebhen Mandem áyàñ bo mánkú, ábhak nepém mpoknkem.

Mũmpap Kristo

¹⁸ Bõbha, mmik arwñ chi kekwt memay. Bǎké ghkwñtik be séghati nyaka bhe be mũmpap Kristo átwò. Yé chí néne, beyá bõmpap abhen Kristo mãnan bátw. Eywñ ékú bese séríñí be mpok ane mmik ámay achi kekwt.

¹⁹ Bõmpap bhõ báfù chi ndũ nkwo ywese. Ke bápú nyaka mbõj bõ-bhese. Mbõ báchí bõnkwo ywese tetep, mbõ bápõr ne bhese. Ke bápõ bhese be émbák kponõronj be bápú ne bhese. ²⁰ Ke mbák chi bhe, bápú enyu eyõ, mbõnyune Mmũ ane achi Nyájá † anéné bhe amik, ne be mankem bãrĩj tetep Mandem. ²¹ Mpú sijn be be bãbhíkí rĩj tetep. Nchí sijn be chi ndũ bãrĩj tetep ne bãrĩj be baraká nsé apu fu ndũ tetep Mandem. ²² Sayri sayri, nsense chi agha? Chi mmu ane abhiki ka be Yesu chi Mpeme ane Mandem afyé nyaka bariep be átõ. Enyũ mmu wu ke achi mũmpap Kristo. Ábhíkí noko Eta ne Mmõ. ²³ Mmũ ane ábhíkí ka be Mmõ achi Mpeme ane Mandem átõ apú kway bebhak mmu Eta. Ke mmũ ane árẽm kponõronj be Yesu achi Mmõ Eta, abhõj nebharémuet ne Eta. ²⁴ Dõ ká menyij ebhen bãghókõ te nebhõnet mémbak amem bati yeke. Mbák mãndõ menyij ebhen bãghókõ te nebhõnet mémbák amem bati ayeka, bápú rõ bebhak ndũ nebharémuet ne Mmõ ne Eta. ²⁵ Ne enyij ené Kristo yimbõj afyé bariep bechye bhese chi nepém enen nebhiki bhõj ngwenti?

²⁶ Nsijn be menyij ebhen be ménkũ mãndij bõbhõ nõ báyàj berwo bhe. ²⁷ Ke Kristo achyé bhe Efõjõ Bedyere Mmu achi ne bhe. Bãbhíkí chep ye mmu ane ákway betõj bhe menyij ebhen bechi tetep. Efõjõ Bedyere átõj bhe menyij menkem ne yẽntiki enyij ene yí átõj bhe echi tetep. Nsé apu arẽ. Nchí ghati ye bhe be, nkúbhé mbõ enyũ Efõjõ Bedyere átõj bhe, bãké rõ bebhak ndũ nebharémuet ne Mmõ.

²⁸ Bõbha, bãké rõ bebhak ndũ nebharémuet ne Mmõ, be mpok ane yí ápètnsem fá amik, mãmbõj mañák begõ yí, kebõj becháy ne ntíanwõp besí bhi mpok yí átwõ. ²⁹ Bãrĩj be yí achi chak besí Mandem. Bãbhõj ye berĩj be yẽntiki mmu ane ákũ menyij ebhen bechi chak besí Mandem achi mmõ Mandem.

Erĩj ene bõ Mandem echi kekõri ne ene bõ Satan

3 Ghõ ká ndu Etayese áre kõj bhese. Akõj bhesé tontõ kpát äbhĩj bhese be bõbhi, ne sechi bõbhi tetep. Ntĩ ane bõ mmik babhiki rĩj be sechi bõ Mandem chi be bãbhíkí rĩj Mandem. ² Abhen ekõj, séchí bõ Mandem néne, yẽ nõ, bãbhíkire tõj bese enyu sébhàk mburé mpok Kristo ápètnsem. Enyij ene sérĩj chi be mpok yí ábhèsi chõj sémbak mbõ yí mbõnyune séghõ enyu yí achi. ³ Ne yẽ agha ane ábhákánti be chõj émfakari enyu eyõ, äbhère nti eni pépép mbõ Kristo.

⁴ Yẽntiki mmu ane ákũ bebú, chi mmu ane ápú bhære bebhé Mandem, ne békũ bebú chí bekwen bebhære bebhé Mandem. ⁵ Bãrĩj be Yesu atwõ nyaka fá amik chí beferẽ bese ndũ nepemé bebú, ne bebú bépú ne yí. ⁶ Yẽ mmu ane ábhat mmuet ne Kristo ke andõk ambi bekũ bebú apú. Mmu ane ábhéet bekũ bebú átõj be yí abhiki re ghõ Yesu ne abhíkí rĩj yí wáwák.

⁷ Bõbha, bãké rõ yẽ mmu ándwõ bhe. Mmu ane ákũ menyij ebhen bechi chak achi chak mbõ Yesu. ⁸ Mmu ane árõj ambi bekũ bebú, chi mmu Satan, mbõnyune

Satan abho bekũ bebú te ndũ nebhõnet. Ntĩ ane Mmõ Mandem átwõ fá amik chi bechõjti betik Satan.

⁹ Mmũ ane árõbhé chi mmõ Mandem, apú pere kũ bebú mbõnyune nepém Mandem nechi ne yí. Ne apú kwáy berõj ambi bekũ bebú mbõnyune Mandem ákũ yí abhõj nebhe nekõ. ¹⁰ Ghõ enyij ene ékũ sèndij bo abhen bachi bõ Mandem ne abhen bachi bõ Satan nõ. Yẽ agha ane ápú kũ menyij ebhen bechi chak besí Mandem apú mmõ Mandem. Echi enyumõt ne mmũ ane abhiki kõj nti.

Bo Mandem babhõj bekõj bati

¹¹ Enyij ene bãghókõ te nebhõnet chi be sébhõj bekõj bati. ¹² Séké bhak mbõ Ken mmu achi nyaka mmõ Satan, mbúmbũ, ékũ awáy mómayi Ábel. Awáy manõ ndaká yí? Awáy manõ mbõnyune menyij ebhen yí akũ bebep nyaka, ke ebhen manõ bebhak chak besí Mandem. ¹³ Bõma, éké bhak ye enyij maknkay ntá ye-ka mbák bõ mmik bápõr bhe. ¹⁴ Sérĩj be séfú ndũ newú séchwe ndũ nepém mbõnyune sékõj bati bõnkwo. Mmũ ane ábhiki kõj nti mũnkwo abhéet ndũ newú. ¹⁵ Yẽntiki mmu ane ápõr nti achí ngwayti bho. Ne bãrĩj be nepém enen nebhiki bhõj ngwenti népú bhak ne ngwayti bho. ¹⁶ Enyij ene ékũ sèndij enyij ene bãbhĩj be ekõj chi nechye ane Yesu achyé nepém eni eti yese. Ne bese nkwo sébhõj beka, yẽ chí newú, eti bati. ¹⁷ Mbák mmu abhõj menyij mmik ke aghõ nókõ mómayi angwõt nti ne yí, ná ekõj Mandem ebhak yí antĩ? ¹⁸ Bõbha, sèndõ berem chi ne eyõjõnyu be sékõj bati. Sèntõj tetep be sékõj bati ndũ menyij ebhen sékũ.

Ekõj ene sébhõjõ ne bati efyé bhese nti besí Mandem

¹⁹ Ekõj ene sébhõjõ ne bati ke ékwàk bhese babhõj sèndij be séchi bõ Mandem mmu achi tetep. Eyõ efyé bese nti ndũ mpok ane sènikmuet ntá Mandem, ²⁰ Yẽ chí mpok ane bati yesé átõj bhese be séchí bõ bebú, sépú bhõj becháy besí Mandem mbõnyune nkaysi Mandem achá ane achi amem bati yese ne yimbõj arĩj yẽntiki enyij. ²¹ Abhen ekõj, mbák bati yese ápú jĩ bhese sépú bhõj becháy besí Mandem mpok sènikmuet. ²² Ne ächye bhese yẽntiki enyij ené sènikmuet be yí anchye bhese mbõnyune sébhère bebhe bhi ne sékũ menyij ebhen béchye yí mañák. ²³ Ne ebhé eyi chí be sènökõ Yesu Kristo mmu achi Mõywi ne be sènkõj bati nkúbhé mbõnyũ yí aghati bhese be senkũ. ²⁴ Bõ mankem abhen bãbhère bebhe Mandem chí bõ abhèn bãbhõjõ nebharémuet ne yí, yí abhõj nebharémuet ne bhõ. Ne enyij ene étõj bhese be Mandem achi ne bhese chí Efõjõ yí mmu yí achye bhese.

Enyũ enyij ené éfũ ntá Efõjõ Mandem

4 Abhen ekõj, bãké noko yẽntiki Efõjõ, ke bãbhõj bechak ené echi ansem enyij ene mmu árẽm ndu begõ mbák chí Efõjõ Mandem mbõnyune, baremé kepĩnti nsé báya fá amik. ² Enyij ene ékũ mãndij mbák Efõjõ Mandem achi ne mmu chí be yẽ agha ane árẽm kponõronj be Yesu Kristo asõ nyaka mmuet

† Ané achi Nyájá: Kristo.

nkwañwan atwó fá amík, Efójó Mandem achi ne yi.
³ Ne yěntiki mmu ane ápú rem kpóhórón be Yesu atwo nyaka fá amík mbo nkwañwan, efójó ene ébhak ne yi epu fu ntá Mandem. Enyu mmu wu ábhón chi efójó mūmpap Kristo ane bāghòk nyaka be átwò fá amík, ne anáñ achi fá amík néne.

⁴ Ke bōbha, bāchí bo Mandem, ne mānanj mānu ne baremé kepinti nsé bāsot awónem, mbonyune mmū ane achi ne bhe atan achá ane achi fá amík. ⁵ Baremé kepinti nsé chí bō mmik ane. Éti yo ké bo bátòn menyin ebhen bechi chi nkaysi bō mmik ne bō mmik bāghòk bhó. ⁶ Ké séchí bo Mandem ne yěntiki mmu ane árínj Mandem āghòk enyin ene sétòn. Mmu ane apu mmū Mandem apú ghok bhese. Enyu eyo ke sérinji mbák Efójó Mandem mmu ákù bo mándinji tetep ane Mandem ke achi ne mmu, ne mbák efójó ene érwò bho ke echi ne mmu.

Mandem akonj bese, ne sébhonj bekonj bati

⁷ Abhen ekonj, séndók ambi bekonj bati mbonyune ekonj éfù chi ntá Mandem. Ne mmu ane akonj bo achí mmó Mandem ne arinj Mandem. ⁸ Mmu ane abhiki konj bo, abhíki rinji Mandem mbonyune Mandem chi Mmū ekonj. ⁹ Mandem atōñ ekonj ené yi ábhónj ne bhese ndū átó Njanja Móywi fá amík be sémfúét ntá yi sémbónj nepém. ¹⁰ Séngó ekonj ene mbónj ndu échí. Puyé be sekonj Mandem, ke chí bé Mandem akonj bhese kpát ató Móywi mbo akap ané ápókó bebú bhese, be yi amfonjori bhese. ¹¹ Abhen ekonj, tēndu Mandem akonj bhese tontó enyu ené, sébhonj bekonj bati nkwa. ¹² Yé mmu abhíki re ghó Mandem ne amík. Ke mbák sénkonj bati, Mandem ábhak ne bhese ne ekonj eyi enjwi bhese anti poot.

¹³ Ne enyin ene ékù séndínj be séchi ne Mandem mpoknkem ne be yí achí ne bhese mpoknkem chí Efójó yi ene yi achye bhese. ¹⁴ Séghò ne amík, ne sérém be Éta ato Móywi Yesu fá amík mbo Mpeme yěntiki mmu. ¹⁵ Yé agha ane árém kponjorón be Yesu chi Mmó Mandem, Mandem ábhonj nebharémuet ne yi, ne yí ábhónj nebharémuet ne Mandem. ¹⁶ Besé babhonj sérinji ye ne sénókó be Mandem akonj bhese tontó.

Mandem chi Mmū ekonj, ne mmu ane ákònj bati ábhonj nebharémuet ne Mandem ne Mandem ábhatmuet ne yí. ¹⁷ Enyu ené sékway berinji be ekonj Mandem ejwi bese anti poot chi be nywop Mandem átàn bo sepú bhonj becháy, mbonyune séchí mbo Móywi ndū nepém enesé fá amík. ¹⁸ Becháy bépú ndū ekonj. Ekonj ene éjwí poot éfère mmu becháy anti. Mmu ane becháy bechi yi anti áchày chí ntemsí. Ne mmu ane ábhónj becháy chí ane ekonj Mandem ebhíki jwi yi anti poot. ¹⁹ Sebhonj ekonj amem bati mbonyune Mandem ayambi akonj bese. ²⁰ Mbák mmu árém be akonj Mandem ke ampap nti nkwa, no mmū wu achi nsense, mbonyune mbák mmu abhiki konj nti nkwa ane yi ághò, ná yi ákway bekanj Mandem mmu yi apu ghó ne amík? ²¹ Ne ebhé ene Mandem achye bhese echi be mmu ane akonj Mandem abhonj bekonj nti nkwa nkwa.

Mmu ane anoko be Yesu chi Kristo achi mmó Mandem

⁵ Yěntiki mmu ane ánókó be Yesu chi Mpeme Mandem afyé nyaka bariep be áto achi mmó Mandem. Ne yěntiki mmu ane ákònj chi ákònj móywi nkwo. ² Sérinji be sekonj bō Mandem tetep mbák sékonj Mandem ne mbák sébhère bebhé bhi. ³ Bekonj Mandem chi bebhère bebhé bhi. Ne bebhère bebhé bhi puyé etantí enyin, ⁴ mbonyune yěntiki mmu ane Mandem áchyé nepém nekó ànù ne mmik ansore noko chi awónem. Ne enyin ene ékú sénù sénsot awónem chí ndu sébhonj neka be Yesu achí Kristo. ⁵ Agha átàn ancha mmik? Chi ndiere mmu ane ánókó be Yesu chí Mmó Mandem.

Mbonj Mandem achi ntísie ntá Yesu Kristo

⁶ Né chi Mpeme Mandem afyé nyaka bariep be áto. Atwó fá amík, bájwiti yi ne manyiep. Étaré nókó manonj mi arók amík. Ne Efójó Bedyere achí ntísie be Yesu Kristo árém chi tetep. ⁷ Ene étòn bé batísie abhen bárém bé Yesu chi Kristo bāchí bārát. ⁸ Batisye bho bati árát chí Efójó Bedyere ne manyiep, ne manonj, ne bárém chí enyin émot. ⁹ Mbák bakwañwan bárém menyin ebhen bō bārínj sénoko bhó. Sébhonj yé menoko enyin ene Mandem árém éti Móywi écha ene nkwa árém mbonyune yi achi Mandem. Ne Mandem até ntísie éti Móywi. ¹⁰ Échí ye be yé agha ane anoko Mmó Mandem, árinj amem nti eni be enyin ene Mandem areme éti Móywi echi tetep. Bō abhen bābhíki noko bárém be Mandem àsè chi nsé mbonyune bō bābhíki noko enyin ene yi árém éti Móywi. ¹¹ Ne enyin ene Mandem árém éti Móywi chí be yí áchyé bhese nepém enen nebhiki bhonj ngwenti ne nepém eno néfù chí ntá Móywi. ¹² Échí ye be yé agha ane ábháré mmuet ne Mmó Mandem, ábhónj nepém enen nebhiki bhonj ngwenti. Ne mmu ane abhiki bhat mmuet ne Mmó Mandem abhiki bhonj nepém eno.

Beyonj ngwenti

¹³ Nsinj menyin ebhen ntá yeka bo mānókó Mmó Mandem ndu beke mándinji be mānanj bābhonj nepém enen nebhiki bhonj ngwenti. ¹⁴ Ne mpok sénikmuet sépú makati mbonyune sérinji be yěntiki mpok ane sénikmuet éti enyin, áchye bhese yo mbák enyin ene séyàn ékó ndónj amot ne nkaysi yi. ¹⁵ Ne mbák serinji be sénikmuet yi ángók bhese, sébhonj ye bérinji be yi anáñ áchyé bhese yěntiki enyin ene sénikmuet be yi anchye bhese.

¹⁶ Mbák mmu yweka ángó nti mmū Mandem ndū ákù bebú ebhen bepu twó ne newú, ánikmuet ntá Mandem ne chonj Mandem anchye mmū wu nepém. Bebú bechi ebhen bétwò ne newú, ke mbíki rem be mmu ánikmuet éti mmu ane ákú enyū bebú ebho. ¹⁷ Bekwéné menkem chí bebú. Ke bebú bechi ebhen bepu twó ne newú.

¹⁸ Sérinji be mmu ane Mandem áchyé yi nepém nekó apú pere konj beke bebú mbonyune Mmó Mandem achi ne yi ne ákém yi enyu ene Satan apu kway beke yi yényin. ¹⁹ Sérinji be sechi bō Mandem ke bō mmik mankem bāchí amó mbúmbé. ²⁰ Sérinji bé Mmó

Mandem atwo anéné bati ayese amem be séndíí
Mandem mmu achi tetep. Néne, sebhare mmæet ne
Mandem mbɔ enyũ sébháré mmæet ne Mýwi Yesu

Kristo. Yí aywíntí kě áchí Mandem tetep ne yí kě áchyè
nɛpém enen nebhiki bhɔŋ ngwenti. ²¹ Bǔbha, bǎké bhɔŋ
yěnyíŋ bekɛ ne bɔ mandem nsé.

2 Jñn

ene ejwi bebay

Jñn àtò bakak ntá bo abhen yi ásìnjí ekáti ene

1 Με Jñn mñnti bakojo Yesu amɔt kě nchí sijn ekáti ene. Nchí sijn ntá ye, wɔ máyese ane Mandem áyáb-hé ne ntá bǔbhe. Nkɔɔ be tetep, ne puyě chi me awánti kě nkóɔ bhe. Yěntiki mmu áchák ane áriɔɔ tetep Mandem akɔɔ be. ² Nkɔɔ be mbɔnyune besé séríɔɔ tetep ane ábhák amem bati ayese ne abhak ne besé te ndũ neɔkómik enen nétwò. ³ Mandem Eta ne Yesu Kristo mántóɔ besé berĩndu, mángó bhesé ntínso, ne mánchye bhesé kpák ndu sékòɔ tetep Mandem ne ndũ sébhòɔ ekɔɔ ne bati.

Sénkóɔ tetep sénkɔɔ bati

⁴ Mbǔɔ nyaka beyǎ maɔák ndu betemeri mbɔk bǔbhe ne begɔ be bó bákòɔ tetep Mandem nkúbhé mbɔ enyũ Mandem Eta ághátí besé sénkú. ⁵ Máyese, nchí níkmæet be sénkɔɔ bati. Ene épu ebhé ekɔ. Méchyè wɔ chi nkúbhé ebhé ene séríɔɔ te mpok sebho bekojo Yesu. ⁶ Ne ekɔɔ ené tetep chi bekw enyɔɔ ene Mandem ághátí bhesé senkw. Ebhé Mandem érem be sénkɔɔ bati nkúbhé mbɔ enyũ bághókó te nebhònet. ⁷ Nchí rem nɔ mbɔnyune bó abhen bárwò bati bachi yěntiki ebhak. Bábhíki ka be Yesu Kristo atwɔ nyaka fá amik mbɔ

nkwǎɔɔɔ. Enyũ mmũ wu achi mmu amɔt ndũ mpáy bho abhen bárwò bho, ne achí mǔmpap Kristo. ⁸ Sɔt ye-ka mpok bé bǎké kw betik ndéndem, kebɔɔ nsáy ndũ betik ebɔ. Sɔt ká mpok enyu ene bǎbhòɔ nsáy ye-ka nkem.

⁹ Dijní ká be yě agha ane ápu pere kojo menyɔɔ ebhen Kristo átóɔ, ke ámàka nkaysi achák aré, apú bhat mmæet ne Mandem. Ke mmu ane áròɔ ambi bekojo menyɔɔ ebhen Kristo átóɔ, Eta ábhák ne yi, Mýwi nkwa ábhak ne yi. ¹⁰ Étoɔ ye be mbák mmu átwò ntá ye-ka ane átoɔ menyɔɔ ebhen bepu ndóɔ amɔt ne ebhen Kristo átóɔ, yě mmu yweka áké syepti mmũ wu amem eket eyi. Yě chí bekaka yi bǎké kaka. ¹¹ Nchí rem nɔ mbɔnyune yěntiki mmu ane ákàka enyũ mmũ wu áchèm mmæet ne yí ndũ bebú ebhi.

Beyɔɔ ngwenti

¹² Mbǔɔ beyǎ menyɔɔ bechak beghati bhe, ke mbíki yaj befyè bhɔ menkem amem ekáti ene. Mbǔɔ nkaysi bétwɔ begɔ bhe be séndem keri besí ne besi, bé maɔák amese anjwi pɔɔt.

¹³ Bɔ mómayeka ane ngré ane Mandem áyábhé bátò bhe bakak nkwa.

3 Jñn

ene ejwi berat

Jñn àtò bakak ntá mmu ane yi ásíjǎ ekáti ene

1 Με Jñn mǔnti bakoŋo Yesu ke nchí siŋ ekáti ene. Gáyɔs, nchí sǎŋ ntá ye, wɔ mmu nkóŋǎ tetep.

² Ane ekɔŋ, nchí nǐkmæet be óké me, ne be yǎntiki enyɔŋ embak sayri ne wɔ nkúbhé mbɔ enyǔ nepém ene mbɔ mmu Mandem nɛchi sayri. ³ Mbɔŋ beyǎ maŋák mpok ngókó enyɔŋ ene mbɔk bǔmayese ndǔ nnyén Yesu bátwǎ fá baghati bese. Bághátí bhese be wɔ ɔchí mmǔ tetep ndǔ mbi Mandem nkúbhé mbɔ enyu, sayri sayri, ókóŋǎ tetep. ⁴ Yi ékwày bechye me maŋák éntcha beghok be bǔbha bákòŋo tetep Mandem?

Eri bekwak bo abhen bátòŋ Eyɔŋ Mandem

⁵ Ane ekɔŋ, ókè betik Mandem erírí ndǔ ókém bǔnkwa erírí, sayri sayri, abhen bachi mankw. ⁶ Bághátí Nkwɔ Kristo abhen fá éti ekɔŋ eye ne berítí menyɔŋ ebhen ókú ntá yap. Mpok ane bɔ bárò berɔŋ ambi, chyɛ bho nekwak enen nékwáy ndǔ betik Mandem ebhen bo bákù. ⁷ Bákò chi bekwak betik Kristo. Éti yɔ bápú sɔt yǎ nekwak ntá bo abhen bábhíkí riŋi Mandem. ⁸ Besé babhɔŋ sébhɔŋ ye bechye menyǔ bo bho nekwak be sémbák bati bakǔ betik ne bho ndu beghati bho tetep Mandem.

Diyotrifis ne Demétriyɔs

⁹ Nsǎŋ baróŋ ekáti ntá nkwa Kristo abhen awu, ke Diyotrifis mmu ákóŋ bebhak mǔnti, abhíkí fyé ntí ndǔ enyɔŋ ene mérèm. ¹⁰ Mpok ntwǎ awu chɔŋ mbære ndak ane ne enyǔ yi áchòŋti nnyén ena besí bǔnkwa. Ébhíkí émay nɔ. Yímbɔŋ apú ka besyepti batǎ bǔnkwa ne ákàŋ te bo abhen báyaŋ bekɛ nɔ, ne abók bho be mándo Nkwɔ Kristo.

¹¹ Ane ekɔŋ, óké ŋɔkɔ ebéptí eriŋ. Ŋɔkó chí enyɔŋ ene erí. Mmǔ ane ákè beri chi mmu Mandem, ke mmu ane ákè bebú ábhíkíre ghɔ Mandem. ¹² Yǎntiki mmu ndǔ eká Mandem árèm erírí éti Demétriyɔs. Yǎ chi nepém eni nétòŋ be akɔŋ tetep Mandem ne achi erítí mmu. Bǎriŋi be enyɔŋ ene mérèm echi tetep.

Beyɔŋǎ ngwenti

¹³ Mbɔŋ beyǎ menyɔŋ béghátí bhe, ke mbíkí yaŋ besɔŋ bɔ menkem amem ekáti ene. ¹⁴ Nnókó be nchí twɔ chɔŋ beghɔ bhe mandú mpok. Mpok yɔ, chɔŋ séndem kepí besí ne besi.

¹⁵ Kpák Mandem ámbak ne bhe. Mamære bhe mankem ndǔ nkwa Mandem abhen fá bátò wɔ bakak. Kaká yǎntiki mmæere wa ane achi ndǔ nkwa Mandem abhen awu.

Jud

1 Με Júd κε nchí sɪŋ ekáti ene. Nchí mǔbetok Yesu Kristo ne nchí manɔ Jems.

Nchí sɪŋ ntá yeka bo abhen Mandem mmu achi Etayese abhíŋí. Yí akɔŋ be ne ákú be Yesu ámbák Mbabheri yweka. ² Mandem ángǔ bhe ntínso, ánychye bhe kpák ne ekɔŋ eyi tontó tontó.

Batɔŋ nse

³ Abhen ekɔŋ, ndu nchí yán tontó besɪŋ be éti nepeme ane Mandem ápémé bhese mankem, ngó be mbɔŋ besɪŋ ngáti bhe be mǎnkém tetep ane Mbok Ndíndí be ambak mbɔ enyǔ báchyé yɔ ntá bo Mandem ndɔŋ amɔt ndak ámay. ⁴ Nchí rem nɔ mbɔnyune mbɔk bo abhen bábhíkí riŋi Mandem mánóne bachwe ndũ nkwa yeka. Bɔ mánũ beyibhiri Eɔŋ Mandem éti berĩndu ebhi ne bhese. Báku nɔ ndu bárèm be Mandem áchyé bhese ngǎngan be senchwe ndũ barak epúsí. Bábyàk Yesu Kristo ené yi ke achi Eta ntá yese ne yi aywínti ke ábhɔŋǔ bhese. Mǎnan basɪŋ nyaka tentep be chɔŋ Mandem antemsi menyũ bɔbhɔ.

⁵ Yěndu bákú bǎriŋi menyɪŋ ebhen menkem ndɔŋ amɔt, nchí yán betik be be Eta Mandem aféré nyaka bo Israel ámá bo Íjip ke bágháká nókó ambi, anana abhen babhíki noko. ⁶ Bǎké ghɔkɔntik be bɔángel abhen babhíki ka bebhak ndũ bechɔkɔ ebhen Mandem afyé bhɔ, asɔt nyaka bhɔ abhúré amem nepi enen négiri pɔɔ ne ngem beka, ne enyu eɔ ke bábhak mpoknkem. Aré, mánòŋ te nywɔp negho enen Mandem átàn bhɔ. ⁷ Bǎké ghɔkɔntik nkwa etɔk Sódóm ne ené Gomóra ne betɔk béchák ebhen békókósí nyaka ne bhɔ. Bo betɔk ebhɔ báchyé nyaka mmæet ndũ barak epúsí ne bepɔ baraká kebhubé áchák ane bakwǎŋwan babhíki bhɔŋ beka. Bó nkwa bachi ndũ esɔŋri amem ngó ane apu neme, ne eɔ chí eriŋ ntá bo abhen bábhíkí noko Mandem. ⁸ Yě nɔ, echi enyũ yɔ ne bɔbhen nkwa. Bághò kenó amík antífú eken kékú bɔ mámyak betan ebhen Mandem ábhɔŋǔ amfáy yap. Bekoŋo kenó ekɔ bárèm bebéptí menyɪŋ éti befóŋó ebhen bébhɔŋǔ betan amfay bho, mánkɔ nkɔ bepɔ barak epúsí. ⁹ Ke yě chi mpok Máikel mũnti bɔángel ákèm nyaka epúití ne Satan éti mmu wap ane ábhɔŋǔ besɔt erene Moses, abhíkí sɔt betan ndũ mmæet yi bé ándem ebéptí enyɪŋ ntá Satan. Arem nyaka chi be, “Mandem Acha áŋji wɔ!” ¹⁰ Ke bɔbhen bárèm bebéptí menyɪŋ éti yěntiki enyɪŋ ene bɔ bábhíkí jwimem. Báchí mbɔ nyǎbhi ené ébhíkí bhɔŋ keboŋ, ne yěntiki enyɪŋ ene ékó yó anti, ékɔ ke. Ne menyɪŋ ebhɔ ke béwày bhɔ. ¹¹ Chɔŋ émbep ntá yap écha! Bákoŋo chi bayarékak Ken. Báku nkwa bebéptí menyɪŋ ndũ bebɔŋ

nsáy mbɔ Bálam ákú nyaka. Bágu mbɔnyune bátànntí ne Mandem mbɔ enyũ Kóra akɔ nyaka, agú. ¹² Mpok báchèm menyie nenyié-ekɔŋ ne bati, bábhak mbɔ bakwap amen áchɔŋti nenyié. Bátwò mánchɔkɔ menyie ne menyu, mánkaysi nkɔ chi ndiere mmæet eɔap. Bábhíkí bhɔŋ ntíanwɔp. Báchí mbɔ bekpɔkɔ nebhan enen mbúép ápɔkɔ amfay ke yě manyiep kefú are ánkwen. Báchí mbɔ menɔk ebhen bépú nyu kepem yě chi ndũ mpok ane menɔk menyu kepem. Báchí mbɔ menɔk ebhen bághémé ne bakan ne bégú ndak ámay. ¹³ Bɔ báchi mbɔ betanntí mpérényen amem manyu ngo ené ég-bògho émbay nkɔ gboo, gboo. Menyɪŋ ntianywɔp ebhen bɔ bákú bechi mbɔ efen ené mpérényen égbogho embay nkɔ angɔkɔnyén. Báchí mbɔ mambé mfay ane ábɔŋobɔŋ. Mandem abhúré ebhak ntá yap, ebhak ené égiri pɔɔ. Aré ke bábhɔŋǔ bébhak ngwenti ti. ¹⁴ Énkɔ mmu achi nyaka ndũ mkpák bachĩmbi bhese tán-drámɔt bebho amæet Adam anán arem nyaka tembɔ éti bɔbhen be, “Acha átwò ne ngémtáy bɔángel Mandem. ¹⁵ Átwò bekpɔt manyé bo mmik nkem, antemsi abhén bápú kɔ menyɪŋ mbɔ bo Mandem éti bepepti menyɪŋ ebhen bɔ bárèm ebúbɔ éti yi.” ¹⁶ Bɔbhen chi bo enywínti ne bákoŋo beji bati. Bákoŋo chí bebéptí menyɪŋ ebhen bífú bɔ anti. Báchí bɔ mpányu ne básɔt sérwɔrényu besɔt nkɔ menyɪŋ ntá bho.

Dók ká ambi bekoŋo tetep Mandem

¹⁷ Abhen ekɔŋ, ke mbák chi bhe, bǎke ghɔkɔntik menyɪŋ ebhen bɔnto Yesu Kristo Acha ywese bárémé tentep be bébhɔŋ bífákári. ¹⁸ Bárèm nyaka ntá yeka be, “Ndũ manywɔbhé ngwenti mmik, chɔŋ bɔ keyókó mámfú mánjɔkɔ nkɔ bhe. Ndũ nepém enap, bɔ bákoŋo chí bebépti menyɪŋ ebhen mmæet eɔap étò bɔ mánkɔ.” ¹⁹ Bó ke bátwò ne ákóré nenti eneka. Menyɪŋí mmik ke bébhɔŋǔ betan ndũ nepém enap, puyé chi Efóŋó Mandem. ²⁰ Abhen ekɔŋ, ke mbák chi bhe, bábhɔŋ beka yěntiki enyɪŋ ndu bekwak bati, be mǎngó ndũ menyɪŋ ebhen mǎnókó, ebhén bífú ntá mbɔŋ Mandem. Mpok mǎnikmæet dǔ ká Efóŋó Bedyere ankwak bhe. ²¹ Dók ká ambi bebhuere nepém eneka enyu ené étòŋ be Mandem akɔŋ bhe, mǎndɔk ambi menoŋ bé Acha ywese Yesu Kristo ányché bhe nepém enen nebhíki bhɔŋ ngwenti éti ntínso eni.

²² Ghó ká ntínso ne bo abhen bachi ekak émɔt nefí, ekak émɔt anywɔp. ²³ Sye ka abhénéfú feré ndũ ngó Satan, mǎmpeme bhɔ. Ghó ká bachak ntínso, ke mǎnsót mpok be bɔ báké charé bhe ne bebú bhap. Pap ka yě

chi nden eyap ené mánó ne beṗṗ menyíṅ ebhen
máṅwaka, mánkɛ nɔkɔ.

Bakak ámbák ne Mandem

²⁴ Sénchíe ye bakak ntá Mandem. Yi ákway bekem be
be băké kwén ansem. Chɔṅ yi anku băke nyóp mmuet,

antwó ne bhe besí bhi. Aré, băghó kenókó eki, mǎmbak
maṅák mpoknkem. ²⁵ Sémbítí Mandem. Yi aywínti ke
áchí Acha. Yí ke áfúéré ntá Yesu Kristo bépémé bese. Yi
ke ábhóṅ kenókó, ne keném, ne betaṅ, ne kefo kenkem,
mpoknkem ane áfúéré ansem, ne néne, ngwenti ti.
Amen.

Κενό Jñn

Menyiy ebhén bechi amem ekáti-ne

1 Ekáti ene érèm òti menyiy ebhén bebhōjō befakari mandú mpok. Mandem achyé nyaka Yesu Kristo menyiy ebhō be yi antōj bō ntá bōbetōk abhi. Yesu ató ye ángel akw mmōbetok aywi Jñn ariñi bho. ²Jñn até ntísie ndũ Eyōj Mandem, ne ndũ menyiy ebhen Yesu Kristo ákú yi ariñi. Asíj yěntiki enyiy ene yi ághó. ³Éri echa ntá mmũ-ne ápàj ne eyōj amfay beyōj ebhén-ne bérèm òti menyiy ebhen bebhōjō befakari. Éri echa ntá bo abhen bátà batú beghok ndũ bápàj ekáti ene ne mámbure menyiy abhen básíj amem ekáti ene mbōnyune mpok ane menyiy ebhen bebhōjō befakari arōj chi kekwt.

Jñn áto bakak ntá beka bōnkwo Yesu tándramōt

⁴Mme Jñn nchí siñ ekáti ene ntá beka bōnkwo tándramōt abhen báchí atú Esia. Mandem mmu achi néne, abhak tē nyaka, ne átwō ántōj be berñdu, anchye bhe kpák. Befójo tándramōt ebhen bechi besí enokó kefo Mandem méntōj nkwo bhe berñdu, ménchye be kpák. ⁵Ne Yesu Kristo mmu achi ntísie Mandem ane tetep ántōj be berñdu, anchye bhe kpák. Yi chí mmũ mbi ane áfú ndũ newú, ne Mfo bafō mmik. Akōj bhesé ne aféré bhesé ndũ bebú ne manōj ami. ⁶Akw bese sémbák bōbhi abhen yi achi Mfo wap. Akw bé sémbák bachi-ákap ntá Etayi Mandem. Keném ne kefo chí eki mpoknkem. Amen. ⁷Ghok ka, yi átwō amem nebháj, ne chōj yěntiki mmu angō yi ne amík. Ne yěntiki mmu ane áyéme yi ne nekōj ághō chōj yi nkwo. Manerékeré bho ankem fá amík bádi chōj kebho òti yi. Ébhōj befakari enyu eyō. Amen. ⁸Acha Mandem Betaj Menkem árēm be, “Me ke Nchi kw yěntiki enyiy émbo bebhak ne Me ke nchi kw yěntiki enyiy entwō ndũ Ngwenti.” ^{††}Yi achí néne, achí tē mpok mmik ábhíkí re bho, ne átwō chōj.

Jñn aghó Yesu Kristo ne amík

⁹Mme Jñn mōmáyeke, me mmũ amōt ndũ nkwo bakojo Yesu ké nchí siñ ekáti ene. Nchí nsoj amōt ne be ndũ besōjōri ebhen séghō, ne ndu Yesu achi Mfo ywese ne ndũ sechi kpirí ndũ ekébhénti eyese. Nchí mūkenōj amem etōk nentinyén ene bábhñj be Pátmōs ndu nchí ghati bo Eyōj Mandem ne nte ntísie ndũ menyiy ebhen Yesu ákú bo báriñi. ¹⁰Ndũ nywōbhé ney-

† Amen ndu Kényaj chi “Émbák nō”. †† Ndũ eyōj Grik chi Alfa ne Omega. Alfa chi enyij mbi ndũ basiñj Grik. Omega ke achoko nnet ndũ basiñj Grik. Ghō nkwo 21.6 ne 22.13.

wēmuet nemōt, ene Efójo Bedyere achi ne me, ngók eyōj etañataj ndũ éfú me ansem. Ebhák mbo eyōjō mmba. ¹¹Ére rem be, “Sōt ekáti siñ yěntiki enyiy ene óghō, ónto yō ntá bakwō bo Yesu tándramōt awu etōk Éfesōs, ne etōk Smína, ne etōk Pégamōm, ne etōk Tiatíra, ne etōk Sádís, ne etōk Filadélfia, ne etōk Laodísia.”

¹²Njibhiri ye mmuet ndu béghō mmu ane eyōj eyi étwō ntá ya. Ngó menyiy pú tándramōt ebhen bēpōkō berōjō mkpak. ¹³Ne néntí menyiy erōjō bho, ngó mmũfú. Abhak mbo Mmu ane áfú ntá Mandem. Abhōj *éwet amuet ene éghaka yi te ndũ memí-bekak. Agwōt mgbat nkuet ane bāghókó ne pú ambeápak.

¹⁴Emenénti yi ebhak pépép mbo etōkōjō. Ntí ywi ábhák enyumōt. Amík ayi ábhák mbo ngó ane ádú.

¹⁵Bekak ebhi bebhak mbo *brōns ane básōjō ne etañtí ngó ndu béfére ményijí ménkem aré. Eyōj eyi ébhak mbo ewaré tutunyén. ¹⁶Akém mambe tándramōt ne awónem aywi. Akparenja nsem épáy ane áchap are fú yi anyu, ne besí bhi bere ghō mbo mmok ane ngósí.

¹⁷Mpok ngó yi, nkwen bekak ebhi nkáy mbo ngú. Ke yi anyaja awónem aywi me amuet arem be, “Óké chay, Mme ké nchí Ambi ne Ansem.” ^{†††}Mme ké nchí mmu ane achi nepém. Ngũ nyaka, ke ghó, nchí nepém mpoknkem. Ne mbōj betaj ndu bekw bawú mambak nepém, ne mbōj efñj ndu ménéne etōkō bawú. ¹⁹Síj ye yěntiki enyiy ene óghó, ebhén béchí, ne ebhen bébhōjō béfakari ansem mpok. ²⁰Mbák chi enyiy bhesé bhesé ene eyijí mambe tándramōt ane óghó ndũ awónem awa ne menyiy gol tándramōt ebhen bēpōkō berōjō, diñj bé mambe tándramōt chí bōángel tándramōt abhen bábhābheri beka bōnkwo tándramōt. Ne menyiy ebhen bēpōkō berōjō tándramōt chí beká bōnkwo tándramōt bho.

Ekáti ene Yesu áto ntá eka bōnkwo ene etōk Éfesōs

2 Yesu aghati Jñn be, “Síj ekáti-ne tó ntá ángel ane ábhābheri bōnkwo abhen etōk Éfesōs. Síj, kw bō mándíñj bé beyōj ebhen befú ntá mmu ane ákémé mambe tándramōt ndũ awónem aywi, ne ákō néntí menyiy pú tándramōt ebhén bēpōkō berōjō.”

²Yesu arōk ambi bérēm be, “Ndíñj betik ebheka, ndíñj nsōjtí ane mánep ndu betik, ne ndíñj ndũ bātē kpirí ndu ekébhénti. Ndíñj be bápú chye mbi ntá bō babúbā. Ke māmō bo abhen bārēm be bachi bōnto ene bápú, ne bāghō be bápú bō tetep. ³Ndíñj be bātē kpirí ne ekébhénti ne bākā besōjōri ebhen bāghō òti ya

‡ Me ke Nchí “Ambi ne Ansem”: Echi enyij émōt ne “Alfa ne Omega”.

κερκαρ βεκα νω. ⁴Κε ενυιη έμωτ εχι νε βhe ενέ mbíki κωη. Έκωη ενέ mbi ενέ bābhōkō nyaka νε με επετ εпу. ⁵Tik ye ka ενυιη εne έkú bākwéné ansem, māntík nsem ndū bebú ebheka māmpet mānkε κωκo berítí betik ebhen bākū nyaka. Mbák épú κω, chōη ntwō ntá yeka mferé ενυιη eyeka εne épōkō berōkō ndū nebhuet ane yō εchi. ⁶Κε nchí kaka bhe ndū ενυιη έμωτ. Bāpap menyih ebhen bakoηό Níkolos bākū nkúbhé mbōnyu mpábhé bho.

⁷“Mmū ane ábhōjō batú ángók ενυιη εne Efōjō Mandem árēm ntá beka bo Kristo. Yēntiki mmu ane ánú ásóré awónem, nchí chye yi mbi be anyie kerem ekén enōk εne échye nepém. Yó echí amem *nebhuet manák Mandem.”

Ekáti ene Yesu ató ntá bōnkwo abhen etok Smáyna

⁸Yesu arōk ambi bégháti Jñn be, “Sín ekáti ene to ntá ángel ane ábhābheri bōnkwo abhen etok Smína. Sín kε bó mándíní bé beyōη ebhen befú ntá Mmū ane achi nebhōnet νε ngwenti, yí mmú ágú nyaka κε apetnsem ndū nepém.” ⁹Yesu arōk ambi berem be, “Ndíní besōkōri νε kechep ekeka. Ke ndū baraká Mandem bābhōkō beyā menyih. Ndíní bebépti menyih ebhen bō bárēm éti yeka. Bóbho chí bo abhen bárēm be báchi bo Israel εne bápú. Báchi chí nkwo Satan. ¹⁰Bāké cháη besōkōri ebhen bétwō be ambi. Ghok ka, mfo befōjō bebúbεbεú ākε chōη mámfye mbōk ayeka ekerékenōη ndu memō bhe. Ne chōη māmbōη εsokōri ndū manywōp byó. Ke bóη ka neka te ndū newú. Ne chōη māmbōη nepém enen nebhihi bhōη ngwenti mbō nta kenóko mbōnyune mānu bāsōt awónem.

¹¹“Mmu ane ábhōjō batú, ángók ενυιη εne Efōjō Mandem árēm ntá beka bōnkwo. Mmu ane ánú ásóré awónem, newú enen nejwi apay nepú tok yi.”

Ekáti ene Yesu ató ntá bōnkwo abhen etok Pégamum

¹²Yesu arōk ambi bégháti Jñn be, “Sín ekáti ene tó ntá ángel ane ábhābheri bōnkwo abhen etok Pégamōm. Sín kε bó mándíní bé beyōη ebhen befú ntá mmu ane ábhōjō akparenja nsem epay ane ácháp.” ¹³Yesu arōk ambi berem be, “Ndíní nebhuet ane bāchí are. Chí nebhuet ane enōkó kefō Satan εchi! Bāte kpírí νε με νε bābhíki bhōt besiki nti νε με yé chí ndū mpok ane bāwāy Antipas mmu achi nyaka ntísie wa ane ághāti nyaka bō tetep Mandem νε nti nemōt. Bāwáy yi nenti eneka ndū nebhuet ane Satan áchōkō. ¹⁴Κε mpāy menyih bechi νε bhe ebhén mbíki κωη. Mbōk yeka bākōηo menyih ebhen Bálam átōjō. Bálam átōη nyaka Bálak ενυú yí akway beka bo Israel mánkwén ndū bebú, νε be mányie nenyie enen bayere bachye mbō akap ntá bōmandem nsé, νε mánkε κωκo barak épusi. ¹⁵Enyumōt κε échí bé mbōk yeka nkwo bāte kpírí ndū menyih ebhen bakoηo Nikolas bátōη, † beka bo mankwen ndū nkúbhé bebú ebhen. ¹⁶Ndu εchi κω, tík ká nsem ndū bebú ebheka. Mbák épú nó, chōη ntwō ntá yeka mandú mpok, nsōt

† Echi mbō be nkwo Nikolaus bátōη nyaka nkúbhé menyú menyih ebhen Bálam átōjō.

akparenja nsem epay wu κω áfū με anyu νε ácháp, nnu νε bhō. ¹⁷Mmū ane ábhōjō batú ángók ενυιη εne Efōjō Mandem árēm ntá beka bōnkwo. Mmū ane ánú asōt awónem, chōη nchye yi nenyie enen bābhōηi be mána, enen bābhésé amfay. Ne chōη nchye yí ntay nkwo enen nechi pépép, enén básíní nnyén nekō aré. Yé mmu abhíki rihí nnyén nekō enō, ebhiki fuet chi mmu ane báchyē yi κω.”

Ekáti ene Yesu ató ntá bōnkwo abhen etok Tiatíra

¹⁸Yesu arōk ambi beghati Jñn be, “Sín ekáti ene ntá ángel ane ábhābheri bōnkwo abhen etok Tiatíra. Sín kε bó mándíní bé beyōη ebhen chi beyōηō Mmō Mandem mmū amík ayi ápē chuū mbō nérí-ngó, beka ebhi méngōκ κωκo ηwanwāηwan mbō brōns ane básōjō νε εtaní ngó báféré ménýíηí aré.

¹⁹“Ndíní betik ebheka, ndihí εκωη eyeka νε ενυú bāsíki nti νε με. Ndíní ενυú bākwāk batí νε ndū bāte νε ekébhénti. Ne ndíní bé betik ebhén bākū néne béchá ebhén mbi. ²⁰Κε ενυιη εchi νε bhe ενέ mbíki κωη. Bē bārō ngōré ane bābhōηi be Jésebel ambak nenti eneká. Yí ábhíηí mmuēt eyi be ndemekepñti νε átōη andwō κωκo bó betok abha be mánkε κωκo barak épusi νε be mányie κωκo nenyie enén báyéré báchyε mbō akap ntá mandem nsé. ²¹Nchye yí mpok be ántkñsem ndū bebú ebhi, κε abhíki ka betikñsem ndū barak epúsi yi.

²²Ghók ká, chōη ntemsi yí νε neme, νε mbák bo abhen bākwen berwōp νε yi bābhíki tikñsem ndū bebépti barak ayi, chōη nkε bó mámbōη beyā εsokōri. ²³Chōη nsōt newú nsak bo abhen bākōηo menyih ebhen yi átōη. Ne chōη beka bōnkwo mankem mándíní bé Mme ké nchí chak nkaysi bo νε batē yap, νε chōη híkap yēntiki mmu ayeka ékōjō ebhi betik. ²⁴Κε mbák chí be nkwo achak amem etok Tiatíra abhen bābhíki te kákáti ndū menyih ebhén Jésebel átōη, be bho bābhíki ghōk menyih ebhen mbōk bó bābhōηi be barak Satan ane áré bhese, nchí ghati bhe be, mpú chye be yé ntu áchák. ²⁵Ndiere ενυιη έμωτ κε nchí ghati bhe. Tē ká kpírí ndū menyih ebhen mānóko kpáte mēmpetnsem. ²⁶Mmū ane ánú ásóré awónem, νε árōη ambi beka menyih ebhen ndeme te ndu ngwenti, chōη nchye yi betan amfay bó betōkó mmik, ²⁷nkubhe mbō ενyu Etaya áchyé με betan amfāy yap, chōη yí ankém kefō amfay yap νε enōkó kefō εne baghoko νε ese awō. Anchōkōti bhō mbō ενyu bādēp etē ntōp amik énochōkōti. ²⁸Chōη nchye yi nembe enen neyinywōp ndu betōη be anu asōt awónem. ²⁹Mmu ane ábhōjō batú ángók ενυιη εne Efōjō Mandem ághāti beka bōnkwo.”

Ekáti ene Yesu ató ntá eka bōnkwo abhen etok Sádís

3 Yesu arōk ambi beghati Jñn be, “Sín ekáti ene tó ntá ángel ane ábhābheri bōnkwo abhen etok Sádís. Sín kε bó mandíní be beyōη ebhen befú ntá mmu ane ábhōjō befōjō Mandem tándramōt νε mambe tándramōt. ‘Ndíní betik ebheka. Bābhōη erítí nnyén besí bho be bāchí nepém, ενέ bāchi bawú. ²Njemé ká māmfyé betan be mandu betan ane árōbhé áké kpiki émay

māngú. Nchí rem nɔ mbɔnyune ngó be betik ebheka bébhíki jwi pɔɔt besí Mandem mmu métòk. ³ Tik ye ka menyih ebhen bāghókó ne bākójo. Tik ká nsem ndũ bebú ebheka, ne kóh ká menyih ebhen bāghókó. Mbák bābhíki ñeme, chɔh ntwó ntá yeka mbo ngép, ne bapu rihj mpok ane métwò. ⁴ Ke mbók bō bābhuet ndũ nkwo yeka awu etɔk Sádís abhen bābhíki nyɔp nkú eyap ne bakwap. Chɔh bɔ mánkɔ ne me ne nden pépép amuet, mbɔnyune bákway bo abhen bákò ne me. ⁵ Mmu ane ánú asɔt awónem báfyé yí éwet pépép amuet, ne mpú fere nnyén eni ndũ ekáti nepém. Chɔh ndem besí Etaya ne bɔángel be yi achi mmu wa. ⁶ Mmu ane ábhóhɔ́ batu ángók enyih ene Efóhó Mandem ághàti beká bōnkwo.”

Ekáti ené Yesu átó ntá bōnkwo abhen etɔk Filadélfia

⁷ Yesu arɔk ambi bégháti Jñ be, “Sih ekáti ene tó ntá ángel ane ábhàbheri bōnkwo abhen etɔk Filadélfia. Sih kú bɔ mándihj bé beyɔh ebhen befú ntá mmũ ane achi Nyánjá, mmũ tetep, yí mmu ákémé efihj Mfɔ Debhit. Mpok yi ánéne yé mmu apu kway betyep, ne mpok yi atyebhe, yé mmu apú kwáy ménéne.”

⁸ Yesu arɔk ambi berem be, “Ndihj betik ebheka. Ghók ká, nnéné mbinywɔp ndó fúú ntá yeka ané yé mmu apú kway betyep. Ndhj be bābhɔh chi mandú betañ, Yé nó, bākòho eyɔh eya ne bābhíki bue me. ⁹ Ke mbák chí bōnkwo bakojo Satan abhen bārèm bé bāchi bo Israel ené bápú ke básè chi nsé, chɔh nkɔ bó mántwo mántep mánén besí ebheká ne nkɔ bɔ mándihj be nkɔh be.

¹⁰ Mbák chí bhe, bābhúré eyɔh eya, bārók ambi bete kpiri ndũ ekébhéti. Èti yɔ, chɔh mbak ne bhe be bāké chwe ndũ esɔhɔri ené étwò memɔ bo abhen báchi fá amik mankem. ¹¹ Métwò mandú mpok. Tè ká kpiri ndũ menyih ebhen bābhóh be yé mmu áké fɔhɔ nta kenókó yeka ané átòh bé mānu bāsɔt awónem. ¹² Mmu ane ánú asɔt awónem, chɔh ntep yi mbo ekwap amem ekerákap Mandem Mmu mètòk, yí kefú are wáwák. Ne chɔh nsih nnyén Mandem ne nnyén etɔk Mandem yi amuet. Etɔk eyɔ chí Yerúsalem ane nkɔ ane áfù amfay ntá Mandem átwò fá amik. Chɔh nsih nnyén nekɔ ena nkwo yi amuet. ¹³ Mmu ane ábhóhɔ́ batu ángók enyih ene Efóhó Mandem ághàti beká bōnkwo.”

Ekáti ene Yesu átó ntá bōnkwo abhen etɔk Laodísia

¹⁴ Yesu arɔk ambi beghati Jñ be, “Sih ekáti ene tó ntá ángel ane ábhàbheri bōnkwo abhen etɔk Laodísia. Sih kú bɔ mándihj be beyɔh ebhen befú ntá mmu ane bābhij be ‘Amen.’ Yi achi mmũ tetep ne Ntísie ane tetep. Mandem afuet chi nta yi ke ághoko menyih menkem.” ¹⁵ Yesu arɔk ambi berem be, “Ndihj betik ebheka. Bāchi mbo manyiep amen ástí, sɔh be kesɔh, kwen be kek-wén! Eri be mǎmbák mbo manyiep bakwen, mbák épú nɔ, mbo manyiep basɔh. ¹⁶ Tēndu bachí mbo manyiep amen ástí, kwen bē kekwen, sɔh bē kesɔh, chɔh mpá be mféré anyu wa. ¹⁷ Yēntiki mmu yweka ārèm be, ‘Nchí mǔnkáp, mbɔh beyá menyih. Mbíki chep yēnyih.’ Ke be bābhíki rihj be bāchi ndũ ekwet. Bāchi bo abhen mmu ábhóhɔ́ beghɔ be ntínso, bachí bachébhébo, bachí

manemamík, bachí bebhó bewó. ¹⁸ Nchí nie ye bhe be mántwo ntá ya mǎnkú pú ane básóhɔ́ ango bafere ményih menkem aré bé mǎmbák bō bakáp tetep. Twó ká ku nden pépép mǎmfyé amuet bé mǎnkúti bebhó bewó ebheka ebhen béchye bhe ntíanwɔp. Twó ka, mǎnku babhé mǎmfye amik be mǎnkway beghɔ mban tetep.

¹⁹ “Nchí nyure bo abhen nkóhɔ́, nchye bhɔ ntemsi. Fié ye ka betañ bekɔ menyih ebhen bechi chak, mantik nsem ndũ bebú ebheka. ²⁰ Ghók ká, nchí ambinywɔp téé nchí dep. Mbák mmú aghok eyɔh eya ánéne mbinywɔp chɔh nchwe anywɔp, nnyié nenyié ne yi. ²¹ Mmu ane ánú ánsɔt awónem, chɔh nchye yí betañ be anchɔkɔ ne me ndũ enɔkɔ kefɔ eya, nkúbhé mbo enyú membɔhɔh nnú, nsɔt awónem, nchɔkɔ ne etayá ndũ enɔkɔ kefɔ eyi. ²² Mmu ane ábhóhɔ́ batu, ángók enyih ene Efóhó Mandem ághàti bákwo bo Kristo.”

Jñ aghó enɔkɔ kefɔ Mfay

4 Awu áfúéré nókó, njihj ngó mbinywɔp ane achi fúú amfay. Ne mpet ngók eyɔhɔ́ mbi ene nnáh nyaka ngoko ndũ éghàti me menyih ne eyɔh mbo ené mmbá. Ngók ndũ yɔ érèm ntá ya be, “Twó wen amfay, ne chɔh ntep wɔ menyih ebhen chɔh befakari.” ² Témte wu, Efóhó Bedyere atwó abhak ne me. Ngó enɔkɔ kefɔ amfay. Mmũ abhak aré chɔkɔ. ³ Mmuet mmũ wu are kɔt ñwanñwan mbo batay ane bābhij be jáspa ne kanélian. † Mbanátamfɔh átée ághabheri enɔkɔ kefɔ eyɔ ánkɔt nɔkɔ mbo ntay émeral. ⁴ Menɔk kefɔ esá nsem menwi békáp enɔkɔ kefɔ eyɔ. Bōbatí esa nsem anwi bāchókɔ ndũ menɔkɔ kefɔ. Yēntiki mmu wap abhak ne nkú pépép amuet, ne ntá-kefɔ anti ane bāghókó ne pú. ⁵ Mmyamyan are fú ndũ enɔkɔ kefɔ. Nebu nkwo nére remti, nefan ansay nɔkɔ. Beróhɔ́ tándramɔt bebhak ambi enɔkɔ kefɔ méndu nɔkɔ mbo *sesay. Beróhɔ́ bhɔ chí befóhó Mandem tándramɔt. ⁶ Enyih ébhák besí enɔkɔ kefɔ mbo manyu. Éngɔ nɔkɔ mbo glas ane áñanari.

Menyih ménwí ebhen bechi nepém bétée bekáp enɔkɔ kefɔ, enyu ene émɔt echi ambi, émɔt ansem, echák ebhé awónem, enéfú ebhe awóghɔ. Menyih ebhɔ bébhóh beyá amík ambi ne ansem. ⁷ Enyih ene ambi ebhak mbo nkɔ, ene ékòho ebhak mbo nném mpɔh. Enyih ene éjwí bérát ebhóh besí mbo nkwanñwan, ne ene éjwí menwi ebhak mbo ebhɔkɔ ene érè amfay. ⁸ Ndũ menyih menwi ebhen bechi nepém, yēntiki émɔt ébhóh bebhap betándat. Yēntiki ebhap ébhák ne amík fúúú, ané amfáy bebhap, ne ané amem bebhap. Báre kway nekwáy beti ne ngósí keywēmuet be,

“Nyánjá, nyánjá, nyánjá chí Eta Mandem Betañ Menkem yi mmu achi nyaka, ne achi, ne átwò chɔh!”

⁹ Ne yēntiki mpok ane menyih ebhɔ bébíti ne béchye kenókó ne bakak ntá yi mmu achi chɔkɔ ndũ enɔkɔ kefɔ, yi mmu achi nepém mpoknkem, ¹⁰ bōbati esa nsem manwi bārè kwen besí mmu ane achí ndũ enɔkɔ kefɔ máchye nɔkɔ yi mmu achi nepém mpoknkem kenókó, ne mánguebhe nɔkɔ ntá-kefɔ eyap amik besí

† Jaspá abhɔh nkwo mmuet tákɔ. Ne kanélian chí ntay chú. Yí ankem ághò tontó.

ενοκό κεφo μάνκway νoκo βe, ¹¹ “Acha ne Mandem mmu sétok, wα ke ókwáy mmu ane bo bábhónj βeβem βe betaη ebhe beyä becha mánychye wα kenóko ne bakak eti betaη ebhe, mbonyune wα ke óghóko menyih menkem ne chí békóno nkaysi ye ke oghoko bho ne bechi.”

Μόνκωμέν ασot Εκάτι Mandem anene

5 Ngó nkwo ekáti nénép ndũ awónem mmu ane achoko ndu enokó kefó. Basíη abhak yéntiki ebhak amem ne ansem ekáti. Báfyé bébháné anyũ ekáti ndũ bepók tándrámot, baghaηa. ² Ne ngó etaηtí ángel Mandem ndu árēm ne eyoη etaηataη βe, “Agha ákway beferε ébháné ené, anene ekáti ene?” ³ Yé mmu, yé chi ane achi amfay ne Mandem ne yé chi ane áchí amik ne yé chi ane achi etokó bawú kekway ménéne yó. Yé mmu kekway bépay enyih ene básíηí amem. ⁴ Ndi beyä kebho mbonyune bábhíki gho yé mmu ane ákwáy ménéne ekáti nénép eyo, ne yé chi bepáy basiη amen achi aré. ⁵ Münti amot ndu böbati esa nsem manwi aghati me βe, “Képerε di! Yihí mmú ane bábhñηi βe Nkε Nneréket ane bo Yúdah, Nném ebhárémw Mfo Debhit. Anu asot awónem. Abhoη ngāngah bebhakari bébháné tándrámot ánéne ekáti nenep.”

⁶ Mpok eyo, ngó Mónkwómén téé nenti enokó kefó ne menyih menwi ebhen bechi nepém. Mónkwómén abhak ndũ nkwo böbati. Ebhak mbo βe mánaη baway nyaka yi. Abhón babhaη tándrámot ne amík tándrámot. Amík ayi tándrámot chí befónó Mandem tándrámot ebhén bátó mbankem amik.

⁷ Arók ntá mmu ane áchí ndũ enokó kefó asot ekáti nénép eyo nó echi ndũ awónem ayi. ⁸ Ásóré nókó ekáti, menyih menwi ne böbati esä nsem anwi, bákwen besí Mónkwómén. Yéntiki mmu wap akém nekíη ne bekwap ebhen baghoko ne pí. Bekwabhe ebho béjwí ne insens. Insens wu atee ndũ nenikímæet bo Mandem. ⁹ Menyih ebho ne böbati bare kway nekway nekó βe, “Wα ke ókwáy besot ekáti nénép ómbakari bébháné mbonyune báwáy nyaka wα ne manoη ame amen árónj amik ke ókú bo ne mo βe mámbák bo Mandem. Okε no ntá yéntiki manerékerε bho, ne bö yéntiki eyoηtók, ne bö yéntiki etok, ne yéntiki nkwo bho. ¹⁰ Oku bho βe mándop chi bo abhen óchí mfo wap, ne bo abhen báchiákap ntá Mandem mmu besε sétok. Ne choη bó mámbak bafó ntá bo fá amik.”

¹¹ Njññi ye, ngó ndũ ngémtáy boángel bate bakabhe enokó kefó ne menyih ebhen bechi nepém, ne böbati. Ngók beyoη ebhap. ¹² Ngók ndũ bo bákway ne eyoη etaηataη βe

“Mónkwómén ane báwáy nyaka, akwáy mmu ane bo bárēm eti yi βe, yí ke ábhónj betaη menkem. yi ke ábhónj menyih menkem yi ke ábhónj nerihñndak nenkem yi ke ábhónj kefó kenkem. yi ke bo babhoηo bechye kenóko, ne mámbiti yi ke ábhónj beyä menwop!”

¹³ Ne ngók ndũ yéntiki enyih ene echi amfay, ne ebhen amik, ne ebhen etokó bawú, ne ebhen amem manyu, bo menkem bere kway βe, “Sémbítí mmu ane achi ndu enokó kefó ne Mónkwómén. Sénchíe bo kenóko. Kefó kenkem kechi chí ntá yap. Bo ke babhoηo betaη mpoknkem!” ¹⁴ Menyih menwi ebhen bechi nepém βeβem βe, “Amen!” Ne böbati bákwen amik bare chye kenóko ntá mmu ane achi ndũ enokó kefó ne ntá Mónkwómén.

Μόνκωμέν abho bébhákari bébháné ndũ ekáti

6 Ngó ndũ Mónkwómén áfére etabhé bebhanε émot ndũ betaη tándrámot ebhen ekáti nénép. Ngók ndũ enyih émot ndu ebhen menwi ésáy mbo nefah βe, “Twó!” ² Ngó mpokoηndík ane pépép ne mmũ ane ákò yo. Mmu wu abhak ne nkæet awó. Báchyé yi nta kefó. Afa arók ndu bépet menu besot awónem.

³ Mpok Mónkwómén áfére ébháné ené ejwi bepáy, ngók ndũ enyih ene ejwi bepáy ndu ebhen menwi érēm βe, “Twó!” ⁴ Mpokeηndík achák afú ye ndũ nebhet enokó kefó. Are pe chuuu. Báchyé mmu ane ákò yó betaη ndu beferε kpák amik βe bö mámba beway bati. Ne báchyé yi eremé akparenja.

⁵ Mpok Mónkwómén anene ebháné ene ejwi berat, ngók ndũ enyih ene ejwi berat érēm βe, “Twó!” Njññi ngó mpokoηndík pyo. Mmu ane ákò yo abhak ne *érúme awo.

⁶ Ngók enyih mbo eyoη ndu éfú nénti menyih ebhen bechi nepém menwi. Eyoη eyo ere rem βe, “Nkáp betik ebhen nywop nemot ákway beku nkóbhé nchwi enwi. Ne nkúbhé nkáp wu ánkway béku chí nkóp enyũ nchwi ane abhíki taη esie byo ne epay. Ke báké choηti bawet ne mmem.”

⁷ Mpok Mónkwómén anene ebháné ene ejwi menwi, ngók ndu enyih ene ejwi menwi érēm βe, “Twó!” ⁸ Ngó ye mpokoηndík ane achi bémm ne nnyén mmũ ane ákò yo nébhak βe Newú, ne Etokó Bawú enkoηo noκo yi ansem. Báchyε Newú ne Etokó Bawú betaη βe mánsot nenu, ne nsay, ne eghorí neme, ne nnya mbembe ene fá mmik mángway bo abhen bachi ndũ ebhókómik émot ndu bebhoκo mmik menkem menwi.

⁹ Mónkwómén anene ébháné ené ejwi betaη, ngó anten éfémé akap Mandem befónó bo abhen baway nyaka. Báwáy bho mbonyune bághati bho Eyoη Mandem ne nti nemot. ¹⁰ Ngók ndũ befónó ebho bébik ne eyoη etaηataη βe, “Mandem Acha, wα mmu óchí nyáηá, obhak tetep, choη éntat ná ke óntaη bö mmik abhen báwáy bhese, ónkeme kémbé?” ¹¹ Báchyε ye yéntiki mmu wap éwet ene pépép ne bághati bo βe mandok ambi beywemæet mandú kpate mpáy bati bakú betik ne batí bö nkwo abhen bö mmik babhoηo beway mbo bho ankwáy.

¹² Mpok Mónkwómén ánéne etabhé serwo ene ejwi etandat, njññi, ngó eremé nenyikisi mmik. Mmok aróp pyo mbo nden nekwesé. Ntaη aróp mbo manoη. ¹³ Mambe áre fú amfay ánkweni noκo amik mbo kepeménok eken kékwénti amik mpok mbéep ataηataη áfok ne enem. ¹⁴ Nebu nénémsi mbo ekáti nenep ene bápét báféré. Yéntiki njññi afa ndũ nebhet ane yo achi,

ne yěntiki mmik ane achi nenti nnyén afa ndũ nebhet ane yo achi. ¹⁵ Bafũ mmik ne maném bho, ne bōbatí batemé nenu, ne bō bakáp, ne betanjí bho, ne yěntiki mmu achák, yě chí abhen bachí basem, ne yě chí abhen bapu basem, bábúé bábhése amem bōbasem, † ketárábhé ndũ njie egho. ¹⁶ Báre bhese aré mámbiñi nōko njie ne yěntiki setárébhé be, “Kwén ká kuti bese bé séke ghō besí mmu ane achi chōko ndũ enōkó kefō ne be ntemsi Mónkwómén aké bhak ne bhese. ¹⁷ Eremé nywōp enen Mandem ne Mónkwómén bátōñ bebēnti ebhap néghaka. Agha ákway bete?”

Báfyé bo Mandem berij amuet

7 Awu áfúéré nókó, ngó bōángel manwi téé ndũ amó-mmik anwi, máñchere nōko babhúép anwi be ake fok antwō yě chí amik, ne yě chí ndũ manyu, ne yě chí ndũ menōk. ² Ngó ye ángel achák ndũ áfú atú ane mmok áfú anko nōko amfay. Akém enyij ene básōt be-fye berij amuet bo Mandem mmu achi nepém. Ángel wu asáy abhij bōángel manwi abhen Mandem achye betañ be máñchōñti mmik ne bōmanyu. ³ Aghati bho be, “Bǎké chōñti mmik, bǎké chōñti bōmanyu ne bǎké chōñti menōk kpáte sēmfye erij Mandem aywese nefó yěntiki nkubetik aywi.” ⁴ Ngók ye ndũ mmu ághàti me mpǎy bho abhen báfyé erij Mandem nefó yěntiki mmu wap. Bábhak nkwo bho besa tándrámōt nsem manwi abhen báfũ ndũ manéréket Israel byo ne apay ankem. ⁵ Ndũ bō mankem, nka byo ne apay bafu ndũ nneréket Júda, nka byo ne epay bafu ndũ nneréket Rúben, nka byo ne epay bafu ndũ nneréket Gad. ⁶ Nká byo ne epay bafu ndũ nneréket Asha, nka byo ne epay bafu ndũ nneréket Náftali, nka byo ne epay ndũ nneréket Manáse. ⁷ Nká byo ne epay bafu ndu nneréket Símiōn, nka byo ne epay ndu nneréket Lévi, nka byo ne epay bafu ndũ nneréket Isáka. ⁸ Nká byó ne epay bafu ndũ nneréket Sébulōn, nka byo ne epay bafu ndũ nneréket Joséf, ne nka byo ne epay bafu ndũ nneréket Benjamin.

Jñn aghō ngémtay bō ne nden pépép amuet

⁹ Awu áfúéré nókó, ngó ngémtay bo abhen yě mmu apu kway bepáy. Báfũ ndũ yěntiki etōk ne ndũ yěntiki nnerékeré bho. Báfũ ndũ yěntiki nkwo bho, ne ndũ bō yěntiki eyōñtōk. Bábhak téé besí enōkó kefō Mandem ne besí Mónkwómén, ne nden pépép amuet ne bewōmañ amō. ¹⁰ Bǎré bik ne eyōñ etañatañ be, “Mandem aywese mmu achi ndu enōkó kefō ne Mónkwómén ke bápémé bhese!”

¹¹ Bōangel mankem batée bakap enōkó kefō ne bōbati bho ne menyij ebhen bechi nepém menwi bho. Bákwen amik besí enōkó kefō báre chye Mandem kenókó, ¹² mandeme nōko be, “Amen! Eri bō máñdem mpoknkem be Mandem aywese ke ábhōñj bētañ. Achi ndijindak ne abhōñ kefō kenkem. Senchyé yi bakak, senchyé yi kenókó, sémbiti yi. Abhōñ beyǎ menwōp!” Amen.

† Basem: Chi mbok ané achi amik, sayri, sayri, ndũ njie. Chí mbok ané áchí antené njie mbo mōket. Mbák babhoko ayō áya, báb-hijí bé “Basem”.

¹³ Mũnti amōt arem ye ntá ya be, “Ntiki bho né ne bewet pépép amuet? Báfũ fá?” ¹⁴ Ndem ntá yi be, “Eta, wō ke órñj.” Arem ntá ya be, “Chí bō abhen bafũ ndũ ereme esōñri, básō nkú eyap ndũ manōñ Mónkwómén ne bákū yō erōp pépép. ¹⁵ Éti yo ké bō báté besí enōkó kefō Mandem ne báchyē yi kenókó amem eket eyi beti ne ngósí. Ne yí mmu achi ndũ enōkó kefō ábhák chōñ ekuti eyap. ¹⁶ Chōñ nsay apú pere nu bho, manyiep kepere kwak bho, mmok kepere kway besōñ bō amuet, ne yěnyij echak kepere kway besōñ bō amuet, ¹⁷ mbōnyune Mónkwómén mmu achi kekōt ne enōkó kefō ábhābheri bho. Árchōñ ne bho ndũ babhokó nyén ane manyiep ami áchyē nepém. Ne chōñ Mandem antese bō babhese mankem amik.”

Mónkwómén aféré ébháné ene ejwi tándrámōt

8 Mpok Mónkwómén aféré ébháné ene ejwi tándrámōt, mbañ akwen arōp nyímí nyímí nyímí am-fay ndũ ebhók neñōkō nywōp emōt. ² Ngó ye bōángel tándrámōt abhen bachi besí Mandem. Báchyē bho mbá tándrámōt. ³ Ángel achak atwō atee kekōt éfémé akap ne mōnchan pú ane básōñ insens amem awó. Báchyē bho insens †† be yi anchem ne nenikímuet bo Mandem mankem, amfay éfémé akap ene pú besí enōkó kefō. ⁴ Mōngo ane áfũ ndũ insens awó ángel are kó nebhet Mandem áchí ne beyōñj nenikímuet bo Mandem. ⁵ Ángel wu asōt mōnchán pú wu, afyé ngo amem ane áfũ ndũ éfémé akap, amese amik. Nebu nebho beremti, nefañ ansay nōko tontó, miámiañ ankōt nōko, mmik anyíkisi nōko.

Mmbá

⁶ Bōangel abhen tándrámōt bátōñti ye mmuet befe mmbá eyap tándrámōt. ⁷ Ángel ané mbi afe mmbá yi. Témté wu, amañá nebu achem ne ngó ne manōñ, bere kwéñti amik. Ebhókómik émōt ndu berat ésōñj. Ndũ menōk amōt ndũ baru arat áśōñj, ne táko nkem nkwo asōñj. ⁸ Ángel ané ajwi bapay afe ayi mmbá. Ne básōt enyij ene echi mbo njie ngo, ené édũ mbo ngó, mámése amem manyu. Ebhókó manyu émōt ndũ berat éyíbhiri erōp chí manōñ manōñ. ⁹ Ne ndu amōt ndũ barũ nnya ene echi anyén arat égú enkem. Ne béyijí bachwi ane áchí anyén, ndu amōt ndũ baru arat áchōñj. ¹⁰ Ángel ane ájwí bǎrát, afe ayi mmbá, ne eremé nembe néfú amfay, néngō nōko mbo sesay. Néfú nékwén amem ndũ manyén amōt ndu árát. Nékwén nkwo ndũ bebhak ebhen manyiep ãnyàñ amik. ¹¹ Nnyén nembe enō chí Ānen. Ndu amōt ndũ yěntiki barũ nyén arat árōbhé nenenén. Ne beyǎ bo bagu éti manyiebhé mō mbōnyune ãnèn nyaka tontó. ¹² Ángel ane ájwí manwi afe ayi mmbá ne ebhókó mmok émōt ndu berat, erōp chí pyōō. Ebhókó ntañ émōt ndũ berat erōp chí pyōō. Ndũ amōt ndũ barũ mambe arat árōp chí pyōō. Ebhókó nywōp émōt ndũ berat érchōp chí pyōō. Ébhak enyumōt ne ebhókó beti émōt. ¹³ Njijí ye

†† Insens: Enyij ene ésōñj enchye nōko erítí eriep.

ngó ndũ ebhɔkɔ éré te amfäy nebu, émbiki nkɔ ne eyɔɔj etajatarj be, “Chɔɔj émbep encha! Chɔɔj émbep echa! Chɔɔj émbep encha ntá bo abhen bachi awu amik! Bɔangel abhén bárɔbhé bárát báfe eyap mmbá!”

9 Ángel ane ajwi batay afe ayi mmbá. Ngó nembe ndu néfú amfay nékwéné amik. Báchye nembe enɔ efiñj ménéne nnyũ nepi enen nebhiki bhɔɔj ngwenti. ² Anene nnyũ nepi enɔ. Móngo are fú are tontó mbo móngo ane áfũ ndũ nepi enen ngó ádu are. Móngo wu akútí mmok, mbãj arɔbhe giri giri pyɔɔ. ³ Ngémtay éfú ye ndu móngo wu, ejwi amik. Báchye yɔ betaj betie bho mbo ngá-neghay. ⁴ Bághátí ngémtay eyɔ be éke chɔɔɔti tákɔ, ne yé chí menɔk, ne yéntiki enyij ene égò amik, ne be ényché esɔɔɔɔri chi ntá bo abhen eriɔj Mandem epu bho nefó. ⁵ Bárɔ be yɔ ényok bõbhɔ ndũ bataj atay, ke be báké chye ngémtay betaj beway yé mmu. Esɔɔɔɔri ené ngémtay ébhɔɔj béchye bo ebhak mbo bebe ebhen mmu ábhɔɔj mpok ngá-neghay ánem yí. ⁶ Mpok yɔ, chɔɔj bo mánjaj newú, ke bápú ghó nɔ. Mámभिj newú, ke newú némbue bho.

⁷ Ngémtay eyɔ ebhak mbo mpɔɔɔndik ene batɔɔti beɔɔj ebhñenu ne yɔ. Yéntiki ngémtay abhɔɔj enyij anti mbo nta kefɔ ane bághókó ne pú. Besí ebhap bebhak mbo ebhen nkwaɔɔj. ⁸ Emenéti yap ébhák mbo ene baghɔɔré, ne ámén ayap abhak mbo ane nkɔ. ⁹ Ngémtay ébhɔɔj enyij ambeápak mbo ndé-nenu ane bághókó ne ese, ndu bekuti mbeápak ne ewat ene éfũ ndũ bebhap ebhap ebhak mbo beremti ebhen béfũ ndu békárik ebhen mpɔɔɔndik ené éɔɔj ebhñenu ntiét ntiét. ¹⁰ Baghó ayap are tie bho mbo ngá-neghay. Ne betaj ebhen yɔ ébhɔɔj beka bõ mangok bebe ndũ bataj atay bere fu ndũ baghɔɔ yap. ¹¹ Mfɔ wap chí ángel ane ákémé nepi enén nebhiki bhɔɔj ngwenti. Nnyén eni ndũ eyɔɔj bo Israel chí Abádɔɔn, ne ndũ eyɔɔj Grik chí Apóliɔɔn, nɔ chí “Nchɔɔɔti menyij.”

¹² Ere me esɔɔɔri ené mbi éfueét. Ghó ká, béchák bepáy betwɔ.

¹³ Ángel ane ájwí bátándát afe ayi mmbá. Ngók eyɔɔj ene éfũ ndũ bati éfémé akap pú besí Mandem. ¹⁴ Eyɔɔj eyɔ ére rem ntá ángel ane ajwi bátándát mmu ákémé mbá awɔ be, “Dɔ bɔángel manwi abhen bágwóré awu nepak nyén-negho enén bábhij be Yúfretis mámfú mándók!” ¹⁵ Bákáɔari ye bɔángel manwi bho bé mámfú mándók mángwáy mmũ amɔt ndũ yéntiki bo bati arat. Bábhure nyaka bɔ aré menoɔj neɔkɔ nywɔɔp enɔ, ndũ nkúbhé nywɔɔp enɔ, ndũ ntarj wu, ne ndũ mmíé enɔ. ¹⁶ Ngó batemé nenu abhen bákɔ ne mpɔɔɔndik. Mmũfu aghati me mpäy yap. Bábhak bɔ milión besa byó (200, 000, 000). ¹⁷ Ndũ kenó amik antifú, ngó mpɔɔɔndik ne bõ abhen bákɔ yɔ. Báfyé ndé-nenu ené bághókó ne esé ndu bekuti mbeápak eyap. Ndé nenu eyɔ ebhak chuu mbo ngó, ébhák mbo nkwaɔbhé nebu, ébhák nkwa mmuet sekɔk sekɔk. Batí mpɔɔɔndik abhak mbo bati nkɔ. Ngó ne móngo ne *eribhé sɔlfo, † éré fu mpɔɔɔndik eyɔ anyu. ¹⁸ Beghori ebhɔ berat, nɔ chí, ngó, ne móngo, ne eribhé sɔlfo, béfú anyũ mpɔɔɔndik béwáy mmu amɔt ndũ yéntiki bõ bati arat. ¹⁹ Betaj ab-

hen mpɔɔɔndik eyɔ béfũ nyaka chí ndũ manyu yap ne ndũ baghó yap. Baghó yap achi nyaka mbo nnyó. Ábhɔɔj batí. Ne baghó yɔ ke yɔ éñem nyaka bo enchye nkɔ bho esɔɔɔri.

²⁰ Bakwaɔɔjwanj abhen bebéptí menyij ebhɔ bébhíki way, ketíknsem ndũ menyij ebhen bɔ bághókó ne amɔ. Bɔ kerɔ bechye kenókó ntá befóɔj bebúbue, ne ntá bɔmandem nsé abhen bɔ babhɔɔj bághókó ne pú, ne abhen bághókó ne silbha, ne abhen bághókó ne bróns, ne abhen bághókó ne batay, ne abhen bághókó ne menɔk, ne bɔmandem nsé bho bápú ghɔ mbarj, bápú ghok mbarj, ne bapu kɔ! ²¹ Bõbhɔ ketíknsem yé chí ndũ neway bho awap ne yé chí ndũ baraká njɔ ayap ne barak épusi ayap, ne yé chí ndũ aghep awap.

Ángel asɔt mókati nénép achák

10 Awu áfúéré nókó, ngó etajti ángel achak ndu áfú amfay ásèp amik. Nebháj nékáp yi. Mbarj táfoɔj abhak amfäy ntí ywi. Besí ebhi méngɔ nkɔ mbo mmok, ne beka ebhi mbo bekwabhé ngó. ² Mókati nénép ane mánéné abhak yi awɔ. Atee ekak awónem eyi ndũ manyu, atee ené awóghɔ ebhi. ³ Abik ne eyɔɔj etajatarj ené échí mbo ené nkɔ ane ábik. Ábíki nókó, nefaj asáy ndɔɔj tándrámtɔ. ⁴ Nefaj asay nkɔ ndɔɔj tándrámtɔ, nde yarj besij enyij ene nefaj árémé. Ke ngók eyɔɔj ene éfú amfay ndu éghàti me be, “Óké ke yé mmu ándíñj enyij ene nefaj ásáy ndɔɔj tándrámtɔ arem. Késij yɔ.”

⁵ Ángel ane ngó ndu atee ne ekak émtɔ ndũ manyu, ekak echak ebhi, asá awónem ywi amfay. ⁶ Ayiki ndũ nnyén mmu ane achi nepém mpoknkem, mmu ane ághókó mfäy ne mmik ne yéntiki enyij ene echi amfay ne ene echi amik, aghoko manyu ne yéntiki enyij ene echi amem. Ayiki arem be, “Mpok bepet bechɔɔti apu! ⁷ Ke mpok ángel ane ajwi bɔángel tándrámtɔ áfè chɔɔj ayi mmbá, nkaysi Mandem ane áchí bhésé bhésé áfu kponɔɔɔɔɔ, nkúbhé mbo enyũ yi ághátí nyaka baremé kepñti bhi.”

⁸ Eyɔɔj ené éfú amfay, ené nnáj ngókó epet eghati ye me be, “Dók sɔt mókati nénép ane achi fuu awɔ ángel ane achi téé ne ekak émtɔ ndũ manyu, ekak echak ebhi.”

⁹ Ndɔk ntá ángel wu, ngati yi be anchye me mókati nénép wu. Aghati me bé, “Sɔt yó nyié. Chɔɔj émbak wɔ anyu mbo baweré betu, ke amem menyie éndɔbhe nenénén!” ¹⁰ Nsɔt ye mókati nénép wu awɔ ángel nyié. Éré nyijti me anyu mbo baweré betu. Ke nnyié nókó, ékú menie ebha bérɔbhe nenénén. ¹¹ Bághátí ye me be, “Bbhɔɔj bepét berem nkaysi Mandem ane áyijñ beyä bho, ne beyä betɔk, ne beyä beyɔɔɔɔɔk, ne beyä bafɔ.”

Mandem ató baremé kepñti bati apay

11 Awu áfúéré nókó, báchye me enɔk njenti ne bághati me be, “Dók yenti ekerákap Mandem, jñ-jenti efeme-akap, ómpay bo abhen báchye Mandem kenókó are. ² Ke kéyenti senta ekerákap. Dɔ nebhuet wu, mbɔnyune báɔ yi ambak ntá bõ abhen bábhíki riñj Mandem. Ne chɔɔj bõbhɔ mánjati etɔk Mandem ††

† Sɔlfo: Enyij ene básɔt begghoko ekém ne yɔ.

ne betañ ndũ batañ besa bepay nsem apay. ³ Chõñ nchýe betañ ntá batísie bha bapay, mámbak ne nden ákrá amæet, nto bho be mandok mangati bo ntó ena, ndũ manywop (1, 260) nka amot ne besay byo ne arat."

⁴ Batisye abhen bapay ke báchi téé besí Mandem mmũ mmik nkem achi yi awa. Bó báchi menok ólif bepay ne menok ebhen bépoko berónj bepay. ⁵ Mbák bõmpap abhap báyan bekæ bho enyih, ngó áfu bho anyu ámen bho. Enyu eyo ke báway ye agha ane áyan bekæ bho ebépti enyih. ⁶ Bõ abhen bati apay bábhõñ betañ bekem manyier be ake kwen ndũ manywop ankem ane bo bághati bõ menyih ebhen Mandem afyé bho anti. Babhõñ betañ bekæ manyier andop chi manon. Ne bábhõñ betañ bechye bõ mmik menyũ bebépti menyih menkem.

⁷ Mánáj mánájá bégháti bõ menyih ebhen Mandem áyan bo mangati bho, nnya mbúmbæ ane áfu ndũ nepi enen nebhihi bhõñ ngwenti ánu ne bho ansot awónem, angway bho. ⁸ Berene ebhap mémbak gæpti gæpti ndũ nkongõ egho ene bágó nyaka Acha wap ndũ ekotákáti aré. Bábhñji yo ndũ kémbúep be, "Sódom", mbák épu no, mambñji be, "Íjip." ⁹ Chõñ bõ mmik mankem, ne maneréket ankem, ne bõ beyonjtok menkem, ne bõ betok menkem mántwo mámpok be René bawú bho ndũ manywop arat ne ebhok, keka mámbémé bho. ¹⁰ Chõñ bõ mmik mámbõñ beyá manjá, mánto bati akap ne mányie epa mbõnyune baremé kepñti bho bati apay báchyè nyaka bho beyá esõñri. ¹¹ Ke éfúéré nókó manywop arat ne ebhok Mandem ákú ðyu eyi ene échye nepém échwé bho amæet. Bápetnsem ndũ nepém, báteté. Beyá becháy békem bo mankem abhen bághó bho. ¹² Baremé kepñti bho bati apay bághok ye eyon etañatan ene éfu amfay érem ntá yap be, "Two ká wen amfay!" Baré rõñ amfay amem ekpok nebhan, bõmpap abhap bate mámpok no bho. ¹³ Nkúbhé mpok eyo, eremé nenyikisimik ékwén, ne eket émot ndũ yéntiki beket byo amem nném etok, ébáy mmæet amik. Nká bho tándramot bágu ndũ nenyikisimik eno. Bécháy békém abhen bábhíki gu. Baré chye kenókó ntá Mandem mmu achi amfay.

¹⁴ Erem esõñri ene éjwi bépay éfæet. Ghó ká, ene ejwi berat étwò mandú mpok.

Ángel ane ajwi bati tándramot afe aywi mmbá

¹⁵ Awu áfúéré nókó, ángel ane ajwi bati tándramot afe aywi mmbá. Ngók betañti beyon amfay, méndeme no bho be, "Mandem Acha aywese ke ábhõñõ betañ bekem mmik nkem néne mbo Mfo mpoknkem. Yí ke ákèm mmik néne ne Mpepe yi afyé nyaka bariep be átò."

¹⁶ Bõbati esa nsem manwi abhen báchi chókó besí Mandem ndũ menokó kefo bákwen amik báchyè Mandem kenókó ¹⁷ mándeme no bho be, "Mandem Betañ Menkem, Acha, wo mmu óchi echõñ, jobhak nyaka, séchyè wo bakak ndu ósré betañ ebhe, ne wõmbõñ onájá óbhó bekem mmik mbo Mfo. ¹⁸ Bõ abhen bábhiki riñi wo bábe nyaka nti ne wo. Ke mpok akway ane ótõñ

bho ebhe bebenti. Mpok akway ane ótõñ bo abhen bagú. Mpok akway ane ókap bõ betok bhe, ókap baremé kepñti ne bõbhe mankem, ókap bo abhen báchyè wo kenókó, yé chi ndéndeme bho, yé chi manem bho, mpok akway ane ónãña ne bo abhen báway bati fá amik."

¹⁹ Mánéne ye ekerákap Mandem ene échi amfay. Ngó ekubhé nku amem. Myamyañ áre kot. Nebu nére remti, nefañ ansay no bho. Nenyikisí mmik negho nékwén. Amanjá nebu áre kwenti tontó.

Jñn aghó ngoré amot ne nnya mbúmbæ

12 Awu áfúéré nókó, ngó eremé erihñi maknkay ene ébhési amfay. Ébhak chí ngoré ane afyé mmok amæet mbo nkú. Ntañ ábhák anten bekap ebhi, ne nta kefo ane áchi yi anti abhõñ mambe byo ne apay. ² Asene ne menie, ambiki no bho ndũ ánoñsi ne beyá bebe.

³ Eriñi maknkay echak ébhési amfay. Ngó ereme nnya mbúmbæ ane ápe chuuu ne bati tándramot, ne babhan byo. Yéntiki ntí ábhõñ aywi mónta kefo. ⁴ Ngó ywi áyá ndũ mambe amot ndũ baru arat ámése amik. Ate besí ngoré wu no ánoñsi, ánoñ no bho menyie mmõ ane yi ánoñsi bebhe.

⁵ Abhé mómbakanem ane ábhõñõ bekem bõ yéntiki etok mbo Mfo ne enokó kefo eyi ene bághókó ne ese awa. Báñõñ mówu témté bárak ne yi ntá Mandem besí enokó kefo eyi. ⁶ Ngoré abæ arak amem baso, nebhet ane Mandem atonñti ntá yi be máne yi are ndũ manywop nka amot ne.

⁷ Nenu nékwén amfay. Máysel ne boángel abhen bachi anten yi báre nu ne nnya mbúmbæ ne boángel abhen bákõño yi. ⁸ Ke Máysel ne abhi boángel básot awónem amfay yap, bó kepere bhõñ nebhet amfay.

⁹ Básot ye etañti nnya mbúmbæ ne boángel abhen bachi anten yi báfemeri amik. Bábhñji nnyó ane te nya-ka yo be Mfo befõñõ bebúbebæ, ne nnyén eni nechak be Satan, ndu yi achi mmu árwò bõ mmik.

¹⁰ Awu áfúéré nókó, ngók eyon etañatan amfay. Ére rem be, "Néne, Mandem aywese apémé bõbhi. Chõñ ambak Mfo bõbhi, ankem bo ne betañ ebhi. Néne, chõñ Mpepe Mandem afyé nyaka bariep be átò ambõñ betañ amfay mmik nkem, mbõnyune mánan basot mmu ane ábhare no bho bõmayese barak amæet besí Mandem beti ne ngósí, báfemeri fá amik. ¹¹ Befæet ndũ manon Mõnkwomén ne ndũ Mbok Ndíndí ane baghati bho, bõmayese mánu ne yi basot awónem. Báka nyaka bechye nepém enap nkwa. ¹² Ndu echi no, mfay, bõñ ye manjá. Bè mankem abhen báchi amfay, bõñ ká manjá! Ke mbák chi mmik ne manyu, eyak échí ne bhe mbõnyune Mfo befõñõ bebúbebæ asep atwo ntá yeka ne beyá echók mbõnyune yi arihñi be mpok ayi arõp chi kekwt!"

¹³ Mpok nnya mbúmbæ ághó be básot yi báfemeri amik, abho bekoño ngoré ane ábhé mómbakanem anet. ¹⁴ Ke báchyè ngoré wu bebhap bepay ebhén nném ebhok bo yi ándé, ámbúé nnya mbúmbæ andok amem baso, ndũ nebhet ane bábhõñõ mene yi ndũ mamié arat ne ebhok ndũ nebhet ane nnya mbúmbæ apu kway bekæ yi

†† Etok Mandem: Chi Yerúsalem.

yěnyij. ¹⁵ Nnyó áré gboko manyieɾ anyu amen achi mbo nnyén bé némpókó yi mbo eghori manyieɾ. ¹⁶ Ke mmik akwak yi. Begháré béfú aré menyu nnyén enen nefú anyú nnyó. ¹⁷ Nnya mbúmbu ábé yé nti ne ngóre wu. Arɔk menu ne bǔbhi ne bebháré bǔbhi. Bǔbhi bho chi bo abhen bábhùre bebhé Mandem, ne báte batisie ndú menyij ebhen Yesu ákú bo bariji. ¹⁸ Nnyó áte ye ndú ésiép, angɔkɔ manyu ánoij nɔkɔ aré.

Nnya mbúmbu afú amem Manyu

13 Awu áfúéré nókó, ngó nnya mbúmbu ndu afú amem manyu. Abhón bati tándramɔt ne babhan byo ne bǔntá-kefo byo ndu babhan ayi. Yěntiki ntí ywi ábhón nnyén enen nérèm ebúbu éti Mandem. ² Nnya yɔ abhak mbo mbé. Bayarékak ayi ábhak mbo ane nnya mbúmbu ane bábhij be béε. Nnyu yi ábhák mbo ane nkɔ. Nnya mbúmbu achye nnya yɔ betan ebhi ne enɔkɔ kefo eyi ne betan ebhen yi ábhón. ³ Ntí nnya yɔ ámɔt ábhón erem ebhé efuɛt ene étɔn be báchye nyaka yɔ efuɛt ene ekway beway yɔ ke efuɛt ére égú. Bó mmik mankem bábhák maknkay, babho begnok chi nnya yɔ. ⁴ Bo báre chye nnya mbúmbu kenókó mbonyune yó achyé betan ebhi ntá nnya mbémbé yɔ. Báre chye kenókó ntá nnya mbémbé mándeme nɔkɔ be, “Agha áchí mbo nnya mbémbé ne? Agha ákway menu ne yó?” ⁵ Báchyé yɔ mbi bépanyu ne bérem ebúbu éti Mandem. Báchyé yɔ mbi bebhón betan amfay bo ndú batan besa bepay nsem apay. ⁶ Abho bérémb bebepti menyij éti Mandem, ne éti nnyén Mandem ne éti nebhuɛt béchɔkɔ Mandem ne éti bo abhen bachi amfay. ⁷ Ne báchye yɔ mbi be ánu ne bo Mandem ánsɔt awónem. Ne báchye yɔ betan amfay yěntiki nneréket bho ankem fá amik, ne amfay bo Mandem, ne amfay bó yěntiki eyɔnɔtɔk ne amfay bó yěntiki etɔk. ⁸ Chón bó mmik mankem máchye yɔ kenókó, nɔ chi bo abhen bábhiki síj manyén ayap amem ekátí nepém te mpok mmik ábhíkí re bho. Ekátí yɔ chi ené Mónkwómén mmu báwáy nyaka.

⁹ Mmu ane ábhón batú ángók! ¹⁰ Mmu ane Mandem áréme be mánkém yi, chón mánkem. Mmu ane áwáy bho ne akparenja, chón mángwáy yi ne akparenja. Ndu echí nɔ, bo Mandem babhón bétée kpirí ne mándɔk nɔkɔ chi ambi ndú neka enap ne Yesu.

¹¹ Awu áfúéré nókó, ngó nnya mbúmbu achák ndú afú amik. Abhón babhan apay mbo Mónkwómén ne eyon eyi ébhák mbo ene nnya. ¹² Are kɔ menyij ne betan ebhen nnya ane mbi menkem besí bhi. Akɔ mmik ne bo abhen bachi are máchye nnya mbi mmú efuɛt eyi égú kenókó. ¹³ Nnya ane ajwi epay yɔ ákú beyá menyij maknkay. Are kɔ te bé ngó amfu amfay antwɔ amik bó mángɔ nɔkɔ. ¹⁴ Afuét ndú menyij maknkay ebhen báchyé yi mbi be ánkɔ besí nnya ane mbi arwó bó mmik. Aghati bhó bé mángókó ntíako ane bo básɔt manchye nɔkɔ kenókó ntá nnya ane achi nepém yěndu mánán báchyé nyaka yɔ efuɛt ene ekway beway yɔ ne akparenja. ¹⁵ Mandem achye nnya ane ájwí epay mbi, yó akɔ éyu ene échyé nepém échwe amuɛt ntíako ané nnya ane mbi. Ntí-ako wu abho berem kepi. Akɔ be

mángwáy bo abhen bábhíkí chye yɔ kenókó. ¹⁶ Nnya ane ájwí epay akɔ nkɔ be mámfyé erij, yé ndú awónem, yé ndú nefó yěntiki mmu. Yí mánkɔ nɔ ntá ndéndeme bho ne maném bho, ne ntá bó bakáp ne bachébhébo, ne ntá bo abhen bápu basem ne abhen bachi basem. ¹⁷ Akɔ nɔ bé yé mmu áké bhón mbi beku ne yé chi beti enyij krate erij ene nnya mbi embak yi amuɛt. Erij eyɔ chí nnyén nnya yɔ, mbák epu nɔ, mpáy ane áte ndú nnyén eni. ¹⁸ Mmú abhón bébhón neriñndak. Mmu ane ábhón kebon áriji enyij ene mpáy ane achi amuɛt nnya yɔ áton. Mpáy yɔ chí mpáy bakwáñwan ne mpáy yɔ chí bɔhundret batándat ne besa berat nsem betándat (666).

Bo abhen Mónkwómén ápémé bákwáy nekwáy

14 Awu áfúéré nókó, ngó Mónkwómén téé amfay njie Síon. Bó nka besa tándramɔt nsem nka enwi bábhak ne yi (144,000). Básij nnyén Mónkwómén ne enén Etayi ndú nefó yěntiki mmu wap. ² Ngók eyon ene éfú amfay. Ébhak me batú mbo ewaré tutunyén ne mbo nefan ane ásáy ne mbo eyon bakij ane bó bákwét. ³ Bóbhɔ nka besa tándramɔt nsem nka enwi báre kway nekwáy nekɔ besí enɔkɔ kefo Mandem ne besí menyij menwi ebhen bechi nepém ne besí bóhati. Yé mmu keka begnok nekwáy nɔ ébhíkí fuɛt chi bó nka besa tándramɔt nsem nka enwi abhen Mandem ápémé, afere amik. ⁴ Bóbhɔ ke bachi pépép besí Mandem mbonyune babhiki nyóp mmuɛt ndú baraká kebhuɛt ne baghóré. Bó ke bákòno Mónkwómén yěntiki ebhak ene yi áron. Bóbhɔ ke Mandem ápeme ndú nkɔ bó mmik be mámbak ntá yi ne ntá Mónkwómén. ⁵ Bábhíkíre sense wáwák mbonyune bábhíkí bhón békwéné.

Jñn agho bóangel barat

⁶ Awu áfúéré nókó, ngó ángel achak ndu árè te amfay nebu. Are twó ne Mbok Ndíndí ane afú ntá Mandem ne achi tetep mpoknkem. Are twó ne yɔ ntá bó mmik, nɔ chí, bóbetɔk menkem, ne bó manéréket ankem, ne bó beyonɔtɔk menkem. ⁷ Ángel arem ne eyon etanatan be, “Cháy ká Mandem mándem be menwɔp ebhi beya becha mbonyune mpok ane yi átan bo agháká. Chié ká yi kenókó! Yi ke ághókó mfay ne mmik, ne bɔmanyu, ne babhok ané manyieɾ ányà are.”

⁸ Ángel ane mbi áron nókó achak abhesi andeme nɔkɔ be, “Erem etɔk Bábilon ékwen búp. Échón tí bó betɔk mmik mankem ne bepɔ barak epúsí yi. Échí mbo be échyé bhɔ mmem batanbatan mányu.”

⁹ Ángel ane ajwi barat áron nókó, achak abhesi andeme nɔkɔ ne eyon etanatan be, “Yé agha ane áchyé kenókó ntá nnya mbúmbu ane afú amem manyu ne ntíako yi, ne anka be mámfyé erij eyi ndú yé chí nefó eni ne yé chí ndú awo aywi, ¹⁰ chón yi nkɔ anyú mmém bebenti Mandem amen Mandem afyé ndu nkɔp anjwi tép yi ke chɔpti mɔ ne manyieɾ ndu áyan mántan. Ne chón yi wu ambón nném esonpri amem ngó ane ádu ne *sólfo, besí bóangel Mandem ne besí Mónkwómén.

¹¹ Móngo ane afú ndú ngó ane mmu wu achi amem

apú may. Bo abhen báchyè nnya mbúmbə ne ntíako yi kenókó ne báka be mámfyé eríη nnya yə bə aməet bápú bhəη chəη neywēməet ndū esəηjri eyap beti ne ngósí.”

¹² Ndu echi nɔ, bē bo Mandem, bē bho bābhəre beb-hé Mandem, bē bho bābhəjɔ neka ne Yesu, tē ka kpírí ne ekébhéntí.

¹³ Ngók yé eyəη ene éfú amfay érēm be, “Síη menyīη ebhen amík: Bebho echəη, erí echa ntá yēntíkí mmu ane ágú ené yi ábháré mməet ne Yesu Acha ne ntí nemɔt.” Éfóηó Bedyere árēm be, “Echi tetep, chəη yi ambəη ney-wēməet ndū betík ebhi mbənyune nsáy betík ebhi ákoηo yi.”

Enyīη ene ebhəη bəfakari ne bō ndū ngwenti mmík

¹⁴ Awu áfúéré nókó, ngú ekpókó nebhaη enen pérép ne mmū are chəkó mbə Mmu ane áfú ntá Mandem. Nta kefɔ ane bāghókó ne pú abhak yi anti, ne ngak ane ácháp abhak yi awə ndu bekpɔt mbwət. ¹⁵ Ángel achak áfú amem ekerákap Mandem arem ne eyəη etaηataη ntá mmū ane achi chəkó ndū ekpókó nebhaη be, “Bo békpɔt mbwət ane anaη ape ne ngak aye mbənyune mpok beferé yə ndu betókó mmík aghaka.” ¹⁶ Mmū ane achi chəkó ndū ekpókó nebhaη áfoη ye ngak ane achi yi awə ndū betókó mmík áfére mbwət nkem.

¹⁷ Awu áfúéré nókó, ángel achak afú ndū ekerákap Mandem ene echi amfay. Yi nkwa abhóη ngak ane ácháp ndū bekpɔt mbwət. ¹⁸ Ángel achak afú kékwót éfémé akap. Awú abhóη betaη amfāy ngó. Arem ntá ane akeme ngak bekpɔt mbwət ane ácháp ne eyəη etaηataη be, “Kpót kepeem éηək ekén bābhəηi be grep amík nyokoti mbənyune kénáη képe.” ¹⁹ Ángel wu áfoη ye ngak ndū betókó mmík menkem, akpót kepeeménək, anyokoti, ato amem neyaré grep. † Eyə enkem étəη be Mandem anaη abénti tontó. ²⁰ Báyát kepeem ekə amem neyaré grep antí etək. Manəη afú wu are. Manəη mɔ ajwi amík mbə meta amɔt ne ebhək, ne aghoηo kpát besap ebhi beghaka mbə bəkilometa besa byo (200).

Jñn aghó beghori ebhen ngwenti

15 Ngú erem erīη ne erīηí maknkay echak amfay. Ngú bəángel tándrámɔt, ne beghori tándrámɔt ebhen bechi beghori ebhen ngwenti mbənyune bə ke betəη bebénti Mandem ebhen bétwə ndū ngwenti. ² Ngú erem enyīηí maknkay mbə manyu. Ébhak mbə amaηá nebu ne éηkət nəkə ηwaηwāηwaη mbə glas ane ngó achi amem. Ngú bo abhen mánú ne nnya mbúmbə ne ntíako yi ne mpāy ane áté ndū nnyén nnya mbúmbə, mánu basɔt awónem. Bəbho bátée angəkə manyu wu ne bakīη ane Mandem áchyé bhə abhak bə amó. ³ Bátée angəkə manyu wu mánkway nəkə nekway Moses mməbetok Mandem ne enen Mónkwəmén be, “Acha, Mandem Betaη Menkem, menyīη ebhen ékú chi manem menyīη ne menyīηí maknkay! Wə, Mfɔ betək menkem, menyīη ebhen ékə bəbhak chi chak. Ne ɔchí

† *Neyaré grep: Mbok ane báyát kepeemé grep are be nnok yi ám-fú, mánsɔt manku mmēm grep.*

tetep. ⁴ Acha, agha ábhíkí bhəη béchay wə? Agha ábhíkí bhəη bechye wə kenókó? Wə ke ɔchí nyáηá. Wə ké bō betək menkem bābhəjɔ bétwə besí ebhe manchye kenókó mbənyune mankem mánaη bāghó be menyīη ebhen ékú menkem bechi chak”.

⁵ Mánáηá nókó békway, ngú eket Mandem amem etem amfay. Ébhak fúú. ⁶ Bəangel tándrámɔt abhen bápókó beghori tándrámɔt amə báfú ndū ekeré Mandem eyə. Bābhák ne nden pérép aməet, ne *nkəet ene pú ambeápak. ⁷ Enyīη émɔt ene echi nepém ndū ebhen menwi échye bəángel bhə tándrámɔt bekwəp ebhen pú tándrámɔt. Bejwi ne bebénti Mandem ane achi nepém mpoknkem. ⁸ Móngo ajwi amem ekeré Mandem eyə. Afú ndū keném ne betaη Mandem. Yé mmu kebəη mbi bechwe amem ekeré Mandem. Beghori tándrámɔt ebhen bəángel tándrámɔt bakemə amə bəbhəη nyaka befəet kpík.

Jñn aghə bekwəbhé bebénti Mandem

16 Ngók ye eyəη etaηataη ené éfú ndū ekeré Mandem ndū éghàti bəángel tándrámɔt be, “Dók ká to bebénti Mandem ebhen bechi amem bekwəbhé bebénti ebhi tándrámɔt ndū mmík nkem.” ² Ángel ane mbi arək apíkiri eyí ekwəbhé bebénti Mandem amík. Nkúbhé mpok yə befəet ebhen ménəm tontó bété aməet bo abhen baka nyaka be mamfye bə erīη ene nnya mbúmbə aməet ne báchyé mandem nsé yi kenókó.

³ Ángel ane ajwi bapay apíkiri eyí ekwəp amem manyu. Manyu ayibhiri arəp mbə manəη amen ngú, ne yēntíkí enyīη ene echi nepém amem manyu égú.

⁴ Ángel ane ájwí bárát apíkiri eyi ekwəbhé bebénti amem manyén agho ne bəmanyén ne ndū bebhak ebhen manyier ányay are. Manyier mankem arəp chi manəη. ⁵ Ngók ndū ángel ane ábhəjɔ betaη amfāy manyén árēm ntá Mandem be, “Wə ɔchí Nyáηá. Wə ɔchí néne ne ɔchí nyaka! ɔchí chak ndū ntemsi ane ɔchyé. ⁶ Bo bákə manəη bo Mandem ne amen baremé kepənti Mandem arəη amík. Éti yə ke ɔchyé bhə manəη mányu. Eyə ékway ne bhə”. ⁷ Ngók ye eyəη ene éfú ndū éfémé akap Mandem eyə éndeme nəkə be, “Acha, Mandem Betaη Menkem, ɔchyé bho ntémsi enyu ene echi sayri ne chak”.

⁸ Ángel ane ájwí manwi apíkiri eyí ekwəp ndū mmok. Báchye mmok betaη besəη bō mbə ngó. ⁹ Mmok ásəη bō mbə ngó, Yé nɔ bə ketíknsem ndū bebú bhap. Bó keka bechye Mandem kenókó éti keném eki. Bäre rem chi ebúbə éti Mandem mmu ábhəjɔ betaη amfāy beghori ebhə.

¹⁰ Ángel ane ájwí batay apíkiri eyi ekwəp ndū enəkó kefɔ ene nnya mbúmbə. Ejuri ékwén aməet bo abhen yi achi Mfɔ wap. Bō bābhə meηa bari yap ndū beyá esəηjri ene bə bachi are, ¹¹ ke bó ketíknsem ndū bebépti menyīη ebhen bə bákə. Mándeme nəkə chi ebúbə éti Mandem mmu achi amfay mbənyune befəet ebhap ne bebe békə nyaka bə bachi ndū beyá esəηjri.

¹² Ángel ane ájwí batandat apíkiri eyí ekwəp amem nyén negho enen bābhəηi be Yufretis. Nnyén néwó

nenkem bé bafɔ abhen báfú atú ane mmok áfù mam-
bɔɔ mbi bekiɔɔ. ¹³ Ngó befóɔɔ bebúbɛbɛɛ berat. Bébhak
mɔɔ mánsán. Emɔɔ efu anyũ nnya mbúbɛɛ, echak éfú
anyũ nnya mbémbé ne enéfú anyũ ndemekɛpɛnti nsé.

¹⁴ Befóɔɔ ebhɔ chi befóɔɔ bebúbɛbɛɛ. Békù menyiní
maknkay ne bérók ntá bafɔ mmik mankem ndu bekɛ bɔ
manchem nebhuɛt amɔɔ be mánu ne Mandem Betan
Menkem ndũ nywɔɔ enen yi átàn chɔɔ bo.

¹⁵ Yesu Acha árɛm be, “Ghó ká, métwò mɔɔ ngép.
Chɔɔ éndi encha ntá mmũ ane achi pè ne ákɛm nden
eyi sayri be áké kɔ ebhɔwɔ, ntíánwɔp ankem yi besí
bho.”

¹⁶ Befóɔɔ bebúbɛbɛɛ bhɔ békɛ bafɔ máncnem ndũ
nebhuɛt wu nɔ bábhɔɔ ndũ eyɔɔ bo Israel be
Amágedɔn.

¹⁷ Ángel ane ájwí tándrámɔɔ apíkiri eyí ekwɔɔ ndũ
mbúép. Eyɔɔ etanatan éfú ndũ ekeré Mandem nebhuɛt
ane yi achi ndũ enók kɛfɔ eyi be, “Ndak ámay!”

¹⁸ Mmyamyan are kɔt. Nɛfan are sáy, nebu néndemti
nɔkɔ. Ne ɛɛmɛ nenyíkisímik nékwén. Tɛ Mandem
ághókó bɔ, enyũ nenyíkisímik enɔ nébhíkí re fakari.
Enɔ nɛtán necha. ¹⁹ ɛɛm etɔk ékɔɛ ndũ bebɔk berat.
Betɔk begho ne betɔk mmik bechak békwen. Mandem
ake ghɔkontik ɛɛm etɔk Bábilɔn ndũ bekɛ yɔ enyu
mmém bebɛnti bhi. ²⁰ Betɔk ebhen bechi nenti nnyén
ménémsi. Njie enkem nkɔɔ enémsi. ²¹ Amaná nebu áfú
amfay ánkwentí nɔkɔ amik. Áchíkíti enyu ené yéntiki
nemɔɔ nébhak mɔɔ bɔkilo besa bepɔ nsem byo ndũ
menwɔɔ ebhi. Áre kwenti bɔ amɛt kpat babho berem
ebúbɛ éti Mandem éti ɛɔɔɔri eyɔ.

Jñn aghɔ ngré-nekɔ amɔɔ ne nnya mbúbɛɛ

17 Ángel amɔɔ ndũ abhen tándrámɔɔ abhen
bakemɛ bekwɔɔ tándrámɔɔ atwò ɛɛm ntá ya be,
“Twò, chɔɔ nɔɔ wɔ ntémsí ane Mandem áchye chɔɔ nta
nném ngré-nekɔ, nɔ chi, ɛɛm etɔk ene echi kekɔɔ ne
beyá manyén agho. ² Bafɔ mmik bákɛ epúsí ne yi, ne
bɔ mmik mányú mmém ami kpat bákwen, bákɛ epúsí
ne yi.” ³ Ángel Mandem wu apɔkɔ mɛ ndũ Efóɔɔ arɔk
amem baso. Aré, ngó ngré amɔɔ chɔkɔ amfay nnya
mbúbɛɛ ane ápe chuuu. Nnya mbúbɛɛ yɔ abhɔɔ bati
tándrámɔɔ ne babhan byo. Manyén ane básiní abhak
amɛt nnya yɔ ne ábhák manyén ane árɛm ebúbɛɛ éti
Mandem. ⁴ Ngré wu asɔbheri mmɛt ne nden ene echi
chuu, enyũ nden ene bafɔ báfyɛ, ne menyiní pú, ne
menyiní nkáp, ne menyiní befye emí ebhen bágókó ne
bɔbatay beyá nkáp abhen bábhɔɔ be pé. ⁵ Mánan nya-
ka basiɔ nnyén ndũ nefó eni. Bɔ keriní ntí nnyén enɔ.
Nnyén énerɛ nébhak be, “Nném etɔk Bábilɔn chi nɔɔ
baghɔré-nekɔ ne bepɔ menyiní ndũ mmik nkem.” ⁶ Ngó
bé ngré wu anán anyũ nyaka manɔɔ bo Mandem ab-
hen baway éti bakoɔ Yesu ne nti nemɔɔ. Manɔɔ bo
Mandem akém yi mɔɔ mmém.

Mpɔk ngó ngré wu mbak maknkay. ⁷ Ke ángel ɛɛm
ntá ya be, “Ndaká yí wɔhí maknkay tontó? Chɔɔ ngati
wɔ enyiní ene echi bhésé bhésé éti ngré ne ne nnya
mbúbɛɛ ane bati tándrámɔɔ ane apɔkɔ yi ne babhan
byo. ⁸ Nnya mbémbé ane óghó achi nyaka nepém, ke

néne apɛt apú, ne abhɔɔ befɔ ndũ nepi enen nebhi-
bhɔɔ ngwenti, be andɔk ndũ nebhuɛt ane babhɔɔ
báway yɔ, ndak amay. Bo abhen babhi-
siɔ manyén ayap tɛ nebhomik, bágɔ chɔɔ yɔ mámbak maknkay bé
achi nyaka ke néne apɛt apú ne chɔɔ ampetnsem ndũ
nepém. ⁹ Eyɔ éyàn ye be yéntiki mmũ ámbɔɔ keɔɔ.
Bati tándrámɔɔ ate ndũ njie egho tándrámɔɔ ene ngré
wu áchókɔ arɛ. Njie eyɔ éte nkɔɔ ndũ bafɔ tándrámɔɔ.
¹⁰ Bafɔ batay bágú. Amɔɔ achi nepém. Amɔɔ achi mɔɔ
néne. Mbák chí ane ajwi tándrámɔɔ abhíkí twɔ. Anán
ántwò ábhák Mfɔ ndũ mómbiní mpok. ¹¹ Mbák chí nnya
ane achi nyaka nepém ke apɛt apú, yó achi mɔɔ ane ajwi
mánen. Achí nyaka amɔɔ ndũ abhen tándrámɔɔ. Chɔɔ
mángwáy yɔ ndak amay.

¹² “Babhaná nya yɔ byo ane óghɔ áte ndũ bafɔ byo ab-
hen bábhiki re chye bhɔ betan bekem kɛfɔ. Ke chɔɔ
mánchye bhɔ ne nnya mbúbɛɛ betan mɔɔ bafɔ ndũ
nenɔkɔ nywɔɔ nemɔɔ. ¹³ Bafɔ bhɔ mankem bati byo
báká eyɔɔ émɔɔ bechye betan ebhap ne kɛfɔ ekap ntá yi.

¹⁴ Chɔɔ bɔ ne nnya mbúbɛɛ mánte nenu ne
Mónkwómén ne yi ansɔ awónem amfay yap mɔɔnyune
yi ke achi Acha Mfɔ ne Mfɔ bafɔ. Bakoɔ bhi chí bo ab-
hen Mandem ábhiní, ayap, ne bákòɔ yi ne nti nemɔɔ.”

¹⁵ Ángel ɛɛm ntá ya be, “Manyén ane óghó ngré-nekɔ
arɛ chókɔ áte ndũ ngémtáy bho, ne manérékerɛ bho
ankem, ne bɔ beyɔɔɔɔ menkem. ¹⁶ Chɔɔ nnya mbúbɛɛ
ne babhan ayi byo ane ate ndũ bafɔ byo mámpap
ngré-nekɔ. Chɔɔ mánsɔt yéntiki enyiní ene yi ábhɔɔɔ,
mankɛ yi andɔɔ ebho ewɔ. Chɔɔ mányie nyamwéé eyi
ne mánsɔɔ yi ne ngó. ¹⁷ Chɔɔ bafɔ byo bhɔ mánkɛ nɔ
mɔɔnyune Mandem ákɛ bɔ mámbɔɔ nkaysi amɔɔ ndu
bekɛ ene yi áyàn bɔ mánkɛ. Chɔɔ mánkɛ ye berɔ betan
ebhen bɔ babhɔɔ mɔɔ bafɔ amɔ nnya mbúbɛɛ kpatɛ
menyiní ebhen Mandem atɛ be mémfákári mémfakari.

¹⁸ Ngré ane óghó chi nném etɔk ene mɔɔ ywi ábhɔɔɔ
betan amfay bafɔ betɔk mmik menkem.”

Mandem atemsi etɔk Bábilɔn

18 Ngó ángel achak ndũ áfú amfay ásɛp amik. Ab-
hɔɔ beyá betan ne bediéré ebhi bere ghɔ ndũ
mmik nkem. ² ɛɛm ne eyɔɔ etanatan be,
“ɛɛm etɔk Bábilɔn ékwɛn buúp!
Éɔɔ chi bechɔkɔ befóɔɔ bebúbɛbɛɛ.
Éɔɔ chi bechɔkɔ bebéptí befóɔɔ ne bepɔ kenɛn eken
bo babhi-
kɔɔ.”

³ Bábilɔn akwen mɔɔnyune ákɛ bɔ betɔk menkem
mányú mmém epúsí yi. Bafɔ mmik bákɛ nyaka nkɔɔ
epúsí ne yi. Bakósiɛ mankem fá amik bákwen bɔ bakáp
éti epúsí yi.”

⁴ Ngók ye eyɔɔ echak ene éfú amfay éɛm be, “Bòbha,
fú ká, mándɔ etɔk Bábilɔn keka mámfye mmɛt ndũ
bebú bo abhen bachi arɛ. Fú ká, be ntemsi Mandem
ane átwò ntá yi ake bhak ne bhe. ⁵ Fú ká mɔɔnyune
bebú bhap beghaka tɛ amfay, ne Mandem ábhíkí
ghɔkontik bhɔ. ⁶ Kemé ká ntá bɔ etɔk Bábilɔn yéntiki
ebéptí enyiní ene bɔ bákú ntá bo bachak. Kemé ká ntá
yap ndɔɔ epay yéntiki enyiní ene bɔ bákú bɔ bachak.
Chye ká bhɔ mmém amen bátáná ndɔɔ epay ndũ nkɔɔ

ανε βό báfyé mmém batanbatan amem báchyé bhe.

⁷ Kα ka bo Bábilon mámbónη esonjri ne nedí kebho.

Nkúbhé mbo enyũ bo bábhoη nyaka mañák, mpok bápa be bachi manem bho ne, mánkε noko baraká bebú.

Báchi mbo ngoré ane árēm ne mmæet yi be,

‘Nchí mfo ngoré. Mpu kénkwésé!

Mbíkí bhoh mmu ane ákway begu

mëndi yi wáwák!’

⁸ “Tëndu Bábilon ápànyu enyu eyo, choh bebéptí menyih ebhen bétwò ntá yi méntwo menkem ndũ nywop nemot. Menyih ebho chi eghorí neme, ne nsay ne basémé newú. Choh Mandem mmu ábhónj betan menkem antán yi. Choh mánsoh yi ne ngó.

⁹ “Choh bafñ mmik abhen mányíé epñ nepém, mánkε noko barak épusi ne yi mándi, mámfye nekwesé eni mpok bágħò móngo ane áfũ anko noko amfāy ndũ yi ásonj. ¹⁰ Choh erem esonjri ene yi achi aré énkε bó mámbónη becháy be ékway befakari ne bho enyu eyo, mánte nekō nesie, mándeme noko ne eyoh etanatan be, ‘Erem étok Bábilon, éber ntá ye écha!

Ndũ mandú mpok Mandem atémsí wó ndak ye ámay!’

¹¹ Choh bakšisí fá amik mandi Bábilon tontó mbo nyune yé mmu apet apú ane ákũ menyih ésyε bhap. ¹² Bo etok eyo bákũ nyaka batu pú, ne ane silbha, ne batũ menyih besobheri mmæet ebhen békòt ηwanwāηwan, ne menyih ηwanwan béchák. Bákũ nyaka beyā nden chu ene nkáp menyu ne menyu ene babhij be silk nkwo. Bákũ nyaka menok beyā nkáp ne ebhen bébhoñj erítí eriep nkwo. Bákũ nyaka nkwo menyih ebhen baghoko ne babhaná nsok, ne ebhen bágħókó ne bróns, ne ebhen esé ne ebhen bágħókó ne enyũ ntay enen bábhij be mábil. ¹³ Bōbhō bákũ nyaka bawet amen erítí eriep mbo amen bábhij be sínamōn, ne ínsens ne mfi ne frankinsens. Bákũ nyaka beyé ebhen bébhoñj erítí eriep ne békũ nenyíé nemfæet anyu. Bo bákũ nyaka mmém ne bawet ne fláwa nchwi, ne enyu nchwi ane bábhij be wit. Bákũ nyaka nkwo mpoh ne bágħohómén ne mpohónjik ne békárik ebhen mpohónjik éyà. Bōbhō bákũ nyaka bakwāηwan nkwo mbo basem. ¹⁴ Choh bakšisie mándem ntá bōbhō be, ‘Berítí menyih ebhen ókóη nyaka beroh menkem. Menyih menkem ebhen békũ nyaka wó óndí besí bho béchoh ne keném eke kenkem keném. Opú pere kway begħo bho wáwák.

¹⁵ Choh becháy ménkém bakšisie abhen bákwné nyaka bō bakáp ndu bátí menyih ebhap ntá bo Bábilon. Choh becháy ménkem bo éti erem esonjri ene bō Bábilon bachi aré, mánte nekō nesie mándi, ne basémé anti mandeme noko be, ¹⁶ Bō etok Bábilon, éber ntá yeka echa! Bákũ nyaka batu pú ne ane silbha ne batũ menyih besobheri mmæet ebhen békòt ηwanwāηwan ne menyih mwanwan bechak. Bákũ nyaka beyā nden chu ene eya nkáp ne echak menyu ne menyu. ¹⁷ Ndũ mónjok nywop amot keném eken kenkem kéroj.’

“Bōbati baya bachwi ne bōbati bakũ betik amem áchwi, ne bakũ betik amem áchwí ne bakšisie abhen bachi amem áchwí báté nekō nesie. ¹⁸ Ne mpok ane bágħó

móngo ane áfũ ndũ ngó ane ásonj etok Bábilon choh mánde rem ne eyoh etanatan be, ‘Té mmik abhó, yé etok ebhíkire ghaka mbo nném etok ene.’ ¹⁹ Choh mandi kebho mánto noko mfok anti betónj kebho eken kechi bho anti. Choh mandi noko be, ‘Erem etok, éber ntá ye écha. Etok ene ke ékũ bōbhen babhohj bakáp. Ndũ mónjok nywop amot, éroh enkem!

²⁰ “Mfay, bóη mañák. Bō Mandem ne bōnto ne baremé kepñti, bóη ká mañák mbo nyune Mandem achónj Bábilon éti bebéptí menyih ebhen yi ákũ bhe.”

²¹ Ángel ane ábhónj beyā betan asot ye ereme ntay enen nechi mbo ntay bekok menyih amese amem manyu, arem be, “Enyu ené ke básot choh erem etok Bábilon mándep amik ne betan, bō kepere kway begħo yo. ²² Ne yé mmu apú pere ghók choh eyoh nekíη ne beyohj bakwāy bakway, ne beyohj babhan, ne beyohj mmba are. Ndũ etok egho eyo yé mmũ eka apet apu. Ndaká nchwi bekok ámay ne batay békók nchwi apu pere chye eyoh. ²³ Yé erónj épú pere ghok amem etok eyo. Mañák amen ábhak mpok mmu abhay ngoré apú pere bhák aré. Choh émfakari enyu eyo ne Bábilon mbo nyune bakšisí bhi abhen báchá báchák mankem bátwo nta bō mmik mankem ne bapu. ²⁴ Mandem atémsí bo etok Bábilon mbo nyune bó ke báwáy baremé kepñti ne bo Mandem bachak mankem. Manoh bō mmik mankem abhen bo baway achí bo anti.”

19 Ángel anánjá nókó enyih ene yi árēm, ngók ewat mbo ene ngemtay-bō amfay ndũ bábik be, “Haleluya! Yí ke ápémé bhese. Kenókó ne betan bechi amó Mandem. ² Achí mmu tetep ne áchyε ntémsí enyu ene echi sayri ne chak. Anánjá achye ntemsí ntá nném ngoré-neko ane áchónj mmik nkem ne baraká kebħε yi. Akémé kémbé bō betok abhi abhen ngoré wu ákũ baway.” ³ Ngémtay bōbhō bápēt babho bebik mándeme noko be, “Haleluya! Mōngo ane áfũ Bábilon ákò amfay mpoknkem.”

⁴ Bōbatí bho esā nsem manwi ne menyih menwi ebhen béchí nepém bákwné besí Mandem mmu achi chokō ndũ enokó kefō eyi mánychε noko yi kenókó be, “Amen. Haleluya.”

Jñn agho epā nebhay Mónkwomen

⁵ Ngók ye eyoh ene éfũ ndũ enokó kefō érēm be, “Bē bōbetok Mandem mankem ne be bho báchyé yí kenókó, maném bho ne ndéndeme bho, bití ká Mandem aywese.” ⁶ Ngók yé ewat ene ngémtáy bho ene echi mbo ewaré tutunyén ne mbo nefan ane ásay. Bōbhō bāre bik be, “Haleluya! Mandem Acha Betan Menkem aywese achi Mfo bō mankem. ⁷ Sénják, sénják tontó, sénchye yi kenókó mbo nyune mpok nebhay Mónkwomen akway, ne ngoré ywi anánj atónj mmæet. ⁸ Mandem achyé ngoré mbi befye nkũ mwanmwan ane ábhíkí bhoh bakwap.” Nden eyo éte ndũ menyih ebhen béchi chak ebhen bo Mandem bákũ.

⁹ Ángel wu arem ye ntá ya be, “Sínj enyih ene amik. Éri echa ntá bo abhen mánáká bho ndũ epā nebhay Mónkwomen.” Arem nkwo be, “Beyoh ebhen bechi tetep. Béfu ntá Mandem.”

¹⁰ Nkwén bekak ebhi ndũ bechye yi kenókó, ke aghati me be, “Óké kə nɔ wáwák! Me nkwo nchí chi nkubetik mbo wo. Nchí chí ntí mmu ane nte kpirí ndũ menyih ebhen Yesu ákú bo báriji. Mandem ké ʒbhóhó béchye kenókó.” Menyih ebhen Yesu ákú bo bariji ke béchye baremé kepinti Mandem betan beghati bho Eyɔh Mandem.

Jñn aghó mmũ ane ákò mpɔhɔndík ane pépép

¹¹ Ngó ye be mfay anéné. Ngó mpɔhɔndík ane pépép are. Mmũ ane ákò yo aka nnyén be Mbueɛ baryep ne Ane Tetep. Áchye bo ntɛmsi enyu ene echi chak. Ne enyu eyɔ ke yi ánù ne bõmpap abhi. ¹² Amík ayi ághò mbo nerí-ngo. Beyä ntä-kefo echi yi anti. Básih nnyén yi amuet enén yé mmu abhíkí riñi, ébhíkí fuet chi yimbɔh. ¹³ Éwet ene yi afyé ebhak ene bábáy amem manoh ne nnyén enen bo bábhiñi yi nébhák be Eyɔh Mandem. ¹⁴ Bakwó batemé nenu abhen mfay báre koño yi. Bábhak amfay mpɔhɔndík pépép ne nden pépép amuet ené ébhíkí bhɔh bakwap. ¹⁵ Akparenja ane ácháp are fú yi anyu. Akparenja wũ ke yi ástɔ anu ne bõ yéntiki etɔk anstɔ awónem. Chɔh yi ankém kefo amfäy yap ne mónkò kefo ane baghoko ne esé awó. Chɔh anjati bhó amik mbo báyat kepemé grep amem neyaré grep ndu betɔh be Mandem Betan Menkem abenti tontó. ¹⁶ Básih nnyén ndũ nkú yi ne ndũ ebhók anákak eyi ene nefí. Nébhák be, “Mfo bafɔ ne Acha Mfo.”

¹⁷ Ngó ye ángel tē amem mmok: Anak kenen kenkem ekén kéré amfay ne eyɔh etanatan be, “Twó ká manchem manyíé epä egho ene Mandem ánáká. ¹⁸ Twó ká mãnyie nyamwuet bafɔ ne nyamwuet bõbati ne ane maném bho ne nyamwuet batemé nenu ne nyamwuet mpɔhɔndík ne bo abhen bákò nyaka yo. Twó ká mãnyie nyamwuet bõ mankem ené bo abhen bapu basem, ne ené bo abhen bachi basem, ené ndéndeme bho ne ené maném bho.” ¹⁹ Ngó yé nnya mbúmbu ne bafɔ mmik ne bakwó batemé nenu bhap ndu báchem nebhet amɔt be manu ne mmu ane ákò mpɔhɔndík ne batemé nenu bhi. ²⁰ Bákém nnya mbúmbu yo ne ndemekepinti nsé mmu ákè nyaka menyihí maknkay besí nnya mbúmbu. Enyu yó ké yi árwo bho, báká be mámfyé bhɔ erih ené nnya mbúmbu amuet ne báchyé ntí ako yi kenókó. Bakem kɔkɔ nnya mbúmbu ne ndemekepinti nsé bágúep bhɔ, amík anti fúú, amem nepingo ane ádu ne sólfɔ. ²¹ Akparenja ane áfù anyũ mmu ane achi ndũ mpɔhɔndík ane pépép awáy bafɔ bhɔ ne bakwó batemé nenu bhap. Ne kenen ekɔ kenkem kényíé berené bawú, kejiwi.

Enyih ene ebhɔhɔ befakari ndũ mamié nka amɔt (1000)

20 Awu áfúéré nókó, ngó ángel ndũ áfú amfay ásèp amik. Akém efihí nepi enen nebhihi bhɔh ngwenti. ² Akém nnyó ane te nyaka, yó ne achi mfo befóhó bebúbebu ne bábhiñi be Satan agwót ne ngem. Abhak enyu yo ndũ mamié nka amɔt. ³ Agúép yi amem nepi enen nebhihi bhɔh ngwenti. Achók nyũ nepi, aghana, be Satan áké bhɔh mbi befu are andɔk ambi berwo bõ

mmik mankem. Ebhak be Satan abhɔh bebhak amem nepi kplate mamié nka amɔt amfuet ke mandɔ yi ndu mɔmbiñi mpok.

⁴ Ngó ye menkò kefo. Báchyé bo abhen bachɔkɔ are betan ndu bebhak bafɔ. Ngó nkwo befóhó bo abhen bábáy nyaka mɔnyune bághati bo tetep ane Yesu ákú bo mandihí, ne éti Eyɔh Mandem. Bõ bábhiíkí chye nya-ka yé nnya mbúmbu yé mandem nsé yi kenókó. Ne bõ keka mámfye erihí nnya mbẽmbe yé ndũ bafó yap ne yé ndũ amɔ yap. Bápétnsem ndũ nepém bábhak bafɔ ne Kristo ndũ mamié nká amɔt. ⁵ Bo báchák mankem abhen bágú kepetnsem ndũ nepém mpok eyɔ. Mamie nká amɔt abhɔh nyaka befuet kpiik. Neperénsem ndũ nepém enen bo Mandem nébhak ye neperénsem ndũ nepém enen mbi. ⁶ Chɔh éndi encha ntá bo abhen Mandem akə mãnjámbi mampetnsem ndũ nepém. Báchi nyáná ne newú enen nejwi apay népú kway betɔk bhɔ. Chɔh bõ mámbak bachiákap Mandem ne Kristo. Chɔh bõ mámbak bafɔ ne Kristo ndu mamié nka amɔt.

Jñn aghó enyũ ndaká Satan amay

⁷ Mamié nka amɔt yo áfúéré nókó, mándɔ Satan amfu ndũ kenɔh eken bafye yi aré. ⁸ Yi amfú aré andɔk berwo bõ betɔk menkem. Bábhiñi betɔk mmik ebhɔ be Góg ne Mágɔg. Satan anchem ye bõ betɔk ebhen mankem ndũ nebhet amɔt be mandɔk nenu ne Mandem. Bõ betɔk ebhɔ báya mbo ésiép ene echi angɔkɔ manyu. ⁹ Bõbhɔ bárók mban enkem bákáp etɔk ene bo Mandem bachi are, nɔ chi, etɔk ene Mandem akɔhɔ. Ke ngó áfú amfay ndũ nebu ástɔh bõ kurukotok. ¹⁰ Básɔt mfo befóhó bebú mmu árwo nyaka bo mámése amem nepingó ane ádu ne ekém sólfɔ. Mámése yi ndũ nebhet ane mámesé nnya mbúmbu ne baremé kepinti nsé. Aré, bábhak ndũ bebé ngó ane ástɔh bhɔ betí ne ngósí.

Jñn aghó manyé ane ngwenti

¹¹ Awu áfúéré nókó, ngó erem enkò kefo ene pépép ne mmu ane achi are chókó. Mfäy ne mmik mánémsi besí bhi. Bákeperɛ kway begho mfay ne mmik. ¹² Ngó ye bawú, maném bho ne ndéndemé bho. Bábhak tē besí enkò kefo. Mánéne bekáti. Mánéne ekáti echak nkwo, nɔ chi ekáti nepém. Bátán bo abhen manan bagu nya-ka békóhɔ menyih ebhen yéntiki mmũ wap ákə, mbo enyu basiñi amem bekáti. ¹³ Bo abhen bábú nyaka amem manyu barɔk nkwo be mãntan bõ. Báfú ndũ newú ne etɔk bawú, bátán bõ mankem bekoño menyih ebhen bõ bákú. ¹⁴ Mámése ye Newú ne etɔk Bawú amem nepingó. Aré ké newú enen nejwi apay nechi. ¹⁵ Yé agha ane nnyén eni nepu amem ekáti nepém, básɔt yi bágúep amem nepingo.

Jñn aghó mmik nkɔ ne mfäy nkɔ

21 Ngó ye mfäy nkɔ ne mmik nkɔ. Mfäy ane mbi ne mmik ane mbi mãnán mánemsi nyaka. Manyu nkwo keperɛ bhák. ² Ngó Yerúsalem nkɔ, etɔk Mandem, ndu éfú amfay ntá yi étwo amik. Bághóko yo érí mbo

ngosónh ane basɔbheri, achɔkɔ anoh nkɔkɔ mmu ane ábhónj bebhay yi. ³ Ngók eyoh etanatah. Éfú ndũ enɔkɔ kefo endeme nkɔkɔ be, “Ghó ká, bechókó Mandem bechi nenti böbhi. Choh yi ambak ne bhó, ne bó mámbak böbhi. Ne choh mboh Mandem ambak ne bhó. ⁴ Choh antese bó babhese mankem amík, newú kepere bhák. Nedí kebho ne bawú bédi kepere bhák, ne bo kepere ghok bebe mbonyune menyih besí béroh.”

⁵ Mmu ane achi chɔkɔ ndũ enɔkɔ kefo arem be, “Ghó ka, mékù menyih menkem mémbák beko.” Arem nkwo ntá ya be, “Sính beyoh ebhen amík mbonyune béchi tetep ne chí menyih ebhen mmu ábhónj ménoko.” ⁶ Aghati me be, “Ndak ámay! Mme ké nchí Alfa ne Oméga, Mme ke nchí kɔ yéntiki enyih émbónh nebhónet ne ngwenti. Ntá mmu ane manyiep ákwak, méchye manyiep ndéndem. Manyiep mɔ ányay ndũ mbokó manyiep amen áchye nepém. ⁷ Choh nkɔ enyu ene ntá mmu ane ánú asot awónem. Choh mbak Mandem aywi, yi ambak mɔwa. ⁸ Ke mbák chí yéntiki mmu ane ábhíkí bhónh netañanti, ne yéntiki mmu ane átknsem ntá Yesu, ne mmu epúsí, ne yéntiki ngwayti bho, ne mmũ epusi, ne yéntiki mñnj, ne bö babú, ne mmu ane áchye kenókó ntá mandem achak, ne basénsi mankem. Bö mankem abhen bákù menyih ebhen, choh ntémsí yap ambak amem nepíngó ane ádu ne sólfɔ. Ntémsí yo, chi newú enen nejwi apay.”

Jñ aghó Yerúsalem nko

⁹ Ángel amot ndũ abhen tándrámot abhen bakeme bekwoɔ ebhen bejwi ne beghori ebhen ngwenti tándrámot atwó aghati me be, “Twó ntónh wó ngóre ane Mónkwomen ábhay.” ¹⁰ Ángel apɔkɔ me ndũ Éfónó akó amfay eremé njie ngo. Atónh me Yerúsalem, etok Mandem, ndu éfú amfay ntá yi ésèp amík. ¹¹ Etok ére ere ghɔ énkot nkɔkɔ mbo ntay enen néghò enen bábhñj be Jaspa, ne éñanari nkɔkɔ mbo glas. Bedieré bho bebhak bedieré Mandem. ¹² Etok ébhónh ereme nkok ane akabhe yo. Nkók wu asap amfay. Ábhónh manyübhá byó ne apay. Yéntiki nyũ-ebhá ábhónh ángel ane ábhàbheri wu. Básñh manyén maneréket Israel byo ne apay enyu ené yéntiki nyübhá ábhónh eni nnyén. ¹³ Manyübhá abhak arat. Árát ábhak ebhè ene mmok áfu, arat ebhè mmok ánèm. Árát abhak ebhè mfay, árát anefu ábhak ebhè nten. ¹⁴ Nebhúéré mmik ane nkók áte amfay abhónh batay byo ne apay. Básñh byo ne apay ndũ batay yo. Manyén yo abhak ané bönto Mónkwomen byo ne apay.

¹⁵ Ángel ane árèm ne me akém enok beyenti menyih awo. Enok eyo ebhak ene pú. Ayenti etok ne enok eyo. Ayenti nkwo manyübha ne nkók. ¹⁶ Besabhé etok ne bechíkí etok bebhak nejye. Ángel ayenti etok ne mónkɔ eywi. Besabhé mfáy bebhak nejye ne besabhé etok ne bechíkí etok, nɔ chí bokilometa nka epay ne hóndret enwi (2,400). ¹⁷ Ángel ayenti nkók nkwo. Ábhak bɔmeta besa berat nsem batandat. Ayenti mbo enyũ bakwãñwanh báyenti menyih. ¹⁸ Báté nkok ne batay ñanar ane bábhñj be jáspa. Mbñh etok ebhak chí ne pú, éñanari nkɔkɔ mbo glas. ¹⁹ Básót menyũ batay ñanar byo ne apay bághóko nebhúérémik be andi amík. Enyũ

ntay nemot nébhák Jáspa, enen nejwi apay nébhák sáfaya, enen nejwi arat nébhák agate, ne enen nejwi anwi nébhák émeral. ²⁰ Enyũ ntay enen nejwi atay nébhák óniks, enen néjwí atandat nébhak kanélian. Enén néjwí tándrámot nébhák krisolayt, enen nejwi ánen nébhak béril. Enén néjwí nénenamot nébhák tópas, enen nejwi byo nébhak krisópras. Enén néjwí byo ne nemot nébhák jásint, enen nejwi byo ne apay nébhak ámetis.

²¹ Bághókó manyübha byo ne apay ne batay beyã nkáp ane bábhñj be pé. Yéntiki nyübha abhak ntay pé nemot. Nkongɔ abhak pú pú, ananari nkɔkɔ mbo ékírísú.

²² Nke ghó ekerákap Mandem amem etok mbonyune ekerákap Mandem ene máñkmæt are chí Mandem Acha Betan Menkem ne Mónkwomen. ²³ Ntí apu bebhoj mmok ne ntañ aré mbonyune bedieré Mandem béghò aré ne Mónkwomen achi eyí eroh. ²⁴ Choh bö mmik mankem mánkɔ ndũ bedieré etok eyo. Choh bafɔ mmik mánchwe amem ne kenókó ekap. ²⁵ Choh manyübha ambak fúú mpokkem. Beti bépú bhak are. ²⁶ Choh bö mándok are ne berfí menyih ne keném eken betokó mmik. ²⁷ Ke yé ébéptí enyih épú chwe are. Bo abhen bákù barak abúabɔ ne basense bápu chwe aré. Bo abhen báchwe are chí bo abhen básññ manyén ayap amem ekáti nepém ene Mónkwomen.

22 Ángel atónh ye nnyén negho enén manyiebhé nepém. Nére ñanari mbo amañá nebu. Néfú ndũ enɔkɔ kefo Mandem ne Mónkwomen. ² Nére fúét néntí nkongɔ etok. Enok nepém ébhak angokonyén ndũ bebhe bépáy. Ébhónh menyũ kepeméno byo ne kepay, ne ényu kepem yéntiki ntañ ndũ mmíé. Beyé bhi chí babhé amen ábù bö betok menkem. ³ Yé enyih ye mmu ane Mandem árémé be eyak embak ne yi apu kway bechwe ndũ etok egoh eyo. Enokɔ kefo Mandem ne Mónkwomen ke ebhak choh aré. ⁴ Choh mángo besí Mandem ne choh nnyén eni nembak ndũ bafó ayap. ⁵ Beti bépú pere bhak choh are. Nti apu bebhoj eroh ne mmok mbonyune bedieré Mandem béghò aré. Ne choh böbetok Mandem mámbak bafɔ mpokkem.

Yesu arem be, “Métwò”

⁶ Angel wu aghati ye me be, “Menyih ebhen bechi tetep ne chí menyih ebhen mmu ábhónj menoko. Mandem Acha mmu áchye Éfónó yi ntá baremé kepñti ke átó ángel bé ántónh böbetok abhi menyih ebhen bebhoj béfákári mandú mpok.”

⁷ Yesu árèm be, “Ghók ká, métwò mandú mpok! Éri echa ntá mmu ane ábhère menyih menkem ebhen bechi amem ekáti ene. Yó érèm éti menyih ebhen bebhoj befakari.”

⁸ Mme Jñ, ke ngókó menyih ebhen ne ngó bhó ne amík. Mpok ane ngókó ne ngó bho, nkwen bekak ángel ane átónh me bho ndu béchye yi kenókó. ⁹ Ke yí aghati me be, “Kéchye me kenókó wáwák! Nchí chí mðbetok mbo wo ne bömaye abhen bachi baremé kepñti, ne mbo bo abhen bábhère menyih ebhen básññ amem ekáti ene. Chié kenókó chí ntá Mandem.”

¹⁰ Ángel wu aghati me enyih be, “Kése ekáti nénép eyo ne ébháné be menyih ebhen ósññ amem mémbák

bhésé bhésé.”¹¹ Bakǔ bebú mándɔk ambi bekɛ bebú ebhap, bepǔ bho mándɔk ambi bébhak bepǔ bho. Bo abhen bachi chak besí Mandem mándɔk ambi bekɛ menyih ebhen bechi chak ne bo abhen bachi nyánjá mándɔk ambi bebhak nyánjá.¹² Yesu arem ye be, “Ghók ká, métwò mandú mpok! Nchí twó ne akap be nkáp yěntiki mmu békòjo betik ebhén yi ákú.

¹³ “Me ke nchí Alfa ne Omega! Me ke nchí Ambi ne Ansem. Me ke nchí ndũ Nebhõnet ne Ngwenti yěntiki enyih.” †

¹⁴ Èri echa ntá bo abhen básó nden éyap be mánkwáy bébhɔj betan befæt ndũ manyũbha ane etɔk eyɔ mǎnchwe amem manyíé kerep ekén énkó nepém.

¹⁵ Mbák chí bo abhen bachi mbɔ mmú, ne bõ babú, ne bõ epúsí, ne bawǎy bho, ne bo abhen bákòjo bɔ-mandem nsé, ne bo abhen bekɔjɔ nsé ne básense, bó mankem bábhak chi nefí.

¹⁶ Yesu arem be, “Mme Yesu nto ángel wa ntá yeke beka bõnkwa bha be ángátí bhe menyih ebhen. Nchí nkanánɔk ne ebhárémɔ Mfɔ Debhít, nchí nembé ñanjan enen neyinywɔp.”

¹⁷ Efójó Mandem ne Ngré ane Mónkwomen bárem ntá Yesu be, “Twó!”

Bě bo bǎghòk enyih ene, Dem ka nkwo bé, “Twó!”
Bě bo manyiep ákwàk be, twó ká.
Twó ká mǎnyú manyiebhé nepém.

Βεϋηό ngwenti

¹⁸ Mme Jñ, nchí semti yěntiki mmu ane ághòk beϋη ebhen bechi amem ekáti ene ebhen bérèm éti menyih ebhen bébhójó befakari. Mbák mmu amáká enyih ndũ ebhen bechi amem ekáti ene, chɔj Mandem amaka yi ntɛmsi achak. Chɔj antɛmsi yi ne beghori ebhen ntáká amem ekáti-ne.¹⁹ Ne mbák mmu áféé enyih ndu ebhen bechi amem ekáti ene éti menyih ebhen bebɔj be-fakari, chɔj Mandem amfere aywi ákóré ndũ enkó nepém ne ndũ etɔk Mandem.

²⁰ Yesu mmu ákú bo mandih menyih ebhen árèm be, “Nchí twó mandú mpok!”

Amen. Yesu Acha, twó!

²¹ Berĩndu Yesu Acha mémbák ne bo Mandem mankem. Amen!

† “Nebhõnet” ne “Ngwenti” chi enyih émɔt mbɔ “Alfa ne Omega”.